ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
2
DIMANCHE
2 MAI
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

LE NUMERO 2 F. 50

57ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.161 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.161

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Մայիս 1

Աշխատանքի տօն, ինչպէս ճշդուած է Բ. Միջազգայնականին, 1889 Յուլիսին, Փարիզ։ 19 երկիրներու ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ, բոլորն ալ ընկերվարական։ Ուրեմն աշխատաւոր դասին օրն է։ Դասին, բնականաբար։

Քայլ առ քայլ, սակայն միշտ պահանջատէրի դիրքին մէջ մնալով, յաճախ՝ արիւնալի ցոյցերով եւ գօտեմարտերով, ընչազուրկ եւ իրաւազուրկ հոծ զանգուածը՝ բանուոր թէ աշխատաւոր, աստիճանաբար իրաւունքներ եւ արտօնութիւններ ապահովեց։ Առնուազն բազմաթիւ երկիրներու մէջ, այլազան ցամաքամասերու վրայ։

Այն ինչ որ այսօր անվիճելի մենաշնորհները կը մնան աշխատաւոր դասին, ոչ միայն քրտինքով, այլեւ պայքարի ճամբաներով ապահովուեցան՝ ցոյցերէն մինչեւ գործադուլեր։ Դէմ յանդիման ունենալով իշխանութիւնները, իրենց ճնշող բազուկներով, մեքենաներով։

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իր հիմնադրութեան օրէն իսկ ճնշուող դասին նեցուկ կեցաւ, ընկերվարական հակումներով։ Առաջին ծրագիրը, խմբագրուած հիմնադիրներէն Ռոստոմի կողմէ, - ներածական բաժին, - դեռ 1892-ին ընկերվարութեան տեսութեան ջատագովը դարձաւ։ Պայքար ընչազուրկ դասակարգին կողմէ, ընդդէմ կեղեքող տարրին, ի խնդիր աշխատող բազուկներու իրաւունքներուն՝ աշխատանքի եւ այլ մարզերու մէջ։

Անշուշտ, ինչպէս Մ. Վարանդեան անկեղծօրէն հաստատեց, Արեւմտահայ ազատագրական շարժումը, Ցարական Ռուսիոյ հայահալած քաղաքական քայլերը, պատճառներ եղան, որպէսզի Դաշնակցութիւնը անհրաժեշտ թափով եւ եռանդով ի վիճակի չըլլայ նուիրուելու աշխատաւոր դասին դատին։

Բայց դատը միշտ մնաց օրակարգի վրայ։ Եւ գործնական գետնի վրայ։ Սոֆիայի Գ. Ընդհ. Ժողովին, 1904-ին, Դաշնակցութեան բանաձեւը եղաւ յստակ. - մասնակցիլ բանուորական գործադուլներուն, ուր կան Դաշնակցական խումբեր եւ շարժումները կապ ունին բանուորներուն ընդհանուր կացութեան հետ։

Ուրեմն՝ համատեղ պայքար կեղեքող տարրին դէմ։ Ի շահ աշխատող ձեռքերու։

Հայաստանի անկախ Հանրապետութեան կարճ ժամանակաշրջանը վկայ։ Դեռ արցունքը չամոքած եւ դեռ մահացու վէրքերը չդարմանած, օրուան իշխանութիւնը կէտ առ կէտ սկսաւ գործադրել ընկերվարական ծրագիրը, էութեամբ եւ տառով։ Ասիական խաժամուժին մէջ։

Աշխատանքի տօնը կամ օրը, աշխատաւոր դասին դատին նուիրուած է։ Խորհրդանշական կերպով կապուած թուականի մը՝ պաշտօնական։ Բայց իրականութեան մէջ տարուան բոլոր օրերն ու ժամերը պայքարի ցուցանակներ դառնալու սահմանուած են։ Մասնաւորաբար այն երկիրներուն մէջ, ուր արհեստակցական միութիւնները կա՛մ անուանական են եւ կա՛մ ալ պարզ զսպանակներն Պետութեան «ժամացոյցին»։ Սպասարկու անոր, ամէն տեղ եւ ամէն վայրկեան։

Եւ դեռ հաստատել, թէ այսօր, մեր ցամաքամասին մեծ մասին վրայ, չեն յարգուիր աշխատող ձեռքերու իրաւունքները։ Խոշտանգումներն ու բռնաբարումները ամենօրեայ երեւոյթներ կը մնան։ Մարդկային տարրական իրաւունքները նոյնպէս։

Այս իսկ պատճառով, Աշխատանքի Տօնը կը մնայ նախ եւ առաջ պայքարի տօն։

Նորանոր նուաճումներու ի խնդիր։

Ժ. Մ.

ԱՆԳԼԻԱ ԵՒ ԱՐԺԱՆԹԻՆ ՎՃՌԱԿԱՄ

Ուրբաթ առաւօտ, բրիտանական վերջնագրէն քանի մը ժամ առաջ, պատերազմը անխուսափելի կը նկատուէր Անգլիոյ եւ Արժանթինի միջեւ, քանի երկու կողմերն ալ մեծ վճռակամութիւն ցոյց կուտային։ Ուրբաթ ժամը 1-ին էր որ վերջ կը գտնէր անգլիական պայմանաժամը եւ ոչ մէկ նշան կար խաղաղ կարգադրութեան մը։ Արժանթինի մէջ, պատերազմ սկսելու բոլոր տուեալները կային, բացի ընդհ. զօրակոչէն, որ վերջին հանգրուան է։ Գրաքննութիւն կը հաստատուէր, արտասահմանէն հասնող բոլոր լուրերուն վրայ եւ պաշտօնապէս ալ կը յայտարարուէր, որ «անգլիական որեւէ նաւ կամ օդանաւ որ իր ջուրերուն կամ օդային սահմաններուն մէջ գտնուի, հետեւանքները կը քաշէ»։ Այս ամբողջը կը նշանակէր թէ Պուէնոս - Այրէս բացարձակապէս մերժած էր ամերիկացի բնագնացին՝ զոր. Հէյկի վերջին առաջարկները։

Բրիտանական պաշարումը ի զօրու էր եւ նաւատորմը կազմ ու պատրաստ կը սպասէր յարձակելու համար, երբ ժամը հնչէր։

Ամերիկեան առաջարկներու մասին ալ, յստակ բան մը կարելի չէ գիտնալ, քանի որ չորս տարբեր վարկածներ մէջտեղ դրուած են։ Այսպէս Պուէնոս - Այրէսի դիւանագիտական աղբիւրներու համաձայն, առաջարկներն են.- Մալուիններու վրայ, անժանթինեան գերիշխանութեան ճանաչում հինգ տարուան փոխանցման շրջանէ մը ետք, անգլեւարժանթինեան բանակցութիւն ճշգրիտ ժամանակացոյցի մը վրայ, երրեակ վարչական կազմ կղզիներուն վրայ, երկու զօրքերն ալ կը քաշուէին, նկատի կ'առնուէին բնիկներու շահերը։ Ըստ ամերիկացի բարձր պատասխանատուի մը՝ արժանթինեան զօրքը կը քաշուի Մալուիններէն, բրիտանական նաւատորմին գործողութիւնները կը դադրին, երրեակ վարչութիւն, անմիջական խօսակցութիւններ հարցին խորքին վրայ։ Նիւ - Եորք Թայմզ, սա երրորդ ձեւն է որ կը ներկայացնէ.: Արժանթինեան գերիշխանութեան երաշխաւորութիւն չկայ, բնակիչներու փափաք հանրաքուէով, բրիտանական զինուորական ապառնալիքներու դադրեցում, հետզհետէ տեղաւորում անգլեւարժանթինեան վարչութեան մը Միացեալ - Նահանգներու երաշխաւորութեան ներքեւ։ Եւ վերջապէս Լոնտոնի Տէյլի - Թելեկրաֆը կ'ըսէ թէ առաջարկներն են.- արժանթինեան զօրքը քաշել բայց ոչ զինուորական Արժանթինցիներ կը մնան, անգլիական վարչութիւն անժանթինցի տարրերով, բանակցութիւն, որ նկատի առնէ Քելփերներու (բնակիչներ) փափաքները։

Ամէն պարագայի մէջ, որ առաջարկն ալ ճիշդ ըլլայ, Պուէնոս - Այրէս մերժած էր եւ բոլոր կապերն ալ (հեռաձայն, փոխադրական միջոց եւլն.) կտրած Անգլիոյ հետ։ Ուրբաթ առաւօտեան արժանթինեան թերթերէն մէկն ալ արիւնոտ էջի մը վերածած էր, իր առաջին էջը։

Յիշենք թէ Ապրիլ 24-ի առթիւ, հայ գաղութն ալ իր ցոյցերուն եւ Հայ Դատին միացուցած էր հաւատարմութիւնը երկրին հանդէպ, պաստառներու վրայ կարելի էր կարդալ՝ «1915, Ապրիլ 24, 20-րդ դարու Ա. ցեղասպանութիւն, Մալուինները արժանթինեան են»։

ԿՐԿԻՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՏՈՒՆԵՐԸ ...

Մոնտ, Ապրիլ 30-ի իր թիւին մէջ փոքր գրութիւն մը հրատարակած էր, խորագրուած՝ «Լքուած հին պանդոկներ» եւ որու առաջին մասին, կը ծանրանար գլխաւորաբար օթէլ Պոնիի, այլ անուամբ՝ հայ ազգ. տան վրայ...: Այցելութիւն մը կազմակերպեր է «Ֆրանսայի գեղադիտութեան եւ տեսարժան վայրերու պաշտպանութեան միութեան» 9-րդ թաղամասի ճիւղը, քանի շէնքը «դասաւորուած» է 1976 Ապրիլ 8ին, բայց ցարդ վերանորոգումը չէ եղած։ Այս գեղեցիկ նոր - դասական շէնքը, կը գրէ Տիկին Անտրէ Ժաքօպ, շինուած է 1826-ին, ճարտարապետն էր՝ Ժոլի և Ներկայիս, ինչպէս հաստատեցին այցելութեան մասնակիցները քայքայման վիճակի մը մէջ է, հակառակ պարտադրանքին որ, 1977-ին, կը հրաւիրէր տանտէրերը (բարեբախտաբար յօդուածագիրը չի ճշդեր այդ անտէր տունին տէրերուն ինքնութիւնը...) մասնակցելու վերանորոգման։ Ու վերջաւորութեան, կ'եզրակացնէ. - «Եթէ, ինչպէս կարելի է յուսալ, տէրերը համաձայնէին ծախել հետաքրքրուող լուսամիտ արուեստասէրներու, Պոնի պանդոկը կրնար վերագտնել, շնորհիւ անհատական նախաձեռնութեան, անցեալի իր ամբողջ չքեղութիւնը»։

Գուցէ, իսկապէս լաւագոյն լուծումը կ'ըլլայ, քանի որ Հայերը ցոյց տուին թէ ի վիճակի չեղան (ոչ ալ՝ արժանի, ուրեմն) հայկ. փառաւոր կեդրոնի մը վերածել նման հարստութիւն մը, Փարիզի կեդրոնը։

Մեռնող Թանուորը

Թամբն կ'ոռնայ ու տընակն իր հիմերէն կը ցընցէ
Իբրեւ անեղ դամբարան։
Ծիւրախտաւոր բանուոր մ'հոն կը վախճանի մաղկըռիւշ՝
Խարխն վրայ հոտեւան։

Ցանո՛ւն պատառ մը հացի՝ գործատան մէջ թաղեցան
Ճառագայթներն հոգիին.
Տըւաւ փերթ փերթ ու ուտեն մեքենաներ վիշապ
Միսերն հուժկու կըռնակին։

Անիւներուն ակռաներն ողնածուծո՛վն օծանեց,
Եւ սըրբեց իր մազերով,
Հընոցին դէմ՝ մերկալանջ, ժահրոտ օդին մէջ՝ մըղձկուկ
Ապրեցաւ միշտ մեռնելով։

Արդ տապալող ճոճի հանգոյն բան մ'է այդ տըղան,
Այդ յա՛ղթ ռամիկն երբեմնի։
Երկաթներու հետ պայքար մ'եղաւ իր կեանքն յարատեւ.
Արդ կը փըշրի զերթ վանի։

Գերեզմանին դեղին հո՛ղն իր աչքերուն վրայ կապոյտ
Սփռեր է Մահն անժըպիտ.
Մեղրամոմի պէս մարմինն անուասիկ կը հալի
Մատերն է վար շիթ առ շիթ։

Ի զո՜ւր գարունն երազեց, եւ հովերուն մէջ ազատ
Կաղնիացումն հասակին.
Ի զո՜ւր տենչաց երգով լի շըթունքներն իր երկարել
Աղբիւրներու ջինջ ակին։

Արեւուն տեղ՝ դալկութիւն, շուշաններու տեղ՝ մըրուր
Պըսակեցին ճակատն իր։
Սիրոյ երգին փոխարէն՝ եկաւ փըրփրիլ շըրթունքին
Հըրատապ հազ մը կարմիր։

Արդ կը հազա՛յ, կը հազա՛յ իր զոհի գլուխը դըրած
Ծոցին մէջ մօ՛րն աղեկէ՛զ՝
Արուն կուրցա՛ծ աչքերէն իսկ արտասուք կը բըղխին՝
Հողէն պըտղող ջուրին պէս։

Վար կը կախուի սընարէն Յիսուսի խաչը կարմիր,
Բայց ճակատին վրայ չինկած
Շիթ մ'Արիւնէն փրկութեան — որ սառե՛ր է խաչին վրայ —
Ինք կը մեռնի, վաստակած։

Քամին կ'ոռնայ եւ տընակն իր հիմերէն կը ցընցէ
Իբրեւ անեղ դամբարան...
Ու սեւ կատուն տընակին կը մըլաւէ՛ խեղայեղ
Ճանկըռթելով շէմքը դրան։

Դ. ՎԱՐՈՒԺԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՅԻՍ ՄԷԿԷՆ սմիքը (միջարհեստական աճումի նուազագոյն աշխատավարձք) ամիսը 3.298 ֆրանքի կը բարձրանայ, այսինքն՝ ժամը 19,03 փոխանակ 18,62-ի, ամսական 173 ժամ 33 աշխատանքի համար։

ՈՒԸՆՈՅԻ (Ֆլէն) մասնագէտ բանուորներու գործադուլը վերջ գտաւ։ Բանթողները ապահովութիւն ստացան, որ իրենց դէմ պատժական միջոցներ պիտի չառնըւին, կարգ մը պահանջներու ալ գոհացում ստացան։ Արտադրութիւնը, սակայն տուժած է գործադուլի այս շարժումէն, քանի 28 հազար կառք, որոնք պէտք է շուկայ հանուէին, չպատրաստուեցան։

ՌԵՄՈՆ ՊԻՒԻՍԻԷՌ փարիզցի թիթիի տիպարը, մեռաւ սրտի տագնապէ 75 տարեկանին։ Տեւական երկրորդ դեր, բայց այդ երկրորդ դերերու (որոնք յաճախ գլխաւոր դերէն կարեւոր են) լաւագոյն դերասաններէն մէկը, որ աւելի քան 130 ֆիլմերու մէջ խաղացած է, երբեմն նաեւ իր կնոջ՝ Անէթ Փուավրի հետ։ Անկասկած, Պիւիսիէռ ամէնէն ժողովրդական դերասաններէն մէկն էր, նաեւ ձախ գործունեայ շարքային մը։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ» ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Բ.

Երբ 1877 - 78-ի Ռուս եւ Օսմանեան պատերազմը լրացաւ Ռուսերու յաղթանակով, Հիւսիս Արեւելեան շրջանին մէջ գործող ռուսական բանակներու մէջ գտնըւող հայ սպաները, սկսան այդ շրջանի Հայերը գրգռել Թուրքերու դէմ։ Նոյն շրջանին Պոլսոյ Հայոց Պատրիարքը, մոռնալով իր Թրքահպատակ ըլլալու պարագան, թշնամիներու հետ համագործակցութեան սկսաւ եւ Փետրուար 18, 1878 թուականին, ցարական իշխանութեան խնդրագիր մը մատուցանեց, որ կը սկսէր «Մեր մեծագոյն ազատարարը» բացատրութեամբ։

Պատրիարքը իր այս խնդրագրին մէջ Ռուսաստանի Ցարէն կը պահանջէր, Արեւելեան Անատոլուի մէջ Հայերու բնակած հողերը մինչեւ Եփրատ գետ միացնել Ռուսիոյ, կամ Պուլկարիոյ նման այդ հողերուն անկախութիւն պարգեւել եւ կամ Հայոց շրջաններուն մէջ հիմնական բարենորոգումներ իրագործել եւ մինչեւ անոնց ամբողջական կատարումը ռուսական բանակներուն Արեւելեան Անատոլուի մէջ մնալը։

Այս կացութեան մէջ Ռուսիա Մարտ 3, 1878-ին, երբ Օսմանեան կայսրութիւնը ստիպուած կ'ըլլար համաձայնութիւն մը ստորագրել, անոր մէջ հետեւեալ յօդուածը տեղ առաւ, որուն հետեւանքով կը յայտնուէր թէ մինչեւ բարենորոգումներու ամբողջացումը ռուսական զօրքերը եւ պիտի չքաշուէին այդ հողերէն։ Այսպէս, Ցարական Ռուսիան որ մինչեւ այդ օր անպաշտօն ձեւերով ձեռք առած էր հարցը, հիմա այլեւս հրապարակային ձեւով կը հետաքրքրուէր այդ կացութեան հետ։

Բայց, այս պարագան, այսինքն Ռուսերուն «Հայկական Հարց»ին ուղղակի մօտեցումը պատճառ դարձաւ որ Անգլիացիներն ալ շարժման անցնին։

Անգլիացիներու դիւանագիտական ազդեցութեան հետեւանքով, միայն երկու կողմերու միջեւ ստորագրուած Սան – Սթեֆանոյի համաձայնագրի այս տրամադրութիւնը, Յուլիս 13, 1878-ին Պեռլինի համաժողովին ստացաւ միջազգային բնոյթ։ Այս համաձայնութեամբ Օսմանեան կայսրութիւնը յանձն կ'առնէր անմիջապէս սկսիլ հայկական շրջաններու բարենորոգումներու աշխատանքներուն եւ կ'ընդունէր ձեռք առնուած միջոցները տեւականօրէն տեղեկացնել մեծ պետութիւններուն, ինչպէս նաեւ ենթարկուիլ անոնց յաճախակի հակակշիռներուն։

Այսպէս, այլեւս ոչ միայն Ռուսիա, այլ նաեւ ուրիշ կարգ մը մեծ Պետութիւններ, բայց մանաւանդ Անգլիա ձեռք առած կ'ըլլային հայկական խնդիրը։ Այս թուականէն վերջ է որ Անգլիա այլեւս սկսաւ փոխել մինչեւ այդ Օսմանցիներու հանդէպ որդեգրած իր աւանդական քաղաքականութիւնը։

Անգլիա դարերէ ի վեր, միշտ կը ջանար Օսմանեան կայսրութեան հողային ամբողջութիւնը պաշտպանել, արգելք ըլլալու համար Ռուսերուն դէպի հարաւ որեւէ մէկ գրոհին։

Սակայն Պեռլինի համաձայնութենէն ու մանաւանդ Կլէտսթընի իշխանութեան գալու օրերէն վերջ, էր այդ քաղաքականութիւնը հիմնովին փոխելով, կ'ուզէր այլեւս Օսմանեան Կայսրութիւնը բաժնել Անգլիոյ բարեկամ փոքրիկ եւ տկար պետութիւններու։

Իր հաշուով այս փոքր պետութիւնները իբրեւ թէ պատուար պիտի ըլլային Ռուսիոյ դէմ։ Այս նպատակով Արեւելեան Անատոլուի գլխաւոր քաղաքները՝ Էրզրում, Վան, Տրապիզոն, Անգարա եւ Տիարպաքըրի մէջ անգլիական նոր հիւպատոսարաններ կը բացուէին։

Այս պայմաններու մէջ Արեւելեան շրջանները ձեռք անցնելու պայքարը օրէ օր կը զօրանար Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ։

Ուստի, ամէն տեսակ մարդկային զգացումներ՝ արդարութիւն, խիղճ եւ նուիրականութիւն մէկ կողմ թողած, ամէն միջոց ի գործ կը դրուէր Թուրք եւ հայ ժողովուրդները իրարու հետ թշնամացնելու համար։

Այս նպատակներով է որ նախ Անատոլուի մէջ «Սեւ խաչ», հայրենիքի պաշտպան «Արմենական» եւ այլ կազմակերպութիւններ հիմնելով կը ջանային Հայերը զինել եւ ապստամբութեան հրաւիրել։

Սակայն, ոչ մէկ ատեն այս կազմակերպութիւններու աշխատանքները ուզուած արդիւնքը չէին տուած, այսինքն Հայերը եւ Թուրքերը իրար չէին ինկած։

Այս անգամ կայսրութեան սահմաններէն դուրս, ամբողջութեամբ մեծ պետութիւններու հսկողութեան տակ գործող ուրիշ կազմակերպութիւններ հիմնուեցան ու անկէ վերջ միայն կարելի եղաւ Անատոլուի մէջ հայկական ապստամբութիւններ սկսիլ։

Անատոլուէն դուրս հիմնուած առաջին կազմակերպութիւնը «Հնչակեան Կուսակցութիւն»ն է։

Այս կազմակերպութիւնը 1887 թուականին Զուիցերիոյ Ժընեւ քաղաքին մէջ, քսան տարեկանի շուրջ 7 ռուսահայ ուսանողներու կողմէ հիմնուեցաւ։

Իսկ երեք տարի վերջ, 1890-ին ալ Կովկասի Թիֆլիս քաղաքին մէջ կազմուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Հնչակները իբրեւ սկզբունք, կ'ընդունէին որ ազատութիւնն ու անկախութիւնը չի տրուիր, այլ կ'առնուի, ուստի կ'ուզէին զինեալ շարժումներով օտար պետութիւններու ուշադրութիւնը հրաւիրել իրենց վրայ։ Այսպէսով կը յուսային անոնց օժանդակութիւնը։ Նոյնպէս, ըստ Հնչակներու սկզբունքներուն, ապստամբութեան մը ամենայարմար ժամանակը պիտի ըլլար այն շրջանը, երբ Օսմանեան պետութիւնը ստիպուած կ'ըլլար մեծ պետութիւններու հետ պատերազմի մը մտնել։ Ուստի, մինչ այդ կը ջանային մեծ պետութիւններու հետաքրքրութիւնը միշտ վառ պահել այս նիւթին շուրջ։ Այս մտածումներով է որ Հնչակ կուսակցութիւնները սկսան ձեւաւորել Անատոլուի առաջին ապստամբական շարժումները։

1890-ի Յուլիսին Հնչակները Պոլսոյ Գումգափուի թաղին մէջ ցոյց մը կազմակերպեցին։ Երբ եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէր Թրքահայոց Պատրիարքը, Հնչակեան քոմիթաճի մը հրապարակ ելաւ ու Օսմանեան կայսեր ուղղուած մեղադրական յայտարարութիւն մը կարդալով պահանջեց որ Պատրիարքը այս յայտարարութիւնը ներկայացնէ Կայսեր։ Երբ Պատրիարքը կը հակառակի այս պահանջին, խռովարարները եկեղեցի կը մտնեն եւ կը ստիպեն որ Պատրիարքը անմիջապէս այդ յայտարարութիւնը Պալատ տանի։ Այդ միջոցին կարգ մը Հայեր, որոնք համամիտ չէին նման ընթացքի մը, անմիջապէս կացութիւնը տեղեկացուցին Օսմանեան իշխանութեան։ Ճամբու ընթացքին Օսմանցի զինուորներ կեցուցին պատրիարքական կառքը։ Քոմիթաճիները երբ սկսան կրակել, զինուորներն ալ փոխադարձեցին ու այս դէպքին հետեւանքով, ինչպէս վկայած են Հայերը 6 - 7 զինուորներ մեռան եւ տասնեակ մըն ալ վիրաւորուեցան։ Նոյնպէս Հայերէն ալ երկու հոգի մեռած են։ Հնչակները ապստամբութիւններու պատճառ եղան նաեւ Կեսարիոյ, Եոզկաթի եւ Զօրումի շրջաններուն մէջ 1892 - 93 տարիներուն։ Նաեւ 1894-ին, Հնչակները անյաջող մահափորձ մը կատարեցին Աշըքեան Պատրիարքի դէմ, որուն ընթացքը գոհացուցիչ չէին գտներ։ Նոյն տարին Պիթլիսի Սասուն գաւառին մէջ Հնչակներն ու Դաշնակները միացեալ ճակատ մը կազմելով ապստամբեցան, իսլամ գիւղերու վրայ յարձակեցան։ Զինուորներու միջամտութենէն յետոյ քոմիթաճիները լեռները քաշուեցան եւ ամիս մը դէմ դրին անոնց։ Վերջապէս ապստամբութիւնը կարելի եղաւ զսպել, բայց այդ միջոցին զինեալ դիմադրութեան մէջ գտնուող Հայերէն շուրջ հազար հոգի մեռան։

Այս կացութիւնը, Եւրոպայի մէջ շատ ընդարձակ քարոզչութեան մը պատճառ դարձաւ եւ շատ մը հրատարակութիւններ տեսնուեցան, որոնց մէջ կը յիշուէր թէ «Թուրքերը անզէն խեղճ Հայերը սկսած են սպաննել»։ Նոյն առթիւ ցոյցեր ալ տեղի ունեցան։ Այդ դէպքէն վերջ, այդ շրջանները Թուրքերու զինուորական ուժերուն հետ ռուս, ֆրանսացի եւ անգլիացի հիւպատոսներէ բաղկացած խառն յանձնախումբ մը ղրկուեցաւ։

Այս մարմինը իր վեց ամսուան աշխատանքէն վերջ կը հասնէր հետեւեալ եզրակացութեան․

«Հայերը զինեալ միջամտութիւն կատարած եւ Թրքական գիւղերու վրայ յարձակած են։ Նոյնպէս զինուորներու միջամտութեան զէնքով պատասխան տուած են։ Թուրք զինեալ ուժերը մարդասիրական վերաբերում ունեցած են բոլոր այն Հայերուն հանդէպ, որոնք չէին մասնակցած ապստամբութիւններուն կամ սիրայօժար անձնատուր եղած էին։ Իսկ շատ բնական պէտք է նկատել զինեալ դիմադրութեան դէմ, զէնքով պատասխանելու պարագան։ Կրկին 1895ին Պապը Ալի ընդհանուր ներում մը շնորհելով հրաժարեցաւ Սասունի ապստամբութեան մասնակիցները պատժելէ։

Այս ներումէն երկու ամիս վերջ, Հնչակներու Ժընեւի կեդրոնին մէկ հրահանգով Պապը - Ալիի առջեւ կրկին ցոյց մը կատարուեցաւ եւ յատուկ յուշագիրներ ներկայացուեցան Պապը - Ալիի եւ Պոլսոյ դեսպանութիւններուն։ Այս գիրերուն տակ Հնչակեան կուսակցութեան կնիք ու ստորագրութիւնը կը գտնուէր։ Այս գրութեան մէջ կը շեշտուէր թէ ուշացած են բարենորոգումի աշխատանքները ու այս պատճառաւ շատ մը պահանջներ ալ կը ներկայացուէին, որոնց կարգին կ'ուզէին Արեւելեան շրջանի վեց նահանգներու քաղաքական սահմաններու վերաճշդումը, որուն համար պէտք էր նաեւ Եւրոպայի նահանգապետի մը ընտրութիւնը։

Ցուցարարները Գումգափուէն դէպի Պապը - Ալի երթ մը կազմակերպեցին, որուն ընթացքին զէնքեր կը պարպէին օդին մէջ եւ քայլերգներ կ'երգէին։ Ճամբու ընթացքին ոստիկան զօրաց հարիւրապետ մը սպաննեցին։ Այս պատճառաւ բախումներ տեղի ունեցան, որոնց ընթացքին մաս մը ցուցարարներ ձերբակալուեցան, իսկ ոմանք ալ եկեղեցիները ապաստանեցան։

Այս դէպքին կը յաջորդէ Մարաշի շրջանի մէջ Զէյթունի ապստամբութիւնը, որ սկսաւ Հնչակ կուսակցութեան արտասահմանէն ղրկած հինգ մարտիկներու առաջնորդութեամբ։

Գաւառին մէջ գտնուող Թուրք սպայ եւ զինուորներուն բոլորն ալ շուրջ 600 հոգի ամբողջութեամբ սպաննուեցան եւ մզկիթները կրակի տրուեցան։ Ճիշդ այն պահուն երբ տեղւոյն վրայ կը հասնէին զինուորական ջոկատներ, Պոլսոյ օտար դեսպանատուներու ներկայացուցիչները միջամտեցին եւ միջնորդել ուզեցին։

Վեց մեծ Պետութիւններու՝ Ռուսիա, Ֆրանսա, Անգլիա, Աւստրիա, Գերմանիա եւ Իտալիա Հալէպի հիւպատոսներու միջոցաւ բանակցութիւններ տեղի ունեցան ապստամբներուն հետ եւ ի վերջոյ զէնքերու յանձնումի պայմանաւ Օսմանեան Պետութիւնը կրկին ներում շնորհեց անոնց։ Իսկ արտասահմանէն եկող հինգ խռովարարները շոգենաւ մը դրուեցան եւ երկրէն հեռացան։

8 ամիս վերջ ալ Հնչակ, Դաշնակ եւ Արմենական կազմակերպութիւնները միասնաբար նոր ապստամբութեան մը ձեռնարկեցին Վանի մէջ։ Նոյն տարուան Օգոստոսին ալ, շատ հետաքրքրական դէպք մը պատահեցաւ եւ մեծ շահեկանութիւն ստեղծեց Օսմանեան Դրամատան գրաւումը։ Այդ դէպքը օտար հաստատութեան մը դէմ կատարուած յարձակում մը կարելի է նկատել, քանի որ այդ դրամատունը ամբողջութեամբ օտար պետութիւններու դրամագլուխներով կազմուած էր։ 26 Դաշնակ քոմիթաճիներ, որոնց գլուխը կը գտնուէին երեք ռուսահայեր, այս օրերուն արտասահմանի մեր դիւանագիտական հաստատութիւններուն դէմ կատարուած ահաբեկչական շարժումներու նմանող, ձեւով մը գրաւած էին դրամատունը։ Այս միջոցին պատանդ բռնած էին դրամատան 150 հոգինոց անձնակազմը, որոնց մեծ մասը օտարազգիներ էին եւ կը յայտնէին որ եթէ իրենց պահանջները չիրականանայ դրամատունը մէջիններուն հետ միասին օդը պիտի հանեն։ Ապահովութեան ուժերը շրջապատեցին դրամատունը եւ կայսեր հրամանով ռուս դեսպանատան թարգման Մաքսիմոֆ սկսաւ տեսակցիլ ըմբոստներուն հետ։ Այս բանակցութեան հետեւանքով դրամատունը գրաւողները պարպեցին հաստատութիւնը եւ ֆրանսական շոգենաւով մը Մարսիլիա ղրկուեցան։ Բայց, եւրոպական մամուլը, դրամատան այս ծանօթ գրաւման պարագան, կրկին ներկայացուց իբրեւ հայկական ջարդ մը։

(Շար. 2)

Հ. Բ. Ը. Մ.Ի ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՑ ԱԿՈՒՄԲ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԻ ՇԱԲԱԹ

«ԱԼԷՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆ»ԻՆ ՄԷՋ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փարիզի Երիտասարդաց Ակումբը, երրորդ տարին ըլլալով, կազմակերպած էր Հայկական Վերածնունդի Շաբաթ մը, որ տեղի ունեցաւ Միութեան «Ալէք Մանուկեան» կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 19 - 23։ Արդարեւ, խումբ մը երիտասարդ - երիտասարդուհիներ գաղափարը ունեցած էին մշակութային երեկոյթներու ճամբով վերակենդանացնել նկարչական, երաժշտական, արտասանութեան արուեստը նոր սերունդի մէջ, ցոյց տալու համար, որ Ապրիլեան Եղեռնէն 67 տարի ետք Հայը ներկայ է ու կը շարունակէ ստեղծել։

Ձեռնարկներու յայտագիրը կը բաղկանար նկարչութեան մրցումէ, դասախօսութիւն - ասուլիսէ, գեղարուեստական երեկոյթէ, Ապրիլ 24-ի ոգեկոչումէ եւ արտասանութեան երեկոյթէ։

ՆԿԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երկուշաբթի, Ապրիլ 19-ի երեկոյեան տեղի ունեցաւ բացումը նկարչական մրցում - ցուցահանդէսին, որուն նիւթն էր Հայկական Վերածնունդը։ 25 հոգի մասնակցեցան (6 - 70 տարեկան) մրցումին իրենց իւղաներկ, ջրաներկ գործերով եւ գծագրութիւններով։ Կային հետաքրքրական աշխատանքներ, ուր երեւան կ'ելլէին մանուկներու երեւակայութիւնը, պատանիներու անկեղծութիւնն ու երիտասարդներու շնորհը։ Յաստմնալից-նուններ են Անահիտ Սահէչեան, Եղ... Գաբրիէլեան, Քլօտ Մանչեան, Նոր... Ճնտոյեան, Վիգէն Ճաֆէրեան, Կար... Կարոյեան, Վահէ Թորոսեան։ Ցուցահանդէսը, որ տեւեց ամբողջ շաբաթ, բացման օրը ունեցաւ շուրջ հարիւր այցելուներ։

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ - ԱՍՈՒԼԻՍ

Երեքշաբթի, Ապրիլ 20, ժամը 21-ին սկսաւ դասախօսութիւն - ասուլիսը, իբրեւ նիւթ ունենալով «Իշխանութեան հարցը Սփիւռքի մէջ»։ Ներկայ էին շուրջ ... երիտասարդներ։

Դասախօսը՝ Գեղամ Գեւոնեան, ներկայացուց նիւթը, զայն բաժնելով երեք գլխաւոր մասերու։ Նախ՝ սահմանումը ... իշխանութիւն բառին՝ ըստ բառարաններու, զանազան վարչաձեւերու մէջ այդ բառին ըմբռնումը եւ մեկնաբանութիւնը, ապա՝ Սփիւռքի զանազան գաղութներու մէջ գոյութիւն ունեցող կազմակերպութիւններու յարաբերական իշխանութիւնը, անոր տարողութիւնն ու կշիռը, հուսկ՝ Սփիւռքի մէջ կեդրոնացեալ եւ կշիռ ունեցող իշխանութիւն մը ունենալու կարելիութիւնը։

Գեղամ Գեւոնեան իր խօսքի առաջին բաժնին մէջ անդրադարձաւ տարբեր վարչաձեւերու մէջ իշխանութեան վաւերականացման հարցին, յատկապէս գաղափարախօսութեան դերին, որ կարելիութիւն կու տայ յաճախ իշխանութեան վաւերականացումը փնտռելու ընկերութենէն դուրս, օրէնքի գործադրութեան կալուածէն ներս անոր ունեցած միջոցներուն՝ բանակ, ոստիկան, կարգապահ ուժ, տնտեսական եւ այլ կարելիութիւններ։ Այս տուեալներու լոյսին տակ բացատրական մը ընելով դիտել տուաւ, որ Սփիւռքի մէջ, յարաբերաբար, Լիբանանի գաղութն է որ ունի քաղաքական իշխանութիւն, այն ալ կը պարտի երկրի սահմանադրական կառոյցին՝ յարանուանական դրութեան։ Շեշտը դնելով Եկեղեցւոյ վրայ, իբրեւ այն հիմնական հաստատութիւնը որ դարերով կենսական դեր խաղացած է հայ կեանքին մէջ, իբրեւ իշխանութիւն, դասախօսը նշեց որ ... այսօր բառին խիստ առումով իշխանութիւն չունի, նուազ կը թափանցէ համայնքի կեանքէն ներս, անոր գաղափարական ուղղութիւնն ալ անցեալի պէս ... կերը չի պարզեր, հոգեւորականներն ալ քաղաքական իշխանութիւն մը գտնելու գործիք չեն։ Ինչ կը վերաբերի քաղաքական կուսակցութիւններուն, դասախօսը ներկայացուց անոնց գաղափարաբանութեանց եւ գործունէութեանց մէջ ...

գոյութիւն ունեցող երկդիմութիւնները, ինչպէս նաեւ վերջին տասնամեակներուն յայտնուած որոշ տկարութիւններ եւ շըփոթութիւններ: Անդրադարձաւ վերջին տարիներուն յառաջ եկած այն շարժումին, որ կը ձգտէր կա՛մ բարեկարգութիւն եւ կամ յեղաշրջում մը կատարել հայ քաղաքական կուսակցութեանց մէջ: Այդ շարժումը ծնունդ տուաւ զինեալ պայքարի խմբակցութիւններուն, որոնք մերժելով աւանդական կուսակցութիւններու իշխանութիւնը, իրենք եւս կը ջանան իշխանութիւն ձեռք ձգել:

Իշխանութեան հարցը զանազան հոսանքներու դիտանկիւնէն քննելէ եւ անոնց տարբեր երեսները պարզելէ ետք դասախօսը անդրադառնալով բաժին խօսակցական առումով Սփիւռքի մէջ կեդրոնական իշխանութիւն մը հիմնելու կարելիութեան, դիտել տուաւ թէ ներկայիս հիմնական երկու հարցեր կան Սփիւռքի Հայութեան կեանքին մէջ՝ ինքնութեան պահպանում եւ ապրելու տեղ, այսինքն՝ մեր հողերը: Գեղամ Գեւոնեան շեշտեց անհրաժեշտութիւնը ազդու եւ գործօն իշխանութեան մը հիմնումին: Կարելի՞ է: Ո՛չ: Որովհետեւ ազդու եւ զօրաւոր կեդրոնական կամ այլ իշխանութիւն մը ստեղծելու համար պէտք է ուժ ունենալ զայն պարտադրելու: Յետոյ, նկատի պէտք է ունենալ որ Սփիւռքի գաղութներու մէջ Հայութիւնը բաց ընկերութիւն մը կը կազմէ, այսինքն՝ ոեւէ հայ անհատ կրնայ ուզած ատեն հեռանալ ընկերութենէն եւ անոր պարտադրանքներէն ինքզինք ձերբազատել. Հետեւաբար դժուար է որեւէ իշխանութիւն հիմնել, քանի որ ան չի կըրնար ինքզինք արժեցնել այդ պայմաններուն տակ: Հոս, դասախօսը յիշատակեց Պէյրութ գաղութին օրինակը, իրրեւ կազմակերպական կառոյց՝ որ ունի իր ազգային – գաղութային իշխանութիւնը: Անհատական փորձ մը եւրոպական երկրի մը մէջ՝ հայկական ընկերութիւնը շրջափակելու իրաւական կառոյցի մը միջոցով: Եթէ Սփիւռքի բոլոր գաղութները ունենան իրենց կառոյցները, ճանչցուած ըլլան կամ ոչ տեղական իշխանութեանց կողմէ, կեանքի կոչուելիք իշխանութիւնը կրնայ հեղինակութիւն ունենալ անհատին վրայ: Իսկ այդ իշխանութիւնը վարկ ունենալու համար յաջող իրեն ենթակայ զանգուածին, պէտք է որ պատասխանէ անոր ըղձանքներուն: Քանի որ քաղաքական ներկայ իրադարձութիւններուն մէջ Սփիւռքի այժմեան կազմակերպութիւնները երկտայրի կացութեան եւ դիրքերու մէջ կը գտնուին, մանաւանդ Հայկական Հարցի այժմէականացման լոյսին տակ, Սփիւռքի մէջ իշխանութեան հարցը կը մնայ առեղծըւած մը, աւելին՝ անհրաժեշտ միջոցներու չգոյութեան պատճառով կարելի չէ այդ իշխանութիւնը, բառին իսկական առումով, կեանքի կոչել:

Այս եզրակացութենէն ետք տեղի ունեցաւ ներկաներու միջեւ կարծիքներու փոխանակութիւն մը, որ իր զանազան երեսներով այլապէս շահեկան էր, յայտնաբերելով իրողութիւն մը, այն է՝ որ Սփիւռքի մէջ իշխանութեան հարցը աւելի քան կենսական է եւ անհրաժեշտ՝ անոր անյապաղ լուծումը:

Երիտասարդ մը դիտել տուաւ, որ այն պահէն երբ կ՚ընդունինք Սփիւռքը իբրեւ իրականութիւն, պէտք է ամրացնել մեր ազգային հաստատութիւնները, կառոյցը, եւ պէտք է տեղաւորուիլ ու կազմակերպուիլ: Ասոր ի հակադրութիւն ուրիշ երիտասարդ մը նշեց, որ այդ պարագային մեր պապենական հողերուն վերադարձի գաղափարը կը մարի: Եղան նաեւ ոմանց միտքէն անցած, բայց այդօր հրապարակաւ ուղղուած հետեւեալ հարցումները՝ հող կուտա՞ն, ո՞վ կ'երթայ, ո՞վ է տուողը, ո՞վ պիտի ստանձնէ, երազ է եւայլն, որոնց դասախօսը պատասխանեց շեշտելով, թէ պահանջատէր մեր պայքարին մէջ կարեւորը այն է՝ որ զանգուածը ոգի է հատուցում պահանջելու եւ տիրանալու իր պապենական հողերուն: Երա՞զ թէ իրականութիւն, այդ կախում ունի մեր միասնականութենէն, հաւատքէն ու պայքարէն:

Թեր ու դէմ միտքերու փոխանակութենէն ետք դասախօսը համադրեց երեկոյթին արծարծուած հարցերը, հետեւեալ եզրակացութիւնը հանելով.- Իշխանութիւն մը ունենալու դժուարութիւններ կան, բայց ան՝ իշխանութիւնը, անհրաժեշտութիւն մըն է: Միակ իշխանութիւնը որ կրնայ գոյութիւն ունենալ այժմ Սփիւռքի մէջ, գաղափարներու իշխանութիւնն է, այն իմաստով որ այդ գաղափարները կրնան յուզել հայ զանգուածներուն ընդհանուր ըղձանքները: Իշխանութիւն մը կարելի է հիմնել, եթէ շարժումը սկսի հիմէն, նոյն ատեն համադրելով գոյութիւն ունեցող կազմակերպութիւններու լրացուցիչ տուեալները: Խորհ. Հայաստան կրնայ փորձել կամ նպաստել Սփիւռքի մէջ իշխանութեան կազմութեան եւ վերջապէս, խորհրդային Հայաստան չի կրնար իր մարկը պահել իբրեւ հայրենիք, եթէ չպատասխանէ Սփիւռքի ըղձանքներուն:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Չորեքշաբթի, Ապրիլ 21-ի երեկոյեան տեղի ունեցաւ գեղարուեստական երեկոյթ մը, մասնակցութեամբ երիտասարդուժերու՝ որոնք դաշնակի, կիթառի, տաւիղի վրայ նուագելով հայ եւ օտար երաժիշտներէ գործեր, ինչպէս նաեւ արտասանութիւններով արտայայտեցին իրենց շնորհները: Խոստմնալից ուժ մըն է Շուշան Զօրաշեան, որ այնքան ներդաշնակ կերպով նուագեց տաւիղի վըրայ: Երեկոյթին ներկայ էին շուրջ 50 հոգի: Յայտագիրը կը վարէր Ալէքս Ալթունեան:

ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հինգշաբթի, Ապրիլ 22-ի երեկոյեան տեղի ունեցաւ ոգեկոչման հանդիսութիւն մը նուիրուած Ապրիլեան Եղեռնին: Իսիի եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւը՝ Միւռոն վրդ. Գըվրգեան, դասախօսութեամբ մը ընդհանուր ակնարկ նետելէ ետք հայկական ջարդերու պատմութեան վրայ, շեշտեց հայ մնալու անհրաժեշտութիւնը: Ապա Հ. Բ. Ը. Մ.-ի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Գէորգ Եանըքեանի մեկնաբանեց հայկական հայրենասիրական երգեր՝ Զարթիր որդեակ, Երեւան – Էրեբունի, Սարդարապատ, Զարթիր լաօ եւ այլն: Ռոզին Թաշճեան, դաշնակի ընկերակցութեամբ Գէորգ Եանըքեանի, հանդէս եկաւ քանի մը մեներգներով, իր կարգին Գէորգ Եանըքեան մեկնաբանեց Կոմիտասէն քանի մը երգեր՝ Կանչէ կռունկ, Անտունի, Հայաստան եւ այլն, որոնց դաշնակով ընկերացաւ Սոնա Թորոսեան: Երեկոյթին ներկայ էին շուրջ 60 հոգի:

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ ԵՒ ՓԱԿՈՒՄ

Ուրբաթ, Ապրիլ 23-ի երեկոյեան տեղի ունեցաւ փակման հանդիսութիւնը «Հայկական Վերածնունդի Շաբաթ»ին, արտասանութեամբ, նուագով եւ ցուցահանդէսին մասնակցողներու մրցանակաբաշխութեամբ: Արաքսի Գմբէթեան ապրումով արտասանեց հայերէն, ֆրանսերէն եւ սպաներէն բանաստեղծութիւններ, մերթ կիթառի, մերթ քամանչայի ընկերակցութեամբ: Ապա երկու դուդուկէ, կիթառէ եւ քամանչայէ մը բաղկացած նուագախումբը մեկնաբանեց աշուղական քանի մը մեղեդիներ անոյշ տըպաւորութիւն մը թողլով ներկաներուն վրայ: Նիլ Ակոբոֆի ֆրանսերէն մէկ արտասանութենէն ետք կատարուեցաւ մըրցանակաբաշխութիւնը նկարիչներուն՝ երեք դասակարգի բաժնուած:

Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Երիտասարդաց Ակումբի կազմակերպած «Հայկական Վերածընունդի Շաբաթ»ը, դժբախտաբար թէեւ չունեցաւ հարկ եղած հանրութիւնը, սակայն այդ երեւոյթը պէտք չէ յուսահատեցնէ երիտասարդները շարունակելու ընտրուած ուղին, կազմակերպելու մշակութային այլ ձեռնարկներ, որոնց այնքան պէտք ունի գաղութը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀՆԱՄԵՆԻ ԿԱՌՈՅՑՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ԾԱՌԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Բազմաթիւ շինութիւններ, որոնք ժամանակին ծառայած են մարդուն, հարիւրամեակներ ետք դարձեալ կը սպասարկեն, շնորհիւ տարուած աշխատանքներու: Երբեմնի այդ օթեւանները այսօրուան բնակիչները կը գրաւեն իրենց հին ոճի խրոխտ տեսքով, պատմական անցեալով, բնութեան ձուլուած փոքր չափերով: Շինարարական փոքր աշխատանքով մը այդ կառոյցները կը վերածուին հանգստաւէտ անկիւններու: Վերջերս նման շինութիւններէն մէկը՝ Մեղրիի շրջանը գտնուող հին իջեւանատունը, իր հնամեայ կամարներուն տակ հիւրընկալած է մարդիկ: Կիսաքանդ շէնքը, ուր աննպաստ եղանակներուն պատսպարուած են ճամբորդները, ներկայիս այցելուներուն կը սպասարկէ իբրեւ ճաշարան, որ կը կրէ «Արաքս» անունը: Գետի գեղատեսիլ ափին տեղաւորուած ու գեղեցիկ յարդարանքով թարմացած նախկին կարաւանատունը դարձած է ագարակ աւան մը, մասնաւորաբար տեղւոյն պղինձի գործատան երիտասարդութեան ժամանցի փնտռուած վայրերէն մէկը: Հանգիստի լաւագոյն օճախ մը կը դառնայ Սիսիանի մօտ գտնուող քարանձաւը, ուր մարդկային ոտնահետքեր կը տանին հազարամեակներու խորքը: Երիտասարդները, որոնք կը սիրեն քարայրի բնական յարմարութիւնները, ներկայիս կ'աշխատին անոր արդիականացման նախագիծին վայրը, ըստ որուն հոն կը կառուցուի տիսքօթէք մը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՌԷՅՄԻՆԻ (Միացեալ – Նահանգներ) Հ. Օ. Մ.-ի «Սօսէ» մասնաճիւղի նախաձեռնութեամբ, Մարտ 21-ին, նշուած է Միութեան 72-րդ տարեդարձը, «Հիլտա Սուլթանեան» սրահին մէջ: Յայտագիրը վարած է Երէցկին Տէր - Մխսեան: Գեղարուեստական բաժինէն ետք Սաթենիկ Տրդատեան խօսք առնելով (անգլերէն) պատմականը ըրած է Հ. Օ. Մ.-ին եւ կոչ ուղղած երիտասարդներուն միանալու կանացի միութեան: Բանախօսը՝ Նանիկ Արթինեան, անդրադարձած է հայ կնոջ դերին՝ անցեալին եւ ներկայիս: Վեց երիտասարդուհիներ անդամագրուած են Միութեան: Սմբատ Աւ. քհնյ. Տէր – Մխսեանի փակման խօսքով վերջ գտած է հանդիսութիւնը:

×

ՓՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր – Մելքոնեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 3-ին, տեղի ունեցած է գեղարուեստական ցերեկոյթ մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Նշան Փալանճեան Ճեմարանի Շրջանաւարտից Միութեան եւ մասնակցութեամբ ճեմարանաւարտներու: Բացումը կատարելով Ալիս Գազանճեան պարզած է ձեռնարկին զոյգ նպատակները՝ քով քովի բերել շրջանաւարտները եւ գեղարուեստական ձեռնարկներու ճամբով նիւթական որոշ գումար մը ապահովել ու յատկացնել Ճեմարանին: 1935 – 1981 շրջանին, Ճեմարանը ունեցած է 650 շրջանաւարտ: Յայտագիրը բաղկացած է դասական եւ արդի երաժշտութենէ, երգերէ, պարերէ, որոնք մեծ խանդավառութիւն ստեղծած են սըրահին մէջ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ
ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Ձիաւորները պայտերու ձայներով ապառաժուտ ճամբայէն աւելի վեր ելան, ուր կ'երկարէր քարաշէն հաստ պատ մը: Կար խոշոր մուտք մը առանց դուռի, ուր կեցած էին մի քանի պահակներ: Անտարակոյս պետին բնակարանն է, մտածեց Կիւլլին երբ բոլորը միասին լայն մուտքէն ներս մտան ձիերով: Մուտքէն ներս տարածուեցաւ ընդարձակ բակ մը ուր կային ձիեր ու զամբիկներ: Այդ մուտքէն ներս էր նաեւ քարաշէն մեծ տուն մը փոքր պատուհանով: Ընդարձակ բակին մէջ ձգուած էին կիսով կոտրուած անձրեւին տակ մնացած կառքեր սայլ ու թաւշապատ, որոնց վրայ փոքրիկներ կը խաղային:

Կիւլլին տեղ տեղ տեսաւ ցիցերու կապուած խոշոր կապիկներ, որոնք շարունակ շրջան կը դառնային: Արդէն արջի մը մռնչիւնը կար մէջտեղ եւ կիներ խոշոր տան փոքրիկ պատուհաններէն դուրս կը նայէին: Անտարակոյս, այդ պատուհանները պետին հարեմլիկն էր: Բակին մէջ կային նաեւ ուրիշ բրաբանցումներ, կիներ, ծառաներ գործի վրայ էին: Մէկը անկաւոր պղինձ մը կը տեղափոխէր: Կիներ ջուր կը կրէին: Այդ օտար վայրին մէջ Կիւլլին ընտանի էր միայն ձիերուն, հնդկահաւերուն ու ծուխերուն: Անոնց մէջ տեսաւ մարդկային բան մը եւ կարծես անոնք պիտի պաշտպանէին զինքը: Ան աւելի վախցաւ, երբ տեսաւ ծերունի մը, բարձրահասակ, մերկ սրունքներով, որ երկաթէ ձողով մը, շղթայի կապուած արջ մը կը բարկացնէր: Ծերունին աւելի կը հրճուէր, երբ արջը ակռաները կը սոթտէր ու մռնչիւնով երկաթէ ձողը կը խածնէր:

Ծերունին հագած էր շատ սուղ չուխայէ մինթան մը միայն: Ոսկրոտ մարմինը արմաւի գոյն ունէր: Թեւերուն անցուցած էր ոսկիէ օղակներ: Ծերունին այնքան յափշտակուած էր իր զբօսանքով, որ նոյնիսկ չլսեց մօտեցող ձիաւորները, մանաւանդ որ ականջները ծանր էին: Ծերունին դադրեցուց իր զբօսանքը, երբ ձիաւորները մէկ մէկ վար իջան ձիերէն ու շարքով բարեւի կեցան:

«Պետն է», մտածեց Կիւլլին ու երբ պետը իր երկար երեսը խոշոր քթով, ձիաւորներուն կողմը դարձուց, քարայրի մը պէս բերանը միշտ բաց՝ կ'երեւէին երկու ցից ականները միայն: Անոր աչքերը ցցլտացին, երբ առաջին անգամ տեսաւ Կիւլլին՝ ուրախութենէն բերանը աւելի բացուեցաւ.

- Սմկօ, Ալլահը վկայ. էս ո՞ր տեղէն ես գտեր: Ալլահը վկայ, Սմկօ, էս կինը Հաճի Մուսայի Զէյնապէն ալ գեղեցիկ է:

Խումբին պետը պատմեց, որ Գանը տէրէին մէջ բռնած են, երեք տղամարդ եւ էս չքնաղ կինը: Միւս երեքը քարայրին մէջ են: - Քեզի բերինք կին մը, որ ամբողջ Քիւրտիստանի մէջ ալ չկայ:

- Սմկօ, գիտեմ որ դուն իմ շատ հաւատարիմ զինուորներէն ես: Թէ որ արջ մը յարձակի վրադ, ես կ'ազատեմ քեզ: Միտքս դրած էի քեզի տալ իմ հարէմի կիներէն մէկը, ա՛յ, էն հազարապետին կինը որ Քէմախի ճամբուն վրայ յափըշտակեցինք ամուսինին հետ միասին, դիտէ լաւ երգել ու պարել: Հա, զօրաւոր մէկը կա՞յ ձեր բռնած տղամարդոց մէջ: Էսօր կ'ուզեմ լաւ կռուէշ մը սարքել էս արջին հետ: Կ'ուզեմ որ հաւաքուին իմ բոլոր հպատակները ու զուարճանան, - ըսաւ Սատօն ու այնպէս մը կամթեց Կիւլլին, երեսը որ կաս – կարմիր կտրեցաւ:

Շէնքին կիները վար իջած՝ քարէ կիսապատի մը ետեւէն կը դիտէին նոր զոհը, Կիւլլին, որ կեցած էր ու զայրոյթէն նուռի նման պիտի ճեղքուէր կարծես:

- Հոն, զնտանին մէջ, երկուքը Հայեր են, իսկ մէկը քիւրտ: Քիւրտը այս կիւզէլին ամուսինը չի կրնար ըլլալ: Հայերէն մէկուն քիթը որ բռնես՝ հոգին կ'ելլէ: Երրորդը բաւական ուժակարող կ'երեւի:

- Հա, երկու Հայեր ... Բարեկամս Հաճի Մուսան, որ կարդացող խելացի մէկն է, ինծի ըսած է, որ Հայերը լաւ մարդիկ են: Եւ սակայն, անոնք որ իմ սահմաններուն մէջ մտած են, երբեք լաւ մարդիկ չեն. քիւրտ է եղեր թէ հայ: Թուրք կառավարութիւնը Քիւրտեր շատ է գործածեր զէս բռնելու համար: Սատօն չի ներեր էդ բոլորին: (Շար. 554)

Տիկին Լիւսի Աւագեան եւ աղջիկը՝ Լոււէնն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ - մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՀԵՐՄԻՆԷ ԱՒԱԳԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Ապրիլ 29-ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երկուշաբթի Մայիս 3, ժամը 14-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Սէն Թ'Ուէնի գերեզմանատունը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Եան'ց Ակումբը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Մայիս 9-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, իր յաւէտ ողբացեալ անդամներու յիշատակին.–

Էտմոն Փէշտըմալճեան	(1969)
Արթօ Աթգարեան	(1971)
Ժորժ Տէր – Թումայեան	(1972)
Արամ Գավաֆեան	(1972)
Վահէ Պալթայեան	(1973)
Ատոմ Նազարեան	(1974)
Ժորժ Գարակէօզեան	(1975)
Վռամ Գույումճեան	(1978)
Փիէր Պարոնեան	(1979)
Հայկ Էսապալեան	(1980)
Նորայր Երամեան	(1980)

Ի գիտութիւն անոնց յիշատակը յար - գողներուն։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Նիւէն Եղիա Մալոյեան Վանի Հերոս՝ Տաճատ Թերլեմեզեանի յիշատակին 100 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

Աշխատանքի (Մայիս 1) տօնին պատ - ճառով, «Յառաջ Միտք Եւ Արուեստ»ի Մայիսի Թիւը լոյս կը տեսնէ գալ շաբթու (Կիրակի, Մայիս 9)։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սահակ Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ եւ բստ ննջեցեալին ու ընտանիքին փա - փաքին ծաղիկի ու ծաղկեպսակի փոխարէն եղան հետեւեալ նուէրները, ննջեց - եալին սիրած հաստատութիւններուն՝ Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցիին, Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան եւ «Յառաջ» թերթին։

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ.– Տոքթ. եւ Տիկին Զաւէն Գաբրիէլեան եւ զաւակները, ու Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տէրոյեան եւ զաւակը 1000, Ղազարեան Օննիկ 500, Աբրահամ Պօղեան, Պօղոս Ահարոնեան, Բժիշկ Դաբբինեան, Ռոժէ Գույումճեան, Վարդապետեան ընտանիք, Կօշնաքեան ընտանիք, Ա. Հօլօփիքեան 200-ական Ֆ., Ռուբէն Խաչատուրեան, Տիգրան Ղազարեան, Ասատուրեան ըն - տանիք, Թագուհի Գուլումեան, Տիկին Տատիկեան, Յակոբ Տիրիգլեան, Փիրեան ընտանիք, Ուզունեան Կարապետ, Մի Ոմն, Ժանօ Սարգիսեան 100-ական Ֆ., Նարգուհի Պապուչեան, Գարեգին Խրիմեան, Սերոբ Աղճայեան, Միսաք Միրզէ, Ճառայեան ընտանիք 50-ական Ֆ.։

Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան.– Տոքթ. եւ Տիկին Զաւէն Գաբրիէլեան եւ զա - ւակները, ու Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տէրոյեան եւ զաւակը 1000 Ֆ., Պօղոս - եան ընտանիք, Մօրիս Ղազարեան 500ական Ֆ., Սաթենիկ Թիւթէլեան 250 Ֆ., Տիգրան Պօղեան, Ներուկեան ընտանիք, Անթօ Խաչատուրեան 200-ական, Գէն - տիրեան ընտանիք, Ա. Տէր - Զաքարեան, Շալճեան ընտանիք, Յ. Տէրոյեան, Թոնի Մուրատեան, Յակոբ Տիրիգլեան, Միսաք Միրզէ, Կարապետ Ուզունեան, Ճառայեան ընտանիք, Զաւէն Միլոնեան, Կարօ Յովսէփեան 100-ական Ֆ., Կօշկակար - եան, Սերոբ Աղճայեան, Յ. Ղազարեան, Լիւսէթ Բամպուքեան, Ութուզեան ընտանիք 50-ական Ֆ.։

«Յառաջ»ին.– Տոքթ. եւ Տիկին Զաւէն Գաբրիէլեան եւ զաւակները, ու Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տէրոյեան եւ զաւակը 1000 Ֆ., Պօղոսեան ընտանիք, Փաւքալ Ղազարեան 500-ական Ֆ., Յովհաննէս Բաշտգնունի 250, Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ 200, Ֆ., Արսէն Տէր - Զաքարեան, Շալճեան ընտանիք, Յ. Տէրոյեան, Թոնի Մուրատեան, Բերոբէ Կարապետեան, Միսաք Միրզէ, Կարապետ Ուզունեան, Կարօ Յովսէփեան 100-ական Ֆ., Կարապետ Տէրտէրեան, Ութուզեան ընտանիք, Ֆիլիփ եւ Գաթի Ղազարեան, Սօնիա Փիլիկեան, Լիւսէթ Փամպուքեան, Այրի Տիկին Տատիկեան, Ճառայեան ընտանիք, Աբրահամ Խրիմեան 50-ական Ֆ.։

EN SOUSCRIPTION

Հայոց Պատմութիւն

Histoire des Arméniens

Sous la direction de GERARD DEDEYAN

Maitre - Assistant à l'Université Paul - Valéry de Montpellier

Un volume, 700 pages, au format 180 x 230 mm.

Imprimé sur vélin et comportant 32 planches d'illustrations en hors-texte, relié toile.

PRIX DE SOUSCRIPTION JUSQU'AU 24 MAI

169 F. au lieu de 197 F. à Parution

Toute souscription donne droit à une magnifique reproduction rehaussée de couleur d'une carte du XXIIIe siècle de l'Arménie et de la Géorgie publiée en 1766, par les géographes du Roy.

Bulletin de Souscription

NOM : ..

ADRESSE: ..

Code Postal:

A RETOURNER

Accompagné d'un chèque de 169 F. + 30 F. (frais d'envoi)

à LA LIBRAIRIE ORIENTALE — H. SAMUELIAN

51, Rue Monsieur - le - Prince — 75006 Paris — Tél.: 326. 88. 65

«RADIO ASK»

MARDI, 4 MAI

Une Soirée Exceptionnelle

FM 100 Mhz.

Grande - Fête Familiale Dansante

DIMANCHE, 9 MAI

A partir de 15 h.

Organisée par

LA CROIX - BLEUE ARMENIENNE

Section Saint-Maurice de Beynost

Avec la participation de

L'ORCHESTRE «MELODIA - EREVAN»

Salle des Fêtes

de Saint-Maurice de Beynost

BUFFET ARMENIEN — BROCHETTE

Entrée libre

AMBIANCE ARMENIENNE

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ԷՍԱԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

տարեկան ընդհ. ժողովը կը գումարուի՝ Շաբաթ Մայիս 8, ժամը 15·30–ին՝

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, Rue de Courcelles - 75017 Paris

Կը հրաւիրուին սաներն ու համակիր - ները։

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 16-ին, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ։

OPTIMA Tours

PROCHAINS VOYAGES EN ARMÉNIE

DU 15 AU 29 MAI — DU 12 AU 26 JUIN — DU 14 AU 31 JUILLET

DU 4 AU 17 AOUT VOL SPECIAL DIRECT EREVAN

Nouvauté! Réduction importante pour les jeunes de 16 à 35 ans.

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES Organise 2 Voyages Directs:

a) LYON / EREVAN / BAKOU / TBILISSI / EREVAN / LYON

b) LYON / EREVAN / LYON

DU 4 AU 17 AOUT

Nouvauté! Réduction importante pour les jeunes de 16 à 35 ans.

SONIA COUMRYANTZ

OPTIMA Tours

Renseignements et Inscriptions:

à Paris:
OPTIMA TOURS
67, Rue Quincampoix
75003 - PARIS
Tél.: 274. 27. 20

à Décines:
Maison de la Culture Arménienne de Décines
15, Rue du 24 Avril 1915 - 69150 DECINES
Tél.: (7) 849. 42. 97
Tous les jours, sauf Lundi,
de 10 à 12h. et de 14 à 19h.

VOYAGE ORGANISE PAR LE FOYER CULTUREL DE NICE

AVEC UN VOL DIRECT NICE / EREVAN

DU 25 SEPTEMBRE AU 9 OCTOBRE

Renseignements et Inscriptions:

Pour Nice et les Alpes - Maritimes:
— Monsieur IKEDJIAN Arthur
29, Avenue St. Augustin — 06200 NICE
Tél.: (93) 83. 35. 03 ou (93) 88. 76. 08
— Monsieur GEDIKIAN Vasken
Tél.: (93) 88. 06. 41

Pour le Var:
Monsieur KASSIGUIAN Raffi
8, Rue des Ecoles
83710 - MONTAUROUX
Tél.: (94) 76. 44. 23

Lic. A 946 (Agence Agréé INTOURIST)

FOOTBALL

PORTE - DE - BAGNOLET

contre

HOMENETMEN - FRANCE

Dernier Match de Qualification

au Championnat

LE DIMANCHE, 2 MAI, A 15 H. 30

au Stade Pershing (Porte de Vincennes)

VENEZ NOMBREUX

ԽՆՋՈՅՔ - ՊԱՐ

NOVOTEL - BAGNOLET

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին Նովոթէլի սրահներուն մէջ, Շաբաթ Մայիս 15, ժամը 20·00։ Հայկ. ճոխ յայտագիր։ Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով. – 233 41 74 եւ 206 42 50։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ԲԱՑՄԱՆ 6–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

ՄԵԾ ՃԱՇ

Կիրակի, Մայիս 9-ին, ժամը 13ին, Տարօն եւ Վասպուրական սրահ։

Հայկական մթնոլորտ - գեղարուեստական բաժին - ։

Մասնակցութեամբ՝

- Նարեկացի նուագախումբին։
- Մշակութային Տան «Անի» պարախումբին։

Ճաշագին 80 Ֆ.։

Նախընտրելի է նախապէս սեղաները ապահովել։ Հեռաձայնել Շալճեան 66 18 80 եւ Զ. Միլոնեան 90 90 10։

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

Grand Repas d'Anniversaire

DIMANCHE, 9 MAI, A 13 H.

Orchestre: NAREGATSI

Troupe de Danses ANI de la M.C.A.

Imprimé sur les Presses du Journal «Haratch»

83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris

Commission Paritaire: N° 55935

THEATRE DE L'EMPIRE

41, Avenue de Wagram — 75008 Paris

LE CHANTEUR

NORAIR

en Première partie

L'Opéra — Film

«ANOUSH» (1954)

29 Mai — à 20 h. 30

ՊԱՆԵԽՕ – ԲԱՇԱՆԻ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մայիս 9, ժամը 14·30-ին։

THEATRE MUNICIPAL DE BAGNEUX

Բարձր հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

եւ

Պ. ՀԱՆՐԻ ՌԱՎԵՐԱՅԻ

Պանեխօ-ի Քաղաքապետ

Բացման խօսք՝ վարչութեան կողմէ

Պ. Մ. ՄԱՎԻԵԱՆԷ

Գեղարուեստական բաժինը կը վարէ ուսուցչուհի՝

ՏԻԿԻՆ Հ. ՊԱԼՐՔՃԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, կատակերգութիւն՝ դպրոցի աշակերտութեան կողմէ։ Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ երգիչ

Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՖԷՐՄԱՆԻ

Ճոխ պիւֆէ։

Հաճելի անակնկալներ։

Մուտք 20 ֆրանք։

Հաղորդակցութեան միջոցներ.- Փորթ տ'Օրլէանէն առնել 188 ա կամ 188 Պի եւ իջնել Ռոն - Փուէն տէ Մարթիր։

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
4
MARDI
4 MAI
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.162 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.162

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱՅԻՍ 1-Ը ԵՐԿԻՐԷ - ԵՐԿԻՐ

=——=——=

Մինչ Փարիզի մէջ, Մայիս մէկը պաստառումի պատկեր մը կը պարզէր, Փորթուկալի մէջ արիւն կը հոսէր բախումներու ընթացքին։

Փարիզի մէջ, ըստ իր աւանդութեան բանուորական ուժը առանձին կը տողանցէր։ Շաբաթ առաւօտ, Հազար Հոգի Հաշուելով Պերժըրոն կ'ուզէր անգամ մը եւս հաստատել իր անկախութիւնը, բայց ինչ որ նոր էր, այս անգամ, այն էր, որ Սի - Ժի - Թի եւ Սի - էՖ - Տի - Թի չէին համաձայներ Լեհաստանի պատճառով եւ երկու արհեստակցական միութիւններն ալ առանձին առանձին կը տողանցէին։ Գաւառը աւելի միասնական բնոյթ ունէին ցոյցերը, բայց ընդհանրապէս միայն՝ երեւութական։

Փորթոյի մէջ է, որ երկու բանուոր սպաննուած է եւ 80 հոգի ալ վիրաւորուած են ծանր բախումներու ընթացքին համայնավար արհեստակցական կազմակերպութեան չարքայիններուն եւ ոստիկանութեան միջեւ։ Կռիւ մը ծագած է ցոյցին վայրին պատճառով, երկու սենտիքաներու միջեւ, մէկը՝ համայնավար, միւսը՝ ընկերվարական։ Ոստիկանութիւնը առարկելով, որ ընկերվարական կազմակերպութիւնը նախապէս վերապահած էր Տելկատօ Հրապարակը, քովընտի փողոցները քշած է համայնավար սենտիքան, աչք առնելով անխուսափելի բախումներ։ Ինչ որ կը պատահէր եւ ոստիկանութիւնն ալ չէր վարաներ կրակելու։

Մոսկուայի մէջ, ծանօթ տողանցքին ներկայ էր Բրեժնեւ, ինչ որ գլխաւոր դէպքը կը նկատուի քանի որ, օր չկայ որ իր առողջութիւնը միջազգային մամուլն ու ղեկավարները «չմտահոգէ»։

Լեհաստանի մէջ, հակառակ զոր. Ժարուզելսկիի ձեռք առած կարգ մը մեղմացուցիչ միջոցներուն (1000 հոգիի ազատ արձակում) Սոլիտառիթէ կը յաջողէր գաղտնի ձայնասփռումով տասնեակ հազարաւոր ցուցարարներ փողոց իջեցնել եւ կը փորձէր նոյն քաջագործութիւնը կրկնել Երկուշաբթի, Մայիս 3-ին, որ Սահմանադրութեան (1791) տարեդարձն է։ Ներքին նախարարութիւնը ճշդած էր, սակայն, զեկոյցով մը որ բոլոր ցոյցերը արգիլուած են, պատերազմական վիճակի հետեւանքով։ Սոլիտառիթէի ցոյցին ատեն, նշանախօսքերն էին «ազատ արձակեցէ՛ք Վալեզա», «ո՛չ մենատիրութեան», «հաց չկայ առանց ազատութեան» եւլն., եւլն.։

X Պոլսոյ մէջ, հակառակ զինուորական իշխանութեան, հրացանաձգութիւններ եղած են եւ ռումբեր ալ պայթած։ Զինեալ բախումները տեղի ունեցած են ծայրայեղ - ձախ (Տեւ Եոլ՝, յեղափոխական ուղի) չարքայիններու եւ ապահովութեան ուժերու միջեւ։ Հինգշաբթիէն Ուրբաթ լուսնալիք գիշերը, բախումը մէկ ժամէ աւելի տեւած է եւ պատճառած մէկ մեռեալ եւ բազմաթիւ վիրաւորներ։ Օքմէյտանի հրապարակին վրայ, Տեւ Եոլի անդամներ հանրագրեր կը փակցնէին երբ զինեալ ուժեր հասած ու կրակել սկսած են։ Ըստ իշխանութեանց 17 հոգի, զորս ոստիկանութիւնը կը փնտռէր, ձերբակալուած են, որոնց մէջ ղեկավար մը՝ Քեմալ Կէնճէ։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

«ԱՐԱՐԱՏ» ԴԱՍԱՒՈՐՄԱՆ ԳԼՈՒԽԸ

—×—

Մայիս 2-ի խաղէն ետք, ախոյենութեան գլուխն է Արարատ 11 կէտով։

Նախքան այս խաղը, Ապրիլ 25-ին Երեւանի մէջ, 1-ի դէմ 2 կէտով յաղթած էր Դոնեցի Շախտերին։ Կէտերը նշանակած էին Բարգէն Մելիքեան (12րդ վայրկեան) եւ Անդրանիկ Խաչատրեան (82-րդ)։

Մայիս 2-ի խաղերու արդիւնքները.-

Պախտակոր - Տորպեդօ (Ք)	0 - 0
ԱՐԱՐԱՏ - ԿՈՒԲԱՆ	2 - 1
(Ա. կիսախաղ՝ 1 - 0)	
Կայրաթ – Նեֆթչի	2 - 0
Դինամօ (Թ) – Շախտեր	2 - 2
Դինամօ (Մ) - Դնեպր	3 - 0
Սպարտակ (Մ) - Մետալիստ	0 - 0
Դինամօ (Կ) - Տորպեդօ (Մ)	0 - 0
Ջերնոմորեց - ԲԿՄԱ	0 - 2

Արարատ դասաւորման գլուխն է 11 կէտով, նոյնքան կէտ ունի Պախտակոր, որու սակայն կը պակսի մէկ յաղթանակ, ուրեմն Արարատէն ետք կուգայ դասաւորման մէջ։ Իրենց կը հետեւի 10 կէտով Կայրաթ։

Անգլիացին Կրակել Սկսաւ

=——=——=

Մալուիններու պատերազմը կը սկսէր Շաբաթ առաւօտ, երբ Անգլիացիք կը ռմբակոծէին գլխաւոր օդակայանը եւ ըստ անգլիական աղբիւրներու անգործածելի կը դարձնէին զայն։ Նոյնը չէր արժանթինեան կարծիքը ինչ որ ոչ մէկ կարեւորութիւն կուտայ յստակ գաղափար մը կազմելու եղածին մասին։ Կացութիւնը քիչ մը հանդարտ էր Կիրակի, բայց միայն քանի մը ժամ, քանի որ Անգլիացիք Կիրակի իրիկուն ծովառումբով կ'ընկղմէին արժանթինեան նաւ մը (Ժէնէրալ Պելկրանօ - Ճերեզ կը հերքէ)։ Ուաշինկթընի համար, պատահածը վարկի ալ մեծ հարուած մըն է, եւ հիմա փերուն է, որ իր միջնորդութիւնը կ'առաջարկէ եւ եօթը կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը։

Մոսկուայէն ետք, Քուպան ալ Արժանթինի կողքին է, որու վարչակարգը, հիմակուհիմա բարձի թող եղած է, բոլոր համայնավար երկիրներուն համար...։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ շրջապտոյտի մը ձեռնարկեց Լիմուզէնի մէջ, ուր պիտի հանդիպի Ժաք Շիրաքի։

ԷՃԷՎԻՏԻ նոր դատավարութիւնը Յունիս 4-ին յետաձգուեցաւ, Անգարայի զինուորական ատեանը յաւելեալ քննութիւն մը ուզած ըլլալով։ Ծանօթ է որ Հալքի պարագլուխին դէմ եղած նոր ամբաստանութիւնն այն է, որ դէմ գործած է Ապահովութեան Ազգ. Խորհուրդի, Թիւ 52 հրովարտակին, որ կ'արգիլէ քաղաքական որեւէ բանավէճ։

ՏՐԻՊՈԼԻՍԻ (Լիբանան) Սէն - Միշէլ մարոնի եկեղեցիին մէջ Լիբանանցի մը սպառնացած է հաւատացեալներուն զէնքով եւ ձեռնառումբով, բայց ոստիկանութիւնը հասած է ու զէնքը սպաննած։ Այդ պատճառով ձեռնառումբը սահած ու պայթած է եւ կին մը մեռած է, երկու հոգի ալ վիրաւորուած։

ՍԻԿԻԼԻՈՅ մէջ, համայնավար երեսփոխան մը՝ Փիօ տէ լա Թոռէ սպաննուած է։ Կը կարծուի որ մաֆիային գործն է։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Երեքշաբթի իրիկուն, կոչունքով մըն է, որ Աղքատախնամ ընկերակցութիւնը կ'ոգեկոչէ իր հիմնադրութեան 90-ամեակը։ Այս առթիւ, ստորեւ՝ այն յօդուածը զոր Շ. Նարդունի գրած էր 1966 Յունիս 12-ին, ընկերակցութեան 75-ամեակին առթիւ, տօնուած ճաշով մը (Փոքարտի ճաշարանը, Յունիս 17-ին) եւ դաշտահանդէսով։ Անցեալ տարի, մեր աշխատակից բարեկամը՝ Մկրտիչ Գազանճեան, որ երկար տարիներ վաստակաւոր անդամներէն եղած է Աղքատախնամի վարչութեան, երկու յօդուածով հակիրճ պատմականը տուած էր Ընկերակցութեան, այս նոյն 90-ամկային առթիւ։

Փարիզի Հայոց «Աղքատախնամ» Ընկերակցութիւնը այս ամիս կը տօնէ տարիներու ... իր հարստութիւնը, որու հասած է այժմ (հիմնուած 1892 Յունիս 1-ին)։

Ներեցէք բառախոյզին, որ այս առթիւ, մախաղն ուսին, տարբեր հարստութեան մը ցանկութեամբ՝ կանգ կ'առնէ Հայոց Լեզուին հարստութեան առջեւ ու կ'ըսէ.

- Աղքատ եմ ես, ո՛վ Մեծասքանչ, աղքատ եմ ոչ «հատեալ ի յաղթեաց եւ ի յընչից», այլ զրկեալ մը անմահ Մեսրոպ Մաշտոցի շնորհքէն, տո՛ւր ինծի քու ճոխութենէդ, հարստութենէդ, բառերու գանձէդ...

Զի աղքատ է գիտութիւնս այս բառին մասին, ինչպէս աղքատ է Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան՝ երբ կը գրէ. «Աղքատ կը հանենք աղխք բառէն, այսինքն թէնէմիլ-լէթ, ուռուպայ», բացատրելով թէ խ գիրը ձգելով կ'ըլլայ ածանցեալ՝ աղքատ, այսինքն խեղճ, բան չունող»։ Կամ՝ «կը հանենք աղ բառէն, այսինքն՝ ուտելու աղ ալ չունեցող»։

Եւ դեռ ի՛նչ նման ... աղքատ բացատրութիւններ, որոնք կը գլորին կ'երթան մինչեւ պահլաւական ձորը՝ կանչելու համար ա - հու - քատ, որ ըստ Թիրեաքեանի կը նշանակէ «տուն - տեղ չունի»։

Սխա՛լ է, սխա՛լ։ Փարիզի Հայոց Աղքատախնամը ա՛ղ ալ ունի, տո՛ւն ալ ունի, - եւ ի՛նչ տուն։

Բայց նախ պարպենք բառախոյզին մախաղը։

Սկզբնաբար մեր «աղքատախնամ» հայրենակիցները Ֆրանսերէն պիէնֆըզանս կը կոչէին իրենց ընկերակցութիւնը, այժմ՝ էտ սօսիալ, որ աւելի ... ընկերվարական է եւ նուազ ազայական, չըսելու համար պիէնֆըզան։ Բայց, խոստովանինք, երբեք եւ երբեք համապատասխան մեր հայերէն բառին, որ նոյնպէս կը մնայ անհամապատասխան արդի ընկերային վարդապետութեանց։

Ես փնտռեցի իմ աղքատ ծանօթութիւններուս մախաղին մէջ թէ ի՛նչ բառ ունէին Յոյները, որոնց հետեւելով՝ Մեծն Ներսէս աղքատանոցներ հիմնեց Հայաստանի մէջ։

«...Ըստ գաւառաց գաւառաց շինել աղքատանոցս ի խորշս եւ ի զերծ տեղիս, զի փոխանակ հիւանդանոցացն Յունաց լինելին ի մխիթարութիւն մարմնոյ վըշտացելոց»։

Կը կարծեմ թէ այս բացատրութեամբ՝ Խորենացի ուզած է բարձրացնել բառին դասակարգը, որ նուազագոյն է ըստ յունական ստուգաբանութեան։

Մեծն Ներսէս կ'աշակերտի Կապադովկեան դպրոցին, - Բարսեղ Կեսարացիներուն, Գրիգոր Նազիանզացիներուն, - որոնք պտաւխոռններ հիմնեցին, մեր լեզուին մէջ թարգմանուած՝ աղքատանոց, պատսպարելու համար մուրացիկները։ Արդարեւ, լեզուի պատմութեան մէջ առաջին աղքատները մուրացիկներ էին, ինչպէս կը մատնէ համապատասխան յունարէն բառը իր սկզբնական նշանակութեամբ, - բաղդատութեան համար՝ առէք Հոմերոսի Ոդիսականը, Երգ ԺԸ., ուր կը գտնէք նոյն բառին զանազան գործածութիւնները, ինչպէս սա, Հիւրմիւզի թարգմանութեամբ։

Սիրես ի մոյր զօրհանապաղ յառնել շըջիլ ընդ քաղաք, դատարկ անգործ է բուծանել զայդ որովայն քո զանյագ։

Նոյն բառն է դարձեալ, մուրացիկ, որ կը տեսնուի նոյն երգին առաջին տողին մէջ։ Ուրիշներ նոյն արմատէն կազմըւած բանաձեւերը թարգմանած են օտարական (Համբարձումեան) կամ հիւր։

Ահա այս բառն է, աղքատ, որ Սոփոկլէսներու եւ Եսքիղէսներու արհամարհանքը կրելէ ետք՝ յանկարծ կը նետէ նուաստացման քուրձը, կը հագնի սիրոյ եւ պատուոյ պարեգօտը, զոր իրեն կը շնորհէ Յիսուս իր երանելիութեան մէջ.- «Երանի՛ աղքատաց...» (Մատթ. Ե. 3)։

Կը թուի թէ Կապադովկեան դպրոցը այս երանելիութենէ՛ն ներշնչուեցաւ՝ աղքատանոցներ հիմնելու համար Արեւելքի ազգերուն առջեւ, ինչպէս ետքէն Հայաստանի մէջ։

Փօփերիզմի առաջին ջատագովն եղան, ուրեմն քրիստոնէութիւնը։ Իսկ ամէնէն անկեղծ առաքեալը՝ Հայութիւնը։

Հայը աղքատանոց է հիմներ՝ ուր որ գացեր է։ Եկեղեցի, դպրոց ու աղքատանոց։ Ահա երեք բառեր, բաւական՝ դըրելու համար մեր պատմութիւնը։ Ժամանակ մը հոգետուն կը կոչուէին այդ աղքատանոցները, խնամատարական բնակարան, ուր կ'ապաստանէին գաղթականները, անպաշտպան ճամբորդները, վերջապէս հիւրեր՝ որ տէր չունէին (հին հայերէնով՝ հիւր կը կոչուէր օտարականը)։

Իմ նպատակս չէ գրել մարդկութեան ընկերային պայմաններուն զարգացման պատմութիւնը, - մեծափոր հատորի մը նիւթ։ Բառերը ուղենիշներ են նման պատմաւորականներուն համար։ (*)

Վերջին ստեղծուած բառն է, միշտ ընկերային նոր պայմաններու արտայայտութիւն, Հանգստեան Տուն, ժողովրդական լեզուով՝ Ծերանոց։

Փարիզի Հայոց Աղքատախնամը հարուստ է նման Հանգստեան Տուներով, - երկու տուն՝ Փարիզի շուրջը, մէկ տուն՝ Միջերկրականի եզերքը։ Այժմ ծրագրած է հիմնել Հանգստեան Տուն մըն ալ մեր մտաւորականներուն համար։

Մեր անմոռանալի բանաստեղծը, Ա. Հարոն Տատուրեան, որ նման օթեւանէ մը մեկնեցաւ դէպի ... քնարան (գերեզմանատուն), մահուան գաւիթ կը կոչէր Հանգստեան Տունը։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

«Յառաջ», 1966 Յունիս 12

(*) Այդ տունը շինուեցաւ ատենին։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ»
ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Գ.

1905-ին, այս անգամ Դաշնակցութիւնը Ապտիւլ Համիտի դէմ մահափորձ մը պատրաստեց: Յուլիս 21 Ուրբաթ օր երբ Կայսրը մզկիթէն կ'ելլէր, շատ զօրաւոր պայթում մը պատահեցաւ անոր կառքին մէջ: Բարեբախտաբար, Կայսրը այս մահափորձէն անվնաս փրկուեցաւ, նոյնիսկ առանց որեւէ վէրքի:

Մահափորձի հեղինակներու մեծ մասը ձերբակալուեցան, մին մահուան դատապարտուեցաւ, բայց յետոյ ան ալ ներուեցաւ ու ազատ արձակուեցաւ:

Ինչպէս աւելի առաջ նշած էինք, ըստ Հնչակեաններու Հայոց ըմբոստանալու յարմարագոյն ժամանակամիջոցը պէտք է ըլլար Օսմանեան Կայսրութեան մեծ պետութեան մը կամ պետութիւններու հետ պայքարի սկսած օրերը: Ուստի, երբ 1914-ին Օսմանեան կայսրութիւնը Ա. Համաշխարհային պատերազմի մասնակից եղաւ անոնք ալ յուսացին որ իրենց սպասած ժամը հասած է այլեւս: Հայկական կազմակերպութիւնները անմիջապէս շարժման անցան: Դաշնակ, Հնչակ, Վերակազմեալ Հնչակ ու Ռամկավար կուսակցութիւններու ներկայացուցիչներ Ղալաթիոյ մէջ վարժարան մը հաւաքուեցան, իրենց գլուխը ունենալով Պատրիարքարանէն Գաբրիէլ Ճէվահիրճեան անուն հոգեւորական մը: Այս ժողովի ընթացքին որոշուեցաւ պատերազմի ընթացքին հաւատարիմ մնալ պետութեան, զինուորական պարտականութիւն ընդունիլ եւ չտարուիլ արտաքին ազդեցութիւններէ: Սակայն այս պարագան իրականութեան մէջ կառավարութիւնը չփոթեցնելու ձեւ մըն էր, մինչդեռ այդ կազմակերպութիւնները իրենց պաշտօնական հաւաքոյթը 1904-ի Յուլիսին Էրզրումի մէջ կատարած ու այդ համաժողովին տուած էին իրենց բուն որոշումը: Այս ժողովը, որուն մասնակցած են Մոսկուայի, Թիֆլիսի, Թեհրանի, Թաւրիզի, Եգիպտոսի, Պալքաններու եւ Անատոլուի զանազան շրջաններու 30-ի չափ ներկայացուցիչները, կարգ մը որոշումներ տըւած էր, որոնց համաձայն ճշդուած էր որ ընդդիմադիր ճակատ մը բացուի Օսմանեան Պետութեան դէմ, անոր քաղաքական ծրագիրները քննադատել Իթթիհատ եւ Թէրաքքիի իշխանութեան դէմ խիստ պայքար մը շղթայազերծել:

Այս նպատակները իրագործելու համար, կ'որոշուէր նախ զինուորագրութեան մերժում եւ չանսալ երբեք այդ ուղղութեամբ տրուած հրահանգներուն: Իսկ անոնք որոնք ստիպուած՝ պիտի ըլլային զինուորագրուիլ, անոնց ալ կը թելադրուէր զէնք եւ զինամթերք առնալէ յետոյ առանձին առանձին կամ հաւաքաբար միանալ ռուսական բանակին: Նոյնպէս Հայերը զանազան շրջաններու մէջ խռովութիւններ պիտի հանէին գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ, որպէսզի այդ տեղերը ապրող Թուրքերը, իրենց ընտանիքները եւ գիւղերը պաշտպանելու համար ստիպուէին հոն մնալ եւ ռազմաճակատ չկարենային երթալ: Որոշուած էր նաեւ երթեւեկութիւնները խանգարել, լրտեսութիւններ ընել եւ այդ պահուն երբ Ռուսերը պիտի սկսէին սահմանները անցնիլ, Հայերն ալ ապստամբելով Օսմանեան բանակը կռնակէն պիտի հարուածէին:

Մինչդեռ Իթթիհատ վէ Թէրաքքի, պատերազմի սկզբնական օրերուն Հայերու մասին մասնաւոր միջոցներ կը խորհէր: Այսպէս օտար պետութիւններու քննիչներուն ներկայացուցած վերանորոգումներու ծրագիրը ընդունուած էր, որուն համաձայն Տրապիզոն, Էրզրում եւ Սիվասի նահանգներու ընդհանուր քննիչի պաշտօնին հոլանտացի Ֆէսթէրէք, Վան, Պիթլիս, Էլազիզ եւ Տիարպաքըրի Ընդհ. քննիչ կ'ընտրուէր նորվեկիացի Հօֆ. 1914-ի Նոյեմբերին, երբ Ցարական Ռուսիա պատերազմ կը հռչակէր Օսմանեան կայսրութեան դէմ, նոյն թուականներուն Դաշնակցականներու «Հորիզոն» թերթին մէջ հետեւեալը գրուած էր:

«Հայերը այլեւս ստիպուած են իրենց դիրքը ճշդել եւ կողմերէն մէկուն քով ըլլալ: Հայերը անտարակոյս պէտք է գտնուին Դաշնակից պետութիւններու կողքին, այսինքն՝ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ քով իրենց տեղը կը գրաւեն եւ իրենց ամբողջ ուժերը կը միացնեն Ռուսիոյ հետ»: Հայերը բացի ռուս բանակներու մէջ պարտականութիւն ստանձնողներէ, պայքարի շրջաններուն մէջ ալ կամաւոր միութիւններ կազմած են: Անոնք ռուսական զօրքերու հետ միասին պիտի պատերազմէին ու դաշնակից պետութիւններու յաղթանակի ապահովութեան պիտի օժանդակէին:

Ա. Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, Վանի երեսփոխան Վահան Փափազեան հայկական Վէմ հանդէսին մէջ հրատարակուած իր մէկ յօդուածին մէջ կ'ըսէ. «Թուրք եւ ռուս պատերազմի ըսկսելուն, Ռուսերը զօրաւոր եւ անակընկալ հարուածներ պիտի իջեցնեն Թուրքերուն: Ուստի պէտք է Կովկասի կամաւորական միաւորները պատրաստ ունենալ, որպէսզի ասոնք իբրեւ ռուս բանակներու առաջնորդներ Թուրքիոյ կարեւոր կէտերը պէտք է նախապէս ձեռք անցընեն»:

1915 Փետրուարին, Թիֆլիսի մէջ կատարուած Հայկական Ազգային Համաժողովին մէջ Դաշնակցական ներկայացուցիչը իր տեղեկագրին մէջ կ'ընդգծէր, թէ ինչպէս յայտնի է ռուս կառավարութիւնը պատերազմի սկզբնաւորութեան Թուրքիոյ Հայերը զինելու եւ պատրաստելու, նոյն իսկ հայաբնակ վայրերու մէջ ապստամբութիւններ կատարելու նպատակով 242.900 ռուբլի տուած էր, ուստի յարմար կ'ըլլայ որ մեր կամաւոր խումբերը Թրքական ուժերու մէջէն անցնելով միանան այդ տեղերու յեղափոխական կազմակերպութիւններուն: Եթէ հնարաւոր ըլլայ Թուրք բանակի թիկունքին, անիշխանական վիճակներ ստեղծել, ռուսական ուժերուն յառաջընթացը դիւրացնելով ապահովել Արեւելեան Անատոլուի գրաւումը»: Ինչպէս կը տեսնուի նաեւ իրենց իսկ փաստաթուղթերուն մէջ քոմիթաճիները վճռած էին Ա. Համաշխարհային պատերազմի մասնակից Օսմանեան Պետութիւնը կռնակէն զարնելու: Մինչդեռ երբ անոնք կը կարծէին որ Օսմանցիները թակարդի մը մէջ պիտի ձգեն, իրականութեան մէջ հոն ինկողը իրենք էին: Պօրեան անունով հայ գրող մը հետեւեալը գրած է իր մէկ գործին մէջ.

Ցարական Ռուսիան, ոչ մէկ ատեն յօժարած է անկախ Հայաստանի մը գոյութեան: Իրականութիւն մըն է թէ Դաշնակցութիւնը, որ կ'աշխատէր, Հայաստանի ազատագրման համար, կը ջանար որ Ռուսիա ձեռք անցընէ Արեւելեան Անատոլուն: Արդարեւ, երբ 1916 տարուան սկիզբներուն ռուսական բանակը կը գըրաւէր Էրզրում քաղաքը, ռուսական հըրամանատարութեան հաղորդագրութիւններէն մէկուն մէջ արձանագրուած էր որ Հայերը իրաւունք պիտի չունենան բնակելու այդ քաղաքին մէջ:

Վերոյիշեալ որոշումները հայ քոմիթաճիներու կողմէ անմիջապէս իրագործուիլ սկսաւ: Առաջին ապստամբութիւնը Օգոստոս 30, 1916 թուականին Զէյթունի մէջ սկսաւ: Այստեղ Հայերը անկախ զինուորական միութիւն մը հիմնել ուզեցին, որուն սպաներն ու հրամանատարները իրենց կողմէ ընտրուած պիտի ըլլային:

Երբ կը մերժուէր իրենց այս պահանջը, ըստ նախապէս տրուած որոշումներու, մերժեցին զինակոչի հրամաններուն ենթարկուիլ, իրենց զէնքերով լեռ բարձրացան եւ սկսան զինուորներու եւ ոստիկան զինուորներու յարձակիլ: Վանքի մը մէջ սպաննեցին Մարաշի ոստիկան զօրաց հրամանատարը եւ անոր 25 զինուորները: Գիւղերը այրեցին ու աւերեցին, նոյն ծրագիրը գործադրուեցաւ նաեւ Էրզրումի եւ Արեւելեան Պայազիտի մէջ: Այստեղերէն կազմուած զինեալ ուժեր սկսան միանալ Ռուսիոյ մէջ կազմուած հրոսակախումբերու եւ կամաւորականներու: Պիթլիս եւ Վանի մէջ ալ սկսան նշմարուիլ նոյն դէպքերը:

Նոյն իսկ երբ Ռուսերը անցան սահմանը, Վանի Հայերն ալ գրաւեցին քաղաքը:

Այլեւս ոչ մէկ ապահովութեան միջոց գոյութիւն ունէր Օսմանեան բանակներուն ետեւը: Արտադրական միաւորները անշարժութեան մատնուած էին Հայերու կատարած յարձակումներուն եւ խափանարարութիւններուն պատճառաւ: Միւս կողմէ կ'աւերէին ճամբաներն ու երթեւեկի միջոցները, որոնք արդէն անբաւարար էին: Հաղորդակցութեան գիծերը վնաս կը կրէին այս յարձակումներէն: Նոյնպէս, երբ հայ հրոսակները խաղաղ գիւղերու վրայ տեւական յարձակումներ կը կատարէին, այս պատճառաւ անհանգստութիւն մը սկսած էր ճակատի զինուորներուն մէջ, քանի որ անոնց խելքն ու միտքը իրենց գիւղերով եւ ընտանիքներուն վիճակով կը զբաղէր բնականաբար: Այսպէս, ճամբաներու փակումը, ուրիշ բազմաթիւ խափանարարութիւններ Թուրք բանակի ազատ շարժումները սկըսած էին խանգարել:

Ռուսերը սահմանը անցնելէ յետոյ, երբ Հայերը Վանը գրաւեցին եւ հայկական վրէժի խմբակներ սկսան խաղաղ ժողովուրդը սպաննել, Օսմանեան Կառավարութիւնը Հայոց Պատրիարքարանի, հայ երեսփոխաններու եւ հայ ղեկավար դասուն յայտարարութիւն ըրաւ եւ յայտնեց որ շատ խիստ միջոցներ ձեռք պիտի առնուէին, եթէ Հայերը շարունակեն իրենց ապստամբութիւններով եւ յարձակումներով ոչնչացնել խաղաղ ժողովուրդը:

Երբ այս յայտարարութիւնը արդիւնք մը չէ տուած, Ապրիլ 24, 1915-ին կառավարութիւնը փակեց հայ կազմակերպութիւններու կեդրոնները եւ ձերբակալեց անոնց գլխաւոր վարիչները: Տեսնելով թէ այս պարագան ալ արդիւնք մը չէր տուած, Մայիս 27, 1915–ին, որոշում մը տուաւ, որուն համաձայն Հայերը պիտի տեղահանուէին իրենց բնակավայրերէն:

Այս օրէնքը հետեւեալն է.

«Յօդուած Ա.-- Պատերազմի միջոցին բանակի բոլոր միաւորներու հրամանատարներն ու անոնց փոխանորդները, զինուորական կեդրոններու հրամանատարները, տեսնեն որ ժողովուրդին կողմէ կառավարութեան հրամաններուն դէմ սաստում տեղի կ'ունենայ, երկրին անդորրութիւնը կը խանգարուի, զինեալ միջամտութիւններ կը տեսնուի, ընդդիմադրութիւն ցոյց կը տրուի, հայրենիքի ապահովութիւնը վտանգուած կ'ըլլայ, ստիպողաբար արտօնուած են անմիջապէս զինուորական ուժերով խիստ կերպով զսպել այդ յարձակումները եւ ընդդիմութիւնը:

Յօդուած 2.– Զինուորական հրամանատարները կրնան տեղահան ընելով ուրիշ շրջաններ փոխադրել այն գիւղերու ժողովուրդը, երբ այդ շրջանները զինուորական տեսակէտէ անհրաժեշտ է բանակին, ինչպէս նաեւ այդտեղի ժողովուրդը լրտեսելու կամ այլ պատճառներով վնասակար կը նկատուի իրենց համար:

Յօդուած 3.- Այս օրէնքը ի զօրու է իր հրատարակուած թուականէն սկսեալ: Մայիս 27, 1915:

(Շար. 3)

Ժ. Տէր-Մերկերեանի եւ Մ. Պիրժէ-Փափազեանի ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ

Փարիզի Կավօ սրահին մէջ, Ապրիլ 23-ի երեկոյեան տեղի ունեցաւ Ժան Տէր-Մերկերեանի եւ Միրիամ Պիրժէ-Փափազեանի նուագահանդէսը, զոր կազմակերպած էր Եան'ց Ակումբը իր «Մշակոյթի Շաբաթ»ի շրջագիծին մէջ:

Ջութակահար Ժան Տէր-Մերկերեան ծանօթ անուն մըն է արուեստի աշխարհին մէջ: Բազմաթիւ նուագահանդէսներ տուած է Խորհ. Միութեան զանազան քաղաքները, Եւրոպա, Միացեալ-Նահանգներ, Հարաւային Ամերիկա, Արեւելեան երկիրներ եւ ամէնուրեք մամուլը գովասանքով արտայայտուած է իր արուեստին մասին: Մարսէյլ ծնած, Մոսկուայի Երաժշտանոցին մէջ իր արուեստը կատարելագործած Տավիտ Օյսթրախի ղեկավարութեան տակ, 1964-1980 թուականներուն դասախօս Երեւանի Երաժըշտանոցը՝ Տէր-Մերկերեան արժանացած է Հայաստանի ժողովրդական արտիստ կոչումին եւ պետական մրցանակի: Ան դափնեկիր է նաեւ Փրակայի, Մարկրիթ Լոն-Ժաք Թիպօ եւ «Էլիզապէթ Թագուհի» միջազգային մրցանակներու:

Դաշնակահարուհի Միրիամ Պիրժէ-Փափազեան, մօրմէ Հայ եւ հօրմէ Լեհ, 13 տարեկանին աւարտած է Փարիզի Երաժշտանոցը եւ իր անդրանիկ նուագահանդէսը տուած Թէաթր տէ Շան զ'Էլիզէ: 14 տարեկանին ստացած է սենեկային երաժշտութեան Ա. մրցանակը, իսկ տարի մը ետք՝ Մարկրիթ Լոն-Ժաք Թիպօ մրցանակին արժանացած: 17 տարեկանին հանդիպած է ծանօթ դաշնակահար Սամսոն Ֆրանսուայի, որուն աշակերտած է եւ կրած իր ուսուցչին ազդեցութիւնը իր արուեստի ձեւաւորումին մէջ: Միրիամ Պիրժէ-Փափազեան եւս տուած է նուագահանդէսներ եւ գրաւած ուշադրութիւնը ծանօթ նուագախումբերու եւ անուանի արուեստագէտներու: 1978-էն ի վեր տարեկան իր նուագահանդէսները կուտայ Փարիզի Կավօ սրահին մէջ:

Ապրիլ 23-ին զոյգ արուեստագէտները առաջին անգամ ըլլալով միասին բեմ կ'ելլէին բարդ կառուցուածքներով գործերու յայտագրով՝ Մոցարթի Սի պէմոլ մաժէօր Ք 378 Սոնաթը, Փրոքոֆիէֆի թիւ 1 օփ. 80 Սոնաթը եւ Սէզար Ֆրանքի Լա մաժէօր Սոնաթը:

Ընտրուած գործերը հաւասար պատասխանատուութիւններ կ'ընձեռէին թէ՛ ջութակին եւ թէ՛ դաշնակին: Արուեստագէտները կրցան այդ պատասխանատուութիւնը արդարացնել մեկնաբանութեան մէջ: Ժան Տէր-Մերկերեան ցուցաբերեց թէքնիքի անթերի տիրապետութիւն, խոր երաժշտականութիւն եւ յուզականութիւն, յատկանիշներ՝ որոնք վկայեցին, թէ կը գտնուինք մեծ արուեստագէտի մը առջեւ: Իր նուագարանի երգող, գեղեցիկ հնչողութիւնը Ժան Տէր-Մերկերեան կը համեմէ արտայայտչական բազմաթիւ ելեւէջներով ու երանգաւորումով: Իսկ դաշնակահարուհին օժտուած նոյնպէս բացառիկ թէքնիքով կրցաւ ցայտուն դարձնել մեկնաբանուող գործերուն պահանջած հզօր եւ պոռթկուն խառնուածքը, սկիզբէն մինչեւ վերջ մնալով իր բարձրութեան վրայ: Նկատի ունենալով որ ընկերացող դաշնակահարուհի մը չէ Միրիամ Պիրժէ-Փափազեան, ան երբեմն չկրցաւ անհրաժեշտ երանգաւորումները ներդաշնակել ջութակահարին հետ: Պէտք չէ, սակայն, ատիկա թերութիւն մը նկատել, այլ հարկ է զայն վերագրել ստիպողաբար ստեղծուած պայմանին, որով Եան'ց Ակումբը փափաքած էր զոյգ արուեստագէտները միասին բեմ հանել: Ի դէպ, Ժան Տէր-Մերկերեան եւ Միրիամ Պիրժէ-Փափազեան հանդէս կուգան Յունիս 4-ին, Մարսէյլի Օփերայի Նուագախումբին հետ, առաջինը՝ Պէթհովէնի Ռէ մաժէօր քոնչերթոյի, իսկ երկրորդը Չայքովսքիի [...] քոնչերթոյի մեկնաբանութեամբ, ի նպաստ Արամ Խաչատրեան Հիմնարկութեան կազմակերպուած երեկոյթին:

Յայտագրէն դուրս արուեստագէտները նուագեցին Կոմիտասի «Կռունկ»ը:

Կը մնայ մեզի շնորհաւորել զոյգ արուեստագէտները մեզի ընծայած գեղարուեստական վայելքին համար եւ մաղթել բարի երթ դէպի արուեստի բարձունքներ:

ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Բարեկամական Դաշնակցութեան Նիսի Մասնաճիւղի ընդհանուր ժողովը գումարուեցաւ Ապրիլ 18-ին, Հայոց Եկեղեցւոյ սրահին մէջ: Ներկայ էին մեծ թիւով նախկին ռազմիկներ եւ դիմադրականներ, ինչպէս նաեւ տեղւոյն Կրօնական Ընկերակցութեան նախագահը՝ Վահան Ալման: Նոր անդամներ արձանագրուեցան: Տարեկան անդամավճարը որոշուեցաւ 100 ֆրանք: Ընկերական մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցաւ ժողովը եւ կատարուեցաւ նոր վարչութեան ընտրութիւնը, երկու տարուան համար:

Նոր վարչութիւնը կը պարզէ հետեւեալ պատկերը՝

Յարութիւն Գիրկայեան՝ պատուոյ նախագահ, Եղիա Մալոյեան՝ նախագահ, Պօղոս Ժամկոչեան՝ քարտուղար, Մարկոս Գիւտէնեան՝ գանձապահ, Միչէլ Շիրինեան, Հանրի Պալեան՝ խորհրդականներ:

ՀԱՅ ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՆԻՍԻ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԵՐ ԱՄԻՍՆԵՐՈՒ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

ՄԱՅԻՍ

Կը յիշէ՞ք Ղազարոս Աղայեանի «Ամիսներ եւ չորս եղանակ» բանաստեղծութեան սկիզբը.

Մարտը տալիս է ձնծաղիկ,
Ապրիլը՝ կապոյտ մանուշակ,
Մայիսն՝ բացւում է վարդը,
Սոխակըն երգում անուշակ:

Այսպէս ամէն ամիս ունի իր յատուկ «դիմագիծը» որոշող պատկերը, իր խորհրդանիշը, եթէ կ՚ուզէք:

Մայիսը գարնանային փթթումի, աշխատաւորական տօնի բերկրանքի ամիս է: Կը պարզուի, որ հին Հռոմի մէջ ալ տեղի ունեցած են մայիսեան տօնախըմբութիւններ եւ հանդիսութիւններ: Անոնք կոչուած են մայումա. այս բառին մօտ կը հնչէ ռուսերէն մայովկա բառը, որով կը կոչուին Մայիս 1 - 2-ի տօնական զբօսապտոյտները:

Գարնանային այս զուարթ ամիսը Հռոմէացիները կոչած են մայուս, աւելի ամբողջական՝ Մայուս մենսիս, այսինքն՝ «Մայայի ամիս». անգլերէն՝ Մէյ, ֆրանսերէն՝ Մէ, գերմաներէն՝ Մայի, ռուսերէն՝ Մայ:

Իսկ ո՞վ էր այդ Մայան:

Հռոմէացիները այս անունով կոչած են երեք դիցուհիներ՝ Ատլանտ (Ատլանտ) տիտանին եւ Պլէոնէ ովկիանուհիի աղջիկը՝ Մերկուրիուսի մայրը, եօթը քոյրերէն՝ պլէադներէն մէկը, ինչպէս նաեւ Ֆաւնուս աստուծոյ եւ Մարիկա յաւերժահարսի աղջիկները: Սակայն ամսուան անունը աւելի այս վերջինին կապուած է, որովհետեւ ան աստուածուհին էր գարնան, աճման ու բարգաւաճման:

Նման անուանակոչութիւն յատկանշական է նաեւ անով, որ ասիկա առաջին դէպքն է, երբ ամսուան ճակատը կը պսակուի գեղեցիկ սեռի ներկայացուցիչի անունով, մինչ միւսներէն չատեր նուիրուած են այրերու յիշատակին՝ չաստուածներ ըլլան թէ պատմական իրական դէմքեր ... Կայ բացատրութիւն մը եւս, որուն կը հանդիպինք յաջորդ անգամ:

Եթէ հին Հռոմի մէջ հինգերորդ ամիսը գարուն էր, Հայաստան՝ խորունկ ձմեռ էր. այդ ամիսը կը համապատասխանէ անշարժ տոմարի Դեկտեմբեր 9-էն Յունուար 7-ի ժամանակաշրջանին:

Այս ամսուն մեր նախնիները, յոգնած ամառնային եւ աշնանային ծանր գործերէն, կը քաշուէին ձիւնէ սաւանով պաշարուած իրենց տուները եւ կ՚ուտէին ինչ որ դատած ու ամբարած էին:

Իսկ անոնց կենդանիները, ձմեռնային նոյն «բանտարկութեան» մէջ, կը զուգաւորուէին. անոր համար ալ Հայոց հինգերորդ ամիսը կը կոչուէր քաղոց, որ փաստօրէն կը նշանակէ «անասուններու խառնից՝ զուգաւորութեան (ամիս)»: Այս բառի արմատն է քաղ, տակաւին չստուգաբանուած արմատ մը, որ կը նշանակէր թէ՛ «անասուններու խառնք՝ զուգաւորութիւն», թէ՛ «նոխազ, արուայծ» (կապ չունի քաղել բայի հետ):

ՊԵՏՐՈՍ ԲԵԴԻՐԵԱՆ

ՀԱՅԵՐՈՒ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՐԵԿՈՅԹ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Զորեքշաբթի, Ապրիլ 21-ի երեկոյեան, Իսիի քաղաքապետարանի սրահը տեղի ունեցաւ Հայերու նուիրուած ձեռնարկ մը, կազմակերպութեամբ ԼԻՔՐԱ - ՍԻԻՏԻ (Ցեղապաշտութեան եւ Հակասեմականութեան դէմ Միջազգային Լիկա): Երեկոյթին նպատակն էր ծանօթացնել Հայերու պատմութիւնը եւ քօղազերծել լռութեան դաւը: Ներկայ էին շուրջ 700 հոգի, հայ թէ օտար:

Կազմակերպիչ Մարմնի նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց Իսիի քաղաքապետ Անտրէ Սանթինիի, որ սիրայօժար տրամադրած էր սրահը: Խօսք առնելով քաղաքապետը նշեց, թէ ինք է որ շնորհակալութիւն կը յայտնէ կազմակերպողներուն, որոնք զինք հրաւիրած են երեկոյթի մը՝ ուր պիտի արծարծուէր հարց մը՝ որուն վրայէն կ՚ուզուի լուռ անցնիլ: «Կարելի չէ, ըսաւ ան, լուռ մնալ ժողովուրդի մը նկատմամբ կատարուած անարդարութեան առջեւ: Համաշխարհային քաղաքակրթութեան իր նպաստը բերած հայ ժողովուրդին դէմ կատարուածը կարելի չէ մոռնալ: Հասկնալի է ձեր պայքարը, որ կը միտի ձեր ինքնութիւնը պահելու եւ արդարութիւն պահանջելու»: Ապա, Կազմակերպիչ Մարմնի նախագահը դրուատեց հայ մշակոյթը, որմէ ետք ցուցադրուեցաւ «Հայաստան 1900» փաստանկարը, Տոքթ. Իվ Թերնոնի եւ Ժան - Քլոտ Քէպապճեանի նոյնանուն գիրքի հիման վրայ: Հատորին նկարներու համադրումով եւ Տոքթ. Թերնոնի բնագրով Ժաք Քէպապճեանի պատրաստած ժապաւէնը կը ներկայացնէր Հայերու ապրած ողբականը ԺԹ. դարու երկրորդ կէսէն մինչեւ 1915:

Այնուհետեւ խօսք առին Սփիւռքի Հայութեան մասին հետազօտութեանց Կեդրոնի նախագահ Միշէլ Բաղումեան, լրագրող Ժան - Փիէռ Ռիշարտօ եւ Տոքթ. Իվ Թերնոն, զորս ներկայացուց ԼԻՔՐԱի ընդհ. քարտուղարը՝ Նիք Մալումեան, նոյն ատեն անդրադառնալով կազմակերպութեան աշխատանքներուն, որոնք կը միտին իրաւազրկուած ժողովուրդներու դատը պաշտպանելու:

Միշէլ Բաղումեան համառօտ ակնարկ մը նետեց հայ ժողովուրդի պատմութեան վրայ, դարերու ընթացքին, եւ շեշտը դնելով անոր հարուստ նկարագրին վրայ գիտել տուաւ, որ տարօրինակ կերպով այս ժողովուրդը լաւ չէ ճանչցուած Արեւմուտքի մէջ եւ Ֆրանսա, որոնց հետ դարաւոր կապեր ունեցած է ան: Անդրադառնալով Եղեռնի յիշատակին, Միշէլ Բաղումեան վեր առաւ զարթօնքի երեւոյթը հայ կեանքին մէջ, նշելով որ յուսահատ եւ յուսախաբ հայ ժողովուրդը ոտքի ելաւ ու փողոց իջաւ արդարութիւն պահանջելու: 1975-ին սկսաւ ըմբոստութեան շարժումը: Իր խօսքի վերջաւորութեան ան շեշտեց անհրաժեշտութիւնը բոլոր միջոցներով ծանօթացնելու Հայոց պատմութիւնն ու մշակոյթը, ինչպէս նաեւ Հայկական Հարցը օտարներուն:

Լրագրող Ժան - Փիէռ Ռիշարտօ իր խօսքին սկիզբը ըսաւ, թէ ինք մասնագէտ չէ Հայկական Հարցին, բայց ուսումնասիրելով Հայոց պատմութիւնն ու շփումներ ունենալով Հայերու հետ, ան ճանչցած է զիրենք ու հաստատած թէ որքան կապուած են անոնք իրենց պատմութեան եւ ազգային ինքնութեան: Ժան - Փիէռ Ռիշարտօ գիտել տուաւ, որ Հայերու հետ հարցազրոյցներ ունենալով գիրք մը գրած է այսօրուան Հայոց մասին, խմբագրելով անոնց տուած պատասխանները: Գիրքը լոյս կը տեսնէ աշնան:

Վերջին խօսք առնողն էր Տոքթ. Իվ Թերնոն, «Հայերը, ցեղասպանութեան մը պատմութիւնը» ծանօթ գիրքին հեղինակը, որ շեշտեց թէ չէ եկած ատելութիւն սերմանելու, այլ ըսելու որ պէտք է հասկնալ Հայերը ու ճանչնալ անոնց դէմ կատարուած ցեղասպանութիւնը: Ապա Տոքթ. Թերնոն ընդհանուր ակնարկ մը նետեց Հայկ. Հարցին վրայ՝ Պերլինի վեհաժողովէն (1878) մինչեւ 1894 - 96-ի, ինչպէս նաեւ 1909-ի ջարդերը, անցնելով 1914-ի Աշխարհամարտին եւ ծանրանալով 1915-ի ցեղասպանութեան վրայ, որուն ահաւոր պատկերը տուաւ այնքան ազդու խօսքերով: Իր նիւթին քաջ տեղեակ պատմաբանը յիշելով որ 1916-ին, 1917-ին եւ անկէ ետք Գերմանիա, Անգլիա եւ այլուր գիրքեր կը գրուէին հայկական ջարդերու մասին, շեշտեց՝ որ այդ երեւոյթը կը նշանակէ, թէ բոլոր Պետութիւնները ծանօթ էին, տեղեակ էին ցեղասպանութեան արարքին, փաստ՝ Թէհլիրեանի դատավարութիւնը, Սեւրի դաշնագրի ստորագրութիւնը, 1921-ի Խնճոճիսթներու ժողովը եւայլն: 1923-էն ի վեր հայ ժողովուրդը դարձաւ գաղթական, ամէն կողմէ գթութեան ձեռքեր երկարեցան ... Տոքթ. Թերնոն յիշեցնելէ ետք, թէ Թուրքերը ներկայիս ոչ միայն կ՚ուրանան իրենց կատարած ցեղասպանութիւնը եւ կը նենգափոխեն պատմութիւնը ըսելով, թէ «Ջարդ չէ եղած, տեղահանութիւն չէ եղած, այլ կատարուածը ապահովութեան նպատակով փոխադրութիւն մըն էր», այլեւ կը բողոքեն ամէն անգամ, որ Պետութիւն մը փորձէ Հայկ. Հարցին մասին դիրք ճշդել կամ յայտարարութիւն ընել, նոյնիսկ խնդրոյ առարկայ դարձնելով երկու երկիրներու յարաբերութիւնները, աւելցուց՝ Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութիւնը ամէնուս հարցն է, եւ մենք՝ բոլորս, Հայեր ենք:

Այնուհետեւ տեղի ունեցաւ ատեանխօս մը, որու ընթացքին արծարծուեցան զանազան հարցեր, մասնաւորաբար հողային, իրաւական կալուածներու եւ Հայկական Հարցի լուծման գործնական ուղիներու վերաբերեալ: Ատեանխօսը, զոր կը վարէր Նիք Մալումեան, վերածուեցաւ կրքոտ փոխասացութեան մը՝ սրահի եւ բեմի միջեւ: Բեմէն կ՚արձակուէին տրամաբանութեան, դիւանագիտութեան եւ խաղաղ միջոցներով Հայկ. Հարցը լուծելու թելադրանքներ, իսկ սրահէն՝ յատկապէս երիտասարդներէն՝ Հայկ. Հարցին իբրեւ լուծում բռնի եւ ազդու միջոցներ, հետեւանք՝ աւելի քան 60 տարուան յուսախաբութեան: Երիտասարդ մը նոյնիսկ ժամադրութիւն կուտար՝ գալ տարի Երեւան...

Արդէն ժամը յառաջացած էր, երբ Անի երգչախումբը՝ ղեկավարութեամբ Հրանդ Աճէմեանի, մեկնաբանեց հայկական հայրենասիրական եւ յեղափոխական երգեր՝ Կռունկ, Անդրանիկ, Զարթիր լաօ, Իմ հեռաւոր հայրենիք, Մենք անկեղծ զինուոր ենք եւայլն, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով սրահին մէջ: Երգչախումբին ներդաշնակ կերպով կ՚ընկերանար երեք հոգինոց նուագախումբ մը:

Շահեկան երեկոյթ մը՝ որուն համար շնորհաւորելի է ԼԻՔՐԱ:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԴՈՂՈՒԹԸ ԴՈՂՈՒԹ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանին մէջ, Մարտ 20-ին, տեղի ունեցած է Հայց. Եկեղեցւոյ Համալսարանական Ուսանողներու Միութեան (ՀԵՀՈՄ) 5-րդ տարեկան հաւաքոյթը, որուն մասնակցած են 120 հոգի: Միօրեայ հաւաքոյթին ընդհանուր նիւթը եղած է «Աստուածաշունչը այսօր»: Բացումը կատարած է Արեւելեան Թեմին... ժամերգութեամբ, որու ընթացքին Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս գնահատած է համալսարանականներուն յարատեւութեան կամքը, որուն ապացոյցն է տարեկան միօրեայ հաւաքոյթը աղօթքով սկսելու աւանդութիւնը:

×

Վանքին սեղանատունը ճաշելէ ետք, Կիլիկեան սրահին մէջ տրուած են երկու դասախօսութիւններ: Առաջին դասախօսը՝ Վեր. Մանուէլ Ճինպաշեան, ներկայացուցած է «Աստուածաշունչի պատմական վաւերականութիւնը» նիւթը, ծանրանալով Նոր Կտակարանին վրայ: Երկրորդ դասախօսը՝ Անուշաւան վրդ. Դանիէլեան, անդրադարձած է «Աստուածաշունչը հայ մատենագրութեան մէջ» նիւթին, եւ պատմագիրներէ մէջբերումներ կատարելով ցոյց տուած է, թէ ինչպէս Աստուածաշունչը ոչ միայն եկեղեցւոյ մէջ, այլեւ եկեղեցիէն դուրս՝ հայ կեանքին մէջ մշտական ներկայութիւն մըն էր, որով դարեր ամբողջ ներշնչուած է Հայը: Եզրափակիչ խօսքը արտասանած է Գարեգին Բ. անդրադառնալով «Աստուածաշունչը եւ հայ երիտասարդութիւնը» նիւթին:

Տգէտին յատուկ է իր տգիտութիւնը չգիտնալը:

Ա. Փ. ԱԼՔՕԹԷ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

- Պարապ տեղն է, որ ձեր մարդիկը մեզ ձերբակալեցին: Մենք ճամբայ ելած էինք հոս գալու եւ Խալիլին հետ տեսնուելու համար, - խօսեցաւ Կիւլլին:

- Հը՛մ, Խալիլին հետ տեսնուելու, Սատոյի գլխին վրէն: Դուք չգիտէ՞ք որ առանց Սատոյի էս տեղէն թռչունն անգամ չի կրնար անցնիլ: Հը՛մ, դաւադրութի՞ւն ... էդ լակոտը վերջ ի վերջոյ փորձանք պիտի ըլլայ գլխիս: Միայն թէ բարեկամիս, Հաճի Մուսայի խաթրը կայ: Զպիտի զարմանամ, որ էս անգամ Խալիլի միջոցով Թուրք կառավարութիւնը աշխատի գլխս ձեռք ձգել: Հա, եկած ես Խալիլը տեսնելու, հէլպէթ, էն ճահիլ է, խատամպօլ է ապրեր. եկած ես Խալիլը տեսնելու, հա՞...

Սատօն զայրացաւ յանկարծ եւ արդէն որոճաց անգութ միտք մը՝ ծածկելու համար իր ծերութեան տկարութիւնը: Կիւլլիի գեղեցկութիւնը, մարմինը այլ ձեւով չարչարելու միտքը, որ իրեն հաճոյք պիտի պատճառէր: Օ՛հ, ինչպէ՛ս կ՚ուզէր ափին մէջ, արիւնելու աստիճան, ճմլել անոր ստինքները եւ նոյնիսկ կարել սուրով: Ան պիտի դիտէր, թէ ինչպէ՛ս պիտի պատռուէին անոր հագուստները եւ դուրս պիտի իյնային մարմնին գեղեցիկ ու հեշտալի մասերը: Պիտի արիւնէի՛ն, պիտի արիւնէին ... Այդ դեղեցիկ մարմինէն պզկացող արիւնը իրեն հաճոյք պիտի պատճառէր: Սատօն իր գիւտին համար հրճուեցաւ:

- Սմկօ, Սմկօ, ըսէ որ Թմբուկը զարնեն, հպատակներս գան հաւաքուին ու դիտեն տեսարան մը, զոր ոչ ոք տեսած է: Այս անգամ էս կիւզէլ կինը կիւլէճի պիտի ելլէ արջին հետ:

Կիւլլին դունաթափուեցաւ յանկարծ: Այդ պահուն ոչ ոք նկատեց, որ կիսապատէն դիտող կիներէն մէկը զատուեցաւ կամաց: Երբ բաւական հեռացաւ արդէն, սկսաւ վազել հովիտն ի վար տանող ճամբէն, ուր ձիերն ու ջորիները կ՚արածէին: Ճահիլ կինը հեւքով անցաւ ձիերու մէջէն, փնտռեց իրեն բարեկամ Օսմանը ու գտաւ առուի մը եզերքը, որ ձիու մը վէրքը կը լուար:

- Ի՞նչ կայ, էշան:

- Հասիր, շուտով, Խալիլին հասիր: Ըսէ, որ կին մը բերած են երէկ գիշեր. կը ճանչնայ զինք ու իր անունը կուտայ: Անոր ընկերները զնտանին մէջն են, եթէ շուտով չհասնի՝ Սատօն արդէն միտքը դրած է էդ գեղեցիկ կինը արջուն հետ ձգել: Հասիր, հասիր...

Օսման անմիջապէս նետուեցաւ մերկ ու առանց սանձի ձիու վրայ ու մտաւ ձորը, կարճ ճամբով հասնելու Խալիլին:

Խալիլ բաւական հեռու անտառի մը մէջ զարկած էր իր վրանները, Սատոյէն հեռու, որովհետեւ իր հետեւորդները տակաւին լրիւ չհասկցած Խալիլի շարժման իմաստը, աւազակային բնազդով միացած էին Սատոյի խումբին: Թէեւ մի քանի անգամ քանդուած եւ սակայն երկար տարիներու ընթացքին Սատոյի բնակիչները հոն ստեղծած էին շատ նախնական ու շատ հեթանոսական կենցաղ մը: Գերի առնուած կիներով սերունդ ստեղծուած էր: Տղաներն ու աղջիկները կը սերնդագործէին փոքր տարիքներէն: Խալիլի զինուորները յաճախ հոն կ՚այցելէին կիներու համար: Ոճրագործները, աւազակները, մարդասպանները Սատոյի սահմաններուն մէջ կը մտնէին ու կը միանային խումբին, ազատելու համար օրէնքի հալածանքներէն:

Սատօն չինել տուած էր տուներ նոյնպէս յափշտակուած յոյն ու հայ վարպետներու կողմէ: Սենեքերիմը կրնար ազատիլ, եթէ Սատօն իմանար որ ան վարպետ պղնձագործ է: Ան կը դառնար այլեւս բնակիչը Սատոյի Թագաւորութեան: Սատօն կը գնահատէր ուստաները եւ նոյնիսկ կը վարձատրէր զանոնք:

(Շար. 555)

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէսինէն Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Պօյաճեան, իրենց հանգուցեալ ծնողաց՝ Յովհաննէս եւ Հայկուհի Պօյաճեանի, ու Գրիգոր եւ Նարկիզ Քէօլէեանի անմոռանալի յիշատակներուն, 100 Ֆ. կը նուիրեն Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղին, 100 Ֆ. Ֆրանսահայ Կապ. Խաչի Պէլֆօնթէնի օգափոխութեան կայանին եւ 200 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Լա - Սէն - Սիւր - Մեռէն Տիկին Վ. Կարապետեան նահատակաց եւ իր ընտանիքին ննջեցելոց յիշատակին 1000 Ֆ. կը նուիրէ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցւոյ (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 50 Ֆ. «Յառաջ»ին։

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլ.- Պօմոն - Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Տիկին Եավէրի ու զաւակներուն եւ իր պարագաներուն, Միքայէլ Եավէրի մահուան առթիւ։

«RADIO ASK»

MARDI, 4 MAI

Une Soirée Exceptionnelle

FM 100 Mhz.

LA JAF, L'UCFAF, LE COMITE CULTUREL DE LA SORBONNE
GRAND AMPHITHEATRE DE LA SORBONNE
47, Rue des Ecoles — 75005 Paris
DIMANCHE, 16 MAI, A 17 H.

CONCERT

En Hommage au Compositeur

AVÉDIS MESSOUMENTZ

Avec la participation de:

— L'Ensemble Instrumental de Romans — Dirigé par A. SIRANOSSIAN
— Groupe Instrumental «SAYAT NOVA» — Dirigé par J.-P. NERGARARIAN
— Chorale «ANI» — Dirigée par H. ADJEMIAN
— L'Ensemble de Danses «NAVASSART» — Le Trio Traditionnel Arménien
Anna Karakaya (Chant) — Elia et Arto Pehlivanian (Kanoun et Dahoul)
CHAKÉ BENGUIAN (Chant) - ANDRÉ OVIGNY (Violon) - SEBOUH APKARIAN (Chant)

Avec l'aimable participation de:

LYNE DOURIAN (Opéra de Paris) — ASTRID DEDEYAN (Opéra de Bordeaux)

Pianiste: Kouyoumdjian Avo

PRIX DES PLACES: DE 25 A 100 F.

— Location: Centre UCFAF - JAF; Cité du Wauxhall, 75010 Paris - Tél.: 208.76.49 Université Sorbonne Nouvelle (Com. Cult.) 13, Rue Santeuil, 75005 Paris Tél. 570.12.90 Yan's Club; 5, Ave. Reille - 75014 Paris — Cité Universitaire; 57, Bd. Jourdan 75014 Paris, Tél.: 589.55.53 — Librairie Paloyan; 9, Rue de Trévise, 75009 Paris Tél.: 523. 24. 97 — Dedeyan (Chaville) Tél.: 750.46.93 — Davidian (Bagneux) Tél. 665.81.53 — Benlian (Issy-les-Moulineaux) — Café Philippe (Alfortville) Pehlivanian (Sevran) Tél.: 384. 31. 28 — Djizmedjian (Bois-Colombes) Tél.: 781.09.72

DÉBAT - INFORMATION

Sur
LE MOUVEMENT NATIONAL ARMENIEN
POUR L'A.S.A.L.A.
JEUDI, 6 MAI, A 20 H.30
84, Rue de Grenelle — 75007 Paris

ԽՆՃՈՅՔ - ՊԱՐ

NOVOTEL - BAGNOLET

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին Նովոթէլի սրահներուն մէջ, Շաբաթ Մայիս 15, ժամը 20.00։ Հայկ. ճոխ յայտագիր։ Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով. — 233 41 74 եւ 206 42 50 ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

ՅՈՒԼԻՍ 20 – 24

Կազմակերպութեամբ՝
Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետութիւններու
Նախագահութեամբ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ
Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ
Մասնակցութեամբ՝
Պուրճ Համմուտի Ս. Փրկիչ երգչախումբի

Արձանագրութեանց համար դիմել.-

ՓԱՐԻԶ.- Անտոն վրդ. Թիւթիւնճեանի։ Հեռ.- 278 31 93
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.- Աթանաս վրդ. Քէշիշեանի։ 985 15 56
ԼԻՈՆ, , ՎԻԷՆ.- Գէորգ վրդ. Զապարեանի։ 47 28 65
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.- Կոմիտաս վրդ. Զարգճեանի։ 22 09 86
ՎԱԼԱՆՍ.- Գէորգ վրդ. Զանոյեանի։ 43 78 23
ՄԱՐՍԷՅԼ.- Սարգիս վրդ. Դաւիթեանի։ 48 19 60

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի Մայիս 31-էն առաջ արձանագրուիլ։

Grande - Fête Familiale Dansante

DIMANCHE, 9 MAI
A partir de 15 h.
Organisée par
LA CROIX - BLEUE ARMENIENNE
Section Saint-Maurice de Beynost
Avec la participation de
L'ORCHESTRE «MELODIA - EREVAN»
Salle des Fêtes
de Saint-Maurice de Beynost
BUFFET ARMENIEN — BROCHETTE
Entrée libre
AMBIANCE ARMENIENNE

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ

12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ԲԱՑՄԱՆ 6-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

ՄԵԾ ՃԱՇ

Կիրակի, Մայիս 9-ին, ժամը 13ին,

Տարօն եւ Վասպուրական սրահ։

Հայկական մթնոլորտ - գեղարուեստական բաժին - ։

Մասնակցութեամբ՝
- Նարեկացի նուագախումբին։
- Մշակութային Տան «Անի» պարախումբին։

Ճաշագին 80 Ֆ.։

Նախընտրելի է նախապէս սեղանները ապահովել։ Հեռաձայնելով՝ Հ. Շալճեան 66 18 80 եւ Զ. Միլոոնեան 90 90 10 ։

×

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE MARSEILLE

Grand Repas d'Anniversaire

DIMANCHE, 9 MAI, A 13 H.
Orchestre: NAREGATSI
Troupe de Danses ANI de la M.C.A.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Ծաղկազարդի առթիւ.- Տիկին Պետիկեան Մառլէն 500 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աղաճեան 400 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ազատ եւ Քլօտ Կէրնին, Այրի Տիկին Գալիքեան, Այրի Տիկին Շնորհիկ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Տէր - Ներսէսեան, Այրի Տիկին Վարդուհի 200-ական Ֆ., Այրի Տիկին Արշալոյս Գէորգեան, Տիկին Մուրատեան Ազատուհի, Տիկին Շահրիեան, Տիկին Պաղտասարեան Պէաթրիս 100-ական Ֆ., Այրի Տիկին Ասատուրեան, Այրի Տիկին Տարօեան, Տիկին Զապէլ Տէր - Խաչատուրեան, Այրի Տիկին Մարիամ Փաշաեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Արզարեան, Այրի Տիկին Քէչէճեան, Տէր եւ Տիկին Պէօրիքեան 50-ական Ֆ.։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ
ԽՍԱԵԱՆ – ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
տարեկան ընդհ. ժողովը կը գումարուի՝ Շաբաթ Մայիս 8, ժամը 15.30-ին՝
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles - 75017 Paris
Կը հրաւիրուին սաներն ու համակիրները։

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 16-ին, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ ։

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՅՆ

ՍԷՆԹ ՕՆՈՐԻՆ - ՏԷ - ՓԷՐԹ

Յուլիս եւ Օգոստոսին կ'ընդունուին 6 - 13 տարեկան մանուկներ, առանձին կամ ընկերակցութեամբ իրենց ծնողներուն։

Արձանագրութեան համար դիմել Հայ Կարմիր Խաչի գրասենեակը, Երկուշաբթի օրերը, ժամը 17 - 19,

32, Rue de Trévise — 75009 Paris

եւ կամ ժամադրուիլ, հեռաձայնելով.- 985. 36. 53

Մանկանց Բոյնը բաց է ամբողջ տարին։

×

ԵՐԵՔ ՕՐ ՄԱՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՅՆԻՆ ՄԷՋ
29, 30 եւ 31 Մայիս

Արձանագրուիլ, հեռաձայնելով.-
- ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ 985. 36. 53
- ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ 854. 35. 74
- ՕՀԱՆԵԱՆ 631. 81. 94

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մայիս 9, ժամը 14.30-ին ։
THEATRE MUNICIPAL DE BAGNEUX
Բարձր հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ
Պ. ՀԱՆՐԻ ՌԱՎԵՐԱՅԻ
Պանեէօ-ի Քաղաքապետ
Բացման խօսք՝ վարչութեան կողմէ
Պ. Մ. ՄԱՎԻԵԱՆԷ
Գեղարուեստական բաժինը կը վարէ ուսուցչուհի՝
ՏԻԿԻՆ Հ. ՊԱԼԸՔՃԵԱՆ
Արտասանութիւն, երգ, կատակերգութիւն՝ դպրոցի աշակերտութեան կողմէ։
Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ երգիչ
Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՖԷՐՄԱՆԻ
Ճոխ պիւֆէ։
Հաճելի անակնկալներ։
Մուտք 20 ֆրանք ։
Հաղորդակցութեան միջոցներ.- Փորթ տ'Օրլէանէն առնել 188 ա կամ 188 Պէ եւ իջնել Ռոն - Փուէն տէ Մարթիր։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ - ԳՈԼՈՄՊԻ

եւ շրջանի մասնաճիւղին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Մայիս 9, Կիրակի ժամը 16-ին։
CENTRE ROBERT LA VERGNE
11, Rue Robert La Vergne — Asnières
4 Routes — Derrière Darty
ՏԻԿԻՆ ՄԱՐՕ ԱՏՈՒՐԵԱՆ կը խօսի եւ կը վարէ հանդէսը։
ՆՈՐԱՅՐ
կ'երգէ եւ կը նուագէ (նոր երգացանկով)
կ'արտասանէ Օրիորդ՝
ՌՈՒԲԻՆԱ ԱՃԱՐԵԱՆ
Կը ներկայացուի գունաւոր հայերէն ֆիլմ։ Պատրաստուած՝
ՅԱԿՈԲ – ԳՐԻԳՈՐԻ կողմէ։
Պտոյտ՝ Փարիզ – Մոսկուա - Երեւան - եւ Նոր Կեսարիա - Կեսարացիներով։
Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 20 Ֆ.։
Հաղորդակցութիւն.-
— Autobus 165 — Porte Champerret jusqu'au 4 Routes
Métro: Gabriel Péri, prendre l'Autoubus 140 et descendre à 4 Routes.

«ՅԱՌԱՋ»ի Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

ՑՈՒՆՈՒԱՐ 10-էն Ի ՎԵՐ

Մահազդ	250 (294)
Հոգեհանգիստ	125 (147)
Շնորհակալիք	125 (147)
Հարսնիք, Նշանտուք	150 (176.40)
Ծնունդ	150 (176.40)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 17.6% Թ.Վ.Ա. (տե՛ս փակագիծի մէջ ընդհ. գումարը)։

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան։

Ճ Ա Հ Ա Ն

Ա
Հ
Ն
Ո
Ւ
Ր

ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ «ՅԱՌԱՋ» Թիւ 15

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

քանիցս տպուած, միշտ՝ սպառած

ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80Ֆ
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»ի

ԿՈՉՈՅՑ ԽԱՂ

Նախաձեռնութեամբ՝
Շրջանային Վարչութեան
եւ Փարիզեան Շրջանի
բոլոր մասնաճիւղերուն

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
HOTEL GEORGE V

Ի Նպաստ՝
ՊԷԼՖՕՆԹԷՆԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 12-ԻՆ

ԾԱԽՈՒ ՅԱՐԿԱԲԱԺԻՆ ՍԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Չորս յարկանի շէնքի մը առաջին յարկը։

Ներանցք, երեք սենեակ, խոհանոց, առանձին բաղնիք լոգարանով, արտաքնոց, տաք ջուր եւ կեդրոնական ջեռուցում։ Նաեւ քավ։

Այլ մանրամասնութիւններու եւ այցելութեան համար հեռաձայնել ամէն օր, ժամը 17-էն սկսեալ.-

280. 02. 58

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
5
MERCREDI
5 MAI
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.163 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.163

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՑԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԱՊՐԻԼ 20 – 27)

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԾԻԾԵՌՆԱԿԱԲԵՐԴԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ

Ապրիլ 24ի առաւօտէն սկսեալ Երեւանի եւ մօտակայ շրջաններու հազարաւոր բընակիչներ եւ Սփիւռքէն հիւրեր այցելած են Եղեռնի զոհերու յիշատակի համալիրը եւ ծաղիկներ դրած Ծիծեռնակաբերդի բարձունքին վեր խոյացող յուշարձանին։ Այցելած են հիմնարկութիւննե-րու, ձեռնարկութիւններու ներկայացուցիչներ, գիտութեան եւ մշակոյթի մարդերու ծանօթ դէմքեր, ուսանողներ, աշակերտներ որոնք պահ մը կենալով բացին առջեւ, լռութեամբ յարգած են նահատակներու յիշատակը։ Ժամը 10-ին, յուշարձանին ծաղիկ դրած են Հայաստանի Համայնավար Կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը՝ Կարէն Դեմիրճեան, նախագահ Բաբկէն Սարգիսով, վարչապետ Ֆադէյ Սարգսեան, կուսակցական եւ պետական այլ դէմքեր։

×

ՅՈՅՆ ՇԱՐԺԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Քանի մը օրով Հայաստան այցելած է յոյն շարժարուեստագէտներու պատուիրակութիւն մը եւ հանդիպում ունեցած Հայաստանի շարժանկարի վարպետներու, բեմադիրներու, դերասաններու եւ երաժիշտներու հետ։ Ցուցադրուած են յունական եւ հայկական ժապաւէններ։ Հիւրերը այցելած են թանգարաններ եւ տեսարժան վայրեր, մօտէն ծանօթացած են «Հայֆիլմ» արուեստանոցի աշխատանքներուն։

×

ՉԱՐԵՆՑԻ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի Ալ. Մեասնիկեան գրադարանին մէջ բացուած է ցուցահանդէս մը, նուիրուած Եղիշէ Չարենցի, անոր ծննդեան 85-ամեակին առթիւ։ Ցուցադրուած են գիրքեր, նկարներ Եղիշէ Չարենցի կեանքին ու գործին նուիրուած աշխատութիւններ։ Առանձին տեղ մը յատկացուած է Չարենցի առաջին գիրքին՝ «Երեք երգ տխրադալուկ աղջկան» խորագրով, լոյս տեսած 1914-ին Կարսի մէջ։ Ներկայացուած են Երեւան, Մոսկուա, Թիֆլիս հրատարակուած պոէմները, բանաստեղծութիւնները, բալլադները։ Ուշադրութեան արժանացած են 1923-ին Պոլիս տպագրուած «Պոէմներ», 1945-ին Պէյրութ լոյս տեսած «Դանթէական առասպել», 1946-ին Հալէպ հրատարակուած «Գիրք ճանապարհի», 1954-ին Պէյրութ տպագրուած «Ամբոխները խելագարուած» գիրքերը եւ այլն։ Վերջին երեք տասնամեակներուն Չարենցի երկերը ունեցած են բազմաթիւ հրատարակութիւններ, որոնցմէ ամէնէն ամբողջականը Հայաստանի Ակադեմիայի լոյս ընծայած երկերու վեց հատորնոց հաւաքածոն է։

×

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՒԷՐՆԵՐԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ԱԼ. ՄԻԱՍՆԻԿԵԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻՆ

Երեւանի Ալ. Մեասնիկեան գրադարանը ստացած է Լոնտոն անգլերէն հրատարակուած 20 հատորնոց երաժշտական հանրագիտարանը եւ հայագիտութեան, Հայոց պատմութեան ու արուեստին վերաբերող այլ գիրքեր, զորս գրադարանին նուիրած է Գ. Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւնը։ Տարիներու ընթացքին հիմնարկութիւնը յիշեալ գրադարանին նուիրած է հազուագիւտ եւ թանկագին բազմաթիւ գիրքեր, ալպոմներ եւ այլն։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԹԵՐԱՆԻ ՃԱՌԸ

=——=——=

Կէռէի ճառը հաւանաբար այդ անունով ալ մնայ. Նախագահ Միթերանի քաղաքական թղթածրարին մէջ, քանի բոլորը համաձայն են անոր տալու համար «պատմական» բնոյթ։

Նախագահը կոչ մը ըրաւ ժողովուրդին միասնականութեան եւ շեշտը դրաւ հակահարեկչական պայքարին վրայ, որ «անզիջող պիտի ըլլայ»։

Համակամութիւն, ապահովութիւն, ազգ. միութիւն այն գաղափարներն են, որոնք կը տիրապետեն Նախագահին ճառին մէջ.- «Ոչ ոք դուրս կը մնայ, ո՛չ մտքիս, ո՛չ գործիս մէջ, Ֆրանսայի ներկայէն, ոչ ոք դուրս կը մնայ Ֆրանսայի ապագայէն»։ Միթերան տեսակ մը հաշուեկշիռ ալ կը ներկայացնէ իր նախագահութեան առաջին տարեդարձի նախօրեակին երբ կ'ըսէ.- «Նախ հարկ եղաւ ամէնէն ստիպողականով զբաղիլ, ժողովուրդին ամէնէն աղքատ խաւերուն գլուխը ջուրէն դուրս պահելու համար։ Ատիկա կը նշանակէր գարկ տալ սպառումին։ ... Համակամութիւն, կը նշանակէ նաեւ զգուշել գործազրկութիւնը, կառավարութեան առաջին հեռանկարը»։ Ահաբեկչութեան մասին ալ վճռական է «այս ներածուած ալբանքը, հանրային բռնանութեանց կ'ինկնայ հսկել անոր վրայ։ Ես իսկ կը ստանձնեմ ահաբեկչութեան դէմ պայքարին ղեկը, անխնայ ձեւով հիմնական ազատութեանց յարգանքին մէջ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՆ - ԷՏԵՌՆ ՀԱԼԻԷ առեւանգուած (?) գրագէտը յանկարծ մէջտեղ ելաւ, Երեքշաբթի առտուան 2-ին շուրջ. երբ Փորթ Մայօ էր եւ կառք մը կը փորձէր կեցնել Քոնքորտ պանդոկին առջեւ։ Անցորդ մըն է որ զինքը կ'առնէ ու տունը կը տանի եւ գրագէտը կը հեռաձայնէ նախ մամուլի Ֆր. գործակալութեան նախքան հարցաքննուիլը ոճրային ոստիկանութեան կողմէ երկու ժամ։ Տակաւին ոչ ոք համոզուած է որ գրագէտը իսկապէս առեւանգուած ըլլայ «յեղափոխական Ջոկատ»ներու կողմէ եւ շատ աւելի մեծ է թիւը անոնց, որոնք կը խորհին թէ կատակ մըն էր կամ ծանուցումի ձեւ մը, որ իրեն համար ալ ծուղակ մը եղաւ երբ մեծ համեմատութիւններ առաւ եւ չգիտցաւ ինչպէս դուրս ելլել...։

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ ծանր բախումներ տեղի ունեցած են Երկուշաբթի օր, երբ հակառակ արգելքին տասնեակ հազարաւոր Լեհեր փողոց իջած ու ցոյց ըրած են ի պատասխան Սոլիտառիթէի կոչին։ Քաղաքագօրքը կրակ բացած է եւ ծանր միջադէպեր պատահած են։ Ցուցարարները կը պոռային «ազատ արձակեցէք Վալեզան, բանտարկեցէ՛ք Ժարուզելսքին»։ Կը կարծուի որ բաւական ձերբակալութիւններ կատարուած են։

ԱԼԺԵՐԻՈՅ Արտաքին նախարարը՝ Պեն Եահեա, որ Իրան կ'երթար պաշտօնական այցելութիւն մը կատարելու համար, մեռաւ, փոխադրող օդանաւին մէջ, որ ճզմուած է Թրքական սահմանին վրայ։ Նախարարը օդանաւային արկածէ մը ազատած էր 1980-ին, երբ Մալի կ'երթր։ Ըստ Իրանի արտաքին նախարարութեան, Ալժերացին դաւի մը զոհ գացած է, որովհետեւ հետը փաստաթուղթեր ունէր ու կ'ամբաստանուէր Իրաք։

ԼԸ ՄՈՆՏԻ նոր տնօրէնը ընտրուեցաւ առջի օր, յանձին Անտրէ Լօրէնսի, որ Օգոստոսին կրնայ յաջորդել Ժաք Ֆօվէի։ Բայց այս ընտրութիւնը վերջնական բընոյթ կ'առնէ երբ իրենց քուէն տան նաեւ պաշտօնէութեան միւս ճիւղերը (այս քուէարկութիւնը կը վերաբերէր միայն խմբագիրներուն, բայց վճռական դեր ունի) եւ վերջապէս՝ անանուն ընկերութեան արտակարգ ընդհ. ժողովը։ Լօրէնսի թեկնածութիւնը, առաջին անգամ, առաջարկած էր եօթներու կոմիտէն (Պէօվ - Մեռի, Ժ. Ֆօվէ, Ք. Ժիւլիէն, Ժ. Սօվաժօ, Ժ. Շվէօպէլ, Ժ. Մ. Տիւփոն եւ Ֆ. Սիմոն)։

ԹՈՒՐՔ ԻՄԱՄ ՄԸ բռնուեր է առջի օր, Ֆրանքօ-զուիցերական սահմանագըլուխը 510 հազար ֆրանքով, զոր կը փորձէր իր երկիրը անցընել։ Դրամը հանգանակութենէ մը գոյացած է, Ֆրանսայի արեւելքը աշխատող Թուրք բանուորներու մէջ եւ սահմանուած էր նպաստելու այն քաղաքական խմբակցութեանց, որոնք զօրավիգ են Պիւլէնթ Էճէվիտի։

ՄԱԼՈՒԻՆԵՐՈՒ պատերազմը բաւական զոհեր պատճառած է եւ մասնաւորաբար ընկղմած արժանթինեան մարտանաւին մէջ, ուր 1000 նաւաստի կար։ Ասոնց առնուազն կէսը կորսուած կը նկատուի։ Փերուէն ետք, Սպանիա իր միջնորդութիւնը առաջարկած է, հաւատարիմ ըսպանական համակամութեան։ Թաս գործակալութիւնն ալ առաջին անգամ ըլլալով սպառնաց Մեծն - Բրիտանիոյ եւ Միացեալ - Նահանգներուն, որպէսզի վերջ տան իրենց «աշխարհակալ քաղաքականութեան»։

ԽՍԱՆՍԸ կրկին պիտի սպէ Մայիս 12ին, շուրջ 6 սանթիմ «գեր»ը։

ՔՍԱՆԹԻԻ մէջ շուրջ 200 ագարակապանի ըմբոստական շարժումը, ապասեփականացման վճիռի մը դէմ, կրկին կը լարէ Թուրքեւյոյն յարաբերութիւնները։ Այս գիւղացիները որոնք ծագումով Թուրք են բայց յունական վարչակարգի տակ կ'ապրին, սկսած են իրենց դաշտերը հերկել հակառակ այդ ապասեփականացման եւ Յոյներն ալ կը մեղադրեն Թուրքերը որ գրգռութիւններ կ'ընեն, օգտագործելով մահմետական փոքրամասնութիւնը ապօրինի նպատակներու համար։ Թուրքերն ալ կը մեղադրեն Յոյները որ կը հալածեն մահմետական փոքրամասնութիւնը եւ կը բռնաբարեն 1923ի Լօզանի դաշնագիրը (որ, ինչպէս ծանօթ է, Թուրքերը «բծախնդրօրէն» կը յարգեն Թուրքիոյ մէջ...)։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՉՈՐՍԻՆ ՀԻՆԳ ՄՆԱՑԱԾ...

=——=——=

Երբեմն ծանօթ մը, կամ անծանօթ մը, կը հեռաձայնէ.

- Ձեզ տեսնել կ'ուզեմ, մինչեւ քանի՞ հոն էք։

- Մինչեւ չորս։ Չորսին պէտք է մեկնիմ։ Կարեւոր ժամադրութիւն մը ունիմ։

- Շատ լաւ։ Պիտի գամ անպայման։

Կուգայ։ Բայց քանի՜ն։ Ժամը չորսին հինգ մնացած։ Դուռը կը բանայ, կը տեսնէ որ տակաւին հոն ես, չունչ մը կ'առնէ ու կը նստի դիմացդ։ Վերջացաւ։ Մինչեւ քիչ առաջ գիտէր որ ժամը չորսին պիտի մեկնիս, հիմա կը մոռնայ այլեւս։ Ու կը սկսի շաղակրատութեան։ Կը սկսի իր խնդիրը յուզել ամենայն մանրամասնութեամբ եւ աւելորդաբանութիւններով։ Ի զուր ժամացոյցիդ կը նայիս նախ գաղտնի, ու հետզհետէ չեշտըւող նայուածքներով։ Ի զուր անհամբերութեան նշաններ ցոյց կուտաս, կարճ «այո» ու «ոչ»երով կը պատասխանես իր երկարաշունչ նախադասութիւններուն։ Մարդը բան չի հասկնար, կամ չհասկըւնալ կը ձեւացնէ։ Կարծես թէ իր խնդիրը շատ հանդարտ է։ Չէ՞ որ ըսիր թէ մինչեւ չորս, ժամանակ ունիս եւ չէ՞ որ ան ալ արդէն չորսէն առաջ եկաւ։

Ժամը չորսուկէսին, երբ արդէն դուն կէս ժամուան յապաղում մը արձանագըրած ես, չես դիմանար ու ներողութիւն կը խնդրես, կը յիշեցնես որ ստիպուած ես մեկնիլ, վերջապէս քաղաքավար կերպով ճամբայ ցոյց կուտաս մարդուն։ Ան քանի մը թանկագին վայրկեաններդ ալ կը գողնայ տասն անգամ շնորհակալութիւն յայտնելով ու պատճառած տաղտուկին համար ներողութիւն խնդրելով։ Ելլելէ առաջ ժամացոյցին կը նայի ու կ'աւելցնէ, խիստ քաղաքավար.

- Բայց աճապարեցէք, ուշ մնացիք դուք։

×

Ամէնէն անհանդուրժելին այդ վերջին նախադասութիւնը չէ՞ արդեօք։ Քեզի այնպէս կը թուի թէ այդ պահուն քթիդ կը խնդայ։ Այո՛, շատախօսի մը կողմէ ձերբակալուիլը այնքան յուսահատական չէ ինքնին, որքան այն քաղաքավարութիւնը զոր ստիպուած ես ունենալ շատախօսին շատախօսութիւնը իր երեսին չզարնելու համար։

Ահաւասիկ ուրիշ մըն ալ նստած է դիմացդ ու շատ անկարեւոր բան մը կը պատմէ անվերջանալի նախադասութիւններով։ Ամբողջ գործդ ձգած ես ու զինքը մտիկ կ'ընես։ Այդ պահուն մէկ հարցում միայն կայ մտքիդ մէջ. ե՞րբ պիտի վերջացնէ ու պիտի երթայ։ Ան չի վերջացըներ։ Միայն թէ հինգ վայրկեանը անգամ մը կը հարցնէ.

- Ձեզ ժամավաճա՞ռ կ'ընեմ արդեօք։

Եւ դուն հինգ վայրկեանը անգամ մը կը ստիպուիս ժպտիլ.

- Ո՛չ, բնաւ, խնդրեմ, շարունակեցէք։

Ան կը շարունակէ աշխարհի իր այդ ամէնէն անշահ խօսակցութիւնը։ Կը խօսի, կը խօսի, յետոյ յանկարծ կը կենայ.

- Ձեր գլո՞ւխը կը ցաւցնեմ արդեօք։

Ինչեր չէիր տար մեծաչափ «այո» մը ըսել կարենալու համար։ Բայց կը ժըպտիս.

- Ո՛չ, ոչ, խնդրեմ, ընդհակառակն, կ'ըսես։

Եւ այս այսպէս երկար կը շարունակուի, մինչեւ որ խօսակիցդ յանկարծ ժամացոյցին կը նայի, տեղէն կը ցատքէ ու կ'ըսէ.

- Ներողութիւն, ես ժամանակ չունիմ, պէտք է մեկնիմ։

×

Ճար չկայ։ Պիտի համակերպիս։ Որովհետեւ չես կրնար հրապարակաւ գանգատիլ։ Եթէ գանգատիս այդ անշրջահայեաց շատախօսներէն, դարձեալ դո՛ւն պիտի տուժես։ Սրտակից ընկերներդ, քեզ մօտէն ճանչցող լաւ բարեկամներդ, որոնց հետ սիրով պիտի ուզէիր գլուխ գլխի մնալ քիչ մը, պիտի կարծեն որ խօսքը իրենց է, պիտի մերժեն դանդաղիլ դիմացդ, պիտի վախնան քեզ ժամավաճառ ընելէ, հեռաձայնէն անգամ պիտի խօսին հազիւ քանի մը բառերով։ Ի զուր պիտի առարկես թէ ժամանակդ յարմար է իրենց հետ քանի մը հաճելի խօսք փոխանակելու։ Պիտի չհաւատան։ Քաղաքավարութեանդ պիտի տան։ Սրտիդ մէջինը պիտի չտեսնեն։

Այո՛, ճար չկայ։ Պիտի լռես։ Պիտի համակերպիս։ Մէկ աչքդ միշտ պիտի մնայ ժամացոյցին վրայ։

Ռ. Հ.

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ» ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Դ.

Պատերազմի մը միջոցին, ոչ միայն թշնամիներու հետ համագործակցութիւն կատարողները, այլ նաեւ այսպիսի արարքի մը կասկածի գոյութիւնն իսկ բնական կը նկատուի զանազան նախամիջոցներ ձեռք առնելու համար: Նոյն բանը կատարած են նաեւ Դաշնակից Պետութիւնները: Բայց, անշուշտ թէ Օսմանցիներու այս կարգադրութիւնը Դաշնակից պետութիւններու շահերուն դէմ էր: Ուստի այս պատճառով է որ նախ անոնց կողմէ իբրեւ քարոզչութեան նիւթ շահագործուեցաւ այդ պարագան:

Օսմանեան Կայսրութիւնը իր շատ ակար մէկ պահուն համաշխարհային պատերազմի մը մտած էր: Լինելութեան պայքար մըն էր իր տուածը: Մինչ իր բանակներուն եւեւ տասնեակ հազարաւոր մարդիկ կ'ըմբոստանային, թալան, յարձակում, վիրաւորումներ, սպանութիւններ իրարու կը յաջորդէին: Այս պայմաններուն մէջ այդ պետութեան ապրումը կամ ոչնչացումը խնդրոյ առարկայ կը դառնայ: Այն ատեն բնական է կառավարութիւնը կը պարտաւորուի իր ամբողջ կարելիութիւնները գործածել եւ վարիչները ստիպուած կ'ըլլան ամէն միջոց ձեռք առնել, ըմբոստութիւնները կանխելու եւ պետութեան պաշտպանութիւնը ապահովելու համար: Պատմութեան բոլոր շրջաններուն մէջ, այս պայմաններու մէջ գտնուող ոչ մէկ կառավարութիւն կարելի չէ խորհիլ որ տարբեր ձեւով շարժած ըլլայ: Ասոր ամենաթարմ օրինակը տըւած են Ամերիկայի Միացեալ-Նահանգները, որ Բ. Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, իր խաղաղական ափերուն վրայ ապրող, ճափոնական ծագումով իր հայրենակիցները, շատ աւելի անկարեւոր պատճառներով արգելափակած են: Ռուսիա նոյնպէս Խրիմի մէջ ապրող բոլոր Թուրքերը Սիպիր քշած է:

Կարգ մը հայ պատմագիրներ իրենց արտայայտութիւններուն մէջ կը շեշտեն, որ Հայեր երբեք չեն ըմբոստացած պետութեան դէմ, այլ աքսորի որոշումէն վերջն է որ զինեալ դիմադրութեան սկըսած են: Մինչդեռ Օսմանեան Պետութիւնը 1914-ին պատերազմի մտած է եւ աքսորի օրէնքը 1915-ի Մայիսին հրատարակուած է:

Լաւագոյն փաստը, զոր կարելի է ցոյց տալ Հայերու աքսորի օրէնքէն առաջ Թուրքերու դէմ շարժած ըլլալու մասին, Հայկական Ազգային Պատուիրակութեան Նախագահ Պօղոս Նուպարի Նոյեմբեր 30, 1918 Թուականին Ֆրանսայի Արտաքին Գործոց Նախարարին ու նաեւ միւս պետութիւններու նախարարներուն կատարած դիմումն է, ուր կ'ըսէ.

«Ինչպէս ձեզի ալ ծանօթ է Հայերը առաջին օրէն ի վեր մասնակից եղած են այս պատերազմին:

Բոլոր ճակատներու վրայ, անոնք դաշնակից պետութիւններու կողքին պայքարած են: Պատերազմի առաջին օրերէն ի վեր Ֆրանսական Լէգէոններու մէջ ծառայող հայ զինուորները յաղթանակներ արձանագրած են:

Ինչպէս որ կը վկայեն նաեւ Ֆրանսացի հրամանատարները, զօրավար Ալէնպիի յաղթանակին մէջ Հայերը կարեւոր բաժին ունեցած են: Նոյնպէս բացի Կովկասի ռուսական բանակին մէջ գտնուող 150.000 հայ զինուորներէ, Անդրանիկ եւ Նազարպէկովի հրամանին տակ 40.000 հայ կամաւորներ մասնակցած են հայկական նահանգներու ազատագրման պայքարին եւ համայնավար կարգերու հաստատումէն մինչեւ Զինադադարի ստորագրութեան օրերը անոնք Թուրք բանակին դէմ իրենց պայքարը շարունակած են:

Ուրեմն հիմա, եթէ կը փափաքիք, հայ ահաբեկչական կազմակերպութիւններու երկրորդ պնդումը անգամ մը եւս ձեռք առնենք: Անոնց համաձայն, իբրեւ թէ 1915-ին Թուրքերը մէկուկէս միլիոն Հայեր ոչնչացնելով ցեղասպանութիւն մը կատարած են: Նախ այս թուանշանը պէտք է յստակել: Երբ այդ թուականներուն հրատարակուած վիճակագրութիւնները աչքէ անցընենք, կը տեսնենք որ Օսմանեան պետութեան սահմաններուն մէջ ապրող ամբողջ Հայերու թիւը՝ ըստ Թօյնպիի 1900 թուականին հրատարակուած մէկ գործին 1.300.000, Քօնթասօնի 1913ին հրատարակուած աշխատութեան համաձայն 1.360.000, Ֆրանսիս տը Փրէսանսի «Րըվիւ տէ տէօ Մօնտ» հանդէսին մէջ հրատարակուած մէկ գրութեան համաձայն 1.200.000, Վիթալ Կինէի յօդուածներուն համաձայն ալ, որոնք շատ մը եւրոպական վիճակագրութիւններու աղբիւր կը նկատուի, կը տեսնենք որ այդ թիւը 1.400.000 է:

Այսինքն, Օսմանցիները եթէ իրապէս ուզած ըլլային բոլոր Հայերը սպաննել, նորէն կարելի չէր մէկ ու կէս միլիոն Հայու մեռած ըլլալու պարագայ մը, քանի որ այդ շրջանին ամբողջ երկրին մէջ ապրող Հայերու թիւը մէկ ու կէս միլիոնէն աւելի քիչ է: Անշուշտ այսօր մէկ մէկ հայկական կազմակերպութիւն կրնայ պնդել որ Օսմանցիները մինչեւ վերջին Հայը սպաննած ըլլան այս երկրին մէջ:

Ցեղասպանութիւնը, մարդկային հաւաքականութեան մը նպատակաւոր ձեւով ամբողջութեամբ սպաննուած ըլլալու յանցանքն է: Սակայն մինչեւ հոս մեր պատմածներէն ալ յայտնի կ'ըլլայ որ Օսմանեան պետութիւնը երբեք նման որոշում մը տուած չէ եւ այսպիսի կիրարկումի մը չէ ձեռնարկած:

Մեռնող Հայերը կամ պետութեան դէմ զինեալ ըմբոստացողները եւ կամ Ցարական Ռուսիոյ բանակներուն միացող կամաւորներն են:

Իսկ աքսորի ընթացքին ալ, աննպաստ օդը, ժանտատենդը, փոխադրամիջոցներու անբաւարարութիւնը, պարենաւորման կամ զգեստաւորումի պակասը, հայ գաղթականները թալանելու համար հրոսակներու կատարած յարձակումները պատճառ եղած են որ մաս մը ուրիշ Հայեր ալ իրենց կեանքը կորսնցնեն:

Սակայն այդ միջոցին, Արեւելեան Անատոլուի մէջ հայ հրոսախումբերու եւ կամաւոր խումբերու իսլամ ժողովուրդին դէմ ի գործ դրած ահաբեկումները, վիրաւորուող եւ մեռնող իսլամ ժողովուրդին ալ կացութիւնը պէտք չէ անտեսել: Այս մարդոց ալ, առանձին առանձին, կամ հաւաքաբար քաշած տանջանքները անպայման Հայերուն քաշածներէն աւելի քիչ չէ եղած:

Այս աքսորի միջոցին, հակառակ կառավարութեան խիստ պատուէրներուն, կարգ մը ապօրինի ընթացքներ ալ տեղի ունեցած են: Բայց ասոնց պատասխանատուութիւնը ճիշդ չըլլար Օսմանեան կառավարութեան վրայ բեռցնել, քանի որ այսպիսի ընթացքի մէջ գտնուողներու դէմ անհրաժեշտ օրինական յետապնդումները կատարուած եւ անոնց արժանի պատիժները տրուած են:

Կարճ խօսքով, որեւէ ձեւով կատարուած հայկական ցեղասպանութիւն մը խնդրոյ առարկայ չէ եղած, այլ պատերազմի ու անոր ստեղծած պայմաններու բերմամբ, Թուրքերու եւ Հայերու միջեւ փոխադարձ իրար մեռցուցած ըլլալու կացութիւն մը գոյութիւն ունեցած է:

Ֆրանսացի հոգեւորական Թուշէ, 1916ի Փետրուարին, իր մէկ բանախօսութեան ընթացքին կ'ըսէ.

«1915-ի սկիզբներուն կ'ենթադրուէր որ 500.000 Հայեր մեռցուած են: Այս թուանշանը մենք չափազանցուած կը գտնենք: Սակայն այս դէպքերը հայ յեղափոխականներու իսլամ ժողովուրդը մեռցնելու ձեռնարկներէն յետոյ սկսած է: Հայերու բնակարաններուն մէջ գտնուած ռուսական զէնքերն ու ռումբերը բացայայտօրէն ցոյց կուտան կացութիւնը: Հայերը երբ Ռուսերու հետ համագործակցիլ ըսկըսած են, պէտք է գիտնային թէ ինչպիսի հետեւանք մը պիտի ունենար իրենց այդ արարքը:

Իսկ Ֆրանսացի ծանօթ պատմաբան Ալպէր Սօրէլ ալ իր կարգին դէպքը հետեւեալ խօսքերով կը բացատրէ.

Թուրքիա այս կացութեան մէջ եւ վըտանգին առջեւ, ըրած է այն ինչ, որ բոլոր ժողովուրդները պիտի ընէին ու անվստահելի տարրերը հեռացուցած է պատերազմական շրջաններէն: Բայց որոշ է, որ փոխադրական միջոցներու անբաւարարութեան, արդիւական պայմաններու պակասին պատճառաւ աւելի վախճան մը ունեցած է աքսորը եւ Ցարական Ռուսիոյ հովանաւորութեան տակ Հայաստանի մը կազմութեան անխելք ցնորքի մը հետեւանքով անմեղ մարդիկ անմոռանալի ցաւեր քաշած են:

Ցետոյ, շատ մը Օսմանեան նահանգներու մէջ, ուր Հայերը ապահովութիւնը խանգարող որեւէ ընթացքի մէջ չէին գտնուած, այդ շրջաններուն մէջ անոնց մասին որեւէ միջոց ձեռք առնել պէտք չէ տեսնուած: Օրինակի համար Պոլսոյ մէջ բնակող 77.735 Հայերէն, միայն 2345 հոգի ձերբակալուած են, որոնք յեղափոխական շարժումներու մասնակցած ըլլալով ամբաստանուածներ էին, միւսները իրենց առօրեան բնականոն ձեւով շարունակած եւ իրենց գործերը շարունակած են խաղաղ մթնոլորտի մէջ:

Ուստի այս պարագան ցոյց կուտայ, որ ձեռք առնուած բոլոր միջոցները ստեղծուած կացութիւններու պարտադրած հետեւանքներն էին եւ անոնք չեն կիրարկըւած բոլոր Հայերուն համար:

Աքսորի օրէնքին յայտարարութենէն ետք, Յուլիս 10, 1915 թուականին, Օսմանեան Պետութեան Ներքին Գործոց Նախարարութիւնը, 34 յօդուածներէ բաղկացած կանոնագիր մը հրատարակելով, ճշդած է, պատերազմական վիճակի արտակարգ պայմաններուն պատճառաւ տեղահանուած Հայերու պատսպարումը, պարենաւորումը եւ անոնց ինչքերուն, կալուածներուն եւ հողերուն համար անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները:

Ներքին գործոց Նախարարութեան այս կանոնագրութիւնը անգամ մը եւս կը յայտնէ, թէ որքա՛ն մարդկային վերաբերում ցոյց տրուած է տեղահանուած Հայերուն եւ անոնց ինչքերուն եւ կեանքի ապահովութեան համար ինչպիսի միջոցներ ձեռք առնուած են:

Կրկին, Ներքին Գործոց Նախարարութեան Օգոստոս 18, 1915 թուակիր եւ 302 համար մէկ հրամանագրին մէջ ալ ճշդըւած էր որ ուրիշ վայրեր փոխադրուող գաղթական Հայերը, կրնային միասին տանիլ իրենց դրամներն ու շարժուն հարստութիւնները եւ ոչ մէկը իրաւունք ունէր արգելք ըլլալ ասոր:

4րդ բանակի հրամանատարը, Մարտ 28 1916 թուականին զօրախումբերուն ղրկըւած իր հրահանգով կը ճշդէր, որ գաղթական Հայերու կառքերն ու կենդանիները կարելի է գնել, բայց անոնք պէտք չէ վնաս կրեն: Ուստի կը կազմուի «Առուծախի Յանձնախումբեր», որոնք կ'որոշեն այդ ապրանքներու իրական արժէքները եւ ըստ այնմ պէտք է վճարել փոխարժէքները:

4-րդ բանակի հրամանատարութիւնը դարձեալ, ներքին խառնակութիւններու ընթացքին, նոյնիսկ զինուորներուն օժանդակելու համար ալ ըլլայ, կ'արգիլէր ժողովուրդին դէպքերու միջամտութիւնը եւ հրամանագրով մը կը յայտնէր, որ մահուան պիտի դատապարտուէին բոլոր անոնք, որոնք Հայերուն որեւէ վնաս կը հասցնեն:

Ներքին Գործոց Նախարարութեան կողմէ, աքսորի վերաբերեալ Դեկտեմբեր 17, 1916 թուականով վարչապետութեան ներկայացուցած գրութեան բովանդակութիւնն ալ հետեւեալն է.

«Մինչեւ 1916 Հոկտեմբերի վերջը 702.900 Հայեր տեղափոխուած են, որոնց բոլորին պատսպարան եւ սնունդ հայթայթած է եւ հիւանդ եղողներն ալ դարմանուած: Էրզրումի արեւելեան շրջաններէն ու Տրապիզոնի ծովեզերքներէն եկող գաղթականները ծովու եւ ցամաքի ճամբով հասած են Օրտուի արեւմտեան շրջանները եւ Գասթամօնու: Էրզրումի Արեւմտեան եւ հարաւային շրջաններէն եւ Տրապիզոնի հարաւային կողմերէն եկողներն ալ Սվազի եւ Թօքատի ճամբով Անգարա, Սվազ, Կեսարիա ճամբով եկողներն ալ Կեսարիա եւ Նիգտէ, Էրզրումի արեւելեան եւ հարաւ արեւելեան շրջաններէն եկողները Քեմահի ճամբով Էլազըղ, Մալաթիա եւ Մարաշ, Վան եւ Պիթլիսէն եկողները Տիարպաքըրի ճամբով, Տիարպաքըր, Ուրֆա, Այնթապ ու մասամբ ալ Ատանա ղրկուած են:

Այս գաղթականական աշխատանքներուն համար 1915-ին ծախսուած գումարն է 25 միլիոն, մինչեւ Հոկտեմբեր 16-ի վերջ, 80 միլիոն ղրուշ եղած է: Այս փաստաթուղթի բովանդակութիւնն ալ կը յայտնէ որ պատերազմի ընթացքին, Օսմանեան պետութիւնը իր ունեցած հազար տեսակ դժուարութիւններուն մէջ իսկ, իր պահանջներէն խնայած դրամներուն մէկ մասը յատկացուցած է այդ գաղթականներու կարիքին:

Իսկ աւելին այս տեղահանութեան միջոցին ամերիկեան բազմաթիւ բարեսի[...] կան հաստատութիւններ Հայերուն տեղ[...] կան օժանդակութիւն կատարած են: Ու[...] րեմն խորհեցէք պետութիւն մը, որ որո[...] շած ըլլայ խումբ մը մարդոց ամբողջա[...] կան ոչնչացումը եւ այդ միջոցին Բոլ[...] լատէ Ամերիկեան Օժանդակ Մարմիններու ներկայացուցիչներուն որ գտնուի[...] այդ դէպքերու վայրը:

Դիւրին գործ չէ այսքան անտրամաբա[...] նական պնդում մը տեսնել:

(Շար. 4)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ.Մ.Ը.Մ. — ԱՐԾԻՒԸ ՓՈԽ-ԱԽՈՅԵԱՆ

Կիրակի, Ապրիլ 25-ին վերջ գտաւ 198[...] - 1982 Ֆութպոլի եղանակը Տիւթըրեք[...] Փրովանսի Փրոմօթիոն տ'Օնէօր Ա. դա[...] սակարգին: Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւ մարզ[...] կան համաձայնութեան աւագ խումբը [...] դաշտին վրայ կ'ընդունէր դասաւոր[...] առաջինը՝ Ժի. ԷՍ. Մոնթըլոսոն: Ցայ[...] թանակ մը երկու կէտ տարբերութեան եւ ախոյենութեան տիտղոսը կ'երթա[...] հայկական գոյներով: Ափսոս, մեր տղա[...] քը ստիպուած եղան գոհանալ հաւասար խաղով մը (0 - 0) և դրաւել ընդհանուր դասաւորման երկրորդ տեղը միայն: [...] սակայն, բոլոր պայմանները, լրացուա[...] էին, Ապրիլ 25-ը ընելու համար տօնա[...] խմբութեան օր: Գեղեցիկ եւ պայծառ [...] մը, հազարէ աւելի երկրպագուներ, հը[...] ւագախումբ: Եթէ երկու անհրաժեշտ [...] տերը չկրցան արձանագրել, գրեթէ ամ[...] բողջ խաղը տիրապետեալ յետոյ, պատճառը պարզապէս իրենց ձախաւերութիւններն են. երկու անգամ գնդակը կը զարկին ձողին եւ մէկէ աւելի անգամ[...] ներ անկարող եղան հեշտ գնդակները [...] տի վերածել: Այս արդիւնքը աղէտ մը չէ անշուշտ, քանի դրաւելով ընդհ. դասաւորման երկրորդ տեղը, իրաւունքը [...] շահի յաջորդ եղանակին մրցելու մէկ դա[...] սակարգ աւելի բարձր, այսինքն՝ Տիվիզիոն տ'Օնէօր Ռեժիոնալ, բայց և այնպէս տօնախմբութիւնը պիտի ըլլար լրիւ եթէ Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւը յաղթէր:

Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւը այս շրջանին ու[...] նեցաւ 22 խաղ, որոնց 11-ը յաղթեց, 3-ը[...] կորսնցուց եւ արձանագրեց 8 հաւասար խաղ: Բոլոր մրցումներուն նշանակեց [...] կէտ եւ ստացաւ 29 կէտ: Կէտ արձանագրողներուն մէջ առաջին կարգին կու[...] գայ Ֆիլիփ Ղազարեան 11 կէտով: Նախ[...] Ֆրանսայի բաժակի մրցաշարքին մէջ Հ.Մ.Ը.Մ. Արծիւը հասաւ մինչեւ երր[...] շրջանը, պարտուելով Աժաքսիոյի դէմ (Ազգ. Ախոյենութեան 2-րդ Տիվիզիոն ակումբ): Իսկ Փրովանսի բաժակի մրցաշարքին մէջ ութերորդ աւարտական[...] ներուն միայն պարտուեցաւ:

Եղանակի ընթացքին այս բոլոր մըր[...] ցումներուն մասնակցեցան 22 խաղացո[...] Բերդապահներ՝ Պօղոսեան, Թումիքեան Մախճուլեան եւ Ժիւլիէն: Պաշտպաններ Սիլվալ, Տէօքմէճեան, Փորթալ[...] Տէր Մեսրոպեան, Լօրան Փափազեան, Կրու[...] սոն, Կիւրկէկեան, Ժիլպէռ Փափազեան Կիսապաշտպաններ՝ Կէօնճեան, Կամպո[...] եան, Էչահանեան, Թոնտա: Յարձակողներ՝ Նազարէթեան, Ղազարեան, Տամ[...] լամայեան, Թէրզիպաշեան, Թիւրքմէնեան եւ Տէր Արսէնեան:

Արդարեւ, համեմատաբար օրինակելի եղանակ մը որ կուգայ պսակելու այս վերջին տարիներուն կատարուած ճակատ[...] ըը խումբը առողջ գիծերու վրայ դնելու եւ կիրարկելու դէպի երիտասարդութեա[...] քաղաքականութիւնը: Այս աշխատանք[...] եւ քաղաքականութիւնը մարմին առա[...] Աշոտ Վարդանեանի նախագահութեան շրջանին ու այսօր իր երիտասարդ յա[...] ջորդը՝ Արման Պապէեան կը շարունակէ յաջողութեամբ: Անշուշտ, այս յաջող[...] գնահատելի արդիւնքներուն մէջ, մեծ բաժին ունի խումբին մարզիչը՝ Ժօրժ Յովսէփեան որ բերաւ իր ձեռնհասու[...] թիւնը, փորձառութիւնը, լրջութիւնը: Իր ճիգերն ու զոհողութիւնները, ինչպէս նաեւ Տնօրէն Մարմնին, տուին սպաս[...] ուած արդիւնքները:

Կը շնորհաւորենք մարզիկները, մարզիչը եւ տնօրէն մարմինը:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ԿԵՍԱՐԱՑԻՆԵՐՈՒ ՃԱՇԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Այս ճաշը բացառաբար կազմակերպուած էր ի պատիւ ալեզարդ հայրենակից-ներ՝ Տոքթ. Խաչիկ Տամլամեանի, Արուսեակ Վէզիրեանի, Մարի Սաատէթեանի, Մկրտիչ Պէօճէքեանի, Զարուհի Տէր-Յակոբեանի, Բագրատուհի Պախթիար-եանի, Արշակուհի Դաւիթեանի, Եփրեմ Եփրեմեանի, Հայկանոյշ Ճէլվէեանի, Սարգիս Թէքեանի եւ Սիրանոյշ Այվազ-եանի:

Տարիքի կարգով այս անունները յիշելով բացման խօսքը ըրաւ Յակոբ Վէզիր-եան եւ վարեց հաւաքոյթը մինչեւ վեր-ջաւորութիւնը: Նաեւ բարի գալուստ մաղթեց Խորհ. Միութեան Փարիզի դեսպանատան Ա. քարտուղար՝ Աշոտ Մա-նուկեանի եւ Բ. քարտուղար Լեւոն Գաս-պարեանի:

Գ. Յարութիւն Տամլամեան, կարդաց՝ Տոքթ. Տամլամեանի կենսագրութիւնը, որովհետեւ յարգելի բժիշկը անկարող էր ներկայ գտնուիլ: Պ. Վահրամ Մոսիկ-եան կարդաց՝ ծերունազարդ՝ Մկրտիչ Պէօճէքեանի եւ Տիկին Հ. Ճէլվէեանի՝ ֆրանսերէն գրուած զոյգ ուղերձները: Պ. Կարպիս Թուլումճեան խօսեցաւ Տի-կին Մ. Սաատէթեանի եւ Սաատէթեան ընտանիքի անցեալ յեղափոխական գոր-ծունէութեան շուրջ, պատուոյ սեղանին ներկայ էր Պ. Եփրեմ Եփրեմեան, միակն էր որ անձամբ կրցաւ խօսիլ իր եւ Տոքթ. Տամլամեանի հին պատմութիւնները յի-շելով: Բոլոր խօսողներն ալ հին Կեսա-րիայէն յիշատակներ արթնցուցին եւ նոր Կեսարիոյ բարգաւաճման սրտագին մաղթանքներ ըրին:

Գեղարուեստական բաժնին շատ մեծ յաջողութեամբ արտասանեցին՝ Պ. Գէորգ Ալէքսանեան եւ Տիկին Հռիփսիմէ Վէզիր-եան, երիտասարդներէն Օրիորդներ՝ Ա-րաքսի Գմբէթեան, Ռուբինա Ազարեան, Սիլվիա Սարաֆեան (որ կը փոխարինէր) Դանիէլեան, հայրենաշունչ արտասանու-թիւններով ելոյթներ ունեցան, հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուներով: Բանաստեղ-ծուհի Մարի Աթմաճեան իր մէկ անտիպ քերթուածը կարդաց գրաշարներուն նը-ւիրուած: Փէհլիվանեան եւ Գարագայա երգեակը նուագով ու երգերով՝ Հայաս-տանը Փարիզ փոխադրեցին: Մէկ խօս-քով, ինչպէս վերեւի ալեզարդերը, գե-ղարուեստական բաժնի մասնակիցներն ալ հին եւ նոր սերունդի ներկայացուցիչ-ներով խանդավառութիւնը կրկնապատ-կեցին եւ այս հանդիպումներով, շատ մեծ հեռաքրքրութիւն ստեղծեցին:

Այնպէս որ Ապրիլ 18-ի աւանդական ճաշը որ տեղի ունեցաւ Հ. Բ. Ը. Մ. սը-րահը, դարձաւ հինի եւ նորի ծանօթաց-ման հիանալի առիթ մը որ Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան տա-րեգրութեան մէջ պիտի արձանագրուի ոսկէ տառերով:

Եզրափակիչ խօսքերը ձեռնհասօրէն ը-րաւ Յակոբ - Գրիգոր: Ինչպէս Ամանորի հանդիսութեան այս անգամ ալ Պ. Աշոտ Մանուկեան՝ Կեսարացիներուն հայրենա-սիրութեան, նոր Կեսարիոյ օժանդակու-թեան, հին Կեսարիոյ աւանդական սովո-րութիւններուն պահպանման եւ հինի ու նորի ճանաչման մասին քաջալերիչ խօս-քերով ելոյթ ունեցաւ եւ իր բարեկամա-կան պատրաստակամութիւնը յայտնեց, ի՛նչ բանի որ պէտք ունենան Կեսարացի-ները:

Ճաշը վերջացաւ նիւթապէս եւ բարո-յապէս գոհացուցիչ արդիւնքով:

ԹԱԼԱՍՑԻ

— ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ —

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ (Գահիրէ) «Ցուսաբեր» ակումբի Ա. Մէօթէմէտեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 2-ին, դասախօսութիւն մը տուած է Կայծ Կոկանեան՝ «Հայկական Հարցը Նախա - եղեռնեան հարիւրամեա-կին» նիւթին շուրջ: Դասախօսը պատմա-կան ակնարկով մը անդրադարձած է Թուրք ցեղի ծագումին, Ասիոյ խորերէն դէպի Արեւմուտք՝ մինչեւ հայկական բարձրաւանդակ անոր ներխուժումին, ժամանակի քաղաքական պայմաններու բերումով հետզհետէ հզօրացման եւ մին-չեւ Վիէննայի դռները հասնելուն, ծան-րանալով նաեւ ԺԹ. դարու հայ եւ Թուրք յարաբերութիւններուն վրայ: Կայծ Կո-կանեան խօսած է անցեալ դարու վերջին տասնամեակի դէպքերուն, Թուրքերու մէջ հակահայ տրամադրութիւններու յա-րաճուն զարգացման մասին:

×

ՈՒԱԹՐԹԱՈՒՆԻ (Պոսթըն) մէջ, Ապ-րիլ 11-ին մեռած է Նեկտար Պապայեան (ծնեալ՝ Գույումճեան), 88 տարեկանին: Ծնած էր Կարին, ուր յաճախած է Հռիփ-սիմեանց աղջկանց վարժարանը: Եղած է անդամ Հ. Յ. Դ.ի: Աքսորի ժամանակ կրցած է մնալ Գոնիա, ուր դարձած է Հ. Յ. Դ.ի ապատաղրական շարժման գործունեայ անդամ: Օգնած է տասն-եակ կուսակցականներու, որպէսզի կա-րենան վերադառնալ եւ շարունակել ա-զատագրական պայքարը. անոնց շարքին յիշենք՝ Մարգպետը, Տիգրան Ծամհուրը եւ Փրոֆ. Խաչատուրեանը (հայրիկ): Հայաստանի Հանրապետութեան նա-խօրեակին վերադարձած է Պոլիս, ուր **միացած է իր ամուսնոյն՝** Խոսրով Պա-պայեանի: Ապա անցած են Հայաստան: Խոսրով Պապայեան ընտրուած է Հայաս-տանի Հանրապետութեան խորհրդարանի անդամ: **Նեկտար Պապայեան մասնակ-**ցած է Փետրուարեան ապստամբութեան, գործակցելով Տիգրան Ծամհուրին: 1921-ին անցած է Պոլիս, ուր միացած է իր ամուսնոյն եւ փոխադրուած են Միաց-եալ - Նահանգներ: Հոն անդամակցելով Հ. Օ. Մ.ին, Նեկտար Պապայեան ծա-ռայած է Միութեան իբրեւ Կեդր. Վար-չութեան անդամ:

ԳՈԹԻՆԻՈՅ «Զաւարեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 7-ին տեղի ունեցած է հայկական ահաբեկչութեան եւ հայ ահաբեկիչներուն նուիրուած դասախօսութիւն մը, կազմա-կերպութեամբ «Զաւարեան» ակումբին: Բացումը կատարած է Պօղոս Զոլաքեան, անդրադառնալով Հայ Դատին առընչուող ձեռնարկներու նշանակութեան: Ներկա-յացուած են հայ ահաբեկիչներէն Սողո-մոն Թէհլիրեանի, Արշաւիր Շիրակեանի եւ Միսաք Թորլաքեանի կենսագրական-ները, որոնց առնթեր ցուցադրուած են լուսապատկերներ: Դասախօսած է Յով-սէփ Պարազեան հայկական ահաբեկչու-թեան պատճառներու մասին, ծանրանա-լով Հայ Դատին վրայ: Ցուցադրուած են լուսապատկերներ Հրայր Գիլիճեանի դա-տավարութենէն:

×

ՍԵԼԱՆԻԿԻ «Մալաքեան - Գասպարեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 11-ին, տեղի ունե-ցած է դասախօսութիւն մը, կազմակեր-պութեամբ Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց Միութեան «Սողոմոն Թէհլիրեան» խում-բին: Բացումը կատարած է Մարգրիտ Գոսթիկեան շեշտելով, որ «60 տարի մեր բողոքներն ու հատուցման պահանջները քաղաքակիրթ պետութեանց քար անտար-բերութեան միայն արժանացան, անգամ մը եւս Հայութեան առջեւ դնելով Խրիմ-եան Հայրիկի «Երկաթեայ շերեփ»ի իմաս-տութեան կենսականութիւնը: Հետեւա-բար, մեր օրերու մարտիկները որոշած են հայ ժողովուրդի պայքարը դնել նոր հունի մէջ, ախտելով կռուիլ եւ սիրով մեռնիլ յանուն մեր ժողովուրդի դէմ գործուած ցեղասպանութեան եւ անոր իրաւունքներու ճանաչման»: Դասախօ-սած է Յովսէփ Պարազեան՝ «Հայ ահա-բեկիչներու ներկայ դատավարութեանց ազգային ու քաղաքական նշանակութիւ-նը» նիւթին շուրջ: Յ. Պարազեան ներ-կայացուցած է Հրայր Գիլիճեանի դա-տավարութիւնը, մէջբերելով պաշտպան փաստաբաններու խօսքերէն հատուած-ներ. ապա շեշտած է նոր օրերու հայկա-կան պայքարին մէջ հայ ժողովուրդի դեր-քորոշման անհրաժեշտութիւնը: Ցուցա-դրուած են պատկերներ Աթէնքի նահա-տակաց յուշարձանի բացման հանդիսու-թենէն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆՑԻ ՎԻՐԱԲՈՅԺԻՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱԼԻԻ ՄԷՋ

Պամաքոյի (Մալի) Կապրիէլ Թուրէ հիւանդանոցի գլխաւոր վիրաբոյժն է Ե-րեւանցի բժիշկ Բենիկ Յարութիւնեան, որ այդ երկրի կառավարութեան հրաւէ-րով, խորհրդային այլ բժիշկներու հետ Մալի գացած է: Հայ վիրաբոյժը երկու տարուան մէջ կատարած է աւելի քան հազար վիրահատութիւն: Մօտ չորս հա-զար հոգի բուժուած են իր մօտ: Աշխա-տանքը կը կատարուի կլիմայական բարդ պայմաններու մէջ. երբեմն չեն գոհացը-ներ վիրահատման գործիքները, վիրա-կապումի միջոցները, փորձառու օգնա-կանները: Բենիկ Յարութիւնեան բացի վիրաբուժութենէ կը զբաղի նաեւ բժըշ-կական ուսումնարանի ուսանողներով, կը ղեկավարէ Խորհ. Միութեան հաստատու-թիւնները աւարտած մալիցի ուսանող-ներու աքաժը, անոնց փոխանցելով իր հարուստ փորձառութիւնը: Պամաքոյի յիշեալ հիւանդանոցը մեծ ժողովրդակա-նութիւն կը վայելէ ոչ միայն քաղաքին մէջ, այլեւ երկրի զանազան շրջաններէն, երբեմն նաեւ դրացի երկիրներէն հոն կու-գան բուժուելու:

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

ԿԱՄ ՄԷԿԸ, ԿԱՄ ՄԻՒՍԸ

Ատենօք, վարչապետ մը կը խնդրէին, որ ելմտացոյցին մէջ գումար մը նշա-նակել տայ, կատու մը պահելու համար նախարարութեան շէնքին մէջ, ուր մու-կերը կը վխտային: Վարչապետը իրա-ւամբ կը պատասխանէ՝

— Եթէ կատուն, մուկերը պիտի ուտէ, ուրիշ սնունդի պէտք չունի. իսկ եթէ պիտի չկրնայ բռնել, այն ատեն, բնա-կանաբար, նախարարութիւնն ալ կատ-ուի պէտք չունի...

×

Ո՞Ր ՄԻՒՍՆԵՐԸ

Օր մը հարցուցած են ֆրանսացի կա-տակերգակի մը, թէ ո՞ր կիները կը նա-խընտրէ, շատախօսնե՞րը, թէ միւսնե-րը:

— Ո՞ր միւսները, հարցուցած է իր կարգին կատակերգակը:

×

ՊԻՏԱՆԻՆ ԴՐԱՄԱՏԷՐՆ Է

Անգլիացի սեղանաւոր Սթէր ամբաս-տանուած էր ատենօք, թէ դաւ մը նիւ-թած է ձորճ Գ. Թագաւորը առեւանգե-լու եւ Ֆիլատելֆիա փոխադրելու հա-մար: Հարցաքննութեան ատեն Սթէր ը-սած է դատաւորին.

— Շատ լաւ գիտեմ, թէ Թագաւոր մը ի՞նչպէս կրնայ օգտագործել դրամատէր մը, բայց չեմ գիտեր, թէ դրամատէր մը ի՞նչ բանի կրնայ գործածել Թագա-ւոր մը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Սատօն ունէր նաեւ թատերական ըղ-րօսանք: Բակին մէջ կապուած կապիկ-ները գիտէին իրենց դերակատարի պա-հերը: Կային մասնագէտ կապիկ կրթող-ներ ու խաղցնողներ: Սատոյի խոնախին բակէն զատ, կապիկները կը խաղցնէին երեք գլխաւոր հրապարակի վրայ: Սա-տօն այդ զբօսանքներուն մէջ կը սիրէր երկու տիկնիկներու, Լէյլ ու Մէճնունի խաղը, որոնք երկար թելով մը կը շար-ժէին իրարու դէմ դէմի ցատքելով ու նազանքով իրարու կ ը մօտենային ու յետոյ իրարու փաթթուած կը պառ-կէին: Այդ բոլորը կ՚ըլլար երգով մը: Սատոյի, նոյնպէս, էն կարեւոր զբօսան-քը որսորդութիւնն էր:

Կէսօրը անց էր, երբ կարծես յանկարծ կորուեցան ապառաժներու մէջ աղմկող մանուկներու ձայները քարայրին շուրջ ու քարերու վզզոցը՝ պարսատիկներէն:

- Հըմ, Սենեքերիմ, հեղ մը փորձենք դուրս ելլել. սանկ մէյ մը հալը խաթրը հարցնենք պահակին: Ի՞նչ կ՚ըսես: Զգի-տենք ի՞նչ պատահեցաւ Կիւլլին:

Վալաս Խէրօն այլեւս չհամարձակեցաւ դուրս ելլել: Պարսատիկի մէկ քարին հարուածը կը զգար կռնակէն: Այս ան-գամ Կիրոսը փորձեց դուրս ելլել գզոյշ կենդանիի մը պէս, նախ չորս կողմը նա-յելով: Անոր հետեւեցաւ Սենեքերիմը:

Երկուքը միասին կեցած էին մուտքին առջեւ ու չգիտէին ո՛ր ուղղութեամբ քա-լել, երբ լսեցին տափի ձայն: Անտարբե-կոյս, պահակը այդ տափի ձայնին գա-ցած էր: Երկուքը քիչ մը աւելի յառաջա-ցան ու տեսան վարը, ժողովուրդը բոլո-րակ կեցած, կապիկի մը խաղերը կը դի-տէին, ու ահա յանկարծ կարծես հովիտ մը լեցուն շագգալներու վվլուք մը փըր-թած ու ժողովուրդը դէպի իրենց կողմը շարժեցաւ:

- Արագ, Սենօ, մտածելու ժամանակ չկայ: Պէտք է նորէն քարայրը մտնել: Էս վայրենիները հալածող շունի բնազդ-ունին, վայ է եկեր երբ փախչիս:

Եւ իրաւ ալ սկսան պարսատիկներէն վզզան քարերը: Շուները հասած էին մինչեւ քարայրին բերանը ու կը հա-ջէին՝ դունչերը ներս: Քարերը մինչեւ քարայրին մէջ կը նետուէին: Երեքը միասին կծկուած էին իրարու մօտ, պաշտպանուելու համար:

Կիրոս եթէ վախ մը ունէր, ան ալ ամ-բոխն էր: Ան տեսած էր այդ ամբոխը քաղաքի շուկաներուն մէջ: Եւ չգիտես ինչպէ՛ս սկսած, ու յանկարծ կազմուած Թուրք ամբոխը յարձակած էր հայ քը-րիստոնեաներու խանութներուն վրայ: Ան տեսած էր, թէ ինչպէ՛ս ամբոխը «Ալլա ալլա» պոռալէն մտած էր եկեղե-ցին, քահանան դուրս հանած ու կախած էր բակի ծառէն, որովհետեւ ետինքի պահուն երբ իրիկուայ ժամը կը կան-չէր մինարէթէն, նոյն պահուն կը հնչէր եկեղեցիին ծանր զանգակը:

Շուները բաւական հաջելէ յետոյ, քա-րայրի քարերուն վրայ միզեր ու հեռա-ցեր էին:

- Կիրոս, ճանս, կը հասկնամ քեզ. որ մեզ ձգեցին էս զնտանը, հէլպէթ մէկը կը հարցնէ, թէ մենք ինչացո՞ւ ենք: Ե-թէ նոյնիսկ մեզ սպաննելու ըլլան:

- Չէ, Սենօ, վայրկեան մը իսկ չեմ մտածեր թէ պիտի սպաննեն: Միայն հոն՝ Վարդաձորը ... Երբ աշունը սկսի ... գործ կայ ընելիք...

Ձմեռը որ կը մօտենայ, Չէրչի Կիրոսի երեւակայութիւնն ալ Վարդաձորի լերան նման բուք կը բռնէ, ուր իրար գրկած կմախքներ կան միայն: Օ՜հ, այն չէն գիւղացիները, սէրերը, հաւատքները, ցաւերը, մտահոգութիւնները, դարերէ եկած ու օրէնք դարձած մտածումներու ժառանգը, հայրենիքը, արտը, սերմը, արեւը, երկինքը եւ Աստուծոյ հոյաշէն պատկերը ոսկորներու մէջ չորցած:

Դուրսի ամբոխին ձայները հետզհետէ թուլցան ու ահա այդ վայրենի ժողո-վուրդի ու վայրի լեռներուն մէջ մուէզ-զինի ձայն մը, — «Ալլահ էքպէր, Ալլահ». ձայն մը, որ ճաթած պղինձի մը պէս կը հնչէր դողացնելով իրիկնադէմի շու-քերը:

(Շար. 556)

ՇԱՒԻԼԻ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Մասնակցութեամբ
ՅԱՂԹԱՆԱԿ նուագախումբի

Հայկական ճաշեր :

Շաբաթ Մայիս 15ին ժամը 20·30-էն սկսեալ, Շաւիլի Սալ տէ Ֆէթը, Սթալինկրատ փողոց :

ԽՆՋՈՅՔ - ՊԱՐ

NOVOTEL - BAGNOLET

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին Նովոթէլի սրահներուն մէջ, Շաբաթ Մայիս 15, ժամը 20·00 : Հայկ. ճոխ յայտագիր : Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով. — 233 41 74 եւ 206 42 50 :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ
ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ԲԱՑՄԱՆ 6–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

ՄԵԾ ՃԱՇ

Կիրակի, Մայիս 9-ին, ժամը 13ին,

Տարօն եւ Վասպուրական սրահ :

Հայկական մթնոլորտ - գեղարուեստական բաժին - :

Մասնակցութեամբ՝
- Նարեկացի նուագախումբին :
– Մշակութային Տան «Անի» պարախումբին :

Ճաշագին 80 Ֆ. :

Նախընտրելի է նախապէս սեղանները ապահովել : Հեռաձայնելով՝ Հ. Շալճեան 66 18 80 եւ Զ. Միլտոնեան 90 90 10 :

MAISON DE LA CULTURE
ARMENIENNE DE MARSEILLE

Grand Repas d'Anniversaire

DIMANCHE, 9 MAI, A 13 H.

Orchestre: NAREGATSI

Troupe de Danses ANI de la M.C.A.

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ - ԳՈԼՈՄԲԻ
Եւ շրջանի մասնաճիւղին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Մայիս 9, կիրակի ժամը 16–ին :
CENTRE ROBERT LA VERGNE
11, Rue Robert La Vergne — Asnières
4 Routes — Derrière Darty

Տիկին ՄԱՐՕ ԱՏՈՒՐԵԱՆ կը խօսի եւ կը վարէ հանդէսը :

ՆՈՐԱՅՐ
կ'երգէ եւ կը նուագէ (նոր երգացանկով)
կ'արտասանէ Օրիորդ՝
ՌՈՒԲԻՆԱ ԱԶԱՐԵԱՆ
Կը ներկայացուի գունաւոր հայերէն ֆիլմ : Պատրաստուած՝
ՅԱԿՈԲ – ԳՐԻԳՈՐԻ կողմէ :
Պտոյտ՝ Փարիզ – Մոսկուա - Երեւան - եւ Նոր Կեսարիա - Կեսարացիներով :
Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 20 Ֆ. :
Հաղորդակցութիւն .–
— Autobus 165 — Porte Champerret jusqu'au 4 Routes
Métro: Gabriel Péri, prendre l'Autobus 140 et descendre à 4 Routes.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Նախաձեռնութեամբ՝
Շրջանային Վարչութեան
եւ Փարիզեան Շրջանի
բոլոր մասնաճիւղերուն

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

HOTEL GEORGE V

Ի Նպաստ՝
ՊԷԼՃՈՆԹԷՆԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆԻՆ

ՅՈՒՆԻՍ 12-ԻՆ

LA F. R. A., NOR - SEROUND
et LE COMITE DE SOUTIEN A HAMPARTSOUM SASSOUNIAN
APPELLENT LES ARMENIENS A UNE

GRANDE MANIFESTATION

LE MERCREDI, 5 MAI, A 18 H. 30

Heure d'ouverture du procès de SASSOUNIAN à Los Angeles.

Le rassemblement aura lieu à 18 H. 30 Place St. Augustin (Métro: St. Augustin) et le cortege se dirigera vers l'Ambassade des Etats - Unis (Place de la Concorde)

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 16-ին, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ :

DÉBAT - INFORMATION

Sur
LE MOUVEMENT NATIONAL ARMENIEN
POUR L'A.S.A.L.A.

JEUDI, 6 MAI, A 20 H. 30
84, Rue de Grenelle — 75007 Pari

EN SOUSCRIPTION

Հայոց Պատմութիւն

Histoire des Arméniens

Sous la direction de GERARD DEDEYAN
Maître - Assistant à l'Université Paul - Valéry de Montpellier

Un volume, 700 pages, au format 180 x 230 mm.
Imprimé sur vélin et comportant 32 planches d'illustrations en hors-texte, relié toile.

PRIX DE SOUSCRIPTION JUSQU'AU 24 MAI
169 F. au lieu de 197 F. à Parution

Toute souscription donne droit à une magnifique reproduction rehaussée de couleur d'une carte du XVIII siècle de l'Arménie et de la Géorgie publiée en 1766, par les géographes du Roy.

Bulletin de Souscription

NOM : ..

ADRESSE: ..

Code Postal:

A RETOURNER
Accompagné d'un chèque de 169 F. + 30 F. (frais d'envoi)
à LA LIBRAIRIE ORIENTALE — H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur - le - Prince — 75006 Paris — Tél.: 326. 88. 65

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1982

Spécial ARMENIE

Une semaine en avion à Erevan
et une semaine en CROISIÈRE à bord du TARASS CHEVTCHENCO

du 29 Juillet au 14 Août (*aller avion, retour bateau*).

du 14 au 31 Août (*bateau-avion*)
Prix, tous compris : Cabine 4 personnes : 4770 F., 2 personnes : 5600 F.

ԵՒ ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ԱՅԼ 6 ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ :
ԵՐԹ ՈՒ ԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

ԱՐՄԵՆԻԱ Հիւրանոց, Ա. կարգի սպասարկութիւն :

Յուլիս 10 - 28 Լենինկրատ (4 օր), Մոսկուա եւ Երեւան (9 օր) :

Օգոստոս 7 - 21 Քիեվ – Երեւան :

Սեպտեմբեր 4 – 18 Քիեվ – Երեւան :

Հոկտեմբեր 4 - 19 Մոսկուա – Երեւան :

Դեկտեմբեր 20-էն Յունուար 4՝ Մոսկուա – Երեւան :

Մեկնում ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ (երթուդարձ օդանաւով)

Օգոստոս 7-էն 20, Մոսկուա, Երեւան - Սեպտեմբեր 4-էն 17, Մոսկուա, Երևան :
Արձանագրութեանց համար՝ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆ

TRANSTOURS 25, rue d'Argenteuil, 75001 Paris tél. 261. 58. 28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն օր, կէսօրէ ետք ժամը 15–էն 18 :

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ Դիմել Զ. ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆԻ՝
11, rue du Bassin, SAINT-JULIEN tél. 93. 04. 90 - (42) 83. 31. 55

ՎԱԼԱՆՍ՝ Ն. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ՝
9, rue Sully

ԼԻՈՆ՝ ՇԷՄԻՏԻՔԵԱՆԻ՝
16, Rue Chardonnet, 69120 VAULX en VELIN, tél. 868. 53. 05

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

THEATRE DE L'EMPIRE
41, Avenue de Wagram — 75008 Paris

LE CHANTEUR

NORAIR

en Première partie
L'Opéra — Film
« ANOUSH » (1954)
29 Mai — à 20 h. 30

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Սահակ Բիւրաճեանէ 200 Ֆ. իր մօր Խկուհի Բիւրաճեանի մահուան 4-րդ տարելիցին առթիւ, Այրի Տիկին Թորոսեանէ 50 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Մարտիրոսեանէ 50 Ֆ. :

Centre Culturel
Nourhan Fringhian
6, AVE. BOURGAIN, ISSY-LES-MOULINEAUX

Իսկի Ֆրէնկեան Մշակութային սրահին վարչութիւնը յաջորդաբար կը ներկայացնէ հետեւեալ ժապաւէնները :

2.- ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 8, ժամը 16·30-ին՝
FESTIVAL DE DESSINS ANIMES
Մուտքը ազատ է փոքրիկներու համար

3.- ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 14, ժամը 20·30-ին՝
« LITTLE BIG - MAN »

Grande - Fête Familiale Dansante

DIMANCHE, 9 MAI
A partir de 15 h.

Organisée par
LA CROIX - BLEUE ARMENIENNE
Section Saint-Maurice de Beynost
Avec la participation de
L'ORCHESTRE «MELODIA - EREVAN»
Salle des Fêtes
de Saint-Maurice de Beynost
BUFFET ARMENIEN — BROCHETTE

Entrée libre
AMBIANCE ARMENIENNE

ՊԱՆԵԷՕ – ՔԱՇԱՆԻ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մայիս 9, ժամը 14·30-ին :
THEATRE MUNICIPAL DE BAGNEUX

Բարձր հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ
Պ. ՀԱՆՐԻ ՌԱՎԵՐԱՅԻ
Պանեէօ–ի Քաղաքապետ

Բացման խօսք՝ վարչութեան կողմէ
Պ. Մ. ՄԱՎԻԵԱՆԷ
Գեղարուեստական բաժինը կը վարէ ուսուցչուհի՝
ՏԻԿԻՆ Հ. ՊԱԼԸՔՃԵԱՆ
Արտասանութիւն, երգ, կատակերգութիւն՝ դպրոցի աշակերտութեան կողմէ :
Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ երգիչ
Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՖԷՐՄԱՆԻ
Ճոխ պիւֆէ :
Հաճելի անակնկալներ :
Մուտք 20 ֆրանք :
Հաղորդակցութեան միջոցներ.– Փորթ տ'Օրլէանէն առնել 188 ա կամ 188 Պ եւ իջնել Ռոն - Փուէն տէ Մարթիր :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է.– Իւղագիններ.– Տէր եւ Տիկին Նոտարեան Յակոբ 500 Ֆ., Տիկին Աղաւնի Թագւորեան իր ազգին եւ եղբօր Հոգիներուն համար 250, Տիկին Նոտարեան, Պ. Զիբիլեան 200, Տիկին Շիրինեան Աղաւնի 150, Տէր եւ Տիկին Գալայճեան 150, Տիկին Մարգարեան, Տէր եւ Տիկին Եաղճեան, Այրի Տիկին Կիմիւշեան, Պ. Փէհլիվանեան 100ական, Այրի Տիկին Արէքնազ Քէպէլեան, Տէր եւ Տիկին Մալճեան, Տիկին Պուզուճեան, Տիկին Արտեմիս Օսկանեան, Տիկին Կուրսեան Սիրանոյշ 50–ական Ֆ. :

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՄԱՅԻՍ 6
JEUDI 6 MAI 1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.164 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15 164

Ա.ՀԱՐԲԵԿՈՒՄ

ԳՈՍԹԸՆԻ ԹՈՒՐՔ ՀԻՒՊԱՏՈՍԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

ԱՐԱՐՔԻՆ ՏԷՐ ԵՂԱԾ ԵՆ ԱՐԴԱՐԱԴԱՏ ՄԱՐՏԻԿՆԵՐԸ

Ֆրանսական ձայնասփիւռը Ջորեքշաբթի առտու կանուխ, կարճ ձեւով կը հաղորդէր որ Պոսթընի մէջ սպաննուած է տեղւոյն Թուրք պատուակալ հիւպատոսը՝ Օրհան Կիւնտիւզ եւ թէ արարքին տէր եղած են Ցեղասպանութեան Արդարադատ Մարտիկները։

Անմիջապէս հեռաձայնելով ստացանք հետեւեալ մանրամասնութիւնները.- Օրհան Կիւնտիւզ սպաննուած է իր կառքին մէջ, Երեքշաբթի իրիկուն, տեղական ժամով 6.45-ին, երբ տուն կը վերադառնար փակելէ ետք նուէրներու վաճառատունը, զոր ունէր (ի դէպ, Մարտ 22-ին, այս նոյն հաստատութեան դէմ եղեռնափորձ մը կատարուած էր, բայց հիւպատոսը արդէն մեկնած էր։ Լուրը տուած էինք «Յառաջ» Մարտ 26-ի թիւով)։ Օրհան Կիւնտիւզ կառքը կեցուցած էր ոստիկանութենէն 400 մեթր անդին երբ երիտասարդ մը, որ մարզիկի համազգեստ կը կրէր, մօտեցած է իրեն եւ երկու ատրճանակով, մէկն՝ 9 մմ, միւսը 357 (մակնում) ինը փամփուշտ պարպած է գլխուն եւ մարմնին։ Պատուակալ հիւպատոսը տեղն ու տեղը մեռած է։ Երիտասարդը կրցած է փախիլ, թէեւ վազքին մէջ գետին ինկած է իր ժաքէթը։

Կիւնտիւզ աւագ հարիւրապետ էր թրքական բանակին մէջ, մինչեւ 1954 երբ կը հրաժարի։ Ամերիկա կը գաղթէ 1963-ին, հիմնադիրն է Թուրքեւամերիկեան մշակութային միութեան եւ Թուրքիոյ պատուակալ հիւպատոս 1971 Հոկտեմբերէն ի վեր, Պոսթընի եւ շրջանի։ Երկու տարիէ կը գանգատէր ամերիկեան ոստիկանութեան որ բերանացի թէ գրաւոր սպառնալիքներ կը ստանար եւ երկու շաբաթ առաջ կրկին ոստիկանութեան դիմած էր, ատրճանակ կրելու իրաւունք ստանալու համար։

Ամիս մը առաջ ալ, գերման պահակ շուն մը առած էր, որ քանի մը օր առաջ իր տիրոջ տան մօտ անցորդ մը խածած է, որ անշուշտ բուռն բողոք մը ներկայացուցած է...։

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԱՊՐԻԼ 20 – 27)

ՐԱՖՖԻԻ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ԻՐԵՐԸ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ԵՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ

Հայաստանի Ակադեմիայի մէջ, յատուկ հանդիսութեամբ մը, գրականութեան եւ արուեստի թանգարանի տնօրէնութեան յանձնուած են Րաֆֆիի անձնական քանի մը իրերը՝ արծաթեայ բանուածքով ձեռնափայտը, ապակէ կաղամարը մետաղէ կափարիչով, նկարի շրջանակ մը՝ զարդարուած կիսաթանկագին ակերով, ինչպէս նաեւ իր երեց զաւկին՝ Արշակի կնոջ, Արաքս Րաֆֆիի նամակը՝ ուղղուած թանգարանի տնօրէնութեան, այդ մասունքներու նուիրատուութեան մասին։ Յիշեալ իրերը եւ նամակը Արաքս Րաֆֆի յանձնած է ակադ. Գալուստ Գալոյեանի, երբ այս վերջինը Փետրուարին այցելութեամբ կը գտնուէր Լոնտոն։ Թանգարանին տնօրէնը՝ Ստեփան Ալաջաջեան, ընդունելով նուէրները երախտագիտութեան խօսք ուղղած է Արաքս Րաֆֆիի։

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՍԵՆԵԿԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ 5-ՐԴ ՓԱՌԱՏՕՆԸ ՎԵՐՋ ԳՏԱԾ Է

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած սենեկային երաժշտութեան 5-րդ փառատօնը վերջ գտած է։ Քսան օր հանդէս եկած են Խորհ. Միութեան լաւագոյն խումբերը, որոնց կարգին՝ Հայաստանի սենեկային բոլոր նուագախումբերը, ինչպէս նաեւ Արեւմտեան Գերմանիոյ ծանօթ «Կէնկերտ քառեակ»ը։ Մեկնաբանուած են դասական հեղինակներու, ինչպէս նաեւ տարբեր սերունդներու պատկանող երաժիշտներու նոր գործեր։ Մասնակցողներ պարգեւատրուած են Հայաստանի Մշակոյթի Նախարարութեան վկայականներով։

ԷԼԵԿՏՐՈՆԻՔԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ընթացիկ հնգամեակին Հայաստանի բնակարանային եւ արդիւնաբերական շինարարութիւնը ամբողջովին կ'անցնի էլեկտրոնիքի վերահսկողութեան տակ։ Երեւանի մէջ արդէն կը բանի ինքնավար տեղեկատուական հաշուիչ կեդրոնը, որ շինարարութեան մէջ տարեկան քանի մը միլիոն ռուբլի կը խնայէ։ Այդ համադրոյթի շնորհիւ Հայաստանի տասը մեծագոյն շինարարական ձեռնարկութիւններ անցած են հումքի, նիւթերու եւ թէքնիքի օգտագործման խնայողական համակարգին։ Հայաստանի կառավարութիւնը մեծ ուշադրութիւն կը դարձնէ ժողովրդական տնտեսութեան մէջ էլեկտրոնիքի արմատաւորման։ Հաշուիչ մեքենաներու հսկողութեամբ կը բանին էլեկտրական թէքնիքի, քիմիայի, հաստոցաշինութեան, թեթեւ արդիւնաբերութեան ձեռնարկութիւններու արտադրական բաժինները։

×

ԿԻՒՍԹԱՒ ՖԼՈՊԷՐԻ ԳՈՐԾԵՐԷՆ ՀԱՒԱՔԱԾՈՅ ՄԸ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

«Սովետական Գրող» հրատարակչականը լոյս ընծայած է Կիւսթաւ Ֆլոպէրի գործերէն հաւաքածոյ մը (հայերէն), ուր տեղ գտած են «Զգացական դաստիարակութիւն», «Սուրբ Յուլիանոս Ասպնջականի առասպելը», «Մի պարզ հոգի» եւ «Հերովդիա» երկերը, զորս բնագրէն թարգմանած է Աբրահամ Ալիքեան։ Հայ ընթերցողին առաջին ծանօթութիւնը ֆրանսական գրականութեան հետ տեղի ունեցած է 1793-ին՝ Նոր Նախիջեւան հրատարակուած Ֆենելոնի «Տելեմակի արկածները» վէպով։ Հայաստանի մէջ ֆրանսական գրականութիւնը մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ։ Անձնական գրադարաններու մէջ կարելի է տեսնել Պալզաքի երկերու հաւաքածոն տասը հատորներով, Վոլթէրի, Անաթոլ Ֆրանսի, Ժիւլ Վէռնի եւ այլ գրողներու գործերը։ Թարգմանութիւններ կատարած են Վահէ Միքայէլեան, Լ. Մարութեան, Արփուն Տայեան, Հրաչ Բուլճիկեան եւ Արման Կոթիկեան։

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԱՃԱՊԱՐԱՆՔ...

Վահէ Խախամեանի անմեռ յիշատակին։

Դժբախտութիւն է որ երբեմն կորսնցնելիք բնաւ ժամանակ չունիս ճիշդ այն պահուն երբ ուրիշ մըն ալ ընելիք բան չունի եւ կ'ուզէ ժամանակ սպաննել։

Հակառակն ալ կը պատահի, նոյնքան դառն։ Սրտակից բարեկամի մը կը հանդիպիս, կ'ուզես քանի մը խօսք փոխանակել, միասին սուրճ մը ըմպել։ Կ'աճապարէ։ Բարեւելու ժամանակն իսկ կորսնցնել չուզեր։ Ներողութիւն կը խնդրէ ու կը հեռանայ, հազիւ ողջութիւն հարցուցած։

Բարեկամ մը ունէի։ Լաւ ու սիրելի բարեկամ մը։ Հիմա մեռաւ, լոյսերու մէջ պառկի։ Մեռաւ ինքնաշարժի արկածի մը զոհ երթալով։ Զոհ գնաց արագութեան։ Ինքը չէր կառքը քշողը։ Ուրիշ մը։ Զոհ գնաց այդ ուրիշին արագութեան։ Ուրիշին աճապարանքին։

Բայց իր ներաշխարհին մէջ շատ աւելի աճապարանք կար, շատ աւելի արագութիւն, քան աշխարհի ամէնէն արագընթաց կառքին շարժակին մէջ։ Իր կարճատեւ ամբողջ կեանքը կ'անցնէր հեւքոտ վազքի մը սպառումին մէջ։ Վազելով խմբագրատուն կուգար, նստիլ անգամ չէր ուզեր։ Եթէ նստէր, բազկաթոռին ծայրը միայն կը նստէր։ Ու կը խօսէր այնքան արագ, որ երբեք չէր յաջողեր մէկ նախադասութիւնը։ Մէկը չամբողջացուցած, մէկ բառը լրիւ չարտասանած, միւսին կ'անցնէր, շնչասպառ։ Խօսելու, պատմելու իսկ ժամանակ չունէր փաստօրէն։ Դերասանութիւն չէր ըրածը։ Խուճապ մը կար իր հոգիին մէջ։ Որքա՛ն շատ բան ունէր ընելիք, Աստուած իմ, եւ որքա՛ն քիչ ժամանակ ունէր միաժամանակ։ Երբ ան կը խօսէր, կը կարծէի որ ե՛ս պիտի խեղդուէի։ «Շունչ առ, բարեկամ, պահ մը հանգչէ» կ'ըսէի շատ յաճախ։ «Ի՞նչպէս առնեմ, կը պատասխանէր անկեղծօրէն, ի՞նչպէս հանգչիմ, ժամանակ չկայ»։ Նորէն ալ կէս ժամ, ժամ մը կը նստէր դիմացս, որովհետեւ գիտեմ որ կը համակրէր մեզմէ, մեր խմբագրատունէն, որուն մթնոլորտը շատ սիրելի էր իրեն։ Գիտեմ, ինչեր զոհելու պատրաստ չէր հանգստօրէն նստելու ու զրուցելու համար։ Բայց իր ներքին ու անգիտակից աճապարանքը կառչած էր անգամ մը անոր օձիքէն։ Ան կը լպրծէր իր ըսելիքը, կուտար եթէ տալիք բան մը ունէր, կը ստանար եթէ առնելիք մը ունէր, հրաժեշտ կ'առնէր, «կը տեսնե՞ս խղճալի վիճակս» ըսել ուզող նայուածքով մը կը նայէր ու կը հեռանար վազելով սանդուխին աստիճաններէն վար։

Երբ կը մեկնէր, կը զգայի որ ես ալ սպառած էի առնուազն իրեն չափ։ Երկար շունչ մը կ'առնէի։ Բայց չէի զարմանար։ Գիտէի որ կը մեռնէր եթէ չաճապարէր։ Ստեղծուած էր աճապարելու համար։

Հիմա երբեմն զինքը կը բաղդատեմ այն միւսներուն հետ, որոնց ներաշխարհը աճապարանք չի ճանչնար։ Անոնք միշտ անտարբերութեամբ մը կը նային իրենց աչքին առջեւէն հանդարտ գետի մը նման հոսող – գացող ժամանակին։ Կարծէք ժամանակ կոչուած այդ գետն ալ իրենց համար, իրենց նման չի շարժիր բնաւ, չի հոսիր։ Նոյնիսկ եթէ կը շարժի, այդ շարժումը անոր խորութեան մէջ է, ընդերքին մէջ, եւ չի տեսնուիր դուրսէն։ Եւ այսպէս, մարդը եւ ժամանակը, կարծես դարձած ըլլային երկու անշարժներ, կը ծուլանան յաւիտենութեան երազին յանձնուած։ Ոչ մէկ խլրտում այդ երկու անշարժներուն միջեւ, իրարու միանալու, իրարու հասնելու, կամ զիրար քաշկռտելու ոչ մէկ խոյանք մէկուն կամ միւսին կողմէ։ Ոչ մէկ անհամբերութիւն, ոչ մէկ բաբախում, ոչ մէկ յոգնութիւն։ Ո՛չ իսկ ձանձրոյթը՝ անշարժութեան, անփոփոխութեան, նոյնութեամբ տեւելու տաժանելի յոգնութեան։

Այո՛, հիմա երբեմն կը բաղդատեմ այս երկու տեսակ մարդիկը ու կը զարմանամ։ Կը բաղդատեմ զանոնք. աճապարողները եւ անոնց դիմաց, առատ ժամանակ ունեցողները։ Անոնք որ բազկաթոռի մը ծայրը միայն կը նստին, ու անոնք որ կը թաղուին բազկաթոռին խորը։ Անոնք որ կէս կը թողուն նախադասութիւնը, եւ անոնք որոնց նախադասութիւնը կ'երկարի անվերջանալիօրէն։ Անոնք որ կը վազեն առանց իրենց ոտքը նոյնիսկ հողին դպցնելու, եւ անոնք որոնց ոտքը գետնէն չի բարձրանար։

Կը բաղդատեմ զանոնք ու ես ինծի կը հարցնեմ. այս երկու տեսակ մարդոցմէ ո՞վ ուր կը հասնի աւելի առաջ։ Մէկը կը վազէ, միւսը չի շարժիր։ Հակառակ ատոր ամէն քայլափոխին կրկին իրարու դիմաց կ'ելլեն ահաւասիկ, ինչպէս խճողեալ երթեւեկով ճամբուն վրայ իւրաքանչիւր հինգ վայրկեանը անգամ մը կը հասնիս քիչ առաջ քովէդ սուրացած գացած կառքին։ Կը բաղդատեմ զանոնք. ո՞վ կը հրէ մէկը եւ կը բռնէ միւսը։ Ո՞վ մէկուն հոգին կը ծեծէ անտեսանելի հովերով ու կը խաղաղեցնէ միւսին ջուրերը։ Եւ այդ երկուքէն ո՞րը շահած պիտի ըլլայ մրցումը, երբ երկուքին ալ կուրծքը նոյն պահուն պիտի դպչի աւարտական ժապաւէնին։

Հարցումներ, հարցումներ, հարցումներ։

Ռ. Հ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԵԱՆ մարտանաւին զոհերուն թիւը կարելի չէ եղած ճշդել, քանի ծանօթ չէր ազատածներու ճշգրիտ թիւը։ Ըստ Պուէնոս - Այրէսի 260 անհետացած կայ, ինչ որ կը նշանակէ թէ շուրջ 800 նաւաստի փրկուած է։ Արժանթինցիք ալ ընկղմած են անգլիական ռազմանաւ մը եւ 30 նաւաստի մեռած է։ Ասիկա շատ ազդած է Անգլիացիներուն վրայ եւ Տիկին Թաչըր տագնապի նիստ մը գումարած է կառավարութեան անդամներուն հետ։ Բրիտանացիք տրամադիր չեն որ մէկ Անգլիացի մեռնի Մալուիններու համար եւ պետական դէմք մը ըսած է արդէն, պահանջելով անմիջական հրադադար մը, այս գնացքով աւելի շատ մեռեալ պիտի ըլլայ քան՝ բնակիչ այդ կղզիին մէջ։

Ժ. ԷՏԵՌՆ - ՀԱԼԻԷ ինը ժամ հարցաքննութենէ ետք ոստիկանութեան կողմէ, տուն կրցաւ վերադառնալ։ Հակառակ իր առեւանգումին բազմաթիւ մութ կէտերուն, կարելի չէր զինքը վար դնել, քանի իր ընտանիքին փաստաբանը, առաջքն առած էր նման վտանգի մը կանխաւ դատավար կողմի (փառթի սիվիլ) դիրք բռնելով։ Ասիկա կ'արգիլէ որ ոստիկանութիւնը շարունակէ զինքը հարցաքննել։ Այլեւս ոչ ոք կը թուի հաւատալ գրագէտին առեւանգումի պատմութեան, մանաւանդ մամուլը, որ մեծ վերապահութիւն ցոյց կուտայ մինչ Քօթիտիէն տը Փարի նպատակ ունենալով բնաւ կարեւորութիւն չտալ, յաջողած է ճիշդ հակառակը՝ երբ երկու էջերու վրայ «ոչ-դէպքը» խորագրին տակ կը գրէ.- «Եթէ Ժ. Էտեռն Հալիէ կ'ակնկալէր հոս գտնել իր թերթօնին վերջին մասին տեղեկատուութիւնը, յուսախաբ պիտի ըլլայ, վասնզի «Քօթիտիէն»ի մէջ, պատրաստ ենք էջեր լեցնելու լուրերով, բայց ոչ խաբերայութեամբ մը, ուրեմն՝ կասկածի մէջ...»։ 2 էջ տրամադրելով այս քանի մը տողերուն, թերթը ամէնէն մեծ «դէպքին» կը վերածէ իր մկրտած «ոչ-դէպքը»։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ լուսարգելը վերահաստատուեցաւ ժամը 21-էն 5։ Կ'ըսուի թէ Երկուշաբթի օրուան ցոյցերուն առթիւ 1000 հոգի ձերբակալուած է եւ Վալեզա խորհրդային սահմանին մօտ վայր մը փոխադրուած է։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ» ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Ե.

Աքսորի կարգադրութիւնները իրենց օրինական սահմանին մէջ լրացնէ յե - օրինական սահմանին մէջ լրացնելէ յեղութիւնը շարունակեց եւ օհնութեան ձեռք երկարեց անոնց, որպէսզի անոնք իրենց նոր տեղաւորուած վայրերուն մէջ արտադրող կարենան դառնալ եւ իրենց ապրուստը հոգալ: Ահռելի պատերազմի մը ամենադժուար պայմաններուն մէջ իսկ գաղթականներուն հող, սերմ, հողերը հերկելու կենդանի եւ անհրաժեշտ գործիքներ ապահովել կը ջանար:

Հայ գրողներէն Լէօ սապէս կ'ըսէ.-

«Կացութիւնը յայտնի է այլեւս. մէկ կողմը իր պատեանին մէջ ապրող Թուրք ժողովուրդը, իսկ միւս կողմն ալ հանդարտ Հայեր: Բովանդակ աշխարհը հրդեհի եւ արեան մէջ կը գտնուի: Այդ շրջանին, Օսմանեան Պետութեան եւ Դաշնակ կազմակերպութիւններու միջեւ վայրի եւ անզիջող պայքար մը սկսած է: Դաշնակցականները Ռուսերու գրգռութիւններուն վստահելով տեղ տեղ խլրտումներ եւ ապստամբութիւններ հանած են: Իսկ Օսմանեան պետութիւնն ալ այս ապստամբութիւններուն պատերազմական շրջաններուն մէջ ըլլալուն պատճառաւ, գործածած է իր ապահովութիւնը պաշտպանելու իրաւունքը: Ասիկա այնպիսի իրաւունք մըն է, որ շատ մը քաղաքակիրթ կարծուած պետութիւններ իսկ, իրենց այս իրաւունքէն չեն կրնար հեռու մնալ:

Այսպէսով, յայտագրի այս մասին մէջ ալ պատասխանած կ'ըլլանք հայ ահաբեկչական կազմակերպութիւններու երկրորդ պնդումին եւ ճշդած թէ 1915–ին Հայերու դէմ ցեղասպանութիւն մը չէ կատարուած, այլ պարտադրաբար ընդունուած տեղահանութեան օրէնքի մը գործադրութեան ընթացքին, պատերազմական վիճակի պայմաններուն հետեւանքով մաս մը Հայեր իրենց կեանքը կորսնցուցած են: Ասոնցմէ դուրս, կարգ մը ուրիշ Հայերու մեռած ըլլալու պարագան ալ ցեղասպանութիւն մը չէ, պարզապէս Թուրք եւ Հայերու փոխադարձաբար զիրար մեռցուցած ըլլալու երեւոյթ մը կրնանք նկատել:

Հայ ահաբեկչական կազմակերպութիւնները տարիներէ ի վեր երկու պնդում առաջ կը քշեն, որոնց համաձայն իբրեւ թէ Թուրքերը Հայոց պատկանած հողերը բռնագրաւած, ինչպէս նաեւ ցեղասպանութիւն մը կազմակերպած ու մէկուկէս միլիոն Հայեր սպաննած են: Մենք ասկէ առաջուան մեր յայտագիրներուն մէջ տեսած էինք որ այս պնդումները որքան անտրամաբանական են ու պատմական տուեալներէ զուրկ: Մեր այս վերջին մասին մէջ, պիտի քննենք իրենց այս պահանջները, զորս կը խորհին իրականացնել մեր պաշտօնատարները սպաննելու եւ վիրաւորելու ճամբով: Հոս նախ պիտի ջանանք պատասխանել նաեւ Հայերու այն պնդումներուն, որ Թուրքիոյ Ազատագրման պայքարի ընթացքին ալ փոքր չափով նոր ցեղասպանութիւն մը եւս կատարուած է:

Ա. Համաշխարհային Պատերազմի սկիզբին, Ռուսերը հայ կամաւորներուն ալ օժանդակութեամբ գրաւած էին Էրզրումը, Էրզինճանը, Մուշը, Պիթլիսը եւ Տըրապիզոնը: Հայոց այս ընթացքն էր որ արդէն պարտադրած էր Օսմանեան Պետութեան Տեղահանութեան մը օրէնք պատրաստել:

Սակայն աւելի վերջ Ռուսիոյ մէջ յեղափոխութիւն մը ծագեցաւ եւ Ցարական կառավարութիւնը տապալեցաւ: Այս պատճառաւ Ռուսերը քաշուեցան Դաշնակից պետութիւններու շարքէն: Ռուսական բանակը ցրուեցաւ եւ ռուս զինուորները թողուցին ճակատը եւ սկսան վերադառնալ իրենց գիւղերը: Մարտ 3, 1918-ին Ռուսերու եւ Օսմանցիներու միջեւ ստորագրուեցաւ Պրեսթ Լիթովսքի համաձայնագիրը, որուն 4-րդ յօդուածին համաձայն Սովետական Ռուսիան ընդունեցաւ պարպել Արեւելեան Նահանգները, ու վերադարձնել Օսմանեան կայսրութեան: Կարս, Արտահան եւ Պաթում նահանգներն ալ պիտի պարպուէին աւելի վերջ: Ցարական բանակներու հեռանալէն յետոյ այդ վայրերը սկսան ձեռք անցընել հայ հրոսակախումբեր, որոնք ապագային այս հողերուն տիրանալու համար սկսան տեղացի Թուրք ժողովուրդը տանջել, վիրաւորել, ահաբեկել, սպաննել, որպէսզի անոնք ոչնչանան կամ խոյս տան այդ շրջաններէն: Օսմանեան կառավարութիւնը, որ չէր կրնար լուռ մնալ Թուրքերուն սպանութեան անմիջապէս շարժման անցուց իր 3-րդ բանակը եւ գրաւեց Էրզրում, Էրզինճան, Կարս եւ Կիւմրին: Իսկ նոյն օրերուն ալ ռուսական Հայաստանը հռչակեց իր անկախութիւնը: Յետոյ երկու կողմերը համաձայնելով Յունիս 3, 1918-ին Օսմանցիներն ու Հայերը ստորագրեցին Պաթումի համաձայնագիրը:

Մինչ այդ Գերմաններու միջնորդութիւնը ապահովելու համար, հայկական պատուիրակութիւն մը Պեռլին ժամանած էր, որուն հետեւանքով Պոլսոյ մէջ Օսմանեան կառավարութեան հետ Պուլկարիոյ, Աւստրիա - Հունգարիոյ, գերման կառավարութիւններու ներկայացուցիչները ժողով մը գումարեցին, որուն մասնակցեցան նաեւ նորակազմ Կովկասեան Հայաստանի պատուիրակները: Այս միջոցին Հայաստանի պատուիրակութեան անդամ դաշնակ կազմակերպութեան ներկայացուցիչ Ահարոնեան ընդունուեցաւ Սուլթան Րէշատ Ե.ի կողմէ ու այսպէսով Օսմանեան պետութիւնը պաշտօնապէս ճանչցած եղաւ Կովկասի Հայոց Հանրապետական կառավարութիւնը:

Այսպէս, առ երեւոյթ մէջտեղէն վերցուած եղան երկու հաւաքականութեան անհամաձայնութիւնները: Սակայն, Ա. Համաշխարհային պատերազմի վերջաւորութեան Հոկտեմբեր 30, 1918-ին Օսմանցիներու կողմէ ստորագրուած Մոնտրոսի Զինադադարի համաձայնագրին մէջ Հայոց վերաբերեալ յօդուածներու համաձայն, Դաշնակից պետութիւններու եւ Հայերու բոլոր գերիները առանց բացառութեան Պոլսոյ մէջ հաւաքուելով Դաշնակից պետութիւններու պիտի յանձնուէին եւ Իրանի հիւսիս - արեւմտեան ու հարաւային Կովկասի մէջ գտնուող Օսմանեան զինուորներն ալ ետ պիտի քաշուէին: Սակայն այս համաձայնագրին անգլերէնով պատրաստուած օրինակին մէջ Էրզրում, Վան, Պիթլիս, Խարբերդ եւ Տիարպաքըր իբրեւ հայկական նահանգներ ցոյց տրուելով կ'ուզուէր Հայոց վերադարձնել: Այսպէս կը տեսնուէր որ Ռուսերուն շրջանէն քաշուելէն յետոյ հրապարակը Անգլիացիներուն եւ Ֆրանսացիներուն մնացած էր, որոնք իրենց շահերը նկատի առնելով կը ջանային դէպքերը շահագործել:

Անմիջապէս յանձնախումբեր ու դատարաններ կազմուեցան եւ գործի անցան Հայոց Աքսորը կազմակերպողները եւ Հայերը մեռցնողները դատելու եւ դատապարտելու համար: Անգլիացիները Իթթիհատ վէ Թէրաքքիի գլխաւոր դէմքերէն մեծ մասը ձերբակալեցին եւ Մալթա կղզի աքսորեցին: Մալթա ղրկուողները իբրեւ թէ հոն Ցեղասպանութեան ամբաստանութեամբ պիտի դատուէին: Այս գործին համար յատուկ դատարան մը պիտի կազմուէր: Այս դատարանին կազմութեան համար ալ Սեւրի Դաշնագրին մէջ յօդուած մըն ալ դրուած էր, 230-րդ յօդուած:

Բայց, երբ այդ դատարանը բանալու համար յանցանքները ապացուցանող փաստեր փնտռել սկսան, խնդիրը այլափոխուեցաւ: Կարելի չէր ցեղասպանութիւն մը կատարուած ըլլալու մասին որեւէ փաստ գտնել անգլիական արձանագրութիւններուն մէջ: Պոլիսը Դաշնակից գրաւումի տակ կը գտնուէր եւ թրքական արձանագրութիւններն ալ Դաշնակիցներու տրամադրութեան տակ: Սակայն անոնց մէջ ալ որեւէ փաստ գոյութիւն չունէր:

Անգլիոյ Արտաքին Գործոց Նախարարութիւնը իբրեւ վերջին յոյս, Ամերիկացիներէն օգնութիւն ուզեց: Լորտ Քըրզըն Մարտ 31, 1921 թուականին Անգլիոյ Ուաշինկթընի դեսպանին հետեւեալ հրահանգը կու տար.

«Խնդրեմ տեղեկացուցէք, Ամերիկացիներու մօտ հարցը լուսաբանող փաստերու գոյութեան կամ չգոյութեան մասին»:

Անգլիոյ Աւագ դեսպանը երկար տեսակցութիւններ ունեցաւ Ամերիկացիներու գոյութեան կամ չգոյութեան մասին»: թեամբ ամերիկեան արխիւներու մէջ շատ մը պրպտումներ կատարեց եւ Յուլիս 13, 1921 թուականին հետեւեալ արդիւնքը տեղեկացուց Լոնտոն:

«Ցաւով կը տեղեկացնեմ որ ամերիկեան թղթածրարներուն մէջ գոյութիւն չունի որեւէ արձանագրութիւն, որ կարելի ըլլայ իբրեւ փաստ ծառայեցնել Մալթայի մէջ ձերբակալեալ Թուրքերու հասցէին»:

Ուրեմն ցեղասպանութեան պնդումները օրինապէս չքացած կ'ըլլային:

Իսկ Տամատ Ֆէրիտ Փաշայի գլխաւորութեամբ գործող Օսմանեան Կառավարութիւնը որ Դաշնակից Պետութիւններու ճնշումին տակ կը գտնուէր ու նաեւ կը ջանար հաճելի երեւալ անոնց, դէպքերու իբրեւ պատասխանատու երկու հոգի գտաւ: Ասոնք Պօղազլեանի քայմաքամ Քէմալ եւ Պայպուրթի քայմաքամ Նուսրէթ պէյերն էին: Քէմալ Պէյ Սեպտեմբեր 2, 1915 թուականին, երբ Հայերը Թուրք գիւղերու վրայ կը յարձակէին, կրակի կուտային եւ ռուսական զօրաց հետ բախումներ կ'ունենային Պօղազլեանի մէջ քայմաքամ էր: Այդ միջոցին Ներքին Գործոց Նախարարութենէն հեռագիր մը ստացած էր, որուն համաձայն կը պահանջուէր որ 24 ժամուան ընթացքին բոլոր Հայերը հաւաքուին եւ դէպի Սուրիա ճամբայ հանուին:

Պօղազլեանի կառավարիչը, ռուսական զօրաց հրամանատարին հետ միասին այդ հրամանը գործադրած էր: Քէմալ Պէյ դատուեցաւ, եւ մահուան դատապարտուեցաւ Ապրիլ 9, 1919-ին կախաղան հանուեցաւ: Նոյն ձեւով դատուեցաւ նաեւ Պայպուրթի քայմաքամ Նուսրէթ պէյ եւ Օգոստոս 5, 1919 թուականին մահուան վճիռը գործադրուեցաւ:

Իթթիհատ վէ Թէրաքքիի վարչապետներէն Թալաթ Փաշա Պերլինի, Սայիթ Հալիմ Փաշա Հռոմի, Ծովային նախարար Ճէմալ Փաշա Թիֆլիսի մէջ հայ քոմիթաճիներու կողմէ սպաննուեցան: Այս միջոցին կրկին հին խաղերը կը շարունակուէին, սակայն այս անգամ Ռուսերուն տեղ Անգլիացիները անցած էին: Երբ, մէկ կողմէ Մոնտրոսի համաձայնութեան 11-րդ յօդուածով հիւսիս - արեւմտեան Իրանը եւ Կովկասը Օսմանեան զինուորներէ կը պարպուէր, այդ վայրերուն մէջ հայ կազմակերպութիւնները կրկին գործունէութեան կը սկսէին, միւս կողմէ ալ հայկական քաղաքական շրջանակները, Դաշնակիցներու կողմէ Թուրքիան բաժնելու ընթացքին իրենց բաժինը վերցնելու կ'աշխատէին:

Փետրուար 24, 1919-ին, Հայ Միացեալ Ճակատի նախագահ Պօղոս Նուպար եւ Կովկասեան Հայաստանի նախագահ (?) Ահարոնեան, միասին յուշագիր մը ներկայացուցին Փարիզի Խաղաղութեան Համաժողովին, որ պաշտօն ունէր Ա. Համաշխարհային պատերազմէն յետոյ պետութիւններու նոր սահմանները ճշդելու: Անոնք, իրենց այս յուշագրով հարաւ-արեւելեան Անատոլուի շրջանը՝ ներառեալ Մարաշ, Սիվաս, Էրզրում, Խարբերդ, Տիարպաքըր, Պիթլիս, Վան եւ Տրապիզոնի մէկ մասը կը պահանջէին:

Իրականութեան մէջ Անգլիոյ վարչապետ Լօյտ Ճորճն ալ գիտէր թէ այս տեղերու բնակչութեան մեծամասնութիւնը Հայեր չէին եւ կ'ըսէր.

«Հայաստանի հարցը դժուարութիւններ ունի: Որովհետեւ պատմական պատճառներով Հայերու տալ կ'ուզենք հողամաս մը, որ ներկայիս մեծ թիւով հայ ժողովուրդով բնակուած վայր մը չէ»:

Սակայն եւ այնպէս անոր ալ պնդումներով Խաղաղութեան վեհաժողովը յարմար տեսաւ Արեւելեան Անատոլուի մեծ մասը Հայերուն տալ:

Աւելի վերջ, Օգոստոս 10, 1920 թուականին, իրեն Դաշնակից պետութիւնները ստիպեցին որ Օսմանցիները ստորագրեն Սեւրի Համաձայնագիրը, ըստ անոր տրամադրութիւններուն Օսմանեան Պետութիւնը կ'ընդունէր Հայաստանի անկախութիւնը արեւելեան շրջանի հողերուն Հայաստանի փոխանցումը եւ հայ կառավարութեան Տրապիզոնէն Սեւ Ծով ելքի մը ապահովումը, ինչպէս նաեւ կարգ մը ուրիշ տրամադրութիւններ:

Այս առթիւ երկու երկիրներու սահմաններու վերջնական ճշդումներն ալ կը թողուէր Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգներու Նախագահ Ուիլսընի:

Սակայն, Սեւրի դաշնագիրը, որ կը նշանակէր Թուրք պետութեան ամբողջութեամբ կորուստը եւ անձնատուութիւնը դաշնակից պետութիւններու, երբեք ընդունելի չէր կրնար ըլլալ ժողովուրդին համար, որ սկսած էր իր բոլոր միջոցներով դիմադրել այդ կացութեան:

Նախ տեղ տեղ մասնակի ընդդիմադրութեան կորիզներ կազմուեցան, յետոյ անոնք միացան ու Անգարայի մէջ Թուրք ժողովուրդը, Պոլսոյ կառավարութենէն զատ «անկախ» կառավարութիւն մը՝ Թուրքիոյ Ազգ. Մեծ Ժողովի կառավարութիւնը հիմնեց:

Ահա այս կառավարութիւնն է որ երկիր երկիր խուժող օտար ուժերու Անգլիացիներու, Ֆրանսացիներու, Իտալացիներու եւ Յոյներու դէմ մահ ու կենաց պայքար մը կը մղէր, Հայոց հետ ալ կը ստիպուէր երկու ճակատներու վրայ կռուիլ:

Այս ճակատներէն մին Արեւելեան Անատոլուի մէջ էր: Դաշնակցականներու Կովկասեան Հայաստանի կառավարութիւնը անտեսելով Օսմանցիներու հետ ստորագրած Պաթումի համաձայնագիրը, իր ուժերով յարձակեցաւ Օլթիի շրջանին, որ 1920ին Օսմանցիներուն ձգուած էր վերոյիշեալ դաշնագրով:

Անգարայի կառավարութեան բողոքին պատասխանելով Հայերը յայտնեցին որ այդ համաձայնագիրը ստորագրուած է Օսմանեան Պետութեան հետ, ուստի նկատելով թէ Անգարայի կառավարութիւնը չի ճանչնար Պոլսոյ իշխանութիւնը, ուրեմն այս պարագան կը նշանակէ թէ յիշեալ համաձայնագիրը խնդրոյ նիւթ ընելու իրաւունք չունի Անգարայի կառավարութիւնը:

(Շար. 5)

ՀԱՅՔԱՐԻ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Աւելի քան երկու հազար տարի զանազան հեղինակներ տեղեկութիւններ հաղորդած են այսպէս կոչուած հայքարի մասին: Այս անունով յիշատակուած են զանազան, յաճախ իրարմէ տարբեր հանքի տեսակներ: Պլինիոս Աւագի (23 - 79) «Բնութեան Պատմութիւն» հանրագիտական բնոյթի աշխատութեան մէջ նկարագրուած են հայքար կոչուող՝ իրարմէ տարբեր՝ հանքի երեք տեսակներ: Այս հեղինակին մօտ, որ հանքաբանական հիմնաւոր ծանօթութիւններ չունէր, արտայայտուած է քարերու անուններու իր ժամանակին գոյութիւն ունեցած շփոթութիւնը: Արմենիում կապտաւուն քարի մասին, որմէ հին ժամանակներէն սկսեալ կը ստանային ներկի նիւթ, Պլինիոս գրած է, թէ Հռոմ զայն կը ստանար Հայաստանէն: Իր վկայութեամբ՝ «անիկա կը գտնուէր թանկագին ներկերու շարքին»: Խօսքը կը վերաբերի, ինչպէս կը հաստատէ ԺԹ. դարու սկիզբի գերմանացի գիտնական Պաքըլէն, ուլտրամարինի (վառ կապոյտ ներկ), որ կը ստացուէր լազուրիթէն:

Պլինիոս կը նկարագրէ նաեւ այսպէս կոչուած քոս արմենիա քարը: Լատիներէն քոս կը նշանակէ յղկաքար: Պլինիոսի ժամանակ անոր լաւագոյն տեսակը համարուած է Հայաստանէն բերուող յղկաքարը, որ կ'օգտագործուէր մարմարեայ առարկաներ, ինչպէս նաեւ թանկագին քարեր յղկելու համար:

Պլինիոսի անիրազեկ ըլլալը հանքաբանութեան հարցերուն երբեմն յանգեցուցած է սխալներու, որոնց լուծման համար յետագայ սերունդները աքնած են: Այսպէս, սափիր՝ չափիւղայ անունին տակ, անոր քով նկարագրուած է կապոյտ ուրիշ թանկագին հանքի տեսակ մը, զոր Պլինիոսի ռուս թարգմանիչ եւ մեկնաբան, անուանի հանքաբան ակադ. Սեւերգին (1765 - 1826) կը կոչէ լազուրիթ կամ հայքար: Լազուրիթը երկար ժամանակ սխալմամբ համարուած է հայքար: Ծանօթ հայագէտ Քերովբէ Պատկանեան կ'ենթադրէր, որ այս անունին ծագումը կապուած էր արեւմտեան երկիրներուն մէջ առեւտուր ընող հայ վաճառականներու հետ: Ամէն բան աւելի յստակ բացատրութիւն կը գտնէր, եթէ ծանօթ ըլլար Հայաստանի տարածութեան մէջ այդ քարի հանքավայրը: Լազուրիթի մասին Առաքել Դաւրեժեցի կը գրէ, թէ «մենք զայն կը ստանանք Ուզբեկներէն», կը նշանակէ, թէ Հայաստանէն ոչ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ Հայ Կեդրոնը, Մարտ 21-ին, տեղի ունեցած է դաշնակահար Շահան Արծրունիի նուագահանդէսը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի տեղւոյն մասնաճիւղին: Ներկայ եղած են շուրջ 300 հոգի: Շահան Արծրունիի յայտագիրը կազմուած է միայն հայ հեղինակներու գործերէն, որոնց մասին բացատրութիւններ տուած է եւ կտորներ նուագած Կոմիտասէն, Խաչատրեանէն, Ալան Յովհաննէսէն, ինչպէս նաեւ Հայաստանի եւ Սփիւռքի կարգ մը այլ երաժիշտներու գործերէն:

×

ԼՈՆՏՈՆԻ Հայ Տունը, Ապրիլ 4-ին, Հ. Բ. Ը. Մ.-ի Գրական Շրջանակը ոգեկոչած է նահատակ մտաւորականներու յիշատակը: Կարպիս Եսայեան անդրադարձած է Ապրիլեան Եղեռնի հետեւանքով հայ մշակոյթին կրած կորուստին: Գեղարուեստական բաժնին արտասանուած են նահատակ եւ այլ բանաստեղծներէ քերթուածներ, կարդացուած են արձակ էջեր եւ մեկնաբանուած են Կոմիտասէն երգեր: Փակման իր խօսքին մէջ Կարպիս Եսայեան մաղթած է, որ Եղեռնի եօթանասունամեակին առթիւ նահատակ գրագէտներուն հատընտիրները հրատարակուին անգլերէն, ֆրանսերէն եւ սպաներէն:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ («Յառաջ»). – Հայ Ազգային Միութիւնը այս տարի եւս, գիտակից իր պարտականութեան, ջանք չէր խնայած արժանավայել կարգապահութեամբ յարգելու մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագ մատուցուեցաւ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ:

Ժամը 16·30-ին, Մէզոն տը Թուրիզմի Հրապարակը հաւաքուեցան շուրջ հազար Հայեր, որոնք քալեցին դէպի մեռեալներու յուշարձանը: Հոն ծաղիկներ դրուեցան: Հայ Ազգ. Միութեան նախագահը՝ Տոքթ. Գոհարեան, պատշաճ խօսքեր արտասանելէ ետք հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգել յիշատակը մեր նահատակներուն: Խօսք առնելով Հանրի Սիրանեան (ֆրանսերէն) եւ Նարեկ Խչկր. քհնյ. Վարդանեան (հայերէն) անդրադարձան Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան՝ պատմական փաստերու լոյսին տակ:

Ժամը 21-ին, Սալ տէ Ֆէթի մէջ տեղի ունեցաւ ոգեկոչման երեկոյթը, հոծ բազմութեան ներկայութեամբ: Բացումը կատարեց Տոքթ. Գոհարեան: Երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Հայկազուն Օհանեանի, մեկնաբանեց «Մարսէյեզ»ը եւ «Իմ հեռաւոր հայրենիք»ը: Գեղարուեստական յայտագիրը բաղկացած էր երգերէ, արտասանութենէ, նուագէ, որոնք խոր տպաւորութիւն թողուցին ներկաներուն վրայ:

Բանախօսեցին պատուելի Ժիլպէր Լէոնեան եւ Լեւոն Զոլաքեան (ֆրանսերէն) անդրադառնալով Հայերու դէմ Թուրքերու կատարած ցեղասպանութեան եւ հայ ժողովուրդի պահանջներուն: Խօսք առաւ Վալանսի երեսփոխան – քաղաքապետը՝ Ռոտոլֆ Փէս, ըսելով. «Խորապէս կը ցաւիմ հայ ժողովուրդին հանդէպ գործուած անմարդկային ոճիրին համար, որ կատարուեցաւ 1915 Ապրիլ 24-ին Թուրքերու կողմէ, եւ ամբողջ սրտով կը բաժնեմ ձեր վիշտը»:

Վերջին բանախօսն էր Ժիրայր Միրիճեան, որ անդրադառնալէ ետք Հայերը բնաջնջելու Թրքական ծրագրի ձախողութեան, գիտել տուաւ, որ հայ ժողովուրդը ապրելու վճռականութեամբ իջաւ օրհասական պայքարի դաշտը եւ Սարդարապատի, Ղարաքիլիսայի եւ Բաշ Ապարանի մէջ 1918-ին պարտութեան մատնեց թշնամին: Նշելէ ետք Հայաստանի բարգաւաճումը եւ զանազան մարզերու մէջ արձանագրած նուաճումները, Ժիրայր Միրիճեան ծանրացաւ 1965-ին՝ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ, Երեւանի հայ երիտասարդութեան պոռթկումին վրայ, պապենական մեր հողերը պահանջող կոչերուն եւ աւելցուց՝ խօսքը ուղղելով երիտասարդութեան. «Հայկական դատի եւ Արեւմտեան Հայաստանի ազատագրութեան յոյսը ձեր եւ ձեր զաւակներուն ու թոռներուն վրայ է: Ազգերու կեանքին մէջ հարիւր տարին մէկ տարի է. մինչեւ իրականացումը մեր նահատակներուն երազին՝ պիտի հարուածենք բոլոր տեսակի միջոցներով, որովհետեւ մեր վրէժը սուրբ է: Ու պիտի գայ այն գեղեցիկ օրը, երբ տարագիր Հայութիւնը համախմբուած իր պատմական հողերուն վրայ, պիտի շինէ իր սեփական տունը, լոյսերը բերելով Երեւանէն...»:

Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ «Հայր – Մեր»ով:

Ն. ԹԷՊՈՅԵԱՆ

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍԻ ՄԷՋ

ՊՈՒԷՆՈՍ – ԱՅՐԷՍ («Յառաջ»).– Ապրիլեան ոգեկոչումները Պուէնոս – Այրէսի մէջ այս տարի տարբեր նկարագիր մը առին Արժանթինի եւ Անգլիոյ յարաբերութիւններու լարումին հետեւանքով՝ Մալուին կղզիներու հարցին առթիւ:

Ապրիլ 23, ժամը 20-ին Հ. Բ. Ը. Մ.-ի տեղական մասնաճիւղի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ «Խենոսիտիօ Արմենիօ» գիրքին սպաներէն թարգմանութեան ներկայացումը: Գիրքը, որ լոյս տեսած է Ալէք Մանուկեան մշակութային ֆոնտի ծախքով, կը բովանդակէ Միացեալ – Նահանգներու օրաթերթերու վկայութիւնները հայկական ջարդերու վերաբերեալ (1913 - 1922):

Ժամը 21-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կատարուեցաւ Հսկումի արարողութիւն, նախագահութեամբ Գրիգորիս վրդ. Բունիաթեանի եւ մասնակցութեամբ եկեղեցական դասուն:

Ժամը 22-ին, տեղի ունեցաւ ոգեկոչման հանդիսութիւնը կազմակերպութեամբ հայ քաղաքական երեք կուսակցութիւններու երիտասարդական միութիւններու եւ մասնակցութեամբ դպրոցներու: Այս երեւոյթն ալ գնահատելի քայլ մը պէտք է նկատել մեր գաղութին համար: Խօսք առին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Կրթական Հիմնարկութեան, Խրիմեան, Մխիթարեան եւ Մարի Մանուկեան վարժարաններու աշակերտներ անդրադառնալով Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան եւ յետագային տարուելիք աշխատանքներուն: Գործադրուեցաւ գեղարուեստական յայտագիր մը: Ժամը 23·30-ին, մէկ վայրկեան լռութիւն տիրեց: Այդ պահուն երիտասարդներ մոմեր ու ջահեր բաժնեցին ներկայ բազմութեան, որուն թիւը կը հասնէր 1000-ի: Լոյսերը մարեցան եւ ունկնդրուեցաւ «Սուրբ, Սուրբ»ը: Հանդիսութիւնը վերջ գտաւ Գրիգորիս վրդ. Բունիաթեանի պահպանիչով:

Ապրիլ 24, ժամը 10-ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ պատարագեց Զարեհ քհնյ. Սահակեան եւ քարոզեց Գրիգորիս Վրդ.: Յաւարտ պատարագի, Առաջնորդարանի Ապրիլեան Յուշարձանին առջեւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ, որմէ ետք Պուէնոս – Այրէսի Կաթողիկէ Մայր Տաճարին մէջ հայածէս պատարագ մատուցուեցաւ: Պատարագեց Վարդան Եպիսկ. Պօղոսեան: Ապա, Տաճարին դիմաց՝ կառավարական տան առջեւ, շուրջ 5000 Հայեր ցոյց մը կատարեցին պաստառներով, որոնց վրայ գրուած էր՝ «Մալուին կղզիները Արժանթինի կը պատկանին», «Արդարութիւն՝ Հայ ժողովուրդին համար», «Ի. դարու առաջին ցեղասպանութիւնը» եւայլն: Գաղութին կողմէ երեք հոգինոց պատուիրակութիւն մը կառավարութեան ներկայացուցիչներուն յանձնեց այն գիրը, ուր կը պարզուէր Հայերու դիրքը Մալուին կղզիներու հարցին առթիւ, ի պաշտպանութեան Արժանթինի:

Այնուհետեւ թափօրը՝ գլխաւորութեամբ եկեղեցական դասուն, յառաջացաւ մինչեւ Սան Մարթին (Արժանթինի ազատարարը) հրապարակը, ուր ծաղկեպսակ մը դրուեցաւ ազատարարի յուշարձանին:

Տեղական մամուլը՝ «Տիարիօ Փոփուլար», «Լա Փրենսա», «Լա Նասիոն», լայն արձագանգ տուաւ Հայերու ցոյցին, հրատարակելով նաեւ նկարներ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

լազուրիթ հանուած է, այլ ուրիշ քարի տեսակ մը, որ չփոթուած է անոր հետ:

Միջին Ասիոյ մեծագոյն գիտնականներէն մէկը՝ «Հանքաբանութիւն» աշխատութեան հեղինակ Բիրունի (973 - 1050) լազուրիթը կը կոչէ նաեւ արմենակուն: «Այս բառը, - կը գրէ ան, – որպէս ածական կազմուած է Արմէնիա բառէն, քանի որ հայկական քարը, որ թեթեւութիւն կը բերէ սեւամաղձութեան ժամանակ, նման է լազուրիթին: Անիկա Արաբիա կը բերուի Հայաստանէն, իսկ Խորասան եւ Իրաք՝ Բադախշանէն»: Բիրունիի վկայութիւնները դրդեցին ենթադրել, որ երկար ժամանակ միեւնոյն հայքար անունով կոչած են բազադրութեամբ միանգամայն տարբեր քարի տեսակներ: Այս ենթադրութիւնը հաստատեց Արեւելքի ուրիշ գիտնական մը՝ Խանդալլահ Ղազուինի (1281 - 1390), ըստ որուն «հայքարը կ՚ունենայ լազուրիթի եւ նրանքարի գոյն: Լուացուելէ ետք ան կ՚օգտագործուի իբրեւ ներկի նիւթ իսկական լազուրիթի փոխարէն»:

Անակնկալ մըն էր հայքարի մասին Վ. Դալի (1801 – 1872) յիշատակութիւնը «Վելիկոռուսական կենդանի լեզուի բացատրական բառարան»ին մէջ, ուր հայքարը կը կոչուի «Հայկական պղնձաքար»: Հայաստանի մէջ կը հանդիպինք պղնձաքարի զանազան հանքատեսակներու, որոնց շարքին նաեւ կապոյտ լազուրիթ կոչուող գեղեցիկ քարին: Անոր անունը յառաջացած է արաբերէն «լազուարթ» բառի ֆրանսական տառադարձութենէն, որ գործածուած է երկնագոյն, իսկ աւելի յաճախ՝ կապոյտ գոյնի նշանակութեամբ: Հայերէնի մէջ ունինք լազուարթ բառը նոյն իմաստով: Լազուարթ բառէն կազմուած է նաեւ լազուրիթ անունը: Եւ այսպէս, լազուրիթը եւ ազուրիթը նման են ոչ միայն իրենց անուններով, այլեւ արտաքին տեսքով: Հին ատեն թանկագին քարերու կեղծարարները լազուրիթը կը փոխարինէին ազուրիթով: Անոր վկայութիւնն է Լենինգրադի Էրմիտաժը գտնուող լազուրիթէ ուլունքաշարը, որ պատրաստուած է Կովկասի մէջ աւելի քան չորս հազար տարի առաջ: Անոր մէջ գոյնով գրեթէ չտարբերող քանի մը ուլունքահատիկներ կան, որոնք պատրաստուած են ազուրիթէն:

Ազուրիթը, հակառակ իր գեղեցկութեան, թանկագին քար չի նկատուիր եւ, այնուամենայնիւ, զայն պէտք է համարել իսկական հայքարը, որու մասին այնքան հակասական տեղեկութիւններ հասած են մեզի:

ԱԼԵՔՍԱՆՏՐ ՄԵԼՔՈՒՄԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Կիրոս կը մտածէր, որ գուցէ ապահով է երբ գիշեր ըլլայ. դժուար չէր պահակին հաչիւը կարդադրել ու լեռներու ճամբով Գարափունարը գտնել մանաւանդ, որ վալատը իրենց հետ պիտի ըլլայ: Վերջի պահուն գուցէ թուլնայ Սենեքերիմը, կիւլլին աւելի մեծ վտանգէ մը ազատելու համար: Ջոհեր անհրաժեշտ են: Պէտք է խօսիլ Սենեքերիմին յանուն հայ յեղափոխութեան, յանուն հայրենիքին ու Վարդաձորի լերան ժողովուրդին:

«Լա իլ Ալլահ», մուէզզինը աւարտեց իր երեկոյեան աղօթքը: Կիրոսի մտածումը աւելի կը պայծառանար ինչքան որ մթնէին ստուերները, ու նկատեց որ ապառաժներուն վրայ ինկած վերջալոյսի շողերուն մէջ ստուեր մը կը ծռէր ու կը շտկուէր, - պահակն էր, որ նամազի սկսած էր:

- Նայէ, Սենեքերիմ, եթէ էս գիշեր դուրս չգանք այս գնտանէն, վաղը մըտանդը աւելի կ՚աւելնայ: Կիները ռեւէ ձեւով իրենց գլխին ճարը կը տեսնեն, մանաւանդ կիւլլիի նման գեղեցիկ կիները: Լաւ է որ խօսիս վալատին ալ: Հա, ինչպէս կը տեսնեմ, նամազի կեցած է պահակը: Նամազի պահը շատ յարմար պահն է մէջտեղէն վերցնելու զայն, միայն թէ ճնկէս մը ըսել, որ պոռալու առիթ չունենայ:

Կիրոս այնպէս զգաց, որ յաջողութիւնը ապահով էր: Այդ մտածումը իր մէջ բան մը հանգստացուց եւ սակայն Սենեքերիմ կողմնակից չէր, որովհետեւ այդ ձեւով աւելի պիտի վտանգէին իրենք զիրենք: Սենեքերիմին մէջ կեանքը պահելու խլրտումը շատ ուժեղ էր, ու ահա ուժեղ կարօտ մը կիւլլին տեսնելու, ինչպէս արեւին կարօտով սպասող հողը սերմանուած:

Երկու բարեկամներու միջեւ եղած լուռ պայքարը շատ կարճ տեւեց երբ հեռուէն լսուեցաւ թմբուկի մը չոր ու միօրինակ ձայնը, - «Թըմ - Թըմ – Թըմ»: Ջիղերը խառնող այդ «Թըմ – Թըմ»ին մէջ արիւն կար կարծես, կար ողբերգութիւն. մահուան թեւերու բախումն ըլլար կարծես, – «Թըմ - Թըմ - Թըմ»: Բութ ձայնը, որ շատ մօտ էր եւ շատ հեռու:

Կիրոս եւ Սենեքերիմ նոյն նախազգացումով մը իրարու նայեցան:

– Կիրոս, ճանչ, կարծեմ մեր գործը մնցաւ, - խօսեցաւ Սենեքերիմ: Անոր ձայնին մէջ դող մը ինկած էր եւ իրաւ ալ թմբուկի ձայնին հետ ժողովուրդի ձայնն էր որ հետզհետէ կը շատնար. կարծես քարայրին կը մօտենային:

Կիրոսը այնքան հեշտ յուսահատողներէն չէր երբ խնդիրը վերջին պահուն գար: Ան կը քալէր մահուան՝ փակելու համար իր կեանքը մեծ հաւատքով մը: Այդ հաւատքին մէջ փակուած կեանքն է որ կը շարունակէ իր յաւիտենականութիւնը: Կիրոսին մէջ կար այդ յաւիտենականութիւնը:

- Բան չկայ, Սենեքերիմ, եւ դեռ շատ գործեր ունինք ընելիք: Վախկոտին համար լերան գէլը տան պատուհանին տակն է:

Օհ, այդ թմբուկի միօրինակ ձայնը: Կարծես ամբոխը այդ «Թըմ Թըմ»ին առաջնորդութեամբ կուգար զիրենք հրապարակը տանելու ու այնտեղ ալ թատերական ծիսակատարութիւնով գլխատելու համար: Սենեքերիմը արդէն կը տեսնէր առատ մազերով իր կտրուած գլուխը մարմնէն բաժնուած: «Թըմ - Թըմ», այդ մաշեցնող ձայնին հետ յանկարծ լսուեցաւ մունետիկին ձայնը. - «Այս երեկոյ պիտի վառուին խարոյկները: Մեր աէրը, իր հպատակները կը հրաւիրէ իր տան բակի հրապարակը: Հոն տեղի պիտի ունենայ նմանը չտեսնուած կիւլէշ, գեղեցիկ կնոջ մը եւ արջի միջեւ: Եկէք, բոլորդ ալ եկէք, այս գիշեր, այս գիշեր, հա՜ա՜ա՜»...

Կիրոս եւ Սենեքերիմ լռեցին յանկարծ: Հասկցան թէ ի՞նչ կը կատարուէր: Այս անգամ վալատն էր որ խօսեցաւ.

- Այո՛, այո՛, զան կ՚ըսեմ Կիւլլին է էդ կինը: Բա՛, եթէ եղբայրը իմանայ...

(Շար. 557)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Միքայէլ Եավէր եւ զաւակնե-րը, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Գալուստեան եւ զաւակները, Թորիկեան, Տիարեան, Փափազեան, Պէքէր, Մընէրու, Էսէն եւ Էքէր ընտանիքները, եւ Պոլսահայ Մշակութային Միութեան Վարչութիւնն ու անդամները, շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակնե-րով, փոխան ծաղկեպսակի նուիրա-տուութիւններով, հեռագրով կամ հե-ռախօսով, նամակով կամ ներկայու-թեամբ մասնակցեցան իրենց սուգին, ի-րենց ամուսնոյն, եղբօր, հօր, աներհօր, մեծ հօր, ազգականին եւ նախագահին՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ԵԱՎԷՐԻ

մահուան առթիւ:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Ապրիլ 26-ին Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 2·40-ին, Մարսէյլի Ս. Սահակ Մեսրոպ Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, նախագահութեամբ՝ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի եւ մասնակցութեամբ ութ եկեղեցիներու հոգեւոր հովիւներուն եւ կազմակերպութեանց ներկայացուցիչնե-րու:

Հանգուցեալին մարմինը ամփոփուեցաւ Վօքլիւզի Պաստիտոն գիւղի ընտանեկան դամբարանին մէջ, յետ կոկիկ արարո-ղութեան մը որ տեղի ունեցաւ գիւղին ֆրանսական Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ մէջ, ուր Աբբա Թէսիէ խօսեցաւ դամբանա-կան մը իր բարեկամին յիշատակին:

Ի գիտութիւն հանգուցեալին բարե-կամներուն՝ կը յայտնեն թէ քառա-սունքի պատարագը եւ Հոգեհանգստեան պաշտօնը կը կատարուի, իր բնակած Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեց-ւոյ մէջ, Յունիս 6, Կիրակի, ժամը 10էն սկսեալ:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — SEVRES

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

———×———

Կազմակերպուած Ծնողաց Միու-թեան կողմէ, Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 19·30-էն սկսեալ, պաղ պիւֆէ:

Ա. Ց Ց

ՍԷՆ – ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Շաբաթ, Մայիս 15, նախաձեռնու-թեամբ Կապ. Խաչի Մարսէյլի չորս մաս-նաճիւղերուն՝ քաղաք, Պոմոն, Սէն - Ժե-րոմ, Պուլվ. Օտտօ: Այդ օրուան պատս-պարեալներու ճաշը կը ստանձնեն խա-չուհիները: Անոնք որոնք կը փափաքին այցելել թող բարեհաճին դիմել իրենց շրջանի վարչութեան անդամներուն, տե-ղեկանալու համար երթեւեկի պայման-ներու եւ ժամադրութեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդա-մուհիները, Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 16-ին, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԻՍԻԻ
Հայ Մարզական Միութեան
տարեկան պարահանդէսը
Յունիս 5-ին ժամը 21-էն մինչեւ առաւօտ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆ
12 - 14 Rue St. Bazile, Marseille 1er

ԲԱՑՄԱՆ 6–ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՒ

ՄԵԾ ՃԱՇ

Կիրակի, Մայիս 9-ին, ժամը 13ին, Տարօն եւ Վասպուրական սրահ:

Հայկական մթնոլորտ - գեղար-ուեստական բաժին - :

Մասնակցութեամբ՝
- Նարեկացի նուագախումբին:
– Մշակութային Տան «Անի» պա-րախումբին:

Ճաշագին 80 Ֆ.:

Նախընտրելի է նախապէս սեղաննե-րը ապահովել: Հեռաձայնելով՝ Հ. Շալճեան 66 18 80 եւ Զ. Միլտոնեան 90 90 10 :

ARMÉNIE 82

CIRCUIT DE 14 JOURS, DONT 2 JOURS A MOSCOU et 12 JOURS A EREVAN

DÉPARTS: Les 3 Juin, 14 Août, 4 et 25 Septembre

SEJOUR EN LOGEMENT EN CHAMBRES DOUBLES EN HOTEL 1re CATEGORIE

EN PENSION COMPLETE et EXCURSIONS COMPRISES

PRIX: 4500F.

FRAIS DE VISA 50 F.

INSCRIPTIONS A L'AGENCE

VALADOU - MOTTET

73 - 75, LA CANEBIERE — 13001 MARSEILLE

TEL.: 39. 77. 11

Licence A - 258

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Եան'ց Ակումբը կը ծանուցանէ թէ հո-գեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Մայիս 9-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, իր յաւէտ ողբացեալ անդամներու յիշատակին.–

Էտմոն Փէշտըմալճեան	(1969)
Արթօ Աբգարեան	(1971)
Ժորժ Տէր – Թոմայեան	(1972)
Արամ Գավաֆեան	(1972)
Վահէ Պալթայեան	(1973)
Ատոմ Նազարեան	(1974)
Ժորժ Գարակէօզեան	(1975)
Վռամ Գույումճեան	(1978)
Փիէր Պարոնեան	(1979)
Հայկ Էսապալեան	(1980)
Նորայր Երամեան	(1980)

Ի գիտութիւն անոնց յիշատակը յար-գողներուն:

=——✠——=

Պ. Միհրան Էլմայեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատար-ւի, Կիրակի, Մայիս 9, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին իր սիրեցեալ մօր՝

ՏԻԿԻՆ ԱԶՆԻՒ ԷԼՄԱՅԵԱՆԻ
(ծնեալ Կանիմեան)

մահուան (Պէյրութ) քառասունքին առ-թիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕԺԱՄ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

ՄՈՆԹԷ – ՔԱՐԼՕ

Միջակ Ալիք 205 մ.

Ամէն կիրակի իրիկուն

- Ժամը 10·30–ին (ամառուան ժամ)

———×———

ECOUTEZ TOUS LES DIMANCHES

EMISSION ARMÉNIENNE
POUR L'EUROPE (Bilingue)

— à 22h.30 (horaire d'été)

MONTE - CARLO

Ondes Moyennes 205m. — 1466Khz.

B. P. 141 Monte - Carlo, MONACO

Grande - Fête Familiale Dansante

=———=———=

DIMANCHE, 9 MAI
A partir de 15 h.

Organisée par
LA CROIX - BLEUE ARMENIENNE
Section Saint-Maurice de Beynost

Avec la participation de
L'ORCHESTRE «MELODIA - EREVAN»

Salle des Fêtes
de Saint-Maurice de Beynost

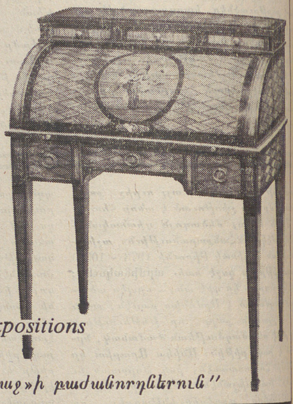
BUFFET ARMENIEN — BROCHETTE

Entrée libre
AMBIANCE ARMENIENNE

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseilles
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez une des plus belles expositions de France

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՊԱՆԵԷՕ – ԲԱՇԱՆԻ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մայիս 9, ժամը 14·30–ին :
THEATRE MUNICIPAL DE BAGNEUX

Բարձր հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ
Պ. ՀԱՆՐԻ ՌԱՎԵՐԱՑԻ
Պանեէօ–ի Քաղաքապետ

Բացման խօսք՝ վարչութեան կողմէ
Պ. Մ. ՄԱՎԻԵԱՆԷ

Գեղարուեստական բաժինը կը վարէ ուսուցչուհի՝
ՏԻԿԻՆ Հ. ՊԱԼԸՔՃԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, կատակերգու-թիւն՝ դպրոցի աշակերտութեան կողմէ:

Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ երգիչ
Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՖԷՐՄԱՆԻ

Ճոխ պիւֆէ:
Հաճելի անակնկալներ:
Մուտք 20 Ֆրանք :

Հաղորդակցութեան միջոցներ.– Փորթ տ'Օրլէանէն առնել 188 ա կամ 188 Պէ եւ իջնել Ռոն - Փուէն տէ Մարթիր:

ԽՆՋՈՅՔ - ՊԱՐ

NOVOTEL - BAGNOLET
10, Avenue de la République - Bagnolet

———×———

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին Նովոթէլի սրահներուն մէջ, Շաբաթ Մայիս 15, ժամը 20·00 : Հայկ. ճոխ յայտագիր: Սեղանները ա-պահովել հեռաձայնելով. – 233 41 74 եւ 206 42 50 :

Հայկական մթնոլորտ, երգ, նուագ, պար, Իտալիայէն հրաւիրուած պարս-կահայ ուսանող – երիտասարդներու կողմէ.

Կ'երգէ ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԵՐԻՑԵԱՆ
(Վիէննայի օփերայէն)

Ճաշագին 150 Ֆ.:
Ժամը 22էն ետք՝ մուտք 30 Ֆ. պիւֆէ:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Իր սիրեցեալ եղբօր՝ Բաքգէն Թէր. զեանի յիշատակին, Տիկին Գ. Սիրաքեան - Թէրզեան 260 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Տէր եւ Տիկին Կարապետ Յովակիմեան տառապանքի ճամբաներուն վրայ մահա-ցած իրենց տարաբախտ ծնողքներուն յի-շատակին 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին:

ՃԱՇ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

=———=———=

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը ճաշ մը կը կազմակերպէ միայն կիներուն համար, Շաբաթ, Մայիս 15, Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ: Մուտքը 40 Ֆ.: Երեկոյեան ժամը 8-էն սկսեալ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ - ԳՈԼՈՄԲԻ
եւ շրջանի մասնաճիւղին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

———×———

Մայիս 9, Կիրակի ժամը 16–ին:
CENTRE ROBERT LA VERGNE
11, Rue Robert La Vergne — Asnières
4 Routes — Derrière Darty

Տիկին ՄԱՐՕ ԱՏՈՒՐԵԱՆ կը խօսի եւ կը վարէ հանդէսը:

ՆՈՐԱՅՐ
կ'երգէ եւ կը նուագէ (նոր երգացանկով)

կ'արտասանէ Օրիորդ՝
ՌՈՒԲԻՆԱ ԱԶԱՐԵԱՆ

Կը ներկայացուի գունաւոր հայերէն ֆիլմ: Պատրաստուած՝
ՅԱԿՈԲ – ԳՐԻԳՈՐԻ կողմէ:

Պտոյտ՝ Փարիզ – Մոսկուա - Երեւան եւ Նոր Կեսարիա - Կեսարացիներով: Տոմսերու մասնակցութիւն՝ 20 Ֆ.:

Հաղորդակցութիւն.–
— Autobus 165 — Porte Champerret jusqu'au 4 Routes

Métro: Gabriel Péri, prendre l'Autobus 140 et descendre à 4 Routes.

Centre Culturel Nourhan Fringhian
6, AVE. BOURGAIN, ISSY-LES-MOULINEAUX

———=———

Իսիի Ֆրէնկեան Մշակութային Կեդրոնին վարչութիւնը յաջորդաբար կը ներկայացնէ հետեւեալ ժապաւէնները:

2.- ՇԱԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 8, ժամը 16·30-ին՝
FESTIVAL DE DESSINS ANIMES
Մուտքը ազատ է փոքրիկներու համար

3.- ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 14, ժամը 20·30–ին՝
« LITTLE BIG - MAN »

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: Nº 55935

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
7
VENDREDI
7 MAI
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 15.165 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.165

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԹՈՒՐՔԻԱ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐԸ 800 ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

«Հիւրրիյէթ»ի տուած լուրերուն վրայ հիմնուելով (Մայիս 5 Թուրքիոյ հրատարակութիւն, Մայիս 6 Գերմանիոյ հրատարակութիւն) փարիզեան օրաթերթերն ալ (Ֆիկառօ, Լիպերասիոն), արձագանգ կը հանդիսանային զանգուածային ձերբակալութեանց, որոնք կատարուած են Թուրքիոյ հարաւը, զէնքի մաքսանենգութեան «հսկայ խնդրի մը յայտնաբերման» իբրեւ հետեւանք: Ֆիկառօ հազիւ մէկ տող կուտայ այս մասին, բայց Լիպերասիոն գրեթէ ամբողջութեամբ տուած է «Հիւրրիյէթ»ի տեղեկութիւնները: Ըստ այդ աղբիւրին, 800 հոգի ձերբակալուած են Թուրքիոյ հարաւը երբ մէջտեղ ելած է զէնքի մաքսանենգութիւն մը, զոր կազմակերպած էր բազմաթիւ մասնաճիւղեր ունեցող, արտածման - ներածման ընկերութիւն մը, հաստատուած Նիկոսիայի Թրքական գօտին՝ «Օվըրճօ Նորթըրն Սայփրըս», որու միջոցաւ Ասալայի կը հասնի եղեր Եւրոպայէն եւ Միջին - Արեւելքէն եկած զինամթերքը: Այս ընկերութեան տնօրէնն է եղեր Մուսա Քէօյլեան, այլ անուամբ՝ Վահէ Յովհաննէս կոչուող կիպրահայ մը: Ըստ Թրքական ոստիկանութեան մասնաճիւղեր կան Հոլանտա, Իրաք, Սուրիա եւ Լիբանան եւ ընկերութիւնը բազմաթիւ մեղսակցութիւններ ապահոված է Թուրքիոյ հարաւային գաւառները, ինչպէս՝ Այնթապ եւ Իսքէնտէրուն, Սուրիոյ սահմանակից, ուր 800 հոգի ձերբակալուած են եւ Ֆամակուսթա (արեւելեան կիպրական նաւահանգիստ) ուր մաքսային սպասարկութեանց տնօրէնը անհետացեր է:

Փարիզեան կարգ մը օրաթերթեր այս լուրը կը կցէին Պոսթընի պատուակալ հիւպատոսի սպանութեան լուրին, ինչպէս՝ Լիպերասիոն, որ խորագրին մէջ կը գրէ թէ արարքին տէր եղած է Հայ Գաղտնի Բանակը, ճշդելու համար բուն լուրին մէջ, որ արարքը ստանձնած են արդարութեան մարտիկները: Ահաբեկումին լուրը տուած էին նաեւ Ֆիկառօ, Քօթիտիէն տը Փարի եւ Ինթերնէշընըլ Հերըլտ Թրիպիւն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԻ զինուորական ատեանը ոռոչեց հրաժարիլ էճէվիթի դէմ եղած կարգ մը ամբաստանութիւններէն, ընդառաջելով փաստաբաններու դիմումին: Այսպէս նկատի պիտի չառնուի հոլանտական հեռատեսիլին զրկուած նամակ մը եւ օգտագործուած Պի - Պի - Սիին կողմէ: Կը մնայ սակայն միւս մեղադրանքը՝ նորվեկիական թերթին տուած հարցազրոյցը:

ԻՐԱՔԵԱՆ բանակը գերի բռնած է 9-էն 14 տարեկան պարսիկ զինուորներ: Ասոնցմէ 23-ը ներկայացուած են հեռատեսիլէն եւ յայտարարած թէ եկած զիրենք առած են դպրոցէն ու բռնի տարած մարզելու:

ՄԱԼՈՒԻՆԵՐՈՒ համար փոքր յոյսեր կային Հինգշաբթի, բանակցութեամբ լուծում մը գտնելու համար: Արժանթին ընդունած է Միացեալ - Ազգերու առաջարկները քննել, բայց Բրիտանիա առաջարկները մերժած է: Լոնտոն բարեկամեցողութիւն ցոյց տալու համար գերիներ վերադարձուց: Գալով Պուէնոս - Այրէսի՝ Փեսօն 17% արժեզրկեց պատերազմի հետեւանքով: Անգլիացիք չատ ցնցուած են այն վայրկեանէն ուր զոհեր ունեցան, մինչ ֆրանսական կառավարութիւնը իր մտահոգութիւնը յայտնեց:

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍ

ՍԱՍՈՒՆԵԱՆԻ ԴԱՏԸ ՍԿՍԱՒ

=——=——=

Չորեքշաբթի առտու Մայիս 5ին, ժամը 9-ին Լոս - Անճըլըսի ոճրային ատեանին առջեւ տեղի կ'ունենար Համբիկ Սասունեանի դատավարութեան սկզբնական մասը, որ ունկնդրութիւնն է վկաներուն: Այս ունկնդրութիւնը (հիըրինկ) նախատեսուած էր Ապրիլ 1-ին, բայց յետաձգուած էր (ինչպէս գրած էինք Ապրիլ 3-ի մեր թիւին մէջ) Մայիս 5-ին: Այս առաջին նիստին ներկայ եղած են շուրջ 80 հոգի սրահին մէջ եւ քանի մը հարիւր Հայեր ալ, մանաւանդ դպրոցականներ, դուրսը: 12 երդուեալներէն տասը առարկած են թէ չեն կրնար հանդարտութեամբ հետեւիլ, որովհետեւ Պոսթընի հիւպատոսին սպանութեան դեռ շատ թարմ ազդեցութեան տակ են: Այս պատճառով նիստը յետաձգուած է յաջորդ առաւօտեան, այսինքն՝ Հինգշաբթի, Մայիս 6:

Յիշենք որ եղբայրը՝ Յարութիւն Սասունեան, որ առժամեայ ազատութիւն կը վայելէ շնորհիւ վճարուած երաշխաւորագինին, ունկնդրութեան դատը ունեցաւ Ապրիլ 27-ին, բայց բունը՝ ուր վճիռը կը տրուի, տեղի կ'ունենայ երկու ամիսէն:

———×———

ՓԱՐԻԶԻ ՑՈՅՑԸ

Չորեքշաբթի ժամը 19ին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կազմակերպութեամբ, ի պաշտպանութիւն Համբարձում Սասունեանի, ցոյց մը տեղի կ'ունենար Սէն Թ'Օկիւսթէն հրապարակէն մինչեւ ամերիկեան դեսպանատուն: Աւելի քան 400 ցուցարարներ, հայկական եռագոյնի եւ մեծ պաստառներու առաջնորդութեամբ կոչեր կ'արձակէին՝ Ազատեցէք Սասունեանը, Թուրքիա փաշիստ՝ Միացեալ - Նահանգներ մեղսակից, Ուխտել եմք կռուել, այդ սիրով մեռնել, Միութիւն, պայքար, յաղթանակ եւայլն: Թափօրը ժամը 20-ին կը հասնէր Քոնքորտի հրապարակը եւ ցուցարարները կը հաւաքուէին ամերիկեան դեսպանատան եւ հիւպատոսարանի միջեւ՝ Ծովային Նախարարութեան դիմացը գտնուող հրապարակը, ուր յանուն Համբարձում Սասունեանի Պաշտպան Յանձնախումբի Վահէ Թաշճեան խօսք առնելով (ֆրանսերէն) կը ներկայացնէր Յունուար 28-ին, Լոս - Անճըլըսի Թուրք հիւպատոսի ահաբեկման արարքը եւ անոր յաջորդող դէպքերը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԾԵՐԱՆԱԼ ՍԿՍԻԼ

Մենք, այսինքն անոնք որ քանի մը տարիէ ի վեր յիսունը անցած են, երբ քով քովի կուգանք, հինգ վայրկեանը անգամ մը խօսքը կը դարձնենք մեր առողջութեան շուրջ եւ կը սկսինք գանգատներ տեղացնել:

Այս գանգատներուն նախ կը սկսինք կատակով: Թէ՛ կը գանգատինք, եւ թէ կը ժպտինք, կարծես մենք ալ չենք հաւատար մեր ըսածին: Օրինակի համար եթէ մեր տեսողութիւնը տկարացած է, եթէ ակնոցի պէտք ունինք.

- Է՜հ, կ'ըսենք, անձնագիրը հինցաւ այլեւս:

Կամ եթէ մեր յիշողութիւնը խաղեր սարքել սկսած է մեզի, եթէ մոռացկոտ դարձած ենք.

- Անկէ է, կ'ըսենք, ծերութենէ է, ծերացանք այլեւս:

Կ'ըսենք, բայց իսկապէս շատ ալ չենք հաւատար որ ծերացած ենք: Բուն ծերութիւնը, իրական ծերութիւնը այնպիսի շրջան մըն է զոր մենք միշտ կը յետաձգենք դէպի ապագայ: Եօթանասուն տարեկան մարդուն իսկ եթէ սրտին խորը պրպտես, պիտի տեսնես որ ան ծերութիւն ըսելով կը հասկնայ ութսունը, ութսունըհինգը: Ամէնէն վատթարագոյն պարագային, շատ շատ կ'ընդունինք որ ծերանալ սկսած ենք թէեւ, բայց դեռ չենք ծերացած:

Ուստի, որքան որ ալ գանգատինք «անձնագիրին հինցած ըլլալէն», որքան որ ալ անդրադառնանք թէ մեր առողջութիւնը նախկինը չէ այլեւս, հորիզոնը մութ չերեւիր տակաւին մեզի: Ակնոց մը, քիչ մը մարզանք, քանի մը հատ դեղահատ, թերեւս պահեցողութիւն մը, եւ այս բոլորէն վերջ արդէն ետ առած պիտի ըլլանք այն ինչ որ մեզմէ առած է մեր «հինցած անձնագիրը»:

Բայց, ուզենք կամ չուզենք, գիտակցաբար կամ ոչ, մեր կաղացող առողջութիւնը օրուան նիւթը պիտի կազմէ մեր բոլոր խօսակցութիւններուն եւ հանդիպումներուն մէջ: Ընկերային ամէն տեսակ հաւաքոյթի ընթացքին ներկաները կարգի պիտի սպասեն իրենց գանգատներն ու անհանգստութիւնները թուելու համար: Ամէն նիւթի, ամէն նախադասութեան վերջին կայարանը այդ է: Երբ մարմնամարզանքի մասին կը խօսուի, մէկը յանկարծ կը սկսի գանգատիլ իր կոտրած սրունքէն, կամ ուռած ծունկէն: Ուրիշ մը կը յիշէ իր թեւը որ կը ցաւի, կամ ձեռքը՝ որ կը թմրի:

- Ատիկա բան մը չէ, կը միջամտէ երրորդ մը, որ իր կարգին կը գանգատի կուրծքի ցաւերէ:

Չորրորդ մը նիւթը կը փոխէ, կը սկսի աւելի զուարթ բաներէ ճառել: Բայց հազիւ քանի մը վայրկեանի համար: Որովհետեւ անոնց մօտ այլեւս գրեթէ չկայ շաղակրատութիւն մը որմէ ներս անպայման մուտք չգործէ մարմնական ցաւը, բժիշկը, դարմանումը: Մէկը դիմացինէն խորհուրդ պիտի հարցնէ, մէկը միւսին դեղ մը պիտի յանձնարարէ, բժիշկներու անուններ պիտի տրուին իրարու...:

Ու ես յանկարծ կ'անդրադառնամ կէտի մը, որու մասին բնաւ մտածած չէի մինչեւ այսօր: Քսան տարեկան, քսանըմէկ տարեկան երիտասարդները հիւանդութենէ, առողջութենէ, մարմնական ցաւերէ կը ճառե՞ն: Ոչ: Այս բառերը անգործածելի են իրենց համար: Անոնք երբ քով քովի կուգան, շատ հեռու են յիշելէ այդպիսի նիւթեր: Եւ այդ երանելիները ո՜վ գիտէ որքան կը զարմանան, երբ պատահմամբ կը գտնուին երէցներու շրջանակի մը մէջ, ուր իւրաքանչիւր հինգ վայրկեանը անգամ մը մէկը կը գանգատի սա կամ նա ցաւէն:

Ի՜նչպէս չյիշել մեր անզուգական բանաստեղծը.

Ծերանում եմ, Պարոյր Սեւակ,
Ծերանում եմ, սիրելիս:

Կը ծերանանք, այո՛: Նախ կատակով ընդունինք զայն, յետոյ տխուր անդրադարձումով, նախ կարեւորութիւն չտանք, յետոյ սկսինք մտմտալ, այսպէս կամ այնպէս, օր մըն ալ կ'ընդունինք որ բռնած ենք ծերութեան ճամբան: Թերեւս ծերացած իսկ ենք: Եւ կը զարմանանք որ ե՞րբ էինք սկսած ծերանալ, առանց անդրադառնալու:

°

Յետոյ սակայն կրկին կը յիշենք մեր անզուգական բանաստեղծը, կը յիշենք բոլոր այն ծանօթ կամ անծանօթները, որոնց կեանքը եղերական ճակատագիրներ ունեցան: Ու կ'ըսենք.

Վա՜յ անո՛նց, որոնք ծերանալու ժամանակ չգտան:

Բ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԱՊՐԻԼ 20 – 27)

ԳԼԱՁՈՐԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ՝ «ԵՐԿՐՈՐԴ ԱԹԷՆՔ ՊԱՆԾԱԼԻ»

Անցեալի հայ դպրութեան եւ մշակոյթի կեդրոններէն մէկուն՝ Գլաձորի Համալսարանի հիմնադրութեան 700–ամեակը կը նշէ Հայաստանի գիտական շրջանակը: Այս առիթով գիտական մամուլը ճշգած է վերջնապէս համալսարանի վայրը եւ հիմնադրութեան թուականը, որոնց մասին բանասիրական մեծ վէճ ծագած է: Ծանօթ է, որ Գլաձորէն առաջ եւ յետոյ միջնադարեան Հայաստանի մէջ գործած են այլ բարձրագոյն դպրոցներ՝ Տաթեւ, Անի, Հաղբատ, Հռոմկլա եւ այլուր: Անոնցմէ ոչ մէկը, սակայն, ունեցաւ Գլաձորի հռչակը: Հայկական միջնադարեան մշակոյթի երախտաւորները Գլաձորի անունը կը պանծացնեն այսպիսի որակումներով՝ «Գերահռչակ համալսարան», «Մայրաքաղաք իմաստութեան», «Երկրորդ Աթէնք պանծալի» եւ այլն: Շուրջ եօթը տասնամեակ տեւած գործունէութեան ընթացքին Գլաձորի համալսարանը իրենց բարձրագոյն կրթութիւնը ստացած են ստուար թիւով մտաւորականներ: Հաստատութեան սաներէն են «Պատմութիւն նահանգի Սիւական» աշխատութեան հեղինակ Ստեփանոս Օրբելեան, ուսուցչապետ Յովհաննէս Որոտնեցի, մատենագիրներ Մխիթար Սասնեցի, Յովհան Արճիշեցի, Տիրատուր Կիլիկեցի, Կիրակոս Երզնկացի եւ շատ ուրիշներ: Իրենց գործունէութեամբ Գլաձորի համալսարանին հետ անմիջականօրէն կապուած են միջնադարեան անուանի տաղերգուներ Խաչատուր Կեչառեցի եւ Յովհաննէս Երզնկացի, Ֆրիկ: Շնորհիւ Գլաձորի ուսումնական գրիչներու այսօր մեզի հասած են գարդանկար տասնեակ ձեռագիրներ, որոնք աշխարհի շատ մը գրադարաններու թանգարաններու եւ ձեռագրային հաւաքածոներու զարդը կը կազմեն: Գլաձորի գրիչներու ընդօրինակած ու ծաղկած ձեռագիրները կը գտնուին Երեւանի մատենադարանը, Վենետիկի եւ Վիեննայի Մխիթարեաններու հաւաքածոներուն մէջ, Նոր Ջուղայի գրադարանը, Բրիտանական Թանգարանը, Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց Մատենադարանը եւ այլուր: Գլաձորի համալսարանին մէջ ընդօրինակուած եւ մեկնուած աշխատութիւններէն հազուագիւտ նմոյշներ պարձած են այսօր Յովհան Ոսկեբերանի, Կիւրեղ Աղեքսանդրացիի եւ Եփրեմ Ասորիի մատեանները:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԱԺԻՇՏ ԱԼԷՔՍԷՅ ՀԷՔԻՄԵԱՆԻ ՄԱՀԸ

«Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Ապրիլ 29-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ Երեւանի մէջ մեռած է երաժիշտ Ալէքսէյ Գուրգէնի Հէքիմեան: Ծնած էր 1927-ին՝ Պաքու: Կանուխէն ցուցաբերած է երաժշտական ընդունակութիւններ: 1941-ին աւարտած է Երեւանի Ալ. Սպենդիարեան երաժշտական դպրոցը: Իր արուեստին մասին արտայայտուելով Արամ Խաչատրեան ըսած է. «Զարմանալի տաղանդ է: Ա. Հէքիմեանն ընդհանրապէս մեղեդի ստեղծելու հազուագիւտ ձիրք ունի եւ հայկական երգերում դա բացայայտուել է յատկապէս՝ շռայլօրէն ու այլազան: Նրա մեղեդիները զարմանալիօրէն գեղեցիկ են, արտայայտիչ, ճկուն ու միշտ բնական: Դա կենդանի եւ անկեղծ երաժշտութիւն է: Կենդանի եւ անկեղծ այնքան, որ դրանք լսելիս, ասես մանականում ես մի ցնծալի գործի ստեղծմանը: Ալէքսէյ Հէքիմեանի երգերէն շատերը ծանօթ են եւ յաճախ կը սփռուին Երեւանի ձայն - հեռատեսիլէն: Ամէնէն տարածուած երգերէն են՝ «Բարի արագիլ», «Անոյշ Հայաստան», «Երեւանի առաւօտը», «Եասամանի ծառի տակ», «Կարուսել», «Արարատ» (նուիրուած ոտնագնդակի խումբին), «Էջմիածին», «Իմ Հայաստան» եւայլն:

Թաղումը կատարուած է Ապրիլ 29-ին:

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ» ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Զ.

Այս կացութեան վրայ Թուրք բանակներն ալ շարժման անցան եւ գրաւեցին Կարսն ու Սարըղամըշը: Յետոյ, Հայերուն տեղեկացուեցաւ որ եթէ թողուն պատերազմը կարելի է համաձայնութիւն մը կնքել: Սակայն Հայերը այդ պահուն Թուրքերուն հետ համաձայնելու տեղ նախընտրեցին Խորհ. Միութեան եւ Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգներուն դիմել հարցին լուծման համար: Սակայն ոչ մէկ պատասխան ստացան Սովետներէն: Իսկ Ամերիկայի Միացեալ - Նահանգներն ալ միջնորդելու պատրաստ եղած ըլլալու նման չոր պատասխան մը միայն տըւին: Այդ միջոցին ալ Թուրք բանակը արդէն հասած էր մինչեւ Կիւմրիի շըրջակայքը:

Հայերը, տեսնելով թէ օտար պետութիւններու խօսքերը արդիւնք մը չեն տըւած, յուսահատ զինադադար պահանջեցին եւ Դեկտեմբեր 2 - 3 1920 թուականին կողմերը ստորագրեցին Կիւմրիի համաձայնագիրը (Ալեքսանդրապոլ):

Այս համաձայնագրով Թուրքերը Կարս, Սարըղամըշ, Գուլբ եւ Ըղտըրը ետ առին: Բայց այս համաձայնութեան ստորագրուելէն մէկ օր վերջ, Կարմիր Բանակը գրաւեց Կովկասեան Հայաստանը եւ վերջ գտաւ այդ կառավարութեան գոյութիւնը: Երեւանի մէջ կազմուեցաւ Սովետական Հայաստանի նոր կառավարութիւն մը: Այս պայմաններու մէջ չեղեալ համարուած է Կիւմրիի համաձայնութիւնը եւ Թուրքիոյ կառավարութիւնը Սովետական Հայաստանի հետ Կարսի համաձայնագիրը եւ Սովետական Միութեան հետ ալ Մոսկուայի համաձայնագիրը ստորագրելով ճշդուեցան Սովետ. Միութեան եւ Թուրքիոյ Հանրապետութեան ներկայ սահմանները:

Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովի կառավարութեան զինեալ ուժերուն Հայերու հետ պատերազմելու երկրորդ ճակատը Հարաւ - Արեւելեան Անատոլուի մէջ էր: Թուրքերը այս ճակատին վրայ, թէեւ պաշտօնապէս Ֆրանսայի հետ, բայց իրականութեան մէջ Հայերու դէմ կը պատերազմէին: Մոնտրոսի զինադադարէն յետոյ Ֆրանսացիները գրաւած էին Իսկէնտէրուն, Տէօրթեօլ, Ատանա եւ Փօզանթըն: Ասկէ վերջ Անգլիոյ վարչապետ Լօյտ Ճորճ շատ խորամանկ դիւանագիտական դարձուածքով մը, Սեպտ. 15, 1919-ին Ֆրանսացիներուն հետ համաձայնութիւն մը ստորագրեց եւ Ֆրանսացիներու վարչական լիազօրութեան թողուց Մարաշ, Այնթապ եւ Ուրֆա քաղաքները, որոնք անգլիական գրաւման տակ կը գտնուէին այդ միջոցին: Անգլիոյ նպատակը հետեւեալն էր: Անգլիա վստահ թէ Թուրքերը պիտի պաշտպանէին իրենց քաղաքները, ուրեմն Ֆրանսացիները այդ շրջաններուն մէջ ստիպուած պիտի ըլլային բաւական զբաղիլ: Այս պայմաններուն մէջ անոնք իրենց ուշադրութիւնը պիտի հեռացնէին արաբ երկիրներէն ուր Անգլիա առանձին պիտի մնար:

Պատերազմէն առաջ, երբ դաշնակից պետութիւնները Թուրքիոյ հողերու բաժանման մասին հաշիւներ կ'ընէին, Անգլիա խոստացած էր Ֆրանսայի ձգել Մուսուլ, Սուրիա եւ Լիբանանը: Բայց ներկայիս, երբ պատերազմը շահուած էր, այլեւս Լօյտ Ճորճ երբեք կողմնակից չէր քարիւղային պահեստներով հարուստ այս շրջանները Ֆրանսային թողուլ: Ուրեմն անիկա, այս տեղերու փոխարէն Հարաւ-արեւելեան Անատոլուն կը հրամցնէր Ֆրանսացիներուն: Սակայն, այս ընդարձակ հողերը ինչպէ՞ս պիտի կարենար վարել Ֆրանսան, որ պատերազմէն բաւական վնասուած վիճակով մը դուրս ելած էր: Այս հարցը շուտով լուծուեցաւ: Ֆրանսա Ա. Համաշխարհային պատերազմի առաջին օրերուն իսկ Հայկական Լէգէոն մը պատրաստած էր, միմիայն Թուրքերու դէմ պատերազմելու նպատակով: Ահա այս Լէգէոնը եւ տակաւին աշխարհի չորս կողմերէն հաւաքուած Հայեր Հարաւ - արեւելեան Անատոլուի մէջ Հայկական պետութեան մը հիմնումի խոստումներով խաբուեցան եւ Մերսինի նաւահանգիստը բերուեցան: Հոս անոնք Ֆրանսական համազգեստ հագան եւ իրենց տունէն տեղէն, հայրենիքէն ըլլալէ ետք, այլեւս այդ հողերուն վրայ հայրենիք մը կազմելու, Թուրքերէն վրէժ լուծելու խոստումներով անոնց ուղեղները լուացուեցան:

Շրջանի զինուորական վարիչ գնդապետ Պրէմոնի կնիքին վրայ Հայաստանի վարչական կեդրոն գրութիւնը կը գտնուէր: Այսպէս, այդ շրջանի Թուրք ժողովուրդը առ երեւոյթ Ֆրանսացիներու, բայց իրականութեան մէջ հայ հրոսակներու ձեռքը յանձնուած էր:

Հոս պէտք չենք տեսներ մի առ մի պատմել Հարաւ - արեւմտեան Անատոլուի մէջ Թուրքերու դէմ կատարուած տանջանքները եւ անմարդկային արարքները:

Դէպքերուն վկայ Ֆրանսացի մէկ քանի սպաներու այս մասին մտածումները լըսել կը բաւէ արդէն:

Տեսնէք թէ ինչ կ'ըսէ Ֆրանսացի զօրավար Ամըլէն:

«Հայ զինուորը միայն քինախնդրութեան մասին կը խորհի: Թալան, անպատուութիւն եւ սպաննութիւններ օրէ օր աւելի կը տարածուին»:

Փետրուար 19, 1919-ին, հայ հրոսակախումբեր Իսքէնտէրունը տակնուվրայ ըրին, Թուրքեր սպաննուեցան, տուները քանդուեցան»: Հայ ճակատի նախագահ Պօղոս Նուպար, որ Փարիզ կը գտնուէր, ինչպէս միշտ, դէպքերու պատասխանատուութիւնը կրկին Թուրքերու վերագրելու համար Ֆրանսայի Վարչապետին նամակ մը կը գրէ ուր կ'ըսէ.

«Իսքէնտէրունի դէպքերը, ամբողջութեամբ Թուրքերուն գրգռութիւններով եւ առաջ եկած է: Ֆրանսայի կառավարութիւնը այդ շրջանները գրաւելէ յետոյ տեղական իշխանութիւնները գործի վրայ ձգելուն հետեւանքն է այս բոլորը: Երբ Թրքական իշխանութիւնը վերջ գտնէ եւ Թուրքերը հեռացուին Կիլիկիոյ հողերէն, այդ շրջանը ամբողջական խաղաղութեան պիտի տիրանայ»:

Ֆրանսայի վարչապետը, Պօղոս Նուպարի այս նամակը հեռագրով մը կը տեղեկացնէ Ծովակալ Քասսարի:

Ահա Մարտ 1, 1919-ին Ծովակալին այն հեռագրին տուած պատասխանը.

«Առանց ոեւէ գրգռութեան, հայ զինուորները ինքզինքնին աւելի զօրաւոր կարծելով, Թուրքերէն վրէժ լուծել ուզած եւ յարձակած են: Դէպքին միակ պատճառը այս է: Կարելի է ըսել, որ Զինադադարէն յետոյ հայկական Լէգէոնի այս զինուորներուն Իսքէնտէրուն ղըրկուիլը մեծ սխալ մը եղած է»:

Ֆրանսացիներու Միջին Արեւելքի Ընդհ. Վարիչ Ժօրժ Փիքօ Փետրուար 26 թուակիր իր մէկ հեռագրին մէջ կ'ըսէ.

«Յայտնի եղած է, որ հայ կամաւոր եւ վճարովի զինուորներու մեծամասնութիւնը, մի միայն Թուրքերու դէմ վրիժառական ընթացքի մէջ ըլլալու նպատակով արձանագրուած են Ֆրանսական բանակներու: Աշխարհի չորս կողմերէն Կիլիկիա եկող եւ հաստատուող գաղթականներն ալ, Թուրքերու դէմ կը գրգռեն այդ վարձու հայ զինուորները, որպէսզի կարենան յափշտակել Թուրքերու ապրանքները:

Տարբեր տեղեկագիր մը:

«Հայերը, իրենք իրենց ընթացքով անիրաւ վիճակի մը հասած են: Ի վերջոյ մեղադրուած են Ամերիկայի կողմէ: Այնթապի Ամերիկեան Գոլէժը գրաւելով, ամերիկեան համազգեստներ հագուած եւ շէնքին պատուհաններէն կրակած են թըրքական տուներուն: Նոյնպէս անոնք կըրակի տուած են Թրքական գիւղերը:

Իսկ բոլոր այս պատահածներէն ետք, երբ Թուրքերը իրենց կեանքի պաշտպանութեան համար զէնքի կը փարին, Եւրոպական մամուլը Մարաշի մէջ Քէմալիստ ուժերու կողմէ 16.000 Հայերու սպաննուած ըլլալը կը գրէր:

Լօյտ Ճորճ Անգլիոյ խորհրդարանին մէջ, կը պատմէր թէ Թուրքերը Մարաշի մէջ, ի՞նչպէս սպաննած են ծերերը, կիները, մանուկները, առանց նկատի առնելու անոնց աղաղակները եւ աղերսանքը:

Խնդիրը այդ օրերուն կը բերուի Լոնտոնի մէջ գումարուող համաժողովին:

Անգլիոյ Արտաքին Նախարար Լորտ Քըրզըն, համաժողովէն կը պահանջէ անմիջապէս որոշում մը տալ Թուրքերու դէմ, որոնք 16.000 Հայեր սպաննած են:

Այս պատրուակով, բայց իրականութեան մէջ Սեւրի համաձայնութեան կիրարկումը ապահովելու նպատակով դաշնակից պետութիւնները պաշտօնապէս կը գրաւեն Օսմանեան Պետութեան մայրաքաղաք Պոլիսը:

Մինչ այդ Ֆրանսացիները հասկնալով որ պիտի չկարենան դէմ դնել իրենց հողերը պաշտպանող Թուրքերու տեւական յարձակումներուն, այդ տեղերը բերուած հայ զինուորներու հետ ետ քաշուիլ ըսկսած են եւ նոյնպէս Մարաշի Հայերու մէկ մասն ալ իրենց հետ առած են, յայտնելով որ Թուրքերը գալու պարագային կրնան սպաննել նաեւ անոնք: Ասոնց մեծ մասը ճամբու ընթացքին սառած, մեռած եւ մինչեւ Իսլահիյէ քաշուած են բոլորը միասին:

Ֆրանսական Լը Թան թերթին համաձայն Մարաշի հայութեան ընդհանուր թիւը 4000-է աւելի չէ: Տարածուած լուրերը նկատի առնելով Ֆրանսայի վարչապետը Թուրքիա գտնուող հրամանատարներուն հեռագրով հրահանգ տուած է, որպէսզի խնդիրը քննարկման ենթարկուի: Ահա, Ֆրանսայի Արեւելեան Ծովային Ուժերու Հրամանատար Ծովակալ Տէօպօնի պատասխան տեղեկագիրը.

«Հակառակ երկար պրպտումներու, կարելի չէ եղած հայկական ցեղասպանութիւն մը կատարուած ըլլալու մասին որեւէ փաստ գտնել: Մարաշի Հայերու կոտորածին մասին տարածուած լուրերը սուտ են: Պատերազմի ընթացքին Հայեր զինեալ վիճակով մեր քովը դէմ ... են ու իրենց կորուստները պատերազմ... մը բնական արդիւնքն է: Լուրջ հաշիւ ... մը Հայոց կորուստը հազարէ աւելի ... եղած»:

Ահա, հայ քարոզչական կազմակերպութիւններուն 1920 թուականին ալ ցեղասպանութիւն մը կատարուած ըլլալու մասին ըրած պնդումներուն իրենց պաշտպան հանդիսացող Ֆրանսացիներուն բերած տրուած պատասխանները:

Աւելի վերջ Ֆրանսացիները հասկնալով որ Հարաւ արեւելեան Անատոլուն պիտի չկարենան առնել Թուրքերուն ձեռքէն Հոկտեմբեր 20, 1921-ին Թուրքիոյ Ազգ. Ժողովի կառավարութեան հետ Անգարայի համաձայնագիրը ստորագրելով, ... քովի վարձու հայ զինուորներուն հետ միասին Թրքական հողերէն քաշուե... ու գացին:

Սեւրի համաձայնագիրը, որ ընդունուած էր Օսմանեան կայսրութեան կողմէ եւ կը նշանակէր Թուրքիոյ ոչնչացումը, Ազատագրման պատերազմի ասպարէզին դաշնակից ուժերու դէմ իր բազմաթիւ... ուժով հայրենիքը պաշտպանող Թուրք ժողովուրդին կողմէ մէկ կողմ շպրտուեցաւ:

Յուլիս 24, 1923-ին Թուրքիոյ Հանրապետութիւնը Սեւրի համաձայնագրի տեղ ստորագրեց Լոզանի համաձայնագիրը:

Այս համաձայնագրով, Թուրքիայէն ... գած ամէն տեսակ հողային պահանջ վերջացած եւ Թուրքիոյ սահմանները յստակօրէն գծուած էին:

(Շար. 6)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ՝ ԿԱՍԹՈՆ ՏԸՖԷՌԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

« Je voudrais lancer un appel à tous les Arméniens de Marseille, des Bouches-du-Rhône, et même si vous le permettez à travers vous, à tous les Arméniens de France. Votre cause a été entendue, mais elle ne pourra triompher que si elle est défendue par tous, dans la paix, dans le calme et dans la dignité. Tout acte de violence, plus encore, tout acte de terrorisme, tout attentat, toute bombe n'aurait pour effet que d'éloigner de vous ceux dont la sympathie vous est d'ores et déjà acquise. Je sais que tout ceux qui sont ici partagent ce point de vue. Je leur demande de voir tous leurs compatriotes, tous les Arméniens d'origine, qu'ils soient résidents des Bouches-du-Rhône ou d'ailleurs, qu'ils soient Français comme vous-mêmes ou d'une autre nationalité, la France vous aidera à faire triompher votre point de vue, et je vous demande de comprendre que les autorités françaises ne pourraient pas tolérer que la violence soit employée ».

Ահաւասիկ, բառ առ բառ, Ներքին նախարար Կասթոն Տըֆէռի յայտարարութիւնը, 1982 Ապրիլ 24ին, Մարսէյլի Նահատակաց յուշարձանին առջեւ, Մարսէյլի եւ Պուշ - տիւ - Ռոնի Հայկ. Միութիւններու համադրիչ մարմնի կազմակերպած հաւաքոյթի առթին: Յայտարարութիւն զոր հեռատեսիլը եւ ձայնասփիւռը անմիջապէս սփռեցին: Յայտարարութիւն զոր Փարիզի Թուրքիոյ դեսպանը՝ Ատնան Պիւլաք որակեց «ծանրակշիռ եւ Պետութեան հարց»:

Նախ, ոգեկոչման ընթացքին ֆրանսական կառավարութեան ներկայացուցիչը՝ Կասթոն Տըֆէռ ըսաւ որ ֆրանսական կառավարութիւնը կը ճանչնայ հայկական ցեղասպանութիւնը եւ թէ ֆրանսական կառավարութիւնը այս հարցին շուրջ յայտարարութիւն մը ըրած է Թուրք կառավարութեան, եւ այսպէսով ինք եւ իր բարեկամները հաւատարիմ կը մնան հայկ. դատին: Յետոյ, աւելցուց թէ, «որպէս Ներքին նախարար համաձայնութիւնս տուի նահատակաց յուշարձան մը բարձրացնելու համար Փարիզի մէջ, Շան զ'Էլիզէի մօտ»: Նոյնպէս, եւ այս անգամ որպէս Մարսէյլի քաղաքապետ յայտարարեց թէ ի մօտոյ, Մարսէյլ պիտի ունենայ «Մանուշեան փողոց» մը: Ապա, շարունակելով ըսաւ՝ «այսպէս, հաւատարիմ ենք ձեր դատին»: Աւելորդ է ըսել թէ Կասթոն Տըֆէռի այս խօսքերը ջերմօրէն ծափահարուեցան:

ՊԱՀԱՆՋԱՏԻՐԱԿԱՆ ՑՈՅՑԸ ՄՈՊԻԼԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԷՆ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏԱՐԱՆ 3000 ՀՈԳԻԻ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ

Վերադառնանք այժմ դէպքերու ժամանակագրութեան, դէպքեր որոնք տեղի ունեցան Ապրիլ 23-էն 24, Ապրիլեան եղեռնի ոգեկոչման 67-րդ տարեդարձի ծիրին մէջ:

Նախ, Ապրիլ 23-ի երեկոյեան, Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցաւ Հոգեհանգստեան եկեղեցական արարողութիւն նախագահութեամբ Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի եւ մասնակցութեամբ հարաւային Ֆրանսայի թեմի եկեղեցական դասուն: Արարողութեան աւարտին, եկեղեցւոյ բակը, Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ հոգեհանգստեան պաշտօն: Եպիսկոպոսը ... նախապէս, եկեղեցւոյ մէջ ցաւ յայտնած էր որ հայու քանի մը տասնեակ անձեր ներկայ են միայն այս արարողութեան, ընդդէմ պահուն նուիրականութիւնը եւ մեր նահատակներէն մեզի հասնող պատգամը: Յետոյ, երիտասարդներ խումբ մը ... կատարեցին Հսկումը Նահատակաց Յուշարձանին վառելով նահատակներու յաւերժութիւնը խորհրդանշող բոցը:

Ապրիլ 24-ին, Մարսէյլի եւ Պուշ տիւ Ռոնի Հայկական Միութիւններու համադրիչ մարմնի նախաձեռնութեամբ Փրատոյի Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ ... նախ տեղի ունեցաւ ժամը 9-ին պատարագ, զոր մատոյց Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան եւ որուն ներկայ էր Մարսէյլի Արքեպիսկոպոսը՝ կարդինալ Ռ. Էչէկառայ: Հոգեհանգստեան երգեցողութեան աւարտին, եկեղեցականները թափօրով եկեղեցիէն անցան Նահատակաց յուշարձանը ուր արտասանուեցաւ Հոգւոց եւ ապա խօսք առաւ կարդինալ Ռ. Էչէկառայ, որ ըսաւ թէ որպէս ներկայացուցիչ Հռոմի Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ, եղբայրօրէն, կը միանամ ձեր աղօթքներուն: Ոչ ոք կրնայ մոռնալ ինչ որ տեղի ունեցաւ 67 տարի առաջ աւելցուց կարդինալը. Հայ ժողովուրդը կ'ապրի ... իր քրիստոնէական հաւատքին, հաւատքը որ կը գտնենք ամէն տեղ, ... հողին վրայ: Խաչքարերը ցոյց կու տան թէ հաւատքը, չարչարանքը հայ ժողովուրդի սրտին մէջ է. բայց կեանքը ... թեց մահուան: Ապա, կարդինալ Ռ. Էչէկառայ արտասանեց այն աղօթքը զոր Վազգէն Ա., 12 տարի առաջ, արտասանած էր Հռոմի մէջ, Պապին ներկայութեամբ. Թարգմանաբար կու տանք հատուած մը.

«...Աղօթք կը կարդամ առ Քեզ, Ար-

րիչ եւ փրկիչ մեր, որ անբաւ ողորմութեամբ օգնութեան հասնիս աշխարհի վրայ շնչող բոլոր մարդոց անխտիր՝ որպէսզի անոնք կարողանան վերջապէս փակել մարդկութեան արիւնոտ պատմութեան գիրքը եւ ողջունել լուսաբացը տեւական խաղաղութեան ժամանակաշրջանի մը՝ մարդոց եւ ազգութիւններու եղբայրացումով: Այսպէսով թող սկիզբ առնէ խաղաղութեան գիրքը, ուր ամէն ազգութիւն, մեծ թէ փոքր, ազատօրէն իրենց խօսքն ու գործը արձանագրեն անոր մէջ քու փառքիդ համար···»:

Սկսաւ, ապա, բուն աշխարհական բաժինը, ժամը 11-ին, Հայկ. Միութիւններու համադրիչ մարմնի քարտուղարը՝ Ժեռար Գէթէնճեան բացման խօսքը արտասանեց: Ներկայ էին քաղաքական կուսակցութեանց՝ Համայնավար՝ Կի Հերմիէ, Հ. Հ. Հ.՝ Ժոզէֆ Գոմիթի, Իւ. Տէ. Էֆ՝ Ռ. Պլում եւ Ընկերվարական՝ Կասթոն Տըֆէռ, ներկայացուցիչները, ինչպէս նաեւ երեսփոխաններ Ռընէ Օլմէթա, Ֆիլիփ Սան Մարքօ, Եասէնթ Սանթոնի, Եւրոպայի Խորհրդարանի երեսփոխան՝ Էմիլ Լօ, ծերակուտական եւ Մարսէյլի քաղաքապետին Ա. կցորդը՝ Իրմա Ռափիւզի:

Առաջին խօսողը՝ Ռոլան Պլում (Իւ. Տէ. Էֆ.) նախ վերյիշեց որ իր քաղաքական խումբը միշտ միջամտած է զանազան կառավարութեանց մօտ, որպէսզի ճանչցուի 1915-ի ցեղասպանութիւնը եւ Մ. Ա. Կ.ը վերջնականապէս քուէարկէ 30-րդ պարբերութիւնը: Արդարութեան հարց է անկեցուց ան: Ֆրանսայի եւ հայկ. գաղութի կապերը սերտ եղած են այս դարուն սկիզբէն իսկ ըսաւ, փակելով իր խօսքը հետեւեալ մաղթանքով՝ «Կը մաղթեմ որ հայկ. բռնագրաւուած հողերը օր մը վերադառնան հայ ժողովուրդին, ու Իսրայէլի Պետութեան նման, ստեղծուի ազատ ու անկախ պետութիւն մը»:

Համայնավար կուսակցութեան քաղաքական Բիւրոյի անդամ եւ Մարսէյլի երեսփոխան՝ Կի Հերմիէ ի մէջ այլոց ըսաւ՝ «Ձեր պայքարը մերն ալ է: Կ'ուզենք որ ըլլայ վճռական, խաղաղ, տեւական եւ ժողովրդավար»: *Ապա, Կի Հերմիէ ըսաւ թէ տարիէ մը ի վեր իրերու ընթացքը փոխուած է: Անշուշտ մաղթելի է որ կառավարութիւնը քիչ մը աւելի հեռու երթայ հայկ. դատի նկատմամբ եւ իր դերը ըլլայ աւելի յստակ, աւելի զօրեղ: Կրնաք հաշուել Համայնավար Կուսակցութեան վրայ ուղիղ ճամբուն մէջ աւելի առաջ երթալու, ու եզրակացուց՝* «Ձեր հարցը ոչ միայն իր հետ ունի արդարութիւնը, այլ նաեւ ձեր քաջութիւնը, ձեր նուիրումը: Պէտք է որ ժողովուրդներու համաշխարհային խիղճը այլեւս ըսէ ոչ երբեք նման բաներ»:

Իր կարգին, Նախկին Նախարար՝ Ժ. Գոմիթի նախ ոգեկոչեց յիշատակը նախագահ Փոմփիտուի, որ ինը տարի առաջ, արտօնութիւնը տուած էր իրեն որպէս պաշտօնական անդամ կառավարութեան բացումը կատարելու Մարսէյլի Նահատակաց Յուշարձանին, քաջ գիտնալով որ Թուրքեան պիտի խզէր իր դիւանագիտական կապերը Ֆրանսայի հետ, ինչ որ ըրաւ երկու տարի: Այսպէս, այդ շրջանի Ֆրանսական կառավարութիւնը ցոյց տուաւ իր համակրութիւնը Հայերուն հանդէպ: Ժ. Գոմիթի, ապա, ընդգծեց հայ ազգի առաքելութիւնը դարերու ընթացքին, ու վերջացուց յայտարարելով՝ «կայսրութիւնները կը ծնին, կայսրութիւնները կը մեռնին, բայց վստահ եմ որ Հայաստանը պիտի ապրի»:

Չորրորդ խօսողը եղաւ Ներքին Նախարար եւ Մարսէյլի քաղաքապետ՝ Կասթոն Տըֆէռ, որուն ելոյթները տուինք մեր թղթակցութեան սկիզբը:

Վերջին խօսողը եղաւ, Փրոֆ. Ռ. Ասատուրեան՝ նախագահը՝ Մարսէյլի եւ Պուշ-Տիւ-Ռոնի Հայկ. Միութիւններու համադրիչ մարմնին, որ բնորոշեց Ապրիլ 24-ը որպէս սուգի օր, ի յիշատակ մեր մէկ ու կէս միլիոն նահատակներուն, որպէս մեծարանքի օր վերապրողներուն, որոնք գիտցան կիրարկել իրենց համարկումը բնակած երկրին մէջ պահելով միշտ հայկ. բոց մը որ փոխանցեցին, որպէս խորհրդանիշ Թուական մը մեր յանձնառութեան, որպէս մեկնակէտը մեր պահանջներուն, ինչ կը վերաբերի հայկ. ցեղասպանութեան ու անոր հետեւանքներուն:

Ռ. Ասատուրեան երկու կոչ ըրաւ: Առաջինը Հայերուն, միութեան կոչ. մէկ ձայնով խօսելու համար: Երկրորդը, ներկայ քաղաքական անձնաւորութիւններուն, ըսելով թէ իրենց աջակցութիւնը կենսական է հայկ. հարցի իրագործման համար: Եւ եզրակացուց՝ «կ'ոգեկոչենք այսօր ամփոփումի Ապրիլ 24 մը դէմ յանդիման մեր նահատակներուն, բայց նաեւ յոյսի Ապրիլ 24-ը: Ճամբան որ մեզ պիտի առաջնորդէ ցեղասպանութեան ճանաչման, արդէն իսկ բացուած է. յաջողութիւնը կախում ունի մեր բոլորէն»:

Համախմբումը վերջ գտաւ, ինչպէս ըսինք, Նախարար Կասթոն Տըֆէռի երկրորդ ելոյթով, որ տուինք հարազատութեամբ, ֆրանսերէնով, մեր թղթակցութեան սկիզբը:

Համախմբումին կար շուրջ 400 հոգի:

Աւելցնենք որ ծաղկեպսակներ, փունջեր եւ ծաղիկներ զետեղուած էին Նահատակաց յուշարձանին առջեւ: Հայկական դպրոցներու եւ դասընթացքներու կարգ մը աշակերտներ, խումբով, ներկայ եղան իւրաքանչիւրը ծաղիկ մը ձեռքին որ ապա զետեղեցին Յուշարձանին առջեւ:

×

ՄՈՊԻԼԷՆ ··· ՓՐԷՖԷՔԹԻՒՐ

Երկրորդ ձեռնարկ, ժամը 18-ին, այս անգամ նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Հայկ. Դատի Յանձնախումբին:

Պահանջատիրական ցոյց մը որ սկիզբ առաւ Մոպիլի հրապարակը եւ վերջացաւ Պուշ-Տիւ-Ռոնի նահանգապետարանի հրապարակը, անցնելով Քանըպիէռէն եւ ռիւ Սէն Ֆէռէօլէն: Երկու կեդրոնական պողոտաներ:

Զանգուածային ցոյց մը, աւելի քան 3000 հոգիի մասնակցութեամբ: Թափօրը, որուն գլուխը տեղ գտած էին պաշտօնական անձնաւորութիւններ, կ'երկարէր շուրջ 300 մեթրի վրայ:

Տասնեակ պաստառներ, հայկական եռագոյններ պարզուած էին թափօրի երկայնքին: Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշը իր զինանշանով կ'առաջնորդէր ամբոխը: Կը հետեւէր ծագումով հայ նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու դրօշակը:

×

ՕՐՈՒԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԽՕՍՔԵՐԸ

Ցեղասպանութեան ճանաչում եւ հողային պահանջ Հայաստանին եւ հայ ժողովուրդին համար:

×

Թուրք ֆաշիստ կառավարութեան աջակցութեան դադար:

×

Ազատութիւն բոլոր հայ քաղաքական բանտարկեալներուն:

×

Թուրքիոյ դէմ պայքարող բոլոր Ազգ. Ազատագրման շարժումներուն հետ համակամութիւն:

×

Թուրքիոյ մէջ մարդկային իրաւունքներու բռնաբարութեան վերջ:

×

Կիպրոսէն, թուրք բանակներու ետ կանչումը:

×

Թուրքիոյ տնտեսական օգնութեան դադար:

×

Ֆրանսայի մէջ, փակում թուրք դիւանագիտական ներկայութիւններուն որքան ատեն որ Թուրքիան չբարեփոխէ իր քաղաքականութիւնը:

Ցոյցի ընթացքին, որ տեւեց շուրջ մէկ ժամ, արձակուեցան կոչեր՝ թուրք ոճրագործ, մեր հողերը կ'ուզենք, արդարութիւն հայ ժողովուրդին, ազատ արձակեցէք Սասունեանը *եւայլն*·:

Բազմութեան երթը եղաւ խաղաղ: Ոչ մէկ միջադէպ: Ոստիկանական ուժերը որ ճամբան կը բանային եղան ոչ ցուցական:

Ցոյցի վերջաւորութեան պատուիրակութիւն մը ընդունուեցաւ Նահանգապետարան, ուր յանձնեց բանաձեւ մը ուղղուած Նախարարապետին: Բանաձեւը ի մէջ այլոց կ'ըսէ՝ «···Կը խնդրենք ձեզմէ որ երաշխաւորէք քաղաքական եւ տնտեսական պատիժներ Թուրքիոյ հանդէպ, մինչեւ որ ճանչնայ հայկ. ցեղասպանութիւնը եւ բանակցութեանց մէջ մտնէ հայ ժողովուրդի ներկայացուցիչներուն հետ: Կը խնդրենք ձեր միջամտութիւնը միջազգային ատեաններու մօտ որպէսզի ճնշում բանեցնեն թուրք կառավարութեան վրայ այժմեան կացութիւնը բարեփոխելու համար: Համոզուած ենք որ ֆրանսական կառավրութիւնը իր ջանքերը պիտի չխնայէ մեր հարցը արդար լուծումի մը հասցնելու համար: Այլապէս, հետեւանքները ծանր կրնան ըլլալ Համաշխարհային խաղաղութեան համար: Կը կարծենք որ ընկերվարական Ֆրանսան կրնայ կարեւոր դեր մը խաղալ, այս ուղղութեամբ, եւ կրնանք հաստատել որ միլիոնաւոր Հայեր իրենց յոյսը դրած են Ֆրանսայի վրայ···»:

×

Յաջորդ օրուան, Ապրիլ 25-ի Մարսէյլի օրաթերթերը իրենց ուզած ձեւով արձագանգ եղան զոյգ ոգեկոչումներուն:

«Լը Փրովանսալ», *ընկերվարական, առաջին էջին վրայ խորագրեց Կասթոն Տըֆէռի յայտարարութիւնը, իսկ երրորդ էջին կէսը յատկացուց նկարագրութեանց: Ըսենք թէ, երեկոյեան ցոյցը շատ քիչ տեղ կը բռնէ, պզտիկ նկարով մը եւ մի քանի տողերով:*

«Լա Մարսէյէզ», *համայնավար, այս անգամ համեմատաբար անցեալ եւ նախանցեալ տարիներուն, երրորդ էջին վրայ, կարեւոր տեղ կուտայ, երկու նըկարներով բայց գրեթէ միայն կ'անդրադառնայ իր ներկայացուցչի ելոյթին վրայ:*

«Լը Մերիտիոնալ», *աջ հոսանքի պաշտօնաթերթը, նոյնպէս երրորդ էջին վրայ լայն սիւնակներ կը յատկացնէ, բայց ան ալ կը խօսի «իր մարդոց» արտասանած խօսքերուն մասին: Այս երկու թերթերուն վրայ ոչ մէկ խօսք կայ Տըֆէռի կարեւոր յայտարարութեան շուրջ:*

Ամէն քաղաքական հոսանք իր շահն է որ կը հետապնդէ: Քաղաքապետական ընտրութիւնները հեռու չեն···:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՄԵՐԳՆԵՐԸ ԼԵՆԻՆԳՐԱԴԻ ՄԷՋ

Հայաստանի ակադեմական երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Յովհաննէս Չէքիճեանի, հինգ համերգներ տուած է Լենինգրադի «Շոստակովիչ» մեծ սրահին մէջ: Վերջին համերգին ընկերացած է նաեւ Լենինգրադի Ֆիլհարմոնիայի ակադեմական սէնֆոնիք նուագախումբը, որուն ղեկավարն է Եւգենի Մռավինսկի: Երկու խումբերը, որոնք յաճախ միասին հանդէս եկած են, Խորհ. Միութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով մեկնաբանած են Վերտիի «Ազգերու ձօներգ» քանթաթը եւ անգլիացի երաժիշտ Կոնստան Լամպէրի «Ռիօ Կրանտէ» պոէմը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Սենեքերիմ անմիջապէս եզրակացուց, որ Կիւլլին, իր ըմբոստ ընաւորութեամբ, ենթարկուած չէր Սատոյի կամքին, այդ էր պատճառը, որ Կիւլլին նման տանջանքի կ'ենթարկուի:

– Բայց ես պէտք է դուրս գամ. պէտք է պոռամ, Կիրոս, որ մենք Խալիլի բարեկամներն ենք, – խօսեցաւ Սենեքերիմ ու յուզուած քալեց դէպի քարայրին մուտքը: Ան իր հասակը ծռած, գլուխը դուրս, ուզեց պահակին ուր ըլլալը ճշդել, երբ յանկարծ գլխուն զօրաւոր լախտ մը իջաւ, այնքան զօրաւոր, որ Սենեքերիմ կորսնցուց իր հաւասարակշռութիւնը ու կործնեցաւ քարայրի պատին: Գըլուխն ըսես, խոշոր զանգի մը պէս զընկաց ու լսուեցաւ պահակի մեծ փորով խնդուքը:

– Ի՞նչ եղաւ, Սենեքերիմ, – հարցուց Կիրոս յուզուած:

– Չգիտեմ, չգիտեմ. միայն գիտեմ, որ գլուխս զնկաց եւ աչքերէս կէծեր դուրս եկան: Էդ անիրաւը կ'երեւի քարայրի մուտքին վերեւ նստած է եղեր:

– Հանդարտէ, Սենեքերիմ, ուժերդ քեզի հաւաքէ, որովհետեւ պէտք պիտի ունենանք: Կրնայ ըլլալ, որ Կիւլլին չէ էն կինը, որ արջին հետ կիւլէշի պիտի եյլէ: Գեղեցիկ կիները գազանի առջեւ չեն ձըգեր: Շատ հաւանական է հարէմին մէջ անհաւատարիմ կին մը բռնուած է: Է՛հ, կ'ըլլան տասնկ բաներ: Միայն թէ դուն քեզ հաւաքէ, որ որեւէ գնով էս գիշեր հեռանանք էս փորձանքէն:

«Թըմ, թըմ, թըմ», թմբուկի ձայնը արդէն մտած էր Սատոյի պալատին ընդարձակ բակին մէջ: Տեղ տեղ խարոյկներ վառած: Մէջտեղը բռնած էր ժխոր ու կարմիր լոյս մը: Ժողովուրդը կէսմերկ ու տկլոր, կիներ դոյնզգոյն ու աղտոտ փէշերով շարուած էին հրապարակին շուրջ եւ խարոյկի բոցերուն փալփլան խաղերը բոլորին տուած էին ներկի մը թարմութիւնը: Հրապարակին մէջտեղ բոլորակ ու ջղային՝ կը դառնար արջը, բերանը կապ ու երկայն շըղթայով:

Սատօն նստած էր հոն իր պաշտօնական հագուստներով, մերկ ու ոսկրոտ սրունքներով: Հագած էր ժաքէթ մը հազարապետի ուսնոցներով ու փայլուն կոճակներով: Ժաքէթին ներքեւ՝ հարուստ վաճառականի մը բաճկոնը՝ արծաթ կոճակներով: Կողքին կախած էր նոյնպէս հազարապետի պաշտօնական սուր մը, որ ծոպեր ունէր ու պատեանը արծաթ սիմերով էր բանուած:

Սատօն, իր կողոպուտի համազգեստին մէջ նստած էր սատափներով բանուած խսկէմպէի մը վրայ, փեսայի մը պէս, կարծես կը սպասէր հարսին, որ առագաստը մտնէր: Այդ հարսը Կիւլլին էր: Ան պիտի տեսնէր էդ ճահիլ ու ուժեղ ղնդերներով հարսին պայքարը արջին հետ: Խարոյկի բոցերու լոյսով ան պիտի տեսնէր վարդի պէս քրտնած դէմքը այն վայրի քիւրտ աղջկան. պիտի տեսնէր գզգզուած վարսերը. պիտի տեսնէր արջի ճանկերով պատռուած անոր հագուստները. պիտի տեսնէր վերջապէս անոր մերկ սրունքներն ու բումբերը: Հրճուանքով ու հեշտանքով պիտի տեսնէր անոր պարարտ մարմնոյն արիւնոտիլը: Պիտի զգար անոր արեան տաքութիւնը:

Ծերացած Սատոյին համար, աւելի հաճելի բան չկար, քան տեսնել արիւնը գեղեցիկ ու սպիտակ կնոջ մը ճեղքուած մարմնին վրայ: Ծերունի Սատօն այդ հաճոյքին համար պիտի մտնէր առագաստ այդ օրուան նոր հարսին հետ ու կը սպասէր որ օրուան հանդիսաւորութեան համար հագուեցուցած բերէին, Խալիլի բարեկամ քիւրտ աղջիկը:

Սատօն, ի հարկէ, զուրկ չէր իշխանաւորի վեհանձնութենէն. ան պիտի դադրեցնէր կռիւը, երբ այլեւս Կիւլլին յոգնէր ինքզինք պաշտպանելէն ու պարտութեան նշաններ ցոյց տար:

Սատոյին հետ անհամբեր կը սպասէին նաեւ հանդիսականները, որ մէյտան բերէին քիւրտ աղջիկը, երբ յանկարծակի բակի լայն դռնէն ներս մտան, փոթորիկի մը պէս, 12 ձիաւորներ ու վար իջան ընդարձակ մէյտանին մէջ:

(Շար. 558)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Եան'ց Ակումբը կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Մայիս 9-ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, իր յաւէտ ողբացեալ անդամներու յիշատակին.—

Էտմոն Փէշտըմալճեան	(1969)
Արթօ Աքգարեան	(1971)
Ժորժ Տէր – Թոմայեան	(1972)
Արամ Գավաֆեան	(1972)
Վահէ Պալթայեան	(1973)
Ատոմ Նազարեան	(1974)
Ժորժ Գարակէօզեան	(1975)
Վռամ Գույումճեան	(1978)
Փիէր Պարօնեան	(1979)
Հայկ Խսապալեան	(1980)
Նորայր Երամեան	(1980)

Ի գիտութիւն անոնց յիշատակը յարգողներուն:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — SEVRES

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ, Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 19.30-էն սկսեալ, պաղ պիւֆէ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ԱՆԻԷՌ - ՊՈՒԱ - ԳՈԼՈՄՊԻ
Եւ շրջանի մասնաճիւղին

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

Մայիս 9, Կիրակի ժամը 16-ին:

CENTRE ROBERT LA VERGNE
11, Rue Robert La Vergne — Asnières
4 Routes — Derrière Darty

Տիկին ՄԱՐՕ ԱՏՈՒՐԵԱՆ կը խօսի եւ կը վարէ հանդէսը:

ՆՈՐԱՅՐ
կ'երգէ եւ կը նուագէ (Նոր երգացանկով)

կ'արտասանէ Օրիորդ՝
ՌՈՒԲԻՆԱ ԱՃԱՐԵԱՆ

Կը ներկայացուի գունաւոր հայերէն ֆիլմ: Պատրաստուած՝
ՅԱԿՈԲ – ԳՐԻԳՈՐԻ կողմէ:

Պոլիս՝ Փարիզ – Մոսկուա - Երեւան - եւ Նոր Կեսարիա - Կեսարացիներով:
Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 20 Ֆ.:

Հաղորդակցութիւն.—
— Autobus 165 — Porte Champerret jusqu'au 4 Routes

Métro: Gabriel Péri, prendre l'Autobus 140 et descendre à 4 Routes.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդրոնական Վարչութիւնը Տիկնանց Ցանձնախումբը, Տէսինի և Վիէնի մասնաճիւղերը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տիկին Թերլէմեզեանին եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն (Ամերիկա) Համավասպուրականի Հայր. Միութեան, Վասպուրականի արժանաւոր զաւակ, գէնքի եւ գրչի յեղափոխական՝ Տաճատ Թերլէմեզեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Սարգիս Գազանճեանի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Տէր - Գասպարեանէ եւ Տիկին Զաքըրեանէ 50-ական Ֆ.:

×

Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցին շնորհակալութեամբ ստացած է.- Տիկին Մառի Ինայէթեան 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան Ոսկիան 250 Ֆ., Պ. Մանուկ Շահինեան, Տիկին Մ. Գարաճեան 200-ական Ֆ., Այրի Տիկին Պախթեան, Տէր եւ Տիկին Արթինեան, Տէր եւ Տիկին Տէյիրմէնճեան, Տիկին Զոլաքեան, Տիկին Պերճուհի Պաղտասարեան, Տիկին Հայկանոյշ Շահինեան 100-ական Ֆ., Տէր եւ Տիկին Իշխանեան, Օր. Քէչիշեան Սեդա, Տիկին Դաւիթեան, Պ. Արամ Դաւիթեան 50-ական Ֆ., Պ. Թորգոմ Տէր - Յակոբեան 20 Ֆ.:

LA JAF, L'UCFAF, LE COMITE CULTUREL DE LA SORBONNE
GRAND AMPHITHEATRE DE LA SORBONNE
47, Rue des Ecoles — 75005 Paris
DIMANCHE, 16 MAI, A 17 H.

CONCERT
En Hommage au Compositeur
AVÉDIS MESSOUMENTZ

Avec la participation de:
— L'Ensemble Instrumental de Romans — Dirigé par A. SIRANOSSIAN
— Groupe Instrumental «SAYAT NOVA» — Dirigé par J.-P. NERGARARIAN
— Chorale «ANI» — Dirigée par H. ADJEMIAN
— L'Ensemble de Danses «NAVASSART» — Le Trio Traditionnel Arménien
Anna Karakaya (Chant) — Elia et Arto Pehlivanian (Kanoun et Dahoul)
CHAKÉ BENGUIAN (Chant) - ANDRÉ OVIGNY (Violon) - SEBOUH APKARIAN (Chant)
Avec l'aimable participation de:
LYNE DOURIAN (Opéra de Paris) — ASTRIG DEDEYAN (Opéra de Bordeaux)
Pianiste: Kouyoumdjian Avo
PRIX DES PLACES: DE 25 A 100 F.

— Location: Centre UCFAF - JAF; Cité du Wauxhall, 75010 Paris - Tél.: 208. 76. 49 Université Sorbonne Nouvelle (Com. Cult.) 13, Rue Santeuil, 75005 Paris Tél. 570.12.90 Yan's Club; 5, Ave. Reille - 75014 Paris — Cité Universitaire; 57, Bd. Jourdan 75014 Paris, Tél.: 589. 55. 53 — Librairie Paloyan; 9, Rue de Trévise, 75009 Paris Tél.: 523. 24. 97 — Dedeyan (Chaville) Tél.: 750. 46.93 — Davidian (Bagneux) Tél. 665. 81.53 — Benlian (Issy-les-Moulineaux) — Café Philippe (Alfortville) Pehlivanian (Sevran) Tél.: 384. 31. 28 — Djizmedjian (Bois-Colombes) Tél.: 781.09.72

Forum-Radio-Ararad
TOUS LES DIMANCHES — DE 10H. A 12H.
Une émission destinée aux Communautés Arméniennes de la Région Parisienne.
M. F. 98 Mhz.

Radio-Trait-d'Union
RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise
Tous les Dimanches — de 10h.30 à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

RESTAURANT EREVAN — ՃԱՇԱՏՈՒՆ ԵՐԵՒԱՆ

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի:

RESTAURANT EREVAN
26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS
TÉL. 770. 85. 81

ՄԻԱՅՆ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ
Վ Ի Գ Է՛Ն
Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ
ժամը 21.30-էն սկսեալ կը ներկայանայ իր հայկ. ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը:
Fermé le Mardi — Փակ է Երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN
29, RUE BERGÈRE – 75009 PARIS
TÉL.: 523. 44. 75

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հայկական Ուսումնասիրութեան, Վաւերագրութեան եւ Տեղեկութեան Կեդրոնը (ՀՈՎԱՏԵԿ) ձեռնարկած է հիմնել երաժշտական մասնաճիւղ մը, որու նպատակներն են.-

1.- Սփիւռքահայ երաժշտութեան զարգացման սատարել:

2.- Հայկական երաժշտութեան տարածման զարկ տալ, յատկապէս երաժըշտական փաստաթուղթերու, նօթերու, գրքերու եւ երաժշտական գործերու տարածումով:

3.- Սփիւռքի զանազան երկիրներու եւ Սովետական Հայաստանի հայ կամ օտար երաժիշտներու եւ երաժշտասէրներու միջեւ հաղորդակցութեան եւ կազմակերպման միջոց հանդիսանալ, յատկապէս հայ երաժիշտներու կեդրոնական ցանկի մը պատրաստութեամբ:

«ՀՈՎԱՏԵԿ»ը արդէն սկսած է ստանալ երաժշտական փաստաթուղթեր Սովետ. Հայաստանէն եւ Սփիւռքի երկիրներէն:

ՀՈՎԱՏԵԿ-ը կոչ կ'ուղղէ.-

1.- Սփիւռքի բոլոր հայրենակիցներուն, որ իրենց օժանդակութիւնը բերեն ուղարկելով՝ իրենց տրամադրութեան տակ եղող որեւէ հին կամ նոր փաստաթուղթ (նօթեր, գրքեր, անտիպ գործեր, եւայլն...) հայ երաժշտութեան եւ հայ յօրինողներու մասին:

2.- Սփիւռքի բոլոր հայ երաժիշտներուն, երաժշտագէտներուն եւ երաժըշտասէրներուն որ իրենց մասին մանրամասն տեղեկութիւններ ուղարկեն՝ կեդրոնական տեղեկութեան ցանկի մը պատրաստութեան համար:

C. E. D. I. A.
15, Rue de 24 Avril 1915 — Décines
Tél.: (7) 849. 42. 97

Grande - Fête Familiale Dansante

DIMANCHE, 9 MAI
A partir de 15 h.
Organisée par
LA CROIX - BLEUE ARMENIENNE
Section Saint-Maurice de Beynost
Avec la participation de
L'ORCHESTRE «MELODIA - EREVAN»
Salle des Fêtes
de Saint-Maurice de Beynost
BUFFET ARMENIEN — BROCHETTE
Entrée libre
AMBIANCE ARMENIENNE

ԽՆՃՈՅՔ - ՊԱՐ

NOVOTEL - BAGNOLET
10, Avenue de la République - Bagnolet

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին Նովոթէլի սրահներուն մէջ, Շաբաթ Մայիս 15, ժամը 20.00: Հայկ. ճոխ յայտագիր: Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով. – 233 41 74 եւ 206 42 50:

Հայկական մթնոլորտ, երգ, նուագ, պար, Իտալիայէն հրաւիրուած պարուհի կանհայ ուսանող – երիտասարդներու կողմէ.

Կ'երգէ ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԵՐԻՑԵԱՆ
(Վիէննայի օփերայէն)
Ճաշագին 150 Ֆ.:
Ժամը 22էն ետք՝ մուտք 30 Ֆ. պիւֆէ:

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin - 75005 PARIS
VENDREDI, 14 MAI
DINER DE GALA
A L'OCCASION
DU PREMIER ANNIVERSAIRE DU CENTRE
L'apéritif sera servi à partir de 20h.30
Participation: 100 F. — Etudiants 50 F.
S'inscrire avant le Lundi 10 Mai
en téléphonant à la Paroisse:
278. 31. 93

ՊԱՆԵԽՕ – ՔԱՇԱՆԻ

ՏԱՐԵՎԵՐՋԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մայիս 9, ժամը 14.30-ին:
THEATRE MUNICIPAL DE BAGNEUX

Բարձր հովանաւորութեամբ՝
ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ
եւ
Պ. ՀԱՆՐԻ ՌԱՎԵՐԱՅԻ
Պանեէօ-ի Քաղաքապետ

Բացման խօսք՝ վարչութեան կողմէ
Պ. Մ. ՄԱՎԻԵԱՆԷ

Գեղարուեստական բաժինը կը վարէ ուսուցչուհի՝
ՏԻԿԻՆ Հ. ՊԱԼԸՔՃԵԱՆ

Արտասանութիւն, երգ, կատակերգութիւն՝ դպրոցի աշակերտութեան կողմէ: Սիրայօժար մասնակցութեամբ՝ երգիչ
Պ. ՄԿՐՏԻՉ ՖԻՐՄԱՆԻ

Ճոխ պիւֆէ:
Հաճելի անակնկալներ:
Մուտք 20 ֆրանք:
Հաղորդակցութեան միջոցներ.- Փորթ տ'Օրլէանէն առնել 188 ա կամ 188 Պէ եւ իջնել Ռոն - Փուէն տէ Մարթիր:

ՃԱՇ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը ճաշ մը կը կազմակերպէ միայն կիներու համար, Շաբաթ, Մայիս 15, Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ: Մուտքը 40 Ֆ.: Երեկոյեան ժամը 8-էն սկսեալ:

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր անդամուհիները, Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 16-ին, Հայ Մշակոյթի Տունը, 17 ռիւ Պլէօ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԻՍԻԻ
Հայ Մարզական Միութեան
տարեկան պարահանդէսը
Յունիս 5-ին ժամը 21-էն մինչեւ առաւօտ:

×

Իսիի Եկեղեցւոյ Մատաղօրհնութիւնը Կիրակի, Յունիս 13-ին:
Մանրամասնութիւնները շուտով:

ԱՑՑ

ՍԷՆ – ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Շաբաթ, Մայիս 15, Նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերուն՝ քաղաք, Պոմոն, Սէն - Ժերոմ, Պուլվ. Օտտօ: Այդ օրուան պատրաստած խապարեալներու ճաշը կը ստանձնեն խոհարարները: Անոնք որոնք կը փափաքին այցելել թող բարեհաճին դիմել իրենց շրջանի վարչութեան անդամներուն, տեղեկանալու համար երթեւեկի պայմաններու եւ ժամադրութեան:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇԱԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
8
SAMEDI
8 MAI
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.166
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
57e ANNÉE — No 15 166

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԽԻԶԱԽ ԱՆԶՆՈՒՐԱՑԸ

(Տաճատ Թերլեմեզեանի մահուան առթիւ)

Յեղափոխական Վասպուրականը Թերլեմեզեան ազգանունին տակ հոյլ մը դէմքեր տուաւ մեր մօտաւոր անցեալին։ Յեղափոխական, գործիչ, մտաւորական հոյլ։

Միհրան, Դաշնակցական, 31 տարեկանին կախաղան հանուեցաւ Կարին, ապստամբական մարտերուն բերած իր գործօն մասնակցութեան համար։ Թերլեմեզեան – Աւետիսեան Մկրտիչ, առաւել ծանօթ իր վերջին երկու անուններով, Արմենական, Մկրտիչ Փորթուկալեանի Վանի վարժապետանոցի աշակերտներէն, յետագային տարիներ շարունակ նուիրուեցաւ լուսաւորութեան գործին՝ Վանէն Սալմաստ եւ այլուր։ Աշխատակցեցաւ հրապարակագրային բնոյթ ունեցող յօդուածներով իր երբեմնի ուսուցիչին Մարսէյլ հիմնած Արմենիա-ին (1885 - 1923)։ Սուլթան Համիտի կազմակերպած կոտորածներուն սպառնալիքը հասաւ Վասպուրական եւ Մ. Աւետիսեան, Դաշնակցական Պետօն ու Հնչակեան Մարտիկը զօրաւոր ընդդիմութիւն մը կազմակերպեցին կոտորած – Թալան նախատեսող Թուրք - Քիւրտ խաժամուժին դէմ։ Աւետիսեան Աղբակի Ս. Բարթողիմէոս վանքին մօտերը, իսկ միւս 2 առաջնորդները՝ Գարահիսար լերան լանջերուն, դաւաճանաբար նահատակուեցան 800-ի հասնող Վանէն հեռացող երիտասարդներու հետ։

Փանոս Թերլեմեզեան, Համբաւ ձեռք ձգեց իբրեւ նկարիչ արտասահման, Վան եւ Հայաստան։

Արմենական, իր ծննդավայրին մէջ, ապագայ նկարիչը յեղափոխական փայլուն գործունէութիւն մը ունեցաւ Վանէն Սալմաստ եւ Շատախ, 1880-ական թուականներէն սկսեալ, իբրեւ զինատար եւ, նոյնիսկ, ահաբեկիչ, թէեւ փորձը ձախողեցաւ։

Տաճատ Թերլեմեզեան, որուն մահը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 23-ին («Յառաջ», Ապրիլ 28), փոքր տարիքին յարեցաւ Նոր Սերնդական Շարժումին, որ իր ատենին բաւական մեծ աղմուկ ստեղծեց պահպանողական շրջանակներուն մէջ, իր յառաջապահ եւ, յաճախ, իր ժամանակէն առաջ ոստում կատարող միտքերով եւ ձգտումներով։

1908-ի արհաւիրքի օրերուն, Վանն ու շրջակայքը ահուսարսափի մատնուեցան, երբ Թուրք ոստիկանութիւնը թէ բանակը խիստ խուզարկութիններու ձեռնարկեցին։ Ոտնահարումներն ու բանտարկութիւնները ընթացիկ դէպքեր դարձան։ Յարդ էր իշխանութեանց նպատակը. - բռնութեան դիմելով երեւան հանել Դաշնակցութեան զինապահեստները։

Հարիւրներ հալածանքներու ենթարկուեցան, անմարդկային եւ հրէշային։ Բայց լռեցին, առանց նոյնիսկ ցոյց տալու իրենց երդիքին տակ զետեղուած քանի մը Մօսիններն ու ատրճանակները։

Շրջանը այդ օրերուն արձանագրեց դաւաճանի մը անունը. - Դհերցի Դաւօ։ Ցոյց տուաւ զինապահեստներ, հոս ու հոն։ Արեան գինով մէկտեղուած զէնքեր եւ վառօդ/լիւթեր մէկ օրէն միւսը անցան ասկեարներուն ձեռքը։ Ձերբակալութիւններ յեղափոխականներու, փախստականներու եւ մտաւորականներու։

Դաշնակցութեան վճիռը չուշացաւ՝ ահաբեկել դաւաճանը։ Թեկնածու ներկայացաւ Թերլեմեզեան ընտանիքի անդամ մը՝ Տաճատ, 18 տարեկան։

Օր ցերեկով, 1908 Մարտ 10-ին, դաւաճանը կրեց իր արժանի պատիժը, Թուրք ասկեարներու աչքին առջեւ։ Հերոսին անունը կրկին արձանագրենք. - Տաճատ Թերլեմեզեան։

Ժ. Մ.

ՀԱՄԲԻԿ ՍԱՍՈՒՆԵԱՆԻ
նախնական դատը
յետաձգուեցաւ Մայիս 21-ին

Լոս - Անճըլըսէն, հեռաձայնով առինք հետեւեալ տեղեկութիւնները Համբիկ Սասունեանի դատական ունկնդրութեան 2րդ նիստին մասին։ Այս նիստը հազիւ 10 – 15 վայրկեան տեւած է, Հինգշաբթի (Մայիս 6) առտու եւ յետաձգուած է Մայիս 21-ին։ Սասունեանի փաստաբանները առարկութիւն ներկայացուցած ըլլալով, դատարան բերուած վկայի մը մասին (Նախորդ օրը) որ բանտակից որպէս ընկեր մը Սասունեանի, յայտարարած էր որ օր մը Սասունեան խոստովանած է թէ՝ այո՛, ինք էր հիւպատոսը զարնողը։ Այս նախնական դատը կամ ունկնդրութիւնը (hiring) տեղի կ'ունենայ ուրեմն Մայիս 21-ին, բայց բուն դատը՝ միայն Նոյեմբերին։

Այս նախնական դատավարութեան Բ. նիստին ընթացքին իր փաստաբանները ներկայացուցած են Քալիֆորնիոյ կառավարիչ՝ Էտմոնտ Ճ. Պրաունի մէկ նամակը, ուղղուած Հայ Դատի Յանձնախումբին, ուր Պրաուն կը յայտնէ թէ կ'ընդունի ցեղասպանութիւնը։

Հինգշաբթի օր, Լոս - Անճըլըս Թայմ, որ ցարդ միայն կասկածելի որակումը կը գործածէր Համբիկ Սասունեանի համար, ոճրագործ (մըրտըր) բառը կը գործածէ, որու սակայն կը կցէ ազգային ածականը։

×

Ծշդենք որ երդուեալներու հարցը, որուն անդրադարձած էինք երէկ, այս ունկնդրութեան առթիւ կը վերաբերէր Համբիկի եղբօր՝ Ցարութիւն Սասունեանի, որու դատը յետաձգուած է Յուլիս 6-ին, երդուեալներու պատճառաբանութեանց հետեւանքով։ Արդարեւ Ապրիլ 27-ին է, որ կը սկսէր Ցարութիւն Սասունեանի դատը։ Իրեն դէմ եղած ամբաստանութիւնն այն էր, որ քօքթէյ - Մոլոթով նետած էր Թուրք հիւպատոսին բնակարանին վրայ։

TERRES LOINTAINES

«LES ARMÉNIENS»

Երիտասարդներու միջոնարական մակոյնին՝ Թեռ Լուէնթէնի, Մայիսի թիւը ամբողջութեամբ նուիրած է Հայերուն։ Շահեկան տեղեկութիւններով, քարտէզներով, նկարներով պատրաստուած թիւ մը, որ լաւագոյնս կը ծանօթացնէ երիտասարդներուն (եւ ինչու չէ նուազ երիտասարդներուն) Հայերն ու իրենց պատմութիւնը։

Ամսաթերթին հասցէն է՝
CID - EDITION
158, Boulevard Malesherbes — 75017 Paris

ՎԱՂԸ՝

«ՅԱՌԱՋ - ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ»

«Յառաջ - Միտք եւ Արուեստ»ի Մայիսի թիւը (61) լոյս կը տեսնէ վաղը հետեւեալ բովանդակութեամբ.-

Շարունակելի ... Զուլալ Գազանճեան

Մօտեցում ժամանակին Գր. Պըլտեան

Երէկ, դէմքեր ու դէպքեր
Արփիկ Միսաքեան

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍՈՒՐԻՈՅ նախագահը հարցազրոյցի մը մէջ, զոր տուած է փարիզեան արաբերէն շաբաթաթերթ՝ ալ Մոսթաքպալի, կը յայտարարէ թէ Ֆրանսա ոչ մէկ դեր կրնայ խաղալ Լիբանանի մէջ, որ դէմ ըլլայ սուրիական շահերուն։ Հաֆէզ էլ Ասատ կը չեշտէ նաեւ թէ.- «Լիբանան արաբ երկիր մըն է եւ Արաբներուն կը մնայ եւ միայն անոնց անոր ճակատագիրը վճռել։ Հարց մըն է որու շուրջ տեղի չենք տար։ Ոչ Ֆրանսան, ոչ ալ ուրիշ որեւէ օտար երկիր կրնան յաւակնիլ որեւէ դեր խաղալ Լիբանան եւ եթէ կը կարծեն որ կրնան, երազ կը տեսնեն։ Մեր գիտցածով, Ֆրանսա յատուկ որեւէ ծրագիր չունի Լիբանանի համար, բայց եթէ պարզուի որ նման ծրագիր մը կայ, յըստակ կ'ըսենք Ֆրանսական կառավարութեան՝ դո՛ւրս Լիբանանէն։ Արաբական հող մըն է, որ մեզի կը պատկանի»։ Նախագահը կը հերքէ նաեւ որեւէ սուրիական դեր Փարիզի եղեռնափորձերուն մէջ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Արտաքին նախարարութիւնը հաստատեց թէ ալժերական օդանաւը, որ Թեհրան կ'երթար եւ ուր կը գտնուէր Ալժերիոյ Արտաքին նախարարը՝ Պենիահիա, յարձակման ենթարկուած է երկուանծանօթ օդանաւերու կողմէ։ Անգարայի օդանաւային հսկողութեան կեդրոնը արձանագրած է ալժերացի օդաչուին հետ ունեցած խօսակցութիւնը, ուր օդաչուն կը յայտնէ թէ յարձակում կայ։ Թեհրան կը պնդէ որ Իրաքի գործն է։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ մերժեց Թուրքիոյ յանձնել իր հպատակներէն մէկը՝ Սալիմ Թաշփընար, 27 տարեկան, որ առջի օր ազատ արձակուած է Նանսիի Շառլ 3 բանտէն։ Ենթական 1975-ին ամբաստանուած էր, Թուրքիոյ մէջ, որ կրակած է դրացիի մը վրայ, բայց 3 ամիս բանտարկութենէ ետք, ազատ արձակուած էր։ 1978-ին սակայն, կը դատապարտուէր երկու տարի բանտի բայց միշտ ազատ ձգուած, Ֆրանսա կ'ապաստանի 1978 Յունուար 21-ին եւ կ'աշխատի։ Թուրքիա կը պահանջէ որ իրեն յանձնուի եւ ամբաստանող ատեանը նպաստաւոր վճիռ կուտայ, քանի որ քրէական յանցանք էր։ Կառավարութիւնը ուրեմն հրովարտակով է որ մերժեց հետեւիլ Նանսիի ատեանին որոշումին։

«ԼԸ ՄՈՆՏ» (Մայիս 7) եւ նոյն թուականի Մաքէնը արձագանգ կը հանդիսանային զէնքի մաքսանենգութեան այն խնդրին, որու հետեւանքով շուրջ հազար հոգի ձերբակալուած է։ Ըստ թրքական ոստիկանութեան «թրքական Հանրապետութեան մաքսանենգութեան մեծագոյն հարցն է» որ 18 տարուան վրայ 2,5 միլիառ տոլարի արժողութիւն ունեցող ապրանքի կը վերաբերի։ Անգարայի 600 էջնոց տեղեկագրին համաձայն, գործի շրջանակներէ 5 անձնաւորութիւն ձերբակալուած է եւ 27 մաքսի բարձրաստիճան պաշտօնեայ։ Ձերբակալուած անձերուն մէջ է թրքական մաֆիայի «կնքահայրերէն» մին՝ Մեհմետ Թանէր։

ԻՏԱԼԻՈՅ քրիստոնեայ ժողովրդավարութիւն (դէմօ - քրիսթիանի) կուսակցութիւնը նոր ընդհ. քարտուղար մը ունի, յանձին՝ Սիրիաքօ տէ Միթայի, 54 տարեկան, որ կուսակցութեան ձախ թեւին թեկնածուն էր։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը՝ Քլօտ Շէյսոն 48 ժամուան պաշտօնական այցելութիւն մը կատարեց Պուլկարիա։ Խօսքն ուղղելով Սոֆիայի Ֆրանսական գաղութին, Շէյսոն ըսած է, ի մէջ այլոց.- «Կը խորհինք որ կարելի չէ քաղաքական ամբողջովին բնականոն յարաբերութիւններ ունենալ Խորհ. Միութեան հետ եւ Լեհաստանի դէպքերը ուշացուցին մեր շփումը Խորհ. Միութեան զինակից երկիրներուն հետ, բայց Պուլկարիա այցելութեանս պիտի յաջորդէ Նախագահին այցելութիւնը Հունգարիա եւ ուրիշներ»։

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ
ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ԱՊՐԻԼ 20 – 27)

ԱԿԱԴ. ՄԿՐՏԻՉ ՆԵՐՍԻՍԵԱՆԻ ՆՈՐ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

«Հայաստան» հրատարակչականէն լոյս տեսած է (ռուսերէն) ակադ. Մկրտիչ Ներսիսեանի «Ա. Վ. Սուվորովը եւ ռուս - հայկական յարաբերութիւնները 1770 - 1780-ական թուականներէն» աշխատութիւնը։ Պատմական լայն ընդգրկումներու, յարակից հարցերու առընչութիւններու տեսակէտէն գիրքին մէջ բացայայտուած է Սուվորովի մասնակցութիւնը ռուս - կովկասեան յարաբերութիւններուն ընդհանրապէս։ Մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ Խրիմի Հայոց վերաբնակեցման հարցը, որուն ղեկավարութիւնը յանձն առած էր զօրավար Սուվորով։ Հայ եւ յոյն բնակչութիւնը Խրիմէն տեղափոխելով Եկատերինա Բ. ոչ միայն կը հետապնդէր թերակղզիի խանութիւնը տնտեսապէս քայքայելու, տկարացնելու հեռու գացող նպատակը, այլեւ միանգամընդմիշտ կը լուծէր Ռուսիոյ հարաւի քիչ բնակեցուած տարածութիւնները աշխատասէր եւ ստեղծագործ հայ եւ յոյն բնակիչներով խտացնելու հարցը։ Յատկանշական է, որ բացի Խրիմի Հայերուն ցոյց տրուած հոգեբանական եւ կազմակերպական կարեւոր օժանդակութենէն, անուանի զօրավարը մտահոգուած է նաեւ անոնց տընտեսական հոգերով՝ իր զեկուցագրին մէջ պահանջելով որ ռուսական կառավարութիւնը հատուցանէ անշարժ գոյքի, յատկապէս ծաղկուն այգիներու դիմաց, որոնք անոնցմէ շատերու եկամուտի միակ աղբիւրն էին։ Սուվորով մեծ ջանքեր թափած է թաթար խաներու կողմէ քրիստոնեայ բնակչութեան դէմ կատարուած ահաբեկչական գործողութիւններուն դիմագրաւելու համար, իսկ Խրիմի Հայոց փոխադրութեան կազմակերպման գործին լծուած է «ամբողջ հոգիով»։

ԺԸ. դարու 70-ական թուականներուն Ռուսիոյ մէջ աշխուժացաւ արեւելեան քաղաքականութիւնը։ Կը ծրագրուէր արշաւել Անդրկովկաս։ Ռուսական զօրքերու կազմակերպումը յանձնուած էր Սուվորովի, որուն գործունէութեան այս շրջանը կ'ընդգրկէ Պետերբուրգն ու Աստրախանը։ Հոս Սուվորով յարաբերութիւններ հաստատեց հայկական ազատագրական շարժման ղեկավարներու՝ Յովսէփ Արղութեանցի եւ Յովհաննէս Լազարեանցի հետ։ Այդ համագործակցութեան շնորհիւ էր, որ ռուսական արքունիքը ստացաւ Հայաստանի պատմական քարտէզը՝ զօրավարի գրութեամբ։

Աստրախան իր գործունէութեան շըրջանին էր, որ Սուվորով նամակագրութիւն հաստատեց Արցախի անուանի Մելիքներու, Հայ եկեղեցւոյ ղեկավարութեան, Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարք Յովակիմ Քանաքեռցիի և հայկ. ազատագրական շարժման այլ դէմքերու հետ։

×

ՆԿԱՐԻՉ ՌՈՒԲԷՆ ՇԱՀՎԵՐԴԵԱՆԻ ԱԼԲՈՄԸ

Մոսկուայի «Սովետական Արուեստի Վարպետները» մատենաշարէն լոյս տեսած է Ռուբէն Շահվերդեանի (1900-1978) նկարչական ալպոմը, ուր տեղ գտած են գունաւոր բազմաթիւ գործեր եւ Շահվերդեանի արուեստին մասին գրութիւն մը։ Նկարիչը ծնած է Թիֆլիս։ Իր առաջին արեւելեան գունագեղ կտաւներուն մէջ ան պատկերացուցած է այդ քաղաքին կեանքը, հայկական ժողովրդական բանահիւսութեան, դիւցազնավէպի եւ Հայաստանի բնութենէն տեսարաններ։ Ռուբէն Շահվերդեան հեղինակն է նաեւ խեցիէ գործերու, արդիւնաբերական գեղծագրութեան եւ գորգերու էսքիզներու։

ՆԻՒԹԵՐ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ» ԹՐՔԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

(Է. եւ վերջին մաս)

Յարգելի դիտողներ,

Երբ մեր այս շարքին առաջին մասը կը սկսէինք, Թուրք պետութեան պաշտօնական ներկայացուցիչներուն դէմ կատարուած յարձակումներուն պատճառները հարցուցած եւ յետոյ մատնանշած էինք թէ այդ հարցումներու պատասխանները արդէն իսկ կը տրուէին ուղղակի այդ յարձակումներուն պատասխանատուներուն կողմէ:

Անոնց կարծիքին համաձայն, իրենց պահանջներուն գոհացում տրուած չըլլալուն պատճառաւ է որ կը դիմեն այս ահաբեկումներուն:

Ի՞նչեր էին արդեօք, իրենց այդ գոհացում չգտնող պահանջները ու այդ պահանջներուն ծնունդ տուող պնդումները:

Իբրեւ թէ Հայկական Ցեղասպանութիւն մը տեղի ունեցեր է Թուրքիոյ մէջ եւ Թուրքերը Հայոց ձեռքէն յափշտակեր են այն հողերը, որոնց վրայ իբրեւ թէ անոնք դարերէ ի վեր կ'ապրին եղեր: Ասոնք են իրենց պնդումները: Եւ մենք առաջին երկու յայտագիրներու մէջ ցոյց տուած էինք որ իրենց այս պնդումները որքան հեռու են իրականութիւններ ըլլալէ, որոնք երբեք կարելի չէր հիմնաւորել որեւէ պատմական եւ տրամաբանական գետնի վրայ:

Իսկ գալով անոնց ներկայ պահանջներուն, հետեւեալներն են անոնք.

Հայկական Ցեղասպանութեան մը կատարուած ըլլալու պարագային Թուրքիոյ կողմէ ճանաչումը, Հայերու հատուցում մը կատարել եւ 1920-ի Սեւրի համաձայնագրին մէջ իբրեւ հայկական հողամաս ցոյց տրուած տեղերը թողուլ Հայերուն:

Ինչպէս յայտնի եղած է մեր մինչեւ հոս պատմածներէն եւ նկատելով թէ Ցեղասպանութիւն մը երբեք տեղի չէ ունեցած, ուրեմն բացայայտ կը դառնայ որ խնդրոյ առարկայ չի կրնար ըլլալ, Թուրքիոյ Հանրապետութեան կողմէ նման հարցի մը ճանաչումը: Այս պատճառաւ ալ անընդունելի կը դառնայ անշուշտ հատուցում կատարելու կացութիւնը:

Իսկ գալով Սեւրի մէջ Հայերուն համար նախատեսուած հողերուն Հայոց վերադարձնելու հարցին, այս պարագան ալ տրամաբանական ըլլալէ առաջ շատ ծիծաղելի է:

Դաշնակից Պետութիւններու կողմէ Օսմանեան կառավարութեան պարտադրըւած՝ Սեւրի համաձայնագիրը, արեան ու կեանքի գնով իր հայրենիքը փրկող Թուրք ժողովուրդին կողմէ պատռուած եւ մէկ կողմ նետուած է:

Նոյնպէս, Օսմանեան Կայսրութեան տեղ նոր կազմուած Թուրքիոյ սահմաններն ալ վերջնականապէս ճշդուած են Սովետական Միութեան հետ ստորագրըւած Մոսկուայի, Սովետական Հայաստանի հետ ստորագրուած Կարսի, Ֆրանսայի հետ ստորագրուած Անգարայի ու վերջապէս բազմակողմանի Լօզանի համաձայնագիրներով:

Ուստի այս պատճառաւ, Հայ ահաբեկչական կազմակերպութիւնները, ինչքան ալ սաստկութեան դիմեն, իրենց ոճիրները որքան ալ աւելցնեն, պիտի չկարենան իրենց այս պահանջները իրականացնել:

Իրականութեան մէջ, այս պահանջները առաջ քշող եւ այս կացութիւնները ստեղծողները, զանոնք քաջալերողները, իրենք ալ չեն հաւատար այս բոլորին:

Թուրքիոյ Հանրապետական կարգերու հիմնումէն ի վեր, այս պետութեան սահմաններուն մէջ, Թուրքեր եւ Հայեր կատարեալ ապահով պայմաններու տակ կ'ապրին, բարեկամական եւ եղբայրական զգացումներով:

Այս պարագան ալ ծանօթ է բոլորին:

Ուրեմն, երբ իրականութիւնները բացայայտ են, ինչո՞ւ համար այս հողերուն վրայ ապրող հաւաքականութիւններուն մէջ անցեալին գոյութիւն ունեցող եւ այլեւս պատմութեան փոխանցուած կարգ մը հարցերը վերարծարծել չինծու պահանջներով:

Ինչո՞ւ համար երիտասարդ հայ սերունդներու հակաթուրք զգացումներ կը ջանան ներարկել եւ պատմական իրականութիւնները ժխտող հրատարակութիւններ կը կատարուին:

Ինչո՞ւ համար Հայոց Ցեղասպանութեան յիսնամեակը պատրուակելով 1965 թուականէն սկսեալ, հայկական հին կազմակերպութիւնները՝ Հնչակ, Դաշնակ եւ Ռամկավար կուսակցութիւնները դարձեալ քարոզչական պայքարի ձեռնարկած են Թուրքիոյ եւ Թուրքերու դէմ:

Ինչո՞ւ համար հայկական ահաբեկչական կազմակերպութիւնները 1973 թուականէն ի վեր Թուրք պետական ներկայացուցիչներուն՝ դիւանագէտներու դէմ յարձակումներ կը կատարեն եւ ոճիրներ կը գործեն:

Այս բոլորը, անցեալի մէջ Օսմանեան կայսրութեան դէմ գործադրուած խաղերուն ներկայիս ալ Թուրքիոյ Հանրապետութեան դէմ խաղալ ուզողներուն գործն է:

Այս խաղերու հաշւոյն, հայկական ահաբեկչական կազմակերպութիւնները, 1973էն ի վեր, մինչեւ այսօր Թուրք պաշտօնատարներու եւ ներկայացուցչական հաստատութիւններու դէմ 15 երկիրներու 26 քաղաքներուն մէջ, ընդամէնը 53 յարձակումներ կատարած են ու այս յարձակումներու ընթացքին 20 Թուրք պաշտօնատար եւ հայրենակից, ինչպէս նաեւ չորս օտարներ իրենց կեանքը կորսնցուցած են:

13 Թուրք պաշտօնեայ եւ հայրենակից ու 25 օտարականներ ալ վիրաւորուած են այդ միջոցին մէջ:

Այս յարձակումները, ինչպէս անցեալի մէջ, ներկայիս ալ կը կատարեն արտասահմանի մէջ գործող հայկական կազմակերպութիւններ:

Վերոյիշեալ դէպքերուն 20 հատը զինեալ յարձակումներ են, 38-ը ռմբահարումներ, իսկ մէկն ալ գրաւում:

Այս դէպքերէն 31 հատը ստանձնած է Հայաստանի Ազատագրման Հայ Գաղտնի Բանակը (ԱՍԱԼԱ), 12 հատը Հայ Ցեղասպանութեան Արդարութեան Մարտիկներ (ՀՍԱՔ), չորսը Հայկական Նոր Դիմադրական կազմակերպութիւնը, մին՝ Հայ Ազատագրման Ճակատը, մին Եանըքեանի անունը կրող մարտիկները, մին Հայոց Ազատութիւն կազմակերպութիւնը, չորս հատը Ասալա եւ ՀՍԱՔ միասնաբար, մին Եանըքեան անձամբ, իսկ մնացեալ չորս հատն ալ զանազաններ:

Ինչպէս կը տեսնուի, այս ահաբեկչական շարժումներուն մէջ ամէնէն շատ գործողներն են Ասալա եւ ՀՍԱՔ կազմակերպութիւնները: Կ'երեւի միւս ահաբեկչական կազմակերպութիւններն ալ զանազան կապերով յարաբերութեան մէջ են այդ երկուքին հետ:

ԱՍԱԼԱ Պէյրութի մէջ կազմակերպըւած է 1975-ին: Իսկ ՀՍԱՔ, Դաշնակներու ահաբեկչական կազմակերպութիւնն է:

Հայ ահաբեկչութիւնը, ուրիշ յատկանշական կողմ մըն ալ ունի: Ասոնք արտասահմանի մէջ, տարբեր երկիրներու դէմ կատարուած շարժումներն են: Այս կացութիւնը, կարգ մը անհասկնալի պատճառներով, թէեւ աչքաթող կ'ըլլան թէ հայ ահաբեկչական կազմակերպութիւններու եւ թէ խնդրոյ առարկայ զանազան երկիրներու պատասխանատուներուն կողմէ, բայց երբ այս կազմակերպութիւններու աշխատանքներուն հաշուեյարդարը կ'ընենք, կացութիւնը իր ամբողջ իրականութեամբ մէջտեղ կ'ելլէ:

Մինչեւ այսօր, մէկ երկու բացառութեամբ, գրեթէ ամբողջութեամբ արեւմտեան երկիրներու դէմ կը կատարուին այդ յարձակումները: Այս ուղղութեամբ կատարուած 55 հայկական յարձակումներուն հետեւանքով օտար մը կեանքը կորսնցուցած եւ 41 օտարներ ալ վիրաւորուած են: Այս յարձակումները մեծ մասամբ Ասալայի եւ իր հետեւորդներուն կողմէ կազմակերպուած են:

Բոլոր այս կազմակերպութիւնները կը պահանջեն Թուրքիոյ Հանրապետութեան հողերուն վրայ անկախ Հայաստանի մը հիմնումը:

Նկատելով որ այլեւս Արեւելեան Անատոլուի մէջ Հայեր գոյութիւն չունին եւ տարիներէ ի վեր զանազան երկիրներու մէջ բնակող Հայերն ալ, որոնք այդ տեղերը հաստատած են իրենց գործերը, կարելի՞ է խորհիլ որ անոնք կ'ելլեն կուգան եւ կ'ուզեն ապրիլ այս անկախ Հայաստանի հողերուն վրայ: Ուրեմն որո՞ւ համար կը պահանջուին այս հողերը:

Իրականութեան մէջ բոլորին փափաքածը Թուրքիան մասերու բաժնել եւ տըկարացնել է եւ ոչ թէ անկախ Հայաստան մը ունենալ:

Այս պարագան որո՞ւ կրնայ օգուտ մը բերել եւ երկրորդ Հայաստանի մը կազմութեան իմաստը ի՞նչ է:

Բոլոր հայկական կազմակերպութիւններուն, ըլլան անոնք կողմնակից կամ դէմ այս ահաբեկումներուն, կ'ուզենք յիշեցնել հետեւեալ պարագան:

Հայոց մէկ մասը հարիւր տարիէ ի վեր կարգ մը շրջանակներու կողմէ պարապ խոստումներով կը խաբուին, անոնց անձնական շահերուն գործիք կը դառնան եւ յետոյ տանջանքներ կը քաշեն այդ պատճառաւ: Այսօր ալ նոյն բանն է որ կը տեսնուի:

Հայոց դատին համար իբրեւ թէ գործուած այս ոճիրները, նոյն խաղին, նոյն ձեւերով բեմադրուած մէկ երեւոյթը չէ՞ միթէ:

Մեր նպատակը, մաս մը անոպայ ոճրագործներու արարքը, ոչ արտասահմանի մէջ ապրող Հայերու ամբողջութեան բեռցնել, զանոնք անցեալի մեղադրանքներու տակ ձգել եւ ոչ ալ մանաւանդ այս հայրենիքին մէջ մեզի հետ ապրող Հայերու դէմ թշնամանք ստեղծել եւ քինախնդրութիւն տարածել է հաւաքականութիւններու մէջ:

Մենք կ'ուզենք որ ճիշդ հակառակը պատահի: Այս երկրի բոլոր հայրենակիցները զիրար կը սիրեն, իրար կը յարգեն եւ իրարու ուժ կուտան: Այս օրուան խաղին ուրիշ մէկ նպատակն ալ Թուրքիոյ մէջ ապրող հայրենակիցներու միջեւ զարտուղութեան ստեղծումն է: Մենք Թուրքիոյ հայրենակիցները, ոչ կոյր ենք ոչ ալ այնքան միամիտ որ այս խաղերուն գործիք դառնանք: Մնաց որ այս երկրին մէջ ապրող եւ անկեղծօրէն այս հայրենիքին կապուած ամէն անհատ Թուրք եւ եղբայր է: Այս պարագան ամէն առիթով կ'ըսենք ու պիտի շարունակենք ըսել:

Թուրք պաշտօնատարներու արտասահմանի մէջ յաջորդաբար սպաննուելու կացութիւնն է որ, եթէ նոյն իսկ քիչ մը տխուր ըլլայ, այս յայտագիրներու պատրաստութեան անհրաժեշտութիւնը ստեղծուած է:

Այս յայտագրին մէջ մեր գլխաւոր նըպատակն է մեր խօսքը ուղղել արտասահմանի Հայութեան եւ անոնց ըսել, թէ անոնք պէտք չէ առիթ տան, որպէսզի իրենց անունները չահագործուին միջազգային ահաբեկչական կազմակերպութիւններու կողմէ եւ վարձու ոճրագործները իրենց դատին նեցուկ կենալով մեղադրանքի տակ մնան:

Հոս կ'ուզենք յիշեցնել նաեւ թէ ահաբեկումներուն կատարած եկեղեցիներու վարչական շրջանակներուն, լուսամիտ տարրերուն, հաղորդակցական հաստատութիւններուն եւ մամուլին ալ մեծ պարտականութիւն մը կ'իյնայ:

Նախ, պէտք չէ իբրեւ դիտող մնալ անմեղ մարդոց սպանութեան եւ յետոյ հայ ահաբեկչական կազմակերպչական կեդրոններու ներկայացուցած դեղահաբերը անմիջապէս չիւրացնել, ընդհակառակն պէտք է կարգ մը իրականութիւնները տեսնելու յօդնութիւնը յանձն առնել:

Որքան ատեն այս բանը չեն ըներ, աչք կը փակեն ահաբեկումներու եւ նոյն իսկ զօրավիգ կ'ըլլան անոնց, անմեղ մարդոց սպանութեան պատասխանատուութիւնները մեծ չափով իրենց պատկանած պիտի ըլլայ:

Մեր նիւթը կ'ուզենք փակել Աթաթիւրքի Պալքանեան Համաժողովի մը ընթացքին ըսած հետեւեալ խօսքերով.

«Թուրքիան ալ մէջը ըլլալով, Պալքանեան երկիրներու բոլորն ալ մէջտեղ ելած են Օսմանեան կայսրութեան տապալումով: Անոնք բոլորն ալ նոր պետութիւններ են: Անցեալի տէր հասարակաց պետութեան մէջ ցաւեր ունեցած ենք: Թուրքերուն ցաւերն ալ միւսներէն աւելի քիչ չէ եղած: Ուրեմն եկէք այս բոլորը միասնաբար մոռնանք»:

Թուրք եւ Հայ յարաբերութիւններուն մէջ ալ ցաւալի էջեր գոյութիւն ունեցած են: Թուրքիա կը ջանայ մոռնալ այս բ[...] լորը:

Երբ կարգ մը շրջանակներ, երեւոյթ[...] ները չարափոխելով եւ պատմական [...] ղումներով, կ'ուզեն կրկին համաշխար[...] հային ընդհանուր կարծիքին ներկայա[...] ցընել, 1923-էն առաջուան շրջանին պա[...] տահածներուն նման, ոչ թէ Հայեր[...] օգտին, այլ իրենց օգտին համար կ'աշ[...] խատին: Պէտք է գիտնալ եւ չմոռնալ այ[...] իրականութիւնը:

ԻՏԱԼԱՀԱՅ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ԵՒ ՊԵՐՃ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳ[Ը] ՄԻԼԱՆՈՅԻ ՄԷՋ

ՄԻԼԱՆՈ («Յառաջ»).– Այս տարի մ[...] մէկուկէս միլիոն նահատակներու յի[...] տակին նուիրուած ոգեկոչումը Միլանո[յի] մէջ կատարուեցաւ կրօնական խոր զգա[...] ցողութեամբ եւ վեհ հանդիսաւորու[...] թեամբ: Այս նպատակով Միլանօ ժա[...] մանած էր միջազգային մեծ համբա[...] ւիրացած տաղանդաւոր երգչանուագ Պերճ Ժամկոչեանը, որ Իտալիա կը գտ[...] նուէր Հռոմի, Նարոլիի, Պարիի [...] համերգային շրջապտոյտի մը առիթով:

Շաբաթ, Ապրիլ 24, երեկոյեան ժա[...] 9-ին Պոմբըն Սիմֆընի օրգէսթրայի [...] նակցութեամբ, երգչանի վարպետ եւ երա[...] ժիշտ Պերճ Ժամկոչեան Հայ Տունին մէ[ջ] շրջապատուած էր Միլանոյի հայ գաղու[...] թի անդամներով: Ներկաներուն աւելի [...] ելէն ծանօթացնելու համար հիւր երգիչ[ը] նահարի երաժշտական մարզին մէջ ա[...] ցած փառաւոր ուղին ու նուաճած բար[...] ձունքներուն, Պ. Հրանդ Բամպակեա[ն] կարդաց անոր կենսագրականը, նշե[լով] Միացեալ - Նահանգներէն մինչեւ Հայա[ս]տան եւ Եւրոպայի զանազան քաղաքնե[...] րու մէջ տրուած համերգնե[...] ունեցած մեծ յաջողութիւնները [...] կատարողական արուեստի բարձր արժ[...] նիքներուն համար անոր ընծայուած պա[...] տիւները:

Պերճ Ժամկոչեան յայտնապէս յուզ[...] ուած օրուան խորհուրդէն, Հայու ա[...] խառն զգացումներով խօսեցաւ Ապրի[լ] 24-ի, մէկ ու կէս միլիոն նահատակներ[ու] եւ Քրիստոսի օրինակով հայ ժողովուրդ[ի] դէպի Աւագ Ուրբաթը Յարութեան կիրակի[ի] փոխելու գաղափարին շուրջ ու մեր ար[...] դար դատին ի նպաստ երաժշտութեա[ն] ճանապարհով իր բերած ծառայութեա[ն] մասին:

Կիրակի, Ապրիլ 25: Կապոյտ երկին[ք], պայծառ օր: Ս. Քառասուն Մանկու[նք] Հայց. Առաքելական Եկեղեցին լեցուն [...] Միլանոյէն եւ շրջակայ քաղաքներէ [...] կած մեծ ու փոքր տարիքի հայ ժողո[...] վուրդի զաւակներով: Հանդիսաւոր պա[...] տարագ կը մատուցանէր համայնքի հո[...] գեւոր հովիւ Սարգիս քհնյ. Սարգիսեա[ն] դպրաց դասու դաշն երգեցողութեամբ: «Հայր Մեր»էն առաջ, Սարգիս քհնյ. [...] քարոզին մէջ նախ ոգեկոչեց յիշատա[կը] մեր մէկ ու կէս միլիոն նահատակներ[ու] եւ ապա խօսեցաւ անոնց սուրբ կտակ[ին] վերանորոգ ուխտի վերածելու հրամա[...] յականին մասին: Ուխտ մը՝ Սփիւռ[քի] մէջ հայ մնալու, հայ լեզուով, հայ մ[...] շակոյթով. եւ այս գիտակցութեամբ [...] ամբողջական նուիրումով հետապնդե[լ] մեր արդար դատն ու իրաւունքները մ[ի]ջազգային ատեաններու մէջ՝ ամէն առ[իթ]. Եթէ այս օրերուն հայ ժողովուրդի զա[...] ւակներէն ոմանք վրէժի զգացումով [...] ուած զէնք կը բարձրացնեն 20-րդ դարու առաջին ցեղասպանութիւնը ծրագրած [եւ] գործադրած Թուրք կառավարութեա[ն] դէմ, ուրիշներ ալ կ'ուզեն վրէժ լուծ[ել] հոգեւորական դառնալով, հայերէն [...] գուն ուսուցանելով, հայերէն գիր[ք] թերթ հրատարակելով, հայ մշակոյթ[ը] ու արուեստը օտարներուն ծանօթացը[...] նելով: Բայց, դժբախտաբար, փոքր [...] թիւ անոնց, որոնք հայ լեզուին, [...] եկեղեցիին ու մշակոյթին հանդէպ իրեն[ց] անտարբերութեամբ, երբեմն նոյն իս[կ] արհամարհանքով, ոտնակոխ կ'ընեն մե[ր] նահատակներուն սուրբ յիշատակը [...] մեր դարաւոր թշնամիին՝ հայկակա[ն] հարցը ցեղասպանութեամբ ընդմիշտ լու[...] ծելու ոճիրին մէջ յաջողած ըլլալու ու[...] րախութեան պատճառներ կը ստեղծե[ն] - ըսաւ Սարգիս քհնյ.: Պատարագի [...] ւարտին, ամէն մէկ հաւատացեալի ձեռ[...]

քին՝ մոմի պլպլացող լոյսերուն մէջ, մէկ ու կէս միլիոն նահատակներու հոգիներուն համար հանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ:

Հայ նահատակներու յիշատակը յարգելու համար պատարագին ներկայ կը գտնուէր Միլանոյի Արքեպիսկոպոսարանի էքումէնիք յարաբերութիւններու բաժնի ընդհ. քարտուղար Գերպ. Ֆրանքոնի ընդհ. փիցցակալի. Սարգիս քհնյ. Սարգիսեան գոյն հաւատացեալներուն ներկայացնելով, հրաւիրեց զինք՝ խօսելու անցեալ տարուան Օգոստոսին հիւսիսային Իտալիոյ քաղաքներէն 25 Իտալացիներէ բաղկացած խումբի մը հետ դէպի Հայաստան կատարած ճամբորդութեան տպաւորութիւններուն մասին: Գերապայծառը նախ ականատեսի վկայութիւններ տուաւ հայ ժողովուրդի ազգային, հոգեւոր, մշակութային եւ շինարարական մարզերէն ներս ունեցած վերածնունդի մասին եւ ապա խօսեցաւ քաղաքամայր Երեւանի, ճեծեանակարերդի Եղեռնի Յուշարձանի, Մատենադարանի, Ս. Գեղարդայ, Ս. Հռիփսիմէի, Ս. Գայեանէի վանքերու, եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի մէջ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վեհ. Վազգէն Ա.ի կողմէ եղած ջերմ եւ սիրալիր ընդունելութեան շուրջ: Գերպ. Բիցցակալին իր խօսքերուն մէջ ընդգծեց նաեւ առաջին դարէն եկող հայ ժողովուրդի առաքելական հաւատքի խորութիւնը, քրիստոնէական բովանդակութեամբ համաշխարհային տարողութիւն եւ նշանակութիւն ունեցող ազգային մշակոյթ ստեղծելու ոգին եւ ապրելու անմեռ կամքը: Սարգիս քհնյ.ի շնորհակալական խօսքերէն վերջ, «Հայրապետական մաղթերգի» վեհ եւ յուզիչ հնչիւններուն տակ հաւատացեալ ժողովուրդը դուրս եկաւ եկեղեցիէն:

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 9-ին, Միլանոյի 15-րդ դարու Սան Մաուրիցիօ Եկեղեցւոյ գեղեցիկ որմնանկարներով զարդարուած համերգասրահին մէջ տեղի ունեցաւ Իտալիոյ Հայոց Միութեան նախաձեռնութեամբ եւ Միլանոյի ազգային կազմակերպութիւններու մասնակցութեամբ կազմակերպուած համերգը, տաղանդաւոր երգէոնահար Պերճ Ժամկոչեանի կատարողութեամբ, նուիրուած մեր մէկ ու կէս միլիոն նահատակներու յիշատակին: Յատուկ հրաւէրով համերգին ներկայ էին Միացեալ - Նահանգներու Միլանոյի ընդհ. հիւպատոսը կնոջը հետ, հիւպատոսարանի կազմը, քոյր եկեղեցիներու հոգեւոր ներկայացուցիչներ, հայ եւ մանաւանդ իտալացի հոծ բազմութիւն մը:

Համերգի սկզբնաւորութեան, Պերճ Ժամկոչեան 140-րդ Սաղմոսի խօսքերը արտասանելէ յետոյ հաւատքի գեղումով արտայայտուեցաւ հայ ժողովուրդի դէմ գործուած անարդարութեան մասին, որը կարելի է յաղթահարել միայն հաւատքի ուժով, եւ զարգացնելով իր խօսքը, Ամերիկեան Սահմանադրութեան մէջ տեղ գտած Յիսուսի այն խօսքին շուրջ՝ թէ մէկ մարդու գործած անարդարութիւնը բոլորին կողմէ գործուած անարդարութիւն է. անարդարութիւն՝ ոչ միայն հայ ժողովուրդի, այլ նաեւ համայն մարդկութեան հանդէպ:

Յայտագրի առաջին բաժնին մէջ Պերճ Ժամկոչեան մեծ վարպետութեամբ եւ նուրբ զգացողութեամբ կատարեց երկու կտորներ Պախէն, որու յաջորդեց «Յորժամ» յարութեան մեղեդին եւ «Խնկի ծառ» Աստուածածնի նուիրուած տաղը՝ երգէոնի համար պատրաստուած իր դաշնաւորումով: Համերգի առաջին մասը վերջացաւ Ճ. Ռէօյպքէ-ի 94-րդ Սաղմոսին վրայ յօրինուած Սոնաթով, որ խաւարին մէջէն անցում մըն է դէպի լոյս եւ կեանք:

Յայտագրի երկրորդ մասին սկիզբը, Պերճ Ժամկոչեան բացատրեց իր նուագելիք կտորներուն իմաստը հայ եկեղեցական երաժշտութեան մէջ եւ անոնց ունեցած կապը հայ ժողովուրդի ազգային - հոգեւոր կեանքէն ներս, եւ իր խօսքի աւարտին թելադրեց ներկայ հասարակութեան յոտնկայս ունկնդրելու «Հայր Մեր»ը ի յիշատակ մէկ ու կէս միլիոն նահատակներուն եւ առանց ծափահարելու սրահէն մեկնիլ լռութեամբ: Տոքթ. Յակոբիկ Մանուկեան իտալերէն լեզուով կարդացուած դրութեամբ մը բացատրեց օրուան յիշատակութեան իմաստը, ծանրանալով 20-րդ դարու առաջին Ցեղասպանութեան եւ հայ ժողովուրդի արդար դատին եւ իրաւունքներուն վրայ, որոնք տակաւին իրենց լուծումն ու հատուցումը չեն գտած:

Պերճ Ժամկոչեան ապա դերգգայուն յուզականութեամբ կատարեց Մ. Եկմալեանի «Սուրբ, Սուրբ»ը, Կոմիտասի «Տէր Ողորմեա»ն եւ «Հայրապետական Մաղթերգ»ը: «Հայր Մեր»ի յոտնկայս ունկնդրութենէն յետոյ, ներկաներու նահատակներու հոգիին հետ հաղորդուած եւ արցունքոտ աչքերով հեռացան համերգասրահէն իրենց հետ տանելով վեհութեամբ եւ արուեստի բարձր մակարդակով նահատակներու յիշատակը ոգեկոչած ըլլալու գիտակցութիւնն ու զգացումը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

« HISTOIRE DES ARMÉNIENS »

Editions PRIVAT

Մօտերս լոյս կը տեսնէ վերոյիշեալ խորագրով ֆրանսերէն հատորը, 700 էջ, որ կ'ամփոփէ 25 դարերու պատմութիւնը հայ ժողովուրդին:

Փրոֆ. Ժերար Տէտէեանի ղեկավարութեան տակ պատրաստուած այս հատորը, գրուած է մասնագէտ եւ որակաւոր անձերու կողմէ: Խումբը, թէեւ միջազգային բայց ֆրանսական տիրապետութեամբ հետեւեալ կազմը ունի. - Այտա Պուճիքանեան - Քէօրքէօղլեան, դասախօս Լիբանանեան համալսարանը, Շառլ Պիւրնէ, դասախօս Մանչէսթրի համալսարանը, Մարի - Լուիզ Շոմոն, հետազօտող Սէ - Էն - Էռ - Էս, Ժերար Տէտէեան, Մոնփըլիէի համալսարան, Մարք Ֆեռօ ընկերային գիտութեանց բարձրագոյն ուսմանց վարժարանի ուսման տեսուչ, Ֆրետերիք Ֆէյտի, պատուակալ Փրոֆ. արեւելեան լեզուներու ազգ. վարժարանը, Նինա Կարսոյեան, Քոլոմպիա համալսարան, Ռ. Հիւսըն Նիւ - Ժըրզիի պետական քոլէճ, Ժ. Մ. Հօրնիւս, Պիրմինկէմ, Ղեւոնդ Խոշաճեան, Տիգրան Գույումճեան, Քալիֆորնիոյ համալսարան, Պերնատէթ Մարթէն - Հիզար, Փարիզ 1 համալսարան, Քլէռ Մուրատեան, ԻՆԱԼՔՕ, Անահիտ Տէր - Մինասեան, Փարիզ 1 համալսարան, Իվ Թերնոն, ցեղասպանութեանց պատմաբան, Ժան - Միշէլ Թիէռի, հետախուզող, Նիքոլ Թիէռի, գրականութեան տոքթոր:

Ինչպէս յայտարարուած էր չորրորդ էջը լոյս տեսած ազդին մէջ, ով որ նախապէս բաժանորդագրուի կը ստանայ նաեւ 18-րդ դարու քարտէզ մը:

ՆՈՐԱՅՐ

=———=———=

Նորայր Փարիզ հաստատուած է վեց տարիէ ի վեր. սակայն զինքը կը լսենք երբեմն ազգային ելոյթներու իբր ժողովրդական երգիչ:

Ցարդ չէր ուզած երեւիլ ամբողջ համայնքին, անգիտանալով անոր նախասիրութիւնները, պահանջները երաժշտական մարզին մէջ:

Նորայր, իբր քսանամեայ գործունէութեան շրջանին ապրած է Երեւան եւ մեներգու եղած տեղւոյն անուանի հայլին: Շրջած է Խորհ. Միութեան կարեւոր կեդրոնները, անցած է Արեւելեան Եւրոպա, ինչպէս Գերմանիա, Լեհաստան, Աւստրիա, Չեխոսլովաքիա, շուրջ 150 քաղաքներ:

Նորայր ծնած է Իսրայէլ: Ունի երգերու մշակումներ, կ'երգէ ոչ միայն հայերէն, այլ եւ ռուսերէն եւ այլ լեզուներով:

Գիտակից իր արուեստին, կարօտ չէ դիմելու բարեկամական յարաբերութեանց ծանօթացնելու իր համբաւը, ապա թողլով համայնքը դատելու զինքը:

Իր քնարական ինքնայատուկ ձայնի զրոշմը մեծապէս գնահատուած է արդէն շատերու կողմէ, բայց ան չի բաւականանար հայ համայնքով, այլ կը ցանկայ որ ֆրանսական համայնքն ալ ծանօթանայ իր արուեստին:

Նորայր հանդէս կուգայ «Ամփիրի» թատերասրահը Մայիս 29-ին իր համոյթով, Անոյշ օփերայի ժապաւէնի լուսարձակումէն վերջ:

Զ. Ս.

ՆՇԱՆ ՍԵՐԳՈՅԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

=———=———=

Վաստակաւոր երաժշտագէտ Նշան Սերգոյեանի յոբելենական հանդիսութիւնը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Ապրիլ 25-ին, Փարիզի «Ալէք Մանուկեան» մշակոյթի կեդրոնին մէջ:

Յոբելենական Յանձնախումբի անունով Սերովբէ Սերովբեան բացումը կատարելով հանդիսութեան շնորհակալութիւն յայտնեց Սերովբէ Արք. Մանուկեանի՝ իր հովանաւորութիւնը շնորհած ըլլալուն համար, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Փարիզի մասնաճիւղին՝ որ սրահը սիրայօժար տրամադրած էր, ինչպէս նաեւ Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ եւ Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեանց, որոնք նիւթապէս օժանդակած էին հանդիսութեան:

Ապա կարդացուեցաւ յոբելեարի շնորհակալութեան գիրը՝ ուղղուած հանդիսութիւնը կազմակերպած մարմնին եւ ներկաներուն:

Խօսք առնելով Սերովբէ Սերովբեան տուաւ կենսագրականը Նշան Սերգոյեանի, վեր առնելով անոր 80-ամեայ գործունէութիւնը Պոլսէն Փարիզ եւ ծանրանալով անոր երաժշտական վաստակին վրայ: Իր խօսքի աւարտին, ան Յանձնախումբին կողմէ յոբելեարին նուիրեց յիշատակի մէտալ մը, որուն վրայ փորագրուած էին Նշան Սերգոյեանի անունն ու յոբելեանի թուականը: Ապա կարդացուեցաւ Կ. Պոլսոյ Հայոց Պատրիարք Շնորհ Արք. Գալուստեանի շնորհաւորական հեռագիրը:

Գեղարուեստական յայտագրին, ըստ նախատեսութեան, պիտի մասնակցէին նաեւ երգիչ Միհրան Էլմայեան եւ երգչուհի Աստղիկ Տէտէեան. առաջինը սգաւոր ըլլալուն, իսկ երկրորդը Հայաստան ճամբորդութեան պատճառով ներկայ չեղան: Սփիւռք - Կոմիտաս երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի մեկնաբանեց եկեղեցական եւ ժողովրդական քանի մը մեղեդիներ՝ Գովեա Եբուսաղէմ, Կալի երգ, Անդրանիկ, Շուշօ, Նազանի եարը, Կոմիտասի Հարսանեկան երգերը եւ այլն, որոնք մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին սրահին մէջ:

Դաշնակին կատարուած հիւրասիրութենէն ետք հանդէս եկաւ յոբելեարին որդին՝ Ժիրայր Սերգոյեան (պաս), մեկնաբանելով Անրի Ֆլէժիէէ, Աւետիս Մեսումենցէ, Ռոսինիէ եւ Մուսորսկիէ Արիաներ, դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկին Սոնա Թորոսեանի: Ջինջ ու յստակ իր ձայնով ու արուեստի խոր ապրումով Ժիրայր Սերգոյեանի մեկնաբանութիւնները ջերմ գնահատանքի արժանացան:

Յոբելենական հանդիսութիւնը շարունակուեցաւ ընդունելութեամբ մը: Ստեղծուեցաւ ընկերական եւ ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ մը, ներկաները խանդաղատանքով շրջապատած էին յոբելեարը, որ կ'ապրէր իր կեանքին ամէնէն երջանիկ պահերէն մէկը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Սատօն պահ մը չփոթեցաւ, որ թշնամիներ զինք յանկարծակիի բերած են եւ կաշառուած են պահակները: Սատօն հանդարտեցաւ շուտով երբ տեսաւ, որ 12 ձիաւորներուն մէջէն իրեն մօտեցողը Խալիլն էր:

- Ո՞ւր է ձիւլին քոյրը, Կիւլլին, - հարցուց Խալիլ, որուն ձայնին մէջ վրդովմունք կար:

- Սատօն բարկութենէն ձայն չհանեց ու սկսաւ իր մասերը իրարու սեղմել, որ ձեռքը չտանէր սուրին: Ան անմիջապէս կրնար պաշտպանել այդ 12 ձիաւորները ու չլթայի զարնել եթէ իր բարեկամ Հաճի Մուսայի խաթրը չըլլար: Չէ՞ որ ան յանձնած էր իր հովանաւորութեան՝ Հակառակ իր խօսս բարեկամին՝ Հաճի Մուսայի խաթրին, Սատօն միշտ ալ կը զգար, որ Խալիլ, այդ գլոց բլոց «խատամպօլցի»ի ներկայութիւնը նեղացուցիչ էր իրեն համար եւ սկսած էր նոյնիսկ իր գործերուն միջամտել եւ գլխին քրտական շարժման մասին շան քարոզներ կարդալ: Սատօն շատ բան չէր հասկնար այդ շարժումէն, ան Խալիլի հետ միայն մէկ կէտի մէջ համաձայն էր, - կռուիլ Թուրքին դէմ նոյնիսկ առանց նպատակի:

- Ո՞ւր է այն քիւրտ աղջիկը, - նորէն հարցուց Խալիլը:

Սատօն կրնար պայթիլ յանկարծ: Խալիլի խօսելու ձեւը մարակի հարուածի մը պէս կուգար:

Սատօն զայրոյթէն ոտքի ելաւ: «Այ շան լակոտ, ես քու եւ էդ ձիաւորներուն մօրթով կրնայի լաւ չարըններ շինել, միայն թէ գնա եւ տուայ ըրէ Հաճի Մուսային», խօսեցաւ Սատօն ու հեռացաւ իր թիկնապահներով:

Այդ պահուն Խալիլը հանդարտ շունչ մը առաւ, զգաց, որ վտանգը անցած էր եւ յաջողած: Ներսը, Սատոյի խոնախին մէջ կիները կը հագուեցնէին Կիւլլին, այդ օրուան հանդիսութեան համար, երբ յանկարծ կտրուեցաւ այն չարաշուք դհոլի ձայնը: Փափուքի հովը անցաւ ու մտաւ խոնախին մէջ Կիւլլին հագուեցնող կիներուն: Խալիլն է դուրսը:

Կիւլլին այս որ իմացաւ, դուրս վազեց, դէպի Խալիլը, երբ Սատօն կը մեկնէր խարոյկներու մէջտանէն, մինչ աղջը կապուած երկար շղթայի՝ կը դառնար անհամբեր: Դհոլին միօրինակ ու չարագուշակ ձայնին յանկարծակի կտրուիլը կարծես հանգստացուց մեր երեք բանտարկեալները: Անոնք արդէն կը սպասէին եասուի նամազին, երեքը մէկ դուրս ելլելու, պահակին հաշիւը տեսնելու ու փախուստ տալու համար: Կիրոս, թիւերու պէս չիտակ հաշուած՝ իր այդ մտածումներուն մէջ էր, երբ հեռուէն լսեցին մարդոց ձայներ ու ձիերու դոփիւններ:

Քարայրին բանտարկեալները այլեւս չկրցին խօսիլ իրարու հետ: Այո՛, այո՛, ձիերու դոփիւնները աւելի մօտեցած, քարայրի պատերուն կը զարնուէին ու ահա չամի լոյսերու խաղերը խառնված էին ջղջիկներու հանդարտ շարժումները:

Երեք բանտարկեալները կը սպասէին շատ դէշ վախճանի մը երբ ձիերն ու չամի լոյսերը կանգ առին քարայրին առջեւ ու լսեցին Կիւլլիին ձայնը, որ Սեննեքերիմին անունը կուտար ու զիրենք դուրս կը կանչէր:

Երեքը միասին դուրս ելան ու տեսան Կիւլլին ձիէն վար իջած, նաեւ տասը ձիաւորները: Իսկ այն մէկը, նոյնպէս ձիէն վար իջած, ձեռքը իր գեղեցիկ ձիուն վզին դրած՝ Խալիլն էր:

- Իսկապէս բախտաւոր էք, - խօսեցաւ Խալիլ: - Ես այսօր որոշած էի Գարափունար իջնել առանձին գործով եւ երեք օրէն հազիւ վերադառնայի: Այս երեք օրուան ընթացքին Սատօն, այդ աւազակը, արդէն լմնցուցած կ'ըլլար ձեր գործը: Երթանք, երթանք. ահա, ձեր ձիերն ու ձեր զէնքերը: Բաւական հեռու են մեր վրանները: Եթէ քիչ մըն ալ ուշանայինք ... երթանք, երթանք, քանի էդ հրէշը իր միտքը փոխած չէ: Ես նոյնիսկ կը կասկածիմ, որ Սատոյի մարդիկը կրնան բռնել մեր ճամբան: Դեռ վտանգն անցած չէ: Մենք ալ վտանգի տակ ենք:

Ու բոլորը մէկ հաւանական վտանգէ մը խուսափելու համար աճապարեցին հովիտն ի վար հեռանալ շուտով:

(Շար. 559)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Անահիտ Պասմաճեան հոգեհան-գստեան պաշտօն կատարել կուտայ Կիրակի, Մայիս 9, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին իր ծնողաց՝

ՎԱՆԻՆԷ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ
ԵՒ
ԵԶՆԻԿ ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ

ինչպէս նաեւ ընտանեկան համայն ննջեցելոց յիշատակին:

Ի գիտութիւն ողբացեալներուն յիշատակը յարգողներուն:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Այրի Տիկին Նուրիձա Խաչատուրեան իր սիրելի զաւկին՝ Պօղոս Խաչատուրեանի մահուան 2-րդ տարելիցին առթիւ կը նուիրէ 250 Ֆ. Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան եւ 250 Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Պ. Զարեհ Մինասեան իր կնոջ Տիկին Աստղիկ Մինասեանի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՃԱՇ
ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը ճաշ մը կը կազմակերպէ միայն կիներուն համար, Շաբաթ, Մայիս 15, Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ: Մուտքը 40 Ֆ.:

Երեկոյեան ժամը 8-էն սկսեալ:

ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
26, Rue Troyon — SEVRES

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

×

Կազմակերպուած Ծնողաց Միութեան կողմէ, Շաբաթ, Մայիս 8, ժամը 19.30-էն սկսեալ, պաք պիւֆէ:

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 4-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ
ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Կիրակի, Մայիս 16, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի հիմնադրութեան 4-րդ տարեդարձին առթիւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ տեղի կ'ունենայ ձեռամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը իր ամբողջական կազմով եւ ղեկավարութեամբ խմբավար՝ ԽԱՉԻԿ ԵԸԼՄԱԶԵԱՆԻ, կ'երգէ Եկմալեան եղանակով Ս. Պատարագը:

Սկիզբ. Ժամերգութեան 8.00

Ս. Պատարագ 9.30

Ս. Պատարագէն ետք եկեղեցւոյս Արծրունի Զրբաշեան սրահին մէջ, ի պատիւ երգչախումբի բոլոր անդամներուն, պատուոյ հիւրերուն, համակիրներուն եւ մերաղն ժողովուրդին՝ մեծ քօքթէյլ մը:

Սոյն հանդիսութիւններուն հրաւիրուած են ժողովուրդն ու հաւատացեալները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի, Տէսինի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.- Տէր եւ Տիկին Մաքսուտ Տէրտէրեանէ Յակոբ Սուսամեանի մահուան առթիւ 50 Ֆ. Դպրոցին:

×

Սէն Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ստացած է հետեւեալ նուէրները Սարգիս Դանիէլեանի մահուան առթիւ.- Դանիէլեան ընտանիք 400 Ֆ., Պօյաճեան Ռոպէռ 200, Սարգիս Օհանեան, Ղազարեան, Փիլավեան ընտանիք, Պօտուրեան, Տիկին Գալիքեան 100-ական Ֆ., Լինէգեան ընտանիք, Մինասեան Ս., Նասիպեան, Կարօ Թապիպեան, Գրիգոր Սթամպուլցի 50-ական Ֆ., Նազարէթ Մարկոսեան 20 Ֆ.: Պ. Միկի մահուան առթիւ.— Տէր եւ Տիկին Ալպէռ Միրաքեան 500 Ֆ., Քարաղամեան ընտանիք 200, Կարապետեան ժաք, Միլը Ռօզ, Անտրէ Գորգոյեան, Ռուբէն Հէրթիքեան 100-ական Ֆ., Հայկ Սեմերճեան, Ա. Աբրահամեան, Միլը ընտանիք, Ժ. Քէօսէեան, Պոմբառ 50-ական Ֆ., Պայծառ Տիրանեան 30, Տիգրան Հորոյեան 25, Ս. Գինոսեան 20, Տիրան Եղնոյեան 15 Ֆ.:

OPTIMA Tours

PROCHAINS VOYAGES EN ARMÉNIE

DU 15 AU 29 MAI — DU 12 AU 26 JUIN — DU 14 AU 31 JUILLET
DU 4 AU 17 AOUT VOL SPECIAL DIRECT EREVAN

Nouvauté! Réduction importante pour les jeunes de 16 à 35 ans.

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES Organise 2 Voyages Directs:
a) LYON / EREVAN / BAKOU / TBILISSI / EREVAN / LYON
b) LYON / EREVAN / LYON
DU 4 AU 17 AOUT

Nouvauté! Réduction importante pour les jeunes de 16 à 35 ans.

SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours

Renseignements et Inscriptions:

à Paris:
OPTIMA TOURS
67, Rue Quincampoix
75003 - PARIS
Tél.: 274. 27. 20

à Décines:
Maison de la Culture Arménienne de Decines
15, Rue du 24 Avril 1915 - 69150 DECINES
Tél.: (7) 849. 42. 97
Tous les jours, sauf Lundi,
de 10 à 12h. et de 14 à 19h.

VOYAGE ORGANISE PAR LE FOYER CULTUREL DE NICE
AVEC UN VOL DIRECT NICE / EREVAN
DU 25 SEPTEMBRE AU 9 OCTOBRE

Renseignements et Inscriptions:

Pour Nice et les Alpes - Maritimes:
— Monsieur IKEDJIAN Arthur
29, Avenue St. Augustin — 06200 NICE
Tél.: (93) 83. 35. 03 ou (93) 88. 76. 08
— Monsieur GEDIKIAN Vasken
Tél.: (93) 88. 06. 41

Pour le Var:
Monsieur KASSIGUIAN Raffi
8, Rue des Ecoles
83710 - MONTAUROUX
Tél.: (94) 76. 44. 23

Lic. A 946 (Agence Agréé INTOURIST)

RESULTATS
DU CONCOURS DE DESSIN

Organié par
L'U.G.A.B. — JEUNES

Dans le cadre de
« LA SEMAINE
DE LA RENAISSANCE ARMENIENNE »

CATEGORIE A: (6 à 16 ans)
M. Altounian Armand (6 ans), Mlle. Kassadjian Valérie (9 ans), Mlle. Koséian Irène (16 ans)

CATEGORIE B: (16 à 28 ans)
Ier Prix: Mlle. Barguerdjian Herminé
2ème Prix ex-aequo: M. Kaprielian Edouard, M. Torossian Vahé
Prix de l'Académie: Goetz Daderian
Mlle. Sahetchian, M. Garoyan Garo

CATEGORIE C: (Plus de 30 ans)
M Manessian Claude

ԽՆՋՈՅՔ - ՊԱՐ

NOVOTEL - BAGNOLET
10, Avenue de la République - Bagnolet

×

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին Նովոթէլի սրահներուն մէջ, Շաբաթ Մայիս 15, ժամը 20.00: Հայկ. ճոխ յայտագիր: Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով. — 233 41 74 եւ 206 42 50:

Հայկական մթնոլորտ, երգ, նուագ, պար, Իտալիայէն հրաւիրուած պարսկահայ ուսանող — երիտասարդներու կողմէ.

Կ'երգէ ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԵՐԻՑԵԱՆ
(Վիէննայի օփերայէն)

Ճաշագին 150 Ֆ.:

Ժամը 22էն ետք՝ մուտք 30 Ֆ. պիւֆէ:

LA GRÈCE A LA CARTE
VOUS PROPOSE

PARIS - ATHÈNES - PARIS
1150 F.

DEPARTS DU: - 23/5 - 30/5 - 13/6 - 20/6

1390 F.
DEPARTS:
02/5 - 09/5 - 06/6 - 27/6
SEPTEMBRE

1490 F.(*)
JUILLET - AOUT
(*) SUPPLEMENT 200 F.
DU 31/7 AU 10/8

AINSI QUE TOUTES PRESTATIONS
(HOTELS - CIRCUITS - CROISIERE)
AU DEPART D'ATHENES

Pour tous Renseignements:
ARPI BODURYAN — ANITA TACHDJIAN

V. V. S.

5, Place A. Malraux - 75001 Paris

Tél.: 296. 37. 70

LIC.: 1539

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Հրջանայի[n] վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա-ցած է 10.000 Ֆ. «*մՆ» ընկերուհիէ[n] Պելֆոնտէնի կայանի ի նպաստ:

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

×

Բարձր Հովանաւորութեամբ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ
Էքզարք
Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Համայնքի
ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 16, ժամը 16-ին
CENTRE HOSPITALIER VALVERT
Boulevard des Libérateurs
13011 — MARSEILLE

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise
Tous les Dimanches — de 10h. à mi[di]
Sur FM. 89.50 Mghz.
PROGRAMME DU 9 MAI
Interview du chanteur Arman
Emission médicale
Le 24 Avril en France et dans le mon[de]
(revue de presse)
Témoignage du 24 Avril à Erévan

×

Forum-Radio-Ararat

TOUS LES DIMANCHES — DE 10H. A 1[1H.]
Une émission destinée aux Communa[utés] Arméniennes de la Région Parisien[ne]
M. F. 98 Mhz.

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin - 75005 PARIS

VENDREDI, 14 MAI

DINER DE GALA

A L'OCCASION
DU PREMIER ANNIVERSAIRE DU CENTRE
L'apéritif sera servi à partir de 20h.30
Participation: 100 F. — Etudiants 50 F.
S'inscrire avant le Lundi 10 Mai
en téléphonant à la Paroisse:
278. 31. 93

Ա Յ Ց

ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆ

Շաբաթ, Մայիս 15, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերուն՝ քաղաք, Պոմոն, Սէն-Ժէրոմ, Պուլվ. Օտտօ: Այդ օրուան պարեալներու ճաշը կը ստանձնեն [...] չուհիները: Անոնք որոնք կը փափաքին այցելել Թող բարեհաճին դիմել երեք շրջանի վարչութեան անդամներուն, ղեկանալու համար երթեւեկի պայմաններու եւ ժամադրութեան:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՅՆ

ՍԷՆԹ ՕՆՈՐԻՆ - ՏԷ - ՓԷՐԹ

Յուլիս եւ Օգոստոսին կ'ընդունի 6 - 13 տարեկան մանուկներ, առանձին կամ ընկերակցութեամբ իրենց ծնողներուն:

Արձանագրութեան համար դիմել Կարմիր Խաչի գրասենեակը, Երկուշաբթի օրերը, ժամը 17 - 19,

32, Rue de Trévise — 75009 Paris

եւ կամ ժամադրուիլ, հեռաձայնելով.

985. 36. 53

Մանկանց Բոյնը բաց է ամբողջ տարին

×

ԵՐԵՔ ՕՐ ՄԱՆՇԻ ԱՓԵՐՈՒՆ
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՅՆԻՆ ՄԷՋ
29, 30 եւ 31 Մայիս

Արձանագրուիլ, հեռաձայնելով.
- ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ 985. 36. 53
- ՍԱՂԱԹԷԼԵԱՆ 854. 35. 74
- ՕՀԱՆԵԱՆ 631. 81. 94

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
9
DIMANCHE
9 MAI
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՅԱՌԱՋ
ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Թիւ 61
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH
LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.167 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.167

ՄՕՏԵՑՈՒՄ ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ

(Հ. ԷԴՈՅԵԱՆԻ ԱՌԻԹՈՎ)

Հենրիկ Էդոյեանի արտադրութիւնը (1) բանաստեղծի նիւթ է տասնամեակէ մը ի վեր (2)։ Հատորով հրատարակուելէն իսկ առաջ՝ Պիտակներ՝ «ինտելեկտուալ» «ձեւապաշտ» կամ աւելի ծանրակշիռ «բովանդակազուրկ», որքան հնարոյր ու նախնական նոյնքան հակասական՝ կրնան մեզի թելադրել արհամարհանքին ու հերքումին չափը։ Բայց արտադրութիւնը, ինք, կը մնայ չընթերցուած, կարծէք բանաստեղծութեան ներքին, մինչ նպատակը ըլլար ո՛չ թէ ընթերցումի կարելիութիւններ բացայայտել, այլ միայն զանոնք անգիտանալ կամ խափանել։ Որով «մեր» քննադատական «միտքը» կամ քննադատութիւնը իրրեւ կրթանք ու պաշտօնէութիւն փաստը կու տայ իր խոթութեան, իր անկարողութեան ինքզինք նորոգելու, սնելու երկերու շփումէն, ապրելու անոնցմով եկող առաղձէն, անոնց բերած սարսուռէն կամ առթած՝ հմայքէն։ Եւ արդէն ինչպէ՞ս կրնայ քննադատութիւնը նորոգուիլ, երբ կասկածի չենթարկեր իր «գիտական» մեթոտները։ Ժամանակակից արտադրութիւններու, մանաւանդ «երիտասարդական պոեզիայի» առջեւ անոր անանկութիւնը փաստ է։ Կը հասկցուի ինչո՞ւ բանաստեղծի ապարդիւն թղթածրարը, հոս, նետուի մէկդի եւ փորձը ըլլայ այս արտադրութեան մէկ ընթերցումին։

Այս մօտեցումը չի դիմեր Էդոյեանի անունով եկող գրքերու եւ յօդուածներու համանման, վերջնակա՛ն իմաստին կամ ճշմարտութեան։ Կ'ուզէ յարգել «գրական» երկերու ընթերցումին անվերջութեան սկզբունքը, գրուած Էդոյեանի Բառի որոնումը յօդուածին մէջ.- «Մինչդեռ բանաստեղծութիւնն իր ժամանակակից իմաստով չի կարող մինչեւ վերջ բացայայտուել ընթերցողին։ Նրա նպատակն է՝ ազդել ընթերցողի ոչ թէ հասկանալու ունակութեան, ռեֆլեքսող գիտակցութեան, այլ անգիտակցութեան, նրա «գաղտնիքի» վրայ»։ Տեղ մը, միշտ որոշելի, միշտ անորոշ տեղ մը՝ բանաստեղծութիւնը կը վրիպի բացայայտումի աշխատանքէն, կապուած էապէս գիտակցութեան ու հասկնալու ունակութեան, մինչ «գեղարուեստական» գաղափարը «չի կարող տեղաւորուել տրամաբանական ընդունուած կատեգորիաների մէջ»։ Փաստօրէն ընթերցումի արարքը սահմանի մը կը բախի, կը հանդիպի գաղտնիքի մը, որ ըմբռնելի չէ գիտակցութեամբ։ Այդ սահմանը կը սահմանափակէ ընթերցումը, զրկելով զայն ամէն բան հասկնալու եւ բացայայտելու, բացատրելու «իրաւունքէն»։ Բայց այդ սահմանը նոյն ատեն կը կազմաւորէ ընթերցումը։ Կը յօրինէ զայն իբրեւ մօտեցումն ու պահպանումը անբացայայտելիին։ Պատկեր ու Կէսօր հատորին մէջ գրուած է.- «Խօսքը չի հասկացւում / երբ շատ ես ձգտում հասկանալ» (3)։ Անհասկնալին կը պատկանի խօսքի տարածքին, ժամանակին, իբրեւ ո՛չ միայն անոր անբաժան մասը, այլեւ անոր հասկացումին իսկ։ Հետեւաբար հասկնալը պէտք ունի անհասկնալիին, թերեւս նոյնիսկ անհասկացողութեան, իբրեւ հաղորդումի ձեւ։ Բանաստեղծութիւնը, «ժամանակակից իմաստով» կը հասկցուի, երբ տեղ մը կ'ընդունինք չըհասկնալ զայն, կ'առնենք զայն մեր մէջ իր օտարութեամբ ու գաղտնիքով։ Կը տարուինք անոր ազդումէն մեր «անգիտակցութեան» վրայ։ Արդեօք ամէն ընթերցում չի՞ գար այդ «գաղտնիքէն» իբրեւ անոր ու ընթերցուածին բախումը. արդեօք ընթերցումը չի՞ կրեր իր մէջ անգիտակցութեան հակազդումը բանաստեղծութեան ոչ - բացայայտելի ազդումներուն։ Որով ընթերցողը բանաստեղծութեան անբացայայտելիին համար իմաստներու ցանց մը կը յօրինէ։

×

Սկզբնական կացութիւնը Էդոյեանի բանաստեղծութեան (եթէ կարելի է որոշադրել նման կացութիւն, ամբողջովին շարժումի շրջանակին մէջ դարձող այս արտադրութիւնը) իրերը կան։ Երկու հատորներուն մէջ կը թափառին անոնց անունները. ջուրը, քարը, քամին, խեցին, զանոնք շրջապատող փողոցները, քաղաքը։ Դարպասները, պարիսպները, շէնքի մակերեսները, մէկ խօսքով՝ քաղաքը իրրեւ առարկայութեան տարածական միութիւն, կը թելադրեն աչքին առջեւ գըրուած, անոր դիմաց եկող աշխարհ մը, որուն էական յատկանիշն է տարածութիւնը։ Իրերը կան տարածութեան մէջ եւ անոնց ամբողջութիւնը կը կազմէ «իրականութեան ստրուկտուրան», կառոյցը։ Իրերը հոն են, զոց, փակ իրենք իրենց մէջ, լուռ, տարտամ մութի մը մէջ։ Սկզբնական քաոս մը.- «Քաոսը սկիզբն է, առաջին ուժը...» (ՊԿ 132)։ Իրերը «անտառն» են մութ.- «Արեւը դնում է իր կնիքն անտառում, բայց անտառում մութ է...» (ՊԿ 5)։ Այլ տեղ՝ «Դու անցնում ես վայրկեանի միջանցքով / ոչ մի-

Գրեց՝

Գ. ՊԸԼՏԵԱՆ

այն յուշի մէջ, այլ աւելի բարձր, / այնտեղ ուր չկան թռչուններ եւ աստղեր, / ուր քնած թէ արթուն ձգւում են իրերը, / ծառերը, թիերը, ջրերի ալիքները,մըղուելով վեր...» (ՊԿ. 6)։ Հոն են, բայց կարծես կը սպասեն, կը մղուին վեր, կ'ուզեն բարձրանալ, ուղղահայեաց շարժումը անոնց, դէպի յայտնութիւն ու երեւում, ինչպէս քաղաքը, իրականութեան այդ պատկերը, որ կը ձգտի խօսքին, իր «անունին», կը դառնայ բառ.- «Քաղաքը մի պահ մօտենում է ինձ, / վերցնում իր անունն իմ գոյութիւնից / եւ մնում կողքիս ընդմիշտ քարացած» (ՊԿ. 75)։ Այլ տեղ փողոցն է.- «Նա (բանաստեղծը) դուրս է նայում - տեսնում քաղաքը / փայլուն զանգի տակ կէսօրուայ արեւի, / եւ փողոցը, որ վազում է շեղքի վրայով նրա / կիսւում է երկու մասի – դառնում Խօսք ու Նկար...» (ՊԿ. 105)։ Իսկ Բառի Որոնումը յօդուածին մէջ Էդոյեան կը տարազէ հարցադըրութեան իսկական շրջանակը. «Պոէտը ձգտում է հասնել իրերի էութեանը։ Իրերը փոխադրւում են բառի մէջ, բառը դուրս է գալիս իր նեղ իմաստից»։ Իրերը կը սպասեն խօսողի խօսքին, բանաստեղծի նայուածքին որ դառնան բանաստեղծական «կառոյցի» մաս։ Երբ բառը չկայ, իրերը չկան.— «բառի կորուստը աշխարհի կորուստ է»։ Բառին մէջ կը խտանայ իրերուն էութիւնը, կարծէք առանց լեզուին իրերը չըլլային։ Ներքին համաձայնութիւն մը կը կապէ իրերու էութիւնը բառին։ Իրերու այս մուտքը բառերուն մէջ Էդոյեանի համար փոխաբերութեան՝ իր բառով «մետաֆորի» եւ այլակերպումի «մետամորֆոզի» շարժումն է (4)։

Մետաֆոր, պատկեր, կերպարանափոխում յղացքներ են, որոնք անդադար կը յայտնուին Էդոյեանի ո՛չ միայն յօդուածներուն մէջ, այլեւ քերթուածներուն։ Անշուշտ ո՛չ ոճային, ո՛չ ալ գեղագիտական զարդերու մասին խորհրդածութիւն է եղածը։ Անոնց ցանցին հետեւիլը մեզ շատ հեռուները պիտի տանէր։ Անոնք կը կազմեն իսկական համակարգ մը, որուն ընդմէջէն բանաստեղծութիւնը կը մտածէ ինքզինք։ Կ'առնեմ Անդրադարձումներ-ին մէջ տպուած շատ կարճ կտոր մը, որուն խորագիրը Մետաֆոր է.-

«Քարի վրայ մի ծաղիկ է բացւում,
հողը դառնում է անուանումը ջրի,
ջուրը շարժւում է աւազի երակներով
եւ օդը դառնում է անծանօթ։
Արթնացում խօսքի, որ հոսում ես հոգու
սահմանների միջով, քո երկնքի տակ
մենք դուրս ենք ելնում կեանքի անդունդներից
եւ մտնում բառերի մէջ
յանուն մի նոր պահի» (Ա. 64 - 65)

Այս քերթուածը կարելի է ենթարկել ամէնէն դասական վերլուծումին, այնքան իր սեղմութեան մէջ իր թելադրածը կը պարզէ։ Իր 9 տողերով՝ անիկա կ'արարէ ինչ որ կ'ըսէ։ Առաջին չորս տողերուն մէջ տրուած են բնութեան տարրերը՝ քար, հող, ջուր ու օդ։ Բայց տողերը, ամէն մէկը առանձին ու տարբեր ձեւերով այլակերպումի եղանակաւորումին կը հետեւի։ Քարին վրայ կը բացուի ծաղիկը (ընդհանուր անունը վարդին, որ ուրիշ անունն է «գեղեցկութեան»)։ Հողը կը դառնայ ջուրին անուանումը, կը միանայ ջուրին, ինչպէս միթաբանութեան մէջ կամ հէքեաթներուն երկու տարրերը կը ձուլուին, կ'արտադրեն տրամաբանութեամբ անլուծելի ու անհասկնալի նոր միութիւն։ Խօսքի ալշիմին, որ կը ստեղծէ նոր միաւոր։ Հողը կը դառնայ անուանումը ջուրի միայն բանաստեղծութեամբ։ Ջուրը իր կարգին կը դիմէ աւազի երակներով, հողէն, դէպի օդը, որ կը դառնայ «անծանօթ», վասնզի ջուրին անծանօթն է, ամէն պարագայի մեր գիտցած օդը չէ։ Բարձրութիւնն է ան, թափանցիկութեան վայրը, որուն կը ձգտի քարը իր անկարելի ծաղիկով։ Խտացեալէն՝ իմաստը, իրականութենէն՝ անոր պատկերը։ Հինգերորդ տողէն կ'սկսի քերթուածին երկրորդ բաժինը, առաջինէն զանազանուող ոչ միայն պատկերակերտումով, այլեւ ոճային ու քերականական առանձնայատկութիւններով։ Այստեղ կը գտնենք Էդոյեանի բանաստեղծութեան յատուկ երկրորդ դէմքը, դունը, որը կը ստեղծէ երկախօսական միջոց, բայց որ անպայման չի յղուիր մէկու մը. դուն «հայելի» մըն է (ՊԿ. 17), աւելի «խորն... քան գիշերն ու ցերեկը, աւելի անեզր, քան մոռացումը» (Նոյն)։ Կամ՝ «Ես իմ խօսքերը յղում եմ նրան, / ով ապրում է իմ մէջ, իմ չուրջն ու իմ կողքին, / ով ինձ է դիտում բոլոր կողմերից» (Ա. 68)։ Նման մէկը ոչ ոք է, եւ այստեղ անիկա «արթնացում խօսքի»ն է։ Ինչ որ գրուեցաւ նախորդ չորս տողերուն մէջ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ խօսքին ծընունդը, քարէն բացուող ծաղիկը։ Հոգիի սահմանքները եւ երկինքը կը նշեն վայրը խօսքին, հակադրուող «կեանքի անդունդ»ներուն, ուր դժուար չէ կարդալ իրերու աշխարհը իր մթութեամբ, մարդկային գոյութիւնը իր անկումով ու պարապով։ Խօսքը երբ կ'արթննայ, կարծէք միայն քնացած ըլլար, կարծէք միշտ ըլլար գոյ, այն ատեն դուրս կ'ելլենք իրերու թանձրութենէն դէպի վեր, դէպի երկնքի երեւումը, կը մտնենք բառերու կալուածին մէջ։ Կը յայտնուի նոր պահը, նոր ժամանակը։

Եթէ ամբողջական ընթերցում մը փորձուեցաւ Մետաֆոր-ի առիթով, անիկա եղաւ որոշ միտումով։ Արդարեւ՝ յաճախ արդի բանաստեղծութեան խօսքը շեղակի է, որովհետեւ կը խուսափի տեղեկութիւն հաղորդելէ։ Էդոյեանի ոտանաւորը ունի իր եղանակը նշանակելու, իմաստի ցանցեր ստեղծելու։ Ընթերցումը ուրիշ բան չըրաւ եթէ ոչ մնաց պատկերներու տրամաբանութեան մէջ, առընչելով գըրուածը ըսուածին, ունկնդիր՝ միշտ ենթատողին ու բառերով չըսուածին։

Փոխաբերութիւնը, պատկերը, իբրեւ միութիւնը երկու հակադիր տարրերու, Էդոյեանի համար կը կազմէ բանաստեղծութեան էութիւնը, անոր ընդլայնելու, ըլլալու եղանակը։ Անիկա զարդարանք չէ, իմաստը պատկերելու, թարգմանելու ձեւ, ի վերջոյ ջնջելի։ Փոխաբերութիւնը իբրեւ պատկեր, իբրեւ երկու տարրերու միաձուլում իր մէջ կը կրէ գաղտնիք մը, որ անոր կազմութիւնն է եւ ուրկէ կը բխի անոր անսահմանութիւնը։ Փոխաբերութիւնը արդիւնքն է այլակերպումի շարժումին։ Բառի Որոնում-ին մէջ Էդոյեան կը գրէ.- «Բառի պերիպետեաները օգնում են աւելի ճըշգրիտ վերակառուցել աշխարհի կոնստրուկտիւ չէնքը. թէ բառի ինչպիսի կիրառում է գործածում պոէտը, արդէն նրա կամքն է, կարեւորը ժամանակի տարածութիւն ստեղծելն է, այսինքն՝ պոէտի միաձուլումը իրականութեանը, կոնկրետ փաստի մէջ։ Դա տեղի է ունենում բառի սահմաններում, որն իր մէջ վերամարմնաւորելով պոէտի կամքը, ժամանակը, տարածութիւնը, կերպարանափոխուելով դառնում է մետաֆոր»։ Փոխաբերութիւնը կերպարանափոխութիւնն է բանաստեղծական «կամքի» (ըսենք նաեւ «զգացմունքի», վասնզի բառերը առանց զգացմունքի, ինչպէս կ'ըսէ Էդոյեան, չեն շարժիր), ժամանակի եւ տարածութեան։ Ընթերցողը նշմարեց ի հարկէ չեշտուած գործածութիւնը կառուցում, կառոյց, վերակառուցում բառերուն, որոնք կը թելադրեն փոխաբերացման շարժումին էապէս ճարտարապետական եզրը։ Էդոյեան յաճախ կը խօսի քանդակի մասին, «քաղաքին մէջ յայտնւում է մի քանդակ» (Ա. 4), իբրեւ մետաֆորին մէկ նմանակը։ Բայց փոխաբերութիւնը, նոյնիսկ իբրեւ անշարժ թուող քանդակ՝ կը կրկնէ, աւելի ճիշդ կ'իրացնէ այլակերպումի շարժումը։

«Մետամորֆոզը», «հրաշքներ» ստեղծող շարժումը, Էդոյեանի գրութեան մէջ անդադար կապուած է գրողական արարքին. «Ում ներշնչանքն է մօտենում նրան / էլ չեն ճանաչում, մետամորֆոզի / հըրաշքների մէջ ինչքան էլ խօսի, / կը մնայ մենակ...» (ՊԿ. 67)։ Կամ «Մետամորֆոզն այս ժամի նոր պատկեր է մեզ բերում» (Նոյն, 80)։ Այլակերպումը պատկեր ու փոխաբերութիւն բերող արարքն է, գրողական աշխատանքը, ուր իրերը կը մտնեն բառերու կառոյցին մէջ։ Հոն է որ ծառերը կը ծնին (Ա. 21)։ Իրերու այս մուտքը լոյսին կը տարազուի իբրեւ «յայտնութիւն». իրերն ահա յայտնւում են ու անցնում» (Ա. 10) կամ՝ «Ծառեր

(Շար.ը կարդալ՝ Դ. էջ)

ՀԻՆ ԵՂՋԵՐԱՓՈՂԸ

Ես փչում եմ հին եղջերափողի մէջ,
և մեղեդին փոշու հետ բարձրանում է օդ,
չորացած խոտերը նորից կանաչում են եւ
կանգնում ոտքի, ճախրում են թիթեռները
զարմացած եւ շիկնած թեւերով,
ձայնս հասնում է մինչեւ անտառը դիմացի,
որի մութ խորքերից նայում են հիացկոտ
եւ անվստահ աչքերը կենդանիների։

Ես չեմ նմանում ինքս ինձ,
(մի՞թէ ես Օրփէոսն եմ,
որին յօշոտել են մի օր գազանները)։

Դաշտի ոսկեգոյն անդորրի մէջ
եղջերափողը կանչում է անցեալը
ինձ համար - այն, ինչը դեռ չեմ ապրել,
ես գնում եմ նրա հետ, ինձ մի սպասէք,
իսկ եթէ սպասում էք–ես կը գամ առաջին
տերեւների հետ, եւ ձեր որդիներին,
(եթէ դուք չինէք այլեւս) - կը պատմեմ
ձեր մասին
եղջերափողի խաղաղ հնչիւններով։

ՀԵՆՐԻԿ ԷԴՈՅԵԱՆ

ՇԱՐՈՒՆԱԿԵԼԻ...

Կը շարունակեմ, պարզապէս, մեր ընդհատուած խօսակցութիւնը. բայց թէ ի՛նչ կրնայ կոչուիլ շարունակութիւնը՝ չեմ գիտեր: Չեմ ալ ուզեր գիտնալ: Բայց քե՛զ է որ կը զգամ: Անուն չունիս՝ որովհետեւ քեզ չեմ սահմանած. չեմ իւրացուցած: Չեմ իսկ գիտեր թէ ինչու քեզի՛ է որ կը խօսիմ՝ երբ հասցէ չես ինծի համար՝ որովհետեւ մարդոց ընելիք չունիմ: Չես իսկ գիտեր թէ ո՛վ եմ ես, բայց գիտեմ թէ կը զգա՛ս զիս: Բայց գիտեմ թէ կը բաւէ որ զգանք զիրար՝ եւ յանկարծ ստուած մը ամէն ինչ ծայրէն կը սկսի՝ ի սկզբանէ... կամ ի լրումն ժամանակի: Ինչպէս պատահեցաւ:

×

Պատահեցաւ, որով կը յիշեմ: Ուշ գիշեր էր եւ կ'անձրեւէր: Միշտ սիրած եմ անձրեւին ձայնը՝ հակառակ իր միօրինակութեան, իր քիչ մը յոգնեցուցիչ չափչափին: Կը լսէի անձրեւը ու կը դիտէի զինք, որ սենեակի կիսաստուերին մէջ մերկ ու խորհրդաւոր, բաց պատուհանին առջեւ ոտքի՝ դուրսը, պարտէզը կը դիտէր: Այդպէս, երկար ատեն անխօս, իւրաքանչիւրն իր միտքերովը տարուած: Երբ եկաւ ու բազուկներուս մէջ ամփոփուեցաւ, աչքերուն մէջ արցունքներ տեսայ. ինծի՛ բերած իր արցունքները, իր յիշատակները՝ զորս չէր կրնար, պէտք չէ՛ր սրբէր: Պինդ սեղմած՝ կը գուրգուրայի անոյշ, աղուոր գլուխը. կուրծքըս կը թրջուէր իր տաք արցունքներովը: Լռումը, հաղորդութիւնը մարմնին: Ուժ մը կայ, գգուանքի աստիճան մը, աւելի քան քաղցր, աւելի քան գերագոյն բերկրութիւն մը՝ երբ կ'ուզես հալեցնել ու հալիլ, լուծել ու լուծուիլ. իրապէ՛ս միանալ. ամբողջանա՛լ: Կը զգայի թէ նոր բան մը ծայր կու տար: Անվերջ բան մը: Կը զգայի իր շունչը. սիրտը որ կը բաբախէր՝ արագ ու անկանոն: Աճապարող, անհանդարտ, բայց եւ ժամանակէն դո՛ւրս բան մը. ի՛նքը: Առաջին քերթուածը որ իրականութենէն անդին, աւելի՛ն կը թելադրէր: Բաղդատութեան եզրերը կը ջնջուէին: Ալ ո՛չ ներաշխարհ, ո՛չ հոգեվիճակ՝ բախելու համար մարմնին տխրութեան. աշխարհին: Ամէն ինչ լուսաւոր, թափանցիկ, մաքուր: Կը զգայինք զիրար:

Գրեց՝ ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

×

Կը յիշեմ ձայնդ. մեղմ, թաւշային. կ'ըսեմ՝ անձրեւային: Խորքէն եկող, ապրուած բան մը: Կարծես կը լսեմ ձայնդ, այս ժամուն, անձրեւին հետ, ու հաւատա՛, կը հաճոյանամ: Կը հաճոյանամ՝ հոգիով ու մարմնով: Խաղաղ, անոյշ դրդիռ մը, անբացատրելի բաւարարութիւն մը կը համակէ մարմինս: Կը դպչիմ, կը շօշափեմ, կը գգուեմ ձայնդ: Իբրեւ թէ սիրէի քեզ. այս խօսքը յանկարծ եկաւ. այո՛, իբրեւ թէ քովս ըլլայիր ու սիրէի քեզ: Կը սիրեմ ձայնդ. կը սիրեմ անձրեւին ու հովին ձայնը, մանաւանդ գիշերը, անքուն: Անձրեւին հետ կը մնամ, իսկ հովին հետ կը մեկնիմ: Անձրեւին հետ կը մնամ՝ որովհետեւ ինքնամփոփում մըն է որ կ'ապրիմ: Կը ստեղծեմ կայուն, հանդարտ աշխարհ մը, հոն ուր արեւու ճառագայթով մը թափանցիկ, ամէն մարդ միս մինակ կը մնայ: Կը մնայ անժամանակ, անկերպարան: Կը պատահի՛: Մեր վերջին փորձառութեան, մահուան պէս բան մը: Գուցէ: Բայց կը պատահի՛: Պատահեցաւ: Դ ո ւ ն ալ չկայիր: Այդ իսկ պատճառով զիս կ'երեւակայեմ միշտ առանձին: Առանձին՝ փողոցին մէջ: Միշտ փողոցին մէջ: Կը փոխուին քաղաքները միայն՝ որոնք երկուք են,– Վենետիկ եւ Փարիզ: Երկուքն ալ գիշեր ատեն, որովհետեւ շուտով իրիկուն էր արդէն. շուտո՛վ: Ներամփոփ, պարուրուած, պահուած ուրուագիծ մը կը թելադրէ Վենետիկը: Իբրեւ թէ անցած, կորսուած բան մը: Ընկղմած բան մը: Վերյիշում, վերստեղծում՝ աւելի խոր, աւելի կատարեալ: Աւելի հայեցողութիւն, սեւեռում՝ քան երազ: Կրկներեւոյթ՝ երբ մինակ ես՝ աշխարհի սրտին վրայ գտնուելու պէս տեղ մը: Ինքզինքիդ մէջ ծայրագոյն, անմատոյց տեղ մը: Կեցած ես, իբրեւ թէ, միշտ Ծաթթէրէի վրայ: Դիմացը, մութին մէջ, նաւերու դիմաստուերներ: Անորոշ. կարծես՝ կան ու չկան: Բայց ի՛նչ ալ ըլլայ՝ դուն կեցած ես, անոնք կ'երթան: Ամէն ինչ կը փախչի, կը հեռանայ: Ամբողջ փորձառութիւնդ: Վերադարձող, մեծցող, տիրո՛ղ անկրկնելին: Երբ Վենետիկ, քարափին վրայ առանձին կը մնաս, հո՛ն է որ լաւագոյնս կը զգաս թէ ի՛նչ կը նշանակէ վկայել՝ քու եւ ժամանակին մասին: Մնալ մինակ եւ ամբողջ, անաղարտ, ամէն ինչով լեցուն եւ անկարօտ: Եւ տեսնել ամէնքը, ամէնքը որ կը հեռանան: Աւելին, գիտես որ այդ հեռացումը վերջին հանդիպումն է, որովհետեւ ի՛նչ ալ պատահի, վերադառնան իսկ – հոն կամ այլուր, վայրը կարեւոր չէ այլեւս – երբեք զիրենք պիտի չտեսնես այնպէս՝ ինչպէս է՛ն – ինչպէս ուզեցի՛ն ըլլալ, ինչպէս կրցար պահե՛լ–: Ժամանակը, որ չի՛ կրկնուիր, որովհետեւ արեւ չէ եւ հոլովոյթ, որ աւելի – երբ ժամադրութիւն չկայ այլեւս – խորք է, զգացողութիւն՝ քան թէ ձեւ, երեւոյթ: Եթէ կարելի ըլլար օր մը ամէն ինչ կեցնել, այլեւս ոչ ոք մեկնէր,– հաւանօրէն նորէն անձրեւէր. բայց երբ ձեռքերը գրպաններուն մէջ անձրեւին տակ հեռացող չկայ՝ անձրեւ չէ ան, այլ ջուր որ կ'իջնէ – ուրկէ՛ ուզէ իջնէ–, որ եղանակ չունի՝ որովհետեւ ուսը թօթվող, հո՛գս ըսող անփոյթ հեռացող չկայ: Սուլող չկայ: Անձրեւը ամէն տեղ, բայց սրտէն, ջուր է միայն.– ահա թէ ինչո՛ւ կ'անձրեւէ նախ բանաստեղծին սրտին մէջ, եւ յետոյ միայն քաղաքին վրայ: Մնացեալը մեկնութիւնն է միայն այս երկու տողին: Բանաստեղծութիւնը հոս կը լրանայ. այսինքն՝ կը յանգի. այսինքն՝ կը սկսի: Սկիզբ ու վերջ՝ ի ն չ պ է ս հ ե ռ ա ց ո ւ մ ն ու մնալը. նայած՝ թէ ո՛վ ուրկէ կը հեռանայ, ով ո՛ւր կը մնայ: Վիճակ: Դիրք: Հին քաղաքի պէս բան մը. ապրուած, անցա՛ծ բան մը՝ որ նորութիւնը պիտի ծնի. չտեսած, չըզգացած դէմքեր պիտի մերժէ կամ ընդունի: Պիտի ծնի բանաստեղծութիւնը: Կեանքէն, տխրութենէն անդին ու գերագանց՝ պիտի յօրինէ քերթուածը: Եւ քերթուածը այլեւս մարմին, եւ մարմինը՝ սիրոյ կշռոյթ ու եղանակ: Երջանի՛կ՝ ձեռքերը միայն՝ որ պիտի տեսիլքը մերկացնեն: Պիտի շօշափեն ձեւը շունչին ու իղձութեան: Ականջները միայն՝ որ պիտի լսեն իղձութեան ձայնը: Շրթները՝ որ պիտի խմեն գինին: Այս զգայութեամբ որ պատկերը կը յօրինէ – չեմ ըսեր կը վերստեղծէ, որովհետեւ նոյնը չէ երբեք, այլ փոփոխական, որով նոր՝ ըստ տրամադրութեան, ըստ ըզգալո՛ւ կարողութեան – Փարիզ եմ արդէն: Աշխարհի վրայ ո՛ւր ալ ըլլամ, Փարիզ եմ: Ջնջած եմ արդէն աընչութիւն եւ յարաբերականութիւն: Ամէն ինչ անմիջական, անսպասելի: Ամէն ինչ յանկարծ, ինչպէս պատահեցաւ երբ առանձին մնացինք՝ դէմ առ դէմ: Կը մնայ Լատինական Թաղին պանդոկին սենեակը՝ Փարիզի տանիքներուն եւ երկինքին միայն բացուած իր պատուհանով: Կը մնայ գորշ, նուաղուն, անցած բան մը: Մարմնին առաջին տխրութիւնը ու Արլէ՛թ, անուն մը միայն ու այն՝ ինչ որ տարիները կրնան պահել կամ աւրել: Պահած են ու աւրած: Բնակավայրը, օր մը, նմանեցաւ կնոջ: Երբ տալիք չունէր այլեւս հոգիիս ու մարմնիս՝ ձգեցի գացի ուրիշ կնոջ, երեւակայեցի ուրի՛շ բան: Ձգել երթալ գտնելու համար նորը՝ այնքան ատեն որ տեւական ներկայութիւններ, կարօտներ չենք ստեղծած: Փարիզ ներկայութիւն մըն է՝ qui me manque! Միշտ ներկայ ու ցանկալի: Կրնայ անտրամաբանական թուիլ բայց կը սպասենք, եւ առաւելաբար, ոչ թէ բացակայութիւններու – բացական հասցէ չունի այլեւս, ջնջուած է վայրը՝ երբ գեղեցիկ չեն եղած զատող, սահմանող, սեփականացնող գիծերը– այլ՝ ներկայութիւններու: Անոնց յայտնութեան, փըթթումին, կատարելագործումին: Ներկայութիւն մըն է Փարիզ՝ քեզի՛ պէս: Քալել Փարիզի փողոցներէն, գիշեր ատեն, անձրեւին տակ, մեկնում է իրապէս, մեկնում է միշտ՝ քեզի՛ գալու, քեզ սիրելո՛ւ պէս: Անպայման տեղ մը երթալո՛ւ պէս բան մը: Եթէ տեղ իսկ չունիս երթալու, գիտես գոնէ թէ կը մօտենաս ինքզինքիդ: Կը սկսիս զգալ քեզ: Պատսպարուիլ՝ փախչելո՛ւ, ապաստանուելո՛ւ պէս՝ քո՛ւ մէջդ: Հոս է որ փողոց ու լուսազարդում ու շէնք ու պալատ ու գետ ու կամուրջ այլեւս ոչ ձեւ են, ոչ ծաւալ, այլ ապրուած բան մը, յօրինուած ամբողջութիւնը: Կրնաս շրջել կամուրջներուն կարգը՝ առնուած մարմիններու պէս – սէրն է միայն որ կարգ չունի –. կրնաս Սէնը երկինքէն հոսեցնել ու գետին բերել երկինքը – այնքա՛ն ցած է արդէն – ու կոխե՛լ անցնիլ: Երկինքի կտորներ են արդէն ելեկտրական լոյսերու տակ անշարժ հոս ու հոն լճացած ջուրերը՝ որոնց մէջ միշտ մեռած տերեւներ պիտի տեսնես,– որովհետեւ անգամ մը այդպէս էր, աշնան, առաջին հանդիպումին: Տեսակ մը մեռած սիրոյ այլափոխութիւն, այլապէ՛ս շարունակութիւն: Կը զգայիր թէ անվերջ բան մը ծայր կու տար: Ծայր կու տար հանդարտ, գրեթէ առանց զգացնելու, մակընթացութեան պէս: Քեզի՛ պէս: Մակընթացութիւն՝ թարթող լոյսերու եւ գորշ, տարտամ, ակտուած բայց չվերջացած գոյներու, անորոշ բայց քաղցրագին թըրթռացումներու. մակընթացութիւն՝ միջոցի, տարածութեան, հորիզոնի, եւ մանաւանդ մակընթացութիւնը Սէնին՝ որ կը բարձրանար ու կը ծածկէր ամէն ինչ, ամէն իրիկուն: Հսկայ քաղաքը գետամոյն: Տակաւին գոյութեան, եղածին, սիրածին ու պահածին արժէքը չէի կշռած. տակաւին այս նոր յայտնութեան, այս նոր փորձառութեան չէր բախած միւս գեղեցկութիւնը՝ որ առանց անցեալ ըլլալու – որովհետեւ յիշատակ չէր – ապրուա՛ծ էր սակայն: Ամբողջ անցեալը, ներկային մէջ, ջրամոյն: Ինչպէս կը տեսնե՛ս: Կամ ալ շրջուած՝ նայած թէ ուրկէ՛ կը դիտես: Նայած աչքին: Աչքերո՛ւն: Միշտ երկու աչքեր՝ ժամանակէն առաջ, ժամանակին մէջ ու ժամանակէն դուրս՝ դէմ առ դէմ: Այսինքն մակընթացութիւն՝ փոխադարձ: Մենք մեզի: Լիացնելով, միացնելով, լուծելով ամէն ինչ: Ջտելո՛վ ամէն ինչ: Զիրար: Կազմելով մէկ ամբողջութիւն, մէկ զգացողութիւն: Համայնական, անվերջ, անքակտելի: Մէկ թրթռացում՝ լոյսինը: Ամէն ինչ պահուած, հարազատ: Այլեւս ոչ ժամադրութիւն, ոչ սպասում: Ներկայութիւն՝ անսկիզբ ու անվերջ: Երբե՛ք յիշատակ, բայց յիշողութիւն: Ճանաչողութիւն:

×

Թողուցի որ լաս: Ես կեանքիս մէջ չեմ կրցած լալ: Զանձրեւող ամպի պէս միշտ իջած եմ գետին, ծածկած ամէն ինչ եւ ինքզինքս: Եղած եմ սակայն ար-
ցունքի գոյնով գորշ, եղած եմ չըլլալու պէս անո
ու քալած մշուշին մէջ: Ամէն ինչ ստուերոտ, ուրու
գըծային. երբեք մանրամասնեալ, կատարեալ՝ իր ձ
ւին մէջ ու տարողութեան: Միշտ դժգոհ. չլացի
Թողուցի որ լաս: Անիրական ըլլալու չափ անոյշ էր
գլուխդ ձեռքերուս մէջ: Գուրգուրացի քեզ երկար
մինչեւ որ հանդարտեցար: Երբ հանդարտեցար, կը
չե՞ս, յանկարծ ամուր փաթթուեցար ինծի, գլուխդ
բարձրացուցիր ու անունս տուիր: Իբրեւ թէ նոր
գըրադառնայիր գոյութեանս: Իբրեւ թէ կանչէիր զիս
հեռուէն: Կը ժպտէիր: Աչքերուդ մէջ տեսայ՝ ինչ որ
մինչ այդ չէի տեսած, երբեք չէի տեսած ու զգացած
ուրախութենէն ու տխրութենէն անդին, գերագոյն բ
մը: Հաւանաբար հասկցար թէ ինչ կը զգամ ու դար
եալ անունս տուիր: Ու անունդ տուի, քանիցս կա
չեցի քեզ՝ գլուխդ թաղելով կուրծքիս մէջ: Ուրիշ
մէկ խօսք, մինչեւ առաւօտ: Մինչեւ առաւօտ, հան
դարտ, քնացար կուրծքիս վրայ: Ես հսկեցի: Մինչ
առաւօտ, գուրգուրացի քեզ, սիրեցի քեզ: Պատա
հեցաւ, առաջին անգամով, որ սիրել, նոյնիսկ մար
նով, չնշանակէ անպայման առնել,– կամ տրուիլ: Պա
տահեցաւ որ առաջին անգամ ըլլալով բազուկներ
մէջ կրեմ սիրելի մարմին մը եւ զայն գգուեմ, զ
զգամ, շնչեմ ու գուրգուրամ՝ առանց ցանկանալ
որովհետեւ՝ առանց մտածելու զայն առնելո՛ւ մաս
Չմտածեցի քեզ առնելու մասին որովհետեւ, առա
ջին անգամ ըլլալով, ապրեցայ հանդարտ ներդաշնակու
թիւն մը, հոգիի եւ մարմնի միաձոյլ, շարունակակա
թրթռացում մը, չընդմիջուող, անհատնում բան մը:
Այդպէս, անընդմէջ քաղցրութիւն մը, մինչեւ առաւօ
Հիմա հոս չես որ յիշեցնեմ քեզի. հիմա ամէն ինչ
սու է, անձրեւն իսկ. բայց այն առաւօտ երբ արթնցա
մէջս տեղաւորուելու պէս կծկտեցար, սեղմուեցա
ամփոփուեցար մարմնիս վրայ: Դարձեալ անունս
ւիր. ապա աչքերդ բացիր: Կը ժպտէիր: Յետո՞յ...

Յետոյ յիշեցի թէ պատահած էր որ զիս սիրէ
ուրիշին տրուիլ,– բոզանալո՛ւ պէս բան մը: Պատա
էր որ ուրի՛շը առնեմ՝ զի՛նք սիրելով ու երեւակայե
լով.– բոզանոց երթալո՛ւ պէս բան մը: Անկէ ետք պ
տահած էր որ կիները նմանէին հին, տխուր քերթ
ւածներու. իբրեւ թէ զիրենք սիրողը ուրիշն էր,
կը կարդար՝ մտիկ կ'ընէի. կը բուրէին ձանձրոյթ
գինի. կը բուրէին մարմին ու յոգնութիւն,– բանա
տեղծութիւն՝ զոր չէի սիրեր. երբեք, երբեք չկըր
գրել ուզա՛ծ բանաստեղծութիւնս,– զի՛նք: Ահա
ինչու այլեւս ոչ ոքի պիտի կարենամ ըսել այն
րութիւնները՝ որ սահմանած էի միմիայն իրեն, այլ
ոչ ոք պիտի կարենամ առնել այն փափուկ, ան
անհատնում գգուանքներով՝ զորս վերապահած էի
միայն մարմնին. վայելքներուս, հաճոյացումներ
մոլուցքներուս մէջ իսկ երբեք պիտի չապրիմ այն
բոգոյն, բացարձակ, աւելի՛ քան կատաղի սեղմու
զոր երեւակայած էի ի՛ր միայն գլխուն: Յետո՞յ...

Յետոյ առաւօտեան լոյսին դէմ առ դէմ բարձրա
ցի գլուխդ ափերուս մէջ՝ իբրեւ սկիհ.– այս է
իմ եւ մարմինս: Յետոյ դուն էիր որ ըսիր, ուրիշ օր
թէ սիրելը բանաստեղծութեան, ստեղծագործութ
կը նմանի: Քերթուածը զգալու եւ գրելու պէս.
րուելո՛ւ պէս. կատարելագործուելո՛ւ պէս: Ուրիշ
առաւօտ մըն էր. ալպեան լեռնադաշտը կը բուրէր
ւանտ, կը բուրէր մանաւանդ քեզ: Կլոր, ամուր
տինքներդ ափերուս մէջ տաք էին, շունչդ պէս
ու անհանդարտ, եւ գլուխս թաղած կուրծքիդ
շնչէի քեզ՝ անզուսպ ու մոլեգին: Պահը ուզել բան
վերջին անգամ շնչելո՛ւ չափ մոլեգին: Այդպէս կա
չած եմ կեանքին եւս: Կ'ապրիմ՝ քեզ սիրելու պէ
ամէն վայրկեանը վերջինն էի պէս, չուզե՛լ մեռն
պէս: Այդպէս, բոլոր լուսածագերուն դէմ առ
գլուխդ միշտ ձեռքերուս մէջ, ժամանակէն ու միջոց
անդին, աւելի բարձր:

×

Կարելի չէ սիրել եւ չզգալ այն անբաւ, լիացու
վայելքը՝ որ մեզ կը բաձրաձացնէ, մեր խոկութ
կը հաստատէ, մեր ցանկութեան զօրութեամբ կը
մեզ ոչ թէ ցաւին կամ ուրախութեան - երկուքն
ազդեցութիւն եւ երեւոյթ–, այլ ազդեցիկին, այլ եր
ւոյթները պարզող, երեւոյթներուն տուն տուող
թեան՝ ապրելո՛ւ զգացողութեան: Զգալ, պարզապէ
թէ կ'ապրինք՝ մեծ բան է արդէն, ինքնին բաւար
եթէ գիտնանք, անշուշտ, թէ ինչո՛ւ կ'ապրինք:
ի ն չ ո ւ ն թ ո ղ համապատասխանէ նոյնի
արժէքները ջնջող ոչնչութեան, պայմանաւ որ գ
նպատակ, այսինքն՝ գիտակցութիւն: Ձեռքով շօշա
ւած արիւն ու մարմին: Ճանաչողութիւն: Հոս է
ցաւը կը չքանայ - կը սկսի գուցէ ապրելո՛ւ ցաւը,
ուրիշ բան է - եւ չոր իրականութիւնը կը դառնայ
առանձին ամբողջութիւն. կը դառնայ երազ ու բ
րարութիւն: Հոս է որ առանց ափսոսանքի, չապր
պէս իսկ ապրուած կեանքը կը լրացնէ բանաստեղ
մնաս բարեաւ ոչ ոքին՝ որովհետեւ ամէն ինչ
ռացումն իսկ չի նշանակեր մերժում, չի նշանակեր
գում՝ երբ ամէն ինչ տարած ենք հոն՝ ուր կ'ուզէ
երբ բերած ենք անհրաժեշտը միայն՝ կազմելու
եւս ամբողջութիւնը,– մե՛ր ճշմարտութիւնը,– մեզ:

×

Ես քեզ տեսայ լաւագոյնս՝ երբ հեռացայ քեզմէ: Հե
ռացայ չըրաժնուելո՛ւ պէս,– որովհետեւ՝ առանց մնա

բառովլի: Ո՞վ, ի՞նչ կրնայ աւելցնել երբեք չըսուած ... բայց միշտ զգացուած խօսքերու վրայ: Ոչ ոք: Ոչինչ: Այլեւս ամէն ինչ կրնայ շեշտել միայն հեռաւորութիւնը, բայց երբեք ժամանակը՝ որ կանգ է առած՝ ընդմիշտ: Այսինքն՝ սկիզբ եւ վերջ. միշտ եւ այլեւս երբեք: Այսինքն՝ թէ մեզմէ մէկը բացակայ է այլեւս եւ ... առյաւէտ պիտի կանչենք. մեզմէ մէկը հեռու է այլեւ... ըս՝ այլեւս միշտ պիտի մեկնինք: Աշխարհի վրայ այլեւս գ ի ր ա ր պ ի տ ի չտեսնենք. պ ի տ ի փնտռենք ու չտեսնենք: Հազար անգամ կրկնուած այս ճշմարտութիւնը, ապրելու այս ցաւը. բացուած եբակ ու միացում՝ արեան փոխանակութեամբ. ու հեռու՝ ինչպէս աքսորը. աքսոր՝ անվայր, անժամանակ. երկնային աքսոր՝ ուր ոչ ուղի կայ այլեւս, ոչ սահմանաքար. ոչ իսկ ուղղութիւն. բայց ուղեւորը ես, բայց ուղեւորը դուն: Միշտ երկու աչքերը. միայն անոնք, որ օր մը զիրար ճանչցան ու պահեցին նկարը: Նկար՝ ձեւաւորելու համար քաղցրագինը: Անկրկնելի՛ն: Գեղեցկագոյնը՝ որուն պէտք չէ ձեռք տալ. պէտք է ձեռք պահել. լոյսը չմարել ու դիտել՝ երբ սիրել կը նշանակէ սպասել: Այլեւս երբեք՝ բայց սպասել: Այլեւս երբեք՝ բայց ոչ վերջակէտ: Լոյսը չմարել, դիտելու, տարագելո՛ւ համար իրականութիւնը, մերժելո՛ւ համար աւելորդ պատրանք ու յարդարանք: Մերժելու համար տխրութիւնը՝ ժամանակին քէն ըրած պարտըւած այդ աստուածը՝ որուն անունով այլեւս ոչ ոք կ'երդնու:

Պատահեցաւ անշուշտ որ բանաստեղծը դառնայ պահուն անհազորդ աստուածը, ստեղծագործութիւնը կայ..., մտածումը ձեւ ու պատկեր չորոնէ այլեւս: Պատահեցաւ որ տխրի՝ երբ անդրադարձաւ որ մարդիկ իր մէջ բանաստեղծը, աստուածն է որ կը փնտռեն եւ ոչ թէ զինք՝ ինչպէս որ է՛: Եւ բանաստեղծը դառնացած՝ ապակիի նման չպրտեց, փշրեց լոյս ու երազ, ամէն ինչ ուրացաւ, ամէն ինչ այրեց՝ կտոր թուղթի մը նման: Այրեց՝ ստեղծելով կրակին գեղեցկութիւնը: Յարուկահանդէս: Շուրջպար՝ գեղեցիկ մարմիններու բայց տխուր հոգիներու: Թէ սիրեցէք զիրար եւ ցաւցէք իրարու: Թող մարմինները կողանքով դալարուին. ախտաղին, չամբշոտ՝ թող ափերը հեշտանան. լանջերը թալկանան. գիտերը բացուին՝ մոլեգին եւ անյագ. ամէն ինչ անհամբեր՝ գգուանքի եւ շրթներու, հեւ ի հեւ, թրթռուն, ճարճատուն:

Բայց մարմինը տխուր է, աւա՜ղ, եւ բոլոր գիրքերը կարդացի:

×

Ուզեցի գեղեցկութիւնը առնել բայց ունեցայ մարմինդ միայն, Արլէ՛թ, հաճոյացաւ մարմինս միայն եւ չկրցայ սիրել: Մարմինը չի կրնար սիրել, այդ մէկը երբեք չհասկցար, ինչպէս չհասկցար թէ ինչու չարացայ այն գիշեր ու ցաւցուցի քեզի: Երկուքս ալ խմած էինք ու ծխած: Ծաղկամանի մը մէջ գլխահակ, խամրած վարդերը յիշեցնող հաշիշի բարկ, տարածուն բոյր մը լեցուցած էր սենեակն ու անկողինը: Մերկ էինք ու գեղեցիկ՝ յիշատակներու պէս: Շրթներուս չափ տաք էին ստինքներդ եւ աչքերուդ նուաղումը կ'ըսէր թէ պատրաստ էիր սիրուելու: Պզտիկ, հեւքով ընդհատուած ձայներով, ուսերուս վրայ մատներուդ արագ, ամուր սեղմումով կ'ուզէիր, կը պահանջէիր որ առնեմ քեզ: Բայց յանկարծ հոգիս տխրեցաւ, Արլէթ, յանկարծ դառնացաւ հոգիս: Ցանկարծ թողուցի քեզ ու ելայ անկողինէն: Ոտքի եւ սեւեռուն, դիտեցի էգի գալարուն ցանկութիւնդ. մէջքդ որ կը բարձրանար՝ ցուցադրելով մազերու թուխ, յայրատ գոյնը. նկարը որ կը փոխուէր, կը փոխէր ձեւ ու գոյն՝ համաձայն ցնցումներուդ: Այդպէս աւելի գեղեցիկ էիր, Արլէթ, խղճութեանդ մէջ կատաղի եւ անզօր: Ցետոյ, կամաց, մօտեցայ ու գրկեցի քեզ: Ցետոյ փոխանակ քեզ սիրելու՝ ձեռքդ տուի «Զարին ծաղիկները», պահանջելով որ կարդաս: Վիրաւորուած՝ փղձկեցար. երեսդ մխըրճեցիր մահիճին մէջ ու լացիր երկար, ջղային: Չէիր հասկնար, չէիր կրնար հասկնալ թէ ինչու ուզեցի այդ պահուն, լատինական այդ թաղի պանդոկին մէջ, այդ գիշեր անպայմա՛ն Պոտլէր կարդաս ինծի: Տարիներու երազ մը, գուցէ, որ կ'իրագործուէր՝ յանկա՛րծ: Երբ լացդ մեղմացաւ, գիրքը առիր եւ գլուխդ կուրծքիս՝ սկսար կարդալ: Տխուր ձայն մը ունէիր, խորքէն եկող եւ խորքին գացող, spleen-ի պէս բան մը: Եւ յանկարծ, պահո՛ւ մը մէջ հասունցած հազար տարիներու փորձառութեամբ, քեզ հասկցայ, Արլէթ, հասկցայ եւ ըսկըսայ գգուել, շոյել՝ տխրութիւնը սիրելո՛ւ պէս: Ու շարունակեցիր կարդալ, մինչեւ որ ձայնդ վերածուեցաւ հեւքի: Ու գիրքը ինկաւ: Ու մոռցանք ամէն ինչ: Ու սիրեցինք զիրար: Դեռ մինչեւ այսօր կը սիրենք զիրար:

Առաւօտուն, կարդացի եւ թարգմանեցի քեզի վերջին նամակ մը, ուր կը պատմէր՝ ի մէջ այլոց, թէ այլեւս չէր սպասեր ինծի: Կը սիրէր՝ բայց չէր սպասեր: Մեր պատմութիւնը աւելի պարզ էր, Արլէթ, մարդկայի՛ն. հասկնալի՛. շարունակուելո՛ւ իսկ անարժան: Կայարան իսկ չընկերացայ քեզի, բայց դիտեմ թէ այդ իրիկուն շոգեկառքդ չփախցուցիր ու վերադարձար հիւսիսի արուարձանդ, հոն ուր շատ կ'անձրեւէ, կ'ըսէիր, Փարիզէ՛ն աւելի կ'անձրեւէ: Ապրելու ցաւին պէս անհատնում, անվե՜րջ կ'անձրեւէ:

ԶՈՒԼԱԼ ԳԱԶԱՆՃԵԱՆ

ԵՐԷԿ

ԴԵՄՔԵՐ ՈՒ ԴԵՊՔԵՐ

Հետզհետէ մեկնեցան անոնք: Քաղաքը պարպուեցաւ: Բան մը կար, որ չկայ այլեւս: Աւելի ճիշդ՝ կայ, բայց բոլորովին տարբեր է: Հարկ է, գոնէ կէս դարու կեանք ունենալ կամ պատկանիլ այս ափերը ծնած առաջին սերունդին, վերյիշելու համար դէմքեր, որոնք ամբողջ մթնոլորտ մը ստեղծած էին Փարիզ թէ գաւառը: Համ ու հոտ տուած էին հայկական կեանքին: Ամբողջ սերունդ մըն է, որ գնաց այսպէս: Անոնց մարմինները ցրուեցան զանազան գերեզմանատուներու մէջ: Վաղը, երբ մեկնին այդ շիրիմներուն հասցէները գիտցող վերջին վկաներն ալ, անոնք բոլորովին պիտի որբանան: Մեռելոցին իսկ ծաղիկ մը բերող պիտի չունենան: Անցորդը, տարօրինակ պիտի գտնէ հոն արձանագրուած անունները: Բայց կարեւորը՝ շիրիմները չեն: Մանաւանդ ա՛յս ժողովուրդին համար, որ անապատներուն տաք աւազներուն յանձնեց իր ծանօթ ու անծանօթ զաւակները կամ պաղ տափաստաններու՝ ուրիշներ: Կարեւորն այն է, որ անոնք ողջ մնան սրտերուն ու մտքերուն մէջ անոնց՝ որոնք պիտի շարունակեն կերտել արմատախիլ ժողովուրդի մը Պատմութիւնը, ցամաքէ ցամաք, մինչեւ... մինչեւ վաղը:

×

Տխուր եւ ուրախ տրամադրութիւնները զիրար կը հրմշտկեն յաճախ, երբ կը վերյիշեմ հին օրերը (հի՞ն օրեր, արդէն...) այն հայկական Փարիզին, զոր ճանչցայ: Տխուր՝ քանի կը խորհիմ թէ, օր մը, ոչ շատ ուշ, զիրենք ճանչցող վերջիններէն կրնամ ըլլալ: Տեսակ մը՝ վերջին վկայ: Ուրախ՝ քանի որ իսկական բախտ մը կը նկատեմ, տեսած ու լսած ըլլալ անձեր, որոնք հարստացուցած են զիս: Բան մը տուած են՝ անբացատրելի, նոյնիսկ անմեկնելի, բայց անկասկած՝ անփոխարինելի: Թերեւս բան մը, զոր իրենց հետ բերած էին՝ Պարտիզակէն, Օվաճըքէն, Սկիւտարէն: Որքան կը սիրէի զիրենք մօտիկ ըսել, դեռ շատ երիտասարդ: Այնքան տուած են ինծի, որ կը զգամ պարապը, զոր բերաւ իրենց բացակայութիւնը:

Երբեմն, երբեմն, երբ իրիկունը կու գայ, կ'ոգեկոչենք զիրենք «Ցառաջ»ի խմբագրատունը, ընկերներով, բաժակ ի ձեռին, ու կուշտ ու կուռ կը խնդանք: Դեռ մինչեւ այսօր, անոնք մեզի հետ են, վասնզի այնքան ուրախ ժամեր պարգեւած են, որ չեն կրնար վերջնապէս հեռանալ ու մեզ առանձին թողուլ:

Ազատագրումէն անմիջապէս ետք էր: «Ցառաջ» նոր սկսած էր վերահրատարակուիլ ու Հինգշաբթիէ Հինգշաբթի կ'երթայի խմբագրատուն: Տէր - Ցակոբեանին տպարանը, ուր սկսած եմ, դեռ մանուկ սիրել մելանին հոտը, կից էր իրենց բնակարանին: Ճաշարան – խոհանոցը կը հաւաքուէինք ցերեկուան սուրճն առնելու: Զուրի գաւաթներու մէջ, Տէր – Ցակոբեանին կինը՝ Տիկին Զարուհին կը սպասարկէր տարօրինակ սուրճ մը, որու պատրաստութեան իւրայատուկ ձեւն ունէր: Ամբողջ օրը արդէն կազն ալ չէր մարեր (կը բացատրէր թէ լուցկիի խնայողութիւն կ'ըլլայ...) եւ հասնողը, ինչ ժամու ալ գար, իր սուրճը կ'ունենար: Ի՜նչ ազուոր ժամեր կ'անցընէինք, թէեւ ես, ուշ ունեցայ գիտակցութիւնը անոնց եզակի բնոյթին: Մանեէքռ - փոն չունէինք ու ինչ որ արձանագրուած կը մնայ, մտքիս մէկ անկիւնն է: Ցետոյ չէինք իսկ անդրադառնար թէ կարեւոր բաներ կ'ըսուէին: Ժամերը կը սահէին, անոյշ – անոյշ:

Տէր – Ցակոբեան նոր տպած էր Թ. Գառնիկի մէկ չափածոյ գրքոյկը՝ «Հայ Մտքի Թափօրը» ու հեղինակը, ձօնագրելով, խանդավառութեամբ կը բաժնէր՝ Նարդունիին, Շաւարշին, Տէր - Ցակոբեանին եւ դեռ Ահարոնին: Գիրքը իսկապէս ինքնատիպ էր, նման իր հեղինակին, որ կ'արտադրէր երեք լեզուով – հայերէն, ֆրանսերէն, իտալերէն – ու ամէն մէկ հատորի վերջաւորութեան 70-էն 80 լոյս տեսած (եւ տեսնելիք) գործերու ցանկ մը կը կցէր: Խորագիրներուն քով, հրատարակելի հատորներու, փակագիծի մէջ կ'աւելցընէր՝ սպառած...: Մինչեւ այսօր կը յիշեմ ծրագրուած վէպի մը խորագիրը՝ «Լուացարարուհիին աղջկան յոբելեանը»:

Այս «Հայ Մտքի Թափօրը» բացառիկ բան մըն էր: Թ. Գառնիկ թուած էր Հայոց Պատմութեան, մատենագրութեան, բանասիրութեան, գրականութեան, բանաստեղծութեան, թատերգութեան, բեմի բոլոր անունները ժամանակագրական կարգով՝ հին դարերէն մինչեւ այդ օրերը: Արդիւնքը շատ տարօրինակ բան մըն էր ու Ահարոն կը թղթատէր, քթին տակէն մրթմըրթալով, երբեմն ածականներ արձակելով իրարու ետեւէ: Պէտք էր ճանչնալ Ահարոնը, Վարուժանեան սերունդի, պարնասեան այս հրաշալի բանաստեղծը, քաջ հայրապէտ, բայց սովորականէն դուրս անձնաւորութիւն մը: Մէկ աչքը ապակի, նայուածքը անորոշ, կը սիրէր յաճախ սուտ – խենթ ձեւանալ ու ըսել բաներ, որ «խելօք մը» պիտի չհամարձակէր ըսել: Այդ օրն ալ, հազիւ բարձրաձայն կարդացած երկու – երեք տողերէն ետք, յանկարծ արագ – արագ կը չարէր՝ « Ցիմա՛ր, յիմա՛ր, չըլլար, եղբայր, չըլլար··· »: Բայց Թ. Գառնիկ բնաւ չէր ազդուեր, ու երանելի ժըպիտով մը կը թելադրէր.– « Պ. Ահարոն, 48-րդ էջը բացէ՛ք »: Ան ալ կը բանար, ու կը շարունակէր ածականները: Ցանկարծ, սակայն, գլուխը վեր առաւ, հատորիկը փակեց ու դառնալով հեղինակին, ամենայն լրջութեամբ, հանդիսաւորապէս յայտարարեց.– « Մի՛ վախնար, Գառնիկ, մի՛ վախնար, ալ չես խենթենար » ու մինչ մենք շուարած կը սպասէինք շարունակութեան, անմիջապէս աւելցուց.– « Միւս կողմն ես, սիրելիս, միւս կողմը: Սահմանը անցեր ես, ալ չես խենթենար··· »:

Ուրիշ էր Ահարոն: Կու գար Հինգշաբթի ցերեկ, հորթուկի չորս էպֆալոփ գնած ու կը յանձնէր Տիկին Զարուհիին: Երբեք չհասկցանք թէ ինչո՞ւ չորս հատ կը գնէր: Այդպէս փէթիշական թիւ մը որոշած էր, որ կապ չունէր ներկաներուն թիւին հետ: Տիկին Զարուհին, Ակօ պապան, ինչպէս կը կոչէինք Տէր - Ցակոբեանը, Տորքը, Մեսրոպը, Նարդունին ու ես եւ դեռ ինքը՝ Ահարոն, եօթնի հասած էինք: Բայց երկու ըլլայինք կամ քսան՝ ինք այդպէս վճռած էր ու լաւ էր այդպէս: Ճաշէն ետք, երբեմն Տիկին Զարուհին, Ահարոնն ու ես կը մնայինք առանձին, միւսները վերադարձած ըլլալով տպարան կամ խմբագրատուն: Ու Ահարոն կը խօսէր, ոտքի, աչքերը փակ, երթալ – գալով: Անկապ բայց իմաստուն բաներ կ'ըսէր, կարծես ինքն իրեն համար: « Փիէռ Լուիսը, եղբայր, փիէռ Լուիսը, հրաշալի գրագէտ, ինչե՛ր կ'ըսէ Շանսոն տը Պիլիթիսի մէջ, ինչե՛ր, գայթակղեցուցիչ բայց գեղեցիկ, փառաւոր նկարագրութիւն: Աղջիկները զիրար կը սիրեն, գայթակղեցուցիչ բայց գեղեցիկ, գեղեցի՜կ նկարագրութիւն, հոյակապ··· » ու չես գիտեր ի՞նչպէս Տիկին Զարուհի, ամանները լուալով հանդերձ, հետեւած էր ըսածներուն ու կը զարմանար.– « Քա՛ Միւսիւ Ահարոն, գէշ ի՞նչ կայ: Աղջիկները ինչո՞ւ զիրար չսիրեն: Նայէ՛, Արփիկն ու մեր Քնարը զիրար չ՞են սիրեր··· »: Ուրիշ համ մը կայ, երբ մէկը բան մը կը պատմէ ու ներկաներուն մէջ կայ այն միւսը՝ որ ուրիշ բան կը հասկնայ···:

Ցետոյ Ահարոն խմբագրատուն կը բարձրանար: Շաւարշը, գլուխը կախ, ձեռագիր կը սրբագրէր, ինչպէս ամէն կէսօրէ ետք: Չէր լսած գալը ու գլուխը չէր վերցներ: Ահարոն կը կենար դիմացը, ձեռքերը կռնակը ծալած ու կ'ըսէր Շաւարշին.– « Ցիմա՛ր, յիմար, այս անտաղանդ ժողովուրդին համար, հէրի՛ք աշխատիս: Օր մը, Փոն-տը-Շէրիի թղթակցութիւնը սրբագրած ատենդ, փո՛ւֆ պիտի ընես, պիտի մեռնիս, այս անտաղանդ ժողովուրդին համար··· »:

Չեմ գիտեր ինչո՞ւ Փոն տը Շէրին ընտրած էր, բայց գիտեմ որ իրաւունք ունէր: Այնքան մաշեցաւ Շաւարշ թղթակցութիւն սրբագրելէ, որ օր մըն ալ փո՛ւֆ ըրաւ ու գնաց ու այլեւս երբեք Փոն տը Շէրիի թղթակցութիւնները չսրբագրուեցան:

Շաւարշին յուղարկաւորութեան օրը, Ահարոն եկեղեցի չէր եկած, գացած էր ուղղակի Փէռ - Լաշէզ, սխալ դուռնէ մտած ու կորսուած հսկայ գերեզմանատան մէջ: Ինք կը պատմէր յետոյ.– « Հոս գացի, հոն գացի, Շաւարշը չկար, ի վերջոյ գացի Անդրանիկին, ու հարց տուի՝ ըսէ՛, Անդրանիկ, ո՞ւր տարին Շաւարշը···»:

Գրեց՝ ԱՐՓԻԿ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(Շար. Ա. էջէն)

արագ բարձրանում են դէպի վեր... իսկ աչքերը որոնում են այլ ուղի / եւ իրենց մէջ յայտնաբերում նոր իրեր» (նոյն, 5): Աշխարհը կը յայտնուի բառերուն մէջ, ձեռքին դէմ: Երբ ձեռքէն անդին չկայ իրերու առարկայութիւնը, մարմարը, քարը կամ ծառը, գրողական արարքը կը դառնայ առանց ժամանակի, անանուն, ինչպէս քամի.– «Ձեռքն առանց մարմարի անպաշտպան է ինչպէս երեխայ / նա չոր է ինչպէս անանձրեւ մի խոտ, / մերկ է ինչպէս զոհ կամ անտառ մի կին, / առանց ժամանակի, անանուն ինչպէս քամի, / կախուած ներքեւ՝ իր սեփական դամբարանի վրայ» (Ա. 57 - 58): Եթէ իրերը կը յայտնուին խօսքին շնորհիւ, այն ատեն խօսքը կը դադրի պարզ հաղորդակցութեան ու տեղեկութեան միջոց ըլլալէ. կը դառնէ զանոնք արարող, անոնց հընարաւորութիւն ու տեղ տուող բաց – ուածք: Այս հնարաւորութիւնը Էդոյեան կը կոչէ «երկրորդ հնարաւորութիւն» համանուն յօդուածի մը մէջ. որով ինչ որ կայ կը վերադառնայ կրկին, կը ըստանայ իր վաւերական իսկութիւնը: Էդոյեանի համար իրականութիւնը կայ, որպէսզի դառնայ պատկեր ու փոխաբերութիւն, որով ան կը վերադառնայ մեզի: Հետեւաբար քերթուածը «վերադարձի ժամն է հին» (Ա. 6) կամ «վերադարձի մեղեդին» (նոյն, 8): Իրականութիւնը, փոխաբերութեամբ, կը դառնայ իրականութիւն, տարրերը կ'ըլլան էականօրէն ինչ որ են. «առաւօտը լցւում է առաւօտի մէջ եւ գիշերը գիշերի մէջ, յուշը դըրկում է յուշը, որովհետեւ յուշ է - ինչ առկայ է, / ծառը ձգտում է ծառին...» (ՊԿ. 113):

Փոխաբերումի, այլակերպումի աշխատանքը կրնայ Էդոյեանի արտադրութեան մէջ յայտնուիլ այլազան թեմաներու տակ: Ան է որ կը ներռնէ քաոս / կարգ հակադրութիւնը: Գրողական կարգը կապուած է քաոսին ինչպէս կարգին: Նշուեցաւ արդէն, որ իրերու մութը անոնց քաոսն է սկզբնական: Պոեզիայի եւ Պոէտի մասին շարքին առաջին հնչեակին մէջ գրուած է.– «Մի քիչ անկարգ եղիր, բայց կարգն իմացիր, / իջիր ներքեւ, դէպի խորքը մթութեան եւ յետոյ լոյսերի հեղեղով անցիր: / Ինչքան խաւարի մէջ ոտքդ է սայթաքում, / այնքան բարձրանում ես մի աստղի նման, / որն իջնում է, վառւում լճի յատակում» (ՊԿ. 81): Կարելի չէ չնշմարել բացայայտ խաղը բարձրացումին ու անկումին, համընթաց պացող քաոսին ու կարգին, մէկը միւսին լծորդ, մէկը միւսով իմաստ եւ ուղղութիւն առնող: Լիճի յատակին վառող աստղը նման է վարդին, յարացոյցն է բոլոր իրերուն, երբ կու գան լեզուին մէջ, ուր կը փայլին: Թէ կարգ / քաոս հակադրական չեման կը վերաբերի գրողական արարքին, ո՛չ մէկ տարակոյս: Գրուած է.– «Քաոսը զգացմունքն է, ուր սահման չկայ / ...թանաքի լուծումն է ջրի մէջ: / Քաոսը բառերի անկումն է չեչտակի, / նրանց միւս կողմը, ուր բարձրանում է / խաւարն ինչպէս անտառ, / հակապատկերը մտքի եւ հոգու, / բայց տարածքը նրանց» (ՊԿ. 132): Քաոսը բառերուն միւս կողմն է, ոչ միայն անոնց հակադիրը, անոնցմէ անդին, խաւարը իրերու անտառին, պատկերին հակապատկերը, այլեւ բառերուն այլութիւնը: Քաոսը հակաբառն է, որ բառին տարածքը կը կազմէ, նոյնպէս, կարգը՝ անկարգութեան: Կը հասկցուի ինչու «Նրա ծաղիկը աճում է մեր մէջ» մինչ «մեր կեանքի մեղեդին / հնչում (է) Քաոսին դէմ իբրեւ պատասխան» (նոյն, 133):

Քաոս ու կարգ կը բանին Էդոյեանի արտադրութեան մէջ, արտադրելով այնտեղ կրկնակ ու մի ձգտում: Արդարեւ՝ Էդոյեանի գրչին կը պատկանին թէ ազատ չափի քերթուածներ թէ ալ ամենախիստ հնչեակներ. նոյնիսկ հնչեակի ամբողջ շարքեր: Սոնետների Պսակ շարքը, Անդրադարձումներ–ը բացող, իր տասնը - հինգ հնչեակներով թեքնիքի ու յղացման եզակի յաջողութիւն մըն է, փաստող, եթէ տակաւին հարկ է, որ «երիտասարդական պոէզիան» կրնայ աւանդական չափեր ու ձեւեր կիրարկել, առանց հիմնական զեղչի: Արդ՝ հնչեակը բանաստեղծական ձեւերուն ամէնէն խիստերէն մէկն է, ուր կանոններու նուաճումը առաջին քայլ մըն է միայն: Իսկական կառուցում մըն է ան, բուրգ մը: Որքան ալ յոգնած ըլլանք յետ - Թէքէեանեան անոր տարբերակներէն, երեւոյթը յարակարծային «խիզախում» մըն է, մանաւանդ մեր օրերուն, երբ տաղաչափութիւնն ու յարակից գիտելիքները ենթարկուած են հերքումի: Էդոյեանի համար, ինչպէս Նռեաստան-ի Ինտրայի, հնչեակը բովանդակութիւնն է հնչեակին, յարաւելով Էդոյեանի «ըսկիզբն անցնում է սկզբի մէջ» տողը (ՊԿ. 111): Դժուար չէ տեսնել հնչեակի ձեւին մէջ «բանաստեղծական կառոյցի» բնոյթը: Անոր ներկայութիւնը Էդոյեանի արտադրութեան մէջ պատահական եւ քմայական ոչինչ ունի: Հնչեակը լեզուի եւ իրերու քաոսին կանոնաւորումին, լուսաւորումին շրջագիծն է, անդադար բացուող դէպի ազատ ոտանաւորը, ինչպէս Պատկեր եւ Կէսօր միջին մասի որոշ կտորներ, բաժնուած երկու մասերու, կամ թերի յանգաւորման համակարգով:

Իրերու յայտնաբերման ու այլակերպումին աշխատանքը կը տարազուի իբրեւ «մօտեցում ժամանակին»: Այլազան առիթներով Էդոյեան գրողական արարքը կը մտածէ ժամանակի ծիրին մէջ: Բառի որոնումը-ին մէջ գրուած է. «ստեղծագործել նշանակում է գտնուել ժամանակի բարձրութեան վրայ»: Այլ տեղ. «կարեւորը ժամանակի տարածութիւն ստեղծելն է...»: Արդ՝ իրերը բերել խօսքի սահմաններուն, անոնց անուն տալ, զանոնք այսպէս փոխաբերել պատկերով ու փոխաբերութեամբ ի վերջոյ զանոնք ստեղծել է երկրորդ հնարաւորութեան համար: Այս շարժումը իրերուն մուտքն է ժամանակին մէջ: Էլեգիա նախկին պատկեր-ի վերջաւորութեան ա՛յս է որ կը թելադրուի.– «իսկ ես հեռանում եմ մութ կենտրոններից Բնութեան, գնում եմ առաջ, / դէպի փողոցն ու բակը մանկութեան, որ չունի դէմք ու բնակավայր, / ձեռք տալիս նրա լոյսի ալիքներին, նըրա մասին խօսում եւ սրբելով դէմքից փոշին ու քրտինքը՝ մօտենում ժամանակին» (ՊԿ. 54): Էդոյեանի մտահոգութեանց մայր նշանները ներկայ են հոս, բոլորը. իրականութիւնը, անցեալը, ժամանակը, լոյսը: Իր մօտ յաճախ ժամանակը կը զուգորդուի խօսքին.– «Սա իմ ժամանակն է, իսկական ժամանակը - / կատարելու այն ինչ պէտք է կատարուէր, / եւ ասելու այն, ինչ պէտք է ասուէր: / Խօսքի ժամանակը... ապրելու ժամանակը» (ՊԿ. 44): Հարկ է ճշդել, որ խօսքը բան մը չէ ժամանակին մէջ, անոր երեք մասերուն մէջ երկարող տարր մը. անիկա անդադար կը ժամանակուի իբրեւ ժամանակ, անոր մէջ կու գայ բացուելու ինչ որ անցեալ էր ու է ապագայ: Խօսքը շրջանակն է: Քառեակի մը մէջ Էդոյեան կը տարազէ այս բոլորը, խտութեամբ.– «Ես կը գրեմ ինչպէս մաքուր ապակի՝ / երեք բառեր (քո անունից երեք էջ), / որոնց խորքում ինչպէս ժամը օրուայ մէջ, / ներկան իրեն անցեալի մէջ կը փակի» (Ա. 4):

Էդոյեանի տողերուն մէջ կը դտնենք մանկութիւնը, անցեալի ակնարկութիւններ, յուշ ու յիշողութիւն: Աւանդական թեմաներ՝ ասոնք, բայց տեղափոխուած իրենց տեղէն, դրուած ստեղծումի հարցադրութեան մէջ: Անցեալը բան մը չէ, իր մօտ, որ ապրած ըլլանք.– «Եղջերափողը կանչում է անցեալը / ինձ համար - այն, ինչը դեռ չեմ ապրել...» (ՊԿ. 7): Իսկ ապագան երբեմն «մի անգամ տեսած անցեալն է, որ դեռ չենք նկատել» (նոյն, 85): Ճիշդ է, որ անցեալը առանձնաշնորհեալ մասն է ժամանակին. բայց անոր մէջ անցածին կարօտը չէ որ կը խօսի, որքան ժամանակին մօտեցումը: Ժամանակը «ճանապարհն է մեր յիշողութեան» (ՊԿ. 137): Եթէ Սոնետների Պսակ շարքը կը կրէ praeterito nostalgia ենթախորագիրը, կարօտը հոն ցանկութիւնն է ժամանակին, խօսքի ժամանակին: Էդոյեանի գրութեան մէջ կը բանի անհուն ցանկութիւնը միշտ շարժուն, միշտ փոփոխուող խօսքին, ճիշդ անոր համար որ անոր մէջ կ'աշխատի անշարժացման հակադիր սկզբունքը: Հազիւ դրուած, «քաղաքը կը շրջուի դէպի ետ, / չէնքերն իսկոյն ուրիշ ձեւեր կը ստանան, / կը քարանայ իրերի հոսքն անսահման, / եւ կը ջնջուի յիշողութիւնն առյաւէտ» (Ա. 4): Մօտեցող, իր անունը ստացող քաղաքը «կողքիս ընդմիշտ քարացած» կը մնայ (ՊԿ. 75), կարծէք խօսքը իրերու իրականացման բախտն ու վերադարձը ըլլալէ վերջ, ըլլալով հանդերձ, է նաեւ՝ նոյն ատեն քարացումի վայր: «Օրերի ընթացքը անցնում է բառի միջով, որ պոէզը ձգտում է կանգնեցնել խօսքի ըստրուկտուրայում...», բայց «յուշը նորից կը կորցնի առարկան»: Իրերու յայտնութիւնն ու ջնջումը, խօսքին բարիքն ու վտանգը:

Ասկէ անդին բացայայտ է Էդոյեանի նախընտրութեանց պատճառը դէպի ժամանակի բոլոր պահերը. ցերեկը, որ իրեր կը բերէ, երեկոն որ զանոնք կը տանի իր հետ (Ա. 22 - 23), յայտնաբերումի ու ջնջումի կրկնակ շարժում, հիանալիօրէն գրուած Երկու շարժում շարքին մէջ (ՊԿ. 144 - 152), ուր Էդոյեանի ազատ չափը կը հասնի կարելի ընդլայնումի: Այդ քերթուածին մէջ, ուր խօսողը կ'երթայ «ժամանակի եւ բախտի առջեւից... Վերադարձի եւ քաղաքի առջեւից» (150 - 151), խօսքն ու ժամանակը կը գտնեն իրենց հաւասարակշիռ չափերը. «Բո չափերը համընկնում են Յաւերժական Խօսքին – / լուսաւորիր խօսքերը չորթերի վրայ - բոլորն էլ թող դա տեսնեն / - ամէն խօսք լուսաւորումն է եւ փայլատակումը Երկրի» (ՊԿ. 152): Գլխագիրները կրնան մեզ նեղել, որովհետեւ կ'ընդգըծեն ինչ որ առանց ընդգծումի իսկ թափանցիկ էր: Բայց կարեւորը երեկոյին եւ խօսքին «համընկնումն» է, անոնց համաձեւումը, որով մթնող ժամանակը կըրնայ լուսաւորել մարդոց խօսքերը: Առանց ժամանակին, ծնունդին ու մահուան, չկայ մարդկային խօսք, ինչպէս «նա, ով խօսում է, մեռնում է նա» (ՊԿ. 66):

Այստեղ իր ամբողջական իմաստը կը գտնէ Պատկեր եւ Կէսօր խորագիրը, խըտացնող ամբողջ հարցադրութիւնը: Բանաստեղծութիւն ու ժամանակի տաղնապը: Բայց կէսօրը արեւն է լուսաւորման դերագոյն կէտին վրայ: Որոշ ու պատրանային յաւերժութիւն՝ օրուան մէջ: Խուսափում ու ելք ժամանակէն, ժամանակին մէջ: Համանուն քերթուածին մէջ կը կարդանք.– «Ես ձեռքս պարզում եմ, որպէսզի շօշափեմ / միաձուլումը թըռչունի եւ քամու / կէսօրուայ մէջ, որը կապում է իրար շունչն ու պատկերը... (Օ կէսօր, մենք պէտք է այսօր մաքրըւենք/մի նոր կեանքի համար)» (ՊԿ. 45): Ձեռքը կը ձգտի միաձուլելու թռչունն ու քամին, հանելու անոնցմէ փոխաբերութիւն մը, բարձրացող հողէն, խօսքի երկինքին տակ, կէսօրին: Կէսօրը կը խըտացնէ այդ ժամանակը, միացնող շունչըն ու պատկերը, անցնող - մեռնողն ու անշարժը: Յանուն «մի նոր կեանքի», ինչպէս կը մտնենք բառերուն մէջ յանուն «նոր պահի»: Քերթուածը այսպէս կը տանի մեզ այլ տեղ, «դէպի մի ուրիշ սահման ու երկիր (ՊԿ. 71): Եթէ ամէն խօսք լուսաւորումն է եւ փայլատակումը երկրին, երկրորդ երկրին, ապա՝ բառին որոնումը քերթուածին մէջ, փընտըռտուքն է այդ ուրիշ երկրին: Երկեր՝ փոխաբերութիւնը այս մէկուն, ասոր հայելին կամ արձագանգը:

×

Հ. Էդոյեանի արտադրութիւնը երկար, թերեւս տանջալից, բայց զուսպ, հետեւողականօրէն ինքզինք հետապնդող, փորձարկող ու կրկնաբանող խորհրդածութիւն մըն է բանաստեղծութեան շուրջ: Բանաստեղծութեան «իդեալին», որ չի կրնար դառնալ ո ր ե ւ է «կ ո ն կ ր ե տ մ ի տ ք, քանի որ դա պատկեր է...»: Ո՛չ երգ, ո՛չ ալ մարդկային քանի մը վաւերական զգացումներու չարաշահում: Խորհրդածում՝ բանաստեղծական կիրառումին, կիրառումներուն: Ասկէ՝ անշուշտ, միջ - գրութենական, մշակութային կցումները դէպի հին Յունաստան (առասպելներ, թէ մտածողներ, մասնաւորաբար Հերակլիտ), դէպի Վերածնունդ (Միքելանճելօ) կամ ժամանակակից գըրողներ (Ա. Կինսպէրկ): Բանաստեղծութիւն՝ պատկերի ու փոխաբերութեան մասին ու մէջ: Սակայն, անհարց, երբեմն չոր, հաստատական տողերու տակ կը պահուըտի չըսուած, թերեւս չգիտցուած, ո՞վ գիտէ, հարցում մը. արդեօք բանաստեղծութիւնը կարելի՞ է. ի՞նչ է անոր կարելիութիւնը. ի՞նչ է ան, որ ըլլայ կարելի, որով նաեւ չըլլայ: Տարակոյսը բանաստեղծութեան անկարելիութեան: Էդոյեանի կառուցած ամբողջ բանաստեղծական յօրինուածքը բացայայտ պատասխանն է ներյայտ հարցումին, ինչպէս «մեր կեանքի մեղեդին» կը հնչէ քաոսին դէմ, ասոր սպառիչ ու ծնուցիչ գոռհին՝ իբրեւ լուռ պատասխան:

ԳՐ. ՊԸԼՏԵԱՆ

ՍՈՆԵՏՆԵՐԻ ՊՍԱԿ

2.

Դարպասներին եւ պատերին քաղաքի,
ուր քո անունն ու քո բառն է պատկեր[illegible]
ով է շարժում յիշողութիւնն իմ լռած,
ով է պոկում փայտէ դիմակն իմ դէմքի:

Գիշերն իջնում, թանձրանում է կրկնակի,
եւ մի աստղ պահած քարէ ձեռքի տա[illegible]
քաղաքի մէջ յայտնւում է մի քանդակ,
ինչպէս բառը՝ մակերեսին իր կեանքի:

Ձեռքս նորից դէպի դիմակն է ձգւում,
բայց լուռ ու փակ աչքերի մէջ քանդակ[illegible]
ես ինքս ինձ աւելի եմ մերկացնում:

(Լռութեան մէջ, որ պատկերն է իմ մտ[illegible],
որ հոսում է մերկ օրերի փողոցում,
ես կը գրեմ, ինչպէս մաքուր ապակի...

3.

Ես կը գրեմ, ինչպէս մաքուր ապակի,
երեք բառեր (քո անունից երեք էջ),
որոնց խորքում, ինչպէս ժամը օրուայ մէջ,
ներկան իրեն անցեալի մէջ կը փակի:

Եւ քաղաքը կը շրջուի դէպի ետ,
շէնքերն իսկոյն ուրիշ ձեւեր կը ստանան,
կը քարանայ իրերի հոսքն անսահման,
եւ կը ջնջուի յիշողութիւնն առյաւէտ:

Ես կը տեսնեմ մօտեցումը քո մար[illegible]
կը շօշափեմ արթնացումը քո օրուայ,
որը նորից անէացում կը հագնի:

Պահը կ'իջնի, կ'անշարժանայ ինձ վրայ,
ես կը տեսնեմ յուշերի մէջ իմ վեր[illegible]
քո անունը եւ քո բառը առաջին:

ՀԵՆՐԻԿ ԷԴՈՅԵԱՆ

ՆՕԹԵՐ

1.– Հենրիկ Էդոյեանի մատենագիտութիւնը կարճ է: Անդրադարձումներ (197[illegible] Պատկեր եւ Կէսօր (1980) հատորներ[illegible] Հին Արեւելքի բանաստեղծութենէն՝ [illegible] Լոտոս խորագրով թարգմանութեան գ[illegible] քոյկ մը, քանի մը յօդուածներ բանաստեղծութեան եւ «գրականագիտական» հարցերու շուրջ, «Սովետ. Հայաստան» եւ «Գարուն»ի մէջ: Ըստ Գրական Տեղ[illegible] կատու-ի, Էդոյեան ծնած է Երեւան 1940-ին: 1967-ին աւարտած է Երեւանի Պետական Համալսարանի բանասիրական ֆակուլտետի հայկական բաժինը: 1967-1970-ին եղած է «Մոսկուայի Մ. Գորկի[illegible] անուան համաշխարհային գրականութեան ասպիրանտուրայում»: 1971-էն ի վեր կը դասաւանդէ Երեւանի Պետական Համալսարանի գրականութեան տեսութեան [illegible] փեղագիտական ամբիոնը, իբրեւ «ամբիոնի դոցենտ»:

2.– Այս ուղղութեամբ տեսնել Ա. Թօփչեանի Բառի Սահմանները հատորը, Երեւան, 1978: Պէտք է ըսել, որ Ա. Թօփչեանի յօդուածները որոշ չափով կը [illegible]դան «երիտասարդական պոէզիայի» [illegible]բան հարթողի դեր, եւ իբրեւ այդ [illegible] մնան անփոխարինելի:

3.– Ասկէ անդին, Էդոյեանի գրքերու յղումներուն համար նկատի ունիմ հետեւեալ կրճատումները.– Ա.– Անդրադարձումներ, ՊԿ.– Պատկեր եւ Կէսօր:

4.– Հարկ կա՞յ ըսելու, որ օտարաբա[illegible] բառերու նշիչ ներկայութիւնը Էդոյեանի յօդուածներուն մէջ հեռու է զիս [illegible] դավառելէ: Բնագրին հաւատարիմ մնալու պարտադրանքն է, որ զիս կը մ[illegible] զանոնք, հայերէն համարժէքներէն առաջ՝ արտագրելու:

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
11
MARDI
11 MAI
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.168 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.168

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ԴՊՐՈՑԻ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԸ

ՄՕՌՈՒԱ ՉԱՓԱՒՈՐ Է

=——=——=

Փանթէոնէն նաք, ուր հսկայ ցոյց մը կը պաշտպանէր մասնաւոր կրթութեան ազատութիւնը, այս անգամ հակառակ չար-ժումն էր՝ աշխարհականները, որ կը պաշտպանէին հանրային կրթութիւնը, տօնելով հարիւրամեակը այն օրէնքին, որու կնքահայրն է՝ Ժիւլ Ֆեռի, վարչա-պետ եւ կրթական նախարար։ Ըստ կազ-մակերպիչ Պուժէ հաւաքումներուն թիւը հարիւր հազարէն երեք հարիւր հազար կը գնահատուի։ Շատ կը սպասուէր ան-յաջող նախարարապետին եւ կրթական նախարարին ելոյթներուն։ Առաջինը, պէտք է ըսել որ չափաւոր էր եւ հակա-ռակ ծայրայեղներու պոռչտուքներուն, յաջողեցաւ լսելի դարձնել իր խօսքերը.- «մտման ազատութեան պահպանում պի-տի ըլլա՞յ այս երկրին մէջ։ Պատասխա-նը՝ այո՛ է։ Մասնաւոր ուսման գոյու-թեան իրաւունքը պիտի ըլլա՞յ։ Պատաս-խանը՝ այո՛ է։ Եղածին պէս պիտի պահ-պանե՞նք ներկայ ձեւերը, որոնք հանրա-յին սպասարկութեան կը միացնեն մաս-նաւոր հաստատութիւնները, որոնք պար-տաւոր չեն յարգելու անոր բոլոր պար-տաւորութիւնները։ Պատասխանը՝ ո՛չ է։ Եւ վերջապէս, մէկ օրէն միւսը, բռնատի-րական ձեւով, պիտի փոխե՞նք այս կա-ցութիւնը։ Պատասխանը՝ ո՛չ է»։

Բոլոր ներկաները համաձայն չէին, այս «խոհեմ» ճառին եւ ոմանք կը պոռային պահանջելով անմիջական ջնջումը ազատ ուսման օրէնքին։

Կրթական նախարարը, Ալէն Սավարի նաեւ հանդուրժողութիւն եւ «բազմազա-նութիւն» քարոզեց, շեշտելով թէ պէտք է վերջ տալ այն թիւր ըմբռնումին, ըստ որուն աշխարհական (laïque) բառը բա-նավէճի բանաձեւ մըն է, որ մեր երկրին մէջ դէմ առ դէմ հանեց կաթողիկէ եւ հանրային դպրոցը։

Այս ճառերու կողքին, տօնավաճառի ընդհանուր բնոյթ ունէր հաւաքոյթը, տե-սակ մը դաշտահանդէս հակառակ օդին, որ աւելի նոյեմբերեան էր քան մա-յիսեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՆԵՒԻ մէջ երկու դրամատուներու դէմ եղեռնափորձեր կատարուած են Ուր-բաթ օր եւ արարքներու տէր եղած է, ցարդ անծանօթ «Համաշխարհային Պա-տիժի Կազմակերպութիւն» մը։ Ինթերնէ-շընըլ Հէրըլտը, որ լուրը կուտար Երկու-շաբթի առտու կ՚աւելցնէր թէ կին մը, որ ծանր շեշտով անգլերէն մը կը խօսի, հե-ռաձայնած է Ինթէրնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւ-նի գրասենեակին ստանձնելու համար պայթած ռումբերուն պատասխանատուու-թիւնը յանուն այդ անծանօթ խմբակցու-թեան։ Թերթը, այս առթիւ, կ՚ըսէ նաեւ.- «Ծայրայեղ Հայեր ստանձնած էին պա-տասխանատուութիւնը պայթած հինգ ռումբերու Ժընեւի մէջ, 1980 Նոյեմբերի եւ 1981 Հոկտեմբերի միջեւ»։

ԹՐՔԱԿԱՆ լրատուութեան ընդհ. տնօ-րէնութեան հրատարակած մէկ տեղեկա-գրին համաձայն, զինուորական պետա-կան հարուածէն ի վեր 43.140 հոգի ձեր-բակալուած են «ահաբեկչական գործու-նէութեան» համար։ Ասոնց 26.484-ը զին-ուորական բանտն են։ 19.480-ը դատա-վարութեան կը սպասեն, 6054-ը՝ դատա-պարտուած են։ Դէտերը կը նկատեն որ այս տեղեկագրին մէջ խօսք չկայ այն 16.656 ահաբեկիչներուն մասին, որոնք հաւանաբար քաղաքային բանտեր փո-խադրուած են, դատուելէ ետք։ Միշտ ըստ տեղեկագրին թրքական զինուորա-կան իշխանութեանց վճռականութիւնը թոյլ տուած է որ 98% նուազի ահաբեկ-չութեան ջոհերու թիւը, որ 9596-էն (2812-ը՝ մեռեալ) պետական հարուածի նախորդող տարին իջած է 131-ի (48՝ մեռեալ)։

ԹԷՀՐԱՆԻ սուրիական դեսպանատունը քարուքանդ եղաւ պայթումի մը հետե-ւանքով, Կիրակի առտու կանուխ։ Կառքի մէջ դրուած ռումբ մըն էր, որու պայ-թումէն նաեւ 16 անցորդներ վիրաւոր-ուեցան եւ քանդուեցաւ դեսպանատան 4 յարկանի շէնքը։ Անմիջականին մէջ, տէր եղող չէր եղած, բայց Սուրիոյ համար «սիոնականութեան եւ աշխարհակալու-թեան տարրերու» գործն է։ Թեհրանի սուրիացի դեսպանը աւելցուցած է թէ՝ Իրաք երկար անցեալ մը ունի այդ մար-զին մէջ։

ՋՈՒՏԵՐԻ կառքի մրցումի վերջին փոր-ձին ընթացքին է որ քանատացի Ժիլ Վի-լընէօվ մեռաւ իր ֆեռարին զլած ըլլա-լով առջեւի կառքին, ու կրակ առած ինքն իր վրայ քանիցս դառնալէ ետք։ Մրցումը տեղի ունեցաւ, ինչպէս նախա-տեսուած էր Կիրակի օր եւ շահեցաւ Ուաթսըն Մք - Լարէնի վրայ։

ՄԱԼՈՒԻՆՆԵՐՈՒ համար նոր յոյսեր կային Երկուշաբթի օր, հակառակ նա-խորդ օրուան անգլիական ռմբակոծու-թեան Փորթ – Սթանլէի վրայ։ Արժան-թինի Արտաքին Նախարարին մէկ յայտա-րարութիւնը, որու մէջ կղզիներու գե-րիշխանութեան հարցը դադրած էր նա-խապայման ըլլալէ, որոշ յոյսեր կը ներ-շնչէր։ Եւրոպայի տասները միշտ զօրա-վիգ են Անգլիոյ։

ՖՐԱՆՔՖՈՐԹԻ օդակայանի օդային ապահովութեան կեդրոնին դէմ եղեռնա-փորձ մը կատարուած է, 300 հազար մառքի նիւթական վնաս պատճառելով։ Ոչ ոք տէր եղած է արարքին։

ՄԱՅԻՍ 8-ի զինադադարի տարեդարձը այս տարի հանդիսաւոր բնոյթ ունէր եւ տօնական օր էր (férié) բայց ոչ՝ ան-գործ (chômé)։ Տարբերութիւնն այն է թէ տօնական օրերը անպայման չաշխատելու հարց չկայ եւ չաշխատելու պարագային օրը չէ վճարուած։ Միակ անգործ օրը տարւոյն մէջ, որ չաշխատելու պարա-գային ալ կը վճարուի, Մայիս մէկն է։ Պատարագներ, տողանցքներ նշեցին տա-րեդարձը։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ չէ տօներ իր պաշտօնավարութեան առաջին տարեդար-ձը (Մայիս 10) բայց նախորդ երկու օ-րերն ալ ծանրաբեռնուած ժամանակա-ցոյց մը ունէր։ Նախ Օրլէան ողեկոչելու համար Ժանն տ'Արքը, որու տօնն էր, ապա՝ Պոատո փակելու համար Միւթի-ալիթէի դաշնակցութեան համագումարը։ Երկու տեղերն ալ ճառեր խօսեցաւ։

ՓԱՐԻԶԻ մէջ աղքատներու թիւը կը շատնայ տարուէ տարի։ Այսպէս 1979-ի 16.500-էն 1981-ին 30 հազարի հասած է թիւը անոնց որոնք օգնութեան համար, դիմում ըրած են Սըքուռ Քաթոլիքին։

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

Կեցցէ՛ Ֆրանսան

ԽՄԲ.- Այս խորագրին ներքեւ է, որ Մշակոյթի նախկին նախարար եւ ծանօթ լրագրող՝ Ճիհաթ Պայան յօդուած մը ստորագրած է Սոն Հաւատիսի մէջ։ Այլ-եւս հաշիւը Հայերուն չէ այլ Ֆրանսայի եւ Պայան հազարումէկ ձեւեր կը խորհի վրէժ լուծելու համար Ֆրանսացիներէն.-

Կը լսուի թէ Միթերանի ընկերվարա-կան կառավարութիւնը ծրագրեր է Ֆը-րանսայի քանի մը տեղերը, բայց յատկա-պէս Փարիզի գլխաւոր պողոտային վրայ հայկական յուշարձաններ կանգնել տալ, որոնք պիտի վերապրեցնեն թրքական թշնամութիւնը։ Այս բոլորը կ'ըլլան այն Հայերուն համար, որոնք քսաներորդ դա-րու սկիզբներուն մինչեւ իրենց կոկորդը մխրճուած էին թրքական արեան մէջ եւ դարուն վերջաւորութեան ալ կ'ուզեն կրկին Թուրքի արիւն խմել։

Նկատելով որ խաղաղ շրջաններու մէջ կարելի չէ այսպիսի ծայրայեղ կառավա-րութեան մը գոյութեան մասին խորհիլ, կը դժուարանանք հաւատալ այս լուրին։

Սակայն, եթէ ճիշդ է լուրը, կը խոր-հինք նաեւ թէ անոր մեկնաբանութիւնը ընելու համար շատ ջանք թափելու պէտք չունինք։ Այս երեւոյթը կը նշանակէ որ Ֆրանսա կ'ուզէ խզել Թուրքիոյ հետ իր ունեցած բարեկամութիւնը, աւելին պաշ-տօնապէս ունեցած յարաբերութիւնները։ Առանց պայքար հռչակած ըլլալու թըշ-նամանք ցոյց կուտայ։

Հոս նշելով թէ այս Ֆրանսան է որ ա-ռաջին անգամ սկսած է այս թշնամական ընթացքը, հայկական յուշարձաններու հարցը յիշատակելէ յետոյ, այլեւս այս կացութեան հակազդեցութիւններ խոր-հելէ զատ ուրիշ ճար մը չենք ունենար։

Ոչ մէկ իմաստ կը տեսնենք այլեւս, հաւաքականութիւնները իրար ձգող նման յիմար եւ վայրենի արարքներու պատաս-խանել «Մեր բարեկամ Ֆրանսայի այս ընթացքը մեզ շատ կը սրտնեղէ, աւան-դական թուրք եւ ֆրանսական բարեկա-մութիւնը այս յուշարձաններու պատճա-ռաւ պէտք չէ վիրաւորուի» եւլն.ի նման խօսքերով։

Մենք ալ կրնանք Ատանայի, Մարաշի, Ուրֆայի եւ Կազի Անթէպի մէջ մեծ յու-շարձաններ կառուցանել եւ ցոյց տալ Ա-ռաջին Աշխարհամարտի օրերուն Ֆրան-սացիներու գործած ոճիրները։ Նոյնպէս կրնանք հրապարակի մը վրայ աշխարհի ցուցադրել Ֆրանսայի Իսքէնտէրունի մէջ Թուրք եւ արաբ ժողովուրդին դէմ կա-տարած խժդժութիւնները։

Ջանաքքալէի Մօրթօ ծոցին մէջ կրնանք հարիւր մեթր բարձրութեամբ Փարոս մը շինել, որ իր լոյսերը տարածէ ամբողջ Եգէականի վրայ եւ ցոյց տայ թէ Ֆրան-սացիները Թուրքիոյ մէջ ինչե՛ր ըրած են։ Կրնանք կառուցանել նաեւ ֆրանսացի մառեշալ տ'Էսփերէի ձիու վրայ նստած մէկ արձանը, ցոյց տալու համար թէ ան Թուրք զինուորներուն առջեւէն ինչպէս քառասմբակ խոյս տուած է ետեւը նա-յելով։

Զուտ ասոնք չէ որ պէտք է ընել, ո-րովհետեւ, ասոնք մեզի հանդէպ ի գործ դրուած անտեղի եւ քաղաքակրթութեան ներհակ թշնամանքի մը դէմ յայտնա-բերուած խորհրդանշական երեւոյթներ են միայն։

Մենք, այս ֆրանսական թշնամանքին պարտաւոր ենք նաեւ նիւթական եւ գոր-ծօն տնտեսական անդրադարձներով ալ պատասխանել։

Մենք կրնանք Թուրքիոյ ֆրանսական դրամագլուխը վռնտել մեր երկրէն, որ-պէսզի տանին եւ գործածեն իրենց երե-ւակայական Հայաստանին մէջ։ Գիտենք որ այս ալ արդիւնք մը կրնայ չտալ, բայց կրնանք նաեւ Ֆրանսացիներուն Միջին Արեւելքի եւ Հիւսիսային Ափրիկէի մէջ ունեցած գործունէութիւններն ալ խանգարելու միջոցներ գտնել, որպէսզի իրենց գլուխը փորձանքի մտնէ նաեւ այդ շրջաններուն մէջ։

Ետքը, երբ միջազգային կազմակեր-պութիւններու մէջ Ֆրանսա բան մը խնդ-րէ, «Գործիդ գնա» կ'ըսենք եւ կը մեր-ժենք։

Երբ այս բոլորը կիրարկուին Ֆրանսա-յի դէմ, հայկական յուշարձաններու կա-ռուցումէն աւելի ծանր հակադարձու-թի՞ւն մը պիտի ընէ արդեօք մեզի դէմ։

Արդէն, ինչ որ ալ ընէ այլեւս, ամէն բան աչք առած ենք, ակն ընդական։ Որովհետեւ եթէ իբրեւ բարեկամ երկիր նկատելով, Ֆրանսայի այս ընթացքին հանդուրժենք, ապագայի համար քաջա-լերած պիտի ըլլանք զայն։

Սա պահուն, կրնանք խորհիլ թէ Ջա-նաքքալէի ծայրամասին վրայ բարձրա-ցող հարիւր մեթրնոց փարոսէն ողողուած լոյսը, ինչպիսի ծածկոց մը պիտի ըլլայ թրքական հողերուն մէջ պառկող ափրի-կեցի խալամ սեւամորթներու։

Մեծ հաճոյք պիտի զգանք անտարա-կոյս, երբ խորհինք թէ եկող գացող իւ-րաքանչիւր չոգենաւ ֆրանսական զօ-լումը մարմնաւորող այս յուշարձանը միշտ պիտի տեսնէ։

Լաւ պիտի չըլլա՞ր արդեօք, որպէսզի Սէնէկալ, Նիժէր, Կինէ, Քամըրունի նը-ման երկիրներու Իսլամները, այս լոյսին շնորհիւ տեսնէին ու հասկնային որ Ահ-մէտ եւ Մէհմէտ անունները կրող հազա-րաւոր սեւամորթ Իսլամներ Ջանաքքալէի պատերազմին մէջ Ֆրանսայի հաշւոյն մահացած են ու հիմա ֆրանսական գե-րեզմանին խաչերուն տակ կը հանգչին։

ԻՏԱԼԻԱ

ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՓԱՏՈՎԱՅԻ ՄԷՋ

=——=——=

«ՅԱՌԱՋ» (հեռաձայն).- Փատովայի ծխական ընթերցարանին մէջ, Մայիս 5-ին, ընդարձակ բանախօսութիւն մը կատար-ուած է հայ ծէսի մասին։ Հայր Լեւոն Զէքիեան մէկ ժամ 15 վայրկեան բանա-խօսութեամբ մը ներկայացուցած է պատ-մական յեղաշրջումը եւ ներկայ ծիսական հարցերը։ Ներկայ եղած է հիւսիսային Իտալիոյ աստուածաբանական հաստա-տութեան նախագահ՝ Սարթոռի։

Բանախօսութեան յաջորդած են 45 վայրկեան տեւող հարց - պատասխաննե-րու բաժին մը, ապա՝ երգերու եւ չարա-կաններու ունկնդրութիւն մը։

×

× Պանքա Քաթոլիքայի տնօրէն՝ Վա-հան Պազարճըգլեան անդամ ընտրուած է Վիչենցայի տնտեսական ակադեմիայի։ Դրամատունը գնած է, աճուրդով, նկա-րիչ Փիէթրօ Լոնկիի գործերը 900 միլիո-նի եւ ցուցահանդէսի դրուած են Ապրիլ 30-ին։ Բացման ներկայ եղած են Վիչէն-ցայի քաղաքապետը եւ Վենեթոյի քաղա-քապետը։ Ցուցահանդէսը պիտի տրուի նաեւ շրջանի 12 - 13 քաղաքներու մէջ։

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԲԱԺԱԿ

——×——

Խորհրդային բաժակի աւարտական մըր-ցումը տեղի ունեցաւ Մայիս 9-ին։ 0-ի դէմ 1 կէտով Դինամօ - Կիեւ յաղթեց Մոսկուայի Տորպեդոյին, 6-րդ անգամ արժանանալով Բաժակին։

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՓԱՍՏԵՐԸ A LA TURQUE

«Պատմութեան կեղծարարներին պէտք է կախել ,ինչպէս կեղծ դրամ կտրողներին

ՍԵՐՎԱՆԹԷՍ

ՋՈՆ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ (*)

Ա.

Վերջին տարիներին Թուրքական պետականութիւնը, նրա պրոպագանդիստական մեքենան ջանք ու եռանդ չեն խնայում պատմական փաստերը կեղծելու, քօղարկելու ճանապարհով Հերքել առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներին Արեւմտահայութեան նկատմամբ երիտ - Թուրքերի կատարած ոճրագործութիւն - ները, մի ամբողջ ժողովրդի բնաջնջման փաստը եւ Թիւրիմացութեան մէջ գցել միջազգային հասարակական կարծիքը:

1981 Թ. Նոյեմբերի 14-ին Սթրազպուրկում, Եւրոպական Խորհրդի 21 երկրնե - րի մինիստրների ժողովի ժամանակ Թուրքիայի արտաքին գործերի մինիստր Իլ - Թէր Թուրքմէնը յայտարարեց. «Հայկա - կան ցեղասպանութեան մասին զրոյցները պատմութեան աղաւաղումն ու խեղաթիւրումն են»: Նա փորձում էր ներկաներին համոզել, որ 1915 Թուականին Հայկական ջարդեր տեղի չեն ունեցել, որ Հայերի նկատմամբ կիրառուել են լոկ պաշտպանական միջոցներ՝ նրանց տեղահանելով եւ աքսորելով Սուրիա ու Լիբանան: «Բնական է, որ պատերազմական կացու - Թեան ու սովի պատճառով Հայեր մեռ - նէին, սակայն այդ շրջանում զոհուել են նաեւ երկու միլիոն Թուրքեր», - եզրափակեց Թուրք մինիստրը:

Այսպիսի կեղծուած փաստերն ու «հիմնաւորումները» Արեւմտահայութեան ցեղասպանութեան մեկնաբանման Թուրքա - կան բնորոշ ձեւերն են:

Այն ժամանակ, երբ աշխարհի բոլոր երկրները վերջին տարիներին շրջանառութեան մէջ են դրել մեծ քանակութեամբ արխիւային նիւթեր, որոնք նոր լոյս են սփռում ԺԹ. դարի վերջի եւ Ի. դարի սկիզբի միջազգային յարաբերութիւննե - րի, իրենց երկրների ներքին ու արտա - քին քաղաքականութեան մինչ այդ ան - յայտ հանգամանքների վրայ, Թուրքական արխիւները մնում են փականքի տակ, նըրանց պարունակութիւնը մեր կողմից քննարկուող հարցերի լուսաբանման տեսակէտից շարունակում է մնալ անյայտ:

Երիտթուրքական պետականութեան այսօրուայ ժառանգորդները խնամքով Թաքցնում են իրենց նախորդների չարագոր - ծութիւնները բացայայտող փաստաթուղթերը:

Այնուամենայնիւ, ինչ էին գրում իրենք՝ Թուրք հեղինակները առաջին համաշխարհային պատերազմի ժամանակ եւ նրանից յետոյ, ինչպիսի՞ն էին նրանց գընահատականներն ու բնութագրումները Հայոց բնաջնջման երիտթուրքական քա - ղաքականութեան մասին:

1918 Թուականի Նոյեմբերի սկզբին, երիտթուրքական կառավարութեան անկումից յետոյ, օսմանական կառավարու - Թեան նոր վարչապետ Տամատ Ֆէրիտ փաշա «քօղազերծեց Հայերի դէմ իթթի - հատական կուսակցութեան մշակած ու կազմակերպած ցեղասպանութեան գաղտնի ծալքերը»: Նա յայտարարեց, Թէ երիտթուրքական կառավարութեան հրա - պարակած պաշտօնական «Կարմիր Գիր - ք»ի մէջ Հայերի անհաւատարմութեան մասին ասուած բառերը շինծու են, ճըշ - մարտութեանը չեն համապատասխանում: Իշխանութիւնից զրկուած երիտթուրքա - կան ղեկավարներն արժանացան հասա - րակական կարծիքի համընդհանուր պարսաւանքի:

1919 Թուականի Յունուարի 28-ին Ալի Քեմալ պէյը (1920-ին դարձաւ Թուրքիային ներքին գործերի մինիստր) «Սապահ» Թերթում գրում էր. «արդէն ապացուցուած իրողութիւն է, որ Եղեռնը ծրագրուել էր Իթթիհատի ընդհանուր կեդրոնի որոշումներով ու կարգադրութիւննե - րով»: Նա հայկական ջարդերը գնահա - տում էր որպէս «պատմութեան մէջ եզակի, աշխարհասասան մի ոճիր»:

1918-ի աւարտին «Իթթիհատ» կուսակցութիւնը, երիտթուրքերը Թուրքիայում յայտարարուեցին օրէնքից դուրս:

Եւրոպական հասարակական կարծիքը խիստ հակերիտթուրքական էր: Ականաւոր արեւելագէտներ՝ գերմանացի Եօզէֆ Մարքվարտը եւ Ֆրանսիացի Ժաք դը Մորկանը հրապարակաւ պահանջեցին միջազգային ատեանի դատին յանձնել հայասպան քաղաքականութեան գլխաւոր յանցագործներին: Գերմանացի գիտնա - կան Եօզէֆ Մարքվարտը 1919-ի Յուն - ուարին արտասանած ճառում իր կառա - վարութիւնից պահանջեց ջանքեր գոր - ծադրել, գտնել Էնվէրին, Թալէաթին եւ միւս չարագործներին, նրանց յանձնել Անտանտին՝ միջազգային դատարանի միջոցով նրանց դատելու համար: 1919-ի սկզբին Թուրքաց կառավարութիւնը անգլերէն հրապարակեց մի գրութիւն, որը վերնագրուած էր «Թուրք - հայկական հարց, Թուրքաց տեսակէտը»: Այստեղ խօսւում էր երիտթուրքական պարագլուխների բարբարոսական մեթոդների մասին, նրանց գործողութիւններն անուանում էին «անխիղճ», «դաժան», խոստովանում էին, որ Պետութեան շահերը պաշտպանելու համար այդպիսի քաղա - քականութիւն վարելու անհրաժեշտու - Թիւն չկար, որ «նրա պարագլուխներն ընկնում են մարդկութեան ամենամեծ յանցագործների շարքը»:

Գրութեան հեղինակները համապատասխան փոխհատուցում էին խոստանում երիտթուրքական քաղաքականութիւնից տուժած Հայերին, խօսում էին անհրաժեշտ ժամանակի մասին այդ խնդիրն իրականացնելու համար: Եւ, վերջապէս, ապացուցւում էր, որ «այդ ամէնի համար բոլոր պաշտօնական անձինք, ովքեր գործել են որպէս միութեան կազմակեր - պութեան գործակալներ, Հայերին ոտնահարելու եւ կողոպտելու կամպանիում, արդէն ձերբակալուած են եւ տրուած են դատի»: «Մի խօսքով, արդարութիւնը լըրիւ գործողութեան մէջ է դրուած», - ասուած էր այնտեղ: «Տեղահանուած բընակչութիւնը վերադառնում է իր տնե - րը», կողոպուտից տուժուած մարդկանց տրւում են նպաստներ, «առանձնացւում են նշանակալի ֆոնտեր» տուժուածների «վիշտը ամոքելու» համար: Կ. Պոլսի սըրնորէնները գրում էին, որ «Թուրք ժողովուրդն իր գլուխը խոնարհում է» հայ ժողովրդի ողբերգութեան առաջ: «Դա նա անում է տխրութեամբ՝ հայ ժողովրդի եւ ամօթով՝ իր համար»:

1919 - 1921 ԹԹ. Կ. Պոլսում Թարգմանաբար հայերէն լոյս ընծայուեցին երիտթուրքական քաղաքականութեան մերկացման նուիրուած եւրոպական ու ամերիկեան հեղինակների տասնեակ գրքեր, ժողովածուներ:

Թուրքական Թերթերն ու ամսագրերն էլ անմասն չմնացին դատապարտման խօսք ասելուց: Թուրքիայի ներքին դըժ - ուարին վիճակը, սովը, Թշուառութիւնը, գիւղատնտեսական արտադրութեան անկումը՝ այս ամէնը վերագրւում էր պա - տերազմին մասնակցելու երիտթուրքական քաղաքականութեանը:

1919-ի Յունուարին Պոլսում սկսուեց «Իթթիհատ վէ Թէրաքքը» կուսակցու - Թեան ղեկավարութեան յանցագործու - Թիւնները քննող դատական պրոցեսը: Այն տեղի էր ունենում Անտանտի եւ, առա - ջին հերթին, Անգլիայի օկուպացիոն զոր- քերի հսկողութեան տակ:

«Զինադադարից յետոյ, - իր յուշերում գրել է Ուինսթըն Չըրչիլը, - Թուրքերն ասում էին՝ մենք արժանի ենք պատժուե - լու, բայց Թող մեզ պատժի մեր հին բարեկամ Անգլիան»:

Դատարանի նիստերը շարունակուեցին ամիսներ շարունակ: Զինուորական դա - տարանի անդամների Թիւը 5 էր. բոլորն էլ Թուրքեր (Կորպուսի հրամանատար, պատերազմի մասնակից երեք գեներալ եւ մի մայոր): Հէնց սկզբից ասենք, որ երիտթուրք ղեկավարներին ներկայացուել էր երկու մեղադրանք, Թուրքիայի ներ - քաշումը պատերազմի մէջ եւ Հայ ժողո - վրդի բնաջնջումը: Սա արդէն պաշտօ - նական ճանաչումն էր հրէշաւոր ոճրա - գործութեան, որ կատարել էին երիտ - Թուրքական պետական մարմինները: Այդ դատավարութիւնը, ի հարկէ, կիսատ - պռատ բան էր 1945 - 46 ԹԹ. Նիւրէնպէրկի միջազգային դատարանի համեմատութեամբ, բայց էական գործողութիւն, որի հանգամանքների իմացութիւնը անհրա - ժեշտ է այսօրուայ Թուրքական աղաւա - ղումներն ըմբռնելու եւ դատապարտելու համար:

Դատարանի առջեւ ցուցմունքներ էին տալիս ոչ միայն յանցագործութիւններին մասնակից պետական եւ զինուորական բարձրաստիճան գործիչներ, այլեւ վկաներ, ականատեսներ: Զնայած խլամի, չարիաթի աւանդական կաշկանդող դե - րին, այնուամենայնիւ, հրապարակ էին հանւում վանտալիզմի բազմաթիւ օրի - նակներ:

Պատերազմից յետոյ Կ. Պոլսի Թուրքական կառավարութիւնը, որի գլուխ կանգնած էր Թէվֆիք փաշան, ձերբակալեց Իթթիհատի 63 բարձրաստիճան գործիչ - ների, այդ Թւում՝ Սայիտ Հալիմ փաշային, Վէհիպ փաշային, Միտհատ Շիւքրի, Քիւչիւկ Թալէաթ, Ճէվատ պէյերին եւ այլոց: Էնվէրը, Թալէաթը, Ճէմալը եւ մի շարք ուրիշ ղեկավար բգործիչներ կարողացել էին գաղտնի, ոմանք առագաստանաւով, ոմանք գերմանական սուզա - նաւով ճողոպրել Կ. Պոլսից:

Գեներալ Մուստաֆա Քեմալը 1919-ի Յունուարի 27-ին Կ. Պոլսի զինուորական գերագոյն դատարանի առջեւ կանգնեց որպէս վկայ: Նրա վկայութիւնները խիստ մեղադրական փաստեր էին պարունակում երիտթուրքական կառավարողների հաս - ցէին: Նա դատապարտում էր Իթթիհատ կուսակցութեան պարագլուխներին, նըրանց կատարած յանցագործութիւննե - րը:

Ահաւասիկ հատուած Մուստաֆա Քե - մալի ելոյթից Կոստանդնուպոլսի գերա - գոյն ատեանի առաջ. «Փաշաները, որոնք իրագործեցին անասելի եւ աներեւակա - յելի ոճիրներ եւ որոնք այդպիսով երկիրը հասցրեցին ներկայ վիճակին, իրենց անձնական շահերն ապահովելու համար նորից հրահրում են խռովութիւններ: Նըրանք հիմք դրեցին ամէն տեսակի բռնա - կալութեան, կազմակերպեցին տեղահանութիւններ եւ ջարդեր, նաֆթով այրե - ցին ծծկեր երեխաներին, ծնողների ներ - կայութեամբ բռնաբարեցին կանանց եւ երիտասարդ աղջիկներին, կապկպեցին, վիրաւորեցին եւ բաժանեցին երիտասարդ աղջիկներին իրենց հայրերից եւ մայրե - րից, բռնագրաւեցին նրանց շարժական եւ անշարժ գոյքը, ողբալի վիճակով աքսորեցին կանանց մինչեւ Մուսուլ՝ կատարելով ամէն տեսակի բռնութիւններ: Նրանք նաւերի վրայ բարձեցին հազարաւոր ան - մեղների եւ ծովը նետեցին: Մունետիկ - ների միջոցով նրանք հռչակել տուեցին, որ օսմանեան կառավարութեանը հաւա - տարիմ ոչ մահմետականները պարտաւոր են հրաժարուել իրենց հաւատից եւ ըն - դունել խլամը: Նրանք պարտադրեցին դաւանափոխութիւնը, ամբողջ ամիսնե - րով սոված քայլել տուեցին ծերերին եւ ստիպեցին կատարել տաժանակիր աշխա - տանքներ: Նրանք կանանց նետել տուե - ցին անտանելի պայմաններում գտնուող հասարակաց տներ: Դէպք, որ աննախա - դէպ է որեւէ այլ ազգի պատմութեան մէջ»:

Աւելի ուշ, 1926 Թուականին, երբ բա - ցայայտուեց արդէն նախագահ դարձած Մուստաֆա Քեմալի դէմ երիտթուրքերի կազմակերպած դաւադրութիւնը «Լոս - Անճըլըս Էկզամինըր» Թերթին տուած հարցազրոյցի մէջ Քեմալ փաշան սպառնում էր կախել եւ գնդակահարել այն բոլոր մեծ ու փոքր պաշտօնեաներին, որոնք մասնակցել էին իր դէմ կատարուած մահափորձին: Նա յայտարարել էր. «Պիտի կոտորեմ բոլորին եւ պիտի ջնջեմ Իթթիհատի բոլոր անդամներին: Այս կուսակ - ցութիւնն էր, որն իր տխուր քաղաքա - կանութեամբ կոտորել տուեց եւ տեղա - հան արեց մէկ միլիոն քրիստոնեաների»:

Քեմալը Հայոց կոտորածը յիշում էր, որովհետեւ այդ պահին դա իրեն ձեռն - տու էր:

(Մնացեալը Յաջորդով)

(*) Հայաստանի Հանրապետութեան Արտաքին նախարար:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նիսի եւ Քոթ - տ'Ազիւրի հայութիւնը պատշաճ վայելչութեամբ ոգեկոչեց Եղեռնի տարեդարձը Ապրիլ 24, 1915-ի չարաշուք օրուան, որ ընդունուած է իբր խորհրդանիշը Թրքահայ գաղութային ամենաեղերական հանդրուանին:

Այս տարի ամբողջ հայ գաղութին մասնակցութեամբ է որ կազմակերպուած էին հանդիսութիւնները, նախաձեռնութեամբ եւ օրինակելի գործակցութեամբը տեղական եօթը հայկական միութիւններուն, որոնք են.- Կրօնական Ընկերութիւնը, Հայ Մշակութային Ակումբը, Հայ Մարզական Միութիւնը, Նիսի Հայ Տիկնանց եւ Գանի Հայ Տիկնանց Միութիւնները, Տրակինեանի Հայոց Բարեկամական Միութիւնը եւ Սէն - Ռաֆայէլի Հանգստեան Տունը:

Հանդիսութեանց պատուոյ նախագահութիւնը ստանձնած էր Նիսի երեսփոխան - քաղաքապետ Պ. Ժաք Մէտսէն: Առաջին մասը տեղի ունեցաւ Համաշխարհային Պատերազմի Զոհերուն Յուշարձանին առջեւ, ուր առաւօտեան ժամը 10-ին փութացած էին համախմբուիլ բազմաթիւ Հայեր: Հայ ժողովուրդին մեծագոյն սուգին իրենց յարգանքի տուրքը մատուցելու եկած էին նաեւ բազմաթիւ Ֆրանսացի անձնաւորութիւններ, որոնց մէջ նշմարէին՝ Նիսի երեսփոխան Պ. Ժ. Գոլոնա, նահանգային ընդհ. խորհրդական եւ նախկին նախարար Պ. Ֆ. Բըզաս, ընդհ. խորհրդական եւ քաղաքապետական խորհուրդի անդամներ՝ Պ. Պ. Ժ. Գալզա, Ռ. Պոզիօ եւ Փեդրիւզի, որոնց մէ առաջինը կը ներկայացնէր քաղաքապետը, քաղաքապետ. խորհուրդի անդամ Պ. Լ. Ֆէրրի որ կը ներկայացնէր համայնավար կուսակցութիւնը, Հայր Ֆ. Գոուէն՝ ներկայացուցիչ Նիսի Արքեպիսկոպոս Գերպ. Մուխէի, գնդ. Վեսսոն ներկայացուցիչ նախկին ռազմիկներու բազմաթիւ դրօշակակիրներ, նախկին մարտական միութիւններու, ինչպէս նաեւ նախագահներն ու ներկայացուցիչները այլեւայլ միութիւններու եւ ընկերակցութիւններու:

Յուշարձանին առջեւ զետեղուեցան մը ծաղկեպսակներ ղրկուած՝ քաղաքապետութեան, նախկին Ռազմիկներու Միութեանց եւ հայկական եօթը միութիւններուն կողմէ անջատաբար: Ուշագրաւ էր մեծ ծաղկեպսակը որ զետեղուեցաւ յանուն կազմակերպիչ կոմիտէին իբր խորհրդանշան միակամ գործակցութեան: Յուզիչ էր պահը, երբ Նիսի հայերէնի դասընթացքներուն հետեւող 13 մօտ մանուկներ, զատ զատ ծաղկեփունջեր բռնած, գացին խոնարհիլ Յուշարձանին առջեւ:

Մեծ Եղեռնի մարտիրոսներուն եւ երկու Համաշխարհային պատերազմներու ընթացքին զոհուած Ֆրանսահայ մարտիկներուն ի յիշատակ պահուած մէկ վայրկեան լռութենէն վերջ, գնդապետ Թառօ Վիալ հնչեցուց «ի զէ՜ն» եւ «մա՜հ» փողերգները, որմէ յետոյ հանդիսութիւնը փակուեցաւ գաղութին հոգեւոր հովիւ Տարօն Ծ. Վրդ. Ծիրքինեանի աղօթքով:

Ոգեկոչումը ա՛լ աւելի իմաստաւորելու նպատակաւ բազմաթիւ երիտասարդներ իրենց արիւնէն խորհրդանշական մը նուիրեցին, տեղւոյն վրայ, Անտի Ցանք սրտաբանական հիմնարկին:

Հանդիսութեանց երկրորդ մասը յատկացուած էր հոգեհանգստեան արարողութեան մը, որմէ առաջ ներկաները համախմբուեցան Հայ Մարզական Միութեան սրահը, հոգեճաշի համեստ սեղանի մը շուրջ: Ապա բազմութիւնը փոխադրուեցաւ Հայոց Եկեղեցին, ուր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ նահատակուած բոլոր զոհերուն համար:

Հոն, իմաստալից քարոզ մը խօսեցաւ Տարօն Ծ. Վարդապետ, միշտ հիմնուելով Աւետարանական Թելադրանքներու վրայ, եւ ի մէջ այլոց պատգամեց «Ազգային գիտակցութեամբ ...» Հայերը պէտք չէ չափ ու սահման ... իրենք իրենց առջեւ, այլ պէտք է ... զոհողութիւն ընեն արժեցնելու համար մարդկային արժանապատուութեան ... նախնեաց գիտակցութիւնը որ է՝ ազատութիւնը եւ արդարութիւնը: Եւ ինչպէս ... Աւետարանին այրին իր անվհատ եւ ... խանդ դիմումներուն շնորհիւ յաջողեցաւ ... ի վերջոյ իր ձայնը լսելի դարձնել ... տարբեր դատաւորին, որպէսզի ...

նէ՝ իր արդար դատը, հայ ժողովուրդն ալ անվհատ յամառութեամբ պէտք է հետապնդէ իր դատը, մինչեւ որ իր ձայնը լսելի դառնայ կամովին խուլ ձեւացող ականջներուն: Համայն մարդկութեան համար ամօթ է որ երկրագունտերու բնակիչներէն 5-ի վրայ, 4-ը անօթի ապրին, ամօթ է նաեւ որ իրաւազրկուած փոքր ժողովուրդները տեւական անիրաւութեան մէջ ապրին, ոտնակոխ՝ բիրտ ուժին»: Իր քարոզին տուաւ Ղեւոնդ Երէցի յատուկ շեշտ մը, ի վերջոյ յիշեցնելով որ Վարդանանց օրերուն ալ Հայութիւնը անիրաւուած էր, բայց համայն ժողովուրդը ոտքի կանգնեցաւ, ու իր հաւատքին ուժով յաջողեցաւ իր կամքը պարտադրել բռնաւորին:

Հանդիսութեան երրորդ մասը տեղի ունեցաւ Հիւդ - Բէճէնի պանդոկին սրահներուն մէջ, ուր հաւաքուեցան կրկին 300-ի մօտ ազգայիններ:

Օրուան խօսնակ Պ. Նուբհան Պալեոզեան նախ ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութիւն պահել ի յարգանս Մեծ - Եղեռնի զոհերուն, որմէ վերջ փոքրիկն Օր. Պոչնաքեան բանաստեղծութիւն մը արտասանեց Յովհ. Շիրազէ, իսկ Տիկին Օսէդ Մարտոյեան զգայուն շեշտով կարդաց երկու քերթուածներ՝ Վահան Թէքէեանէ, առաջինը՝ «Ահաւոր բան մը այնտեղ կը կատարուի մութին մէջ», որ Եղեռնին բովանդակ զարհուրանքը կը նկարագրէ, եւ երկրորդն ալ՝ «Յարութեան Տունն է ահա՛» որ վեր առնող ժողովուրդին ապրելու անխորտակելի կամքը կը բնորոշէ:

Ա. սարկաւագ Պ. Թորոս Տէր - Մեսրոպեան հրաւիրուեցաւ պատմելու իր յուշերը Ջարդերէն, մանաւանդ իր քահանայ հօր ողջակիզումը 1922-ին Էզինէի (Զահլէքալէ) հայկական եկեղեցիին մէջ, Մեծ Եղեռնէն հրաշքով վերապրած հազարաւոր ուրիշ Հայերու հետ միասին: Ապա Պ. Ռուպէն Գանձանակեան արտասանեց Սանասարեանի «Հայաստան» քերթուածը, միաժամանակ պաստառին վրայ ցոյց տալով հայրենի տեսարաններ:

Յետոյ խօսք առաւ Պ. Ժիրայր Դատատրեան, որ յատկապէս հրաւիրուած էր Փարիզէն բանախօսելու:

Բանախօսը արտայայտուելով նախ հայերէն եւ ապա ֆրանսերէն, ըրաւ հակիրճ պատմականը Ջարդերուն, չմոռնալով յիշել անունները վրիժառու հերոսներուն որոնց ձեռքով պատժուեցան գլխաւոր ջարդարարները: Թուեց նաեւ հայ կամաւորներու մասնակցութիւնը Ա. եւ Բ. Համաշխարհային պատերազմներուն, ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի դիմադրական շարժումներուն, եւ վեր հանելով հայ ազգային ոգիին սխրագործութիւնները, ընդգծեց թէ պէտք չէ երբեմնի սխալները կրկնել մեր դատին լուծումը ակնկալելով ուրիշներէ, այլ պէտք է ապաւինիլ միայն մեր սեփական ուժերուն եթէ կ'ուզենք որ մեր արդար դատը յաղթանակէ:

Բանախօսը այդ ուժերը դասաւորեց չորսի.-

Ա) Ներկայ Հայաստանը, որ հիմնական խարիսխն է Հայութեան:

Բ) Մեր երիտասարդութիւնը Հայաստանի եւ Սփիւռքի մէջ, երիտասարդութիւն որ թօթափած ըլլալ կը թուի իր ծնողքներուն յուսալքութիւնն ու ճակատագրապաշտութիւնը:

Գ) Մեր եկեղեցին, որ Հայութեան գոյութեան սիւներէն մէկն է:

Դ) Սփիւռքահայութիւնը, որ կրնայ հրաշքներ իրագործել, եթէ գիտնայ կազմակերպուիլ իբր միակամ եւ միաձոյլ զանգուած, իր ուժին գիտակցութիւնը ի յայտ բերելով այն բոլոր երկիրներուն մէջ ուր Հայ կը բնակի:

Փակման խօսքին մէջ Տարօն Ծ. Վրդ. Ճէրէճեան ծանրանալով այն իրողութեան վրայ թէ 1915-ով չէ վերջացած հալածանքը, որ կը շարունակուի այլ եւ այլ ձեւերու տակ (վկայ 6 Սեպտեմբերը եւ այլ դէպքեր) կրկին մատնանշեց անհրաժեշտութիւնը գիտակից ուժերով կազմակերպուելու եւ յարատեւելու:

Պէտք է նշել թէ շատ մը հայ առեւտրական տուներ եւ գրասենեակներ փակ մնացին Ապրիլ 24-ին, իրենց դրան վրայ փակցնելով նկարազարդ յայտարարութիւն մը, որուն վրայ գրուած էր.

«Ճանաչում Հայոց Ցեղասպանութեան:

«Այս հաստատութիւնը փակ պիտի մնայ Ապրիլ 24, 1982-ին:

«Ի յարգանս յիշատակին 1.500.000 հայ մարտիրոսներուն, որոնք սպաննուեցան 1915-ին Թուրքերու կողմէ:

«20-րդ դարու Առաջին Ցեղասպանութիւնը»:

ԹՂԹԱԿԻՑ

Մեր Նախնեաց Հինաւուրց Զրոյցներէն

ԲԱՐԻ ՄԱՐԴՆ ՈՒ ԷՇԸ

Բարի մարդ մը իր ստացուածքները աղքատներուն կը բաժնէ եւ իրեն միայն էշ մը կը թողու:

Օր մը եկեղեցի կը մտնէ աղօթելու եւ էշը կը կապէ դրան:

Երբ կը սկսի ըսել՝ «Հայր մեր, որ յերկինս ես», միտքը կ'իյնայ, որ էշը դրան մօտ մինակ է: Երբ կ'ըսէ «սուրբ եղիցի անուն քո», կը յիշէ որ էշը անօթի է: Եւ երբ կ'ըսէ «եկեսցէ արքայութիւն քո», կը մտածէ թէ մէկը կրնայ էշը գողնալ:

Եկեղեցիէն դուրս ելլելով, կ'ըսէ էշին.

- Է՜, պարոն էշ, դուն իմ աղօթքէն աւելի բաժին առիր, քան Աստուած: Ով որ էշ ունի, ինքն է էշի ծառան, ուրեմն՝ մնաս բարով:

Եւ էշն ալ կուտայ աղքատներուն:

×

ՀԱՅՐՆ ՈՒ ՁԱՒԱԿԸ

Մարդու մը զաւկին վրայ կը կասկածին գողութեան մէջ: Նախ հայրը կը բռնեն: Ան գիտէր որ իր զաւակն է գողը, բայց որքան կը տանջեն ու կը չարչարեն, չի խոստովանիր: Հայրը կը ձգեն, զաւակը կը բռնեն ու կը սկսին չարչարել: Հայրը կուգայ ու կը խոստովանի զաւկին գողութիւնը:

Կը հարցնեն.

- Ի՞նչու երբ քեզ կը տանջէինք, չխոստովանեցար եւ հիմա կը խոստովանիս:

Հայրը կը պատասխանէ.

- Իմ մարմինս իմս չէ, իմ հօրս է, զաւկիս մարմինը իմս է, տանջանքին չդիմացայ ու խոստովանեցայ:

×

ԱԳԱՀ ՄԵԾԱՀԱՐՈՒՍՏՆ ՈՒ ԳՈՐՏԵՐԸ

Մեծահարուստ մը, որ վաշխառու էր ու շատ ագահ, մեռնելու ատեն կը պատուիրէ կնոջը, որ իրեն հետ գաղտնաբար քսակ մը ոսկի թաղէ: Կինը այդպէս ալ կ'ընէ, բայց գաղտնիքը գաղտնիք չի մնար: Մարդիկ կ'ուզեն գողնալ այդ ոսկին, կը բանան գերեզմանը եւ ի՞նչ տեսնեն...

Գորտ մը նստած էր քսակին վրայ, ուրիշ մը՝ այդ ագահ մարդուն սրտին: Մէկը քսակէն կը հանէր ոսկին, միւսը այդ ոսկին ագահ մարդուն սրտին վրայ կը դնէր ըսելով.

- Մենք քու ագահ սիրտդ դրամով կը լեցնենք...

Եւ անոնք՝ որ բացած էին գերեզմանը, այս տեսնելով կը սարսափին ու կը փախչին:

×

ԱԳԱՀ ՄԱՐԴՆ ԵՒ ԱՆՈՐ ԿԱՂԱՊԱՐՈՒԱԾ ԳԱՆՁԸ

Մեծահարուստ եւ ագահ մարդ մը իր իր ունեցած մեծածաւալ ոսկին կը հալեցնէ, կը կաղապարէ ու կը տանի, կը թաղէ իր պարտէզին մէջ: Ծառաները կ'իմանան, կը հանեն ոսկին ու կ'անհետանան: Մարդը չի դիմանար կորուստին, պարան մը կը կապէ ծառին, օղակը կ'անցընէ վիզը եւ այն պահուն, երբ կ'ուզէր խեղդուիլ, անցորդ մը վրայ կը հասնի ու կը կտրէ պարանը:

- Ի՞նչու կ'ուզէիր կախուիլ, - կը հարցնէ անցորդը:

Մարդը կը պատմէ եղելութիւնը:

Անցորդը՝ որ իմաստուն մարդ մըն էր, մեծահարուստը կը տանի մօտիկ քարակոյտ եւ կը հարցնէ.

- Ի՞նչ չափով էր քու կաղապարեալ ոսկին:

Մարդը քարի մեծ կտոր մը ցոյց տալով կը պատասխանէ.

- Ահա, այս չափով էր:

Անցորդը կը վերցնէ այդ քարաբեկորը, կը տանի ու կը դնէ գողցուած գանձին տեղը, կը ծածկէ հողով ու կ'ըսէ.

- Ահա, որդեակ, քու գանձդ իր տեղն է, գնա ու հանգիստ ապրէ, քանի որ այդ գանձը քեզի համար նոյնքան անշահաբեր էր ու անօգուտ, որքան այդ քարը: Մարդը կը մտածէ, որ իսկապէս այդպէս է, կը մխիթարուի ու կ'ապրի անհոգ ու խաղաղ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Կիրակի, Մարտ 28, 1982-ին տեղի ունեցաւ Ս. Թադէոս - Բարթողիմէոս Եկեղեցւոյ նոր Թաղականութեան Խորհուրդին ընտրութիւնը եւ ընտրուեցան հետեւեալ թեկնածուները.-

ՊՊ. Արթադին Յակոբեան (Ատենապետ), Ահարոն Թաշան - Թորոսեան (փոխ - ատենապետ), Միհրան Ակլիւհոն - Բէշիշեան (փոխ - ատենապետ), Ղազարոս Աստիկեան (գանձապահ), Անդրանիկ Վարդանեան (փոխ - գանձապահ), Աւագ Գաբրիէլեան (փոխ - գանձապահ), Աւետիս Մաթիկեան (քարտուղար), Ժիրայր Գասպարեան (օգնական քարտուղար), Միհրան Պօյաճեան (օգնական քարտուղար), Ֆիլիպ Չէօրտիւքեան (մատակարար), Յովհաննէս Մարկոսեան (մատակարար):

Ուրախութեամբ եւ հաճոյքով նկատեցինք մեր թաղի ժողովուրդին խուռներամ մասնակցութիւնը այս քուէարկութեան օրը - 670 քուէ - :

Արդ՝ այս ուրախ առթիւ մեր սիրելի եւ բարեպաշտ ժողովուրդին կը յայտնենք մեր խորին շնորհակալութիւնները:

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԹԱՂԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐՆԵՐՈՒ ՇԱԲԱԹ ՍԵՆԵԿԱԼԻ ՄԷՋ

Տաքարի (Սենեկալ) մէջ բացուած խորհրդային Շարժանկարներու Շաբաթին մասնակցած են Հայաստանի Շարժարուեստի Պետական Կոմիտէի նախագահ Ռաֆայէլ Սամսոնով եւ դերասանուհի Ելենա Սոլովէյ, որ ծանօթ է խորհրդային հանդիսականներուն՝ «Ուշացած ծաղիկներ», «Սիրոյ ստրուկը» եւ այլ ժապաւէններու մէջ մարմնաւորած իր դերերով: Տանիէլ Սորանօ թատրոնին մէջ տեղի ունեցած բացման հանդիսութեան ներկայ եղած են Սենեկալի Մշակոյթի եւ Առեւտուրի նախարարները, դիւանագիտական մարմնի ներկայացուցիչներ:

×

ՄԱՐԵՇԱԼ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԲԱՂՐԱՄԵԱՆ ՊԱՐԳԵՒԱՏՐՈՒԱԾ

Մոսկուայի պուլկար դեսպանատան մէջ տեղի ունեցած է «Պուլկարիոյ 1500 տարին» յոբելենական մետալի յանձնումը արարողութիւնը, որու ընթացքին Պուլկարիոյ Պաշտպանութեան Նախարարը պարգեւատրած է Խորհ. Միութեան մարեշալ Յովհաննէս Բաղրամեանն ու բարձրաստիճան այլ զինուորականներ Պուլկարիոյ եւ Խորհ. Միութեան զինեալ ուժերու համագործակցութեան եւ երկու երկիրներու բարեկամութեան ամրապնդման բերած իրենց նպաստին ի գնահատութիւն:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Առաջին հանդիպումով իսկ Կիրոսի հոգիին մէջ բան մը լեցուեցաւ: Խալիլը իր վրայ շատ հանդարտեցնող եւ վստահելի տպաւորութիւն ըրած էր, կարծես ուրիշ անգամ տեսած էր այդ լաւ տղան, մէկը՝ որուն առջեւ կարելի էր ծրարի մը պէս բանալ իր մտածումներն ու ծրագիրները: Հակառակ իր ճահիլութեան, արդէն կազմուած էր նկարագրով:

- Հա, կարճ ժամանակի մէջ Կիւլլին խօսեցաւ ձեր մասին, - նորէն խօսեցաւ Խալիլ, երբ ձիերը զառիվերէ մը կը բարձրանային դանդաղօրէն: Յետոյ, յետոյ ժամանակ կ'ունենանք խօսելու երկար: Միշտ ալ կասկածն ունիմ որ էդ ճիւաղը հասնի մեր ետեւէն: Ինծի համար բնաւ նպաստաւոր չէ Սատոյին հետ բախում ունենալ: Գիտեմ, որ տուժողը մեր խումբն է ու մեր ձեռնարկը: Արդէն յոյսս կտրած եմ ձեւի բերելու այդ գազանը: Երբեմն միայն լաւ մարդու պահեր ունի, երբ կարելի է հետը խօսիլ քիչ մը մարդավարի: Երկար տարիներ շրջապատուած ըլլալը թշնամիներով, զինքը շատ անգութ ու կասկածոտ դարձուցած է: Ան կը նմանի զարմանալի ձիու մը, որ միայն իր տիրոջ կը հպատակի եւ թոյլ կուտայ, որ միայն տէրը նստի իր մէջքին վրայ:

Երբ բլուրէն վար շրջուեցան, Խալիլ ձայն տուաւ, որ արագացնեն ձիերը մինչեւ որոշ տեղ մը ուր արդէն կը մօտենային անտառին, Խալիլի իշխանութեան սահմաններուն: Վտանգն անցած էր: Այս անգամ Կիրոսն էր, որ իր ձին մօտեցուց Խալիլին.

- Ես ուղղակի Վարդանին կողմէն կուգամ ձեզի հետ տեսնուելու համար, - խօսեցաւ Կիրոս: - Տօքթ. Նայիրեան, որ հիմա Պարսկաստան է, թելադրած է, որ մարդ ղրկուի Խալիլի մօտ եւ նոյնիսկ ուժեր տրամադրուին փէտայիներէն, եթէ վտանգի տակ է:

- Ես կը հիանամ ձեր կազմակերպութեան վրայ, այ ազբեր, եթէ Վարդանի եւ Տօքթ. Նայիրեանի նման մարդիկ ըլլային մեզ առաջնորդող, կարելի էր ամբողջ Քիւրտիստան մը ոտքի հանել: Մենք պէտք ունինք նաեւ էդ Չէրչիլին պէս մարդու, որ ամէն տեղ է: Անցեալ օր Գարափունարի մէջ նորէն զրոյց կար, որ Չէրչիլին տեսնողներ եղած են ու Թուրք ոստիկանութիւնը գործի վրայ էր: Մեր իմացածին նայելով, ան Վարդաձորի լեռը եղած է Սպիտակ Ձիաւորին հետ: Ատեն մը Թուրք ժանտարմներ բոլոր Չէրչիլները ձերբակալելու ելան ու նորէն չգտան էն մէկը:

- Եւ դուն ալ չգիտես, որ էն Չէրչիլն էս բոպէին քեզի հետ կը խօսի, - խօսեցաւ Կիրոս եւ արդէն զգաց, որ Խալիլը իր ձեռքին տակ առած էր:

Խալիլ զարմանքէն յանկարծ կեցուց իր ձին. կեցան նաեւ միւս բոլոր ձիաւորները, առանց բան մը հասկնալու ու սպասեցին հրամանի: Անոնք շարունակեցին իրենց ճամբան, երբ շատ կարճ պահէ մը յետոյ շարժեցաւ Խալիլին ձին:

- Այ, զարտաշ, իրա՞ւ դուն ինքդ ես էն հէքեաթի Չէրչիլն...:

- Առենօք ես քու հօրդ ալ հանդիպած եմ երբ դեռ ձերբակալուած չէր, - շարունակեց Կիրոս:

Կիւլլին ոչինչ գիտէր օտարականին մասին, միայն գիտէր, որ յեղափոխական կազմակերպութեան կողմէն կուգար: Կիւլլին կը հետեւէր անոնց խօսակցութեան: Խալիլ այնքան չպիտի զարմանար եթէ հէքեաթի հերոս մը ճամբուն վրայ յայտնուէր հրաշքով մը:

- Ուրեմն, դուն գիտես նաեւ հայրս:

- Դուն էն ժամանակ պէլքի փոքր տղայ էիր, երբ ես ձեր տունը մտայ, հօրդ հանդիպելու համար:

(Շար. 560)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ՎԱԼԱՆՍ .- Ալիս Գալուստեան ցաւով կը ծանուցանէ իր հօր՝

ՂԱԶԱՐ ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 4-ին: Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Մայիս 6-ին:

Իր ծնողաց Վարդուհի Գալուստեանի (մեռած 1976-ին) եւ հօր՝ Ղազար Գալուստեանի յիշատակին, Ալիս Գալուստեան 320 Ֆ. կը նուիրէ ողբացեալներուն շատ սիրելի «Յառաջ»ին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տիկին Մարկրիթ Ինճէեան իր սիրեցեալ եղբօր Բաքգէն Թէրգեանի յիշատակին կը նուիրէ 100-ական Ֆ. Աղքատախնամին եւ «Յառաջ»ին, (ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Խնամակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 16, Փարիզի Ս. Յովհ.-Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Վարժարանին հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալներուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սանուհիներուն:

OPERA DE MARSEILLE

VENDREDI, 4 JUIN, A 20H.45

CONCERT DE GALA

AU PROFIT DE LA

Fondation Aram Khatchatourian

SOUS LA PRESIDENCE DE

GASTON DEFFERRE

(Maire de Marseille, Ministre d'Etat, Ministre de l'Intérieur et de la Décentralisation)

L'ORCHESTRE DE L'OPERA DE MARSEILLE

Sous la direction de

JANOS FURST

Avec la participation de

MYRIAM BIRGER (Pianiste) — JEAN TER-MERGUERIAN (Violoniste)

au Programme:

Mascarade — A. KHATCHATOURIAN

Concerto N° 1 pour piano — TCHAIKOVSKI

Concerto en Ré-Majeur pour violon — BEETHOVEN

LOCATION A L'OPERA — A PARTIR DU VENDREDI 28 MAI

Ա Յ Ց

ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Շաբաթ, Մայիս 15, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերուն՝ քաղաք, Պօմոն, Սէն-Ժերոմ, Պուլվ. Օտտօ: Այդ օրուան պատարեալներու ճաշը կը ստանձնեն խաչուհիները: Անոնք որոնք կը փափաքին այցելել Թող բարեհաճին դիմել իրենց շրջանի վարչութեան անդամներուն, տեղեկանալու համար երթեւեկի պայմաններու եւ ժամադրութեան:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE

9, Rue de Madrid - 94140 Alfortville

EXPOSITION DE PEINTURE

SONIA et PUZANT TOPALIAN

JACQUES ASLANIAN

Les 14 - 15 - 16 Mai

VERNISSAGE ET RENCONTRE AUTOUR DE LA PEINTURE

Avec les Artistes

Le 14 Mai, à partir de 21 h.

— ENTREE LIBRE —

LA JAF, L'UCFAF, LE COMITE CULTUREL DE LA SORBONNE

GRAND AMPHITHEATRE DE LA SORBONNE

47, Rue des Ecoles — 75005 Paris

DIMANCHE, 16 MAI, A 17 H.

CONCERT

En Hommage au Compositeur

AVÉDIS MESSOUMENTZ

Avec la participation de:

— L'Ensemble Instrumental de Romans — Dirigé par A. SIRANOSSIAN

— Groupe Instrumental «SAYAT NOVA» — Dirigé par J.-P. NERGARARIAN

— Chorale «ANI» — Dirigée par H. ADJEMIAN

— L'Ensemble de Danses «NAVASSART» — Le Trio Traditionnel Arménien

Anna Karakaya (Chant) — Elia et Arto Pehlivanian (Kanoun et Dahoul)

CHAKÉ BENGUIAN (Chant) - ANDRÉ OVIGNY (Violon) - SEBOUH APKARIAN (Chant)

Avec l'aimable participation de:

LYNE DOURIAN (Opéra de Paris) — ASTRIG DEDEYAN (Opéra de Bordeaux)

Pianiste: Kouyoumdjian Avo

PRIX DES PLACES: DE 25 A 100 F.

— Location: Centre UCFAF-JAF; Cité du Wauxhall, 75010 Paris - Tél.: 208.76.49 Université Sorbonne Nouvelle (Com. Cult.) 13, Rue Santeuil, 75005 Paris Tél. 570.12.90 Yan's Club; 5, Ave. Reille - 75014 Paris — Cité Universitaire; 57, Bd. Jourdan 75014 Paris, Tél.: 589.55.53 — Librairie Paloyan; 9, Rue de Trévise, 75009 Paris Tél.: 523. 24. 97 — Dedeyan (Chaville) Tél.: 750.46.93 — Davidian (Bagneux) Tél. 665.81.53 — Benlian (Issy-les-Moulineaux) — Café Philippe (Alfortville) Pehlivanian (Sevran) Tél.: 384. 31. 28 — Djizmedjian (Bois-Colombes) Tél.: 781.09.72

ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Ընդառաջելով Վիէնի հայ համայնքի բաղձանքին, Ազգային Միութիւնը յաջողուցած է սեփականացումը հողամասի մը «Ապրիլ 24 1915» փողոցին վրայ, որուն վրայ պիտի կառուցուի յուշարձան մը Ցեղասպանութեան զոհ 1.500.000 Հայերու յիշատակին:

Այս յուշարձանը իրագործման ընթացքի մէջ է, միակցուած պղինձէ, 3,70 մեթր բարձրութեամբ, խարիսխը նեռարեալ:

Արուեստագէտը Թորոս (Ռաստկէլէնեան) արձանագործն է:

Բացումը կը կատարուի Մայիս 16, ներկայութեամբ եւ պատուոյ նախագահութեամբ ԼՈՒԻ ՄԵՐՄԱԶ-ի, Ազգային Ժողովի նախագահ եւ երեսփոխան - քաղաքապետ Վիէնի:

Հոգալու համար այս իրագործումին ծախքերը, կ'ապաւինինք ձեզմէ իւրաքանչիւրին օժանդակութեան: Առաստաձեռն եղէք եւ այժմէն ձեր նուէրները ղրկեցէք ստորեւ գրուած հասցէին:

STELE DU GENOCIDE
UNION NATIONALE ARMENIENNE
Maison de la Culture
9, Rue du Cirque — 38200 Vienne

Կանխաւ շնորհակալութիւն:

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ճ Ա Շ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը ճաշ մը կը կազմակերպէ միայն կիներուն համար, Շաբաթ, Մայիս 15, Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ: Մուտքը 40 Ֆ.: Երեկոյեան ժամը 8-էն սկսեալ:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐԴ

ՅՈՒԼԻՍ 20 - 24

Կազմակերպութեամբ՝ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետութիւններու

Նախագահութեամբ՝ ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ

Մասնակցութեամբ՝ Պուրճ Համմուտի Ս. ՓՐԿԻՉ երգչախումբի

Արձանագրութեանց համար դիմել.-

ՓԱՐԻԶ.- Անտոն վրդ. Թիւթիւնճեանի: Հեռ.- 278 31 93

ԱՌՆՈՒՎԻԼ.- Աթանաս վրդ. Քէուէճեանի: 985 15 56

ԼԻՈՆ, ՎԻԷՆ.- Գէորգ վրդ. Զապարեանի: 47 28 65

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.- Կոմիտաս վրդ. Զարգճեանի: 22 09 86

ՎԱԼԱՆՍ.- Գէորգ վրդ. Զանոբեանի: 43 78 23

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Սարգիս վրդ. Դաւիթեանի: 48 19 60

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի Մայիս 31-էն առաջ արձանագրուիլ:

THEATRE DE L'EMPIRE

41, Avenue de Wagram — 75008 Paris

LE CHANTEUR

NORAIR

en Première partie

L'Opéra — Film

«ANOUSH» (1954)

29 Mai — à 20 h. 30

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 4-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Կիրակի, Մայիս 16, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի հիմնադրութեան 4-րդ տարեդարձին առթիւ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ տեղի կ'ունենայ ձեռամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը իր ամբողջական կազմով եւ ղեկավարութեամբ խմբավար՝ ԽԱՉԻԿ ԵՂՄԱԶԵԱՆԻ, կ'երգէ Եկմալեան եղանակով Ս. Պատարագը:

Սկիզբ. ժամերգութեան 8.00

Ս. Պատարագ 9.30

Ս. Պատարագէն ետք եկեղեցւոյս Արծրունի Չքքաշեան սրահին մէջ, ի պատիւ երգչախումբի բոլոր անդամներուն, պատուոյ հիւրերուն, համակիրներուն եւ մերազն ժողովուրդին՝ մեծ քոքթէյլ մը:

Սոյն հանդիսութիւններուն հրաւիրուած են ժողովուրդն ու հաւատացեալները:

à Vendre

MACHINES RECTILIGNE DE TRICOT

Numéros: 10 et 6

S'adresser à Mme. BEDROSSIAN

35, Rue Emile Devaux — 75019 Paris

Téléphone: 205. 78. 87

ԱՆՍԱՐԱՏ ՑՂՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Բարձր Հովանաւորութեամբ՝ ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ Էքզարք Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Համայնքին

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 16, ժամը 16-ին

CENTRE HOSPITALIER VALVERT

Boulevard des Libérateurs

13011 — MARSEILLE

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԵՆ

Նոր Կտակարան

Աշխարհաբար թարգմանութիւն

Հեղինակ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՎՐԴ. ՃՈՒՐԵԱՆ

(Միաբան Զմմառու)

760 էջ բնտիր տպագրութիւն

Պէյրութ, 1981

Գին՝ Թղթակազմ 40 Ֆ.

Լաթակազմ 70 Ֆ.

Թղթատարի ծախք՝ յաւելեալ 10 Ֆ.

L'Eglise Arménienne et la Catholicité

Mgr. G. AMADOUNI

Prix 10 F. frais d'expédition compris

Նոր Աղօթագիրք

Père MANUEL BATAKIAN

Prix 15 F. frais d'expédition compris

Դիմել .-

Père A TUTUNDJIAN

Paroisse Arménienne Catholique

6 ter, Rue Charlot — 75003 Paris

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
12

MERCREDI
12 MAI
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.169 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.169

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺԱՔ ՇԻՐԱՔ Մայիս 10-ի Թուականն ընտրած էր յայտարարութիւն մը ընելու համար ներկայ քաղաքականութեան վը - րայ: Այդ Թուականն ընտրելով, ՀՀՀ-ի նախագահը ուզած - չուզած, ձեւով մը տուած կ'ըլլար Միթերանի իշխանութեան գլուխ գալը: Հաւասարէ հաւասար խօսքն ուղղելով Միթերանի, Շիրաք «սրբագը - րեց» նաեւ իր ընկերներէն ոմանց սխալները: Այսպէս խնդրոյ առարկայ չըրաւ վարչակարգին օրինակութիւնը կամ օրինաւորութիւնը (ինչպէս ըրած էր Ֆլոտ լայէ) բայց կը նկատէ որ Միթերան մեծամասնութեան ղեկավարն է նախքան Հանրապետութեան Նախագահ ըլլալը:

ԻՍՐԱՅԵԼԻ ռմբակոծութիւնները 11 մեռեալ եւ 40 վիրաւոր պատճառած են հարաւ Լիբանանի մէջ, ըստ Պէյրութէն հասած լուրերու: Միւս կողմէ բուռն բախումներ ալ տեղի ունեցած են Տրիպոլիս, ուր զինեալներու Թիւը ժամէ ժամ կը մեծ - նայ: Ցարդ 30 մեռեալի եւ 140 վիրաւորի խօսք կար, կռիւներու ընթացքին որոնք դէմ առ դէմ հանած են, Ուրբաթէն ի վեր, պաղեստինեան կամ կողմնակից ուժեր սուրիական ուժերուն: Կիրակի, Արաֆաթ հիւսիս - Լիբանանի մայրաքաղա - քը պիտի երթար խաղաղութիւնը վե - րահաստատելու համար, բայց իսրայել - եան ռմբակոծութիւնները արգելք եղած են:

ՍԻԹՐՈՅԷՆԻ Օլնէի գործատունէն ետք, Լըվալուայի գործատունին առջեւ ալ միջադէպերը բազմացած են, գործադուլ ընող եւ չընող բանուորներու միջեւ: Բանւորներու (Սէ - Ժէ - Թէ-ի պատկանող) առարկութիւնն այն է Թէ տնօրէնութիւնը բռնակալաքերով բանուորներ կը փորձէ մտցնել, որոնք գործատան չեն պատկանիր: Առկէ միջադէպեր եւ նոյնիսկ բախումներ: Տնօրէնութիւնը դատի դի - մած է՝ աշխատելու ազատութեան ար - գելքի համար:

ԱՖՐԷՏ ԱՏԱՆ բեմի եւ շարժանկարի ծանօթ եւ գնահատուած դերասան, մե - ռաւ առջի օր, 74 տարեկանին: Երկար տարիներ խաղացած է Ժուվէի խումբին հետ, ապա՝ Տիւլէնի եւ 1944-ին ալ՝ Քոմետի Ֆրանսէզ մտած է, ուր երկար ա - տեն պիտի չմնար:

ՊէՅՐՈՒԹԻ արեւմտեան շրջանին մէկ շէնքին դէմ ահաբեկչական արարք մը կատարուած է: Առաջին յարկը յատկացուած էր դեսպանատան պատկանող Ֆը - րանսացիներու: Զոհ չկայ, քաշուած ռո - քէթը ճամբան ձեղած ըլլալով:

ՓԱՐԻԶԻ ՍԷՆ - ՏԸՆԻ համալսարա - նին խորհուրդը, որոշած է տոքթոր օնօրիս fausa-ի տիտղոս շնորհել Օրհան Ափայտըն, Պոլսոյ փաստաբանապետ, որ գլխաւոր պաշտպանն է Տիսք սենտի - քային: Ինչպէս ծանօթ է, Ափայտըն, որ նաեւ հիմնադիրն էր Խաղաղութեան Թրք. կոմիտէին, ձերբակալուեցաւ Փետրուար 25-ին:

ԻԶՄԻՐԻ մէջ հանրակառքի մը արկա - ծին հետեւանքով, 15 հոգի մեռած է եւ 6 հոգի ալ ծանրօրէն վիրաւորուած:

ՓԱՐԻԶԻ 18-րդ Թաղամասին մէջ, պանդոկ մը կրակ առած է բայց կը կարծուի, որ արկածի հետեւանք չէ այլ՝ ոճրային արարք մըն է: Կութ - տ'Օռի այս ծանօթ Թաղամասը կը բնակին գլխաւորաբար Ափրիկեցիներ: Պանդոկին ալ վարձակալները գաղթող բանուորներ էին: Երկու մեռեալ կայ եւ ութ վիրաւոր: Քննութիւն բացուած է:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 3 - 5)

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ԿՈՒԲԱՆ» ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 45-րդ ախոյենութեան շարքին, «Արարատ» Մայիս 2-ին կ'ըն - դունէր Կրասնոդարի «Կուբան»ը եւ իր դաշտին վրայ 1-ի դէմ 2 կէտով կը յաղ - Թէր անոր, մեծ հրճուանք պատճառե - լով «Հրազդան» մարզադաշտը հաւաք - ուած «Արարատ»ի հազարաւոր երկրպա - գուներուն: Խումբին գլխաւոր մարզիչը՝ Արկադի Անդրէասեան, ծանօթ է իր վարպետութեամբ եւ ոտնագնդակի խաղի արուեստին իր տիրապետութեամբ: Իր նոր պաշտօնը շատ բան փոխած է «Արա - րատ»ի խաղարկութեան եւ խըրացուցած ռազմավարութեան մէջ, որոնց արդիւնքները երեւան կ'ելլեն՝ յետ նախապատ - րաստութեան մարզանքներու: «Կուբան»ի դէմ «Արարատ»ի առաջին կոլը նշանակած է Սամուէլ Ղասաբօղլեան, 26-րդ վայր - կեանին, այնքան գեղեցիկ կերպով նշա - նակուած է կոլը, որ կրնայ յաւակնիլ լաւագոյնը հանդիսանալու մրցաշարքին: Առաջին այս կոլի նշանակման մէջ իր կարեւոր բաժինը ունեցած է Անդրանիկ Խաչատրեան: Երկրորդ կոլը նշանակած է Բարկէն Մելիքեան, որ միշտ աչքի կը զարնէ գնդակին տիրապետելու ինքնա - տպութեամբ, անակնկալ փոխանցումնե - րով: Խաղի վերջին վայրկեաններուն, հիւրերը օգտուելով դաշտի տէրերուն հանգարտ խաղարկութենէն, յաջողած են կոլ մը նշանակել:

Այս խաղէն ետք «Արարատ» 5 յաղթանակով, եւ 1 հաւասարութեամբ եւ 2 պարտութեամբ կը գլխաւորէր դասաւորումը 11 կէտով: Հարցազրոյցի մը ընթացքին մարզանքի վարպետ Սերգէյ Սալնիկով նշած է, թէ «Արարատ» իր այս Թռիչքը կը պարտի առաջին հերթին իր նոր մարզիչին՝ Արկաթի Անդրէասեանի, որուն սաներուն խաղը նկատելի կերպով բարելաւուած է եւ դարձած բովանդակալից: «Արարատ»ը, ըսած է ան, երիտասարդ խումբ է, ունի վառ անհատականութիւն, առաջնակարգ խմբապետ մը՝ Խորէն Յովհաննիսեան: Այնպէս որ Երեւանցիներու այս յաջողութիւնը կարելի է գնահատել որպէս սպասուող նոր բարեփոխումներու արտայայտութիւն:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Մայիս 4-ի թիւով:

×

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՐԳԻ ՓԱՌԱՏՕՆ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է քաղա - քական երգի փառատօն մը, որուն մրցանակները շահած են Խորհ. Միութեան, Քուպայի, Արեւելեան Գերմանիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Մոնկոլիոյ երաժշտա - կան խումբերը: Դատական կազմի նա - խագահը եղած է երաժիշտ Ռոբեր Ամիրխանեան:

×

ՄՈՒՇԵՂ ԳԱԼՇՈՅԵԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ ՌՈՒՍԵՐԷՆ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱԾ

«Սովետական Գրող» հրատարակչակա - նէն տասը հազար տպաքանակով լոյս տեսած է Մուշեղ Գալշոյեանի «Միայնակ ծառ» պատմուածքներու հաւաքածոն, ռուսերէն: Գիրքին մէջ տեղ գտած են «Մարութա սարի ամպերը» շարքի պատմուածքները, որոնց համար Գալշոյեանին յետ մահու շնորհուած է 1981-ի պետա - կան մրցանակը: Ռուս ընթերցողը կարելիութիւն ունեցած է ծանօթանալու գրագէտին կարգ մը գործերուն, տեսնելու հայ մարդու ողբերգական յիշողութեան կարգ մը էջեր, որոնք նկարագրուած են զգացումի վարակիչ ուժով եւ վաւերական ճշգրտութեամբ, յատկանիշներ՝ որոնք այնքան բնորոշ են Գալշոյեանի արձակին:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մամուլին, մանաւանդ օրաթերթերուն կրած շարունակական յաւելումները - թուղթ, աշխատավարձ, ընկերային տուրք, թղթատար, առաքում - ստիպեցին փրանսերէն օրաթերթերը, որ յաջորդական յաւելումներ ընեն իրենց գինե - րուն վրայ, դեռ քանի մը շաբաթ առաջ:

«Յառաջ», որու միակ եկամուտը կ'ա - պահովեն բաժանորդագրութիւններն ու ծանուցումները, կ'ուզէ դեռ շրջան մը խուսափիլ յաւելում կատարելէ: Բայց անհրաժեշտ է, որ մեր բաժանորդները գիտակցին թերթիս վարչութեան դժուարութեանց եւ կանոնաւորաբար վճարեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, գոնէ մասամբ դիւրացնելու համար թերթիս գործը:

«Յառաջ»ի վերհրատարակութիւնը (յետ պատերազմեան շրջանի) սկսած ըլլալով Ապրիլ 8-ին (1945), Ապրիլ 8-ին ալ վերջացաւ մեր բաժանորդներու մէկ կարեւոր մասին շրջանը: Ջերմապէս կը խնդրենք, որ վերանորոգեն իրենց բաժանորդագը - րութիւնը, առանց սպասելու յատուկ դիմումի:

Մասնաւոր շնորհակալութիւններ մեր այն բաժանորդներուն, որոնք միշտ իրենց կանխիկ ու կանոնաւոր վճարումներով ապահոված են թերթիս կանոնաւոր հրատարակութիւնը:

Շնորհակալութեամբ
Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

=——=——=

ԱՆԳԼԵՒԱՐԺԱՆԹԻՆԵԱՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ և ԲԱԽՈՒՄՆԵՐ

Ստորեւ ժամանակագրական կարգով կը ներկայացնենք գլխաւոր իրադարձութիւնները, տեղի ունեցած Անգլիոյ եւ Արժանթինի միջեւ, Մալուիններու հարցին շուրջ:

ՄԱՐՏ 18.- Արժանթինցիներ կէտ ձուկի հին գործատուն մը կը քակեն եւ արժան - Թինեան դրօշը կը պարզեն Հարաւ Ժէորժիի կղզիին մէջ, որ ըստ Պուէնոս - Այ - րէսի վարչական գետնի վրայ կապուած կը մնայ Ֆոլքլէնտ կղզեխումբին: Դար ու կէսէ Արժանթին տէր կ'ուզէ դառնալ տասնեակ կղզեխումբին արժանթինեան Մալվինաս անունին տակ (Մալուիններ):

ԱՊՐԻԼ 2.- Արժանթինեան զինուորա - կան իշխանութիւնները կը հաղորդեն, թէ հինգ հազար քոմանտօներ նախորդ գիշերը գրաւած են Փորթ - Սթանլին, Մալ - ուիններու մայրաքաղաքը: Լոնտոն կը խզէ դիւանագիտական իր յարաբերու - Թիւնները Արժանթինի հետ:

ԱՊՐԻԼ 3.- Ապահովութեան Խորհուրդը կը վաւերացնէ Անգլիոյ բանաձեւը (Թիւ 502 որոշում) պահանջելով արժանթինեան ուժերու մեկնումը եւ բանակցու - Թիւններու սկսումը:

ԱՊՐԻԼ 5.- Փորթսմութէն անգլիական նաւատորմ մը ճամբայ կ'ելլէ: Համաձայն Տիկին Թաչըրի, նաւատորմին առաքելութիւնն է վերատիրանալ կղզեխում - բին: Լորտ Քերինկթըն, արտաքին նա - խարարը կը հրաժարի: Կը փոխարինուի Ֆրանսիս Փիմով:

ԱՊՐԻԼ 7.- Նախագահ Ռեկըն կը հա - ղորդէ, թէ Արտաքին նախարարը Հէյկ Լոնտոն եւ Պուէնոս - Այրէս կը մեկնի՝ տագնապը լուծելու համար: Անգլիոյ Պաշտպանութեան նախարար Ճոն Նոթ կը յայտարարէ, թէ Ապրիլ 12-էն սկսեալ 200 մղոնի շրջագիծ մը Մալուիններու շուրջ, «պատերազմական գօտի» կը նկատուի:

ԱՊՐԻԼ 8.- Արժանթին կեանքի կը կոչէ զինուորական հրամանատարութիւն մը Հարաւ Ատլանտեանի համար: Հէյկ Լոնտոնի մէջ կը սկսի բանակցիլ: Անգլիացիներուն համար արժանթինեան ուժե - րուն մեկնումը հրամայական նախապայման է:

ԱՊՐԻԼ 9.- Հէյկ Պուէնոս - Այրէս կը ժամանէ: Արժանթինցիներուն հաստա - տումով իրենց դերիշխանութիւնը Մալ - ուիններուն վրայ բանակցութեան նիւթ չի կրնար դառնալ:

ԱՊՐԻԼ 10.- Տասնեակ Պրիւսէլի մէջ ամպարկօ կը հաստատեն արժանթինեան ներածումներուն վրայ:

ԱՊՐԻԼ 12.- Սկիզբ պաշարման (պլոքիւս) վիճակի, Մալուիններուն շուրջ: Կը Թուի, թէ արժանթինեան նաւերը հեռացած են շրջագօտիէն:

ԱՊՐԻԼ 13.- Արժանթիցիք կը մերժեն ընդունիլ ամերիկեան ծրագիրը, այն թէ՝ առժամեայ կերպով կղզեխումբը ենթարկել երրեակ վարչական հակակշիռի՝ Արժանթին, Մեծն Բրիտանիա եւ Միացեալ - Նահանգներ:

ԱՊՐԻԼ 19.- Ձախողութիւն Հէյկի առաքելութեան, Պուէնոս - Այրէս: Այս վերջինը կը պահանջէ ժողովի գումարումը Ամերիկեան Պետութիւններու Կազմակեր - պութեան եւ գործադրումը միջ - ամե - րիկեան երկուստեք օժանդակութեան համաձայնագիրին, առաւել ծանօթ Ռիօ-ի Համաձայնագիր անունով:

ԱՊՐԻԼ 20.- Ամերիկեան Պետութիւն - ներու Կազմակերպութեան 21 անդամնե - րէն 18-ը համակարծիք կ'ըլլան ժողովին գումարումին, Ուաշինկթըն, Ապրիլ 26ին, արտաքին նախարարներու մասնակցու - Թեամբ: Հասարակաց Շուկայի արտաքին նախարարները զօրավիգ կը կենան Լոն - տոնի:

ԱՊՐԻԼ 23.- Լոնտոն կը ծանուցանէ, թէ նաւատորմը «պաշտպանութեան դիրք» գրաւած է: Վերջին փուլը պատերազմա - կան դիրքի մէջ դրուելու:

ԱՊՐԻԼ 25.- Արժանթինեան ընդծովեայ մը՝ Սանթա - Ֆէ, անգլիական Թռաններու յարձակման Թիրախ կը դառնայ Հարաւ Ժէորժիի ջուրերու նմէջ: Լոնտոն կը հաղորդէ անգլիական ուժերու ցամաքա - հանումը կղզին մէջ:

ԱՊՐԻԼ 26.- Լոնտոն կը հաղորդէ, թէ իր ուժերը 200 գերի բռնած են եւ անգ - լիական դրօշը կը ծածանի Հարաւ Ժէորժիի վրայ: Պուէնոս - Այրէս նոր ուժեր կ'առաքէ դէպի Մալուինները:

ՄԱՅԻՍ 1.- Անգլիացիներու կողմէ կիրարկութեան կը դրուի զոյգ պաշարման վիճակները (պլոքիւս) Կրինուիչի ժամով 11-ին: Միաժամանակ կը ճշդէ Լոնտոն, թէ իր նպատակն է դիւանագիտական խաղաղ լուծումը: Ուաշինկթընի մէջ Հէյկ կը յայտարարէ, թէ Արժանթին կը մերժէ ամերիկեան խաղաղ լուծումին առաջարկը եւ, հետեւաբար, Միացեալ - Նահանգները կ'որոշեն վերջ տալ իրենց տնտեսական օժանդակութեան, ինչպէս նաեւ զինուո - րական Արժանթինի: Աւելին՝ Ուաշինկ - Թըն կ'որոշէ դրական պատասխան տալ Մեծն Բրիտանիոյ օժանդակութեան դի - մումին, ի բաց առեալ անմիջական մի - ջամտութեան: Ռէկըն կը յայտնէ, թէ Միացեալ - Նահանգները Անգլիոյ կողքին կը կենան, որովհետեւ առաջինը Արժանթին զինուորական յարձակումի դիմած է: Արժանթին կը հաղորդէ ՄԱԿ-ին եւ Ամերիկեան Պետութիւններու Կազմակերպութեան անգլիական օդանաւային յար - ձակումը Մալուիններու վրայ:

ՄԱՅԻՍ 2.- Անգլիական ընդծովեայ մը կ'ընկղմէ անժանթինեան ամէնէն մեծ մարտանաւը՝ Զօրավար - Պելկրանօ: Սպաննուածներու եւ անհետացածներու Թիւը հարիւրներու կը հասնի: Ըստ Պուէնոս - Այրէսի 260 անհետացած կայ: 800 նաւաստի փրկուած է:

ՄԱՅԻՍ 4.- Արժանթինցիք օդային յարձակումով ծանր կերպով կը վնասեն անգլիական Շէֆիլտ յածանաւը, Մալուին - ներու մօտ: 30 նաւաստի կը մեռնի: Անգլիական հալածիչ - ռմբակոծիչ մըն ալ կը զգետնուի: Անգլիացիք կ'արձանագրեն իրենց առաջին կորուստները:

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՓԱՍՏԵՐԸ
A LA TURQUE

«Պատմութեան կեղծարարներին պէտք է կախել ,ինչպէս կեղծ դրամ կտրողներին
ՍԵՐՎԱՆԹԷՍ

ՋՈՆ ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Թուրքական զինուորական դատարանի նիւթերը՝ դատական պրոցեսի արձանագրութիւնները, ականատեսների վկայութիւնները, դատավճիռները 1919 - 1920 թթ. տպագրուեցին «Թաքվիմի Վաքայի» («Դէպքերի օրացոյց») Թուրքական պաշտօնաթերթում: Նիւթերի մի մասը հրապարակուեց Կ. Պոլսի «Ռընեսանս» ֆրանսերէն թերթում:

Դատական պրոցեսի ընթացքում Թուրքիայի ներքին գործերի մինիստրութիւնը, փոստի եւ հեռագրի մինիստրութիւնը պաշտօնապէս օգնում էին զինուորական դատարանին՝ նահանգական իշխանութիւններից ստանալու Հայերի տեղահանութեան եւ ոչնչացմանը վերաբերող փաստաթղթերի՝ հրամանների, հեռագրերի պատճէնները: Ցեղասպանութեանը վերաբերող հարուստ վաւերագրերը դատարանին օգնեցին վերականգնելու իրողութիւնների ճիշդ պատկերը, դատապարտելու ոճրագործներին:

Յայտնի է, որ զինուորական դատարանի վճռով երիտթուրքական պարագլուխները դատապարտուեցին մահուան ու բանտարկութեան: Նրանցից ոմանք փախուստի էին դիմել երկրից եւ յետագայում զոհուեցին հայ վրիժառուների գնդակներից:

1921-ի Յունիսի 2 - 3-ին Պեռլինի շրջանի դատարանը դատում էր Թալէաթին սպաննող Սողոմոն Թեհլիրեանին: Վերջինս իր խօսքում ցոյց էր տալիս, որ Թալէաթին մահուան դատավճիռ հեռակայ կարգով կայացրել էր Պոլսոյ զինուորական դատարանը: Այս առիթով ամբաստանեալի պաշտպաններից Եոհաննէս Վերտավէրը դատարանում յայտարարեց հետեւեալը. «Դուք այստեղ իմացաք այն մասին, որ Թալէաթը դատապարտուել էր մահուան: Դատավճիռները կամ ճանաչւում են, կամ չեն ճանաչւում: Եթէ մենք չճանաչենք դատավճիռները, որ կայացրել են միւս դատարանները, ապա մենք չենք կարող պահանջել, որպէսզի ուրիշներն էլ ճանաչեն մեր դատավճիռները: Թալէաթի դատավճիռը կայացրել է զինուորական դատարանը: Ես ընդհանրապէս զինուորական յետաքննութիւնների կողմնակից չեմ: Ես գտնում եմ, որ սովորական դատարանը, եթէ այն լաւն է, բաւական է և կարիք չկայ այլ կարգի դատական հիմնարկների: Բայց այնտեղ, որտեղ կան զինուորական դատարաններ, անպայման կան եւ կարգին դատաւորներ, որոնք ճշգրութեամբ դատել են Պոլսոյ յանցագործներին եւ կայացրել են նրանց արդար դատավճիռ»:

Թուրքական պաշտօնաթերթ «Թաքվիմի վաքայի» թերթը (Կ. Պոլիս, թիւ 3771, 1920 թ.) տպագրել է հաղորդագրութիւն Իթթիհատի ղեկավար գործիչներից Պէհաէտտին Շաքիր պէյի (հայ աճարեկիչի ձեռքով սպաննուեց 1922-ին, Պեռլինում) եւ նրա գործակիցների դատավարութեան մանրամասները: Պէհաէտտին Շաքիրը միաժամանակ «Թէշքիլաթի Մահսուսի» գաղտնի կազմակերպութեան ղեկավարն էր: Նա եւ Մամուրէթ ուլ Ազիզի երիտթուրքական կուսակցութեան պատասխանատու Ռեսնի Նազիմ պէյը դատւում էին հեռակայ կարգով, իսկ Տերսիմի երեսփոխան Հաճի Պալըշ Զատէ Մեհմետ Նազի պէյը, Մամուրէթ ուլ Ազիզի հանրային կրթութեան ղեկավարներից Ֆէրիտ պէյը հէնց տեղում:

Դատավարութեան ընթացքում լսել էին տարբեր վկաների, համադրել նրանց ցուցմունքները, ընթերցել բազմաթիւ փաստաթղթեր, որից յետոյ դատարանը եկել էր այն եզրակացութեան, որ Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիրը ուղարկուել էր Տըրապիզոն ու Էրզրում՝ յանցագործների պանտաներ կազմակերպելու,տարագրուող Հայերի քարաւանների վրայ յարձակումներ կազմակերպելու, կողոպուտի ու ըսպանութիւնների համար: Կազմուել էին գաղտնի հրահանգներ եւ շրջաբերականներ, որոնցով երիտթուրքական ոճրագործը ուղղութիւն էր տալիս կողոպուտին ու արիւնահեղութեանը: Ոչ անյայտ գեներալ Վեհիպ փաշան (Թուրքական երրորդ բանակի հրամանատարը, ծանօթ 1918-ից, կովկասեան ճակատից) տուեց հետեւեալ վկայութիւնը. «Հայերի կոտորածը եւ արմատախիլ անելը, նրանց ունեցուածքից զրկելը երրորդ բանակի իրաւասութեան տակ գտնուող տարածքի վըրայ որոշւում էր «Միութիւն եւ առաջադիմութիւն» կոմիտէի կողմից: Դա տարածւում էր Էրզրումի, Վանի, Տրապիզոնի, Պիթլիսի, Մամուրէթ ուլ Ազիզի, Տիարպեքիրի եւ Սվազի վրայ: Այս բանակի շտաբը գտնւում էր Թորթումում (Էրզրումի նահանգ): Երրորդ բանակի նախկին հրամանատար Մուհամետ Քեամիլ փաշան Թորթումից շրջաբերական հեռագրեր էր յղում բոլոր զինուորական հրամանատարներին՝ նրանց հրամայելով արմատախիլ անել Հայ ժողովրդին»: Դատարանն արձանագրում էր, որ այդ բոլոր փաստերը հաստատուեցին վկաների ցուցմունքներով: Հաստատուեց, որ Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիր պէյը գլխաւոր մեղաւորն էր կատարուած յանցագործութիւնների մէջ:

Դատարանը արձանագրեց, որ Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիրի հետ առանձնապէս սերտ կապերի մէջ է գործել Ռեսնի Նազիմ պէյը: Վերջինս 1915 թ. Ապրիլի 21ին Պէհաէտտին Շաքիրից ստացել է գաղտնագրուած հեռագիր՝ Հայերին ոչնչացնելու վերաբերեալ: Նազիմ Պէյը Հայերին ոչնչացնելու յանցաւոր գործերում համագործակցել էր Մամուրէթ ուլ Ազիզի գեներալ - նահանգապետ Սապիթ Պէյի եւ Իթթիհատի կենտկոմի քարտուղար Միտհատ Շիւքրիի հետ: Թէ՛ Տոքթ. Պէհաէտտին Շաքիրը եւ թէ՛ Ռեսնի Նազիմ պէյը տեղեկանալով իրենց սպասող դատաստանի մասին, խոյս էին տուել դատարանից, Քաղաքացիական օրէնսդրութեան 181 եւ 171 յօդուածներով Տոքթ. Պէհաէտտինը դատապարտւում էր մահուան: Ռեսնի Նազիմ Պէյը դատապարտւում էր 15 տարուայ տաժանակիր աշխատանքի:

Դատական պրոցեսը, նրա արձակած վճիռները ժամանակին լայն արձագանգ գտան մամուլի էջերում, որտեղ տպագրուեցին նոր վկայութիւններ, նոր հաստատումներ կատարուած չարագործութիւնների մասին: Գտնուեցին Թուրք մարդիկ, որոնք արեցին ճշմարիտ խոստովանութիւններ, ընդունեցին երիտթուրքական հայահալած քաղաքականութեան ողջ զազրելիութիւնը:

Հայ ժողովրդի դէմ կիրառուած վայրագ մեթոտների շարքում առանձնայատուկ տեղ էին գրաւում Հայ որբ երեխաների վրայ կատարուած բժշկական փորձերը: Սրանք երկրորդ համաշխարհային պատերազմի տարիներին ֆաշիստների կատարած չարագործութիւնների նախօրինակներն էին, որ իրականացւում էին Թուրքավարի, Թուրք «բժիշկների» ձեռքերով: Այս բանը հաստատող վկայութիւններին՝ «յուցակագրուած վաւերական փաստերով», մենք հանդիպել ենք ինչպէս արխիւային գործերում (ՀՍՍՀ ՊԿՊԱ, Ֆ. 200, ց. 1, Գ. 273, մ. 2), այնպէս եւ Կ. Պոլսի Թուրքական ու հայկական մամուլի էջերում:

Ցիշատակենք դրանցից մի քանիսը.

«Տրապիզոնի առողջապահական տեսուչ Ալի Սայիպ՝ 1914 - 1915-ի ջարդերուտեն գործակցելով Ճեմալ Ազմիի՝ քիմիական թոյներով թունաւորած է հայ մանուկներ, որոնց ծնողքներն արդէն ըսպաննուած էին, ինչպէս նաեւ հիւանդանոցներ տեղափոխուած հայ հիւանդները: Վկայ են ամբողջ Տրապիզոնի ջարդէն ազատուող Հայերը եւ տեղին յոյն ժողովուրդը: Մնաց որ առողջապահական տեսուչ Ատնան պէյ Թուրք թերթերու մէջ քննիչ յանձնաժողովի տեղեկութիւններուն վրայ հիմնուելով, հաստատած է այս մարդուն ոճրապարտ արարքները:

... Այս առթիւ մէջ կը բերենք Թուրք բժիշկներու վկայութիւնները, որոնք մամուլի մէջ արտայայտուած են:

Ա. Ներքին գործոց նախարարութեան.

Վսեմաշուք Տէր.

Երբ Հայոց խնդիրը կը քննուի, կը տեսնեմ, որ ամբողջ պատասխանատուութիւնը միշտ կուսակալներուն եւ հրամանատարներուն կը վերագրուի: Հայոց վըրայ ի գործ դրուած խժդժութիւնները կրնան կարճատես քաղաքական ըմբռնումներու դէշ հետեւանքներն ըլլալ:

... Նուաստս Ձեզի հաղորդելիքը Հայոց վրայ գիտականօրէն ի գործ դըրուած վայրագութիւններ են:

... Պատասխանատուներուն հանդէպ պէտք եղածը տնօրինելը, «խժդժութեանց քննիչ յանձնաժողովին» պատւոյն եւ խղճին կը յանձնեմ: 1915-ի Դեկտեմբերին Երզնկայի մէջ Գ. բանակի բժշկապետ Թէվֆիք Սալիմի հրամանով թիֆիւսէ վարակուած հիւանդներէն առնուած արիւնը առանց «ինաքթիւ» ընելու եւ բըժշկականօրէն միայն փորձի կենդանիներուն վրայ ներելի եղող գիտական փորձերը՝ գաղթեցնելու սահմանուած անմեղ Հայերուն կը ներարկուին եւ այս պատճառով շատ մը խեղճ Հայեր հիւանդանալով կը մեռնին: Ներարկումները կատարուած ատեն՝ զոհերը խաբած են, հաւատալով որ հիւանդութենէ զերծ կացուցանելու համար է: Այս փորձը կատարողը՝ սամ. բժիշկ, Վարժարանի «Անաթոմի Փաթոլոժիք»ի ուսուցիչ Համտի Սուատ՝ «Զինուորական բժիշկ» թերթին մէջ իր փորձերը հրապարակած պահուն՝ փորձերը սպաննուելու դատապարտուածներու վրայ կատարուած են կ'ըսէր ,իսկ նըւաստս՝ յիշեալ ուսուցչին սպաննիչ փորձերուն ենթականերուն հայ ըլլալէն գատ ուրիշ յանցանք չունենալուն մօտէն վըկան եմ: Այս խնդրին մօտէն տեղեակ են՝ այն ժամանակ Երզնկայի կեդրոնական հիւանդանոցի բժշկապետ Տոքթ. Ռէֆէթ պէյ եւ իրեն մօտ աշխատող երկու հայ բժիշկներ, նոյնպէս Երզնկայի Կարմիր Մահիկի բժշկապետը Տոքթ. Սելահէտտին պէյ:

Աhաւասիկ Նուաստս, ոչ միայն քաղաքական, այլեւ գիտականօրէն Հայերուն վրայ ոճիրներ կատարուած ըլլալը յայտնելով, այս մասին պէտք եղած բացատրութիւններ տալու պատրաստ եմ»:

Նման փաստերի եւ վկայութիւնների շարքը կարելի է շարունակել, սակայն բաւարարուենք այսքանով: Ասենք միայն, որ երիտթուրքերի կառավարութեան անկումից յետոյ թուրքական պետական իշխանութիւնները իրենք են ընդունել Հայոց նկատմամբ կատարուած ցեղասպանութիւնը, իրենք են դատել եւ դատապարտել նրանց անմարդկային գործողութիւնները: Ինչ խօսք, որ դատական պըրոցեսը չի եղել կատարեալ, երիտթուրքերի նկատմամբ չի իրականացուել հետեւողական հետապնդումների եւ պատժիչ քաղաքականութիւն, ինչը կատարուեց 1945 - 1946 թթ. Նիւրէնպէրկի դատարանում ֆաշիստական յանցագործների նկատմամբ:

Այսպիսիք են փաստերը: Սակայն այսօր Թուրքական պետականութիւնը, նրան ծառայողրուած յետադիմական պատմաբաններն ու գրչակները կեղծում ու աղաւաղում են փաստերը: Նոր սերունդներից թաքցնում պատմական իրողութիւնները: Թուրք պատմաբաններ Քարալն ու Տեկիօրմանը, Եամանն ու Եալչընը եւ բազմաթիւ ուրիշներ Թուրքական գրքի շուկան ողողել են կեղծագրերով, արդարացնելու համար երիտթուրքական չարագործութիւնը:

1981-ի գարնանը Պոլսոյ Համալսարանում Հայոց հարցին նուիրուած սիմպոզիումի ամպիոնից Թուրք պատմաբանների արտասանած ճառերը ՕԹԱՆ-ի անդամագրուած Թուրքական Պետութեան շահերին ծառայելու միտում ունէին, իսկ աշխարհի բոլոր համալսարաններին Պոլսոյ համալսարանի յղած «տեքլարացիա»ն գերազանցեց ստի ու կեղծիքի բոլոր ռեքորդները: Թուրքական պետականութեան այրերն առայժմ կառչած են մնում ստից:

Համաշխարհային հասարակական կարծիքը տարբերում է կեղծիքը իսկութիւնից եւ մշտապէս հակահարւած է տալիս պատմութեան կեղծարարներին:

«Սովետական Հայաստան» Ամսաթերթ,
1982 Ապրիլ

ՇԱՏԵՐԷՆ ՄԷԿԸ

Եղեռնի օրերուն, Սեբաստիոյ եւ Մալաթիայի ճամբուն վրայ գիւղ մը կար, աղքատիկ: Տուները՝ աւելի ճիշդ է ըսել խրճիթները, նախնական: Տանիքը հող, գետինը հող, ոչ մէկ կարասի: Պատին եզերքին՝ նստարան մը, ա՛ն ալ հողէ շինուած: Աթոռի փոխարէն գետինը փըռուած մէկ քանի ոչխարի մորթեր, մնացեալը բնական է կողոպտուած Քիւրտերու կողմէ, բնակուած Հայերէ եւ Քիւրտերէ, ո՛չ շատ հաշտ իրարու հետ, բայց համակերպած իրենց վիճակին՝ ըսէկ կ'ապրէին, մշակելով իրենց հողերը, ու արածելով մէկ քանի կենդանի: Գիւղը շրջապատուած էր ընդարձակ դաշտերով, մէկ մասը խոպան, իսկ միւս մասը մշակուած՝ եւ ցորենը հնձուած էր արդէն:

Ահաւոր փոթորիկը կը պայթի յանկարծ այս գիւղին վրայ ալ, ինչպէս ամէն տեղ: Սեբաստիոյ արիւնկզակ կուսակալը հրաման կ'արձակէ. «քանեւչորս ժամուան մէջ գիւղին ամբողջ Հայութիւնը պէտք է թողու իր բնակարանը եւ մեկնի»: Բայց ո՞ւր, ոչ ոք գիտէ: Դէպի անորոշ ուղղութիւն ... Ոստիկաններ կը մտնեն տուները, բռնի դուրս կը հանեն բոլորը, չխնայելով, ո՛չ հիւանդներուն, ո՛չ երախաներուն, ո՛չ ծերերուն:

Հայերը լուռ կը մեկնին, արտասուքը աչքերուն, դէպի անծանօթը, անդառնալիօրէն, Շատ չանցած, նոր քաղաքապետ մը կը նշանակուի նոյն գիւղին համար: Հազարաւորներու մէջ, հազուագիւտ Թուրք մը, որուն կուրծքին տակ սիրտ մը կը բաբախէր, եւ որուն խղճի զգացումը չէր խեղդուած տակաւին: Նոր քաղաքապետը ցաւ կը զգար, երբ կը տեսնէր Թշուառ աքսորեալները, որոնք մեծ խումբերով կ'անցնէին գիւղին եզերքէն, ոստիկաններու անգութ հարուածներուն տակ, արիւնլուայ, կիսամերկ, անօթի ու ծարաւ: Ուզեց փրկել քանի մը ընտանիքներ: Գոնէ՛ ժամանակի մը համար ուշացնել անոնց բնաջնջումը: Կը հաւատար հանդերձեալ կեանքին, կը յուսար որ այդ կերպով, գոնէ, իրեն ալ տեղ մը կը վերապահուի երկնային դրախտին մէջ:

Գիւղը քաղաքապետարան չունէր տակաւին: Որոշեց դիմել կուսակալին, որպէսզի թոյլ տայ որ մի քանի հայ արհեստաւորներ վար դնէ, իր ծրագիրը իրագործելու համար: Որովհետեւ, առարկեց, «Քիւրտերը անկարող են ու անընդունակ, այդպիսի գործերու»: Հրամանը ստացաւ վերջապէս դժուարութեամբ:

Անմիջապէս գործի անցաւ, ու մէկ քանի ընտանիք (որոնք ո՛չ հիւան էին ո՛չ որմնադիր...) տեղաւորել տուաւ մեկնող Հայերու անտէր մնացած տուներուն մէջ: Անմիջական մահէն ճողոպրած՝ այդ դժբախտները սկսան յուսադրուիլ: Եւ սակայն, դէշ անակնկալ մը կը սպասէր իրենց: Մէկ քանի օր առաջ Թուրք զօրախումբ մը անցած էր այդ գիւղէն, ու գիշերած պարպուած տուներուն մէջ: Աղտոտ ու անխնամ զինուորները իրենց հետ բերած էին, անբաղձալի միջատներ (ոջիլ), որոնք ժանտատենդի մանրէներ սփռեցին ամէն կողմ: Երբ գաղթականները տուները մտան, ոջիլներ կը տեղային տանիքէն, իրենց գլխուն վրայ: Շատերը վարակուեցան ժանտատենդէ: Ո՛չ բժիշկ, ո՛չ դեղ: Մահացողներ շատ եղան: Ուրիշ աղէտ մը եւս: Սովը: Այդ գիւղին մէջ ո՛չ պարտէզ, ո՛չ բանջարեղէն, ո՛չ պտուղ, ոչ իսկ ծառ մը կը բուսնէր: Այնքա՛ն խոպան էր հողը: Կը բուսնէին սակայն խոտի տեսակներ, որոնցմով կարելի էր խաբել ստամոքսը ժամանակի մը համար: Գտնուեցաւ ուրիշ միջոց մը: Աքսորեալները մեկնումէն առաջ, իրենց ձմրան պաշար՝ ցորենը թաղած էին հողին տակ, որպէսզի վերադարձին անօթի չմնային...:

Ի՛նչ սրտառուչ միամտութիւն...

Կառավարութիւնը տեղեկացաւ, փորել տուաւ հողերը, դուրս հանել տուաւ Հայերու ճակտի քրտինքով գոյացած հացահատիկները: Յուսախաբութիւն: Ցանահատիկ տեղացող անձրեւները թափանցած էին հողին վարի ծալքերուն: Ցորենը թըրջուած ու նեխած էր: Եւ սակայն, ժողո-

վոլրդը անօթի էր: Նեխած կամ ոչ, հաւորտուեցաւ, ու սկսաւ ցրուել զը պատրաստուեցաւ, ու սկսաւ ցրուել բաժնի չափով, ինչպէս նաեւ կաթ, մածուն եւ քիչ չափով կարագ:

×

Գիւղին մէջ հայ մարդ մը: Միայնակ, երկար եւ ուղիղ հասակով, սպիտակահեր: Ոչ մէկ արտայայտութիւն իր դէմքին վրայ, ոչ ժպիտ, ոչ թախիծ: Ուրկէ՞ եկած էր, ի՞նչ էր անունը, կին, զաւակներ, կամ գոնէ ազգականներ ունէ՞ր, կամ ունեցա՞ծ էր: Ոչ ոք գիտէր: Արձանմըն էր, եւ սակայն կը շարժէր, կը քալէր:

Ամենօրեայ այցելուն էր գաղթական ընտանիքի մը: Ինչո՞ւ համար: Ոչ առանց պատճառի: Որովհետեւ այդ ընտանիքի փոքրիկները չէին կրնար ուտել բորբոսած հացը որ տունը կ'ապականէր զարշելի հոտով մը: Կը նախընտրէին դաշտերուն խոտերով բաւականանալ: Պ. (×)ը կուգար, հացերուն մէկ մասը կ'ուտէր, միւս մասն ալ գրպանը կը դնէր կ'երթար:

Փոքրիկները չէին սիրեր այդ «խոժոռադէմ պարոնը», որ բնաւ կարեւորութիւն չէր տար իրենց: Կը խուսափէր անոնց երեսը նայելէ: Որով, երբ անոր գալը կը տեսնէին, անկիւնէ անկիւն կը պահուէին: Մէկ խօսքով կ'ատէին զայն: Մեծերը ընդհակառակն, կ'արգահատէին իր վրայ: Կը զգային որ շատ տառապած պէտք էր ըլլար ան: Անհուն վիշտեր էին կուտակուած անոր սրտին խորը: Կուգար, ամէն օր նոյն ժամուն, բարեւ կ'ըսէ՞ր թէ ոչ, չըմունքները հազիւ կը շարժէին, կը մեկնէր նոյն ձեւով, հացերը գրպանին մէջ: Օր մըն ալ սակայն չեկաւ իր ժամադրութեան: «Կարելի է հիւանդ է» ըսին մեծերը, «վաղը կուգայ, անօթի չի կրնար մնալ»: Յաջորդ օրն ալ չերեւցաւ: Մեծերը մտահոգուիլ սկսան, պզտիկները նոյնպէս, հակառակ որ այնքա՛ն ատած էին զայն.- Անցան օրեր: Կորսուած էր հետքը Պ. (×)-ին, ո՞ւր փնտռել զայն, ո՛չ հասցէ ունէր, եւ ո՛չ ալ թերեւս պատսպարան: Շաբաթներ յետոյ, սեւ օր մը, վայրենաբարոյ քիւրտ մը եկաւ պատմելու անպատկառօրէն, «գիտէք այն ծերուկը, որ մինակը կը պտտէր գիւղին մէջ անհոգ - անհոգ: Ընկերոջս հետ զայն տարինք, հեռուն, դաշտերուն մէջ, նախապէս քարեր լեցուցած էինք մեր գրպանները:

«Կեցիր այստեղ» ըսինք: «Հնազանդեցաւ»: Գուշակեց մեր միտքը: Ոչ մէկ բողոք: Գոհ էր որ իր վերջը հասած էր: Քանի մը քարեր նետեցինք գլխուն: Ինկաւ գետին: Զէնք ալ ունէինք, բայց մեղք չէ՞ր մեր փամփուշտներուն, դրամ տուած էինք անոնց: Քարերը առանց դրամի են: Մօտեցանք դիակին, խուզարկեցինք գրպանները: Մե՛ղք մեր աշխատանքին, քանի պրուշ միայն գտանք: Բայց գոնէ՛ վերարկուն նո՛ր էր...:

Շատերէն մէկը...

ԵՒԳԻՆԷ ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԶԱՒԵՆ ԳԱՒԱՌԵԱՆ

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԱՍՈՒԼԻՍ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

=——=——=

ՆԻՍ («Յառաջ»).- Հայ Մշակութային Ակումբին նախաձեռնութեամբ հրապարակային շահեկան ասուլիս մը տեղի ունեցաւ Օճախի սրահը, Երեքշաբթի երեկոյ, Ապրիլ 27-ին: Ուրախալի է հաստատել, թէ հակառակ ծանուցման սահմանափակ ժամանակին, սրահը լեցուեցաւ հետաքրքրասէր ունկնդիրներով:

Նիւթը՝ Հայ Դատ, Սփիւռք եւ Հայաստան, արդէն խօսուն էր եւ օրուան բանախօսը՝ Կարօ Մեհեան, որուն դիմագիծը, իբրեւ գրագէտ, հրապարակագիր եւ մտաւորական հանգամանօրէն ներկայացուց Ակումբին վարչութեան անունով օրուան նախագահը՝ Վահէ Սրապեան, երկար եւ մանրամասն բնութագրեց այժմու նկարագիրը, գոյավիճակը երեք կէտերուն: Երեւոյթապէս տարանջատ, բայց խորքին մէջ միաձոյլ, հարցերը, կամ ըսենք նիւթին զանազան երեսները ամբողջական ձեւով, շրջագիծի մը մէջ առնուած, բանախօսը զանոնք պարզաբանեց, յաճախ իր կողմէ կատարուած հարց - պատասխանի միջոցով:

Պարզ է, որ անոր շօշափած կէտերը բազմազան եղան եւ մնացին շահեկան: Փորձենք կարճ, այլ հիմնական գիծերով ներկայացնել զանոնք:

Առաջին Աշխարհամարտին երկու անըսպասելի եւ իրենց տարողութեամբ բացառիկ իրողութիւններու աղջեւ գտնուեցաւ Արեւմտահայութիւնը. - արտակարգ աղէտ եւ Հայաստանի Անկախութիւն: Ապրիլեան Եղեռն բացատրութիւնը բանախօսը գտաւ սխալ, որովհետեւ եկուոր տարրը ծանօթ միջոցներով դարերու ընթացքին յաջողեցաւ իր թիւը դարձնել գերակշիռ, մերն ալ վերածելով փոքրամասնութեան: Փաստ: Ինչո՞ւ 1915-ին մենք միայն չորս միլիոն էինք, երբ բնական աճումով մենք այդ թուականին առնուազն տասնապատիկը կրնայինք ներկայացնել:

Մինչեւ Աշխարհամարտ Արեւմտահայութիւնը արմատական փոփոխում կրեց. - երկրէն հեռացում, ցրւում ամբողջ կայսրութեան մէջ: Հայրենաբնակ էինք, դարձած կայսերաբնակ, նոյնիսկ ոտք նետեցինք մինչեւ Մոլտավիա, Թրանսիլվանիա եւ աւելի հեռուները: Պատրիարքարանի եւ Ազգ. - Երեսփոխանական ժողովի Պոլիս հաստատումը, ինչպէս նաեւ մտաւորականութեան կեդրոնացումը հոն, ազգային կեանքին ծանրութեան կէտը երկրէն փոխադրեցին այլուր:

Ցեղասպանութիւնը կրնար նուազ տարողութիւն ունենալ կամ չյաջողիլ, եթէ 1.- «Ազատութեան» պատճառով յեղափոխական շարժումը կասած չըլլար. 2.- դարերու ընթացքին տեւական հարուածներուն հետեւանքով ցրուած չըլլայինք: 3.- Արեւմտահայաստանի մէջ կեդրոնացած ըլլար մեր ղեկավարութիւնը:

Բանախօսը անդրադառնալով Հայաստանի մասին, հպարտութեամբ ընդգծեց, թէ ներկայիս մեր փոքր Հանրապետութիւնը, ինչպէս բնորոշեց ատենին Ակադ. Վ. Համբարձումեան, ամէնէն յառաջադէմ Պետութիւններու աստիճանին հասած է բոլոր մարզերէ ներս: Կարօ Մեհեան յատուկ դիտել տուաւ, թէ այս հպարտութիւն վերելքը առաւելաբար վերջին քանի մը տասնամեակներուն պէտք է վերագրել. երբ նկատի առնենք տրամադրուած ժամանակաշրջանը, պարզ կը դառնայ, թէ նուաճումը առաւել քան կրկնակի արժէք կը ստանայ:

Այժմ մեր ետեւ թողած ենք դարաւոր ողբերգութիւններու ժամանակաշրջանները: Ներկայիս կ'ապրինք մեր պատմութեան վերջին ժամանակներուն համեմատաբար ամէնէն բախտաւոր շրջանը: Հայրենիք մը՝ մեր ժողովուրդին կէսը իր մէջ ամփոփած, ինչ որ բացառիկ իրողութիւն է: Նաեւ իբրեւ աննախընթաց իրողութիւն, մտածումներու, ձգտումի եւ համազգային իտէալի միասնականութիւն մը գոյացած է մեր մէջ, որ պէտք է խորանայ, բայց մանաւանդ անոր կցուի միասնական գործունէութիւն մը: Միասնականութիւն, որովհետեւ, հարկ է անվերապահ կերպով ըսել, թէ այժմու պայմաններուն մէջ, մենք առանձին ենք: Այդ առանձնութիւնը մեզ կը պարտադրէ մեր բոլոր ուժերը զօդելու: Այդ կը պարտադրէ մեր ապագան՝ Հայ Դատը, որ մեր հայրենիքի վերատիրութեան նպատակը կը հետապնդէ, քանի մեր բնականոն աճման եւ մեր ստեղծագործական կարողութեան իմաստներով ստիպողական պայման է:

Խօսելով նոր սերունդներուն մասին, բանախօսը շեշտեց, թէ ամէն սերունդ իր էջը կը գրէ իր ժողովուրդին պատմութեան գիրքին մէջ: Այդ էջը իր էութեամբ, ոգիով, բայց մանաւանդ իր ձըգտումներով շարունակութիւնը պէտք է ըլլայ մեր անցեալին:

Ունինք արտասահմանի տագնապ: Հարկ է նախ վերջ տալ չէզոքուած յոռետեսութեան մը, որ վայնասունի բնոյթ առած է: Տուրք պիտի տանք անշուշտ, որովհետեւ արտասահմանը անդէն Սարդարապատ մը կը մղէ: Այդ պայքարին գըլխաւոր բերդը տունն է: Հայու տուներ շատ ունինք, բայց օրէ օր կը պակսին հայ տուները՝ ներքին մթնոլորտով, շունչով, աւանդութիւններով: Տուներ, որոնցմէ դուրս լքուած չըլլայ մեր գոյատեւման ամէնէն հզօր ազդակը. - մեր մայրենի լեզուն: Մարտնչողը պէտք է ըլլայ Հայ կինը, առաւելաբար:

Թէեւ մենք ֆիզիքապէս հեռու հայրենիքէն, մենք պէտք է տեւական կերպով՝ հոգիով եւ մտքով, հաղորդուինք Հայրենիքով, ինչպէս քրիստոնեան հաղորդութեան ծիսակատարումով: Մեր հայրենիքը ո՛չ միայն մեր ներկան է, այլեւ իր կոչումն է դառնալ կորիզը մեր ազգային իտէալին՝ Ամբողջական Հայաստանին:

Քաղաքական կեանքը քարացած գոյավիճակ չէ, այլ յարափոփոխ: Ու յաճախ անսպասելին է, որ տեղի կ'ունենայ, քան սպասելին: Հետեւաբար պէտք է միշտ վառ պահել իտէալը, որպէսզի պատեհ առիթին կարողանանք իրագործել զայն: Մի մոռնաք որ ամէն մէկ հայածինի մէջ կայծ մը կայ, որ կը հրահրի կամ կրնայ հրահրիլ: Երկու էութիւն ունի Հայը.- դուրսինը եւ ներսինը:

Դուրսինը, երբ պայմանները կը պարտադրեն, կը ծռի, «թէմէնա» կ'ընէ, բայց օր մըն ալ յանկարծ կը ցցուի, «հայութիւնը կը բռնէ». - փաստ՝ Բագրատունիները, Ռուբինեանները, Դաւիթ պէկը, Զաքարեանները, Սարդարապատը... : Հարկ է հրաժարիլ նաեւ մէկ քանի որակումներէ՝ ֆրանսահայ, ամերիկահայ, յունահայ եւայլն: Ո՛չ, Անգլիա բնակող ֆրանսացին «անգլօֆրանսէ» չէ, այլ անգլիաբնակ ֆրանսացի, հետեւաբար մենք ֆրանսաբնակ, գանատաբնակ, ամերիկաբնակ կամ այլ երկիրներ բնակող Հայեր ենք, կամ հայ համայնքներ:

Այնուհետեւ յիշեցուց, թէ մեզի համար Հայաստանը աշխարհագրական պարզ անունէ մը անդին պէտք է նկատուի հայրենիք, ալեծուփ ջուրերուն մէջ օրօրուող նաւին կայմին վրայ պարզուած դըրօշին նման: Անիկա հիմնական պայման է մեր գոյատեւումին համար:

Կարօ Մեհեան այլ շահեկան միտքեր ալ պարզեց, յաճախ պատմութենէն կամ աւանդութիւններէն առնուած օրինակներով էջերու արձանագրութեամբ: Մենք հոս փորձեցինք ներկայացնել անոնցմէ շատերը, բայց ոչ ամբողջութիւնը: Թըղթակցութեան մը սահմանները թոյլատու չէին կրնար ըլլալ աւելիին:

Բանախօսութեան աւարտին եղան զանազան հարցումներ, միտքերու փոխանակութիւններ, անգամ մը եւս ցոյց տալով, թէ ունկնդիրներուն համար ազգային - քաղաքական այժմէական հարցերը, հրատապ նիւթերը կը մնան հետաքըրքրական, տեսակ մը օրուան նիւթեր: Մանաւանդ՝ երբ անոնք կը պարզաբանուին մատչելի ձեւով:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՊԱՏՈՒԻՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԵՄԷՆ

Եմէնեւխորհրդային բարեկամութեան օրերու տօնախմբութեան առթիւ Ատեն գացած է խորհրդային պատուիրակութիւն մը, գլխաւորութեամբ Հայաստանի մսեղէնի ու կաթնեղէնի արդիւնաբերութեան նախարար ըՍտեփան Վարդանեանի: Պատուիրակութիւնը հանդիպում մը ունեցած է Եմէնի ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի քաղաքական բիւրոյի անդամ Ապտէլ Ղանի Ապտէլ Քատէրի հետ, որու ընթացքին նախարար Ստեփան Վարդանեան խօսած է Հայաստանի տընտեսական, գիտական ու մշակութային զարգացման ծրագիրներուն մասին:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

- Ես 12 տարեկան էի, երբ հայրս կախեցին Տիարպէքիրի մէջ: Յետոյ, մենք տեղափոխուեցանք Իստամպօլ: Հոն պետական վարժարանին մէջ առի ուսումս ու դարձայ սպայ Թուրք բանակին մէջ: Արդէն սկսած էր քիւրտ ուսանողներու մէջ շարժումի մը գըրգիռը, նոյնիսկ Իրաքի արաբական վարժարաններու ուսանողներուն մէջ: Առաւելապէս հայկական շարժումին էր որ կը հետեւէինք եւ դըլտուկ հիացումներ ունէինք: Մեր մէջ ունէինք պրուսացի հայ տղայ մը, Նուպար անունով: Իմ ընկերներէս մէկը դեռ պաշտօնեայ է Գարափունարի մէջ: Այսօր հոն, անոր էր որ պիտի հանդիպէի: Բա՛, ի՞նչ լաւ եղաւ որ չգացի, թէ չէ մեր նշանաւոր Ջէրչին յանկարծ զոհ պիտի ըլլար Սատոյին:

- Հակառակ պարագային, մենք արդէն որոշած էինք այս գիշեր պահակին գործը վերջացնել ու փախչիլ, - խօսեցաւ Կիրոս:

- Այդ պարագային, ինչքա՛ն ալ լաւ վախտ ունենայիք ձեզի հետ, այս լեռներուն մէջէն դուրս չպիտի կրնայիք գալ: Զափազանցած չեմ ըլլար, երբ ըսեմ, որ այս լեռներուն մէջ կրնայ ամբողջ բանակ մը կորսուիլ: Այդ եղած է Թուրք բանակի դժուարութիւնը: Միայն Սատօն, այդ վայրենի աւազակն է, որ սատղաղէտի մը ուշիմութիւնով, մտերիմի մը պէս կը ճանչնայ այս տեղերու ամէն մէկ ապառաժը:

Արդէն մօտեցած էին Խալիլի վայրին, երբ փոքրիկ բլուրի մը վրայ երեւցաւ պահակի մը սիլուէթը օրուայ նշանաբանով:

Խալիլ արդէն նորութիւններ մտցուցած էր իր խումբին մէջ եւ յաճախ կը փոխէր օրուան նշանաբանը:

Բլուրէն արդէն կը սկսէր հսկայ անտառ մը ու տեղ տեղ ծխացող խարոյկներ. կարծես ձիաւորներու վտանգաւոր խումբի մը մուտքը յայտարարող, անտառի խորութենէն, կը լսուէին ձիերու խրխինջներ: Մութին մէջէն սկսան շարժումներ մարդոց՝ ուսերուն գրուած հրացաններով: Ձիաւորներու մուտքէն անտառն արթնցաւ արդէն, նոյնիսկ լըսուեցան ոչխարներու մայիւններ: Խալիլ վար իջաւ խոշոր վրանի մը առջեւ. վար իջան բոլորն ալ: Խալիլին ձիաւորները իրենց ձիերով ցրուեցան զանազան ուղղութեամբ ու լուծուեցան մութին մէջ: Մօտեցան մի քանի ծառաներ տեղաւորելու համար Խալիլին եւ հիւրերուն ձիերը: Մօտեցաւ կարճ, հէքեաթներու թըզուկներուն չափ կարճ, մօրուսն ու գըլխի մազերը կարծես իրար խառնուած ծերուկ մը, որ շալակն ունէր կուժ մը ու ձեռքին բռնած էր շամի լոյսը. կը խընդար լինդերու խնդուքով:

— Ջան կ'ընեմ անօթի ըլլալու են հիւրերդ, էֆէնտի: Զըլլայ՝ Սատօն մեծ ճաշ տուած է ... է՛խ, է՛խ: Բախտաւոր էք եթէ ձեր աչքերուն գոյնը պահած էք: Ան ճարպիկ է՝ ձեր աչքերու գոյնն անգամ գողնալու:

- Ոչխար մը, Մէվլօ: Ամբողջ օրը ըընաւ կերած չեն, - հրամայեց Խալիլ:

- Ինչ որ կը հրամայէ էֆէնտին:

- Նայէ, որ շատ ժամանակ չառնէ:

— Հէլպէթ, հէլպէթ, որսի թռչուն ալ կայ: Մեր հիւրերը աւելի բախտաւոր պիտի ըլլային, եթէ քիչ առաջ էն եղնիկը բռնէի ոտքէն: Քունս տարաւ: Տեսայ՝ թաց գունչ մը ականջիս կը քըսուէր: Երբ արթնցայ, ցատկեց յանկարծ: Հա՛, հա, քիչ մնաց բռնէի ոտքէն: Կ'ուզէի ըսել, որ Մէվլօն կրնայ եղնիկ որսալ առանց հրացանի:

— Մէվլօ, պատմութիւններդ ուրիշ անգամ:

- Հա, էս սհաթին, էֆէնտի:

(Շար. 561)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Երեք տեսակ տգիտութիւն կայ. բան մը չգիտնալ, լաւ չգիտնալ, ու պէտք եղածէն ուրիշ բան գիտնալ:

ՊԼԻՆԻՈՍ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իր սիրելի մօր՝ Ազնիւ Էլմայեանի - ծնեալ Կանիմեան - մահուան - Պէյ - րութ - քառասունքին առթիւ, Գ. Միհ - րան Էլմայեան կ՚ընէ հետեւեալ նուէրը Փարիզի Եկեղեցւոյ միջոցաւ.- Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ պայծառու - թեան, Դպրոցասէր Աղջկանց վարժարա - նին, Սամուէլ - Մուրատեան վարժարա - նին, Մարի - Նուպար Ուսանողական Տան, Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցու - թեան 200-ական Ֆ.:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Խը- նամակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հո- գեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կի- րակի, Մայիս 16, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշա - տակ Վարժարանին հանգուցեալ հիմնա - դիրներուն, բարերարներուն, խնամակալ- ներուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սանուհիներուն:

ԽՆՋՈՅՔ - ՊԱՐ

NOVOTEL - BAGNOLET
10, Avenue de la République - Bagnolet
Métro: Gallieni

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին Նովոթէլի սրահներուն մէջ, Շաբաթ Մայիս 15, ժամը 20·00-էն մինչեւ լոյս: Հայկ. ճոխ յայտագիր: Սե- ղանները ապահովել հեռաձայնելով.-

233 41 74 եւ 206 42 50

Հայկական մթնոլորտ, երգ, նուագ, պար, Իտալիայէն հրաւիրուած «Հորի - զոն» խումբին կողմէ:

Կ'երգէ ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԵՐԻՑԵԱՆ
(Վիէննայի օփերայէն)

Ճաշագին 150 Ֆ.:
Ժամը 22էն ետք՝ մուտք 30 Ֆ. պիւֆէ:

ՀԻՄՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ 4-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁ
ՍԱՀԱԿ - ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ

Մարսէյլի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Կի - րակի, Մայիս 16, Սահակ - Մեսրոպ երգ- չախումբի հիմնադրութեան 4-րդ տարե - դարձին առթիւ հանդիսաւոր Ս. Պատա - րագ տեղի կ՚ունենայ ձեռամբ՝

ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆԻ

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը իր ամ- բողջական կազմով եւ ղեկավարութեամբ խմբավար՝ ԽԱՉԻԿ ԵՂԼՄԱՋԵԱՆի, կ՚եր- գէ Եկմալեան եղանակով Ս. Պատարագը:

Ակիզբ. Ժամերգութեան 8·00
Ս. Պատարագ 9·30

Ս. Պատարագէն ետք եկեղեցւոյս Արծ- րունի Չքքաշեան սրահին մէջ, ի պատիւ երգչախումբի բոլոր անդամներուն, պատ- ուոյ հիւրերուն, համակիրներուն եւ մե- րազն ժողովուրդին՝ մեծ քոքթէյլ մը:

Սոյն հանդիսութիւններուն հրաւիր - ուած են ժողովուրդն ու հաւատացեալ - ները:

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
(Métro: Courcelles)
Tél.: 520. 03. 18 — 227. 12. 26

ACTIVITES PERMANENTES

— TOUS LES MERCREDIS:
Cours d'Arménien
(pour les jeunes de 7 à 12 ans)
Enseignant: Mme KARAKAYAN Anna
Cours de Danse Folklorique
Enseignant Mr. PEHLIVANIAN
(pour les jeunes de 7 à 12 ans)
A partir de 14 h.

— TOUS LES VENDREDIS:
CHORALE
Dirigée par Mr. YANBEKIAN
U.G.A.B. — PORTE OUVERTE
Caféteria et Jeux de Reflexion
A partir de 20 h

— TOUS LES SAMEDIS:
Cours d'Arménien (Adultes)
Enseignant Mr. KARAKAYAN Garabed
de 12h.30 à 14h.30
Cours de Photo
Labo, Chasse d'image, Composition
Eneignant Mr. NOUBARIAN Ochine
de 14 à 16 h.
Cours et Atelier d'Art - Dramatique
Eneignant Mr. ALTOUNIAN Alex
de 15h. à 18h.
Ping - Pong et Jeux de Reflexion
A partir de 20 h.

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

SAMEDI, 29 MAI — A 20 H. 30

UNIQUE RÉCITAL A PARIS

DU CHANTEUR ARMENIEN

NORAIR

Avec son ORCHESTRE (8 exécutants)

En Première Partie: Crown Production présente un Opéra - Film (1954)

ANOUSH

Théâtre de l'Empire — 41, Avenue de Wagram

Location:
- Librairie PALOUYAN; 9, Rue de Trévise, Paris 9e — Tél.: 523. 24. 97
- Restaurant HAGOP; 9, Rue du Nil, Paris 2e — Tél.: 296. 37. 41
- AZAD; 136, Rue d'Aboukir Paris 2e — Tél.: 233. 87. 87
- Retaurant EREVAN; 29, Rue Bergère, Paris 9e — Tél.: 523. 44. 75
- Restaurant SASSOUN; Issy - les - Moulineaux — Tél.: 638. 78. 58
- VIDEO - SON; 49, Rue Victor Hugo, 94140 Alfortville — Tél.: 375. 26. 89
- VIDEO - SON; 21, Rue Jules Michelet, 92700 Colombes
- Mme. DJEKNAVORIAN; Paris, Tél.: 501.98. 89

EN SOUSCRIPTION

Հայոց Պատմութիւն

Histoire des Arméniens

Sous la direction de GERARD DEDEYAN
Maître - Assistant à l'Université Paul - Valéry de Montpellier

Un volume, 700 pages, au format 180 x 230 mm.
Imprimé sur vélin et comportant 32 planches d'illustrations en hors-texte, relié toile.

PRIX DE SOUSCRIPTION JUSQU'AU 24 MAI
169 F. au lieu de 197 F. à Parution

Toute souscription donne droit à une magnifique reproduction rehaussée de couleur d'une carte du XVIIIe siècle de l'Arménie et de la Géorgie publiée en 1766, par les géographes du Roy.

Bulletin de Souscription

NOM: ..

ADRESSE: ..

Code Postal:

A RETOURNER
Accompagné d'un chèque de 169 F. + 30 F. (frais d'envoi)
à LA LIBRAIRIE ORIENTALE — H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur - le - Prince — 75006 Paris — Tél.: 326. 88. 65

Grand - Bal

DE LA CROIX - BLEUE ARMÉNIENNE DE CHAVILLE
SAMEDI, 15 MAI — A PARTIR DE 20 H. 30
Avec l'Orchestre «ARTANAG» Buffet Arménien
Salle de Fêtes de Chaville — Rue Stalingrad

LA JAF, L'UCFAF, LE COMITE CULTUREL DE LA SORBONNE
GRAND AMPHITHEATRE DE LA SORBONNE
47, Rue des Ecoles — 75005 Paris
DIMANCHE, 16 MAI, A 17 H.

CONCERT

En Hommage au Compositeur

AVÉDIS MESSOUMENTZ

Avec la participation de:
— L Ensemble Instrumental de Romans — Dirigé par A. SIRANOSSIAN
— Groupe Instrumental «SAYAT NOVA» — Dirigé par J.-P. NERGARARIAN
— Chorale «ANI» — Dirigée par H. ADJEMIAN
— L'Ensemble de Danses «NAVASSART» — Le Trio Traditionnel Arménien
Anna Karakaya (Chant) — Elia et Arto Pehlivanian (Kanoun et Dahoul)
CHAKÉ BENGUIAN (Chant) - ANDRÉ OVIGNY (Violon) - SEBOUH APKARIAN (Chant)

Avec l'aimable participation de:
LYNE DOURIAN (Opéra de Paris) — ASTRIG DEDEYAN (Opéra de Bordeaux)
Pianiste: Kouyoumdjian Avo

PRIX DES PLACES: DE 25 A 100 F.

— Location: Centre UCFAF - JAF; Cité du Wauxhall, 75010 Paris - Tél.: 208. 76. 49 Université Sorbonne Nouvelle (Com. Cult.) 13, Rue Santeuil, 75005 Paris Tél. 570.12.90 Yan's Club; 5, Ave. Reille - 75014 Paris — Cité Universitaire; 57, Bd. Jourdan 75014 Paris, Tél.: 589. 55. 53 — Librairie Paloyan; 9, Rue de Trévise, 75009 Paris Tél.: 523. 24. 97 — Dedeyan (Chaville) Tél.: 750. 46.93 — Davidian (Bagneux) Tél. 665. 81.53 — Benlian (Issy-les-Moulineaux) — Café Philippe (Alfortville) Pehlivanian (Sevran) Tél.: 384. 31. 28 — Djizmedjian (Bois-Colombes) Tél.: 781.09.72

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Մովսէս Մազմանեան, իրենց առջինեկ Թոռնիկին՝ Յասմիկ Մահ- տեսեանի ծնունդին ուրախ առթիւ, 100 ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգա - ւաճման:

ՃԱՇ-ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Մայիս 15, ժամը 20-ին, նա- խաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկ- ներու եւ Դիմադրականներու Միութեան:

YAN'S CLUB
5, Avenue Reille — 75014 Paris

Կը դասախօսէ.-

ԵՐԵՒԱՆԻ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍ
երկրաբան՝
ԳՆԴ. ՊԵՐՃ ՊՕՇՆԱՔԵԱՆ

Նիւթ.- «Հայաստանի մասնակցութիւնը հայրենական մեծ պատերազմին եւ Հա- յաստանի բնական հարստութիւնները»:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով Պ. Գ. Պարգըրճեանի.-

770 - 07 - 25

Ճաշագին 120 Ֆ.:

Centre Culturel
Nourhan Fringhian
6, AVE. BOURGAIN, ISSY-LES-MOULINEAUX

Իսիի Ֆրէնկեան Մշակութային սը- րահին վարչութիւնը կը ներկայացնէ
ՈՒՐԲԱԹ, ՄԱՅԻՍ 14, ժամը 20·30-ին՝
« LITTLE BIG - MAN »

Ճ Ա Շ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը ճաշ մը կը կազմակերպէ միայն կիներու համար, Շաբաթ, Մայիս 15, Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ: Մուտքը 40 Ֆ.: Երեկոյեան ժամը 8-էն սկսեալ:

Հ Ա Յ
ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիյիի, Մոնմորանսիի
եւ Սէն - Ռափայէլի մէջ:
Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար:
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք: Քաղաքներու ժխորէն եւ ապա- կանած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հաճելի եւ մաքուր միջավայր:

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St. Raphaël
Pour les Personnes du Troisième-Age
Confort moderne, Ambiance familiale,
Surveillance et soins médicaux permanents,
Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.
S'adresser à l'A.A.A.S
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
Tél.: 878. 02. 99 et 281. 17. 80

Ա. Ց Ց

ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆ

Շաբաթ, Մայիս 15, նախաձեռնու - թեամբ Կապ. Խաչի Մարսէյլի չորս մաս- նաճիւղերուն՝ քաղաք, Պօմոն, Սէն - Ժե- րոմ, Պոււլ. Օտտօ: Այդ օրուան պատ- պարեալներու ճաշը կը ստանձնեն խա- չուհիները: Անոնք որոնք կը փափաքին այցելել թող բարեհաճին դիմել իրենց շրջանի վարչութեան անդամներուն, տե- ղեկանալու համար երթեւեկի պայման - ներու եւ ժամադրութեան:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, Rue de Madrid - 94140 Alfortville

EXPOSITION DE PEINTURE

SONIA et PUZANT TOPALIAN
JACQUES ASLANIAN
Les 14 - 15 - 16 Mai

VERNISSAGE ET RENCONTRE
AUTOUR DE LA PEINTURE
Avec les Artistes
Le 14 Mai, à partir de 21 h.
— ENTREE LIBRE —

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
13

JEUDI
13 MAI
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.170 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15 170

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ, Չորեքշաբթի օր, Փորթուկալ մեկնեցաւ, ուր չորս օրուան այցելութիւն մը կը կատարէ: Զանազան քաղաքներ պիտի հրչի եւ շփումներ ունենայ ընկե - րային բոլոր դասակարգերուն հետ՝ գիւ - ղացի, բանուոր, երիտասարդ, համալսա - րանական: Հասած օրն իսկ, կ՚այցե - լէ Մայր - Տաճարն ու Հանրապետու - թեան նախագահին հետ տեսնուելէ ետք, իրիկունը Ֆաթիմա պիտի երթայ, ուր կը մնայ Հինգշաբթի: Մայիս 13-ը կրկ - նակ տարեդարձներ են, քանի, 1917 Մա - յիս 13-ին է, որ երեք հովիւներ վեց ան - գամ Կոյսը տեսան Ֆաթիմայի մէջ եւ անցեալ տարի, Մայիս 13-ին էր, որ մա - հափորձ կատարուեցաւ Յովհ. Պօղոս Բ.ի դէմ: Փորթուկալի մթնոլորտը, սակայն, չատ հանդարտ չէ: Մայիս 1-ի Փորթոյի միջադէպերէն ետք, նոր բախումներ պա - տահած են, այս անգամ Լիզպոն, համայ - նավարական սենտիքային ընդհ. գործա - դուլին առթիւ եւ մէկ մեռեալ ու երեք վիրաւոր կայ: Ամէն պարագայի մէջ, Ե - կեղեցին, նոյնիսկ եթէ չէ «խրացուցած» մեխակներու յեղափոխութիւնը, մեծ ազդեցութիւն կը պահէ երկրի մը մէջ, ուր ժողովուրդին 98%-ը կաթողիկէ է եւ 90%-ը՝ հաւատացեալ: Մասնաւորաբար ազդեցիկ է ուսման մէջ, ուր իր վարչու - թեան ներքեւ են 500 կրթական կեդրոն - ներ:

ԽՃԷՎԻՏԻ նոր դատը տեղի պիտի ու - նենայ Յունիս 3-ին: Ինչպէս ըսուեցաւ ամբաստանութիւնն այն է, որ ապօրինի շփումներ ունեցած է օտար մամուլի հետ եւ քննադատա Թուրքիոյ ներկայ վարչա - կարգը Նորվեկիոյ աշխատաւորական կու - սակցութեան թերթին տուած մէկ տեսակ - ցութեան ընթացքին:

ՓԵՏԸՐ ՎԱՅՍ ծագումով հրեայ գեր - մանագիր գրագէտը, մեռաւ 65 տարե - կանին Շուէտի մէջ, ուր հաստատուած էր 1949-էն ի վեր, Պերլինէն պաղթելէ ետք 1934-ին: Մեծ գրիչներէն մէկը կը նկատուի գերմանական գրականութեան:

ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախկին նախագահը՝ Ճիմի Գարթըր քանի մը օրէ Փարիզ է, ուր յաջորդաբար ընդունուե - ցաւ Եւրոպա մէկ ձայնասփիւռի կայանի «մամուլի ակումբին» կողմէ Կիրակի իրի - կուն, յետոյ՝ Նախագահ Միթերանի, զոր շատ համակրելի գտած է եւ յայտ - նած թէ մեծ հիացում ունի անոր նկատ - մամբ: Եւրոպա մէկ կայանէն, պատաս - խանեց գլխաւորաբար երեք հարցերու մասին.- ա) Մալուիններու հարցին անդ - րադառնալով, յայտնեց թէ չի կարծեր որ ներկայ պատերազմը տարածուի, այ - սինքն՝ Արժանթինէն եւ Անգլիայէն զատ, հասնի այլ պատերազմիկներու: Բ) Աֆղա - նիստանը, կ՚ըսէ Գարթըր, անկասկած մեծ դեր խաղաց Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ - Նահանգներու յարաբերու - թեանց մէջ, բայց Ռուսերը երբեք պիտի չկարենան տիրապետել Աֆղաններուն: Գ) Մերձաւոր Արեւելքի մասին նախկին նա - խագահին կարծիքն այն է, որ Պեկին եւ Մոսկուա պէտք է ընդունին զօրաւոր միջնորդութիւն մը իրարու մօտեցնելու համար կողմերը եւ այդ միջնորդը կրնայ Ամերիկան ըլլալ:

ՄԱԼՈՒԻՆՆԵՐՈՒ խնդրին մէջ, Չորեք - շաբթի օր, տիրող կարծիքն այն էր որ անգլիական ցամաքահանում մը անմիջա - կան է: Դիւանագիտական փորձերը կը շարունակուին բայց ցարդ արդիւնք չեն տուած: Անգլիա նաեւ զօրանոցի վերա - ծած է Էլիզապէթ Բ. զբօսանաւը: Լոն - տոնի մէջ, բուռն բանավէճ մը ծագած է Տիկին Թաչըրի եւ Ձայն - Հեռատեսիլի (ՊԻ. ՊԻ - ՍԻ) կայանի տնօրէնին միջեւ, առաջինը մեղադրելով միւսը որ Արժան - թինի ի նպաստ լուրեր կը տրուին, մինչ երկրորդն ալ կը պատասխանէր թէ դաս չունի առնելիք: Ամէն պարագայի մէջ, ոչ ոք խանդավառ է այս պատերազմով, զոր «յիմար պատերազմ» որակած է Ռե - կընի շրջուն դեսպանը՝ զոր. Վերնոն Ուալթըրս:

ՎՐԱՍՏԱՆԻ համայնավար կուսակցու - թեան ղեկավարութիւնը արտակարգ նիստ մը գումարած է, Մայիս 5-ին, ուր կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուած են բարձրա - ցնելու համար բնակչութեան գաղափա - րաբանական և քաղաքական գիտակցու - թիւնը, կը գրէ տեղւոյն կուսակցական պաշտօնաթերթը՝ Զարիա Վոստոկա: Իր ելոյթին մէջ ալ, Ա. քարտուղարը՝ Շե - վարնաձէ, որ նաեւ փոխ - անդամ է Խորհ. Միութեան քաղաքական բիւրո - յին, մտահոգութիւն յայտնած է ոճրա - գործութեան աճումին եւ իշխանութեանց նկատմամբ յարգանքի յարաճուն նուա - զումին առթիւ: Այս կարծրացման կող - քին, սակայն, վրացի երեք պատմաբան - ներ, որոնք ձերբակալուած էին Թիֆլիս, Մայիս 1-ին, որովհետեւ այլախոհի մը, Տիկին Կոստաւայի ազատ արձակումը պահանջած էին (ձերբակալուած եւ դա - տապարտուած 1978-ին) ազատ արձակ - ուած են հինգ օրուան արգելափակումէ ետք, պաշտօնակիցներու դիմումին վը - րայ:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ համայնավար կուսակ - ցութիւնը նախաձեռնակ եղած է, անց - եալ Հոկտեմբերին, հանրային կարծիքի լայնածաւալ քննութեան մը, պատասխա - նը գտնելու համար սա հարցումին՝ «Ի՞նչ կը խորհին Իտալացիք ահաբեկչութեան մասին»: Մէկ միլիոն հարցարաններ 25 կէտերէ բաղկացած, բաժնուած են 34 գաւառներու մէջ: 136.000-ը վար դրուած են եւ քննուած: Մերժում, անշուշտ, ա - հաբեկչութեան, մեծամասնութեան կողմէ բայց նաեւ խնդրոյ առարկայ է Պետու - թեան գործելակերպը: Ամերիկացի զօ - րավարին ազատ արձակումէն առաջ կա - տարուած այս քննութիւնը, որոշ դասա - կարգի մը մօտ կատարուած է սակայն, քանի որ հարցաքննուած անձերու կէսը բանուորական ծագում ունի, 26-էն 45 տարեկան է եւ 70%-ը՝ առական սեռի կը պատկանի:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ օտար թղթակիցները գլխաւոր թիրախները դարձած են իշխա - նութեանց: Առջի օր, արդէն փերսոնա նոն կրաթա (անբաղձալի) հռչակուած էին ամերիկացի երկու դիւանագէտներ, որոնք այցելած էին գիտութեանց Ակա - դեմիայի մէկ հետազօտողի: Այս վեր - ջինն ալ ձերբակալուած է այն ամբաս - տանութեամբ, որ Ամերիկացիներուն յանձնած է բնագիր մը, ուր ճշդուած են բարոյական այն կանոնները, զորս պար - տին յարգել մտաւորականները պատե - րազմական վիճակի առեն, ուր հրաւէր կայ նաեւ մերժելու որեւէ գործակցութիւն պաշտօնական մամուլին հետ: Հեռատե - սիլը, միւս կողմէ, երկար յայտագիր մը նուիրած է Ռատիօ - Ֆրի - Եուրուփի, ծանրանալով անոր վնասաբեր գործու - նէութեան վրայ: Մամուլի Ֆրանսական գործակալութեան ալ համաձայն, շուրջ 6 լրագրողներ՝ Ֆրանսացի, ամերիկացի եւ անգլիացի արտաքին նախարարութիւն կանչուած են, իրենց գործունէութիւնը համապատասխան չըլլալով իրենց կանո - նագրին...

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԵՂԾ ԱՂՕԹՔ

Մօտաւորապէս քանըհինգ տարի առաջ անմոռանալի հարուած մը ստացած էինք մեր ընտանիքին շարքերէն ներս. տակա - ւին հազիւ քսան տարեկան շատ սիրելի զարմիկ մը հողին յանձնեցինք անողոք հիւանդութեան զոհ տալով: Անբացատ - րելի ցաւ մըն էր այդ, որքան մեզի, նոյնքան մանաւանդ իր ծնողքին համար, որուն մէկ հատիկն էր:

Տխուր, շատ տխուր էր թաղումը: Եր - բեք չեմ մոռցած, չեմ ալ կրնար մոռնալ այն պահը, երբ բրիչով հող կը լեցնէինք իր բազմաչարչար մարմինը անդին փո - խադրող քանի մը փայտէ կտորին վրայ: Ընդվզում կար մեր սրտին խորը, մեր միտքը չարչարող հազարումէկ հարցում - ներ կային, բողոք կար բնութեան անի - մաստ խաղերուն դէմ: Հարիւրի մօտ բա - րեկամներ ու մերձաւորներ կը բաժնէին մեր այդ տառապանքը, արցունքներ կը հոսէցնէին իրենց աչքերէն: Նոյնքան տը - խուր կ՚երեւէին այն վեց քահանայ հայ - րերը որոնք կը կատարէին թաղման արա - րողութիւնը:

×

Ցաւիտենութեան չափ երկար թուեցաւ ինծի արարողութիւնը: Սիրտս կը սեղ - մուէր, «ժամ առաջ վերջանայ ամէն ինչ» կ՚ըսէի ես ինծի: Եւ սակայն երբ ամէն ինչ վերջացաւ, չկրցանք անմիջապէս բաժնուիլ ողբացեալին քովէն: Իր խելա - կորոյս մօրը ու հօրը հետ քիչ մը եւս դանդաղեցանք ծաղիկներու տակ անտե - սանելի դարձած հողակոյտին քով: Քիչ մը եւս արտասուեցինք: Ու յետոյ ընելիք ուրիշ բան չմնաց, եթէ ոչ բռնել գերեզ - մանատան դրան ճամբան:

Երբ դանդաղօրէն կը յառաջանայինք դէպի դուռ, յանկարծ տեսարան մը ցըն - ցեց զիս: Մեր վեց քահանայ հայրերը, որոնք տակաւին քանի մը վայրկեան ա - ռաջ կարծես կ՚արտասուէին մեզի հետ, կեցած էին գերեզմանատան երկաթեայ դրան քով եւ զուարթ բան մը պատմելով իրարու, քրքիջներ կ՚արձակէին: Չեմ գի - տեր թէ ինչ էր իրենց այնքան զուար - թութիւն պատճառող նիւթը, բայց կը խնդային, կը կատակէին, իրարու խօսք կը հասցնէին: Մօտեցանք: Սպասեցի որ դադրեցնեն իրենց խնդուքը, քիչ մը կոճ - կըւին մօտեցող սա տառապանքի յուշար - ձանին առջեւ, յարգանք ցոյց տան ծնող - քի մը տառապանքին: Աւա՜ղ, այդպէս չըրին, շարունակեցին իրենց զուարթ խօ - սակցութիւնը: Բան մը չփոխուեցաւ ի - րենց դէմքին վրայ:

Եւ մենք իրենց քովէն անցանք գացինք չնշմարել ձեւացնելով իրենց անկիրթ այդ անտարբերութիւնն ու անզգամութիւնը:

×

Այդ օրը ես ինծի ըսի. տառապանքդ միայն քե՛զի կը պատկանի, կրակը մի - այն քո՛ւ կրակդ է: Ուրիշներուն մաս - նակցութիւնը քաղաքավար դիմակ մըն է պարզապէս, խորք չունի, վաղանցուկ է, մակերեսային:

Ասիկա հոգեբանական ճշմարտութիւն մըն էր զոր պէտք էր ընդունիլ առանց գայթակղելու:

Բայց այդ օրը ես ինծի ըսի նաեւ հե - տեւեալը. մեր հոգեւորականներուն մէկ մասը կատարեալ խեղկատակներ են, ան - ճարակ ու անհաւատ դերասաններ, որոնք ոչ միայն քուլիսի մէջ, այլ նոյնիսկ բե - մին վրայ չեն յարգեր իրենց ստանձնած դերերը: Պզտիկ ճիգ մը չեն վատներ ի - րենց հետ նոյնանալու համար, աւելին՝ չեն մտածեր այդ դերին հետ նոյնանալու անհրաժեշտութեան մասին: Կը կարծեն որ, եթէ բեմէն իջած են, այլեւս ոչ ոք ուշադրութիւն կ՚ընէ անոնց, չեն ապրե - ցըներ այն սրբութիւնը, որուն ներկայա - ցուցիչը ըլլալու կանչուած են Աստուծոյ կողմէ:

Ասիկա ալ ճշմարտութիւն մըն էր, զոր չէի կրնար ընդունիլ առանց գայթակ - ղելու:

×

Հիմա վաղուց հող դարձած է խեղճ զարմիկս: Տարիներ վերջ հող դարձան նաեւ անոր խեղճ ու անմխիթար ծնողքը: Շատ բան մոռցուեցաւ երեք հոգիէ բաղ - կացեալ այդ խեղճ բոյնին ողբերգութե - նէն: Բայց ահաւասիկ աչքերուս առջեւ կը մնայ խնդացող վեց քահանաներուն տգեղ պատկերը, որովհետեւ մինչեւ այ - սօր կը կասկածիմ որ անոնց աղօթքը կեղծ էր եւ չկրցաւ բարձրանալ մինչեւ երկինք:

Ռ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 3 - 5)

«ՀԱՅՈՑ ԲԱՐՁՈՒՆՔՆԵՐ» ԵՒ «ՀԱՅՐԵՆԻ ԵՐԿԻՐ» ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

«Հայֆիլմ» արուեստանոցին մէջ վերջ գտած են «Հայոց բարձունքներ» շարժա - նկարի նկարահանումները, որոնք կը ներկայացնեն Հայաստանի տնտեսական եւ մշակութային նուաճումները: Նոր ժապաւէնը ձեւով մը շարունակութիւնն է Հայաստանի մասին «Հայրենի երկիր» շարժանկարին, որ պատրաստուած էր 1945-ին: Այդ շարժանկարին բնագիրը գը - րած էր բեմադիր Ալեքսանդր Դովժենկօ, որ ի մէջ այլոց կ՚ըսէր. «Եթէ պատմու - թիւնը չըլլար Հայաստանի համար խորթ մայր եւ դարերու ընթացքին չկործանէր անոր քարերը, ապա հոս շատոնց արդէն կը դառնար ճարտարապետութեան թա - գաւորութիւն մը, ոչ թէ անոր հնադար - եան գերեզմանատունը: Բայց յամառ է քարտաշ ժողովուրդը, անմահ է ճարտա - րապետի տաղանդը: Կը կենդանանան քա - րերը: Կը լուսէն Զուարթնոցը, Էջմիածի - նը, Անիին կերտողներու ծոռներու մուր - ճերու զրնգուն զարկերը: Եկած է նոր ժամանակ, կը մօտենայ ճարտարապե - տութեան ոսկեդարը: Արդէն վերակա - ռուցուած է Երեւանը, անճանաչելի են անոր ստուերոտ հրապարակները, զբօ - սայգիները, ճարտարապետ Թամանեանի հոյակապ օփերան...»: Ի դէպ, այդ շար - ժանկարին երաժշտութիւնը գրած է Աշոտ Սաթեան, որուն «Մարտիկի երգը» (ա - ռաջին անգամ հնչած՝ շարժանկարին մէջ) մինչեւ հիմա տարածուած է ժողովուր - դին մէջ:

×

ՄԿՐՏՉԵԱՆ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ

Երեւանի Շարժանկարի Տունը ցուցադ - րուած է Մհեր եւ Ալբէր Մկրտչեան եղ - բայրներու «Հին օրերի երգը» ժապաւէ - նը, որուն ցուցադրութիւնը արտօնուած է Խորհ. Միութեան պաստառներուն վը - րայ: Մհեր Մկրտչեան ծանօթ եւ վաս - տակաւոր դերասան է, որ 60 շարժանը - կարներու մէջ դերեր ստանձնած է, ո - րոնցմէ չորսը՝ իր կրտսեր եղբօր՝ Ալ - բէրի ժապաւէններուն մէջ: Այս հինգե - րորդ անգամն է, որ երկու եղբայրները կը համագործակցին:

ԵՂԵՌՆԻ 67-ՐԴ ՏԱՐԵԼԻՑԻՆ ԱՌԹԻՒ

Թէ ի՞նչպէս Ձերբակալուեցաւ

ԶՕՀՐԱՊ ԷՖԷՆՏԻ

Գրեց՝ Ա. ՊԷՅԼԷՐԵԱՆ (Պատմ. Գիտ. Տոքթ.)

Այս է խորագիրը այն յօդուածին որ լոյս տեսած է Պոլսոյ Իթթիհատական շրջանի (1908 - 1918) կարեւոր օրաթերթերէն «Եէնի Կազէթա»յի Բ. էջին վրայ:

Քանի մը տարիէ ի վեր Թուրք կառավարութիւնը ամէն տարուայ սկիզբը գըր - քոյկներ կամ յօդուածներ հրատարակել կուտար հայկական ցեղասպանութեան մասին Ապրիլ ամսոյ մէջ տեղի ունենալիք հայկական ցոյցերուն հակազդելու եւ օտար պետական շրջանակներն ու հան - րային կարծիքը «լուսաբանելու» մտահոգութեամբ: Թէեւ այս գրութիւնները պաշտօնապէս կառավարութեան կողմէ չեն հրատարակուած բայց ուշադիր ըն - թերցողի մը համար բնաւ դժուար չէ նըպատակին թափանցել եւ բովանդակու - թիւնը կարդալ: Թուրք կառավարու - թիւնը նախ վերահրատարակել տուաւ 1916 – 1919 տարիներու միջեւ Իթթիհա - տականներու կողմէ լոյս ընծայուած լոկ փրոփականտի ծառայող բայց պատմագի - տական ոչ մէկ հիմ ունեցող քանի մը գրքեր որոնց մասին մենք ալ ատենօք այս թերթին մէջ անդրադարձած էինք (*): Կը թուի թէ այս դրամագլուխը այսօր սպառած է եւ այս պատճառաւ երկու տարիէ ի վեր փոքր «պրոշիւռ»ներու կամ նամակներու շնորհիւ Թուրք կառավարութիւնը կը ջանայ Արեւմուտքի քաղաքական դէմքերուն եւ գիտնականներուն հայկական հարցի առընչութեամբ ունեցած համո - զումները չփոթութեան մատնել եւ իր տեսանկիւնէն դիտել տալ: Այս առիթով հոս յիշենք թէ թէպէտեւ ոչ բազմաթիւ, բայց միշտ ալ կը գտնուին օտար «պատմաբաններ» որոնք յանուն «պատմական ճշմարտութեան» Հայկ. Հարցին գոյու - թիւնը կը ճգնին ժխտել ինչպէս Եղեռնին դրդապատճառները: Այս գիտնականներու վերջինը, Լոս - Անճըլըսի դասախօս հը – րէածին Սթանֆորտ Շօ՛ն է որ Թրքուհի կնոջը հետ լուրջ աշխատանք կը տանի: Եւ այսօր իր տեսակէտը Թրքական տե - սակէտին գլխաւոր յենարան կը ծա - ռայէ:

Վերջերս Թուրք «գիտական» մարմինի մը կողմէ գրութիւն մը ղրկուեցաւ բազմաթիւ օտար պաշտօնական անձնաւորութիւններու եւ լրագրողներու, որուն բովանդակութեան մասին առանձին պիտի անդրադառնանք յետագային: Մինչ այդ կը թարգմանենք հին Թրքերէն հետեւեալ յօդուածը, որ հրատարակուած է զինա - դադարէն անմիջապէս յետոյ Օսմանեան Կայսրութեան մայրաքաղաք՝ Պոլսոյ մէջ:

Եէնի Կազէթայի այս թիւը կը կրէ Հիճրէթի (արաբական տոմար) 13 Րէպի - իւլ էվվէլ 1337 թուականը (2): Նոյն այս թերթին մէջ ուրիշ կարճ գրութիւն մը եւս կը գտնենք ուր Եէնի Կազէթայի խմբագրապետը (3) տպաւորիչ ներբո - ղականով մը Եղեռնի զոհ գացող երեւելի երեսփոխան՝ Գրիգոր Զօհրապի դովքը կը հիւսէ նկարով մըն ալ միասին: Այս մասը եւս թարգմանաբար կը հրատարակենք: Այս գրութեան մէջ անհրաժեշտ տեսնուած բոլոր ծանօթագրութիւնները մեր կողմէ կատարուած են:

×

«Զօհրապ էֆէնտի ձերբակալուած գի - շերը Սերքըլ տ'Օռիան ակումբին մէջ Թալէաթ փաշայի և Հալիլ պէյի (4) հետ թուղթ խաղացեր է եւ խաղն ալ մինչեւ կէս գիշեր տեւեր է: Զօհրապ էֆէնտի երբ մեկնելու համար ոտքի կ'ելլէ, Թալէաթ փաշա եւս ոտքի կ'ելլէ եւ հայ ե- րեսփոխանին մօտենալով զայն այտէն կը համբուրէ (5): Թալէաթի այս բացառիկ խանդաղատանքը շփոթութեան կը մատնէ Զօհրապը որ կը հարցնէ.

- Ինչո՞ւ այս խանդաղատանքը: Թա - լէաթ փաշան ալ կը պատասխանէ:

- Ներաէս եկաւ: (6)

Զօհրապ տակնուվրայ եղած ակումբէն դուրս կ'ելլէ: Նախարարին այս համբոյրը իրեն տարօրինակ նախզգացում մը պատճառած էր:

Գիշերը մեղմ էր (*): Հայ երեսփոխանը հետիոտն իր տունը քալել սկսաւ: Ան չուշացաւ նշմարելու թէ մէկը իրեն կը հետապնդէր: Բոլորովին վստահ ըլլալու համար միւս մայթը անցաւ: Հետապըն - դող անձը եւս միւս մայթէն իրեն հետեւիլ սկսաւ: Զօհրապ քայլերը արագա - ցուց: Անծանօթ անձը եւս նոյնը ըրաւ: Զօհրապ այլեւս չկրցաւ համբերել եւ դառնալով անծանօթ անձին սա հար - ցումը ուղղեց:

- Արդեօք կը հետապնդուի՞մ:
- Այո:
- Ինչո՞ւ համար:
- Այդպէս հրաման ստացած եմ:
- Գիտէ՞ք թէ ես ով եմ:
- Անտարակո՛յս, դուք Զօհրապ էֆէն - տին էք:

- Բայց սխալմունք մը կայ հիմա Ներ - քին Նախարարէն (7) բաժնուեցայ:

- Կրնայ ըլլալ. բայց ինծի տրուած հըրամանը կտրուկ է ու ստիպուած եմ զայն կատարել:

Զօհրապ էֆէնտի երբ իր տան առաջ հասաւ հոն եւս ուրիշ ոստիկան մը գտաւ: Երկու ոստիկանները իր տան սանդուխներուն առջեւ իր ճամբան փակեցին: Երեսփոխանը հարցուց:

- Լաւ ձեր ստացած հրամանները ի՞նչ են:
- Ստիպուած ենք ձեզ ձերբակալել:
- Հիմա՞ – անմիջապէ՞ս:
- Այո՛:
- Եթէ չփափաքիմ ձեր հետ գալու:
- Պիտի պարտադրուինք ձեզ բռնի տանելու:

- Չէ՞ք գիտեր թէ ես երեսփոխան մըն եմ:

- Գիտենք: Բայց մեր ստացած հրա - մանը վճռական է: Քօմիսէրը յետոյ Զօհրապ էֆէնտիին կ'ըսէ թէ վաղը պիտի ղրկուի (8) եւ կրնայ իրեն անհրաժեշտ իրեղէնները առնել: Այն ատեն հայ երեսփոխանը կացութիւնը կ'իմացնէ իր ընտանիքին: Աճապարանօք ճամբորդութեան պայուսակ մը կը պատրաստուի: Խեղճ երեսփոխանը հեծկլտալով լացող կնոջմէն եւ աղջիկէն բաժնուեցաւ եւ իր նման ձերբակալուող (Վարդգէս) էֆէնտիին հետ Անատոլուի ճամբան բռնեց»:

×

Եէնի Կազէթայի Գրիգոր Զօհրապի մասին միւս գրութիւնը եւս կը ներկայացնենք որուն խորագիրն է.

«Աճառքի զոհերէն երեւելի անձ մը»

Լրագիրները չարաբաստիկ աքսորի խնդրին մասին ազատօրէն գրելու սկսան: Կառավարութիւնը հարցաքննիչ յանձնա - ժողովներու միջոցաւ աքսորի ընթացքին հալածանք կատարող պաշտօնեաները ձերբակալելու եւ զանոնք հարցաքննելու սկսելէն ի վեր այս աքսոր եւ ջարդերու միջոցին իրենց մարմինները ոչնչացնող արժէքաւոր անձերուն անուններն ալ յիշ - ուելու սկսան...

Նախկին Ներքին Գործոց նախարար եւ Գոնիայի նախորդ կուսակալ Ճէլալ պէյ (9) իր գրած մէկ յօդուածին մէջ այս արժէքաւոր անձերէն մէկուն անունը կը յիշուի: Անունը յիշուող այս անձն է՝ Զօհրապ էֆէնտի:

Զօհրապ էֆէնտին մեր երկրին կարող օրէնսգէտներէն մին էր: Ասկէ զատ կարող լրագրող մըն էր եւ գրականու - թեան ալ ձիրք ունէր: Հայերէն լեզուով բազմաթիւ գրական գործերու հեղինակն էր (10):

Օսմանեան Փարլամէնթի Ա. շրջանին ան՝ (Գրիգոր Զօհրապի կ'ակնարկէ ան - շուշտ) ապացուցած էր որ մեր երկրի ա - մենակարող հռետորներէն մին էր: Յե – տադիմական շարժումի (11) ժամանակ Զօհրապ էֆէնտի իր տունը հրաւիրելով պահած անձ մը, իր աքսորուած եւ առանց հարցաքննուելու մահուան դատապար - տուած ու սպաննուած ատեն պետական բարձր պաշտօն մըն ալ կը վարէր (12): Այս պարագան ալ քանի մը օր առաջ մամուլի մէջ լոյս տեսնող լուրերէն հաս - կըցանք:

Սահմանադրական շրջանին երբ առա - ջին անգամ ըլլալով մամուլի միութիւնը հիմնուեցաւ, Զօհրապ էֆէնտի հայերէն լեզուով լոյս տեսնող թերթերուն իբր ներկայացուցիչ մասնակցած էր»:

×

Այս գրութիւններուն մէջ ընթերցողներու ուշադրութիւնը կը հրաւիրենք երկու կարեւոր կէտերու շուրջ: Նախ պէտք չէ մոռնալ որ երբ այս գրութիւնները լոյս տեսած են Եէնի Կազէթա օրաթերթին մէջ, Թալէաթ - Էնվէր իրենց գլխաւոր արբանեակներուն հետ հազիւ թէ Պոլսէն կէս գիշերը անց գերմանական ընդծովեայով մը փախած էին: Բ. այս գրութեան ուրիշ մէկ յատկանշական կողմը այն է թէ ոչ մէկ ակնարկութիւն կայ Հայոց «դաւադրութիւններու» մասին, որոնք այսօր իբր արդարացուցիչ փաստ կը ներկայացուին ցեղասպանութիւնը ժխտելու համար Թուրք պաշտօնական կամ անպաշտօն անձերու կամ մարմիններու կողմէ:

Հետեւաբար երբ այսօր Թուրքիա մա - նաւանդ Թուրք մամուլը անընդհատ կը ջանայ պատմական ճշմարտութիւնները խեղաթիւրել, հետաքրքրական գտնելով վերի զոյգ գրութիւնները, որոնք Պոլսոյ Թուրք մամուլին մէջ լոյս տեսած են ատենօք, ուզեցինք ընթերցասէր հասա - րակութեան ուշադրութեան յանձնել: Արդարեւ երբ այսօր մեծ Եղեռնին 67-րդ տարին լրացաւ եւ աշխարհի չորս ան - կիւնները՝ Լոս - Անճըլըսէն մինչեւ Արեւ - ւելք, Վանգուվըր - Թորոնթօ - Մոնրէա - լէն մինչեւ հեռաւոր Աւստրալիա ցրուող Հայու բեկորները կառչած դեռ իրենց ինքնութեան եւ պահանջներուն կը ջանան հակառակ իրենց ոչ ալ միշտ նպաստա - ւոր պայմաններուն վերապրիլ իբր մէկ ազգ եւ մէկ ժողովուրդ, հետաքրքրական է բնականաբար գիտնալ թէ 65 տարի առաջ Պոլսոյ մէջ Թուրքեր ալ կային՝ նոյնիսկ Իթթիհատական, որոնք հիմակուան նման չէին ջանար ամէն միջոցի եւ խարդաւանանքի դիմելով պատմական դէպքերը վերիվայր շրջել եւ մեծ ոճիրը ուրանալ:

(1) Տես՝ «Յառաջ», Ապրիլ 27, 1979, թիւ 14369 եւ Ապրիլ 27 - 29, 1979, թիւ 14.370 :

(2) Որ կը համապատասխանէ մեր Դեկտեմբեր 17, 1918 թուին:

(3) Ապտուլլահ Ջիւետիւ:

(4) Օսմանեան Փարլամէնթի նախագահ որ մեռաւ 1946 թուականին Պոլսոյ մէջ:

(5) Ճիշդ Յուդայի մատնութեան նման:

(6) Թրքերէն՝ իչիմտէն կէլտի:

(7) Թալէաթ պէյ: Թալէաթ պէյ, փաշա տիտղոսը ստացաւ 1917 տարւոյ փետրուար ամսոյ սկիզբը, երբ մեծ վեզիր նշանակուեցաւ:

(8) *Սէվք էտիլմէք* ղրկուիլ կը նշանակէ: Ոչ տարագրութեան եւ ոչ ալ աքսորի խօսք կայ:

(9) Ճէլալ պէյ Թալէաթի աքսորի հրամանին չանսաց: Այս պատճառաւ Գոնիայի Հայերը նախ չաքսորուեցան: Յետոյ Թալէաթ պաշտօնանկ ըրաւ այս անհնազանդ կուսակալը: Իրեն յաջորդեց Սեբաստիոյ նահանգին կուսակալ Մուամմէր որ իրեն յանձնուած պաշտօնը (տարագրութիւնը) բծախնդրօրէն կատարեց:

(10) Չենք գիտեր թէ ինչո՞ւ խմբագիրը չի յիշեր թէ Գրիգոր Զօհրապի գործերը հիներթքերէն լեզուով եւս լոյս տեսած են: Երկար տարիներ առաջ մենք զանոնք հին թրքերէն լեզուով կարդացած ենք եւ իրօք գրական գոհարներ են: Թարգմանութիւնը շատ յաջող կատարուած է թէեւ դժբախտաբար չենք յիշեր թէ ո՞վ կատարած էր այդ թարգմանութիւնը:

(11) 1909-ի զարնան:

(12) Այս անձը Հալիլ պէյն է, որուն մասին վերեւ անդրադարձանք:

(*) Մայիս 1915-ի վերջն է: Ծրդե՛նք ինչ որ շատ կարեւոր է, տարագրութեան օրէնքը մեծ վեզիր Սայիտ փաշային յըղուած, Բարլամէնթէն վաւերացուած բայց Օսմանեան պաշտօնաթերթին մէջ *դեռ չէր հրատարակուած*: Միւս օրը լոյս տեսաւ:

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ ՄԻԱՑԵԱԼ - ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՇՐՋԱՆ

ԼՈՍ ԱՆՃԸԼԸՍ

Ցոյց՝ թրքական հիւպատոսարանին առ...

Ապրիլ 23-ի առաւօտեան, Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» Կոմիտէութեան կազմա... կերպութեամբ բողոքի ցոյց մը կատար... ուած է Լոս Անճըլըսի Թրքական հիւպա... տոսարանին առջեւ, ուր աւելի քան 30... հայ երիտասարդներ ցուցատախտակ... բռնած են՝ Թուրք կառավարութիւնն ... անոր քաղաքականութիւնը դատապար... տող գրութիւններով:

Նոյն օրը, Քալիֆորնիոյ նահանգապե... տ Ճ. Պրաունի հրամանագրով Ապ... րիլ 23-ը «անցեալի ջարդերու զոհեր... յիշատակի յարգումի օր» հռչակուած ըլ... լալով, նահանգային պաշտօնական բոլ... շէնքերուն վրայ դրօշակները կէս բարձ... րացած են, ի յարգանս ցեղասպան... թեան զոհերուն: Այս երեւոյթին դի... Թուրք հիւպատոսին բողոքները ի դեր... ելած են:

Երիտասարդական հսկում

Երեկոյեան ժամը 9-էն սկսեալ երի... տասարդական հսկում մը տեղի ունեց... է «Ֆերահեան» վարժարանի սրահին մ... մասնակցութեամբ 2000 հոգիի: Հսկո... կազմակերպած են Հ. Յ. Դ. «Շանթ» Ուսանողական Միութիւնը, Հ. Ե. Դա... նակցութիւնը եւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ը: Ցոյ... ցերը վարած է ընկ. Վահէ Եագուպեան: Լուսապատկերներու ցուցադրութեամբ, երաժշտութեամբ ներկայացուած է ... ժողովուրդին տառապանքը: Խօսք առ... են կազմակերպիչ մարմիններու, Ամեր... կահայ միջազգային քոլէժի, Քալիֆոր... նիոյ Հայ Ուսանողութեան, Սասունեան Պաշտպան Յանձնախումբի, «Ասպարէզ» օրաթերթի ներկայացուցիչները եւ շե... դրած հայկական մարզական, մշակութա... յին եւ քաղաքական կազմակերպութիւն... ներու մէջ հայ երիտասարդութեան ... նակցութեան, համալսարաններէն ... հայ ուսանողներու տանելիք քաղաքա... աշխատանքներու եւ ազգու միջոցներ... դիմելու անհրաժեշտութեան վրայ:

Քաղաքական հաւաքոյթ

Ապրիլ 24-ի կէսօրին, աւելի քան 12... Հայեր խաղաղ ցոյց մը կատարած ... կազմակերպութեամբ հայ քաղաքա... կուսակցութիւններու ներկայացուցիչ... բաղկացած Միացեալ Յանձնախումբի... Թափօրը ճամբայ ելած է «Ռոզ եւ Ա... Փիլիպոս» վարժարանի բակէն եւ ուղղ... ուած դէպի քաղաքային քոլէժի մարզ... դաշտը: Հոս, փոքր օդանաւ մը, իր ետ... քարշ տալով «կեցցէ հայ ահաբեկ... ները եւ ցեղապաշտները» գրութիւնը ... րող պաստառ մը, թռիչք կատարած ... դաշտի չորս կողմը: Ցուցարարները ... րոյթի գոչիւններով դիմաւորած են օդա... նաւը, որ վարձուած էր Թրքական կառա... վարութեան կողմէ: Հաւաքոյթին բա... ցումը կատարած է Մխիթար Մինասեան... շեշտելով որ «հայ ժողովուրդը զինք ... ռեցնողներուն, զինք տկարացած հաս... բողներուն ու իրեն դէմ աշխատանք ... նողներուն պիտի պատասխանէ իր ... քերու խտացումով եւ քաղաքական պա... քարի միջոցներու հզօրացումով»: Խօ... առած է Հնչակեան կուսակցութեան ներ... կայացուցիչ Հէրի Տիրամէրեան ... թէ «Թուրք կառավարութիւնը պէտք է ... դունի ցեղասպանութիւնը եւ վերադա... ձնէ հայկական հողերը իր իրաւա... տիրոջ, այնքան ատեն որ Թուրքիա ... դունիր իր պատասխանատուութիւնը, ... իրեն դէմ պիտի գտնէ գիտակից հայ ... րիտասարդութիւն մը, որ երբեմն ... ելոյթներով պիտի իջնէ պայքարի դաշ... Միջ - կուսակցական Միացեալ Յանձն... խումբին կողմէ խօսք առած է Ռիչըրտ Փափազեան եւ դիտել տուած՝ որ «Ապ... րիլ 24-ը դարձած է վերանորոգման ... արդարութիւն որոնելու վճռակամութեան ... վերահաստատման օր»: «Ծնողներս ... ըսած է ան, - ինծի չսորվեցուցին ... Թուրք ժողովուրդը եւ վրէժխնդիր ըլլալ ... այլ Թուրք կառավարութենէն արդարու... թիւն պահանջել»: Լոս - Անճըլըսի ... ղաքային Խորհուրդի անդամ Ջէւ Եարոս... լաւսքի խօսք առնելով ըսած է, թէ ... ժողովուրդը՝ որ ցեղասպանութեան ... կատարէ եւ յետագային զայն կ'ուրանայ...

չընդունելով իր պատասխանատուութիւնը, կրնայ ապագային դարձեալ նոյն ոճիրը գործել: Համայն մարդկութիւնը եւ մենք պէտք չէ մոռնանք եւ բնաւ պիտի չմոռնանք պատահած ցեղասպանութիւնը»: Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Ամերիկայի Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ խօսած է ընկ. Վազգէն Մատէնլեան, որ անդրադառնալէ ետք Եղեռնի իբրեւ հետեւանք Սփիւռքի վիճակին, աւելցուցած է. «Երբ աշխարհի մէկ անկիւնը Հայ մը վրիժառու գնդակներու տարափին տակ Թուրք դիւանագէտ մը կը տապալէ, Ապրիլ 24-ն է որ այդ պահուն դարձեալ երկունք կ'առնէ եւ մեր բիւրաւոր նահատակներու ուրուականները շառաչուն ապտակ մը կուտան Թուրքիոյ Փաշիստ կառավարութեան ու կը կրկնեն՝ մենք կանք ու կը մնանք: Եղան անձեր, որոնք քաղաքակրթութեան եւ մարդասիրութեան անունով աճապարեցին դատապարտել այս արարքները, մարդասպանի պիտակը տալով բուռ մը հայ երիտասարդներու, որոնք իրենց կեանքը վտանգելով արդարութիւն կը պահանջէին»: Ապա դատապարտելէ ետք այն Հայերը, որոնք իրենց ազգային պարտականութիւնները մոռցած, մեկուսացած հայ հաւաքականութիւններէ, կամաւոր կերպով կը դիմաւորեն ձերմակ ջարդը եւ նիւթապաշտութեան ու հանգստաւէտութեան ճամբան բռնած կը վլանան նուազագոյն զոհողութիւն՝ ընկ. Մատէնլեան շեշտած է, թէ «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը հաւատայ որ Հայ Դատի լուծումը կ'ենթադրէ պայքար ոչ միայն թշնամիին դէմ, այլեւ բոլոր այն հոսանքներուն՝ որոնք կուզան կլանել մեր ուժերը եւ խորտակել մեր կամքը»: Խօսք առած են նաեւ Ռ. Ա. Կ.ի Հայ Իրաւանց Խորհուրդի ներկայացուցիչ Արթօ Փօլատեան եւ Սասունեանի Յաչապան Յանձնախումբէն Պետրոս Ղազարեան:

ՍԱՆ ՖՐԱՆՍԻՍՔՕ

Ապրիլեան ոգեկոչման ձեռնարկները տեղի ունեցած են Հ. Յ. Դ. «Սարդարապատ» եւ «Զաւարեան» Կոմիտէութեանց Հայ Դատի Միացեալ Յանձնախումբին եւ Հ. Ե. Դ.ի կազմակերպութեամբ: Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ հաւաքուած են 10 - 17 տարեկան պատանիներ, որոնց համար դասախօսութիւն տուած են Վահէ Սարգիսեան (անգլերէն)՝ «Հայութեան վիճակը նախքան Եղեռնը» նիւթին շուրջ, եւ Զարեհ Սամուրքաշեան (հայերէն), որ հայ ժողովուրդի դարաւոր պատմութենէն էջեր ներկայացուցած է: Տեղի ունեցած է ընդհանուր զարգացման մրցում մը ազգային - յեղափոխական անցեալի եւ ամերիկեան կեանքի վերաբերող հարցերու շուրջ:

Ապրիլ 24-ի երեկոյեան, Հայ Կեդրոնի «Սարոյեան» սրահին մէջ տեղի ունեցած ոգեկոչման հանդիսութեան ներկայ եղած են շուրջ 500 հոգի: Յայտագիրը վարած է Ռալֆ Իսրայէլեան: Բանախօսած է Եգնիկ Բալայեան, որ յիշելէ ետք Դանիէլ Վարուժանի «Դերենիկը» քերթուածը եւ եւ ծանրանալով Ալիէն վրէժ լուծելու համար Դերենիկի վերցուցած քարին վըրայ՝ ըսած է. «Աւելի քան յիսուն տարի համբերեցինք Դերենիկէն քարը մեր ձեռքին, սպասելով որ Ալիները կը զղջան, յուսալով որ միջնորդ ազգեր կը փորձեն արդար լուծում մը գտնել մեր դատին, ի զուր անցաւ մեր սպասումը. խուլ ականջներու եւ կոյր աչքերու հանդիպեցան մեր յուշագիրներն ու բողոքագիրները: Եւ ապարդիւն սպասումէն յուսաբեկ, Դերենիկը որոշեց այլեւս արձակել իր ափին մէջ երկար պահած քարը»: Տիկին Արփի Զօրպաճեան խօսք առնելով կոչ ըրած է բարոյապէս եւ նիւթապէս զօրավիգ կենալ Համբիկ Սասունեանի դատին: Հանգանակութիւն կատարուած է: Փակման խօսքը արտասանած է Տաթեւ Ա. քհնյ. Գալուստեան:

Ապրիլ 25-ի առաւօտեան պատարագ մատուցած եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է ի յիշատակ Եղեռնի նահատակներուն: Յաւարտ պատարագի, աւելի քան 300 հոգի՝ 4 - 70 տարեկան, ցոյց մը կատարած են պաստառներով, եկեղեցիէն մինչեւ Հայ Կեդրոն, երեք ժամ տեւողութեամբ:

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆ Ի ՊԱՏԻՒ

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊՍ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

Փարիզի Մարի Նուպար Հայ Ուսանողներու Տան Բարեկամները ընդունելութիւն մը կուտային Երեքշաբթի, Մայիս 4, երեկոյեան ժամը 7-ին, Հաստատութեան սրահին մէջ, ի պատիւ Լիոնի եւ շրջակայքի հոգեւոր հովիւ Նորվան Եպիսկ. Զաքարեանին, Փետրուար 14-ին Էջմիածին մէջ եպիսկոպոս ձեռնադրուելուն առիթիւ:

Բարի գալուստի խօսք արտասանեց Բարեկամացի անունով Տիկին Գնաճեան, շընորհաւորելով Նորվան Եպիսկոպոսի նոր աստիճանը:

Նորվան Եպիսկ. շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք իրեն հանդէպ ցոյց տըրւած համակրական արտայայտութիւններուն համար, անդրադարձաւ Էջմիածին տեղի ունեցած եպիսկոպոսական օծման արարողութեան ու հանդիսութեան, խօսեցաւ եպիսկոպոսի դերին ու պարտականութեանց մասին Հայ եկեղեցւոյ նըւիրապետական կարգին մէջ, յիշեց իր կատարած ուխտը՝ ծառայելու եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդին եւ աւելցուց. «Տարիներ առաջ, երբ Փարիզ եկայ, ապաստան գտնելով այս տան մէջ, առաջին քայլերս հոսկէ առի: Աշխարհական մտայ այս տունը եւ եկեղեցական դուրս ելայ: 2 տարի առաջ, երբ Փարիզը թողլով Լիոն կ'երթայի նոր պաշտօնի կոչուելով, դարձեալ Բարեկամացը ընդունելութիւն մը տուաւ այս յարկին տակ»: Ապա Նորվան Եպիսկ. դրուատեց Հաստատութեան Բարեկամներու տարած օգտակար աշխատանքները:

Հաստատութեան տնօրէնը՝ Զաւէն Նկաւեան, իր կարգին շնորհաւորելէ ետք նորօծ եպիսկոպոսը, կարդաց ստացուած հեռագիրներ՝ Յոյն Ուղղափառ Եկեղեցւոյ առաջնորդ Միլիթիոս Արք.էն, Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ համայնքի առաջնորդ Գրիգոր Եպիսկ. Կապրոյեանէ եւ Փարիզի Արքեպիսկոպոս Ժան - Մարի Լիւսթիժէէ, որոնք կը շնորհաւորէին Նորվան Եպիսկ. Զաքարեանը եւ ցաւ կը յայտնէին չկարենալ ներկայ ըլլալու համար ընդունելութեան:

Գիւտ Եպիսկ. Նազգաշեան խօսք առնելով անդրադարձաւ Եպիսկոպոսի պարտականութեանց եւ անոնց ծանրութեան, մաղթելով, որ «Նորվան Եպիսկ., ինչպէս միշտ, շարունակէ իր պարտականութիւնները լաւագոյնս կատարել եւ հովուել իրեն յանձնուած հօտը»:

Այնուհետեւ տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւնը, որու ընթացքին խօսք առնելով Ժիրայր վրդ. Թաշճեան, անդրադառնալով Նորվան Եպիսկ.ի բարեմասնութիւններուն դրուատեց անոր քաջութիւնը ճշմարտութիւնները ըսելու: «Նորվան Եպիսկ., — ըսաւ ան, - «Յառաջ»ի սիւնակներու մէջ ստորագրած իր յօդուածներով շեշտած է եկեղեցւոյ եւ իր հօտին միջեւ հաղորդութեան, կապի անհրաժեշտութիւնը եւ բնաւ չէ վարանած մատը վէրքին վրայ դնելու»:

Հաստատութեան Բարեկամներու կողմէ յիշատակի նուէր մը տրուեցաւ նորօծ եպիսկոպոսին: Այնուհետեւ ստեղծուեցաւ մտերմիկ ու ջերմ մթնոլորտ մը եւ ներկաները թողուցին սրահը ժամը 9-ին, լաւ տպաւորութիւններով:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆ այցելած է երեսփոխան Հրայր Խալաթեան, որ հիւսիսային Իրանի Հայութեան ներկայացուցիչն է պարսկական Խորհրդարանին մէջ: Շրջապտոյտին նպատակը եղած է ժողովուրդին պարզել երեսփոխանական գրասենեակի տարած աշխատանքները վերջին երկու տարիներուն: Թաւրիզի Հայոց ակումբին մէջ տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը, որու ընթացքին Հրայր Խալաթեան խօսք առնելով նշած է, թէ իր այցելութեան նպատակն է նաեւ լսել զինք Խորհրդարան ղրկող ժողովուրդը, տեղեկանալ անոր հարցերուն եւ մտահոգութիւններուն: Երեսփոխանը այցելած է նաեւ Ուրմիա, շրջանի հինգ գիւղերը, ապա Սալմաստ:

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ «Արարատ» Միութեան սրահին մէջ վեց անգամ ներկայացուած է Րաֆֆիի «Խաչագողները», բեմադրութեամբ Թունի Ամատունիի: Թեհրանի Հայ Ժողովրդական Թատերախումբն է, որ ներկայացուցած է թատերախաղը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՊԵՏԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԸ
ԻՐ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս տարի Հայաստանի Պատմութեան Պետական Թանգարանը կը բոլորէ իր հիմնադրութեան վաթսունամեակը: 1921-ին Երեւանի մէջ բացուեցաւ տեղւոյն նկարիչներու եւ Թիֆլիսի «Արուեստասէրներու հայկական ընկերութեան անդամներու ցուցահանդէսը: Հայաստանի կառավարութիւնը գնեց այդ նկարները եւ անոնցմով հիմը դրաւ՝ պետական թանգարանին, որուն առաջին տնօրէն նըշանակուեցաւ նկարիչ Վրթանէս Ախիկեան, որ յետագային փոխարինուեցաւ Մարտիրոս Սարեանով:

×

Թանգարանի բացումէն ետք Թիֆլիսէն Երեւան փոխադրուեցաւ Գրողներու Կովկասեան Ընկերութեան գրադարանը, իսկ տարի մը ետք Մոսկուայէն բերուեցաւ Արեւելեան Լեզուներու Լազարեան ճեմարանի հարուստ հաւաքածոն: Լենինգրատի թանգարաններն ալ իրենց հարուստ նիւթերէն մաս մը յանձնեցին Երեւանի պատմութեան թանգարանին: Զանազան վայրերէ Հայեր իրենց առաջին պետական թանգարանը բերին խնամքով պահպանուած հնութեան առարկաները, հագուստը, անոնք կը փնտռէին ու կը գտնէին երբեմնի մեծ, հանրածանօթ գրադարաններու հրաշքով փըրկուած մնացորդները: Այդպէսով է, որ յայտնուած է Անիի պահեստի հաւաքածոյի մէկ մասը, որ փրկուած եւ պահպանուած էր Սանահինի վանքին մէջ: 1925 եւ 1935 թուականներուն կազմակերպուեցան առաջին ցուցահանդէսները:

Պատմութեան Թանգարանէն յետագային անջատուեցան պետական պատկերասրահը, գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը, շրջաններու հայրենագիտական թանգարանները եւ մեր օրերուն՝ ազգագրական ազգային թանգարանը:

1940-ին պատմութեան թանգարանը անցաւ Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հովանիին տակ եւ հաստատուեցաւ որպէս գիտա - հետազօտական կեդրոն:

Ներկայիս Հայաստանի Պատմութեան Պետական Թանգարանը ծանօթ է անոր սահմաններէն դուրս եւս: Բազմաթիւ լեզուներով հետազօտութիւններ ու աշխատութիւններ կը հրատարակուին Հայաստանի հնագիտութեան, դրամագիտութեան, ազգագրութեան, կանուխ եւ ուշ միջնադարու, նոր ու նորագոյն պատմութեան, հայկական ճարտարապետական յուշարձաններու մասին: Թանգարանի օգնութեամբ եւ անոր նիւթերով վերջերս կազմակերպուած են Յովսէփ եւ Լեւոն Օրբելի եղբայրներու տուն - թանգարանը Ծաղկաձորի մէջ, ինչպէս նաեւ պատմահայրենագիտական թանգարաններ՝ Հրազդան եւ Սպարտակ:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ՂԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

- Կը տեսնէք էդ կուզիկը: Ո՞ր տեղէն եկաւ, ես ինքս ալ չգիտեմ, կարծես այս անտառին բնակիչն ըլլար: Օր մըն ալ տեսայ, որ զինուորներ իր շուրջն հաւաքած՝ քրտական հէքեաթներ կը պատմէր ու կ'երգէր: Էդ կուզիկը ինքնին Քիւրտիստանն է, ազբեր, եւ ինծի համար աւելի կ'արժէ քան բանակի թնդանօթները: Երկար ատեն Թաւրիզի մէջ համալսութիւն ըրած է: Երբ կ'իմանայ մեր այս նոր շարժումը, յանկարծ կը հասնի իր հայրենասիրական պարտականութիւնը կատարելու, - խօսեցաւ Խալիլ ու հեռացաւ պահ մը Ջէրչի Կիրոսէն՝ իր մարդոց մէջ կարգադրութիւններ ընելու եւ միեւնոյն ատեն մտածելու իր ընկերներուն մասին, թէեւ չգիտէր, թէ ինչո՞ւ համար Ջէրչին կ'ուզէր տեսնել զինքը եւ սակայն գիտէր, որ կարեւոր ընկերներ ունէր իրեն: Խալիլ նոյնիսկ կ'ուզէր կանխել Ջէրչիին ընկերները, հայ եւ քրտական խնդիրը մէջտեղ բերելով: Խալիլին համար նոյնպէս կարեւոր հանդիպում մըն էր շատ կարեւոր անձնաւորութեան մը հետ:

Մորթուած գառնուկը արդէն կախուած էր ուռենիի ծառէ մը եւ հաստ պեխերով մէկը տիկ կը քաշէր ու փոսի մը մէջ կը պատրաստուէր կրակը, խորովելու համար գառնուկը:

Խորոված գառնուկին հոտը, Խալիլին հանդէպ ունեցած վստահութիւնն ու անտառին ապահովութիւնը, ոսկորներն հանգստացնող հանդարտութիւն մը տըւած էին մեր Կիրոսի դէմքին, մանաւանդ զնտանի անստոյգ վիճակէն յետոյ:

Զամի լոյսերուն մէջ ու կանանչին վըրայ դրուեցաւ կարմրցուած գառը: Ծուքի մը պէս մօտեցաւ սրնգահարը բարակ հասակով, որ կարծես անտառին տերեւները շարժող թեթեւ հովին մէջ պիտի դողար: Հալէի երաժշտութիւն: Ահա իրարու մօտ եկան հուժկու տղամարդ պարողներ ու սկսան պարել համաչափ, թեթեւ գնդերներու եւ ոտքի շարժումներու կատարեալ ներդաշնակութեամբ: Անոնք կը պարէին ի պատիւ օրուան հիւրերուն. մանաւանդ Խալիլը խօսած էր եւ անոր խօսքը տերեւներու փսփսուքի մը պէս անցած էր անտառին մէջ պառկող զինուորներուն, որ էն նիհար դէմքով անձը շատ կարեւոր մէկն է, հայ ֆէտայիներու կողմէն եկած:

Հայ ֆէտային արդէն վաղուց մտած էր քիւրտ երգերուն ու առասպելներուն մէջ որպէս հուժկու եւ քաջ հսկաներ: Խալիլի զինուորները Կիրոսի արտաքինէն շատ յուսախաբ եղան: Ան մէկին, Սենեքերիմին արտաքինը քիչ մը աւելի նման էր ֆէտայիի:

Շատ ուշ ատեն էր, երբ ամէն ինչ հանդարտեցաւ ու աչքի կը զարնուէին անտառին մէջ պահ պահ անցնող կակուղ թռիչները գիշերային թռչուններու: Կը լսուէին ձիերու փռշտոց ու հեռաւոր ոռնումներ աղուէսներու, շաղակրատ սուր ձայները չագգալներու: Կիւլլին վաղուց մտած էր իրեն յատկացուած վրանը: Ան ուրախ չէր, շատ ուժեղ ազդուած էր Սատոյի ծրագրած դիւային չարչարանքէն:

Անտառի այս խոր ու խորհրդաւոր պահուն էր որ խորհուրդի նստած էին Կիրոսը, Խալիլն ու Սենեքերիմը: Շատ կարճ ժամանակի մէջ Կիրոսն արդէն իր ձեռքին տակ առած էր Խալիլը: Ան խօսքը բացած էր Խալիլի հօր շարժման ձախողութեան պատճառներուն: Ըրած էր պատմականը քրտական շարժման, որ յաջողելու աւելի մեծ հաւանականութիւններ ունէին քան Հայերը: Մէջբերած էր Հաճի Մուսային մեծ հօր, նաեւ Պէտիրխաններու շարժումը: Որ, հայ յեղափոխութիւնը միշտ ալ աշխատած եւ օգնած է Քիւրտերու արկածախնդրութիւնը արթնցնել եւ նոյնիսկ աշխատած է ստեղծել քիւրտ Ա Բ Գ: Այդ ճամբով մօտենալու համար Քիւրտերուն:

(Շար. 562)

LIVRES RECUS:

« LES CHATEAUX DU SOLEIL »
(Forteresses et Guerres des Croisés)
par HENRI - PAUL EYDOUX
Ed. Perrin — Paris, 1982

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Զարուհի Նշանեան, Ալին Էթ-մէքճեան, Տոքթ. եւ Տիկին Սերժ Էթմէքճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց քրոջ, մօր եւ մեծ-մօր՝

Տիկին ԱՐՏԵՄ ԷԹՄԷՔՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Կիրակի, Մայիս 16, ժամը 10·30-ին Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԱՆԱՐԱՏ ՑՂՈՒԹԵԱՆ
ՀԱՅ ՔՈՅՐԵՐՈՒ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Բարձր Հովանաւորութեամբ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊՍ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ
Էքզարք
Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Համայնքին

ԿԻՐԱԿԻ, ՄԱՅԻՍ 16, ժամը 16-ին
CENTRE HOSPITALIER VALVERT
Boulevard des Libérateurs
13011 — MARSEILLE

ՃԱՌ-ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, Մայիս 15, ժամը 20-ին, նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Միութեան:

YAN'S CLUB
5, Avenue Reille — 75014 Paris

Կը դասախօսէ.-

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍ

երկրաբան՝

ԳՆԴ. ՊԵՐՃ ՊՕՇՆԱՔԵԱՆ

Նիւթ.- «Հայաստանի մասնակցութիւնը հայրենական մեծ պատերազմին եւ Հայաստանի բնական հարստութիւնները»:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով Պ. Գ. Պարգըրճեանի.-

770 - 07 - 25

Ճաշագին 120 Ֆ.:

ՃԱՇ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը ճաշ մը կը կազմակերպէ միայն կիներուն համար, Շաբաթ, Մայիս 15, Տէսինի Մշակոյթի Տան մէջ: Մուտքը 40 Ֆ.:

Երեկոյեան ժամը 8-էն սկսեալ:

ՅԱՀԱՆ ՏԱՐՈՆ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

«ՅԱՌԱՋ» Թիւ 15

ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ

ՍՓԻՒՌՔԻ ՎԷՊԸ

քանիցս տպուած, միշտ՝ սպառած

ԳԻՆ՝ 70 ՖՐԱՆՔ
Թղթատարով 80 Ֆ
Դիմել՝ «ՅԱՌԱՋ»

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հայ Ուսանողաց Օգնութեան Միութիւնս շնորհակալութեամբ ստացաւ, Օր. Ֆիլոմոնէ Ճիվէլէկեանէ 100 Ֆ. ողբացեալ Բարգէն Թէրզեանի մահուան առթիւ, նաեւ 1981 - 1982-ի տարեշրջանին համար, Տէր եւ Տիկին Ե. Ցարութիւնեան 250 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ժ. Տամլամեան 150 Ֆ.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

à Vendre

MACHINES RECTILIGNE DE TRICOT
Numéros: 10 et 6

S'adresser à Mme. BEDROSSIAN
35, Rue Emile Devaux — 75019 Paris

Téléphone: 205. 78. 87

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մեքենայի վրայ աշխատող կարուհի մը, փլուի համար: Մնայուն աշխատանք:

Անձամբ դիմել.-

Ets. CALDIRAC

65, Rue Melay — Escalier A
75003 — PARIS
Métro: Strasbourg - Saint - Denis

Grand - Bal

DE LA CROIX-BLEUE ARMÉNIENNE DE CHAVILLE

SAMEDI, 15 MAI — A PARTIR DE 20 H. 30

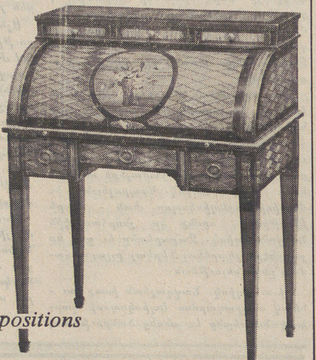
Avec l'Orchestre «ARTANAG» — Buffet Arménien

Salle de Fêtes de Chaville — Rue Stalingrad

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseilles
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez une des plus belles expositions de France

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

SEVAN VOYAGES — SABERATOURS — VOYAGES WASTEELS
vous proposent

VOYAGES EN ARMÉNIE

PROCHAINS DÉPARTS

du 12 JUIN au 25 JUIN

du 19 JUIN au 27 JUIN

ainsi que:

DU 10 JUILLET AU 23 JUILLET
DU 31 JUILLET AU 13 AOUT — DU 14 AOUT AU 27 AOUT
DU 04 SEPTEMBRE AU 17 SEPTEMBRE
DU 18 SEPTEMBRE AU 1er OCTOBRE — DU 02 OCTOBRE AU 15 OCTOBRE

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

ԱՑՑ

ՍԷՆ - ՌԱՖԱՅԷԼԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԸ

Շաբաթ, Մայիս 15, նախաձեռնութեամբ Կապ. Խաչի Մարսէյլի չորս մասնաճիւղերուն՝ քաղաք, Պոմոն, Սէն-Ժէրոմ, Պուըլ. Օտտօ: Այդ օրուան պատպարեալներու ճաշը կը տրամադրեն խաչուհիները: Անոնք որոնք կը փափաքին այցելել թող բարեհաճին դիմել իրենց շրջանի վարչութեան անդամներուն, տեղեկանալու համար երթեւեկի պայմաններու եւ ժամադրութեան:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, Rue de Madrid - 94140 Alfortville

EXPOSITION DE PEINTURE

SONIA et PUZANT TOPALIAN
JACQUES ASLANIAN
Les 14 - 15 - 16 Mai

VERNISSAGE ET RENCONTRE AUTOUR DE LA PEINTURE
Avec les Artistes
Le 14 Mai, à partir de 21 h.

— ENTREE LIBRE —

ԽՆՋՈՅՔ - ՊԱՐ

NOVOTEL - BAGNOLET
10, Avenue de la République - Bagnolet
Métro: Gallieni

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին Նովոթէլի սրահներուն մէջ, Շաբաթ Մայիս 15, ժամը 20·00-էն մինչեւ լոյս: Հայկ. ճոխ յայտագիր: Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով.-

233 41 74 եւ 206 42 50

Հայկական մթնոլորտ, երգ, նուագ, պար, Իտալիայէն հրաւիրուած «Հորիզոն» խումբին կողմէ:

Կ'երգէ ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԵՐԻՑԵԱՆ
(Վիէննայի օփերայէն)

Ճաշագին 150 Ֆ.:

Ժամը 22էն ետք՝ մուտք 30 Ֆ. պիւֆէ:

ՀԱՅ
ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիյիի, Մոնմորանսիի եւ Սէն - Ռաֆայէլի մէջ:
Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար:
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք: Քաղաքներու ժխորէն եւ աղտոտած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հաճելի եւ մաքուր միջավայր:

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St. Raphaël
Pour les Personnes du Troisième-Age
Confort moderne, Ambiance familiale.
Surveillance et soins médicaux permanents.
Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.
S'adresser à l'A.A.A.S
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
Tél.: 878. 02. 99 et 281. 17. 80

«ՅԱՌԱՋ»ի Ընթացիկ Ազդերու Սակագինը

ՑՈՒՆՈՒՄԸ 10-էն Ի ՎԵՐ

Մահազդ	250	(294)
Հոգեհանգիստ	125	(147)
Շնորհակալիք	125	(147)
Հարսնիք, Նշանտուք	150	(176·40)
Ծնունդ	150	(176·40)

Բոլոր ազդերու սակերուն վրայ, հարկ է աւելցնել 17·6% Թէ.Վէ.Ա. (տե՛ս փակագիծի մէջ ընդհ. գումարը):

Առեւտրական եւ այլ ծանուցումներու համար, դիմել Թերթին Վարչութեան:

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
14
VENDREDI
14 MAI
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57-րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.171 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.171

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆՈՐ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

=———=———=

Իր հերթական նիստին ընթացքին, Մայիս 12-ին, ֆրանսական կառավարութիւնը կարգ մը որոշումներ տուաւ, որոնք որոշ բրատեսութիւն մը կը մասնեն ընկերվարական ըմբռնումներուն մէջ:

Այսպէս Յուլիս մէկէն սկսեալ Արժէքին վրայ Աւելցուած Տուրքը (Թի - Վէ - Ա) 17,60-էն կ'անցնի 18,60-ի, ինչ որ պէտք է 3,1 միլիառ բերէ Պետութեան, բայց միաժամանակ նոյն Թի - Վէ - Ա-ն 7%-էն 5,5-ի կ'իջնէ ուտեստեղէնի վրայ: Բնակութեան տուրքը (թաքս տ'ապիթասիոն) Յունուար 1982-էն իսկ, 60-ը անց այն անձերուն համար, որոնք եկամուտի տուրք չեն վճարեր: Այս ջնջումը 800 միլիոն ֆրանքի կը նստի պետութեան: Արդիւնացած հաստատութեանց 3 միլիառ ֆրանքի նուէր մը կ'ըլլայ եւ 6 միլիառ օժանդակութիւն պանքայի ճիւղէն: Արհեստական տուրքը (թաքս փրոֆէսիոնէլ), ինչպէս յայտնուած էր գործատիրութեան Ապրիլ 16-ին, 5 միլիառ ֆրանքի նուազում մը պիտի արձանագրէ 1982-ին եւ 6 միլիառ 1983-ին:

Միւս կողմէ նարնջագոյն քարթին 40%ը գործատէրը պիտի վճարէ Հոկտ. 1-էն սկսեալ եւ 50%ը 1983 Հոկտեմբեր 1-էն: Ծարդ ընդհ. ճեւով 23 Ֆ. էր փոխադրութեան հատուցումը (մամուլի մէջ՝ արդէն իսկ 111 Ֆ. է բաւական առնէ): Ասիկա կը նպաստէ ոմանց, բայց կը վնասէ անոնց որոնք կառքով գործի կ'երթան եւ այլեւս հատուցում պիտի չստանան:

Կարգ մը որոշումներ ալ տրուած են աշխատաւորներու իրաւունքները աւելցնելու աշխատավայրերուն մէջ: Նախարար մը կը նախատեսէ բաւական թոյլտուութիւններ, խտացուած չորս օրինագիծերու մէջ:

Այս բոլորը անշուշտ դեռ Ազգ. Ժողովէն պէտք է անցնի, բայց հոն ալ մեծամասնութիւնը ծանօթ է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՅՐ Լիզպոնէն Ֆաթիմա հասած էր Յովհաննէս Պօղոս Բ. իրիկուն եւ կէս գիշերին ծնրադիր կ'աղօթէր, շնորհակալութիւն յայտնելու համար Կոյսին, որ ճիշդ տարի մը առաջ զինքը փրկած էր Աղճայի հարուածէն, երբ կղերական զգեստ հագած երիտասարդ մը փորձած է վրան յարձակիլ: Յովհ. Պօղոս Բ. ուխտաւոր եղած է ու դէպի անծանօթը կը դառնար, երբ ապահովութեան սպասարկութեան պաշտօնեաները անմիջապէս բռնած են: Հինգշաբթի առտու դեռ հատուկէնտ լուրեր կային միայն, ըստ որոնց յարձակողը անձ մըն է եկեղեցական, որ ձեռքը դաշոյն մը ունէր եւ կ'ուզէր սպանել Պապը: Կ'ըսուէր թէ Սպանացի է:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ Եւրոպայի բաժակներուն բաժակը շահեցաւ Պարսելոնայի խումբը, որ դէմ երկու կէտով պարտութեան մատնեց Լիէժի խումբը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ 600 զինուոր եւս զրկուեցան Լիբանան, ամբողջացնելու համար Միացեալ Ազգերու ուժերը:

ՄԱԼՈՒԻՆԵՐՈՒ մէջ Անգլիացիք արժանթինեան երկու օդանաւ վար առած են:

ԱՆԳԱՐԱ ժամանած է Միացեալ - Նահանգներու Արտաքին նախարարը՝ զօր. Հէյկ, որ Եւրէնի հետ պիտի քննէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները: Հէյկ, ապա, Աթէնք պիտի անցնի:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽԱՉՔԱՐԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Միլանոյի մէջ

=——✠——=

ՄԻԼԱՆՕ («Յառաջ»).- Խաչքարերու ցուցահանդէսը որ պատրաստուած էր հայ արուեստին նուիրուած Գ. Սիմբոզիումին առթիւ, Վիչէնցայի եւ Պուսթօ Արսեցիոյի մէջ ներկայացուելէ յետոյ, այժմ կը ցուցադրուի Միլանօ հնարանական թանգարանին մէջ: Ցուցադրութիւնը կազմակերպուած է Միլանոյի քաղաքապետութեան Մշակութային բաժանմունքին կողմէ, գործակցութեամբը թանգարանի տնօրէնութեան, Միլանոյի Հայ Մշակոյթի ուսումնասիրութեան կեդրոնին եւ Իտալիոյ Հայ Մշակութային Միութեան:

×

Պաշտօնական բացումը կատարուեցաւ Մայիս 6-ին, երեկոյեան ժամը 17.30-ին ընտիր բազմութեան մը ներկայութեան որու մէջ կը նշմարուէին բազմաթիւ իտալացիներ որոնք միշտ համակրանք եւ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած են հայ մշակոյթի արտայայտութիւններուն հանդէպ:

Թանգարանին տնօրէն՝ Տոքթ. Էրմանօ Ասլան, որպէս հիւրընկալ, իր բացման խօսքին մէջ վեր առաւ ցուցահանդէսին նշանակութիւնը, նամանաւանդ որ ան կը կայանայ նոյն այն վայրին մէջ ուր ամիսներ առաջ կանգնեցաւ իրական խաչքարը զոր Միլանոյի քաղաքին նուիրեց խորհ. Հայաստանի կառավարութիւնը ի նշան երախտագիտութեան Իտալիոյ՝ այլ մասնաւորապէս Միլանօ քաղաքին ցուցաբերած քաջալերանքին համար իտալահայ մշակութային ձեռնարկներու նկատմամբ:

Իտալիոյ Հայոց Միութեան նախագահ՝ Տոքթ. Օննիկ Մանուկեան պատասխանելով Տոքթ. Ասլանին, շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապետութեան եւ թանգարանի վարչութեան, եղած համակրական ընդունելութեան համար, շեշտելով որ այստեղ ցուցադրուած խաչքարը, նմանահանութիւններն ու նկարները կը հանդիսանան ամէն մի Հայու ներկայութիւնը՝ Իտալիոյ հիւրընկալ եւ ասպնջական հողին վրայ:

Ապա խօսք առաւ Փրոֆ. Ալբակօ Նովէլլօ որ ներկայացուց խաչքարերու խորհուրդն ու իմաստը հայկական իրականութեան մէջ, նշելով որ անոնք միայն գերեզմանաքարեր չեն, այլեւ կը հանդիսանան հայ արհեստաւորին, արուեստագէտին, ճարտարապետին ապրումները իր պատմութեան եւ առօրեայ կեանքին զանազան հրջաններուն, ըլլան անոնք ուրախ կամ տխուր:

Ապա ներկայ հասարակութիւնը հետաքրքրութեամբ շրջեցաւ ցուցադրուած նկարներուն եւ խաչքարերու նմանահանութիւններուն (քալք) շուրջ յայտնելով իր հիացումը հայ արհեստաւորին նրբարուեստ քանդակակերտումին համար:

×

Ցուցահանդէսը բաց կը մնայ մինչեւ Մայիս 25, որմէ վերջ կը փոխադրուի Մարսէյլ:

Հ. Բ.

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՊՆԱԿԸ ՏԵՍԷՔ

=———=———=

Մեր եկեղեցին մեծ տօներէն վերջ երկու - երեք օր մէկ նախադասութիւն միայն կը լսենք մեր շուրջիններէն. «Ես այս տարի գացած էի այսինչ եկեղեցին. եկեղեցին բերնէ բերան լեցուն էր, աննախընթաց բազմութիւն կար»:

Իրաւ ալ մեր ժողովուրդը հաւատացեալ ժողովուրդ է, կը լեցնէ մեր սուրբ տաճարները, կը հետեւի արարողութիւններուն, կը վերանայ, ազնիւ ապրումներու կը յանձնուի: Այս բոլորէն վերջ կը վերանորոգուի, յաճախ ուժ եւ շնորհ կը ստանայ, գոհունակութեամբ տուն կը վերադառնայ:

Բայց տօնական օրերու այդ խանդավառութենէն շաբաթ մը վերջ հոսկէ - հոնկէ զանգատներ կը սկսին հասնիլ: Գանգատներ՝ սրբատեղիներու մէջ յաճախ Աստուծոյ ծառայողներուն կողմէ գործուած ինչ - ինչ խայտառակութիւններէ: Ինչե՞ր չեն պատմուիր սրտցաւօրէն: Կը սկսինք զարմանալ, կը գայթակղինք, կը բարկանանք: Զենք ուզեր հաւատալ. չափազանցութիւն է, թշնամութիւն է, կը խորհինք: Բայց ոչ: Ուրիշ վկայութիւններ ալ կը հասնին շուտով: Սրտցաւ հաւատացեալներ, մաքրակրօն ու աւանդապահ ազգայիններ իրենց դէմքը կը ծամածռեն, նողկանք կ'արտայայտեն եւ երբեմն ալ իրենց խօսքը կ'աւարտեն սա շատ մտահոգիչ նախադասութեամբ.

«Անգամ մըն ալ եկեղեցի ոտք պիտի չդնեմ»:

×

Բարեկամ մը ունիմ, որ տօնական օրերու ընթացքին օտար եկեղեցի մը երթալ կը նախընտրէ այն օրէն սկսեալ երբ նողկանք զգաց մեր եկեղեցիներուն ներսը կամ դուրսը կատարուած մեծապատիւ «մուրացկանութենէն»: Պնակներ, պնակներ, պնակներ, եւ անոնց գլուխը՝ պոռացող - կանչող, եթէ պէտք ըլլայ թեւէդ բռնող — քաշող «ազգայիններ»: Այս տեսարանը նողկանք պատճառած էր իրեն: Ո՛չ թէ անոր համար որ դրամ տալ չէր սիրեր: Ընդհակառակն ես ականատես վկան էի թէ ինչպէս առատաձեռն նուիրատուութիւններ կ'ընէր մեր բոլոր վարժարաններուն, հիւանդանոցներուն ու եկեղեցիներուն: Սակայն անհանդուրժելի կը գտնէր եկեղեցիի մէջ այդ կերպով կատարուած այդ տգեղ մուրացկանութիւնը: Իրեն այնպէս կը թուէր որ ատիկա ցեխարձակում էր հոգեկան սրբազան արժէքներու վրայ, անվայել էր, Աստուծոյ կամքին հակառակ:

Անկէ վերջ, տօնական օրերուն միշտ խուսափեցաւ մեր եկեղեցին երթալէ: Գուցէ չտեսնելու համար այդ գայթակղեցուցիչ պատկերը...:

×

Այսպիսի արդիւնքի մը դիմաց չեմ զարմանար: Հոգեկան ապրումներու չէնքը այնքան նուրբ ու դիւրաբեկ կառոյց ունի, որ ան մէկ անգամէն ու ամբողջովին կրնայ փուլ գալ, եթէ փոքրիկ քար մը խազցնենք անոր այս կամ այն անկիւնէն, կամ շունչի մը չափ թեթեւ փչենք անոր հիման վրայ: Ամբողջ շէնքը մէկ վայրկեանի մէջ վար կ'իջնէ ու իր տեղը կը թողու աւի մը մոխիրի:

Ճիշդ է որ այդպէս ըլլալու չէր: Մեր հաւատքը այնքան զօրաւոր պէտք է ըլլար, որ չցնցուէր մէկ երկու պատասխանատուներու անխորհուրդ սայթաքումներէն: Բարիքի, բարեգործական, ազնիւ շարժումներու նկատմամբ մեր հաւատքը կը ցնցուի՞ աշխարհի վրայ չար մարդիկ տեսնելով: Չի ցնցուիր: Նոյնպէս պէտք չէր որ մեր ջերմեռանդութեան մեր եկեղեցասիրութեան, մեր աւանդասիրութեան մէջ բան մը փոխէինք, տեսնելով այս կամ այն քահանային, եկեղեցիի այս կամ այն ծառային անբաւարարութիւնը, սայթաքումը:

Բայց իրողութիւնը այն է որ, - եւ թերեւս ալ ատիկա բարեբախտ կարգադրութիւն մըն է - հոգեւոր ապրումները չեն կրնար «խաղաղ գոյակցութեամբ ապրիլ» լրբութեան եւ դռեհկութեան հետ: Վերացողը չի հանդուրժեր իր շուրջ ստորնացողներ տեսնելու, որովհետեւ եթէ վերացողը չի խանգարեր ստորնացողը, ստորնացողը, ընդհակառակն, լըրբի կը լրբէ վերացողին հոգեվիճակը: Այս երկուքը չեն կրնար քով քովի մնալ: Երկուքէն մէկը պէտք է հեռանայ զայրոյթով ու գայթակղութեամբ: Եւ յայտնի է անշուշտ թէ ով պիտի ըլլայ հեռացողը:

×

Արեւագալի օրերուն քահանայ մը իր եկեղեցիին մէջ, արարողութեան վեհաշուքն մէկ վայրկեանին սապէս կը կրկնէր անդադար.

- Խաչը համբուրեցէք, պնակը տեսէք: Խաչը համբուրեցէք, պնակը տեսէք:

Ջերմեռանդ հաւատացեալ մը ի՞նչ կը զգայ արդեօք թութակային այսպիսի տգեղ յանկերգի մը դիմաց:

Ռ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 8 - 10)

ԴՈՐՊԱՏԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԼՍԱՐԱՆՆԵՐԷՆ ՄԷԿԸ՝ Խ. ԱԲՈՎԵԱՆԻ ԱՆՈՒՆՈՎ ԿՈՉՈՒԱԾ Է

Տարտուի (նախկին Դորպատ, Էստոնիա) Համալսարանի լսարաններէն մէկուն սպիտակ բարձր կամարներուն տակ դրուած է Խաչատուր Աբովեանի մարմարէ կիսանդրին. պատերուն փակցուած են անցեալ դարու առաջին կէսի փորագրանկարներ: Այդ լսարանը կոչուած է Խաչատուր Աբովեան, որ եղած է Դորպատի համալսարանի առաջին հայ ուսանողը: Համալսարանը պատրաստուելով իր 350-ամեակին, խնամքով կը պահպանէ այն բոլոր նիւթերը եւ առարկաները, որոնք կապուած են իր անուանի սաներուն հետ: Համալսարանին կից բացուած գիտութեան պատմութեան թանգարանին մէջ հաւաքուած են այդ անուանի աշակերտներու ձեռագիրները, դասախօսութիւններու համառօտագրութիւնները, տարրալուծարանի այն սարքերը՝ որոնցմէ օգտուած են անոնք: Գրադարանին մէջ կը պահպանուին մշակութային բազմաթիւ մասունքներ. հոն այցելողներ կրնան տեսնել պարսկական երգերու այն փոքր հատորը, զոր Աբովեան նուիրած է Համալսարանին: Ներկայիս Տարտուի Համալսարանին մէջ կ'ուսանին 30 ազգերէ ուսանողներ, որոնց մէջ բազմաթիւ Հայեր՝ որոնք կը հետեւին բժշկութեան, բանասիրութեան, տնտեսագիտութեան, իրաւաբանութեան ճիւղերու:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45-ՐԴ ԱԽՈՅԵԱՆՈՒԹԻՒՆ

Դասաւորման պատկերը հետեւեալն էր Մայիս 12-ին (օրուան խաղերէն ետք), գլուխն են.- Արարատ, Պախտակոր եւ Դինամօ Մինսք 12 կէտով: Արարատ ունեցած է 10 խաղ, 5 յաղթանակ, 2 հաւասար, երեք պարտութիւն եւ նշանակած - ստացած (կօլ - ավըրէյճ) 12/12: Այս արդիւնքը կը յաջորդէ Արարատի հանդիպումներուն Դնեպրի հետ (Մայիս 8) ուր հաւասար մնացած է եւ Մետալիստի (Մայիս 12) որմէ պարտուած է հակառակորդի դաշտին վրայ 0-ի դէմ 1 կէտով:

Ընդհանուր դասաւորման մէջ, երեք առաջիններուն կը յաջորդեն.- Դինամօ (Կ), Դինամօ (Թ), Կուբան, Զէնիթ, Դնեպր, ԲԿՄԱ, Տորպեդօ, Դինամօ (Մ.), Չերնոմորեց, Շախտեար: Վերջինն է Տորպեդօ (Մ.) 5 կէտով:

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ԱՒԵՏԻՍ ՄԵՍՈՒՄԵՆՑԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՑԵՐԵԿՈՅԹԻՆ ԱՌԹԻՒ

Գրեց՝ ՀՐԱՆԴ ԱՃԷՄԵԱՆ

Մայիս 16-ին, Սորպոնի մեծ ամփի-թատրոնին մէջ տեղի կ'ունենայ Ֆրանսահայ Մշակութային եւ Երիտասարդաց Միութիւններու եւ Սորպոնի Մշակութային կոմիտէի կազմակերպութեամբ յարգանքի ցերեկոյթ մը, նուիրուած երաժիշտ Աւետիս Մեսումենցի յիշատակին:

Բառին իսկական առումով արուեստագէտ մըն էր Մեսումենց, որ իր կեանքի աւելի քան կէս դարը ապրեցաւ Ֆրանսա, առաւելաբար փարիզեան շրջանը, ոչ միայն հասնող սերունդներուն հայերէն երգ սորվեցնելով ու անոնց մէջ հայ երաժշտութեան սէրը արթնցնելով, այլեւ յօրինելով, երկնելով ու ստեղծելով երաժըշտական մեծ ու փոքր գործեր, որոնք անկասկած իրենց յատուկ տեղը պիտի ունենան հայկական երաժշտական գանձարանին մէջ:

Մեծ Եղեռնէն մնացած որբ մըն էր Մեսումենց՝ որ իր ծննդավայր Արաբկիրէն Տէր Զօր, Հալէպէն Ֆրանսա, տքնեցաւ և իր ճակտին քրտինքովը, առանց ափ երկարելու ասոր կամ անոր, հասաւ իր սիրած արուեստին մէջ նախանձելի բարձրութեան մը: Կեանքը ապրեցաւ տառապանքով, Հայութեան անորոշ ճակատագրով: Եղեռնի ու աքսորի տխուր յիշատակները խորապէս աղդած էին իր հոգիին վրայ եւ այդ վիշտը կարմիր թելի մը նման կը ցոլանար իր եւ իր յօրինումներուն մէջ:

Աւետիս Մեսումենց (Մելքոնեան) համեստ էր ու հեռու ցուցականութենէ: Նկարագիր մը՝ որ յատուկ է իսկական արուեստագէտի: Ան չեղաւ իր յոբելեանը կազմակերպող դէմքերէն մէկը. չեղաւ նաեւ իրենց ապրանքը ճկուն լեզուով ծախել գիտցող արուեստի մարդոցմէ: Մեսումենց վեր մնաց այդ բոլորէն, գնահատեց սկսնակներու առաջին քայլերը, քաջալերեց յառաջադէմ ուժերը ու դըրուատեց տաղանդները: Իր առօրեայ մտահոգութեանց առանցքը դարձուց հայ երաժշտութեան նուիրուած երիտասարդ ուժերու երեւումը, հայ ազգային երաժըշտութեան վերաբերող հարցերը, անոր առհմիկ նկարագրի ու յատկանիշներու պահպանումն ու զարգացումը եւ այդ բոլորի միջոցով մեր ժողովուրդի ազգային նկարագրի անաղարտ պահպանումը:

Մեսումենցի կեանքը եղաւ անվերջանալի երկունք մը: Հեռու մնաց ինքնացուցադրութեան բեմերէ ու իր առանձնասենեակը քաշուած տքնեցաւ, անդուլ ու անդադար ստեղծեց, արտադրեց, յօրինեց, հաւաքեց, մշակեց, դաշնաւորեց ու հայ երաժշտութեան գանձարանը հարստացուց ինքնատիպ, գողտրիկ եւ արժէքաւոր մեղեդիներով:

Երաժշտական պատկառելի վաստակ մը կը թողու Մեսումենց մեզի: Կը բաւէ յիշատակել քանի մը թիւեր իր ստեղծագործութենէն՝ ցոյց տալու համար անոր վաստակին պատկառելիութիւնը եւ մանաւանդ այլազանութիւնը՝ 4 համանուագ, 3 օփերա, 1 քնարական ողբերգութիւն, 3 օփէրէթ, 2 բեմապար, սենեկային երաժըշտութեան բազմաթիւ գործեր, բազմաթիւ մեներգներ ու խմբերգներ, դպրոցական 50 երգերու շարք մը եւայլն: Բացի ասոնցմէ, Մեսումենց շնորհակալ գործ կատարած է տարբեր շրջաններու ազգագրական երգերը հաւաքելով:

Ան խնամքով հաւաքած ու թուղթին յանձնած է Արաբկիրի, Չմշկածագի, Տարօնի, Եդեսիոյ, Շապին Գարահիսարի ժողովրդական մեղեդիները, զանոնք քաղելով հին սերունդի վերջին ներկայացուցիչներու դողդոջ շրթներէն. մեղեդիներ՝ որոնք անբաժանելի մասը կը կազմէին մեր մշակոյթին եւ զորս պէտք էր կորուստէ փրկել: Այս իմաստով ալ յիշեալ շրջաններու հայրենակիցները երախտապարտ պէտք է զգան իրենք զիրենք Մեսումենցին, որ այդ երգերու եւ մեղեդիներու ձայնագրութեան մէջ անաղարտ պահելով առհմիկ նկարագիրը, նրբութիւններն ու թովչանքը, կենդանացուցած է զանոնք ստեղծող ժողովուրդի կենսական ոգին:

Համառօտ այս տողերով, անշուշտ, կարելի չէ խոր վերլուծումի ենթարկել Մեսումենցի երաժշտական վաստակը, այսուհանդերձ վեր առնելու համար անոր վաստակին նկարագրային քանի մը յատկանշական գիծերը ըսենք, որ Մեսումենց իր իւրաքանչիւր յօրինումի մէջ՝ ըլլայ ան երգ, նուագ, խմբերգ, նուագախումբի համար գրուած մեծ կամ փոքր գործ, սիրտ ու հոգի դրած է: Իրեն համար գոյութիւն չունէր փոքր չափի կամ ծաւալուն գործ, կարեւորը ստեղծագործութիւնն էր, որ անպայման ծնունդը պէտք է ըլլար երկունքի մը: Յաճախ կը նկատենք, որ դպրոցական մանուկներու սահմանուած երգի մը (50 երգերու շարքին բոլոր բառերն ալ ինք գրած է) կ'ընկերանայ խորունկ կառուցուածքով նուագի բաժին մը: Երեւոյթ մը՝ որ երեւան կը հանէ երաժշտին լրջութեան գիտակցութիւնը արուեստին հանդէպ: Իր ստեղծագործութիւններուն աղբիւրը ժողովուրդն է ու անոր երգը: «Երբ կ'աշխատիմ, - կ'ըսէ ան, - իմ ներշնչումը կը ստանամ հայ ժողովրդական երգերու ակունքէն, որ բացարձակ անհրաժեշտութիւն է առհմիկ երաժշտութիւն ստեղծելու համար: Եւ բոլոր անոնք՝ որ կը հեռանան այդ անհուն գանձէն, իրենց արտադրութիւնը կը դառնայ անհաղորդ մեր ժողովուրդին համար»: Ինչ կը վերաբերի Մեսումենցի ծաւալուն գործերուն՝ համանուագ, օփերա կամ սենեկային երաժշտութիւն, պէտք է նշել, որ անոնց մէջ կը ցոլանան Արեւելքի եւ Արեւմուտքի զօրեղ ընդելուզումով շաղախուած երանգներ:

Մեսումենց հարուստ մեղեդիներով հիւսուած իր մեներգները գրած է Պետրոս Դուրեանի, Դերենիկ Չարխչեանի, Յովհաննէս Թումանեանի, Մարօ Մարգարեանի, Նարպէյի, Ռուզա Պետրոսեանի, Վահրամ Մավեանի, Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի եւ այլ բանաստեղծներու բառերով, զորս սորվեցուցած է ոչ միայն Նոր Սերունդի Փարիզի եւ Իսիի մասնաճիւղերու անդամներուն, այլեւ Իսիի «Խրիմեան» դպրոցի աշակերտներուն՝ հայերէնի դասերու ատենին: Իր շրջանին դպրոցը ունեցած է մինչեւ 120 աշակերտ: Հոս, ցաւով պէտք է յիշել, որ այդ աշակերտներէն ոչ ոք ներկայ էր Մեսումենցի յուղարկաւորութեան: Այս ալ՝ ուրիշ ողբերգութիւն մը:

1950-ական թուականներու Փարիզի մշակութային եւ արուեստի կեանքի աշխուժութիւնը շատ բան կը պարտէր Մեսումենցի, որուն օփէրէթները՝ «Ղարաբաղի Մելիքներ», «Տէր Գոնեակ», «Ոսկի հէքեաթ» եւ այլ գործեր, իսկական վայելքներ եղած են հանդիսականներուն համար, որոնք երկար ատեն լեցուցած են սրահները:

Մեսումենցի երգերը առաւելաբար հընչեցուցած ու տարածած են Լին Տուրեան, Շաքէ Պէնկեան, Մկրտիչ Պօղոսեան, Աւետիս Քիւփէլեան, Աստղիկ Քէօսէեան, Աստղիկ Տէոէեան եւ ուրիշներ, որոնք բեմերէն եւ զանազան առիթներով հաւաքոյթներու ընթացքին մեկնաբանած են արուեստագէտին գործերը: Հայաստան 1980-ին էր, որ արժանին հատոյց, այն ալ շնորհիւ Ռոմանի երաժշտանոցի տնօրէն Ալեքսանդր Սիրանոսեանի ջանքերուն: Սիրանոսեանի ղեկավարութեամբ Երեւանի Ֆիլհարմոնիք նուագախումբը հնչեցուց Մեսումենցի Ա. Համանուագը, որուն մասին դրուատանքով արտայայտուեցան Հայաստանի երաժիշտները: Հայաստանի անուանի երգչուհիներէն Գոհար Գասպարեան եւս, զանազան առիթներով, հնչեցուցած է Մեսումենցի երգերէն նմոյշներ: Ամէնէն ծանօթ երգերէն յիշենք՝ Ծիծառնիկը, Գինիի երգը, Քեզնից ինձի եար չըլնի, Գարուն, Ցեռ մահու եւայլն:

Մեսումենցի ամէնէն յատկանշական եւ կոթողային գործը կը մնան այն 4 համանուագները, որոնք կը ներկայացնեն հայ ժողովուրդի պատմութիւնը՝ սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը: Հեղինակը զանոնք կոչած է՝ Նայիրեան Համանուագ Ա.- Հեթանոսական, Նայիրեան Համանուագ Բ.- Եղերական, Նայիրեան Համանուագ Գ.- Դիւցազնական եւ Նայիրեան Համանուագ Դ.- Վերածնունդ: Բազմամարդ նուագախումբի եւ երգչախումբի համար գրուած այս գործին մեկնաբանութիւնը, ինչպէս յաճախ կը կրկնէր ողբացեալ երաժիշտը, կրնայ իրականացնել միայն Երեւան, որ կը յուսանք օր մը կը յարգէ հայ երաժշտութեան այս նուիրեալին փափաքը: Կոթողային գործ մըն է նաեւ «Մխիթար Սպարապետ»ը, որուն ձայնագրութիւնը մնաց սեւագիր վիճակի մէջ: Թող Մայիս 16-ի յուշի ցերեկոյթը կարելիութիւն ընծայէ հրատարակելու Մեսումենցի գործերէն գէթ մաս մը, որոնցմէ միայն քանի մը նմոյշներ լոյս տեսած են ցարդ:

Ահաւասիկ քանի մը անկապ տողերով համառօտ պատկերը այն հսկայ աշխատանքին, զոր տարած է Աւետիս Մեսումենց իր ամբողջ կեանքի ընթացքին, տալով շատ բան իր ազգին՝ արուեստի ճամբով, եւ շատ քիչ հասկցուած ու գնահատուած անկէ: Մեր ժողովուրդը պիտի կարենա՞յ գնահատել այս իսկական արուեստագէտը եւ գոնէ, անգամ մը համար, գործադրել այն ցաւալի խօսքը՝ որ մերը եղած է ընդհանրապէս, թէ՝ «գնա՛, մեռի՛ր, եկո՛ւր՝ սիրեմ»: Այլ խօսքով, իրենց ծննդավայրերու ժողովրդական երգերը հաւաքած ու կենդանացուցած երաժիշտին յիշատակը, Մայիս 16-ին, պիտի կարենա՞ն յարգել իրենց ներկայութեամբ բոլոր անոնք՝ որոնք անոր ողջութեան մնացին անտարբեր, բացակայեցան անոր յուղարկաւորութենէն եւ որեւէ ձեւով չկրցան արտայայտել անոր իրենց երախտագիտութիւնը:

Վերջացնենք մեր մտորումները «Մի հառաչանք» վերնագրով Յովհաննէս Թումանեանի մէկ բանաստեղծութեան հիման վրայ Մեսումենցի գրած երգին բառերով, որոնք այնքան կը յարմարին ողբացեալ արուեստագէտին, որ պատկառելի վաստակով մը փակեց իր աչքերը 1981 Հոկտ. 11-էն 12 լուսնալիք գիշերը: Խօսքը կու տանք Մեսումենցի՝ Թումանեանի բառերով.

Եթէ մի օր, անո՛յշ ընկեր,
Գաս այցելու իմ շիրմին,
Ու նորաբոյս վառ ծաղիկներ
Տեսնես փռուած չորս կողմին,

Դու չը կարծես թէ հասարակ
Ծաղիկներ են ոտքիդ տակ,
Կամ թէ գարունն է այն բերել,
Իմ նոր տունը զարդարել:

Նրանք չերգած իմ երգերն են,
Որ սրտումըս ես տարայ,
Նըրանք սիրոյ այն խօսքերն են,
Որ դեռ չասած ես մեռայ:

Նրանք իմ ջերմ համբոյրներն են,
Այն աշխարհքից ուղարկուած,
Որի ճամբէն քո առջեւ
Գերեզմանով է փակուած:

Յարգանք յիշատակին անոր՝ որուն կեանքը պատարագ մը եղաւ հայ երաժշտութեան բագինին առջեւ:

ԴԱՒՈՅԻ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻ ԶԻՆՔԸ

Գրեց՝ ՏԱՃԱՏ

ԽՄԲ.- «ՅԱՌԱՋ».- Դաւօ-ի ահաբեկիչ Տանատ Թէրլէմէզեանի յուշերը՝ դաւաճանին սպանութեան մասին իր իսկ կողմէ, ահաբեկումէն (1908 Մարտ 10), 34 տարիներ ետք, կ'արտագրենք «Վասպուրականը եւ իր տարագիր զաւակները» հատորէն, հրատարակութիւն Համավասպուրականի Հայրենակցական Միութեան (Մ. Ն.) 1942, տպ. Հայրենիք, Պոսթըն:

×

Յետագայ դէպքերը անմիջականօրէն նաեւ կապուած են իմ պատանեկական կեանքիս հետ եւ կը գրաւեն 45 օրերու շրջան մը, 1908 Յունուար 25, Մարտ 10, հին տոմարով: Շատ չատեր կը հետաքըրքըրուին յեղափոխական օրերու մեր այդ ըժբախտ պարագաներու իսկական պատմութեամբ եւ կը փափաքին լսել զայն: Ես այս գրութեանս մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, պիտի ջանամ ներկայացնել փաստերն ու եղելութիւնները ճիշդ այնպէս, ինչպէս որ պատահեր են, առանց ճիգ թափելու զանոնք վերլուծելու եւ եզրակացութիւններ հանելու անոնցմէ:

×

Ա.- ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ 1908 Յունուար 25-ի Ուրբաթ օրը կէսօրէ վերջ լուր տարածուեցաւ թէ Այգեստանի մէջ խուզարկութիւններ տեղի կ'ունենան Թուրք կառավարութեան կողմէ, Քաղաքամիջի շուկան անմիջապէս գոցուեցաւ, եւ տղամարդիկս փութացինք Այգեստան վերադառնալ: Երբ Խաչ - փողոց հասանք, անհաւատալի եւ անըմբռնելի տեսարանի մը հանդիպեցանք: Աչքերուս տեսածներուն հաւատալս չէր գար: Տասնեակ մը կառքեր բռնաւորուած հարիւրաւոր մօսինի հրացաններով և հարիւրաւոր տասնհարուածեան (մաուզէր) ատրճանակներով կը պարպուէին Թուրքերու կողմէ եւ ոստիկանատուն կը փոխադրուէին: Տասնեակ մը այլ սայլերու վրայ կը զետեղէին անհաշիւ սնտուկներով լեցուն փամփուշտներ, յեղափոխական զինուորական հագուստներ եւ զինուորական ամէն տեսակի կազմածներ: Մի քանի հարիւր Թուրք զինուորներ ամբողջ հրապարակը շրջապատած էին. հըրացաններուն անցուցած սուիններ, զէնքերը ձեռքերնին բռնած, պատրաստ կըրակելու որեւէ պատահականութեան պարագային:

Հակառակ այս վտանգին, շուկայէն վերադարձող հարիւրաւոր հայ տղամարդիկ կը բոլորուէին զինուորական շղթային շուրջը: Շշմած մնացեր էինք: Չգիտէինք թէ ի՞նչ էր պատահած. նորանոր կառքեր եւս կը հասնէին շրջապատուած ձիաւոր զինուորներով: Չգիտէինք թէ ի՞նչ էր պատահած. միայն գիտէինք որ յեղափոխական գոյքեր էին բերուածները, եւ կը պատկանէին Դաշնակցականներուն, որովհետեւ անոնք միայն կարող էին ունենալ այդ կարգի պատրաստութիւններ այդ օրերուն: Բայց ի՞նչպէս Թուրքերու ձեռքն էին անցած անոնք: Ժողովրդի մէջ նկատեցի իմ խմբի ընկերներէն Մանուէլ Ոսկերիչեանը, որ դեռ դպրոցական, շուկան չէր իջներ: Անիկա հետաքրքրութիւնս գոհացնելու համար պատասխանեց թէ «Դհէրցի Դաւօն է դաւաճաներ»: Անհաւատա՛լի լուր, ի՞նչպէս Դաւօն կարող է մատնել այս զէնքերը՝ զոր ձեռք բերելուն մէջ անիկա անպատմելի դեր էր կատարած:

Անմիջապէս մեկնեցանք հրապարակէն, եւ պատուիրելով Մանուէլին որ մեր խումբի անդամներուն լուր տար որոշուած վայրը հաւաքուիլ: Եւ որպէս մեր խմբի խմբապետ, փութացի Կ. Կոմիտէի մօտ՝ իմանալու մեր ընելիքներու մասին:

Կարգադրուած էր գիշերով տեղափոխել բոլոր այն պահեստները, որոնց մասին կասկած կար թէ դաւաճանը կրնայ տեղեկութիւն ունենալ: Մենք վստահ էինք թէ յաջորդ առտու դարձեալ խուզարկութիւն տեղի պիտի ունենար: Կ. Կոմիտէն անմիջապէս քանի մը փոքրիկ եւ վարժ խումբեր նշանակած էր հետապնդելու եւ սպաննելու համար Դաւօն: Ես, Տիգրան Մանդակունեանը եւ Յարութիւն Վուվունիկեանը դիմեցինք Կ. Կոմիտէին որ մեզ ատրճանակ տան Դաւօն հետապնդելու համար, բայց մերժուեցանք, պատանի եւ անփորձ ըլլալնուս պատճառաւ: Մեզի յանձնարարուեցաւ հետախուզութիւններ կատարել եւ լուր տալ իրենց:

(Շար. 1)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Անկայունութենէ աւելի կայուն բան չկայ այս աշխարհի մէջ:

ՍՈՒԻՖԹ

ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՅՈՒՇԵՐԷՆ

=———=———=

Հակառակ անհերքելի փաստերու եւ բացարձակ ճշմարտութիւններու, հակառակ ժամանակակից օտար անձնաւորութիւններու վկայութիւններուն, Թուրքը կը շարունակէ անպատկառօրէն ուրանալ այն ահաւոր ոճիրները, զորս գործեց 1915-ին ու անոր յաջորդող տարիներուն, բնաջնջելու համար համօրէն հայ ժողովուրդը:

Անիկա ոչ միայն չընդունիր իր մեղապարտութիւնը, այլ նաեւ ինքզինքը արդարացնելու համար, կը համարձակի յերիւրածոյ առասպելներ հնարել, իր գործած ոճիրները վերագրելով Հայերուն:

Սակայն եւ այնպէս, ցեղասպանութեան այդ Թուականը, հակառակ 67 տարինեու անցեալ մը ունենալուն, տակաւին կան վերապրողներ, այդ դէպքերուն ականատես վկաներ, որոնց յիշողութեանը մէջ անջնջելի կը մնան սպանդէն զարհուրելի տեսարաններ:

1915-ի ամառն էր. Մեծ Եղեռնի արիւնալից Թուականը:

Ուրֆայէն դէպի հարաւ, Մէսքէնէէն Թաքքա երկարող ճամբաներուն վրայ աշխատող հայ զինուորներս, սոսկումով ամէն օր ականատես կ՚ըլլայինք անցնող կարաւաններուն աղեխարշ տեսարաննեուն եւ մեր աչքերը կը տամկանային ի տես հայ ժողովուրդի ողբալի վիճակին. բայց մեր կացութիւնն ալ համեմատաբար նուազ արգահատելի չէր:

Հայկական նահանգներէն, Սեւ ծովու ափերէն, Փոքր Ասիոյ հայաբնակ գաւառներէն տեղահան եղած Հայերու իրերայաջորդ կարաւաններն էին նետուած՝ աքսորականութեան ճամբաներուն վրայ, ոչխարի հօտեր դէպի սպանդանոց, հեծեալ ոստիկաններու ու բանտեւէն արձակուած մարդասպաններու հսկողութեան տակ նշաւակ՝ Ջարդի ու Թալանի սպասող խուժանի ամենօրեայ յարձակումներուն հարաւի ուղղութիւնը բռնած ամիսներէ ի վեր անդադար կը քալէին արեւածագէն մինչեւ մայրամուտ:

Արեւի կիզիչ ճառագայթներուն տակ, բազկացած կիներէ, աղջիկներէ ու մանուկներէ ալեհեր մարդոցմէ, բոկոտն ու ցնցոտիապատ, քաղցէն ու ծարաւէն հիւծած, ճամբու տաժանքէն ուժասպառ, աննկարագրելի դարձած մարդկային այդ խլեակները, որոնց համբանքը հետզհետէ կը նօսրանար Ջարդերու առեւանգումներու ու մահացու հիւանդութիւններու հետեւանքով, բիրերով, հրացանի կոթով առաջ կը քշուէին դիւային վայրագութեամբ, գազանաբարոյ ոստիկաններու կողմէ դէպի Տէր - Զօրի անապատները, դառնալու մարտակերպ գազաններու:

×

Օր մը մայր մը իր երկու երախաներով, մեծերը կռնակը միւսին ձեռքէն բռնած, յայտնապէս քաղցէն ու ծարաւէն հիւծած, քալելէն պարտասուն, չէր կրնար հետեւիլ կարաւանին. երախաները նոյնպէս անօթի ու ծարաւ, կը հեծկլտային կողկողաձայն ու մայրը ոչինչ ունէր զանոնք կերակրելու:

Դաժան ոստիկանը, որ ինկած էր այս կնոջ ետեւէն, կը գոռգոռար, բրտօրէն կը հրէր ու կը հարուածէր հրացանի կոթով, որպէսզի արագացնէ քայլերը ու միանայ կարաւանին. սակայն Թշուառ կինը բոլորովին տկարացած, անտրտունջ կ՚ընդունէր հարուածները, առանց կարենալ փութացնելու քայլերը. ինչ որ դժգոհութիւն կը պատճառէր ոստիկանին, որ գայրացած՝ հրացանի կոթով երեք ուժգին հարուածներ եւս կուտար, մէկը անոր գլխուն, միւսը կռնակը կապուած մանկիկին, հարուած մըն ալ ահէն ճչացող երախային, գիտապարտ փախելով երեքը միասին:

Ապա ստուգելէ յետոյ իր գործած ոճիրը, երբ մարդասպան ոստիկանը կը հեռանար, բերնէն դուրս շպրտելով հետեւեալ խօսքերը.

- Իւչ կեավուր տաhա էֆսիֆ օլսուն .

երեք անհաւատ եւս պակաս Թող ըլլայ:

Կ. Ս.

Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերակցութեան 90-ամեակը

Մայիս 4-ին, Փարիզի Էնթէռ - Քոնթինանթալ պանդոկի հիւրասրահին մէջ տեղի ունեցաւ ճաշ մը, Աղքատախնամ Ընկերակցութեան 90-ամեակին առթիւ, նախագահութեամբ տարեցներու ենթանախարար՝ Ժօզէֆ Ֆրանչեսքիի: Հաւաքոյթը իր ներկայութեամբ կը պատուէր Կաթ. պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեան:

Ախորժաբերներէ ետք, ճաշը կը սկսէր ժամը 20.30-ի շուրջ, երաժշտական մըթնոլորտի մը մէջ զոր կ՚ապահովէր Պերճ Տէվէճեան իր նուագախումբով: Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցէին երգիչ Վիգէն եւ «Նայիրի» պարախումբը:

Ճաշի աւարտին Գիւտ Եպիսկ. կը կարդար Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսի տուած կոնդակը 1981 Դեկտեմբեր 15-ին, ընկերակցութեան 90-ամեակին առթիւ եւ ուղղուած Կաթ. պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք. Մանուկեանի: Հոն, Վազգէն Ա. կը շեշտէր, ի մէջ այլոց.- «Բարեւէր միութեանդ վարչութեան գովելի ջանքերու շնորհիւ, Ֆրանսայի մէջ հիմնուած՝ Անտիլի, Մոնմօրանսիի եւ Սէն - Ռաֆայէլի Ձեր հոգատարութեան ու խնամքին ներքեւ գործող երեք ծերանոցները, նոյնպէս Ձեզի համար, ֆրանսահայութեան պատիւ բերող բարեսիրական հաստատութիւններ են, ուր բազմահարիւր տարեց մայրիկներ ու հայրիկներ, իրենց կեանքի վերջին տարիները կ՚ապրին հայաշունչ խաղաղ ու ապահով պայմաններու մէջ: ... Այս բարեպատեհ առիթով, Մեր երախտագիտութիւնը կը յայտնենք հիւրընկալող Ֆրանսացի մեծահոգի ժողովուրդին եւ իր մարդասէր պետական իշխանութեանց, որոնք մարդասիրական մշտական հոգածութեան կը յուցաբերեն Ֆրանսահայ ծերանոցներու նկատմամբ»:

Ընկերակցութեան նախագահը՝ Ժագ Գալճեան կարճ ելոյթով մը, շնորհակալութիւն յայտնեց Ժօզէֆ Ֆրանչեսքիի, որու հետաքրքրութիւնը հայութեան հանդէպ Ալֆորվիլի Թէ ազգ. գետնի վրայ ամէն գնահատանքի արժանի է: Այս առթիւ յայտնեց նաեւ «ռատիօ - Ազգ»ի պաշտօնական ծնունդը:

Տարեցներու ենթանախարարը խանդավառ ճառ մը արտասանեց, համեմուած սրամտութիւններով: Նախ ճշդեց Թէ ի՞նչ հանգամանքով կը խօսի՝ իբրեւ քաղաքապե՞տ, ի բ ր ե ւ նախարա՞ր, ո՛չ, շեշտեց Ժօզէֆ Ֆրանչեսքի, «իբրեւ ձեր ամէնէն անկեղծ բարեկամը: Սիրոյ հին պատմութիւն մը կայ Հայերուն եւ իմ միջեւ»: Ալֆորվիլի քորսիքացի քաղաքապետը, հարց տուաւ նաեւ՝ Հայերն ե՞ն որ Քորսիքացիներէն կը սեռին, Թէ Քորսիքացիները՝ Հայերէն...: Պատմեց Թէ նամակ մը ստացած է Թրքական դեսպանատունէն, ուր կ՚ըսուի իրեն Թէ Հայերու ճնշումին տակ, Նափոլէոն ուզած էր տապալել Թուրքիան: Անդրադառնալով, ապա, Աղքատախնամ ընկերակցութեան եւ անոր 90-ամեակին, յիշեց Թէ ներկայիս Ֆրանսայի մէջ եօթնուկէս միլիոն անձ կայ՝ 65 տարեկանէն վեր, որոնց 3-ուկէս միլիոնը՝ 75-էն վեր են եւ 430.000 ալ 85-էն վեր: Այս Թիւերը պիտի կրկնապատկուին մինչեւ դարուս վերջ եւ ասիկա կարեւոր հարց մըն է: Ուրեմն հանգստեան տուները պէտք է հանգստաւէտ ըլլան եւ համապատասխան այսօրուան աշխարհին: Ցայտնեց Թէ նպաստաւոր ընթացք պիտի տրուի եղած դիմումներուն եւ Սէն - Ռաֆայէլի Թղթածրարը լաւ ճամբու մէջ է: Ենթանախարարը շեշտեց Հայերու մշակոյթի պահպանման անհրաժեշտութիւնը, ի սպաս քաղաքակրթութեան եւ յայտնեց Թէ խօսած է կրթական նախարարին հետ, հայերէնի դասընթացքներ հաստատելու համար, հայաշատ շրջաններու հանրային դպրոցներուն մէջ եւ Թէ Ա. Սավարի նպաստաւոր կարծիք յայտնած է:

Այս յայտարարութիւնը մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց ներկաներուն մօտ եւ խանդավառութիւնը աւելի մեծցաւ երբ Ժ. Ֆրանչեսքի իր ելոյթը վերջացուց «կեցցէ՛ անմահ Հայաստանը» հայերէն խօսքերով:

×

Երեկոյթը, մէջտ երաժշտական մըթնոլորտի մէջ եւ Թոմպոլայով մը վերջ գտաւ ժամը 2-էն մօտ:

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

[illegible]

Ալէն Պարսամեան, Թոռը՝ գրագէտ Մկրտիչ Պարսամեանի եւ Տոքթ. Արամ Ճինճեանի, նկարչական իր գործերը կը ներկայացնէ Մայիս 17-էն Յունիս 30:

BANQUE NATIONALE DE PARIS

Cergy — Pontoise

Parvis de la Préfecture

Ծնած 1947-ին, Նէօյի, Ալէն Պարսամեան, նախ զբաղած է լուսանկարչութեամբ, ապա հետզհետէ նկարչութեան նուիրուած է: Այս առաջին անձնական ցուցահանդէսին, կը ներկայացնէ 56 իւղաներկ եւ 14 գծագրութիւն:

ԿԵԱՆՔԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏՈՒՆԷՆ ՆԵՐՍ

=———=———=

Ալֆորվիլի մէջ Հայ Մշակութային Տուն մը հաստատուելէն ի վեր ազգային մշակութային կեանքը կենդանութիւն մը առած է: Հոն հիմնական աշխատանք կը տարուի որպէսզի աճող սերունդը գիտակցի Թէ հայ մշակոյթը կը պահէ իր երիտասարդութիւնը ժամանակներուն ընդմէջէն: Ան ունի երգի, պարի եւ երաժշտութեան դպրոցներ, ժողովրդական արուեստի, Քոչարիի, միմոսի եւ ժամանակակից հայկական պարի ու աւանդական հայ երաժշտութեան արուեստանոցներ, ինչպէս նաեւ լուսանկարչութեան աշխատանոց եւ Թատերախումբ մը, (որոնց իւրաքանչիւրին աշխատանքին պիտի անդրադառնանք յետագային), ունի նաեւ հայերէն լեզուով գիրքերու գրադարան մը, որ կը կարգադրուի որպէսզի ընթերցասէր հասարակութեան տրամադրութեան դրուի:

×

Ամէն Չորեքշաբթի 70-է աւելի երախաներ կը հաւաքուին այնտեղ, իրենցմով կը զբաղի հաստատութեան տնօրէնուհին եւ օգնական վարիչները, որպէսզի գիրենք զգայնացնեն հայ լեզուի, Հայոց պատմութեան եւ աշխարհագրութեան, անոնց մտքին մէջ դրոշմելով - անոնց ճանչցնելով հայ ազգին պատկանելու հաճոյքն ու հպարտութիւնը: Ահաւասիկ այսպէսով, ան կը քաջալերէ երիտասարդ տաղանդները ու նեցուկ կը կանգնի անոնց, որպէսզի արտայայտեն իրենց գիտութիւնն ու շնորհները ու հետեւաբար կը տարածէ եւ կը զարգացնէ մշակութային արժէքները, որոնք մարմնացումն են մեր դարերու քաղաքակրթութեան: Քաջալերելի են բոլոր անոնք որոնք յանձն առած են վարել այս դժուար աշխատանքը:

ՏԱԼԻԹԱ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

- Խալիլ, տղաս, ձեր մէջ շարժում մը որ տեսած ենք, անմիջապէս ուզած ենք յարաբերութեան մէջ մտնել, օգնելու եւ շարժումը ոտքի կեցնելու համար: Շարժման ղեկավարներու գիտակցութիւնը չի բաւեր. ժողովուրդն է, որ պիտի ըմբռնէ ու իր ղոհը պիտի բերէ այդ շարժման: Այդ գիտակցութիւնը պակաս է ձեր ժողովուրդին մէջ: Այդ գլխաւոր պատճառներէն մէկն է ձախողութեան: Քրտական պատմութեան մէջ եղած այս փոքր շարժումները եւ նոյնիսկ ձախողութիւնները արդէն բաւական հող պատրաստեցին: Այս ձեր շարժումը չպէտք է ձախողի եւ չի ձախողիր, երբ համալ մը կուգայ Պարսկաստանէն ու խումբիդ մէջ կը յայտնուի:

«Վարդանը, որ Վարդաձորի կռուին մէջ է, Տոքթ. Նայիրեանը, որ այժմ Պարսկաստան է, Մուրատը, որ այս օրերուն 300 զինուորներով կ՚ուզէ սահմանն անցնիլ՝ Վարդաձորի կռուին հասնելու համար, այս մեր բոլոր ընկերները երբ իմացան, որ այս անգամ Շէյխի տղան՝ Խալիլը շարժման մը գլուխ անցած է, ուզեցին յարաբերութեան մէջ մտնել: Ահա Թէ ինչո՞ւ այս տեղ է Ջէրչի Կիրոսը եւ քիչ մնաց պարապ տեղը մեր գլուխը վրայ տայինք:

«Ես Վարդաձորի լեռնէն վար իջայ: Կ՚ուզէի երթալ Գարափունար ուրիշ կարեւոր աշխատանքի մը համար, որ պիտի պարզեմ քիչ յետոյ»:

Խալիլ սկսաւ պարզել իր նախնական աշխատանքները եւ ըսաւ, որ ինք պիտի աշխատէր յարաբերութեան մէջ մտնել Հայ ֆէտայիներուն հետ եւ այդ ուղղութեամբ պիտի ուզէր խօսիլ Սենեքերիմին հետ: Որ, բոլոր վտանգները աչքին առնելով պիտի տեսնուի յայտնի ու անյայտ քիւրտ ցեղապետներուն հետ, անոնց աջակցութիւնները կապելու նոր շարժման: Արդէն Գարափունարի պէս վտանգաւոր վայրի մը մէջ ստեղծուած է գաղտնի խումբ մը, աջակցութեամբ իր դպրոցական ընկեր Ալիին, որ այնտեղ Թրքական պաշտօնեայ է:

– Մենք դեռ երկար ճամբայ ունինք կտրելիք, Կիրոս էֆէնտի: Կարելի չէ բաղդատել հայկական շարժման հետ, որ իր ետեւ հերոսական պատմութիւն մը ունի: Հայ մտաւորականութիւնն է, դըլխաւորած է այդ շարժումը: Ունիք մամուլ եւ հեղինակներ եւրոպական իմաստով: Իսկ մենք տակաւին նոր կը մտածենք հրատարակել գաղտնի Թերթ մը, արաբական տառերով: Մեր մէջ նոյնիսկ առաջարկողներ կային, որ այդ Թերթը հրատարակուի հայկական տառերով: Կրնաս երեւակայել, Կիրոս էֆէնտի, կը մօտենամ ցեղապետին, որ հետաքրքրուած է միմիայն աւարով: Անգամ մը նոյնիսկ կեանքս վտանգեցի, երբ քիւրտ ցեղապետ մը ուզեց բռնել զիս ու կառավարութեան յանձնել:

- Մի կարծեր, տղաս, որ մենք դըժուարութիւն չունեցանք մեր շարժման նախնական շրջանին: Մեր առաջին Թըշնամին նոյնինքն Հայն էր, որ կը մատնէր: Անոնք մատնած են ձմեռ ժամանակ գաղտնի տուներու մէջ պատսպարուած ֆէտայիներ: Մատնած են զէնքերու պահեստանոցներ, իսկ մենք առանց խնայելու՝ մահով պատժած ենք զանոնք. Ուրիշ բանի առջեւ չպէտք է տնտնալ երբ նպատակ մը կայ իրագործուելիք: Դուք շուտով կը գտնէք ձեր ճամբան, եթէ մի քանի տէրօրներով սարսափ ձգէք ցեղապետներուն մէջ, ըսել կ՚ուզեմ անոնց՝ որոնք Թրքասէրներ են ու վնասակար կ՚ըլլան ձեր շարժման: Աւելի լաւ ճամբու վրայ էք, երբ կը մտածէք գաղտնի Թերթ ալ հրատարակել: Հա, իմացայ, որ վերջերս տեսակցութիւն մը ունեցեր ես Հաճի Մուսային հետ: Այո՞, - հարցուց Կիրոս անհամբեր հետաքրքրութիւն դնելով իր ձայնին մէջ:

(Շար. 563)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Շաքէ Մայիսեան եւ զաւակները՝ Բարսեղ եւ Անի կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մայիս 16, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՆԱԶԱՐԷԹ ՄԱՅԻՍԵԱՆԻ

մահուան Բ. տարելիցին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

=——✠——=

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Խնամակալութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի, Մայիս 16, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ի յիշատակ Վարժարանին հանգուցեալ հիմնադիրներուն, բարերարներուն, խնամակալներուն, տնօրէններուն, ուսուցիչներուն եւ սանուհիներուն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Մեքենայի վրայ աշխատող կարուհի մը, փլուի համար: Մնայուն աշխատանք:

Անձամբ դիմել.–

ETS. CALDIRAC

65, Rue Melay — Escalier A

75003 — PARIS

Métro: Strasbourg - Saint - Denis

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Փարիզաբնակ մանուկներուն արձանագրութիւններուն համար, դիմել Տիկին Լ. Ֆօրլանի.–

Հեռաձայն՝ 254 - 81 – 79

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ

ԳՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

նախագահութեամբ՝

ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆԻ

նուիրուած՝ բանաստեղծներ՝

ԱՀԱՐՈՆԻ ԵՒ ԶԱՆԳՈՒԻ

Կը խօսին՝

ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Ահարոն)

Եւ

ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ (Զանգու)

Մայիս 23, Կիրակի, ժամը՝ 16-ին

au Centre Culturel Alex Manoogian

118, Rue de Courcelles - 75017 Paris

Կ'արտասանեն՝

Տիկին Ա. Կարապետեան, Տիկին Արմենուհի Բալուեան: Պ. Պ. Ն. Պըշտիկեան, Վ. Նաւասարդեան:

Մուտքը ազատ է:

Grand - Bal

DE LA CROIX - BLEUE ARMÉNIENNE DE CHAVILLE

SAMEDI, 15 MAI — A PARTIR DE 20 H. 30

Avec l'Orchestre «ARTANAG» — Buffet Arménien

Salle de Fêtes de Chaville — Rue Stalingrad

OUVERTURE D'UN MAGASIN

BOIS DÉTAIL - BRICOLAGE

FACE PORTE «G»

DU PARC DES EXPOSITIONS

ԷԼՎԱՆԵԱՆ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

FORESTIERE DE L'EST

Contreplaqué	Colle
Aggloméré	Clous - Vis
Latté	Quincaillerie
Sapin	Petit outillage
Chevrons	Meubles
Tasseaux	en bois blanc
Moulures	Étagères Kit

5, Rue du 4 Septembre - Vanves - Tél. 736. 96. 02

20 bis, Av. Lowendal - Paris 15ème - Tél. 734. 70. 75

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ. Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.– Տէր եւ Տիկին Ճ. Պահատուրեան 500 Ֆ. Ջղաւորաց, Տիկին Ճուհար Ագըլեան 400 Ֆ. Եկեղեցւոյ, Պ. Թորոսեան (Շաւէն) 150 Ֆ. Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Գարագիւլահեան 200 Ֆ., Տիկին Նուարդ Էժտահարեան 50 Ֆ. Նահատակաց առթիւ Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Գանպէրեան փոխան ծաղկեպսակի Եկեղեցւոյ, Հայ Դատին, Տէսինի Մշակութային Տան, Սէն Մօրիսի դպրոցին եւ «Յառաջ»ին 100-ական Ֆ.:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 Ֆ. Տէր եւ Տիկին Յովակիմ Պօղոսեանէ, իրենց զաւկին Յարութիւնի մահուան Ա. տարելիցին առթիւ, ինչպէս նաեւ Այրի Տիկին Սիրանոյշ Գարակէօզեանէ 100, եւ 100 Ֆ. ալ Իսիի Հայ Մշակոյթի Տան:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

——×——

Շաբաթ, Մայիս 15, ժամը 20-ին, նախաձեռնութեամբ Հայ Նախկին Ռազմիկներու եւ Դիմադրականներու Միութեան:

YAN'S CLUB

5, Avenue Reille — 75014 Paris

Կը դասախօսէ.–

ԵՐԵՒԱՆԻ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍ

երկրաբան՝

ԳՆԴ. ՊԵՐՃ ՊՕՂՆԱՔԵԱՆ

Նիւթ.– «Հայաստանի մասնակցութիւնը հայրենական մեծ պատերազմին եւ Հայաստանի բնական հարստութիւնները»:

Տեղերը ապահովել հեռաձայնելով Պ. Գ. Պարգըրճեանի.–

770 - 07 - 25

Ճաշագին 120 Ֆ.:

Samedi, 15 Mai, à 19 h.

Téléphonez au: 416. 11. 33

JEAN-CLAUDE DELACROIX

Répond à toutes les questions

que vous vous posez,

en direct, sur l'antenne de:

«Radio - Ask»

FM. 100 Mhz.

ԽՆՋՈՅՔ - ՊԱՐ

——×——

NOVOTEL - BAGNOLET

10, Avenue de la République - Bagnolet

Métro: Gallieni

Կազմակերպուած Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղին Նովոթէլի սրահներուն մէջ, Շաբաթ Մայիս 15, ժամը 20.00-էն մինչեւ լոյս: Հայկ. ճոխ յայտագիր: Սեղանները ապահովել հեռաձայնելով.–

233 41 74 եւ 206 42 50

Հայկական մթնոլորտ, երգ, նուագ, պար, Իտալիայէն հրաւիրուած «Հորիզոն» խումբին կողմէ:

Կ'երգէ ՕՐ. ՀԵՐՄԻՆԷ ԵՐԻՑԵԱՆ

(Վիէննայի օփերայէն)

Ճաշագին 150 Ֆ.:

Ժամը 22էն ետք՝ մուտք 30 Ֆ. պիֆէ:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

——×——

Ի նպաստ Լիոնի Հայոց Եկեղեցւոյ նորոգութեան եւ հովանաւորութեամբ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

Լիոնի հայերէն խօսուն Թատրոնը կը ներկայացնէ Ուրբաթ, Յունիս 4-ին երեկոյեան ժամը՝ 8.45-ին՝ «Տայը Կարապետ»ը կամ «Ամերիկահայ փեսացուն» Սիկալ սրահին մէջ:

60 Ավընիւ տը Սաքս, Լիոն 6-րդ

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Լիոնի Հայոց Եկեղեցին, կամ խաղացող անդամ, անդամուհիներուն:

LA JAF, L'UCFAF, LE COMITE CULTUREL DE LA SORBONNE

GRAND AMPHITHEATRE DE LA SORBONNE

47, Rue des Ecoles — 75005 Paris

DIMANCHE, 16 MAI, A 17 H.

CONCERT

En Hommage au Compositeur

AVÉDIS MESSOUMENTZ

Avec la participation de:

— L'Ensemble Instrumental de Romans — Dirigé par A. SIRANOSSIAN

— Groupe Instrumental «SAYAT NOVA» — Dirigé par J.-P. NERGARARIAN

— Chorale «ANI» — Dirigée par H. ADJEMIAN

— L'Ensemble de Danses «NAVASSART» — Le Trio Traditionnel Arménien

Anna Karakaya (Chant) — Elia et Arto Pehlivanian (Kanoun et Dahoul)

CHAKÉ BENGUIAN (Chant) - ANDRÉ OVIGNY (Violon) - SEBOUH APKARIAN (Chant)

Avec l'aimable participation de:

LYNE DOURIAN (Opéra de Paris) — ASTRIG DEDEYAN (Opéra de Bordeaux)

Pianiste: Kouyoumdjian Avo

PRIX DES PLACES: DE 25 A 100 F,

— Location: Centre UCFAF - JAF; Cité du Wauxhall, 75010 Paris - Tél.: 208. 76. 49 Université Sorbonne Nouvelle (Com. Cult.) 13, Rue Santeuil, 75005 Paris Tél. 570.12.90 Yan's Club; 5, Ave. Reille - 75014 Paris — Cité Universitaire; 57, Bd. Jourdan 75014 Paris, Tél.: 589. 55. 53 — Librairie Paloyan; 9, Rue de Trévise, 75009 Paris Tél.: 523. 24. 97 — Dedeyan (Chaville) Tél.: 750. 46.93 — Davidian (Bagneux) Tél. 665. 81.53 — Benlian (Issy-les-Moulineaux) — Café Philippe (Alfortville) Pehlivanian (Sevran) Tél.: 384. 31. 28 — Djizmedjian (Bois-Colombes) Tél.: 781.09.72

RESTAURANT **EREVAN** — ՃԱՇԱՏՈՒՆ **ԵՐԵՒԱՆ**

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հանելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի:

RESTAURANT EREVAN

26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

TÉL. 770. 85. 81

ՄԻԱՅՆ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ

Վ Ի Գ Է Ն

Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ

ժամը 21.30-էն սկսեալ կը ներկայանայ իր հայկ. ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը:

Fermé le Mardi — *Փակ է Երեքշաբթի*

TRAITEUR EREVAN

29, RUE BERGÈRE — 75009 PARIS

TÉL.: 523. 44. 75

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
15-16
SAMEDI-DIMANCHE
15-16 MAI
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

LE NUMERO 2 F. 50

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.172 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15 172

ՊԱՊԻՆ ԴԷՄ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ ԵՒ ՖԱԹԻՄԱ

Պապը սպաննել փորձողը սպանայի ...րայ մըն է, Խուան - Ֆերնանտէզ Քրոն, ...անդամով եկեղեցւոյ անդամ, որ ձեռ... ...ւած պաշտօն ալ սկսած է պոռալ ...նկց'ի Վատիկան Բ. ժողովը, անկց'ի ...ը, անկց'ի Համայնավարութիւնը» : ...Եկեղեցին, որուն գլուխն է ...եպիսկոպոսը, ճշդեց անմիջապէս ...ական տեսակ մը այլախոհ է : ...տարեկան հոկայ մըն է, որուն յաճախ ...ւր է Քոթիմէն տը Փարիի աշ - ...ը եւ իր վկայութիւնը կը բերէ ...սենակներուն մէջ, Ուրբաթ առ... : Զայն կը նկարագրէ որպէս բացար... ...եւ ծայրայեղ անձ մը, որ ...չարաթ առաջ խոստովանած էր «ի ..., մեծ հարուած մը պիտի տամ...» : ...ծանօթ է, տեսակ մը խորհր - ...է հակահամայնավարութեան : ...է կրկին, որ մամուլը լայն տեղ ...«երեք գաղտնիքներուն», ո- ...միայն երկուքը ծանօթ են : Լը ..., Լիպերասիոնն իսկ լայն տեղ կու... այս հարցին, ըստ որուն 1917, Մա... 13ին եւ անկէ ետք ամէն ամսու 13ին ...Հոկտեմբեր Կոյսը երեւցած է ..., երեք փոքրիկներու՝ Լուչիա ...տարու, Ֆրանչիսքօ 8 տարեկան եւ ...7 տարեկան եւ պատգամէն ..., երեք գաղտնիք ալ փոխանցած : Ա- ...կը վերաբերի դժոխքին ուր կ'իյ... ...մեղաւորներուն հոգիները եւ ...չատ հոգիներ պիտի փրկուին ե- ...լսեն : Երկրորդը կ'ազդարարէ յա- ...պատերազմին վերջը բայց եթէ ...չդադրին մեղանչելէ Տիրոջ դէմ, ...պատերազմ մը կը սկսի Պիոս ԺԲ.ի ..., եւ շատ աւելի սարսափելի կ'ըլ - ...: Ցետոյ կայ երրորդը, որ ցարդ չէ ...: Անիկա կրնար յայտնուիլ ...1960-էն ետք, Յովհ. ԻԳ, Պօղոս ... Յովհ. Պօղոս Ա. եւ Յովհ. Պօղոս Բ. ...ցած են բայց չեն յայտնաբե - ...: Մոնտի աշխատակիցը կ'ակնար- ...ներու եւ անհրաժեշտ կը նկատէ ...ըսուի, վերջ տալու համար երկ- ...կացութեան : Լիպերասիոնն իրեն ...հեղինակն ու քիչ մը չար ոճով ...մը նուիրած է, ուր կ'ըսէ ...թէ Ֆաթիմա, սկիզբէն իսկ, ...է հակահամայնավար պատե- ...մը որպէս մեքենայ :

...Քրոն հարցաքննող դատաւորին կը ...Ուրբաթ օր :

...ՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ մէկ երրորդ կանխավը - ...երկրորդ մասը, որուն վճարման ...ը Մայիս 15 է, երկարաձգ- ...մինչեւ Մայիս 18, 15-ը՝ շաբա- ...զուգադիպելով :

...ՆՈՍ - ԱՅՐԷՍԻ մէջ օտար լրա - ...կ'առեւանգուին եւ կ'արգելա - ...«անծանօթ» խմբակներու կող — ..., որոնք կրնան գաղտնի սպասարկու - ...անգամ ըլլալ : Վեց լրագրողներ ...ապա ազատ ձգուած են, ...ալ արտաքսուած են : Ա- ...թղթակիցներ անյայտացի եւ ...են : Այս վերջինը առեւանգը - ...է երբ դուրս կ'ելլէր արտաքին նա - ...էն եւ երեք ժամ ետք, փո- ...մօրէ մերկ : Երկրէն ար - ...են երկու Նորվեկիացի եւ մէկ ...:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ սուրիա - պաղեստին - ...բախումներէն 60 հոգի մեռած է եւ ...չէին դադրած Ուրբաթ օր :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ խաչնկողայ օդակայանը ի- ...Միացեալ - Նահանգներու ...նախարարը՝ կարճ ճառ մը խօ- ...է եւ չեշտած այդ առթիւ.- «Այն ...դերը զոր ունի Թուրքիա ...Զինակցութեան ծոցը» :

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ԵՐԵՍՓՈԽԱՆ ՀՐԱՅՐ ԽԱԼԱԹԵԱՆԻ ՅԱՆԴՈՒԳՆ ՃԱՌԸ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Ապրիլ 29-ի եւ Մայիս 2-ի թիւերէն կ'իմանանք, թէ Պարսկաստանի խորհրդարանին մէջ հիւսիսային շրջանի Հայութեան ներկայացուցիչը՝ Հրայր Խալաթեան, Ապրիլ 29-ին յանդուգն ճառ մը կարդացած է ներկայացնելով հայ ժողովուրդի համառօտ անցեալը, Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութիւնը, պարսկահայութեան եւ Թեհրանի ու հիւսիսային շրջաններու հայ բնակչութեան դժուարութիւնները, հոգերը եւ պահանջները : Հայ երեսփոխանին ճառը բաժնուած է երկու գլխաւոր մասերու : Առաջին մասին մէջ խօսած է հայ ժողովուրդին դէմ կատարուած ցեղասպանութեան մասին, յիշելով ՄԱԿ-ի Մարդկային Իրաւանց ենթայանձնախումբի ծանօթ 30-րդ պարբերութեան հարցը եւ չեշտը դնելով Իրանի իսլամ հանրապետութենէն հայ ժողովուրդի ակնկալութեան վրայ : Հրայր Խալաթեան ըսած է.-

«Հայ երիտասարդները մասնակցել են իսլամական յեղափոխութեան եւ այս ճանապարհին զոհեր են տուել, ներկայումս նաեւ կռւում են ճակատներում՝ իրենց իսլամ եղբայրների կողքին՝ նախայարձակ Իրաքի ուժերի դէմ : Եւ ճակատների թիկունքում եւս հայ աշխատաւորները, արհեստաւորները, գիւտարարները, ճարտարապետները եւ հայ հասարակական միտքը՝ իսլամ եղբայրների հետ համաքայլ աշխատում են տնտեսական անկախութեան եւ ինքնաբաւութեան մարզում, որպէսզի սիրելի Իրանը մէկ անգամ ընդմիշտ ձերբազատուի գերմեծ ուժերից կախում ունենալուց :

«Հայութիւնը սրտի խորքից ընդունում է Իրանի իսլամական հանրապետութեան ոչ - արեւմուտք, ոչ - արեւելք քաղաքականութիւնը : Հայ ժողովուրդը ճնշուած եւ տանջուած մի ժողովուրդ է, որը միայն ծանր պայքարների միջոցով է կարողացել պատմութեան ընթացքում պահպանել իր կրօնական եւ ազգային ինքնութիւնը եւ անկախութեան ձգտող ժողովուրդների առաջին շարքում գտնուելով՝ շարունակել իր պայքարը : Եւ Հայութիւնը նոյն էութեան եւ իր իւրայատուկ վիճակի բերումով մասնակցել է Իրանի բոլոր ազատագրական պայքարներին եւ Բահման 22-ի յեղափոխութեան մէջ մասնակցել է նաեւ նոյն խանդավառութեամբ, ու նուիրումով, եւ որեւէ զոհաբերութիւն չի խնայել :

«Հայերը, ինչպէս Պաղեստինցիները եւ այլ ճնշուած ու իրենց հայրենիքից բռնի կերպով քշուած ժողովուրդները, մի շարք սպասելիքներ ունեն Իրանի իսլամական հանրապետութիւնից : Հայերը ամբողջովին գիտակցելով Իրանի դժուարութիւններն ու խնդիրները, առանց այն որ ուզեն ամենափոքր վնասը հասնի Իրանի շահերին, պահանջում են շարունակել պայքարը, համաշխարհային ճնշող ուժերի եւ նրանց գործակալների դէմ, քանի որ գերմեծ ուժերը միշտ իրենց գործակալ կառավարութիւնների ու արբանեակների միջոցով աշխատել են Իրանի իսլամական յեղափոխութիւնը շեղել իր իսկական ընթացքից եւ կախեալ դրութեան մէջ դնել նրան» :

Այնուհետեւ Հրայր Խալաթեան անդրադարձած է պարսկահայ դպրոցներու եւ զանազան շրջաններու հայ բնակչութեան հարցերուն եւ դժուարութիւններուն :

«Հայութեան համար, - ըսած է երեսփոխանը, — դպրոցները եւ կրօնական, ազգային ու մշակութային ինքնութիւնը կարեւոր տեղ են գրաւում : Այս խնդրի առընչութեամբ բոլոր Հայերի պահանջն այն է, որ լրիւ կերպով գործադրուի Կրթական Նախարարութեան եւ Թեհրանի Հայոց Թեմի Թեմական Խորհուրդի միջեւ գոյութիւն ունեցող համաձայնագրութիւնը : Հայոց լեզուն Հայութեան կրօնի ու դաւանանքի հիմքն է կազմում եւ հայ երեխաները երբ խօսել են սկսում, մայրենի լեզուով առաջին աղօթքն են կարդում, եկեղեցիներում նոյն լեզուով են աղօթում եւ դպրոցներում նաեւ մայրենի լեզուով են խօսում ու դաս սովորում : Հետեւաբար եթէ այս ընթացքում արգելքներ առաջացուեն խարխուլ վիճակի կը մատնուեն Հայութեան կրօնական ու մշակութային հիմքերը :

- «Զարքեշ, Մաջիդիէ, Հեշմաթիէ շրջանների եւ Թեհրանի այլ մասերի Հայութիւնը տեղի քաղաքապետարանների կապակցութեամբ դժուարութիւններ ունեն, որ յոյսով ենք կը վերացուեն պատկան պատասխանատուների օժանդակութեամբ :

- «Թաւրիզի ռադիոյի հայերէն ծրագրի հաղորդումները մի քանի ամիս է, որ անյայտ պատճառներով դադարացուել են : Թաւրիզի Հայութիւնն ուզում է այդ ծրագրի վերահաստատումը :

- «Ուրմիայում նաեւ Հայերը ռադիօ - թելեվիզիոնի հիմնարկութիւնից ուզում են, որ՝ ձայնասփիւռի մէջ մի շարունակական ծրագիր լինի հայերէն լեզուով :

- «Եւ ընդհանուր առմամբ, Արեւելեան եւ Արեւմտեան Ատրպատականի նահանգների Հայութիւնը պատմական եւ կրօնական շէնքերի ու կոթողների վերանորոգման եւ վերաշինութեան, նոր մատուռների կառուցման եւ նոյնպէս հարկաւոր այլ գործերի կապակցութեամբ սպասումներ ունի պատկան պատասխանատուներից, որ յոյսով ենք պատասխանատուների օգնութեամբ եւ օժանդակութեամբ, այդ սպասումները ժամանակի ընթացքում կ'իրականանան :

- «Ռաշթ, Էնզելի, Գորգան եւ Սարի քաղաքների եւ Իրանի հիւսիսային բոլոր շրջանի Հայութիւնը խնդիրներ ունի գերեզմանատների, աղօթատեղիների եւ կրօնական ու մշակութային այլ հաստատութիւնների կապակցութեամբ, եւ պատկան հիմնարկութիւններից սպասւում է, որ պէտք եղած դիւրութիւնները տրուեն եւ հովանաւորուեն այդ ուղղութեամբ իրենց առած քայլերը :

- «Համադանի, Բախթարանի, Արաքի, Ղազուինի, Մաշհադի եւ Իրանի հիւսիսային շրջանների այլ քաղաքների Հայութիւնը նաեւ խնդիրներ եւ դժուարութիւններ ունի, որ յոյսով եմ ինչքան շուտ լուծուեն :

- «Վարձուելու եւ աշխատանքի անցնելու խնդրի վերաբերեալ դեռեւս որոշ հաստատութիւններ կրօնական փոքրամասնութիւններին զրկում են իրենց օրինական իրաւունքներից, յոյսով եմ այս խնդիրը եւս վերանայման կ'ենթարկուի :

- «Այս բոլորից բացի՝ որոշ անհատներ եւ անգամ մի շարք պատասխանատուներ, կոպիտ եւ բիրտ վերաբերմունք են ցոյց տալիս հայ կանանց հանդէպ, եւ յետադային անհանդուրժութիւն եւ դժգոհութիւն են ստեղծում :

- «Ի հարկէ այս դիտողութիւններով հանդերձ տեղին է շնորհակալութիւն յայտնել նաեւ երկրի պատասխանատուներին, որովհետեւ բազմաթիւ պարագաներում պատասխանատուները դրական վերաբերմունք են ցուցաբերել եւ ցուցաբերում են եւ բազմաթիւ խնդիր ու դժուարութիւններ պատկան պատասխանատուների օգնութեամբ մինչ այժմ լուծուել են» :

Իր ճառի վերջաւորութեան Հրայր Խալաթեան, առաջարկելէ ետք, թէ ինչպէս Ապրիլ 24-ը արձակուրդի օր հռչակուած է հայկական բոլոր վարժարաններու համար, նոյնպէս եւ արձակուրդ տրուի հայ աշխատաւորներուն եւ գրասենեակներու հայ պաշտօնէութեան, եզրակացուցած է.

«Ապրիլ ամսուայ առիթով, որ նահատակման ամիս է, իմ պարտականութիւնն եմ համարում, մեծարել ազատութեան եւ անկախութեան ճանապարհին զոհուած բոլոր նահատակների յիշատակը եւ ողջունել նրանց անմեղ հոգիները :

«Հայ ժողովուրդը նաեւ նահատակութեան ուղին որդեգրած, Իրանցիների նահատակութեան ուղին որդեգրած մի ժողովուրդ է եւ ամէն տարի Ապրիլ ամսում, Համաշխարհային Ա. Պատերազմի ընթացքում Արեւմտ. Հայաստանում զոհուած մէկ ու կէս միլիոն նահատակների յիշատակին նուիրուած մի արարողութիւն եւ քայլարշաւ է կատարում :

«Նահատակները ժողովուրդների ներշնչման աղբիւրն են եւ անազատ ժողովուրդների պայքարի մղիչ ազդակը, մեր պարտականութիւնն է որ՝ յարգենք նրանց կոտակը եւ աշխարհի բոլոր իրաւազրկուածների հետ ձեռք - ձեռքի՝ պայքարենք ազատութեան եւ անկախութեան ձեռքբերման եւ համաշխարհային ճնշող ուժերի կործանման համար» :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ԱԶՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մամուլին, մանաւանդ օրաթերթերուն կրած շարունակական յաւելումները - թուղթ, աշխատավարձ, ընկերային տուրք, թղթատար, առաքում - ստիպեցին ֆրանսերէն օրաթերթերը, որ յաջորդական յաւելումներ ընեն իրենց գինին վրայ, դեռ քանի մը շաբաթ առաջ :

«Յառաջ», որուն միակ եկամուտը կ'ապահովեն բաժանորդագրութիւններն ու ծանուցումները, կ'ուզէ դեռ շրջան մը խուսափիլ յաւելում կատարելէ : Բայց անհրաժեշտ է, որ մեր բաժանորդները գիտակցին թերթիս վարչութեան դժուարութեանց եւ կանոնաւորաբար վճարեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, գոնէ մասամբ դիւրացնելու համար թերթիս գործը :

«Յառաջ»ի վերհրատարակութիւնը (յետ պատերազմեան շրջանի) սկսած ըլլալով Ապրիլ 8-ին (1945), Ապրիլ 8-ին ալ վերջացաւ մեր բաժանորդներու մէկ կարեւոր մասին շրջանը : Ջերմապէս կը խնդրենք, որ վերանորոգեն իրենց բաժանորդագրութիւնը, առանց սպասելու յատուկ դիմումի :

Մասնաւոր շնորհակալութիւններ մեր այն բաժանորդներուն, որոնք միշտ իրենց կանխիկ ու կանոնաւոր վճարումներով ապահոված են թերթիս կանոնաւոր հրատարակութիւնը :

Շնորհակալութեամբ
Վարչութիւն «ՅԱՌԱՋ»ի

ԿԵՂԾ «ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԻՒՆ»

Երբ Ապրիլը հեռանալու վրայ է, հաւանաբար, Թուրքերը լա՛յն շունչ կը քաշեն հիմա: Ամէն տարուան պէս, սարսափով դիտած էին, անշուշտ՝ իրենց սուրճներու ներքեւ Արեւելքը հայկական արիւնով ներկելու «ակիզը» կազմող ամսուան մօտենալը (Համիտի ջարդերու ամիսը ե՞րբ էր արդեօք) եւ սրտատրոփ կը սպասէին անոր վախճանին:

Վերջապէ՛ս եկաւ, անցաւ եւ հեռանալու վրայ է պատուհաս ամիսը: Միթինկները վերջացան, ճառերը խօսուեցան, ցոյցերը կատարուեցան, հեռատեսիլի պատկերները արկղները զետեղուեցան, օտարներու պրկուած ջիղերն ալ թուլցա՜ն, թուլցան...:

Իրենք ալ փորձեցին հակազդել երեւակայական եւ վերացական «փաստերով», դիւանագիտական բողոքներով (արդեօք քանի՞ թօն թուղթ ենք սպառած մենք մեր բողոքներուն համար) եւ վերջ գտաւ ապրիլեան ճառերու պատերազմը...:

Հիմա կրնան, հանգիստ սրտով, վերըսկսիլ իրենց առօրեայ գործերուն, «մաքրագործումի» նորահնար ձեռնարկներուն՝ մզկիթային «էզէն»ներու ընդմէջէն Ալլահի ողորմութիւնը հայցելով գործած ու գործելիք մեղքերուն եւ ոճիրներուն համար...:

Բայց, «վաթանտաշ բարեկամ», եթէ նոյնիսկ Աստուած ներողամիտ աչքով դիտէ ձեզ, ժողովուրդները կրնա՞ն միթէ պաշարինութեամբ վարուիլ գործուած եղեռնագործութիւններու հետ եւ իրաւունքի մը պահանջը կրնա՞յ միթէ ամփոփուիլ մէկ ամսուան տեւողութեան նեղ շրջանակի մէջ: Կը կարծէ՞ք թէ նոր Ապրիլներու պիտի սպասենք մեր պայքարը պոռալու, մեր ձայնը տեւապէս լսելի դարձնելու համար:

Արդար դատեր մի՛շտ նոյն ուժգնութեամբ, միշտ նոյն դղրդագին կոչերով կը լեցնեն հրապարակն ու ատեանները՝ այլաբացի աքլորներու գիլ ձայնին հետ, վերջալուսային Աճծելիւսներու ղօղանջներուն զուգընթաց կամ խլրաքանչիւր ամսուան չորեքշաբթիներու ահազանգային «սպառնալիքներուն» խառնուած: Մեր ձայները պիտի հնչեն ու արձագանգեն անընդհատ, մինչեւ որ միանգամ ընդունուի թէ՝ Հայերու հողերը յափշտակող դողեր են եղած, Հայերու ցեղասպանութիւնը իրագործող Թրքական իշխանութիւն է եղած:

Մինչեւ որ ընդհանուր համոզում դառնայ թէ՝ Թուրք իշխանութիւն կը նշանակէ՝ մարդ ջարդելու, կոտորած կազմակերպելու կիրք ու ծարաւ, ազգ ոչընչացնելու մեքենայ:

Այսօր, մեր ըսելուն ալ գրեթէ պէտք չէ մնացած: Արդարեւ, ո՛չ հեռադիտակի կարիք կայ, ո՛չ ռատարի եւ ո՛չ ալ լըրատեսներու, տեսնելու համար անմարդկային խժդժութիւնները ինչպէս անցեալին, նոյնպէս այսօրուան իշխանութիւններու կողմէ:

Սուլթան ըլլայ թէ «դեմոկրատ» պետութիւն, կը խանդավառուի ի՛ր հաւատքով միայն. - հնազանդիլ Մոհամմէտի պատգամին եւ ոչնչացնել բոլո՛ր «կեավուր»ները ո՛ր ազգի ալ պատկանին: Այսօրուան «կեավուր»ները կը հանդիսանան Քիւրտերը եւ «կեավուրացած» իրենց սեփական արենակիցները:

Ալլահի հրամանն է այդ...:

Եւ ի՛նչ պարզութեամբ ու նոյնիսկ հըպարտութեամբ կ'արդարացնեն իրենց ոճրային սխրագործութիւնները: «Սուտ է: Մենք մարդասէր մարդ ենք...»: «Եթէ Քիւրտերը կը մեկուսացնենք, որովհետեւ կը մեղանչեն Մոհամմէտին եւ Քիւրտիստան կ'ուզեն հիմնել մեր հողին վրայ»: «Եթէ Հալէպի եւ Տիւզի անդամները կը բանտարկենք, որովհետեւ Թուրքիան խորհրդային իշխանութեան ենթարկել կը փափաքին»:

Արեւմուտքը շողոքորթելու եւ անոր բարեմասնութիւններու արժանանալու հընարամիտ մեքենայութիւն: Հեռուէն եւ մօտէն ո՛չ մէկ ակնարկութիւն չարչարանքի, սպանութեան, ինչպէս նաեւ ո՛չ մէկ խօսք աքսորի, ցեղասպանութեան, որքան ալ մանրամասնօրէն եւ վարպետօրէն կազմակերպուած էին: «Տարագրութիւն չէր: Ցեղասպանութիւնը առասպել է: Եթէ Հայերը հեռացուցինք ռուսական սահմաններէն, որովհետեւ կ'ուզէին կռնակէն զարնելով, քայքայել մեր բանակին ռազմունակութիւնը:

Հայերու բնաջնջման եւ ցեղասպանութեան պատճառներու յղացման դիւրութիւնը շատ չի՞ նմանիր այսօրուան զինուորականներու ջարդերուն պատճառաբանութեան:

Ա՛յս է Թուրք պետականութեան դիմագիծը ու զինք առաջնորդող սկզբունքը: Արեւմուտքը, մեզի չափ լաւ գիտէ այդ, բայց ... բայց ո՛չ միայն հաւատալ կը ձեւացնէ յերիւրածոյ թափծու խօսքերու, այլեւ «մահիճային» կենակցութիւն ալ կ'առաջարկէ, որպէսզի ... Տարտանէլը չգոցուի իր բեռնատար կամ զրահապատ նաւերուն առջեւ:

Մին խարդախ է ա՛յնքան, որքան միւսը՝ խորամանկ: Եւ այս «առաքինութիւններու» վրայ հիմնուած կենակցութիւնը երկար կեանք չունենար եւ չունեցաւ: Այդպէս չեղա՞ւ Թուրք - եւրոպական «բարեկամութիւնը»: Նոյն բախտը պիտի ունենայ Թուրք - խորհրդային «բարեկամութիւնը»:

Սակայն, աւա՜ղ, այսօր Ամերիկան ինկած է չքնա՜ղ Ֆաթմայի հմայքին ներքեւ, որուն շնորհներուն արժանանալու, զայն իր կուրծքին վրայ ճզմելու համար, ապարանջաններով եւ մանեակներով կը զարդարէ՝ ամէնուն մահիճը մտած «դեզեկուհիին» թեւերն ու կուրծքը եւ նոյնիսկ «ամուսնական» կեղծ առաջարկներ ալ կ'ընէ անոր, որպէսզի արտօնութիւն ստանայ մեր լերան վրայ «Նոյեան Տապանի հետքեր որոնելու» կամ մեր հողերուն վրայ Փիւզէներու «արմտիք» ցանէ...:

Ֆաթման, սակայն, յաւիտենապէս չի կրնար իր անկողինը բաժնել պատահական անցորդի հետ եւ կեղծաւոր «ամուսնութիւնը» պիտի յանգի անխուսափելի ամուսնալուծումի՝ զիրար ամբաստանող անախորժ կռիւներով:

Բայց, հայ ժողովուրդը այլեւս ժամանակ չունի սպասելու սիրուըտուքի մահիճներու փտումին. մանաւանդ՝ կորուկ կերպով կը մերժէ հայկական որեւէ դըրամօժիտ տրամադրել Թուրք «հարսին»: Մեր պապերու ժառանգ ձգած հողերը մե՛ր տղոց և աղջիկներու անձեռնմխելի օժիտն է, անոնց հարսանիքները տօնազարդելու յատկացուած հարստութիւն և ո՛չ թէ հիւլէներու քմայքին յանձնուած տարածութիւններ: Շատո՜նց անցած է խարդախներու շահերու խաչաձեւման սպասելու ժամանակը: Ժամանակը, երբ կեղծաւոր կերպով իբրեւ սպառնական դրօշակ պիտի պարզեն Անգարայի երկնակամարին վրայ, հայկական հարցը՝ նոր զիջողութիւններ ստանալու համար Թուրքիայէ:

Մեր իրաւունքի ճանաչումը այժմէական, հրատապ, անյետաձգելի օրէնք է դարձած:

Այո՛, մենք գիտենք, որ այդ օրէնքի կիրարկման պահանջի խանդավառութիւնը, ոմանց էթնայի կատաղութեամբ լաւաժայթքեցնել կուտայ, սակայն, մեր երիտասարդները ո՛չ Քարլոսներ են, ո՛չ կարմիր Ջոկատային, ո՛չ միջազգային տեռորիստներ, այլ զարգացած, քաղաքացիական գիտակցութեամբ զօրացած, ներքին ուժով կռանուած ազգային իրաւունքներու անտեղիտալի ներկայացուցիչներ:

Ո՛չ մէկ փաստաբան, դատաստանական ո՛չ մէկ կազմ, միջազգային ո՛չ մէկ ատեան չի՛ կրնար, իրաւունք չունի՛ մտիկ չընելու անոնց ձայնը եւ մերժել վերանայիլ կեղծուած դաշնագիրներու, խեղաթիւրել Ուիլսընի ա՛յնքան տրամաբանական գծագրութիւնը:

Մեր տղաքը ո՛չ ճառերով «կը կշտանան», ո՛չ հակաճառերու կարեւորութիւն կ'ընծայեն այլեւս:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՂԱՔՆԵՐԸ

ՏԻԱՐՊԵՔԻՐ

Պատմական Հայաստանի հարաւ-արեւմտեան շրջանը գտնուող Տիարպեքիր քաղաքը հին աղբիւրներու մէջ կը յիշատակուի Ամիտ, Ամիտա, Ամիտու, Ամիթ անուններով եւ անոնց բազմաթիւ այլ տարբերակներով: Սեպագիր արձանագրութիւններու մէջ կը կոչուի նաեւ Պիթ-Զամանի:

Քաղաքի Տիարպեքիր անունը յարաբերաբար նոր է եւ ունի արաբական ծագում: Այսպէս, սկիզբը Տիարպեքիր կը կոչուէր միայն վարչական տարածութեան բաժինը՝ գաւառը, իսկ յետագային ժողովուրդը այդ անունը կը տարածէ նաեւ անոր կեդրոն Ամիտի վրայ:

Տիարպեքիրը կը գտնուի Արեւմտեան Տիգրիսի աջ ափը, հայկական Տաւրոսի ճիւղերէն մէկուն լանջերուն:

Տիարպեքիրի չուրջը կը տարածուին արգաւանդ դաշտեր, որոնք ծանօթ եղած են իրենց ցորենով, բամպակով, խաղողով, պտուղներով: Հոն կը մշակեն նաեւ ծխախոտ ու կը զբաղին մեղուաբուծութեամբ: Կան աղահանքեր: Քաղաքին մէջ կը բխին աղբիւրներ, կան ջրհորներ՝ նաեւ մէկ - մէկուկէս մեթր խորութեամբ:

Տիարպեքիրի մասին յիշատակութիւններ կան ասորական եւ ուրարտական սեպագիր արձանագրութիւններու մէջ, հայ պատմագիրներու (Մովսէս Խորենացի, Ղազար Փարպեցի, Սեբէոս, Մատթէոս Ուռհայեցի), բիւզանդացի, վրացի ու արաբ հեղինակներու, եւրոպացի ճամբորդներու եւ այլոց մօտ: Այնուամենայնիւ, Տիարպեքիրի հիմնադրութեան ժամանակն ու հանգամանքները կը մնան անորոշ: Ան առաջին անգամ Ամիտու անունով կը յիշատակուի Ն. Ք. երկրորդ հազարամեակի վերջերը:

9-8րդ դարերուն (Ն. Ք.), նոյն սեպագիր արձանագրութիւններու տուած տեղեկութիւններուն համաձայն, Ամիտը եղած է Պիթ - Զամանի կոչուած երկրամասի կեդրոնը, որմէ ետք անցած է Ասորեստանին, իսկ վերջինիս անկումէն ետք (Ն. Ք. 7-րդ դարու վերջ) մտած է Հայաստանի մէջ:

Այդ ժամանակներէն սկսեալ, աւելի քան 600 տարի Ամիտը կը մնայ հայկական պետութեան կազմին մէջ: Ըստ Մովսէս Խորենացիի, քաղաքի ամրութիւնները կառուցանած է Հայկազունի կամ Երուանդունի Տիգրանը Ն. Ք. 6-րդ դարու կէսերուն: Այդ պատճառով ալ հայ պատմագրութեան մէջ Ամիտը կը յիշատակուի նաեւ Տիգրանակերտ անունով, զոր յաճախ շփոթած են Տիգրան Բ.ի կառուցանած (70-ական թուականներուն Ն. Ք.) Հայոց ծանօթ մայրաքաղաքի՝ Աղձնիքի Տիգրանակերտի հետ:

Ամիտը հզօր բերդաքաղաք էր, Վերին կամ Հայոց Միջագետքի գլխաւոր բանալին: Մասամբ այդ էր պատճառը, որ ան պարբերաբար կը դառնար մեծ Պետութիւն...

ԴԱՒՈՅԻ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻ ԶԻՆՔԸ

Գրեց՝ ՏԱՃԱՏ

Ա.- ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ցաջորդ առտու խիկայէս դաւաճանը ծպտուած, 200-է աւելի զինուորներով վերսկսեց իր խուզարկութիւնները: Աղուէսաձորի Թաղի Սահակ Բէյենց տան շատ մօտիկ տունի մը մէջ երեւան հանուեցան 900.000-էն աւելի փամփուշտներ, մեծաքանակ ուժանակ եւ ուրիշ զինուորական պատրաստութիւններ: Ժողովրդի սրտէն արիւն կը կաթէր: Բոլորը կ'ուզէին յարձակիլ զօրքի վրայ եւ յետ դրաւել գտնուած ռազմամթերքը:

Մեր խուզարկութիւնները երեւան էին բերած որ Դաւօն շատ շուտ կը փոխէր իր ծպտումի ձեւերը: Ամենավերջին տեղեկութիւնն այն էր թէ հասարակ զինուորի պէս հագուած էր եւ ձախ աչքը կապած կը պտըտէր զօրքերու մէջ: Մենք լուր տուած էինք բոլոր անոնց որ պէտք էր: Սահակ Բէյենց տունը կը գտնուէր փողոցին անկիւնը: Եռայարկ շէնք մըն էր, եւ շինուած ըլլալով փոքրիկ բլրակի մը վրայ՝ կ'իշխէր շրջակայ հայ եւ Թուրք թաղերուն: Այս տան մէջ դիրք էին մըտած Նիկօլը, Սարգիսը եւ մի քանի ուրիշներ: Այստեղէն անպատճառ ես պիտի դառնար զօրքը՝ Դաւօն ալ հետերնին: Դիրքապահները կը նկատեն երկու զինուորներ՝ որոնցմէ մէկուն աչքը կապուած էր: Վստահ իրենց ստացած լուրին՝ Նիկօլին կը վստահեցնեն թէ աչքը կապուած զինուորը Դաւօն է: Նիկօլ՝ որ կը ճանչնար Դաւօն՝ կը տարակուսի թէ այդ Դաւօն է, բայց միւսներու պնդումին վըրայ, կը կրակէ եւ տեղն ու տեղը կը սատկեցնէ զինուորը: Պուլկարացի Սարգիսն ալ ռումբ մը կը նետէ պատուհանէն դուրս՝ զօրքին շատ մօտիկ: Թուրք զինուորներ խուճապահար փախչելով դիրքեր կը գրաւեն մերոնց դէմ: Անմիջապէս վայրը կը փութան ամէն կողմէ Դաշնակցական ընկերներ եւ կը շրջապատեն զօրքը, ու ահա կը սկսի կռիւը: Ես ալ կը գտնուէի Արամի խմբի մէջ եւ ոգեւորուած կը մասնակցէի կռուին, որուն ընթացքին ազատ ընկերներ կրակի մէջ նետելով ինքզինքնին, ու սպաննուելու վտանգին ենթարկուելով՝ կը փախցնեն արդէն իսկ սայլերու վրայ բեռցուած ռազմամթերքը: Կռիւը տեւեց մօտ երեք ժամ եւ վերջացաւ մթնելու մօտ՝ ահաւոր որոտումէ մը եւ ցնցումէ մը յետոյ: Մեր գտնուած դիրքերու պատուհաններուն ապակիները փշրուեցան եւ մեր երեսներուն թափեցան, իսկ տունը փլելու աստիճան ցնցուեցաւ: Յեղափոխականներս կարծեցինք թէ Թուրքեր բերդին մեծ թնդանօթներով սկսեցին ռմբակոծել մեր դիրքերը, իսկ թշնամին ալ կարծեց թէ մենք մեծ ռումբեր սկսանք գործածել: Ցնցումը զգալի եղած էր ամբողջ քաղաքի ու շրջակայ գիւղերու բնակիչներու կողմէն, իսկ ձայնը հասած 15 - 20 մղոն հեռու: Մենք թշնամիին բոլորտիքը քաշուած չըլթան թուլցուցինք, պատեհութիւն տալով որ փախչին: Այս կռուին մէջ մեզմէ թեթեւ կերպով վիրաւորուեցաւ միայն Ֆոնչի Նշան, մինչ Թուրքեր կորսնցուցին 21 զինուոր:

Կռուի ընթացքին Թուրք սպայ մը իր վաշտով օգնութեան կը փութայ զօրքին: Ու դեռ երկու մղոն հեռու կ'ըլլայ, երբ կը լսէ որոտումը՝ որմէ սարսափահար՝ անմիջապէս ետ կը դարձնէ զօրքը՝ ըսելով որ ֆետայիներ ռումբ կը ձգեն:

Գիշերուան խաւարին մէջ երբ պահակութեան կարգը իմս էր, մէկ ալ նշմարեցի որհեռուէն լուսեղէն լեզուներ կը բարձրանան դէպի երկինք: Գիշերային մութէն օգտուելով՝ թշնամին կրակի էր մատներ Սահակ Բէյենց տունը: Այս տունը 1896-ի ինքնապաշտպանութեան կռիւներու ժամանակ ալ հրդեհուած էր: Սահմանադրութենէն վերջ այս տունը կրկին յարութիւն առաւ իր աւերակներու մէջէն, եւ դարձաւ 1915-ի Ապրիլեան Հերոսամարտի ամենակարեւոր դիրքերէն մէկը:

Յունուար 27-ի Կիրակի օր խաղաղ անցաւ: Նոյնպէս եւ ամբողջ շաբթը: Կիրքերը հանդարտեցան եւ ժողովուրդը երկուշաբթի սկսաւ իր առօրեայ գործունէութիւնը:

×

Բ.- ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Անցեր են 34 երկար տարիներ: Դէպքին հետ առընչութիւն ունեցող կարեւոր շատ անհատներ այլեւս չկան եւ պատմական անցքերու շարքին են անցեր: Որով որեւէ անպատեհութիւն չկայ այդ օրերու անցքերը ներկայացնել հոս: Սկզբնական օրերուն կիրքերը շատ տաք էին, երեւակայութիւնները՝ սուր, քննադատութիւնները՝ այլազան, եւ սուտ լուրեր ու զրպարտութիւնները կը տարածուէին անմեղօրէն, եւ դիտաւորեալ կերպով:

(Շար. 2)

ներու պայքարի ասպարէզ եւ կ'անցնէր ձեռքէ ձեռք:

Տիարպեքիրի ԺԹ. դարու եւ Ի. դարու առաջին կէսի բնակչութեան թիւի վերաբերեալ ստոյգ տուեալներ չկան: Թուրքիոյ անկատար վիճակագրութեան արդիւնքները հակասական են եւ կարելիութիւն չեն տար որոշելու անոր բնակչութեան քանակն ու ազգային կազմը: Այնուամենայնիւ, գոյութիւն ունեցող աղբիւրներու հիման վրայ կարելի է կռահել, որ Տիարպեքիրը ԺԹ. դարու վերջերը եւ Ի. դարու սկիզբները ունեցած է 45-50 հազար բնակիչ, որմէ շուրջ 10-15 հազարը՝ Հայեր: Անոնք Թուրք ջարդարարներու կողմէ առաջին անգամ յարձակման ենթարկուած են 1895-ին: Համիտեան ցեղասպանները միայն առաջին երեք օրերուն քաղաքին մէջ ոչնչացուցած են երեք հազար հոգի, հրկիզած երկու հազար տուն եւ հարիւրաւոր խանութ ու կրպակ: Համիտեան ջարդերէն ձեռով մը փրկուած, շուրջ հինգ հազար Հայեր բնաջնջուեցան երիտթուրքերու ձեռքով 1915-ին՝ մեծ Եղեռնի ժամանակ: Եւ այդ ժամանակներէն Տիարպեքիրը զրկուեցաւ հայ բնակչութենէն:

Ականատեսները կը վկայեն, որ Տիարպեքիրի Հայերը կենսուրախ էին, կը սիրէին ուխտագնացութիւններ, խնջոյքներ, զբօսանքներ, որոնց սովորաբար կ'ընկերանային երգ ու պար:

Հին ժամանակներէն ի վեր Ամիտ-Տիարպեքիրը առեւտրական եւ տնտեսական լայն կապերով կապուած էր արտաքին աշխարհի հետ:

Քաղաքի տնտեսական կեանքին մէջ, այնուամենայնիւ, առաջին տեղը կը գրաւէր ոչ թէ առեւտուրը, այլ արհեստագործութիւնը: Մերձաւոր Արեւելքի մէջ Տիարպեքիրը հռչակուած էր հայ ոսկերիչներու, ջուլհակներու, կօշկակարներու, մետաքսագործներու, դերձակներու արտադրութիւններով: Կարգ մը արհեստներու գծով քաղաքին մէջ յառաջացած էին յարաբերաբար մեծ, նախադրամատիրական - արուեստագործական ձեռնարկութիւններ, որոնք իրենց մէջ կ'առնէին բաւական թիւով աշխատողներ: Տիարպեքիրէն արտահանուող ապրանքներու մէջ իրենց ծաւալով ու որակով մասնաւորաբար ծանօթ էին մետաքսէ եւ բամպակէ բանուածքները:

Քաղաքին համար մեծ նշանակութիւն ունէր լեռնային արդիւնաբերութիւնը: Հում վիճակի մէջ կ'արտահանէին անագ, պղինձ եւ երկաթ:

Տիարպեքիրի բնակիչներու միւս զբաղումներէն էին երկրագործութիւնը, բանջարաբուծութիւնը, այգեգործութիւնը եւ մասամբ անասնապահութիւնը: Յատկապէս հռչակաւոր էին խաղողն ու ձմերուկը:

Դարերու ընթացքին Տիարպեքիրի մէջ կերտուած են զանազան կարգի կառոյցներ ու ճարտարապետական կոթողներ: Քաղաքի հնագոյն բերդը ամբողջութեամբ քանդուած է, անոր մնացորդները հազիւ կը նշմարուին: Մինչեւ այսօր կանգուն մնացած կառոյցներէն են քաղաքի պաշտպանութեան պարիսպը, որ ունի 8 քիլոմեթր երկայնք, 10 մեթր բարձրութիւն եւ 5 մեթր լայնք: Աշտարակներու թիւը կը հասնի 72-ի՝ խորհրդանշելով Քրիստոսի 72 աշակերտները: Անոնցմէ 12-ը աւելի հաստ պատեր ունէին եւ աւելի բարձր՝ խորհրդանշելով 12 առաքեալները:

Պարիսպը ունի մետաղակուռ չորս դարպասներ: Անոնցմէ հիւսիսայինը միջին դարերուն կոչուած է Էրզրումի դուռ, արեւմտեանը՝ Հոռոմոց (Բիւզանդացիներու) դուռ, հարաւայինը՝ Մերտինի (Մարտինի) դուռ, իսկ արեւելեանը՝ Նոր դուռ կամ Շաթ (գետի) դուռ:

Միջնաբերդը կը գտնուէր քաղաքի հիւսիս - արեւելեան մասը, բարձրադիր ժայռի վրայ:

Ի. դարու սկիզբները Տիարպեքիրի հայկական գործող եկեղեցիները երկու հատ էին՝ հնգախորան Ս. Սարգիսը, որ ունէր բազմաթիւ արժէքաւոր ձեռագիրներ եւ եօթնախորան Ս. Կիրակոսը: Կային նաեւ ասորական եւ յունական քանի մը եկեղեցիներ: Գլխաւոր մզկիթը՝ Ուլուճամին, որ շատ շքեղ շէնք է, հին ժամանակ եկեղեցի էր՝ Ս. Աստուածածին անունով՝ հիմնուած 629-ին: Քաղաքին մէջ տարբեր ժամանակներուն մզկիթներու փոխուած էին նաեւ նախկին Կաթողիկէ, Ս. Գէորգ, Ս. Երրորդութիւն, Ս. Յովհաննէս եւ այլ եկեղեցիներ: Մեր երկիրը ներխուժած արաբ, սելճուկ, Թուրք նուաճողները մզկիթ «կառուցանելու» «յարմար ու ձեռնտու» միջոցներ կը համարէին սոսկ եկեղեցիներու խաչերը մահիկով փոխարինելը:

Տիարպեքիրը հայկական մշակոյթի ծանօթ կեդրոն էր տակաւին վաղ միջնադարուն: Ե. դարու մատենագիր Ղազար Փարպեցի հոս գրած է Վահան Մամիկոնեանին ուղղուած իր ծանօթ «Թուղթ»ը: 1872 – 1873 թուականներուն Տիարպեքիրի մէջ կային հայկական վեց վարժարաններ, որոնց թիւը ԺԹ. դարու վերջաւորութեան կը հասնէր եօթնի: Վարժարաններէն քանի մը հատը բարձր ուսում կու տային. հոն կը դասաւանդուէին նաեւ ճարտարապետութիւն, աշխարհագրութիւն, տրամաբանութիւն, փիլիսոփայութիւն, երկրաչափութիւն, երաժշտութիւն եւ այլ առարկաներ:

Ներկայիս Տիարպեքիրը սովորական ասիական նահանգային քաղաք է:

ԹԱԴԷՈՍ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

Նոր Աստղ Մը

Լոս - Անճըլըսի հայ գաղութի մշակութային կեանքը՝ վերջին տասնամեակին յարաճուն վերելքի մէջ է, երաժշտական, նկարչական, գրական ու թատերական բոլոր մարզերուն մէջ: Մշակութային կեանքի գեղարուեստական այս ձեռնարկները, ըլլան անոնք միութենական թէ անհատական, սրտապնդիչ երեւոյթներ են, որոնք հայ վարժարաններու կողքին՝ ազգապահպանման վսեմ գործին հզօր ազդակներն են, միաժամանակ անժխտելի գրաւականը՝ յուսալիր ապագայի մը:

Յոյժ գնահատելի են մեր բոլոր Միութիւններն ու անհատական ձեռնարկուները, որոնք Հայ Մշակոյթի արթուն պահակներն են ու առաքեալները՝ ամէն քաջալերանքի արժանի: Վերջերս մեր ուշադրութիւնը գրաւեց՝ երաժշտական ասպարէզին մէջ համեստ հայ օրիորդ մը, որ դաշնամուրային ունկնդրութիւն մը տըւաւ սեղմ շրջանակի մը մէջ՝ բարձրորակ արուեստով: Տակաւին ուսանող դաշնակահարուհի Սիրանոյշ Սանտալճեան Մարտ 31-ի իրիկունը մեծ երգահան Հայտընի ծննդեան ճիշդ 250-րդ տարեդարձին օրը – երբ նոր աստղ մը կը փայլէր Լոս - Անճըլըսի հայ գեղարուեստական երկնակամարին վրայ...:

Ընտրուած էր Ուիլշըր պողոտայի, Շթայնուէյ Հօլ - հազիւ 100 հոգի հաշուող սրահը, որ լեցուած էր միայն երաժըշտագէտներէ կազմուած ընտիր հասարակութեամբ մը: Շնորհալի օրիորդը, զաւակը՝ ջութակի փրոֆէսօր Յակոբ Սանտալճեանի եւ երաժշտագէտ մօր՝ Վեներայի - Երեւանէն, իր երեք դարաշրջան պարփակող յայտագրով - Պախ - Պէթհովէն - Ռավել եւ Կոմիտաս - Անդրէասեան, ուղղակի յայտնութիւն մը եղաւ ու հիացմունքի առարկայ՝ հայ թէ օտար ունկնդիրներուն:

Ե. Ս. Պախի Քրոմաթիք Ֆանթազի Է ֆիւկ շատ մը երիտասարդ դաշնակահարներու փոլիֆոնիք երաժշտութեան մարզին մէջ յաջողութեան փորձաքար մըն է: Օր. Սանտալճեան շատ դիւրութեամբ անցուց փորձի այդ շրջանը՝ տալով մեզի Պառօք երաժշտութեան վարպետ մեկնաբանական նմոյշ մը:

Յաջորդող Պէթհովէնի, Կոմիտասի եւ Ռավելի գործերէն մեզ հիացուց ամէնէն աւելի Պէթհովէնի Թ. 31 մի - պեմոլ մաժէօր Սոնաթը՝ իր չորս մասերով: Զգացումներու արտայայտութիւնը, չեշտըւած ուժականութիւնը եւ մաքուր թեքնիք ցոյց տուաւ դեռատի դաշնակահարուհին այդ սոնաթին չորս տարբեր նըկարագիր արտայայտող մասերուն մէջ:

Վստահ ենք, որ տակաւին իր ուսանողութեան երկու տարուան շրջանին Սիրանոյշ կը հասնի մեծերու բարձրութեան, եթէ շարունակէ նոյն թափով ու նուիրումով աշխատիլ:

Նոյնքան զմայլանքով լսեցինք Կոմիտաս - Անդրէասեանի դաշնամուրայ եւ քնարաշունչ «Գարուն Ա-ն, շոյող՝ ոչ միայն - իր անոյշ մեղեդիով – մեր Հայուականջները, այլ նաեւ խօսող՝ հայրենակարօտ մեր սրտերուն:

Յայտագրի վերջին թիւը՝ Մորիս Ռավելի հինգ մասերէ կազմուած գունագեղ փունջը Քուփըրէնի Գերեզմանը, եկաւ պսակելու Օր. Սանտալճեանի տպաւորապաշտ նրբազգած արուեստին մեկնաբանական տաղանդը եւ թեքնիք կարողութիւնը:

Ռավելի դաշնամուրի այս գործը ալ ձեռքի իր յարաշարժ Սթաքաթօ ոստումներով եւ վէտվէտումներով Ֆրանսական Պառօք երաժշտութենէն ներշնչուած հեղինակութիւն մըն է, բոլորովին ինքնատիպ, բարդ եւ յոգնեցուցիչ: Բայց դեռատի դաշնակահարուհին սկիզբէն մինչեւ վերջ նոյն սահուն ընացքով ու ապրումով նուագեց, յոգնածութեան եւ ոչ իսկ նշոյլ մը յայտնաբերելով:

Բարձր գնահատանքի արժանացաւ ունկնդիրներէն, որոնց բուռն փափաքին վրայ՝ մեզի վայելել տուաւ նաեւ վիրպապաշտ արուեստին հմայքը, Շոփէնի Տօ - Տիէզ Մինէօր էթիւտ-ով: Համերգի աւարտին՝ առաջին շնորհաւորողը եղաւ իր փրոֆէսօրը՝ Նանսի Պրիքառ Փարիզի Ազգ. Երաժշտանոցէն, որ արդար հպարտանքով դոչեց՝ մեռավիլըզա (սքանչելի՛...):

Եւ նոյն փրոֆէսօրն էր, որ արժանի համարած էր իր տաղանդաւոր աշակերտուհին՝ դեռ ընթացքը չաւարտած հրապարակ հանել, շատերու մէջէն նախապատուութիւնը տալով իրեն ... ու չէր սխալած: Որովհետեւ Օր. Սանտալճեան արդէն իսկ չեշտուած անհատականութեամբ հասուն արուեստագէտի մը նախանշանները ցոյց տուաւ, որուն համար մենք ալ արդարօրէն կը գնահատենք ու կը շնորհաւորենք զինքը:

×

Սիրանոյշ Սանտալճեան ծնած է Երեւան: Հազիւ վեց տարեկան՝ իր երաժըշտագէտ ծնողքի հսկողութեանը տակ կը սկսի դաշնակի դասերու, հետեւելով Երեւանի Սայաթ - Նովա երաժշտական դպրոցի դասընթացքներուն եօթը ամբողջ տարի, դասատուարակ ունենալով Մելինէ Խաչատրեան: Յաջողութեամբ աւարտելով ընթացքը՝ կ'անցնի Չայքովսքի միջնակարգ տասնամեայ վարժարանը փրոֆ. Վահէ Ահարոնեանի առաջնորդութեամբ, ուր միայն երկու տարի կրնայ հետեւիլ, արտագաղթի պատճառաւ: Փոքր տարիքէն իր դաստիարակներուն ուշադրութեան առարկայ կը դառնայ եւ յաճախ կը մասնակցի ուսանողա - երաժշտական պարբերական ելոյթներուն՝ որպէս մենակատար:

1980-ին ընտանեօք կը փոխադրուին Լոս - Անճըլըս, ուր անմիջապէս կ'արձանագրուի Հարաւային Գալիֆորնիայի Համալսարանի Երաժշտական Բաժնի ուսանող, իբր ուսուցիչ ունենալով՝ փրոֆ. Նանսի Պրիքառ: Սանտալճեան տակաւին երկու տարի ունի աւարտելու Համալսարանի Երաժշտական բաժինը. բայց մինչ այդ ունի արդէն ծրագիրներ նոր նուաճումներով ներկայանալու աւելի լայն հասարակութեան:

Վստահ ենք Սիրանոյշի ապագայ յաջողութիւններուն, եւ հեռու չէ այն թըւականը, երբ ան պիտի փայլի որպէս «նոր աստղ» միջազգային բեմերու վրայ: Ու այս առթիւ մինչ կը մաղթենք իրեն նորանոր նուաճումներ արուեստի գագաթներու, կը խնդակցինք իր ալ արուեստագէտ ծնողքին, որոնց հսկողութեան եւ տաղանդին՝ շատ բան կը պարտի Սիրանոյշ:

Հ. ԳՐ. ՀԷՊՕՅԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

- Այդ ինչպէ՞ս իմացաք: Իսկապէս հետաքրքրական է ձեր կազմակերպութիւնը: Ես տեսակցութիւն ունեցայ Հաճի Մուսային հետ գիշեր մը երբ Թուրք ժանտարմներ կրնկոխ կը հետեւէին ինծի: Ես շատ վստահ էի Հաճի Մուսայի նկարագրին: Գալիք վտանգը խնայելու համար, ինծի եւ խումբին, թելադրեց, որ Գարատաղի լեռներուն Սասոյի սահմաններուն մէջ պաշտպանուիմ: Այդպէս ալ եղաւ: Իմ տեսակցութեան նպատակը անշուշտ ուրիշ էր: Կ'ուզէի, որ ինք թեւ ու թիկունք ըլլար մեր շարժման: Հաճի Մուսային անունը, արդէն մեր յաջողութեան կէսն էր: Այդ՝ չյաջողեցայ: Կ'ուզէի նաեւ օգտագործել Սասոյի դիրքն ու մարդիկը: Գիտէի, որ Սասոն, ինչպէս ըսի, այն վայրի ձին է, որուն միայն Հաճի Մուսան կրնայ թամբ դնել կանակին ու նստիլ: Ես երբեք քաջութիւնը չպիտի ունենայի ձիաւորներով Սասոյի բակը մտնել եւ ազատել կիլլէն, ազատել ձեզ եւ ետ առնել ձիերը, եթէ Հաճի Մուսայի հովանաւորութիւնը չըլլար:

- Հետաքրքիր է, Խալիլ, ի՞նչ էր Հաճի Մուսայի տրամադրութիւնը, երբ խօսեցար ձեր նպատակի մասին:

- Էհ, նախկին Մուսան չէ մնացեր: Ըսեմ, որ բաւական յուսախաբուեցայ: Փլած աշխարհ մը կայ անոր մէջ: Իսկապէս փլեր է էն յանդուգն ու Սուլթանին հետ խաղ ընող մարդը: Իր հոգին, Զէյնապը, կորսնցնելէն յետոյ, ան ոեւէ ատեն կրնար պարտուիլ Սպիտակ Ձիաւորէն: Կարծես աւելի ծերացեր էր: Ինք — զէնքը տէրվիշներու մտածումներուն ձգած է: Որ, «էապէս ալ լաւ կ'ըլլայ, էնպէս ալ լաւ կ'ըլլայ, որ չի ըլլայ՝ աւելի լաւ կ'ըլլայ»: Արդէն երկար չէր կրնար խօսիլ, շուտ կը ձանձրանար եւ այդ ջըղային ձանձրոյթը ցոյց կու տար իր ծանր դէմքին վրայ: Զէ, Կիրոս էֆէնտի, ինչպէս կ'երեւի, Մուսան այլեւս հաշուի մէջ չէ: Զպիտի զարմանամ եթէ օր մը երթայ ու թէքքէ մը մտնէ, հրաժարելով ամէն բանէ: Տեսակցեցայ Հաճի Մուսայի հետ Գարափունարի իմ ընկերներու որոշումով:

Կիրոս մի քանի անգամ վեր քաշեց իր քիթը: Խալիլ ինքն ալ նկատեց, որ քիթը վեր քաշելու սովորութիւնը Զէրչիլին՝ մտածումներու թելին հետ կապուած է:

- Հա, կ'ուզէի գիտնալ թէ, Հաճին հիմա ուժ ունի՞ իր ձեռքին տակ:

- Իսկապէս չգիտեմ: Այդ հսկայ տան մէջ տեսայ միայն քիւրտ ծառայ մը, որ ամէն բանի կը հասնէր, թէ՛ ձիերուն կը նայէր եւ թէ խոհանոցին: Կ'զգար որ Հաճին մինակ է բոլորովին: Ուզեցի ծառային հետ խօսիլ: Ան ալ շատ բան չգիտէր, միայն գիտէր որ Զէյնապին ձգած ամայութիւնը կայ թէ՛ Հաճիին եւ թէ տան մէջ: Ինծ ըսաւ, որ Զէյնապին սենեակը եղածին պէս պահուած է: Ոեւէ բան կարելի չէ շարժել. ճիշդ այնպէս է, ինչպէս Զէյնապ ձգած է փախուստի գիշերը: Ինչպէս կ'երեւի, Հաճի Մուսան այլեւս հաւատացած է, որ անպայման վըրանգ մը պատահած է Զէյնապին:

×

Մութ - կապոյտ երկինք մը կար, որ աստղերու ծանրութեան ներքեւ պիտի փլէր կարծես: Մարդիկ կրնային շատ հեշտութեամբ մտերմանալ աստղերուն հետ երբ կը ճեղուէին եւ կարծես ոտքերուն առջեւ պիտի իյնային: Հեռուէն անցնող առուի մը զով ձայնը կու գար: Ատեն ատեն, մարդոց եւ ձիերու շարժումներ կային: Խարոյկին կրակը դեռ կը կայծկլտար մոխիրներու մէջէն: Զէրչի Կիրոս իր աչքերը կայծկլտացող կրակին յառած, հաւատաց որ Վարդաձորի բնակիչները ապահով պիտի կրնան վար գալ լեռնէն: Խալիլի հանդիպիլը եւ անոր տեղեկութիւնները Հաճի Մուսային մասին, իրեն այդ յոյսերը տուած էին: Ինչքա՜ն կարեւոր էր Խալիլին հանդիպիլը:

- Խալիլ, Տղաս, ես տակաւին չըսի քեզի: Հինգ օր է, որ Վարդաձորի լեռնէն վար իջած եմ որոշ աշխատանք տանելու, այլապէս, որպէս զինուորական մէկը, դուն լաւ գիտես, որ մենք պիտի կորսընցնենք կռիւը:

(Շար. 564)

Այրի Տիկին Լեւոն Շիրինեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Մուրատեան եւ զաւակը՝ Ալեքսանտր, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Հար - բութեան եւ զաւակը՝ Սիբէլ, Ռոզա եւ Ներսէս Տակառեան, ինչպէս նաեւ Շիրինեան, Տէվէճեան, Տակառեան, Մուրատ - եան, Հարբութեան ընտանիքները սրտի խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ - հօր, քեռայրին, եղբօր, հօրեղբօր, մօրեղբօր, ազգականին եւ խնամիին՝

ԼԵՒՈՆ ՇԻՐԻՆԵԱՆԻ
(Սեբաստացի)

մահը, որ պատահեցաւ Չորեքշաբթի գիշեր, Մայիս 12-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի, Մայիս 17, ժամը 14ին Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, 15 ռիւ Ժան - Կուժոն, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պանեօ - Բոմիւնալ գերեզմանատունը ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր ցաւակցութիւնները Տիկին Լեւոն Շիրինեանի, զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Տակառեան եւ Տէվէճեան ընտանիքներուն:

Գրիգոր Կուրպէթեան, Եւա, Ժաք Արիս Կուրպէթեան խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց աղջկան եւ քրոջ՝

ՍԻՐԱՆՈՅՇ ԿՈՒՐՊԷԹԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 11-ին:

Համաձայն ողբացեալին կամքին, մարմինը յանձնուեցաւ գիտութեան, յօգուտ մարդկութեան:

«ՅԱՌԱՋ».- Մեր ցաւակցութիւնները Կուրպէթեան ընտանիքին:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ–ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Մայիս 20
ՏՕՆ Է ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10–ին կը մատուցուի Պատարագ:

Նոյն օրը յատկացուած է նաեւ Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներու աշակերտներն ու Հաղորդութեան համար պատրաստուած մեր մանուկներն ու ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ Սուրբ Հաղորդութեան:

SAMEDI, 29 MAI — A 20 H. 30
UNIQUE RÉCITAL A PARIS
DU CHANTEUR ARMENIEN
NORAIR
Avec son ORCHESTRE (8 exécutants)
En Première Partie: Crown Production présente un Opéra - Film (1954)
ANOUSH
Théatre de l'Empire — 41, Avenue de Wagram

Location:
— Librairie PALOUYAN; 9, Rue de Trévise, Paris 9e — Tél:. 523. 24. 97
— Restaurant HAGOP; 9, Rue du Nil, Paris2e — Tél.: 296. 37. 41
— AZAD; 136, Rue d'Aboukir Paris 2e — Tél.: 233. 87. 87
— Retaurant EREVAN; 29, Rue Bergère, Paris 9e — Tél.: 523. 44. 75
— Restaurant SASSOUN; Issy - les - Moulineaux — Tél.: 638. 78. 58
— VIDEO - SON; 49, Rue Victor Hugo, 94140 Alfortville — Tél.: 375. 26. 89
— VIDEO - SON; 21, Rue Jules Michelet, 92700 Colombes
— Mme. DJEKNAVORIAN; Paris, Tél:. 501.98. 89

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Տէր եւ Տիկին Արտաշէս Սարեան իրենց եղբօր՝ Հրանդ Սարեանի մահուան 4-րդ տարելիցին առթիւ կը նուիրեն.- 100 Ֆ. Պանեօ - Բաշանի Հայկ. Դպրոցին, 100 «Յառաջ»ի բարգաւաճման, 100 Ֆ. Իզմիրի Հայրենակցական Միութեան, ստանալ «Յառաջ»էն:

U.G.A.B. - JEUNES
SAMEDI, 15 MAI — A PARTIR DE 22 H.
Soirée - Disco
Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Participation aux frais:
— 25 F. Membres — Etudiants
— 35 F. Membres ou Etudiants
— 50 F. Non - Membres

TENUE CORRECTE EXIGÉE

à Vendre
MACHINES RECTILIGNE DE TRICOT
Numéros: 10 et 6

S'adresser à Mme. BEDROSSIAN
35, Rue Emile Devaux — 75019 Paris

Téléphone: 205. 78. 87

«TERRES LOINTAINES»
Ապրիլի թիւը, որ յատկացուած է Հայերուն, ինչպէս հաղորդած էինք, կարելի է ստանալ հետեւեալ հասցէէն.-
15, VILLA MOLITOR — 75016 PARIS
Téléphone: 288. 25. 45

Samedi, 15 Mai, à 19 h.
Téléphonez au: 416. 11. 33
JEAN-CLAUDE DELACROIX
Répond à toutes les questions que vous vous posez, en direct, sur l'antenne de:
«Radio - Ask»
FM. 100 Mhz.

Radio-Trait-d'Union
RADIO ARMENIENNE
Région Lyonnaise
Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

Կիրակի, Մայիս 16-ին.-
Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասին եւ Հազարամեայ Հայաստանը (սքածը):

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Փարիզաբնակ մանուկներուն արձանագրութիւններուն համար, դիմել Տիկին Լ. Ֆորլանի.-
Հեռաձայն՝ 254 - 81 – 79

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.– Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Ջաւէն Գաբրիէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տէրոյեան եւ զաւակը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք փոխան ծաղկեպսակի նուէրներով, անձամբ, գրաւոր թէ մամուլով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց հօր եւ մեծ - հօր՝

ՍԱՀԱԿ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

MARBRERIE FUNÉRAIRE
CHARLES GAMAIN
Tél.: 389. 72. 61
CIMETIERE DE LA FONTAINE
Saint Martin — 94460 Valenton

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
Ե Ւ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
(ԺՍՖ)

Ուրբաթ, Մայիս 21, ժամը 20.30ին Մշակոյթի եւ արուեստի կեդրոնին մէջ:

6, Cité Wauxhall — Métro: République

Կը կազմակերպեն
ՇԱՏ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Նիւթ ունենալով՝
ՄԱՇՏՈՑ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ
Ե Ւ
ՄԱՏԵԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Բանախօս՝
ԲԱԲԳԷՆ ՉՈՒՔԱՍԶԵԱՆ
Մաշտոց Մատենադարանի Տնօրէնի տեղակալ:

Կը նախագահէ ու բանախօսը կը ներկայացնէ՝
ՓՐՈՖ. ԺԱՆ - ՓԻԷՌ ՄԱՀԷ
Արեւելեան լեզուներու ամպիոնի վարիչ:

Մուտքը ազատ է:

LA GRÈCE A LA CARTE
VOUS PROPOSE
PARIS - ATHÈNES - PARIS
1150 F.
DEPARTS DU: - 23/5 - 30/5 - 13/6 - 20/6

1390 F.
DEPARTS:
02/5 - 09/5 - 06/6 - 27/6
SEPTEMBRE

1490 F.(*)
JUILLET - AOUT
(*) SUPPLEMENT 200 F.
DU 31/7 AU 10/8

AINSI QUE TOUTES PRESTATIONS
(HOTELS - CIRCUITS - CROISIERE)
AU DEPART D'ATHENES

Pour tous Renseignements:
ARPI BODURYAN — ANITA TACHDJIAN
V. V. S.
5, Place A. Malraux - 75001 Paris
Tél.: 296. 37. 70
LIC.: 1539

OPTIMA Tours
PROCHAINS VOYAGES EN ARMÉNIE
DU 15 AU 29 MAI — DU 12 AU 26 JUIN — DU 14 AU 31 JUILLET
DU 4 AU 17 AOUT VOL SPECIAL DIRECT EREVAN

Nouveauté! Réduction importante pour les jeunes de 16 à 35 ans.

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES Organise 2 Voyages Directs:
a) LYON / EREVAN / BAKOU / TBILISSI / EREVAN / LYON
b) LYON / EREVAN / LYON
DU 4 AU 17 AOUT

Nouveauté! Réduction importante pour les jeunes de 16 à 35 ans.

SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
Renseignements et Inscriptions:

à Paris:
OPTIMA TOURS
67, Rue Quincampoix
75003 - PARIS
Tél.: 274. 27. 20

à Décines:
Maison de la Culture Arménienne de Décines
15, Rue du 24 Avril 1915 - 69150 DECINES
Tél.: (7) 849. 42. 97
Tous les jours, sauf Lundi,
de 10 à 12h. et de 14 à 19h.

VOYAGE ORGANISE PAR LE FOYER CULTUREL DE NICE
AVEC UN VOL DIRECT NICE / EREVAN
DU 25 SEPTEMBRE AU 9 OCTOBRE

Renseignements et Inscriptions:

Pour Nice et les Alpes - Maritimes:
— Monsieur IKEDJIAN Arthur
29, Avenue St. Augustin — 06200 NICE
Tél.: (93) 83. 35. 03 ou (93) 88. 76. 08
— Monsieur GEDIKIAN Vasken
Tél.: (93) 88. 06. 41

Pour le Var:
Monsieur KASSIGUIAN Raffi
8, Rue des Ecoles
83710 - MONTAUROUX
Tél.: (94) 76. 44. 23

Lic. A 946 (Agence Agréé INTOURIST)

Imprimé sur les Presses du Journal «HAR ATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
18
MARDI
18 MAI
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.173 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15 173

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ Քաննի փառատօնը, որդ, բացուեցաւ անցեալ օր Վառէնի գիշերը ֆիլմով, որուն հեղինակն է իտալացի բեմադրիչը՝ Էթթոռէ Սքոլա: Լուտովիկոս ԺԶ.ի փախուստի փորձի պատմութենէն աւելի, շրջանի մը մտայնութեան ներկայացումն է զոր ուզած է ընել հեղինակը: Այս փառատօնին մեծ նորութիւնը, սակայն, թրքական շարժանկարի մը ներկայացումն էր, քանի առաջին անգամն է: Դեռ կայ ֆիլմին եւ մանաւանդ անոր հեղինակին պարագան: Նախկին դերասան, յետագային բեմադրիչ՝ Եըլմազ Կիւնէյ 101 տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր եւ բանտին մէջէն է որ իր օգնականին միջոցաւ «վարձուցած» է ժապաւէնը: Յետոյ փախած, այսօր Քաննն է, ուր Հարիւրաւոր Թուրքեր ալ ցոյց մը ըրած են Քոռւաղէթին վրայ շարժանկարի ներկայացման առթիւ: Ֆիլմը՝ Եոլ (ուղի) կը ձգտի ճամբան գտնել երկրի մը որ ֆաշիզմի տակն է: Պատմութիւնն է հինգ բանտարկեալներու, որոնք առժամեայ արտօնութիւններ կը ստանան ու իւրաքանչիւրը (մէկը՝ Քիւրտ է) իր գիւղը կ'երթայ: Տոմինիք Ժամէ կը խօսի, ինչպէս՝ շատ քննադատներ, այս շարժանկարին մասին, բայց ինք շեշտը կը դնէ, անոր հակաթուրք քարոզչական բնոյթին վըրայ, քանի գրութիւնն իսկ կը խորագրէ՝ «Ինչպէ՞ս կարելի է Թուրք ըլլալ» ու կը գրէ ի մէջ այլոց թէ այս ֆիլմով Կիւնէյ անսահմանելի ամբաստանագիր մը եւ աղաղակ հակաքարոզչութիւն մըն է զոր կ'ընէ Թուրքիոյ դէմ: Այս փառատօնին ուրիշ մէկ նորութիւնն էր չինական ֆիլմի մը ներկայացումը: Նախքան ֆրանսական ֆիլմերը, որոնց ցուցադրութիւնը կը ըսկսէր Երկուշաբթի, ներկայացուեցաւ նաեւ բրիտանական ֆիլմ մը:

[illegible] ՄԱՐՊԼՕՑԻ լիբանանեան թերթին թղթակիցը՝ Ապու Ջահր յայտարարած է թէ ահաբեկչական արարքը, որ Ապրիլ 22-ին անցորդ կին մը սպաննեց եւ տասնեակ ուրիշներ ալ հաշմանդամ դարձուց, նախապէս պիտի կատարուէր Ջայնաս - թիտի Տունին դէմ: Ըստ իրեն որոշումը առնուած էր Դամասկոս, պայթումէն 48 ժամ առաջ, խիստ գաղտնի ժողովի մը ընթացքին որուն մասնակցեր է նախագահին եղբայրը՝ Ռիֆաաթ էլ Ասատ: Գործողութիւնը կատարողը երեք հոգինոց խմբակ մըն է, ըստ Ջահրի, որոնց անուններն ալ պիտի տայ, ի մօտոյ: Ներկայիս խիստ պաշտպանութեան ներքեւ է:

ՍԻԹՐՈԷՆԻ գործադուլին ելք մը գտնելու համար, բանակցութիւններ տեղի ունեցած Շաբաթ եւ Կիրակի, բաւական տարօրինակ եւ նոր դրութեամբ մը, քանի հարկ եղաւ հեռատեսիլի 7 գործիքներ տեղաւորել 7 սրահներու մէջ, ուր տեղ գրաւած էին տնօրէնութիւն եւ դաշնակցական սենտիքաներ: Այս ձեւը միակ կարելիութիւնը դարձած էր. տրուած ըլլալով որ աշխատանքի ընդհ. համադաշնակցութիւնը (Սէ - Ժէ - Թէ) կը մերժէր կողք կողքի նստիլ ազատ Սենտիքաներու համադաշնակցութեան հետ, զոր գործատիրութեան հլու - հպատակներ կը նկատէ: Թէեւ կարգադրութեան այս վիճակը դրութենէն ոչ ոք գոհ էր, բայց կացութիւնը փոխելու միակ ձեւը նկատուած էր: Երկուշաբթի օր, սենտիքաները (Սէ - Ժէ - Թէ-ն մեծամասնութիւն է) բանուորներուն պիտի ներկայացնէին առաջարկները՝ 3,50% յաւելում եւ ամսական նուազագոյն 200 Ֆ., մինչ պահանջն էր 400 Ֆ. ամսական:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ Ֆրանսայի բաժակը դէմ առ դէմ կը հանէր, Շաբաթ օր, Փարի Սէն - Ժերմէն եւ Սէն Թ'էթիէն եւ այս վերջինը 1-ի դէմ երկու կէտով կը յաղթէր, երբ վերջին վայրկեանին Փարի Սէն - Ժերմէն կը հաւասարեցնէր արդիւնքը: Ֆութպոլի ֆրանսական դաշնակցութեան որոշումով, կը մնար յաղթականները բաժնել 5-ական փենալթիով, ինչ որ բաւական ատեն կարելի պիտի չըլլար, դաշտ խուժած անկարգապահ բազմութեան մը պատճառով: Մինչ Հանրապետութեան Նախագահը, աջին ունենալով Փարիզի քաղաքապետը, համբերութեամբ կը սպասէր, որ վերջին արարը խաղացուի, բարձրախօսէն կոչեր կ'ըլլային որ ժողովուրդը պարպէ մարզադաշտը եւ ոստիկանական ուժեր կարելին կ'ընէին ժամ առաջ տեղ բանալու համար: Ի վերջոյ, ամէն ինչ կարգի կը մտնէր, բայց հինգական փենալթիէն, Սէն Թ'էթիէնի խմբապետը վերջինը չէր յաջողեր եւ Փարի Ս. Ժերմէն յաղթական կը հռչակուէր, քանի 2 – 2 արդիւնքէն ետք, ինք յաջողած էր նաեւ հինգ փենալթիները մինչ «կանանչները» միայն՝ չորս: Այս հանդիպումը «պատմական» կը նկատուի ֆութպոլի բաժակին համար քանի երկար ատեն է որ փարիզեան որեւէ խումբ բաժակի չէր հասած, խումբին նախագահն ալ արդէն, խանդավառութենէն դաշտը կը համբուրէր...:

ՌԸՆՈՅԻ Ֆլէնի գործատան մէջ Սէ - Ժէ - Թէ-ն բաւական զգալի ձախողութիւն մը արձանագրեց վերջին ընտրութիւններու ընթացքին ի նպաստ Սէ - էֆ - Տէ - Թէ-ի: Աշխատանքի ընդհ. դաշնակցութիւնը ձայներու 9,2%-ը կորսնցուց եւ միաժամանակ՝ մեծամասնութիւնը:

«ՔՈԹԻՏԻԷՆ ՏԸ ՓԱՐԻ», որ որեւէ բարեացակամ դիրք չունի վարչակարգին նկատմամբ, այլեւս յաճախ կորսնցնելով իսկ անաչառ եւ առարկայական նկարագիրը, որով ծանօթ էր երբեմնի՝ Ֆիլիփ Թէսոնը, հանրային կարծիքի քննութիւն մը հրապարակած էր Երկուշաբթի օր, ուրկէ կը պարզուի որ Միթերանի «սակը» կը բարձրանայ 56%-էն 64-ի, նաեւ Մօռուայի՝ 53-էն 58-ի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Արտաքին նախարարը՝ Շէյսոն, որուն ամէն մէկ ելոյթը փորձանք կը բանայ ընդհանրապէս (թէեւ հարկ է գիտնալ թէ իր ըսածները իսկապէս կաֆեր են թէ ոչ դիւանագիտական բարձր խաղեր...) անգամ մը եւս աղմուկ հանեց այս շաբաթավերջին Ֆիկառօ - Մակազինի, հրապարակած մէկ գաղտնի ներքին շրջաբերականի պատճառով: Իբրեւ հետեւանք իր Նախարարութեան՝ Ամերիկայի տնօրէնին մէկ տեղեկագրին Մալուիններու առընչութեամբ, Շէյսոն շրջաբերական մը կը հանէ «խորհրդածութիւններ Մալուիններու վրայ», ուր կ'իւրացնէ հոն տրուած հականգլիական արտայայտութիւնները, ի մասնաւորի նախկին մեծ պետութեան ինքնագոհ նկարագիրը եւ բնազդային արհամարհանքը Լատիններու (ռասթաֆուէռ գըրուած է շրջաբերականին մէջ, ինչ որ արտաքին Նախարարութեան մը բառամթերքին հետ խոտոր կը համեմատի...): Նախարարը Երկուշաբթի հակայարձակման կ'անցնէր, ըսելով որ հոն գործածուած բառերը իրմէ չեն (ստորագրութիւնը իրն է եւ ձեռագիր) եւ թէ անընական ու այպանելի է, որ նման գաղտնի նօթ մը ճամբան չեղի...

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՊՈՍԹԸՆԻ ԵՐՏՔ

ԽՄԲ. – «Հիւրրիյէթ» Մայիս 11-ի թիւին մէջ արտատպած է «Ճումհուրիյէթ»ի այս խմբագրականը, ուր մէկէ աւելի «շահեկան» խորհրդածութիւններ կան...

×

Պոսթընի շրջանին հիւպատոսին Օրհան Կիւնտիւզի սպանութիւնը ցաւալի դէպք մըն է, որ կուգայ անգամ մը եւս ապացուցանելու թէ հայկական տէրորը պիտի չդադրի: Երկու ամիս առաջ Օրհան Կիւնտիւզի սենեակը ռումբ մը տեղաւորուած էր եւ դիպուածով կըցաւ վերջին պահուն ազատիլ: Ըսել է որ ոճրագործները կրկին յարձակումի անցան եւ իրենց նպատակին հասան:

Ցաւալի դէպքին վրայ մինչ Անգարա իր այլեւս քիչէ դարձած հակազդեցութիւնը կ'արտայայտէր, երկու պետութիւններու պատասխանատուներու միջեւ աւանդութիւն դարձած ձեւակերպութիւնները կատարուած են: Ամերիկայի Անգարայի մեծ դեսպանը Արտաքին նախարարութիւն կանչուած է: Թուրքիոյ Ուաշինկթընի մեծ դեսպանն ալ Արտաքին Նախարարութեան մօտ սովորական դարձած դիմումները կատարած է: Թուրքիա իր «դաշնակից Ամերիկայ»էն պահանջած է որ պաշտպանութեան աւելի ազդու միջոցներ ձեռք առնուին. Ամերիկան ալ ըսած է, իր կարգին, որ անտարակոյս ձեռքէն եկածը պիտի ընէ: Ահաբեկիչները պախարակած եւ իր ցաւը յայտնած է:

- Միայն թէ Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութեան բացատրութիւններուն մէջ կէտ մը կայ, որ վիճելի է: Ըստ Անգարայի Պոսթընի մահափորձին նպատակն է «հանրային կարծիքին ապացուցանել, թէ դատի մը քարոզչութիւնը ընելու համար Եւրոպայի մէջ ձեռնարկըւած ահաբեկումները անցած են Ամերիկա». Մինչդեռ հայկական ահաբեկումին նախապէս Ամերիկայէն սկսելով արեւմտեան Եւրոպա տարածուած ըլլալը գիտնալու համար արխիւներ խառնելու հարկ չկայ: Դէպքերը տակաւին թարմ են յիշողութիւններու մէջ, եւ այս տեսակ մոռացումները ներելի չեն:

Դէպքին մէկ տարբեր երեսն ալ երկու պետութիւններու միջեւ եղած դիւանագիտական յարաբերութեանց հանրային կարծիքը գոհացնելէ հեռու ըլլալն է: Իրականութեան մէջ Ամերիկայի պատասխանատուութիւնը մեծ է: Որովհետեւ այս ահաբեկչութիւնը «Ամերիկա, Ֆրանսա, Լիբանան» առանցքին շուրջ կազմակերպուած է: Ամերիկա աշխարհի չորս ծայրերը տարածուած եւ զանազան առիթներով իր կարողութիւնը ապացուցած կեդրոնական լրատու կազմակերպութեան (Սէ. Ի. Ա.) մը ունի: Այս կազմակերպութեան «Ամերիկայի դաշնակիցներուն դէմ եղող քաղաքական գաղտնի ցանցը» չկարենալ մէջտեղ հանելը, կամ այս մասին որեւէ տեղեկութիւն ունեցած չըլլալը մտածել՝ անկարելի է: Հայկական ահաբեկումին գործած ոճիրները իբր պարզ ոստիկանական եւ կամ դաշնակցային ապահովութեան հարց նկատելը սխալ մըն է: Դէպքին քաղաքական ծաւալին որքան կարեւոր եղած ըլլալը պէտք է անպատճառ Ամերիկացիներուն յստակ կերպով հասկցնել:

Սէ. Ի. Ա.ն միայն իր երկրին մէջ չէ, այլ Միջին - Արեւելքի մէջ ալ շատ տարածուած եւ արմատացած գործելակերպ մը ունի: Այս մօտեցումով, Ամերիկայէն սկսելով Ֆրանսա եւ Միջին - Արեւելք երկարող հայ ահաբեկչական կազմակերպութիւններուն աշխատանքի ձեւը, յանակիցները եւ միլիթանները ճշդել շատ ալ դժուար գործ մը չէ:

Մեր «Դաշնակից Ամերիկա»ն հայ ահաբեկիչներուն դէմ ակամայ շարժիլը եւ խնդիրը դիւանագիտական փրոթոքոլի կանոններու եւ պարզ ոստիկանութեան մարզին մէջ տեսնելը, պիտի չբաւէ հարցը լուծելու:

Ժամանակը եկած է որ Անգարա այս ուղղութեամբ ամէն տեսակի տնօրինումներու մասին խորհի:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 11 - 13)

«ԳԻՔՈՐ» ԺԱՊԱՒԷՆԸ ՀԱՄԱՄԻՈՒԹԵՆԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻ ԱՐԺԱՆԱՑԱԾ

Տալլին տեղի ունեցած շարժանկարի համամիութենական փառատօնին մանկապատանեկան ժապաւէններու Բ. մրցանակը շնորհուած է «Գիքոր»ը պատրաստողներուն: Յովհաննէս Թումանեանի պատմուածքի հիման վրայ նկարահանուած ժապաւէնը Սերգէյ Իսրայէլեանի բեմադրական անդրանիկ գործն է: Ան երեսնամեայ փաստ մը ունի իբրեւ նըկարահան ծանօթ բեմադիրներու տասնեակ շարժանկարներու:

×

ՓՐՈՖ. ՍՈՒՐԷՆ ՊՕՂՈՍԵԱՆԻ ՍՏԵՂԾԱԾ ԽԱՂՈՂԻ ՆՈՐ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

Բարձր գնահատանքի արժանացած են Սուրէն Պօղոսեանի ստեղծած «Ներկենի», «Մեղրաբոյր» եւ «Ներկառատ» խաղողի նոր տեսակները, որոնք առատ բերք կուտան, կը դիմանան հիւանդութիւններու եւ կը տոկան սառնամանիքներու:

Գիւղատնտեսական գիտութիւններու Համամիութենական ակադեմիայի եւ Իտալիոյ խաղողի ու գինիի ակադեմիայի թղթակից անդամ Փրոֆ. Սուրէն Պօղոսեան կը համարուի խաղողի տեսակներու հիմնադիրներէն մէկը Հայաստանի մէջ: Ան ստեղծած է խաղողի տասնեակ տեսակներ, որոնցմէ շատեր բերքատուութեամբ կը գերազանցեն սովորական տեսակները: Անոնցմէ են, օրինակ, «Սեւանի»ն, «Գեղարդ»ը, «Մասիս»ը: «Մեծամօր»ի իւրաքանչիւր ողկոյզը կը կշռէ մօտ մէկուկէս քիլօ:

Գիտնականին ստացած տեսակները բազմիցս մրցանակներու արժանացած են միջազգային ու համամիութենական ցուցահանդէսներու մէջ: Անոնցմէ պատրաստըւած գինիները մօտ 30 ոսկէ եւ արծաթէ մետալներ նուաճած են միջազգային մըրցումներու ընթացքին:

×

ՅԱԿՈԲ ՀԷՔԷՔԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ ՄՈՆԿՈԼԻԱ

Մոնկոլիոյ մայրաքաղաք Ուլան Պաթորի մէջ բացուած է Հայաստանի լուսանկարչական արուեստի վարպետներէն Յակոբ Հէքէքեանի գործերու ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են բազմաթիւ լուսանկարներ՝ հայ ժողովուրդի տնտեսութեան, գիտութեան եւ մշակոյթի կալուածներէ ներս արձանագրած նուաճումները ցոլացնող: Այցելուներու ուշադրութիւնը գրաւած են «Բիւրականի ռատիօ - հեռադիտակը», որ Արեւելեան Գերմանիա մրցանակի արժանացած է, «Սեւանի ձըկնորսները», որ համամիութենական մըրցումներուն կարգ մը պարգեւներով գնահատուած է, Մարտիրոս Սարեանի դիմանկարը, Հայաստանի բնանկարները, հին Երեւանի գողտրիկ անկիւնները եւ այլ նկարներ:

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՄԸ ԼՈՒՍԱՆՑՔԻՆ

ՍՈՂՈՄՈՆԷՆ ՄԱԼՎԻՆԱՍ ԱՆՑՆԵԼՈՎ ՖՈՔԼԱՆՏՍԷՆ

Կարելի՞ է Հայ ըլլալ ու մնալ անտարբեր որեւէ հարցի նկատմամբ, մանաւանդ երբ կը վերաբերի հողի:

Ապրիլ 2-ին էր, երբ ամբողջ աշխարհին հետ ես ալ իմացայ, որ Արժանթինի վէնքի ուժով գրաւած է կղզիներ, որոնք իրեն պատկանելով հանդերձ, աւելի քան հարիւր քառասուն տարիէ ի վեր կը մնային բրիտանական տիրապետութեան ներքեւ:

Առաջին զգայնութիւնը, որ իր կարգին ցամաքահանում կատարեց հոգեկան աշխարհիս մէջ, գոհունակութիւնը եղաւ: Քիչ մը վերջ միայն անդրադարձայ ըզգացուած այդ թեթեւութեան զարմանալի հանգամանքին: Ի՞նչ կապ կրնայի ունենալ այդ նուաճումին հետ, ի՞նչ էին այդ երկու երկիրները ինծի համար: Անմիջապէս հաստատեցի, որ անընական բան մը կար այս բոլորին ետին, մանաւանդ որ հոգեկան կապեր ունէի Անգլիոյ հետ, անոր Շէյքսփիրին, Քրիստոֆըր Մառլոյին Պիկ Պէնին կամ Թայմզ օրաթերթին: Տարիներ առաջ մեծապէս տպաւորուած չէի՞ այն մանրավէպէն, որուն մէջ կար հարցում մը, թէ Հնդկաստանի ու Շէյքսփիրի միջեւ ընտրութիւն մը կատարելու պարտաւորութեան առջեւ ո՞րը պիտի նախընտրէին կորսնցնել, Անգլիացիներուն ջախջախիչ մեծամասնութիւնը անվարան ուզած էր պահել թատերագիրբանաստեղծը:

Իսկ Արժանթի՞նը, ի՞նչ է այս երկիրը, որուն լեզուն չեմ հասկնար նոյնիսկ:

Ուրե՞մն ...

Ուրեմն ինչո՞ւ այս կողմնակցութիւնը, ինչո՞ւ չատերու պէս չկրկնել՝ «Զինուոր ու Ճարոն պատերա՞զմ կ'ընեն, ինծի ի՛նչ...»:

Պօլի Սե՞նտան է պատճառը: Մեծն Բրիտանիոյ գաղթատիրական հին ուժ մը ըլլա՞լը, թէ, թէ՛ նաւերը, որոնք Արարատ չեն կրնար բարձրանալ...:

Երբ առաջին անգամ լսեցի Մալուին անունը ու չուտով հասկցայ, որ Մալվինաս կը կոչուէր ան՝ արժանթինեան հնչիւնով, Ֆոքլանտս՝ անգլիականով, անմիջապէս նախընտրութիւնս գնաց Մալվինասին ու բառը այնքան յարմար նկատեցի երգի մը, ինչպէս Նաթալին, - Օռլի-ն, ինչպէս Սան - Ֆրանսիսքօն, առանց մոռնալու անչուշտ Երեւան - Էրեբունին: Ժիլպեռ Պեքօ չէ՞ր կրնար հայցել, որ տանէին զինք հեռու, հեռու, ովկիանոսներէն անդին, մինչեւ Մալվինաս, մինչեւ այդ խոպան արշիպեղագոսը...

Խոպա՞ն...

Ահաւասիկ կղզիներ, որոնք տասն եւ չորս հազար քիլոմեթր անդին կը գտնուին եւ որուն համար Մեծն Բրիտանիա կ'ուզէ մռնչել, ի՛նչ կարեւորութիւն, թէ անընակելի են անոնք, անջրդի, հազարումէկ հովով բնակուած...

- Պէտք է Արժանթին ենթարկուի ՄԱԿ-ի 502 որոշումին ու ետ քաշէ իր ուժերը...

Կը տեսնէ՞ք, թէ յանկարծ որքա՛ն հեղինակաւոր չէշտ մը կը ստանայ խեղճ ՄԱԿ-ը: Պէտք է Արժանթին քաշուի, որովհետեւ ոչ մէկ հարց կարելի է լուծել բռնի ուժով, մանաւանդ որ տարիներ առաջ արդէն յայտարարուած է, թէ աշխարհի վրայ վերջ գտած է գաղութարարութիւնը:

Թիւ 502 որոշո՞ւմ...: Արդէն այդքան մեծ թիւով որոշո՞ւմ հաստատած է այդ կազմակերպութիւնը: Բայց հարց է, թէ այդ որոշումներէն քանի՞ն գործադրուած են, երբ նոյնիսկ ե՛ս կը ճանչնամ թիւերը մէկ քանիին որոնք կը մնան անպէտք ու անգործածելի ամբարտաւան ժողովուրդի մը համար:

Բայց Արժանթին պէտք է պարպէ իրեն պատկանող կղզիները ու վերադառնայ բանակցութիւններու, որոնք, ինչ հոգ, թէ հարիւր յիսուն տարի եւս կըրնան տեւել: Ամէն բանի մէջ պէտք է ձեւն ու խորքը ներդաշնակուին, ինչպէս քերթուածի մը պարզայ\ին կամ սիրարանութեան: Իրաւունք ստանալու ի՞նչ ձեւ է այս, պարոններ...

Ահաւասիկ բարկացած երկու ժողովուրդներ, ռազմանաւեր, օդանաւակիրներ, ամբաձիգ մարտանաւեր: Մինչ մէկու բարկութեան մէջ կատաղութիւնն է որ կը ցայտայ, միւսինին մէջ քնարականութիւն կայ, յուզականութիւն, կայ հաւատք: Կայ իսկական հայրենասիրութիւն: Տեղ մը կայ վիրաւորուած բարդոյթ մաշած մեծամասնութեան, ուրիշ տեղ՝ բնականութիւն, նոյնինքն պարզութիւն:

Այն պահուն, երբ կը գրուին այս տողերը, անորոշ է պատերազմին ելքը: Արդէն այս գրութիւնը ոչ մէկ կապ ունի ռազմավարական գիտելիքներու հետ: Սիսիեր - էկզոսէ-թերն ու ԱՄ - 39-ները կրնան նոյն հայթայթել փիլիսոփական, ռազմական Աստուածաշունչ մը ու գիտենք, թէ ինչ կը նշանակէ «փիրք»ի մը համար մասնակցիլ այդ յայտարարին: Արդէն ընկղմած են Պելկրանօ ու Շեֆիլտը, ամբակոծուած Սթանլիի օդակայանը ու կըղզիներուն չուրջ պլոքիւսին օղակը սեղմուած...: Կարեւոր չեն այս բոլորը:

ՄԱԿ-ը մէկդի, մէկդի նաեւ Եւրոպացիներուն նեցուկը, անոնց, տրամաբանութիւնը, չկա՞յ Սողոմոն նոր իմաստուն մը, որուն ներկայանան երկու «մայր»երը ու վերջնականապէս վճռուի «մանուկ»ին պատկանելիութիւնը: Երկու երկիրներէն ո՞րը համաձայն պիտի գտնուի անոր կիսումին:

Ծիծաղելի են մարդիկ երբ կը նստին հաշուի: Կ'արժէ՞, կ'ըսեն անոնք, կ'արժէ՞ նման կղզիներու համար ու չուրջ միայն երկու հազար բնակիչ ունեցող հողամասի մը համար զոհել աւելի մեծ թիւով նաւազներ, բոլորն ալ առողջ, բոլորն ալ գեղեցիկ, բոլորն ալ սիրելի: Բայց, բայց այդ մարդիկ ինչո՞ւ նկատի չեն առներ նաեւ այն վեց հարիւր հազար ոչխարները, որոնք կ'արածեն հոն...: Դրօշակի մը արժէքը զայն կազմող լաթի որակո՞վ կը պայմանաւորուի...:

Կարելի՞ է Հայ ըլլալ ու...

Մ. ՊՉԱՔՃԵԱՆ

Մայիս 10, 1982

«PLACE D'ARMENIE» ՄԸ ԷՔՍ-ԱՆ-ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 24-ի օրը, ժամը 18-ին, տեղի ունեցաւ Էքս - Ան - Փրովանսի մէջ, հանդիսաւոր բացումը «Արմենի» հրապարակի մը եւ պատին վրայ կնքուած պրոնզէ յուշատախտակի մը, հետեւեալ արձանագրութեամբ.-

Par les cimes inviolées de l'Ararat
Par la croix de St.Grégoire l'Illuminateur
Par la glaive de Vartan
PATRIE souvent meurtrie, parfois crucifiée
Mais toujours RENAISSANTE...
ETERNELLE ARMENIE
Le 24 Avril 1915,
le gouvernement turc décide
l'extermination du peuple arménien.
Hommage aux martyrs du
PREMIER GENOCIDE DU XXe SIECLE

Ահաւասիկ դարձեալ Թուրքիոյ համար «ծանրակշիռ եւ Պետութեան հարց մը» նամանաւանդ որ արձանագրութիւնը հրապարակի վրայ է եւ ոչ «բրիվէ» շրջափակի մը մէջ: Բայց, այս անգամ, այս, ֆրանսական կառավարութեան պաշտօնական ներկայացուցիչ չկար: Էքս - Ան - Փրովանսի քաղաքապետը՝ Ալէն ժուսաէն (Հ. Հ. Հ.) ինքն է որ քօղազերծեց յուշատախտակը, ներկայութեամբ տեղական քաղաքական անձնաւորութիւններու, Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեանի եւ Հայերու հոծ բազմութեան մը: Արձանագրութիւնը ծածկուած էր ֆրանսական եւ հայկական (կարմիր - կապոյտ - նարնջագոյն) եռագոյններով: Հայկական եռագոյնին գոյները կը չեշտենք, քանի անհամ մի - ջադէպ մը պատահեցաւ, որուն մասին լուռ կ'անցնինք չնսեմացնելու համար յիշատակի այս արարողութիւնը, որ ըսկսաւ Էքս – Ան - Փրովանսի Հայկական ու Մշակութային Միութեան նախագահ՝ Համբարձումեանի արտասանած խօսքերով՝ «Հայը այս աշխարհի վրայ եկած չէ քանդելու համար, այլ կառուցանելու եւ բերելու համար իր նպաստը քաղաքակըրթութեան: Հայոց ազգի, սիրելի զաւակներ, մնա՛նք հաւատարիմ մեր նախնիքներուն, ապրի՛նք եւ մնա՛նք Հայ»:

Միութեան անունով օրուան պատշաճ ճառը կարդաց՝ ժաքի Շամանաճեան: Շնորհակալութեան խօսքերէն յետոյ ուղղուած քաղաքապետին ընդգծեց Ապրիլեան սերունդի մնացորդացին արժանիքները, որոնք կեանքի դէմ պայքար մղելով յաջողեցան իրենց համարկումը ապահովել գտած երկիրներուն մէջ եւ փոխանցեցին Ջահը յաջորդող սերունդներուն: Շեշտեց հայ ազգի բերած նպաստը քաղաքակրթութեան եւ մասնաւորապէս յարաբերութիւնները արեւմտեան աշխարհի հետ: Ֆրանսական եւ հայկական եռագոյններուն կողք կողքի ծածանիլը խորհրդանիշն է ըսաւ Ֆրանք - հայկական դարաւոր բարեկամութեան խաչկիրներու շրջանէն սկսեալ: Անդրադառնալով հայկ. եռագոյնին աւելցուց՝ «ազգ մը առանց դրօշակի, կը նմանի ազգի մը առանց հոգիի, եւ որովհետեւ հայ ժողովուրդի հոգին ազատութեան խորհրդանիշ է, հայկ. եռագոյնը կը պատկանի համայն հայութեան եւ ընդմիշտ կը մնայ Ազատ Հայաստանի, Սեւրի դաշնագրի Հայաստանի դրօշակը որ փառքով բեղմնաւորուեցաւ Ղարաքիլիսէէն Սարդարապատ»: Ժաքի Շամանաճեան ապա վերլուծեց հայկ. հարցը Պերլինի վեհաժողովէն, Համիտեան ջարդերը, երիտասարդ Թուրքերը, տիպար որակումը տալով գործուած ցեղասպանութեան: Զարկեց ՄԱԿ-ի լռութիւնը, Թուրքիոյ ուրացումը եւ պատմութեան խեղաթիւրումը, ըսելով թէ պատմութեան այս հրէշային կեղծարարութիւնը ամէնէն անհանդուրժելի գըռգռութիւնն է եւ որուն դէմ Հայերը պիտի չդադրին պայքարելէ մինչեւ որ պարտոնապէս իրենց աջակցութիւնը չբերեն այն երկիրները որոնց քաղաքացիներն ենք, Թուրքերու կողմէ գործուած ցեղասպանութեան ճանաչման եւ դատապարտմանը: Իր խօսքին աւարտին, արտասանելով յուշատախտակին արձանագրութիւնը եզրակացուց, յայտարարելով՝ «յաճախ խոցոտուած, երբեմն խաչուած բայց միշտ վերածնող Հայաստանը պիտի մնայ մեր հաւաքական յիշողութեան եւ սրտերուն մէջ մինչեւ այն օրը, գուցէ հեռաւոր, բայց անխուսափելի, հայկական Հայաստանի վերագարթնումին»:

Քաղաքապետը՝ մէթր Ալէն Ժուսաէն նախ վերադծեց մեր պատմութիւնը Թուրք Սելճուքներու երեւումէն, Բիւզանդիոնի անկումէն, Օսմանեան Կայսրութեան հաստատումէն մինչեւ 1895, - 1915 մասնանշելով, թիւերով եւ անուններով, Հայոց կոտորածները եւ դահիճները: Ապա, 1917-ի Բոլշեւիկեան յեղափոխութիւնը, Հայաստանի Անկախութիւնը, Սեւրի դաշնագիրը, Մուսթաֆա Քեմալի յարձակումները եւ Հայաստանի սովետականացումը յայտարարեց.- «Թուրքերը կը մերժեն ճանչնալ ցեղասպանութիւնը եւ կը մերժեն վերադարձնել հայկ. հողերը, անտեսելով Սեւրի դաշնագիրը: Հայկ. հարցը կը մնայ այժմէական. միլիոնաւոր Հայեր կը պահանջեն իրենց հողերը»: Ցետոյ, Ալէն Ժուսաէն ընդգծեց արժանիքը Հայերուն, որոնք իրենց 2-րդ հայրենիքին համար, Բ. Համաշխարհային պատերազմի ընթացքին, կռուեցան եւ արիւն թափեցին, համակամ ըլլալով ֆրանսական դատին: Ֆրանսան, աւելցուց քաղա...

ԴԱՒՈՅԻ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻ ԶԻՆՔԸ

ԴԱՒՈՅԻ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻ ԶԻՆՔԸ

Գրեց՝ ՏԱՃԱՏ

Բ.- ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Մեր յեղափոխական պատմութեան մէջ չտեսնուած դաւաճանութիւն մըն էր տեղի ունեցածը: Պատճառներ եւ պատասխանատուներ անչուշտ գոյութիւն պիտի ունենային: Թէեւ 34 տարի է անցեր վըրայէն, բայց դէպքերը, դէմքերը, եւ պատճառները չարժապատկերի մը պէս մտքիս առջեւ կը պատկերանան: Թերեւս գտնուին այնպիսիներ որ թերահաւատ վերաբերում մը ունենան պատմածներուս մասին: Բայց ինչպէս գրութեանս սկիզբին ալ ըսած եմ, նպատակս է անաչառ կերպով ներկայացնել իրականութիւնը: Ես առիթ եմ ունեցեր վերջէն ալ սաւուղել՝ խնդրին չատ մօտէն կապ ունեցող անձնաւորութիւններէ:

Ամենաառաջին պատճառը փնտռելու է Դաւիթի իր իսկ ամբարտաւան, գոռոզ, փառասէր, յամառ ու կոպիտ բնաւորութեանը մէջ: Հազիւ 26 - 27 տարեկան, թիկնեղ, միջահասակ, աշխոյժ, աշխատող մէկն էր: Արհամարհոտ վերաբերում եւ հեգնանք ունէր դէպի նորերը, իրմէ նորերը եւ քիչ թէ չատ կրթուածները: Զինք ճանչցողները բոլորն ալ համաձայն են այս կէտի նկատմամբ իր անձնական փորձառութեամբ:

Մեծ չէնք մըն էր մեր տունը, որու մէկ մասը վարձու էինք տուած Վանի պարսիկ հիւպատոսին: Որով մեր տունը ենթակայ չէր խուզարկութիւններու Թուրք կառավարութեան կողմէ: Օգտուելով այդ հանգամանքէն՝ Վասպուրականի Կեդր. Կոմիտէն ինձ եւ Արսէնին էր յանձնած, երկու տարիէն աւելի, Վասպուրականի Դաշնակցական գրականութեան, Թռուցիկներու եւ բազմաթիւ այլ թղթերու տպագրութիւնը՝ մեր տան մէջ կատարելու: Սկիզբները տպագրութիւնը կը կատարուէր խմորատիպ ձեւով: Վերջէն Վռամեան Ամերիկայէն ուղարկած էր տիփլիքաթէօր գլանաձեւ տպագրական մեքենայ մը, որով 2 - 300 օր. կարելի էր տպել: Կային հայերէն եւ թուրքերէն բազմաթիւ Թռուցիկներ: Օրինակ – Տօնանմա, Քաջ Ալի Բէկ, Հրավառութիւն, Փախիր Ալի Բէկ, եւ չատ ուրիչներ: Նոյնպէս կը տպէինք «Սապահ Իւլ Խայր» թուրքերէն երկշաբաթաթերթ մը 12 եբեսնոց եւ 10×18 մասնաչափ մեծութեամբ: Ահագին աշխատանք էր, բայց կը տանէինք մեծ սիրով եւ խանդավառութեամբ: Այս գործերու բերումով պէտք կը լինէր ինձ հանդիպելու կարգ մը պատասխանատու փախստական ընկերներու: Թէեւ Կ. Կոմիտէի փախստական ընկերներ Դաւոյէն եւ ուրիչ գործակատար ընկերներու պատուիրած էին որ, իմ գիմումին անմիջապէս իրենց տեղերը ինձ յայտնեն, բայց անկարելի կը լինէր ինձ համար Դաւոյէն իմանալ անոնց թաքստոցները: «Զեմ գիտեր այսօր, ես չեմ փոխադրած զինքը», եւլն. պատճառաբանութիւններով կը մերժէր յայտնել»: Կը հեգնէր մեզ՝ երիտասարդներս՝ եւ քիչ թէ չատ մտաւորականներու ալ ինտելիգենտ ըսելով կը ծաղրէր:

Երկրորդ դրդապատճառը. Դաւօն տեւողի պատճառաւ Թուրք դատարանէն ամբաստանուած էր որպէս մարդասպան, եւ ի բացակայութեան դատապարտուած՝ 101 տարուան բանտարկութեան: Իր հօրեղբայրը, որ կասկածելի եւ մութ անցեալ ունեցող անձնաւորութիւն մըն էր, կը կասկածուէր թէ դիտմամբ կազմակերպած էր որ Թուրք կառավարութիւնը զինքն ու Դաւոյի Հայրը բանտարկէ: Այս միջոցաւ կառավարութեան կը հաւատացնէր որ թերեւս Դաւօն յանձնուէր: Բայց կառավարութիւնը չատ լաւ գիտէր թէ Դաւօն այդ կերպով ձեռք ձգել կարելի չէ, կ'ուզէին դաւադրութեամբ դրամ կորզել այս ձեւով: Դաւոյի հայրն ու հօրեղբայրը բանտէն լուր են դրկած իրեն՝ որ եթէ բաւական կաշառք դրամ խաղցուի մէջտեղ, գործը կարելի պիտի լինի կարգադրել եւ Դաւոյի վճիռն ալ բեկանել: Դաւօն կը դիմէ Կ. Կոմիտէին եւ 150 ոսկի կ'ուզէ: Յեղափոխութիւնը որ կազմուած էր այդ օրինակ չարիքներու եւ անիրաւութեանց դէմ կռուելու համար, կը մերժէ Դաւոյի դիմումը, բայց կը խոստանայ ծանօթ երիտասարդ Թուրք բարեկամներու միջոցաւ կարգադրել խնդիրը: Մինչ այս, մինչ այն բանտէն կ'արձակուին Հայրն ու հօրեղբայրը: Բայց նախապէս կը նեղուի Դաւօն՝ մերժուելուն պատճառաւ եւ կը մոլի զինաթափ կ'ըլլայ, ըսելով որ այսքան տարուան իր հաւատարիմ ծառայութեան փոխարէն այս փոքրիկ գումարը կը մերժեն իրեն:

(Շար. 3)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

=——+——=

ՍՈՖԻԱ

Ապրիլ 24-ին «Երեւան» Կազմակերպու-թեան նախաձեռնութեամբ հայկական գերեզմանատունը հաւաքուած է հոծ բազ-մութիւն մը, յարգելու համար Եղեռնի նահատակներու յիշատակը։ 1915-ի դէպ-քերու եւ ներկայ Հայաստանի վերելքի մասին խօսած է «Երեւան»ի կեդր. Վար-չութեան անդամ Գրիգոր Պարագեան։ Ներկաները մէկ վայրկեան ծնրադիր լռ-ութեամբ յարգած են հայ նահատակ-ներու յիշատակը եւ Եղեռնի յուշարձա-նին ծաղիկներ դրած։ Ոգեկոչումը վերջ-ցած է «Երեւան» երգչախումբի մեկնա-բանած երգերով։

×

ՊԼՈՎԴԻՒ

Ապրիլ 25-ին, «Երեւան»ի Վարչութեան կազմակերպութեամբ հոծ բազմութիւն մը հաւաքուած է Հայոց գերեզմանա-տունը, Եղեռնի յուշարձանին շուրջ։ Մ. Դանիէլեանի բանախօսութենէն ետք ներ-կաները մէկ վայրկեան ծնրադիր լռու-թեամբ յարգած են Ապրիլեան նահատակ-ներու յիշատակը։ Պարոյր Սեւակէն եւ Գէորգ Էմինէն բանաստեղծութիւններ արտասանուած են։ Ապա ծաղիկներ դրը-ւած են Եղեռնի յուշարձանին։

×

ՎԱՌՆԱ

«Երեւան»ի ակումբին մէջ, Ապրիլ 22-ին, ոգեկոչուած է Եղեռնը։ Բանախօ-սած է Վերժին Մեհթեմեթեան։ Զաւէն Տէրտէրեան խօսած է Կոմիտասի ողբեր-գութեան մասին։

Déclaration du Bureau politique du P.S.U.

« Victime du génocide perpetré par le Gouvernement turc en 1915, le peuple arménien vit, aujourd'hui dispersé à travers le monde et demeure depuis, spolié de ses droits nationaux en Arménie turque.

Aucun des moyens pacifiques uitilisés depuis 60 ans par le peuple arménien n'ont pu permettre d'aboutir à un quelconque règlement de la question arménienne.

Or, depuis 6 ans, le peuple arménien, au travers de ses organisations combattantes, est entré dans une phase de lutte active qui a enfin brisé le silence imposé depuis 60 ans au peuple arménien, et permis l'expression de ses revendications nationales sur la scène internationale.

Guidé par le principe de la défense des libertés et du droit des peuples à disposer d'eux-mêmes, le P.S.U. reconnait la légitimité de la revendication nationale arménienne en Arménie turque. Il soutient le peuple arménien dans sa lutte contre l'Etat fasciste turc et l'impérialisme, pour une solution juste et durable du problème arménien.

Dans l'immédiat, conformément aux engagements pris par le Président Mitterrand, le P.S.U. demande que le gouvernement français reconnaisse et condamne de façon claire et résolue le Génocide de 1915. Le P.S.U. entend intervenir afin que le gouvernement socialiste s'engage à faire condamner dans les Instances Internationales l'Etat fasciste turc qui persiste à nier la vérité historique du Génocide, ignore le fait national arménien et perpétue sa domination sur les territoires arméniens occupés.

BUREAU POLITIQUE
DU PARTI SOCIALISTE UNIFIE

Paris, le 5 Mai 1982

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՓՈՂԱՅԻՆ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲԸ ԼԱՏՎԻՈՅ ՄԷՋ

Երեւանի պետական փողային նուագա-խումբը հրջապտոյտի ելած է Լատվիա։ Վալմիէրի քաղաքի մշակոյթի տունը տե-ղի ունեցած երեկոյթի նուագախումբը, ղեկավարութեամբ Հայկազ Մեխայեանի, հնչեցուցած է հայ եւ լատվիացի երա-ժիշտներու գործեր։ Լատվիոյ արուեստա-սէր հասարակութիւնը ծանօթ է նաեւ Հա-յաստանի Ֆիլհարմոնիայի սենեկային նուագախումբին, որ յաճախ հնչեցուցած է Եդուարդ Միրզոյեանի, Տիգրան Ման-սուրեանի եւ այլ հայ երաժիշտներու գոր-ծերը։

×

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵՆԷՆ ՆՈՐ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ԵՒՍ

Երեւանի մէջ մեծ տպաքանակով լոյս տեսած է ամերիկացի գրող Շերուուտ Անտերսընի «Ջախորդ սպիտակամորթը» վէպը, հայերէն։ Ներկայիս թարգմանիչ-ները կ՚աշխատին անոր պատմուածքնե-րու «Ուայնսպուրկ, Օհայօ» ծանօթ գիր-քին վրայ։ Վերջին ժամանակներուն ամե-րիկեան արձակէն վեց հատորներ հրա-տարակուեցան հայերէն։ Ասկէ առաջ լոյս տեսած էին Ճօն Սթէյնպէքի, Ֆրենսիս Սքօթ Ֆիցճերըլտի, Ուիլեըմ Սարոյեանի, Ճերոմ Սելինճըրի եւ Թրումըն Քափոթի ընտիր երկերու հաւաքածոները։

×

ՄԷԹՐՕՆ Կ՚ԸՆԴԼԱՅՆԷ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ

Լենինգրադի մէջ պատրաստուած հո-րատման նոր թէքնիքի օգնութեամբ, Ե-րեւանի մէթրոյի շինարարութեան մէջ, ամէն ամիս մինչեւ 40 մեթր ստորերկր-եայ ուղի կը բացուի։ Զրերկրաբանական բարդ պայմաններու համար հորատան-ցումի այդ «արագութիւնը» շատ բարձր կը համարուի։ Այս ձեւով կարելի կը դառնայ արագօրէն մեծցնել ստորերկր-եայ մայրուղիներու երկարութիւնը։ Նոր գիծը կ՚երկարի դէպի Երեւանի արդիւ-նաբերական շրջանը՝ հարաւ-արեւելք։ Հոս կառուցուող վերերկրեայ կայարանը ստացած է «Գործարանային» անունը։

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՍԱԽԱՆ - ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ Միութեան տարեկան Ընդհ. ժողովը գումարուեցաւ, Շաբաթ, Մայիս 8, 1982, Ալեք Մանուկ-եան Մշակութային Կեդրոնը։

Գործունէութեան եւ հաշուական տե-ղեկագրերը վաւերացուեցան միաձայնու-թեամբ։ Մեծապէս գնահատուեցան միու-թեան կրթանպաստ յատկացումները հայ վարժարաններուն, որոնց գումարը, ե-րեք տարուան ընթացքին, կը հասնէին երեսունեւվեց հազար երկու հարիւր ֆը-րանքի։

Վարչական կազմը վերընտրուեցաւ հե-տեւեալ կերպով.-

Նախագահութիւն՝ Հ. Գալուստեան, Ա. Կիւլխատեան եւ Ա. Կարապետեան։ Ա-տենադպրուհի՝ Շ. Ժամկոչեան, Ատենա-դպրուհի՝ Ս. Սերոբեան, Գանձապահ՝ Զ. Սարեան, Հաշուակալ՝ Թ. Կէվշէնեան, Խորհրդականներ՝ Ի. Գահինեան, Հ. Չէ-փինեան եւ Վ. Պասմաճեան։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(Կճիf)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՍՊԱՀԱՆԻ շրջանի Շահին - Շահր քա-ղաքի «Սասուն» Միութեան կազմակեր-պութեամբ տեղի ունեցած է տարազներու ցուցահանդէս մը, ուր Նոր Ջուղայի «Սա-սուն» Միութեան անդամները ներկայա-ցուցած են հայկական ժողովրդական, զինուորական եւ ֆետայական տարազ-ներ, որոնք մեծ տպաւորութիւն ձգած են աւելի քան վեց հարիւր ներկաներու վը-րայ։ Ցուցադրութիւնը տեղի ունեցած է Շահին - Շահրի հայկական «Վարդանանց» վարժարանի սրահին մէջ։

×

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ «Ուոլտորֆ Աստորիա» պանդոկին մէջ, Ապրիլ 18-ին, տեղի ու-նեցած է Անթիլիասի Դպրեվանքի յիս-նամեակի տօնախմբութեանց փակման հանդիսութիւնը, որուն ներկայ եղած են շուրջ 300 հայ եւ օտար հիւրեր որոնց մէկ մասը՝ զանազան քաղաքներէ։ Յայ-տագիրը վարած է Ազգ. Վարչութեան ա-տենապետը՝ Սարգիս Թըչոյեան։ Խօսք առած են վերապատուելի Սաթըն, Փը-րոֆ. Րիչըրտ Յովհաննէսեան, Փրոֆ. Վարդան Գրիգորեան եւ Տոքթ. Հրանդ Մարգարեան։ Թեմին առաջնորդը՝ Մես-րոպ Եպիսկ. Աշճեան, հայերէն եւ անգ-լերէն խօսք առնելով Կիլիկեան Իշխանի շքանշաններ յանձնած է Նիւ Խոթ Ըր-լիֆի բազմամեայ նախագահ Քլիվլէնտ Տաճի, Տիկին Տոլորէս Զօհրապ - Լիփ-մանի եւ Տոքթ. Արա Տումանեանի ու իր կնոջ։ Մեսրոպ Եպիսկ. յայտարարած է, թէ ցարդ Դպրեվանքին 252 հազար տո-լար նուէրներ եւ խոստումներ կատար-ուած են Արեւելեան Ամերիկայի եւ Գա-նատայի թեմէն։

…քայլերը, ազատութեան եւ ապաստանի հող է, 1789-ի պատգամը ազատութեան եւ եղբայրութեան պատգամ մըն էր ու այսօր բացումը կատարելով այս «Փլաս տ'Արմէնի»ի հաւատարիմ կը մնանք այդ պատգամին։

Այս հանդիսութեան փակման խօսքը ը-րաւ Ցակոբ Եպիսկ. Վարդանեան։ Կէս առ կէս առաւ յուշատախտակին վրայ ե-ղած արձանագրութիւնը, ու բացատրեց պատմական իմաստը այս տողերուն եւ Մնմարանեց։ Աւելի ծանրացաւ 1915-ի ցեղասպանութեան վրայ, ըսելով թէ 67 տարիներէ ի վեր Հայ ժողովուրդը չէ մոռցած. ընդհակառակն իր մտքին եւ սրտին մէջ վերարծարծուած է այս յիշա-տակը եւ հասկցած է որ կարեւոր է պահպա-նել իր մշակոյթը, իր անցեալը, իր պատ-մութիւնը եւ որոնց համար կ՚արժէ զո-հողութիւններ ընել։ Լաւ պիտի ըլլար մէկդի դնել անհասկացողութիւնները եւ ցոյց տալ ապրելու մեր կամքը, մեր հա-ւատքը, արժանի ըլլալ մեր անցեալին։ Ցակոբ Եպիսկ. Վարդանեան, շնորհակա-լութիւն յայտնեց Էքս - Ան - Փրովանսի քաղաքապետին, ու անոր միջոցաւ Ֆը-րանսական Պետութեան։

×

Այս թղթակցութիւնը ըրինք, մեզի տրուած բնագիրներուն հիման վրայ (առ-նուած Մանիֆէթօֆոնէ) քանի նոյն օրը եւ նոյն ժամուն (Ապրիլ 24, ժամը 18-ին) կը գտնուէինք Մարսէյլի մէջ կատարուած ցոյցին. ինչ որ կը բացատրէ նաեւ յա-պաղումը։

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
«ՅԱՌԱՋ»Ը
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

- Դուք կորսնցուցած էք կռիւը, եթէ Թուրքերը պաշարուած պահեն լեռը, առանց նոյնիսկ հրացան մը արձակելու։ Ձեր մեծագոյն թշնամին ձմեռն է, որ կուգայ։ Ինչքա՜ն ալ ուժեղ ըլլաք, չէք կրնար պայքար տանիլ այդ դաժան ու-ժին դէմ եւ լերան վրայ։ Ուզէք թէ չու-զէք, պիտի գտնէք ելք մը եւ կամ ջար-դուելու գնով պիտի կորէք շղթան։ Այն 300 հոգին, որ ճամբայ ելած է Պարսկաս-տանէն, բաւարար պիտի չըլլայ, թէեւ, Կիրոս էֆէնտի, ձեր ֆէտայիներու հա-մար շղթայ կորելը դժուար չէ։

- Առայժմ երեք ամիսէն աւելի ունինք առաջին ձիւնին։ Մեզի համար վտանգա-ւորը նաեւ զէնքի ու ռազմանիւթերու պակասն է։ Երբ բաւարար չափով զէնք ունենանք, կը հաւատամ, որ կարելի պի-տի ըլլայ շղթան ճեղքել եւ ժողովուրդը ապահով անցընել Պարսկաստանի սահմա-նը, նորէն ապաւինելով լեռներու պաշտ-պանութեան։

«Դուն ան ըսէ, տղաս», խօսեցաւ Կի-րոս աւելի ծանրացնելով իր բառերը, ը-սիր, որ Գարափունարի մէջ խումբ ունիք եւ քու անձնական բարեկամը այնտեղ Թրքական պաշտօնեայ է։ Հետաքրքիր է գիտնալ թէ ի՞նչ է պաշտօնը։

- Ան հարիւրապետ է էնտեղ։

- Էդ շատ լաւ, հիմա բաւական մօտե-ցանք։ Բարեկամդ ուէ՛ աոեն պիտի ու-զէ՞ Վարդաձորի կռուին օգտակար ըլլալ։ Կը վստահեցնեմ, որ կեանքի վտանգ չկայ։

- Ան շատ լաւ մէկն է, եթէ բացատրը-ւի, շատ լաւ կը հասկնայ, ու չի խնա-յեր։ Անշուշտ լաւ պիտի ըլլար, որ անոր պաշտօնը չվտանգուէր, որովհետեւ որ-պէս զինուորական պաշտօնեայ՝ մեզի բաւական օգտակար պիտի ըլլայ։

– Նայէ, Խալիլ, տղաս, ա՛յս առաջին փորձը պիտի ըլլայ մեր գործակցու-թեան։ Յետոյ պիտի տեսնես, որ այս ծա-ռայութեան փոխարէն հարիւրապետիկը աւելի օգտակար պիտի ըլլանք ձեզի։ Հայրդ կախաղան չէր բարձրանար, եթէ մտիկ ընէր մեզի։ Մերինները կ՚ուզէին հայրդ փախցնել բանտէն, հակառակ ծա-նըր վտանգներու։ Յաջողութեան առա-ջին գաղտնիքը, տղաս, նայէ որ թըշ-նամիդ լաւ ճանչնաս։ Հայրդ միամտու-թիւնն ունէր հաւատալու, որ զինք կա-խաղան չեն բարձրացներ։ Կախաղանի վճռէն յետոյ, արդէն անկարելի եղաւ ա-զատել։ Բանտի պարիսպներուն վրայ, փողոցը, բակին մէջ զօրքերով լեցուցին, երբ իմացան, որ հայրդ բանտէն փախ-ցընելու շշուկներ կան։ Ըսել կ՚ուզեմ, մենք միշտ ալ մեր լաւագոյնը ուզած ենք բերել ձեր շարժման եւ այդ նկատած ենք նաեւ մեր շարժումը, ինչքան ատեն որ Թուրքին դէմ է։ Մենք վաղը կ՚իջնենք Գարափունար. հոն կը տեսնենք բարե-կամդ ու միասին կը խորհրդակցինք։

– Չգիտեմ թէ ի՞նչ է միտքդ։ Պէտք չունիմ ըսելու, որ այնտեղ, մերինները տակաւին անփորձ են։

- Չէ, շատ դժուար չէ։ Նորէն մերին-ներն են որ պիտի կատարեն գլխաւոր գործը. միայն թէ, եթէ պէտք ըլլայ, ինձ կը տրամադրես վեց - եօթը ջորի եւ երկու մարդ։ Ըսեմ, ըսեմ, Սենեքերիմին խօսած եմ արդէն։ Գարափունարի պա-հեստանոցէն պէտք է զէնք հանել եւ Վար-դաձոր հասցնել։

- Միթէ՞ կարելի է, Կիրոս էֆէնտի։ Մենք մեր հնարաւոր միջոցները կը տրա-մադրենք քեզի, քանի որ դուն ինքդ այդ գործին մէջն ես։ Իմ խումբին համար նոյնպէս պէտք ունիմ Թուրք բանակի զէնքերուն։

– Իմ այս գործին մէջ ըլլալը այնքան կարեւոր չէ, որքան երեւանցի Մալխա-սին մասնակցութիւնը։

- Ըսել կ՚ուզես, այդ մարդը տակա ո՞ղջ է, - հարցուց Խալիլ զարմացած։

- Անշուշտ, անշուշտ. ան հազիւ 62 տա-րեկան է։

Խալիլին համար ահա ուրիշ հերոսի մը անունը, որ ատենին մեծ աղմուկ բարձ-րացուց Կովկասի փոխարքային սպանու-թիւնով. ան յաջողած էր սպաննել եւ ազատիլ, երբ փոխարքան կ՚անցնէր օր ցերեկով, 20 թիկնապահներով եւ կառ-քին չորս ձիեր լծած։

(Շար. 565)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Զաւէն Գաբրիէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տէրոյեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց հօր՝

ՍԱՀԱԿ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Մայիս 23, Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

U. G. A. B. - MARSEILLE

Lundi, 24 Mai — à partir de 18 h.

Présentation de:
« L'HISTOIRE DES ARMENIENS »
Paru aux Editions PRIVAT

Sous la Préidence d'Honneur de
M. NAPOLEON BULLUKIAN
(Président de l'UGAB - France)

En présence de
M. GERARD DEDEYAN
(Directeur de l'ouvrage)

M. PHILIPPE WOLFF
(Membre de l'Institut)

et de l'Editeur

U. G. A. B. — MARSEILLE
33, Rue Pierre Puget — 13006 Marseille

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, Rue de Madrid — 94140 Alfortville

Conférence - Débat

avec
SERGE AFANASYAN
Auteur de l'ouvrage:
«L'ARMENIE, L'AZERBAIDJAN ET LA GEORGIE DE L'INDEPENDANCE A L'INSTAURATION DU POUVOIR SOVIETIQUE 1917 - 1923»
Sur le thème:
« LES RELATIONS TURCO - SOVIETIQUES ET L'ARMENIE DE 1919 - 1921 »
L'AUTEUR SIGNERA SON OUVRAGE
LE VENDREDI, 21 MAI — A 21 H.

U. G. A. B. - PARIS

PRESENTE
JANET MAFIAN-ALTOUNIAN
RECITAL DE PIANO
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Le Samedi, 22 Mai — à 21 h.

Au Programme:
BACH — HAYDN — RAMEAU — FAURE
RAVEL — JONGEN — KHATCHADOURIAN

Réservation de places:
U. G. A. B. — Tél.: 520. 03. 18

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ
ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ

ԳՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

Նախագահութեամբ՝
ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆԻ
Նուիրուած՝ բանաստեղծներ՝
ԱՀԱՐՈՆԻ ԵՒ ՋԱՆԳՈՒԻ

Կը խօսին՝
ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Ահարոն)
Ե ւ
ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ (Ջանգու)

Մայիս 23, Կիրակի, ժամը՝ 16-ին
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles - 75017 Paris

Կ'արտասանեն՝
Արմենուհի Բալուեան: Պ. Պ. Ն. Պըշտիկեան, Վ. Նաւասարդեան:

Մուտքը ազատ է:

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի նպաստ Լիոնի Հայոց Եկեղեցւոյ Նորոգութեան եւ հովանաւորութեամբ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

Լիոնի հայերէն խօսուն թատրոնը կը ներկայացնէ Ուրբաթ, Յունիս 4-ին երեկոյեան ժամը՝ 8.45-ին՝ «Տայը Կարապետ»ը կամ «Ամերիկահայ փեսացուն» Սիկալ սրահին մէջ:

60 Ավընիւ տը Սաքս, Լիոն 6-րդ.

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել՝ Լիոնի Հայոց Եկեղեցին, կամ խաղացող անդամ, անդամուհիներուն:

EN SOUSCRIPTION

Հայոց Պատմութիւն

Histoire des Arméniens

Sous la direction de GERARD DEDEYAN
Maître - Assistant à l'Université Paul - Valéry de Montpellier

Un volume, 700 pages, au format 180 x 230 mm.
Imprimé sur vélin et comportant 32 planches d'illustrations en hors-texte, relié toile.

PRIX DE SOUSCRIPTION JUSQU'AU 24 MAI
169 F. au lieu de 197 F. à Parution

Toute souscription donne droit à une magnifique reproduction rehaussée de couleur d'une carte du XVIIIe siècle de l'Arménie et de la Géorgie publiée en 1766, par les géographes du Roy.

Bulletin de Souscription

NOM: ..

ADRESSE: ..

Code Postal:

A RETOURNER
Accompagné d'un chèque de 169 F. + 30 F. (frais d'envoi)
à LA LIBRAIRIE ORIENTALE — H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur - le - Prince — 75006 Paris — Tél.: 326. 88. 65

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Փարիզաբնակ մանուկներուն արձանագրութիւններուն համար, դիմել Տիկին Լ. Ֆորլանի.-
Հեռաձայն՝ 254 - 81 - 79

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Մայիս 24, ժամը 20.30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը:

Diapositives

Շաւիլի Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան Մշակութային Յանձնախումբը կը կազմակերպէ՝
ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
Շաբաթ, Մայիս 22, ժամը 20.30-ին
Շաւիլի Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:
4, Rue de Trois - Champtiers — Chaville
LES DIAPOSITIVES
de l'Organisation Terre et Culture
et le Film: «SAINT THADÉE» (16 mm.)

OPERA DE MARSEILLE
VENDREDI, 4 JUIN, A 20H.45

CONCERT DE GALA

AU PROFIT DE LA

Fondation Aram Khatchatourian

SOUS LA PRESIDENCE DE
GASTON DEFFERRE
(Maire de Marseille, Ministre d'Etat, Ministre de l'Intérieur et de la Décentralisation)

L'ORCHESTRE DE L'OPERA DE MARSEILLE
Sous la direction de
JANOS FURST
Avec la participation de

MYRIAM BIRGER (Pianiste) — JEAN TER-MERGUERIAN (Violoniste)

au Programme:

Mascarade	A. KHATCHATOURIAN
Concerto N° 1 pour piano	TCHAIKOVSKI
Concerto en Ré-Majeur pour violon	BEETHOVEN

LOCATION A L'OPERA — A PARTIR DU VENDREDI 28 MAI

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
(Métro: Courcelles)
Tél.: 520. 03. 18 — 227. 12. 26

ACTIVITES PERMANENTES
— TOUS LES MERCREDIS:
Cours d'Arménien
(pour les jeunes de 7 à 12 ans)
Enseignant: Mme KARAKAYAN Anna
Cours de Danse Folklorique
Enseignant Mr. PEHLIVANIAN
(pour les jeunes de 7 à 12 ans)
A partir de 14 h.
— TOUS LES VENDREDIS:
CHORALE
Dirigée par Mr. YANBEKIAN
U.G.A.B. — PORTE OUVERTE
Caféteria et Jeux de Reflexion
A partir de 20 h
— TOUS LES SAMEDIS:
Cours d'Arménien (Adultes)
Enseignant Mr. KARAKAYAN Garabed
de 12h.30 à 14h.30
Cours de Photo
Labo, Chasse d'image, Composition
Eneignant Mr. NOUBARIAN Ochine
de 14 à 16 h.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կեսարիոյ եւ շրջանի Հայրենակցական Միութեան՝ Ապրիլ 18, ճաշին (տարեց հայրենակիցներու ի պատիւ) հետեւեալ նուէրները եղան.- Տոքթ. Խաչիկ Տամլամեան և Տիկին Պախթիարեան 1500 Ֆ., Պ. Տորք Տէր - Յակոբեան, Պ. Վահրամ Մոստիչեան, Պ. Գէորգ Սաատէթեան, Տիկին Հելեն Տամլամեան 1000-ական Ֆ., Պ. Միհրան Եփրեմեան, Տիկին Արշալոյս Միւթէվէլեան 2000-ական Ֆ., Տիկին Նորա Տամլամեան - Տէր - Յակոբեան 1000 Ֆ., Տիկին Արշակուհի Դաւիթեան, Պ. Սարգիս Թէքեան 200-ական Ֆ.:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Cours et Atelier d'Art - Dramatique
Eneignant Mr. ALTOUNIAN Alex
de 15h. à 18h.
Ping - Pong et Jeux de Reflexion
A partir de 20 h.

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Այրի Տիկին Մարգրիտ Լեւոն Տօնիկեան իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տիկին Վարդուհի Շիրինեանի, զաւակներուն, ինչպէս նաեւ Տակառեան ընտանիքին՝ Լեւոն Շիրինեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղիկի 250 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Ուխտագնացութիւն դէպի ՀԱՅՐԵՆԻՔ
Ե Ւ
Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին

ՅՈՒԼԻՍ 19 — ՕԳՈՍՏՈՍ 1

Կազմակերպուած՝
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ
ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Հոգաբարձութեան կողմէ:

Խումբին կ'ընկերանայ՝
ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ
Կը մասնակցի նաեւ՝
Առնուվիլի Քաղաքապետ
CLAUDE BIGEL

Արձանագրութեանց համար դիմել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը.-
31 - 33, Rue Saint - Just
95400 — ARNOUVILLE-LES-GONESSE
Tél.: 985. 28. 77

Organisation Technique:
SABERATOURS

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Հինգշաբթի, Մայիս 20
ՏՕՆ Է ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ ՔՐԻՍՏՈՍԻ

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ
ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ՕՐ

Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ առաւօտեան ժամը 10-ին կը մատուցուի Պատարագ:

Նոյն օրը յատկացուած է նաեւ Հայ Մանուկներու Հաղորդութեան:

Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր դպրոցներու աշակերտներն ու Հաղորդութեան համար պատրաստուած մեր մանուկներն ու ծնողքները կը հրաւիրուին մասնակցելու պատարագին եւ Սուրբ Հաղորդութեան:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՅՈՒՆԻՍ 13-ԻՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի Խնամակալութիւնը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ հետեւեալ նուիրատուութիւնները.- Ա. Բ. (Լիոն) 2000 Ֆ. Եղեանի զոհերու յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Կ. Սարեան 200 Ֆ. իրենց քրոջ եւ քեռայրին՝ Տէր եւ Տիկին Բ. Քէշիշեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Վ. Շահինեան 200 Ֆ. իրենց մօր՝ Տիկին Պ. Նուբեանի յիշատակին, Պ. Կառավարեան ընտանիք 50 Ֆ.:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
Ե Ւ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
(ԺԱՖ)

Ուրբաթ, Մայիս 21, ժամը 20.30-ին Մշակոյթի եւ արուեստի կեդրոնին մէջ:
6, Cité Wauxhall — Métro: République

կը կազմակերպեն
ՇԱՏ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
Նիւթ ունենալով՝
ՄԱՇՏՈՑ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ
ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ
Ե Ւ
ՄԱՏԵԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ
Նկարներու ցուցադրութիւն
Բանախօս՝

ԲԱԲԳԷՆ ՉՈՒԳԱՍԶԵԱՆ
Մաշտոց Մատենադարանի Տնօրէնի տեղակալ:

Կը նախագահէ ու բանախօսը կը ներկայացնէ՝

ՓՐՈՖ. ԺԱՆ - ՓԻԷՌ ՄԱՀԷ
Արեւելեան լեզուներու ամպիոնի վարիչ:

Մուտքը ազատ է:

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
19

MERCREDI
19 MAI
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

LE NUMERO 2 F. 50

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.174 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15 174

ԼՈՍ - ԱՆՃԸԼԸՍ

ՍԱՍՈՒՆԵԱՆԻ ԴԱՏԻՆ ԹՈՒԱԿԱՆԸ Կ՚ՈՐՈՇՈՒԻ ՄԱՅԻՍ 21-ԻՆ

Մայիս 7-ի եւ 8-ի մեր թիւերով հա-ղորդած եւ անկատար առաջին տեղեկութիւն-ներ տուած էինք Համբիկ Սասունեանի նախնական դատավարութեան մասին, որ տեղի կ՚ունենար Մայիս 5-ին եւ 6-ին: Այսօր եւ մեր պաշտօնակից՝ «Ասպարէզ»ի Մայիս 8-ի թիւէն կ՚արտատպենք այդ տեղեկութեան մանրամասնութիւնները: (Ըստ ամերիկեան օրէնսդրութեան այս նախնական դատը կամ ունկնդրութիւնը (հիըրինկ) նպատակ ունի ճշդելու ձերբա-կալուած անձին ամբաստանուիլը կամ չամբաստանուիլը: Համբիկ ամբաստան-ուած է:

×

Համբիկ Սասունեանի նախնական դա-տավարութեան աւարտին, Հինգշաբթի, Մայիս 6-ի կէսօրէ առաջ ժամը 11-ին, Լոս-Անճըլըսի քաղաքային դատաւոր Ճորճ Լ. Պըրք, հիմնուած դատախա-զութեան ներկայացուցած վկաներուն արտայայտութեանց եւ ապացոյցներուն վրայ, որոշեց Համբիկը պաշտօնապէս ամբաստանել Լոս-Անճըլըսի Թուրք հիւ-պատոս Քեմալ Արըքանի սպանութեան համար: Մայիս 21-ին, Համբիկ պիտի ներկայանայ դատարան, ուր պիտի ճշդ-ուի դատավարութեան թուականը:

Համբիկի նախնական դատավարութիւ-նը սկսած էր Չորեքշաբթի, Մայիս 5-ի առաւօտեան ժամը 8.30-ին, Միացեալ-Նահանգներու Ռճրայըն Ատեանի շէնքին մէջ: Նոյն ժամուն, շէնքին առջեւ հայ երիտասարդներու բազմութիւն մը հա-ւաքուելով ցոյց կատարեց՝ Համբիկի ա-զատ արձակումը պահանջող պաստառներ բռնած:

Դատախազ Տէնիս Չոթ վկայութեան կանչեց Համբիկի բանտախուցի դրացի-ներէն մարդասպանութեամբ դատա-պարտուած Մանուէլ Թ. Քորթէզը, որ ըսած է թէ լսած է Համբիկի խոստովանու-թիւնը, Արըքանը սպաննելու կապակ-ցութեամբ: Քորթէզ յայտնեց, թէ ուրիշ բանտարկեալի մը՝ Ճոն Հոլմզի հետ, ռազմական ցեղասպանութեան մասին խօ-սած պահուն, Հոլմզ անդրադարձած է այդ երեւոյթին, որ Թուրքիա պատաս-խանատուութիւն չէ ստանձնած իր ջար-դարար արարքներուն: Ըստ Քորթէզի, Հոլմզ շարունակած է, ըսելով. «Կ՚երե-ւակայեմ, թէ այդ է պատճառը, որ մղեց Համբիկը ընելու ա՛յն, ինչ որ ըրաւ»: Առաւօտեան ժամը երեքի առեններ ըլ-լալով, երբեւ թէ Քորթէզ կարծած է, որ բոլոր բանտարկեալները քնացած են: Սակայն, Հոլմզի արտայայտութենէն ետք, երբեւ թէ Համբիկ «շատ ճիշդ է, այդ պատճառով էր որ արարքը ըրի», յայտարարած է: 26ամեայ Մանուէլ Քոր-թէզ ցկեանս բանտարկութեան դատա-պարտուած է, երախաներ սպաննած ըլ-լալու յանցանքով:

Ապա, դատախազ Չոթ վկայութեան կանչեց երեք անձեր, որոնք Հինգշաբթի, 1982, Յունուար 28-ին, Քեմալ Արըքանի սպանման վայրին հրջակայքը կը գըտ-նուէին եւ երբեւ թէ ականատես եղած են աճաբեկիչներու փախուստին:

Նու. Սի. Էլ. Էյ.ի աւարտական դա-սարանի աշակերտուհի Ճէնի Կոթզ վկա-յեց, որ դէպքին օրը, կէսօրէ առաջ ժա-մը 9.20-ին, Դպրոցի ճամբուն վրայ, կարմիր լոյսին պատճառով, ինքնաշարժը կանգնեցուցած էր Քոմսթոք եւ Ուիլշըր փողոցներու խաչմերուկին վրայ: Ճէնի նախ արագահարուածի կրակոցի ձայներ լսած է, ապա երկու երիտասարդներ տես-նած է, որոնք վազելով կը փախչէին դէպքին վայրէն: Ճէնի Համբիկը մատ-նանշելով հաստատեց, որ ան էր փախ-չողներէն մէկը: Յաջորդ վկան, Ճէյմս Ճէֆս, տնտեսագէտ մը, դէպքին վայրը հասած է աւելի ուշ եւ տեսած է երկու անձեր, որոնք կը վազէին: Ճէյմսի հա-մաձայն, վազողներէն մէկը, որ ձեռքին մէջ ատրճանակ մը ունէր, «շատ հաւա-նաբար» Համբիկը ըլլալու էր:

Երրորդ վկան, իրաւաբան Ուէյզ Ուոհ-լանտ, Ճէֆսի հետ միաժամանակ հասած էր դէպքին վայրը: Ան ինքնաշարժով հե-տեւած էր երկու վազող երիտասարդնե-րուն, բայց յստակօրէն չէր կրցած տես-նել անոնց դէմքերը: Ուոհլանտ շարու-նակած է հետեւիլ վազողներուն, մինչեւ որ անոնք ինքնաշարժ մը մտնեն եւ հե-ռանան: Ինքնաշարժին թիւը առնելով, Ուոհլանտ տեղեկացուցած է ոստիկանու-թեան, որ ինքնաշարժներու արձանագը-րութեանց բաժանմունքէն երեւան բերած է անոր տէրը՝ Համբիկ Սասունեանը:

Համբիկ Սասունեանի պաշտպան փաս-տաբան Փոլ Կիրակոս դատաւորին յայտ-նեց, թէ յաջորդ օրը, Հինգշաբթի, Մա-յիս 6-ին, մտադիր է վկայութեան կան-չել Ճոն Հոլմզը եւ այլ բանտարկեալ-ներ, ապացուցանելու համար որ Մանուէլ Քորթէզ սուտ կը խօսի:

Յաջորդ օրը, Հինգշաբթի, Մայիս 6-ի կէսօրէ առաջ ժամը 10.30-ին, պաշտպան փաստաբան Փոլ Կիրակոս յայտարարեց, որ նախորդ գիշեր (Չորեքշաբթի, Մա-յիս 5-ին) իր կատարած քննութեանց իբ-րեւ արդիւնք, յարմար չի տեսներ այսօր վկայութեան կանչել Հոլմզը եւ միւս բան-տարկեալները:

Կիրակոս դատաւորին յանձնեց Քալի-ֆորնիոյ Նահանգապետ Էտմընտ Ճ. Պը-րաունի կողմէ ստորագրուած յայտարա-րագիր մը, իբրեւ փաստաթուղթ: Յայ-տարարութիւնը կը հաստատէր, որ Թուրք կառավարութիւնը Հայեր ջարդած է 1915-ին: Դատախազը առարկեց, ըսելով որ յայ-տարարութիւնը փաստաթուղթ կարելի չէ նկատել եւ որ ան բնաւ կապ չունի դա-տավարութեան հետ: Կիրակոս պատաս-խանելով, ըսաւ որ դատախազը Համբի-կին հայ ըլլալը նկատած էր իբրեւ արար-քը կատարելու մղող «յատուկ պարագայ» եւ, հետեւաբար, Նահանգապետին յայ-տարարագիրը անպայման առընչուած կ՚ըլլայ դատավարութեան հետ:

Դատաւոր Պըրք անհրաժեշտ չգտնելով յայտարարագրին ընդունումը դատարա-նին կողմէ, վերադարձուց պաշտպան փաստաբանին:

Դուրս գալով դատարանէն, Փոլ Կիրա-կոս ձայնասփիւռի, պատկերասփիւռի եւ թերթերու թղթակիցներուն հետ խօսե-լով, յայտնեց թէ ինք կը հաւատայ, որ Քորթէզ սուտ խօսեցաւ եւ որ այլ բան-տարկեալ վկաներ կրնան հաստատել իր համոզումը: «Մենք յարմար գտանք, որ վկաները կանչուին բուն դատավարու-թեան ընթացքին եւ ոչ հիմա», յայտա-րարեց Կիրակոս»:

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 11 - 13)

ՎՐԱՑԱԿԱՆ ԹԷՅԻ ՇԱԲԱԹ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցած է վրա-ցական թէյի շաբաթ մը: Վրաստան աշ-խարհի թէյի մեծագոյն հայթայթողնե-րէն է, որ ծանօթ է իր թէյի տեսակնե-րով: Թիֆլիսէն եկած մասնագէտներ ծա-նօթացած են վրացական թէյի արժանիք-ներուն, անոր պահպանման ու պատրաս-տութեան գաղտնիքներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄՈՒԹ ՊԱՍՏԱՌԸ ԵՒ ՇՈՂՇՈՂՈՒՆ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ

Հեռատեսիլի պաստառը ի՛նչ մտածում-ներու, ի՛նչ ներշնչումներու կը տանի մարդը: Եթէ հեռատեսիլ դիտելու ժա-մանակ ունիք - եւ արդէն անպայման ու-նիք, - եթէ բան մը դիտելու ընթացքին ունիք նաեւ ձեր դիտածին մասին մտա-ծելու, խորհրդածութիւններ ընելու սո-վորութիւն մը, ամէն վայրկեան հա-զարումէկ հրաշալի հորիզոններ կը բաց-ուին ձեր դիմաց: Քաղաքական լուրերէն սկսեալ մինչեւ վաւերագրական ուսում-նասիրութիւններ, շարժանկարի ժապա-ւէններէն մինչեւ մանկական ու մարզա-կան յայտագիրներ, ի՛նչեր ինչեր կը տո-ղանցեն սպիտակ ու լուսաւոր պաստառին վրայէն, ի՛նչ գունաւոր պատկերներ, ի՛նչ շահեկան դէմքեր կուգան կը խօսին, կը պատմեն ու յետոյ կ՚երթան իրենց տեղը ուրիշներու ձգելով: Կարծես թէ ուղղակի մեր դիմացը գտնուէին, որքա՜ն կենդանի են անոնք, որքա՜ն իրական, որքա՜ն համոզիչ: Հոյակապ պատկերներ, որոնք կը հասնին անքրեւակայելի հեռաւորու-թիւններէ ու յանկարծ կը վերակազմուին մեր սենեակին մէջ, հիւրընկալուելով միշտ այդ նոյն սպիտակ ու փոքրիկ լու-սաւոր պաստառին կողմէ:

Երէկ, երբ տակաւին չէր լուսաւոր-ուած, երբ տակաւին մութ էր եւ ոչ ոք կը նայէր անոր, ակնարկս հանդիպեցաւ այդ ապակեայ պաստառին ու խղճահա-րեցայ: Աշխարհի վրայ կա՞յ արդեօք ու-րիշ բան մըն ալ որուն վրայ այնքան շատ նայուածք կեդրոնանայ, որ սակայն այն-քան քիչ տեսնուի նայողներուն կողմէ: Արդարեւ, չէ՞ որ երբ հեռատեսիլին կը նայինք, բուն պաստառը չէ՛ որ կը տես-նենք, այլ անոր վրայէն սահող գայող պատկերները: Ի՛նչ անփառունակ ճակա-տագիր է այդ, մտածեցի այդ պահուն, պաստառը մեզի համար գոյութիւն չունի, պաստառը մեր ուշադրութեան մէկ վայր-կեան իսկ չարժանանար, ինք կը չքանայ եւ իր գոյութեան ամբողջ իրաւունքը կը փոխանցէ այն պատկերներուն, որոնք կը շողշողան իրմով, որոնք կը փառաւոր-ուին իրմով, ու իրմով մեր գնահատանքին առարկայ կը դառնան առանց յիշեցնելու որ գոյութիւն չէին ունենար, եթէ չըլ-լար սա խորհրդաւոր պաստառը:

×

Նոյնը պատահեցաւ երէկ գիշեր ալ: Երբ ժամը հասաւ ու պաստառը լուսա-ւորուեցաւ, ամբողջ աշխարհ մը ծնունդ առաւ անոր վրայ: Քաղաքական դէմքեր քաղաքական դէպքեր, ծանուցումի հե-րոսներ, ֆութպոլի աստղեր եւ դեռ ին-չե՛ր ինչեր մեր ուշադրութիւնը լարուած պահեցին իրենց վրայ: Դիտեցինք մերթ հաճոյքով, մերթ սարսափով, մերթ հիա-ցումով եւ մերթ ալ անտարբերութեամբ: Յետոյ վերջացաւ օրուան յայտագիրը եւ կոխեցինք կոճակին վրայ: Աշխարհը սըր-բուեցաւ մէկ անգամէն, անհետացաւ:

×

Այն ատեն ակնարկս կրկին հանդիպե-ցաւ մութ պաստառին, որուն ոչ ոք կը նայէր այլեւս: Յանկարծ զարմացայ: Ինծի այնպէս կը թուէր որ պաստառը բան մը ըսել կ՚ուզէր ինծի, այս անգամ մութ ու անգոյն պատկերով մը, այս ան-գամ առանց ձայնի ու երաժշտութեան: Ան կ՚ըսէր հետեւեալը.

«Քիչ առաջ կը խղճահարէիր վրաս, բայց կը սխալէիր: Ես աշխարհի բոլոր վազանցուկ դէմքերուն ու դէպքերուն մնայուն հայելին եմ: Ի՛նչեր սահեցան գացին վրայէս, առանց հետք մը ձգելու, մինչդեռ ես կը շարունակեմ մնալ: Իմ վրայէս ի՛նչ պատգամներ արձակուեցան, որոնք օդին մէջ ցնդեցան գացին, կարճ արձագանգ մը միայն ձգելէ վերջ: Ո՞ւր են անոնք հիմա, մինչ ես կը շարունակեմ գոյատեւել: Քիչ անգամ մը քաղաքա-կան այն մարդիկը, որոնք օրուան հե-րոսներն էին եւ կը կարծէին որ այդպէս պիտի մնան միշտ: Ցիշէ կռիւները, բա-խումները, պատերազմները, որոնք մա-րեցան գացին յումպէտս հոսեցնելով ան-հաշիւ արիւն: Ցիշէ երգերն ու պարերը, խաղերն ու յաղթանակները, որոնք խան-դավառեցին ձեզ եւ որոնցմէ ոչինչ կը յիշէք հիմա: Ո՞ւր են անոնք հիմա, մինչ ես կը շարունակեմ ու միշտ պիտի շարու-նակեմ գոյատեւել: Մի՛ խաբուիր լուսա-շող պատկերներէս, անոնք պահ մը ինծ-մէ կ՚առնեն իրենց լոյսն ու շողշողանքը, յետոյ կը մարին կ՚երթան: Դուք զիս չէք տեսներ, որովհետեւ ես անտեսանելի յա-ւերժութիւնը կը խորհրդանշեմ»:

×

Կը կարծեմ որ մօտաւորապէս այսպէս խօսեցաւ ինծի հեռատեսիլիս համեստ ու մութ պաստառը, ու ես երէկ գիշերուը-նէ ի վեր քիչ մը աւելի ուշադրութեամբ կը նայիմ անոր:

Բ. Հ.

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔ անցնելէ առաջ զօր. Հէյկ, երկար խօսած է զօր. Էվրէնի հետ ապա յայտ-նած Ամերիկայի այն վստահութիւնը թէ զինուորական պարագլուխները երկիրը ժողովրդավարութեան պիտի վերադար-ձնեն գալ տարի կամ 1984-ի սկիզբը: Ռեկընէն ալ նամակ մը յանձնած է, ուր նախագահը կը շեշտէ կարեւորութիւնը զօր Միացեալ-Նահանգները կուտան Թուրքիոյ հետ ու լաւ յարաբերութիւննե-րու: Նոյն անոյշ հովը չէ փչած, սակայն, Աթէնք, ուր մասնաւոր ջերմութիւն մը չէ գտած:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ մէջ ամէնէն լայնածաւալ մաքրագործումը ծայր տուած է, Սթա-լինէն ի վեր: Տնտեսական դըրդապատճառ-ներու հիման վրայ, աննախընթաց պաշտօ-նազրկումներ (1000 պատասխանատու) նախարարներէ սկսելով, կը մտահոգէ շատեր:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ, Համպուրկէն ետք, ուր տեսնուեցաւ Շմիտի հետ, Լոն-տոն գնաց Երկուշաբթի եւ կրկնեց թէ Ֆրանսա զօրավիգ է Անգլիոյ: Տիկին Թաչըր, սակայն, տասը Եւրոպացիներուն բռնած դիրքին փոխարէն զիջում ընելու տրամադիր չէ Հասարակաց Շուկայի մէջ, գոնէ հրապարակաւ ոչինչ ըսած է այդ առընչութեամբ: Եւրոպացիք տասը օրով երկարաձգեցին Արժանթինի նկատմամբ անպարկօն: Միւս կողմէն, համայնավար նախարար՝ Ֆիթըրման քննադատեց Իւ-մանիթէ-ի կարգ մը խմբագրականները (Իվ Մօռօ), ուր չափազանցուած կը գըտ-նէ հականգլիական արտայայտութիւննե-րը...: Բուն հարցին կապակցութեամբ, Տիկին Թաչըր երկար կը գտնէ Միացեալ Ազգերու բանակցութիւնները եւ հաւանա-կան է որ վճռական քայլ մը առնէ: Գա-լով Արժանթինի, տրամադիր է 40 հազար հոգի զոհել...:

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԻ Գործակալու-թեան թղթակից մը, Մոսկուայի մէջ, ար-տաքսման սպառնալիքի տակ է: Անմի-ջականին համար մայրաքաղաքէն դուրս ելլելու իրաւունք չունի եւ կրնայ նաեւ ամբաստանուիլ «հակախորհրդային քա-րոզչութեան եւ գործունէութեան» հա-մար: Կը թուի որ հարցը կապ ունի ռուս հաւատացեալի մը՝ Բուրդիուկի ձեր-բակալութեան հետ: Այս վերջինը ըսած կ՚ըլլայ, որ Ֆրանսացի լրագրողը կարգ մը հակախորհրդային նկատուած գրքոյկ-ներ տուած է իրեն, օրինակ՝ «Ռուս կը-րօնական մտքի պատմութիւնը»:

Էջեր Մոլտաւիոյ Հայերու Մշակութային Կեանքի Պատմութենէն

Ա.

Ծանօթ է, որ Մոլտաւիոյ հայկական գաղութը ամէնէն բազմանդամներէն ու ծաղկածներէն մէկը եղած է Հարաւ-արեւելեան Եւրոպայի միւս ծանօթ հայրենակ գաղութներու շարքին: Այդ գաղութի գոյութեան ամէնէն վաղ յիշատակումը կապուած է Բելգորոդ - Դնեստրովսկիի հայկական եկեղեցւոյ 967-ի արձանագրութեան հետ:

Հնախոյզ Գրիգոր Աւագեան՝ Բելգորոդ – Դնեստրովսկիի Հայերու անցեալի խոր մասնագէտը, կասկածի ենթարկեց հայերէն արձանագրութիւն ունեցող սալաքարի թուագրումը եւ անով իսկ՝ այդ քաղաքին մէջ Հայերու յայտնուելու նախկին ժամանակակէտը: Աւելի հաւանական է, որ այդ սալաքարը բերուած է Խրիմէն՝ իբրեւ մասունք, ԺԳ. - ԺԴ. դարերուն, երբ ժամանակին բարգաւաճ ու բազմանդամ Խրիմի հայ գաղութը հետզհետէ սկսաւ անկում ապրիլ:

Մոլտաւիոյ տարածութեան մէջ Հայերու բնակութեան առաւել հաւաստի տեղեկութիւնները կը կապուին ԺԴ. դարու հետ (1319), երբ Հայաստանի հին մայրաքաղաք Անիի զօրաւոր երկրաշարժէն ետք բազմաթիւ Հայեր ձգեցին քաղաքն ու շրջակայ վայրերը եւ սկսան ապաստան փնտռել հայրենիքէն հեռու: Մոլտաւիոյ մէջ Հայերու յայտնուիլը պայմանաւորուած է ոչ միայն բնական աղէտներով, Հայաստանի պատմական զարգացման ընթացքն ընդմիջող յաճախակի պատերազմներով, այլեւ այն արտօնութիւններով ու առանձնաշնորհումներով, զորս ԺԴ. դարուն եւ ԺԵ. դարու սկիզբը կուտային Մոլտաւիոյ դասպոդարներ (կառավարիչներ) Ալեքսանդր Դոբրի եւ Շտեֆան Մեծ: Հայկական գաղութի անընդհատ աճի հետեւանքով, Հայերու ներկայութիւնը կը հաւաստուի Մոլտաւիոյ զանազան քաղաքներու եւ բնակավայրերու մէջ (Բելգորոդ - Դնեսթրովսկի, Բոտոշան, Սուչավա, իսկ աւելի ուշ՝ Քիշնեւ, Օրգէեւ, Ռոման եւ այլուր):

Աւատապետական Մոլտաւիոյ տարածութեան մէջ զանազան տարիներու ընթացքին՝ ԺԴ. դարէն մինչեւ Ի. դարու սկիզբը, Հայերը կառուցանած են մեծ ու փոքր գողտրիկ եկեղեցիներ, դպրոցներ, բնակարաններ, յուշարձաններ. շինարարական գործունէութիւն մը՝ որ վերջին հաշուով, նպաստած է հիւրընկալ Մոլտաւիոյ մշակոյթի ընդհ. զարգացման:

Բելգորոդ - Դնեստրովսկի քաղաքի (ուր ԺԴ. դարուն մօտ հինգ հազար Հայ ապրած է) հայկական եկեղեցւոյ մէջ պահպանուած են մարմարէ սալեր՝ 1446 եւ 1474 թուագրումները ունեցող հայերէն արձանագրութիւններով: Հետազօտողները, հիմք ընդունելով այդ թուագրումները, այն կարծիքը յայտնած են, որ եկեղեցին կառուցուած է ԺԵ. դարուն: Սակայն յուշարձանի, ինչպէս նաեւ աղբիւրներու նիւթերու մանրամասն ուսումնասիրութիւնը թոյլ կուտայ ապացուցանելու, որ եկեղեցին կառուցուած է ԺԵ. դարու վերջաւորութեան եւ ԺԶ. դարու սկիզբի միջեւ, իսկ յիշատակուած սալերը, անշուշտ բերուած են ուրիշ տեղէ, հաւանաբար դարձեալ Խրիմէն: Հետաքրքրական է, որ այս եկեղեցւոյ շինութիւնը, ի տարբերութիւն Մոլտաւիոյ (ի դէպ նաեւ ուրիշ գաղութներու) հայկական միւս եկեղեցիներու, կիսով չափ խորացած է հողի մէջ: Կը պնդեն, որ եկեղեցիներու կառուցման նման գործածութիւն գոյութիւն ունեցած է թրքական տիրապետութեան տակ գտնուող տարածութեան մէջ: Աւելորդ չըլլար ըսել, որ Մոլտաւիոյ մէջ այդ տեսակ հայկական երկու եկեղեցիներ ալ կան:

Բելգորոդ - Դնեստրովսկիի հայկական եկեղեցին բազմիցս վերանորոգուած է. այդ պատճառով ալ ներկայիս բեմին կողքին երկու խորաններով երկար տեւք ունի: Այդ խորաններուն մէջ 1699 եւ 1703 թուագրութեամբ մարմարէ երկու սալեր կան: Եկեղեցւոյ հարաւային պատին կը յարի քառակուսի մեծ գաւիթ մը, որուն յատակը պատած է ԺԸ. դարու մարմարէ շիրմասալերով: Պատմաբաններու վկայութեամբ, քաղաքը ունեցած է նաեւ հայկական երկու եկեղեցիներ, որոնց հետքերը չեն յայտնաբերուած մինչեւ այսօր: Հետաքրքրական է այն՝ որ ներկայիս եկեղեցւոյ հետ կապուած է Ներսէս Աշտարակեցիի անունը, որ, կաթողիկոս ընտրուելէ առաջ, տարիներ ծառայած է հոն եւ մեծ աշխատանք տարած եկեղեցւոյ ընդարձակման համար: Եթէ եկեղեցւոյ ճարտարապետութիւնը, ըստ ենթադրութեան, կիսով մը գետնի մէջ խորացած ըլլալու պատճառով համեստ է, ապա փոխարէնը փառահեղ են մարմարէ սալերը, որոնք պատրաստուած են մեր հռչակաւոր խաչքարերու օրինակով:

Բելգորոդ - Դնեստրովսկի քաղաքի Հայերուն պատկանող հին յուշարձաններէն պէտք է յիշել նաեւ աղբիւրի երկթեք կառոյցը, որ ստեղծուած է1743-ին: Վաթսունական թուականներու վերջաւորութեան քաղաքի հայկական գերեզմանատան մէջ կարելի էր տեսնել եւրոպական ոճով կառուցուած յուշարձաններ: Հետաքրքրական է յատակագիծին մէջ քառակուսի միայարկ դամբարան - յուշարձանը. ճարտարապետ Լ. Նաֆիլեան աշխատած է այս կառոյցին ազգային բնոյթ տալ՝ հայկական զարդաքանդակներու մոթիֆներ օգտագործելով:

Քիշնեւի մէջ կը գտնուին հայ եւ մոլտաւ ժողովուրդներու բարեկամութիւնը վկայող բազմաթիւ յուշարձաններ: Այս քաղաքը ծանօթ էր Հայերուն ԺԷ. դարէն. այդ մասին կը վկայէ ԺԸ. դարու սկիզբի մոլտաւ կառավարիչ եւ ծանօթ պատմաբան Դմիտրի Կանտեմիր: Քիշնեւի հայկական համայնքը ամէնէն հինը եղած է քաղաքի միւս ազգութիւններու համայնքներու համեմատ: «Հայկական իջեւանատունը»՝ բազմաթիւ շինութիւններով, որ կը գտնուէր քաղաքին կեդրոնը, մինչեւ վերջերս ալ գոյութիւն ունէր: Բայց եւ այնպէս, Քիշնեւի Հայերու մշակոյթի ամէնէն նշանակալի յուշարձանը Ս. Աստուածածին Եկեղեցին է, որ կառուցուած է ԺԸ. դարուն եւ բազմիցս վերանորոգուած: Այդ մասին կը վկայեն հայերէն արձանագրութիւններով մարմարէ սալերը, որոնք այժմ չկան, բացի 1804 թուակիր սալէն: Հաստատուած է, որ սկիզբը եկեղեցին պատկանած է քաղաքի մոլտաւ բնակչութեան, յետոյ տրամադրուած է Հայերուն, որոնք եկեղեցին վերակառուցանած են ըստ հայկական պաշտամունքի պահանջներուն: Այսպէս, 1803-ին եկեղեցւոյ հիւսիսային պատին կողքին կառուցուած է քառակուսի շինութիւն մը, ուր 1870-ական թուականներուն կարելի էր տեսնել մկրտութեան մարմարէ աւազան մը: 1804-ին կառուցուած է քառակուսի գաւիթ մը, իսկ 1885-ին շինարարական մեծ աշխատանքներ տարուած են կառոյցի արտաքին տեսքը ըստ պատշաճի բարելաւելու համար: Այդպէս աւելցած է եկեղեցւոյ, ինչպէս նաեւ զանգակատան բարձրութիւնը, նոյն ատեն շինութիւնը յարդարուած է ճարտարապետական գեղազարդման տարրերով: Հաւանաբար, նոյն ժամանակին կը վերաբերի Վարդանի գաւիթին յարող երեք կամարախորշերէ կազմուած փոքր սինասրահի կառուցումը: Ճշդեցինք, որ շինարարական այդ ծաւալուն աշխատանքները տարուած են ԺԸ. դարու վերջաւորութեան եւ ԺԹ. դարու սկիզբի ճարտարապետ Ալեքսանդր Բերնարդացիի նախագիծով: Ներկայիս հայկական եկեղեցին նորոգութեան մէջ է: Իբրեւ Մոլտաւիոյ ճարտարապետական յուշարձան, այդ կառոյցը կը վերահաստատուի քիշնեւցի ճարտարապետ Ա. Համբարձումեանի նախագիծով:

Քաղաքին նախկին հայկական գերեզմանատունը փոքր եկեղեցի մը կայ, որ կը յիշեցնէ Հայաստանի խաչաձեւ եկեղեցիները (Թալին, Լմբատավանք եւ այլն): Հին չէ, կառուցուած է Ի. դարու սկիզբը, որպէս «գերդաստանական եկեղեցի»: Նոյն գերեզմանատունը պահպանուած են քանի մը տասնեակ շիրմաքար - յուշարձաններ, որոնցմէ ամէնէն հինները թուագրուած են ԺԹ. դարու 10 եւ 30-ական թուականներով: Շիրմաքարերու վրայ պահպանուած արձանագրութիւններէն կը պարզուի, որ Մոլտաւիոյ մէջ գտնուած են Հայեր, որոնք կարեւոր դեր խաղացած են երկրի քաղաքական ու տնտեսական կեանքին մէջ:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՆՏԻՊՆԵՐ՝ ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆԷՆ

ԶՐՈՅՑՆԵՐ

ՀՕՐ ԽՐԱՏՆԵՐԸ

Մեր հին Երեւանում մի ծեր մարդ մեռնելու օրը կանչում է որդուն եւ ասում.

– Է՜, տղայ, եկաւ իմ ժամանակը էս աշխարհը թողնելու: Ինչ ունէի չունէի՝ բոլորը մնում է քեզ: Ապրիր, որդի՛ս, եւ վայելիր, բայց ... քանի որ երիտասարդ ես եւ կեանքի շատ կողմերին անծանօթ, ուզում եմ մի երկու - երեք խրատ տալ քեզ, իբրեւ մեծ եւ իբրեւ հայր: Դա կը լինի իմ վերջին պարտքը:

– Լսում եմ, հայրի՛կ, – ասում է որդին տխրաձայն:

– Առաջինը, որդիս, եթէ քեզ հրաւիրեն քէֆի՝ երբեք մի մերժի. գնա, բայց ... գնա մի ժամ, երկու ժամ ուշ:

– Ինչո՞ւ, – զարմանում է որդին:

– Այդ ինքդ յետոյ կ՚իմանաս, – ասում է հայրը: Առայժմ լսիր ինչ ուզում եմ ասել:

– Լսում եմ հայրի՛կ:

– Երկրորդ. եթէ առաջարկեն խումար խաղալ, ինչ շատ սիրում են Երեւանում, ընդունիր, բայց ասա, որ ուզում ես խաղալ ամենադլուխ վարպետի հետ...

– Էդ ինչպէ՞ս, – նորից է զարմանում որդին: – Վարպետը հօ իսկոյն կը տանի ինձ:

– Էդ հօ կը տեսնես, – ասում է հայրը հեւալով: Դեռ լսիր ...

– Լսում եմ, հայր, լսում եմ:

– Երրորդ. սա աւելի ծանր բան է, որդիս, բայց լսիր: Իբրեւ հայր պարտաւոր եմ էս խորհուրդն էլ տալ քեզ, քանի որ երիտասարդին միշտ կը պատահի ... Կարճ ասած՝ եթէ ընկերներդ քեզ հրաւիրեն հասարակաց տուն՝ մի հրաժարուիր, [illegible] նա ... Բայց գնալով՝ երեկոյեան ընտրիր ուզածդ կնկան, նոր առաւօտը գնա մօտը...

Այստեղ տղան նորից զարմանում է հօր տարօրինակ խորհրդի վրայ, բայց ոչինչ չի ասում: Աւելի շուտ՝ չի կարողանում ասել, որովհետեւ հայրը, հազիւ խօսքը աւարտած, հառաչում է ու մեռնում:

Անցնում են օրեր: Երիտասարդը, հօրը թաղելուց յետոյ, մնում է մենակ, մեն-մենակ: Իսկ երբ հօր մահուան քառասունքը լրանում է՝ սկսում է դուրս գալ տնից եւ հանդիպել տարեկիցների, ընկերների, ծանօթների, որոնք թէ՛ մխիթարում են նրան, եւ թէ՛ զբաղեցնում զանազան խաղերով, զրոյցներով: Եւ ահա գալիս է մի օր՝ դրանք հրաւիրում են նրան քէֆի:

Երիտասարդը համաձայնում է եւ տեղն յիշելով իր հօր խրատը, որ քէֆի պէտք է գնալ ուշացած: «Դա երեւի նրա համար, – մտածում է, որ ուշ գնացողին [illegible]

ԴԱՒՈՅԻ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻ ԶԻՆՔԸ

Գրեց՝ ՏԱՃԱՏ

Բ.- ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Երրորդ պատճառը Դաւօն սիրահարուած կը լինի մեր հին եւ ամենալաւ ընկերներէն Ալէսի քրոջ՝ Սաթենիկին, որոնք որոշած էին ամուսնանալ իրարու հետ: Սիրահարութիւնը քիչ մը աւելի մտերմիկ բնոյթ կը ստանայ եւ աղջիկը յղի կը դառնայ ինքզինք: Բայց հակառակ աղջկայ խնդրանքին ու պաղատանքին որ ամուսնանան՝ զինք խայտառակութենէ փրկելու համար, Դաւօն փախուստ կուտայ եւ հեռու կը մնայ աղջիկէն: Աղջիկը յուսահատ ամուսնացած մեծ քրոջը կը յայտնէ եղելութիւնը: Սա ալ իր ամուսնոյն՝ Պուլաշըղ Պատուրին կը հաղորդէ: Պատուրն ինքն է անձամբ պատմեր ինծ: Պատուր մի երկու ուրիշ ընկերներու կը դիմէ որ իրեն հետ միասին Դաւօն սպաննեն, բայց մէկը խորհուրդ կուտայ դիմել Կ. Կոմիտէին: Եւ այդպէսով ալ կ՚ընեն:

Դաւօն կ՚ուրանայ եղելութիւնը Կ. Կոմիտէի մէկ անդամին, ու կ՚ամբաստանէ զիրենք որպէս թէ իրեն դէմ դաւեր կը յարեն: Բայց խօսք կուտայ որ քանի մը օր վերջ երբ Կ. Կ՚որոշէ, ինք պիտի ներկանայ Կ. Կոմիտէի որոշած քննիչ ատեանին եւ ինքզինքը պիտի արդարացնէ: Սակայն գիտնալով իր մեղաւորութիւնը, եւ դուրսէն լսելով որ ընկերներէն ոմանք խիստ զայրացած են իր դէմ, կը կասկածի որ զինքը սպաննեն: Եւ նոյն գիշեր որ որոշուած էր հանդիպումը Կ. Կոմիտէին, Դաւօն չերթար, կը փախչի, եւ անձնատուր կ՚ըլլայ Թուրք իշխանութեան:

Աղջկան այս պարագան անմիջապէս չարամիտ մարդկանց կողմէ օգտագործուեցաւ: Անոնք այդ մատերնուն փաթթոց ըրին եւ անօգուտ կերպով ջանացին սեւցնել մեր լաւագոյն ընկերները:

×

Գ.- ԻՆՉՊԷՍ ՍԿՍԵՑ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երբ Յունուար 24ի գիշերը Դաւօն փախչելով կը յանձնուի Թուրքերուն, կուսակալէն կը խնդրէ 50 զինուոր, վստահեցնելով զայն որ առանց սեւէ արիւնահեղութեան պիտի ձերբակալէ բոլոր փախստական յեղափոխականները եւ յանձնէ կառավարութեան: Իր՝ կառավարութեան յանձնուելու այս փաստը՝ անմիջականօրէն արդիւնք էր ազդեցութեանը իր հօրն եւ հօրեղբայրը, որոնք քանի մը շաբաթ առաջ բանտէն արձակուած էին: Կը պատմուէր որ առոնք բանտէն դուրս ելլելէ վերջ չտեսնուած կերպով զեղխ ու շռայլ կեանք մը կ՚ապրէին:

Կուսակալը կը կասկածի դաւադրութենէ մը, որովհետեւ նախապէս բազմաթիւ զօրքեր ընդհարուած էին քչիկ մը թուով յեղափոխականներու հետ եւ միշտ ալ պարտուած: Գիտէր որ այդ ամբան Վարագայ լեռներուն մէջ չարաչար պարտուած էր գունդ մը զօրք 5 - 6 յեղափոխական զինուորներէ, որոնք դիշեր ատեն պաշարուած էին՝ Վերին Վարագի աւերակներուն մէջ: Հակառակ որ մերոնք քնած կը լինին, Թուրք հրամանատար Շիւքրիւ պէյլի անձնատուր ըլլալու հրամանի ձայնին Շուշանցի Նշանը կ՚արթննայ եւ քնաթաթախ մօսինը կ՚ուղղէ հրամանատարի ճակտին եւ անմիջապէս կը մեռցնէ, եւ նպատակի պէս փախուստի կը մատնէ մնացեալները: Ամբողջ օր մը տեւող կռիւներէ վերջ Թուրքերը կը նահանջեն, իրենց հետ տանելով մի քանի երկվեցեակ զօրքի դիակներ՝ իրենց հրամանատարով միասին: Կային նման բազմաթիւ դէպքեր՝ Աղթամարէն սկսեալ մինչեւ Գաթումի փողոցները, ուր դիտապաստ ինկած էր իր նախորդին՝ Ալի պէկի դիակը՝ քանի մը ամիս առաջ:

Դաւօն կը խոստանայ, որպէս ապացոյց իր վստահութեան, կուսակալին յանձնել Դաշնակցականներու զէնքերը: 200 ձիաւորներու գլուխն անցած՝ գիշերով կ՚երթայ Ս. Գրիգոր վանքը որ Վարագայ լեռներու մէջ կը գտնուէր: Դաւոյի ձայնէն վանքի մատակարարն եւ մեր ալ զէնքերու հետապահը՝ Ֆորնչի Նշանը առանց կասկածելու դուռը կը բանայ. բայց կը շուարի, երբ Դաւօն կը տեսնէ Թուրք զինուորներու հետ: Շուարումը աւելի մեծ կը լինի, երբ քանի մը վայրկեան վերջ Դաւօն իր ձեռքերով կը բանայ զէնքի պահեստները եւ կը յանձնէ Թուրքերուն: Հոն, այդ պահեստներու մէջ, կը գտնուէին մէկ միլիոնէ աւելի փամփուշտներ եւ այլ զինական պատրաստութիւններ: Թուրքերը վանքը ձգելով 20 Թուրք պահապաններ՝ կը վերադառնան Այգեստան:

(Շար. 4)

ռեմլի են պատիւ տալիս, քան չուտ դնա-ցողին»…

Այդպէս էլ անում է. գնում է երկու ժամ ուշացած։

Գնում է եւ մնում զարմացած. տեսնում է՝ տղաները կերել - խմել են ու հարբել … մի քանիսը ծանր խօսքեր են ասում իրար, մի երկուսը փախել են յատակին ու փռուել երեսն ի վայր … Ու սենեակը լցուած է թթուած, սուր - կծու հոտե-րով…

Այս ամէնը տեսնելով՝ երիտասարդը դէմքը կծկում է, քիթը բռնում ու դուրս գալիս։

Նորից օրեր են անցնում։ Ծանօթ տղա-ները հանդիպում են փողոցում եւ դժգո-հում, որ նա չէր եկել իրենց քէֆին, որ այնքան լաւ էր ու հաճելի։

Երիտասարդը ներողութիւն է խնդ-րում։

- Դէ որ քէֆին չեկար՝ գնանք մի քիչ խումար խաղանք, - ասում են նրանք։ - Դրանից հօ չե՞ս հրաժարուի։

- Ձէ, ինչո՞ւ, - ասում է երիտասարդը՝ լսելով հօր երկրորդ խրատը։ - Կը գամ, բայց ես կ'ուզէի խաղալ ամենադլուխ վարպետի հետ։

- Պա՜հ, - զարմանում են ընկերները։ - Ուրեմն դու այնքան լաւ խումար գի-տես՝ ուզում ես միանգամից մեծ վար-պետի հե՞տ խաղալ։

- Ինչ կայ որ, էդպէս աւելի լաւ կը լինի, - ասում է երիտասարդը։ Նրան ո՞րը կարող եմ հանդիպել։

- Հանդիպել … է՛հ, նա հիմա բաղնի-սում է։

Եթէ հանդիպես՝ էնտեղ կարող ես հանդիպել, - ծիծաղում են տղաները՝ ի-րար աչքով անելով։

Երիտասարդը գնում է բաղնիս։ Գնում է ու մտածում, թէ վարպետ խաղացողը երեւի աղնիւ է լինում, դրա համար էլ հայրը խորհուրդ տուեց խաղալ միայն վարպետի հետ։

«Ես էդպէս էլ կ'անեմ», - մտածում է երիտասարդը ու մտնում բաղնիս։

Հարցուփորձով իմանում է վարպետի տեղը եւ մտնում նրա խուցը։

Մտնում է ներս ու տեսնում - գետնին նստած մի մերկ մարդ՝ մարմինը մոխրով ծածկած։

- Դո՞ւ ես, - հարցնում է, - խումարի լաւ վարպետը։

- Այո՛, - ասում է մարդը։

Տղան զարմանում է։

- Բա ինչպէ՞ս իմանամ, որ էդ վարպե-տը դու ես։

- Ահա,-աչքերը փակում է մարդը և ձեռ-քի զոյգ զառը նետում խուցի մի անկիւնը։

- Տես, տես տաւ - պէ՞շ է, թէ չէ։

Երիտասարդը գնում - նայում է զառե-րին. իսկապէս տաւ - պէշ։

- Ճի՛շդ է, ասում է զարմացած։ - Բայց ինչո՞ւ ես էստեղ նստել, մարմինդ մոխ-րով պատել։ Դու վարպետ մարդ, հմուտ խաղացող…

- Այո՛, վարպետ եմ, ճիշդ է, հմուտ խաղացող եմ, բայց չորերս տանուլ եմ տուել … դրա համար էլ մոխրով ծած-կել եմ մարմինս, որ չմրսեմ։

Տղան երկար նայում է խումարի մեծ վարպետին եւ անխօս հեռանում։

Անցնում են էլի օրեր։ Երիտասարդը մէկ - մէկ հանդիպում է ընկեր - տղանե-րին, խօսում է, զրուցում։ Բայց մի օր այնպէս է պատահում, որ ընկեր - տղա-ները որոշում են գնալ հասարակաց տուն … Հրաւիրում են եւ երիտասարդին։

- Գնանք, - ասում են, - կին չունես, բան չունես։ Բոլորովին ամօթ չի, քանի որ չատերն են գնում…

Երիտասարդը յիշում է հօր խրատը եւ ասում.

- Գնա՛նք։ Բայց իմացէք, որ ես իմ ու-զած կնոջը երեկոյեան պիտի ընտրեմ, նոր առաւօտը գնամ մօտը … էդպէս կա-րելի է, չէ՞…

- Ինչու չէ՛, - ասում են տղաները։ - Ինչպէս գիտես…

Գնում են։ Երիտասարդը ինչպէս ասում է, այդպէս էլ վարւում է. հանրատանը ընտրում է միգեղեցիկ աղջիկ եւ ասում.

- Խնդրում եմ ինձ սպասիր։ Ես քեզ մօտ կը գամ յետոյ … նուէրներով։

- Շատ լաւ, - ասում է աղջիկը ուրախ - ուրախ։

Երիտասարդը վերադառնում է տուն, նուէրներ է պատրաստում ընտրած աղջը-կայ համար եւ մտածում, որ եթէ դա լաւ, կարգին աղջիկ լինի՝ կը բերէի տուն եւ կ'ամուսնանայի հետը … Ու ամբողջ գիշեր, քանի զարթնում՝ մտածում է այդ մասին։ Իսկ առաւօտը, բաւական ուշ (հօր խորհուրդը յարգած լինելու հա-մար) գնում է հասարակաց տուն եւ ու-ղիղ այն սենեակը, ուր թողել էր ընտրած աղջկան։

Ներս է մտնում ու մնում ապշած. սեն-եակի բազմոցին նստած լաց է լինում մի կին, եւ նրա դէմքի վրայ իրար են խառ-նուել աչքերի սուրմայի սեւ գծերը, այ-տերի վարդաներկը, չուրթերի կարմիրը … Այդ ներկերը քսուել են եւ ձեռքերին «ո՞վ է այս այլանդակ պառաւը» զարմա-նում է տղան եւ հարցնում.

- Դու ո՞վ ես, քոյրիկ…

- Քո երէկուայ ընտրածը, - ասում է կինը՝ աչքերը սրբելով։

– Իմ ընտրածը աղջիկ էր…

- Աղջի՛կ … Բայց դու էնքան ուշա-ցար՝ պառաւեցի, -ծիծաղում է կինը, եւ ծիծաղից աւելի այլանդակ է երեւում։ - Արի, արի նստիր կողքիս։

Բայց տղան նստելու փոխարէն դուրս է գալիս անխօս եւ չունչը առնում է մի-այն տանը։

Ս. Զ.

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մարդոց գիտցածը չատ քիչ է չգիտ-ցածին հետ բաղդատմամբ, նոյն իսկ եր-բեմն, չգիտցածը ճիշդ ան է զոր պէտք է գիտնան։

ՖՕՆԹԸՆԷԼ

×

Մարդ ինքնիրեն սորվածը միայն լաւ գիտէ։

ՏԻՒՄԱՐՍԷ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԱԹԷՆՔ

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, ժամը 11-ին, ցոյց մը կատարուած է Թրքական դես-պանատան առջեւ։ Հայ բազմութիւնը, պաստառներով եւ հակաթուրք կոչերով, քալած է Աթէնքի փողոցներէն եւ Թրքա-կան դեսպանատուն հասնելով հայկական եռանդամ պատուիրակութիւն մը, ոստի-կանապետին ընկերակցութեամբ, փոր-ձած է յուշագիր մը յանձնել Թուրք դես-պանին, որ մերժած է ընդունիլ։

Ժամը 13-ին, ժողովուրդը ուղղուած է դէպի Նէա Զմիռնիի Հայկական Յուշար-ձանը, ուր հոգեհանգստեան պաշտօն կա-տարուած է եւ ծաղկեպսակ դրուած։ Ներկայ եղած են Թեմին առաջնորդը՝ Սահակ Արք. Այվազեան, Կաթոլիկէ Վի-ճակաւորը եկեղեցական դասը, տեղւոյն քաղաքապետը, հայկական եւ հելլէն միութեանց ներկայացուցիչներ։ Խօսք ա-ռած են Շահան Ֆարաճեան (հայերէն եւ յունարէն) եւ քաղաքապետ Հարալամպոս Պեխլիվանիտիս։

Ապրիլ 25-ի առաւօտեան, «Օրփեւս» ընդարձակ սրահին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, որուն բա-ցումը կատարած է օրուան նախագահը՝ Յակոբ Գասապեան։ Խօսք առած են հել-լէն քաղաքական կուսակցութեանց ներ-կայացուցիչները դատապարտելով Հայե-րու դէմ կատարուած ցեղասպանութիւնը և Թրքական բարբարոսութիւնները։ Հ. Յ. Դ. Ցոնաստանի Հայ Երիտասարդաց Միութեան կողմէ ողջոյնի խօսք արտա-սանած է Դանիէլ Դանիէլեան։ Բանախօ-սած են Սթելիոս Նեսթոր եւ Կիրակոս Մկրտիչեան։ Հանդիսութենէն ետք ժողո-վուրդը թափօրով ուղղուած է դէպի Սինտագմայի հրապարակը, ուր ծաղկե-պսակ մը դրուած է Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին։

Տեղական մամուլը լայն արձագանգ տուած է ձեռնարկներուն։

ՍԵԼԱՆԻԿ

Ապրիլ 24-ին Հայերը գոցած են իրենց խանութները եւ անոնց դռներուն վրայ փակցուցած բացատրական մը։

Ապրիլ 25-ի առաւօտեան պատարագած է Վարուժան վրդ. Հերկելեան եւ քարո-զով մը ծանրացած հայ ժողովուրդի դէմ մղուած տարիներու մաչողական պայքա-րին վրայ, թելադրելով որ Հայութիւնը ամենուրեք եւ առանց խտրութեան մաս-նակցի հայ պայքարին։ Յաւարտ հոգե-հանգստեան պաշտօնի տեղի ունեցած է ոգեկոչում մը։ «Կոմիտաս» երգչախում-բը, ղեկավարութեամբ Արթիւր Մորճիկ-եանի մեկնաբանած է քանի մը երգեր, ապա Թաղական Խորհուրդի ատենապետ Օննիկ Գասպարեան խօսք առնելով կոչ ուղղած է միասնական եւ համերաշխ գործակցութեան ոգիով ապրիլ ու գոր-ծել Ապրիլ 24-ի խորհուրդով եւ նահա-տակներու կտակով։

Ապրիլ 26-ի երեկոյեան, «Մակեդոնիա Փալաս» պանդոկի սրահին մէջ տեղի ու-նեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, որուն ներկայ եղած են 500 հոգի, անոնց կարգին՝ նահանգապետը, քաղաքապետը, ոստիկանապետը, Համալսարանի դասա-խօսներ եւ պաշտօնական այլ անձնաւո-րութիւններ։ Բացումը կատարած է յա-նուն Երիտասարդաց Միութեան Դ. Գա-սեմեան։ Դիրաասանուհի Եէորգիա Էմմա-նուէլ յունարէն արտասանած է Սիաման-թոյէն երկու բանաստեղծութիւններ։ Բանախօսած է իրաւաբան Սթելիոս Նես-տոր, ներկայացնելով հայ ժողովուրդին իրաւունքները։

Կապոյտ Խաչի

ՊԱՆԵԼՕ - ՔԱՇԱՆԻ ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻՆ

ՊՏՈՅՏԸ

Կապոյտ Խաչի Պանելօ - Քաշանի մաս-նաճիւղին կազմակերպած պտոյտը դէպի Ժերմինեի տեղի ունեցաւ Մայիս 2-ին, ամբողջ օրը, մասնակցութեամբ 94 հո-գիի՝ մանուկներ, երիտասարդներ եւ եր-րորդ տարիքի կիներ եւ այրեր։

Արեւոտ օդով մը հանրակառքերը առա-ւօտեան ճամբայ ելան։ Նախ այցելեցինք Ժերմինեի - լէ - Փրէի (Լուարէ) տա-ճարը, լսեցինք բացատրութիւններ անոր կառուցման եւ յատակագիծին չուրջ, որ կը կրէ հայկական ճարտարապետութեան դրոշմը, յիշեցնելով Ս. Էջմիածինը։

Հաւաքական ճաչի ընթացքին ստեղ-ծուեցաւ հայկական ջերմ մթնոլորտ մը։ Ապա այցելեցինք Սէն Պընուայի Աբբա-յարանը, Սիւլիի դղեակը, Լուարի Շա-թօնէօֆ փարքը հոգեկան մեծ գոհունա-կութիւն զգալով։ Հաճելի էր լսել մա-նուկներու կողմէ մայրենի լեզուով ար-տասանութիւններ եւ երգեր։ Խաչուհիներ ջանք չէին խնայած գոհացում տալու հա-մար մեծին թէ փոքրին։ Շատ լաւ կազ-մակերպուած պտոյտ մը, որ անցաւ կար-գապահ եւ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ։

Գնահատելի են Պանեյօ - Քաշանի խա-չուհիները հայապահպանման նուիրուած իրենց աշխատանքներուն համար։

ՄԱՍՆԱԿՑՈՂ ՄԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր - Մել-քոնեան սրահին մէջ, Ապրիլ 20-ին, տե-ղի ունեցած է երաժշտական տօն մը, կազմակերպութեամբ Լիբանանի Ֆիլ-հարմոնիք Ընկերակցութեան։ Մասնակ-ցած են 11 երաժիշտներ՝ որոնք իրենց արուեստը ցուցաբերած են զանազան ճիւղերու մէջ՝ երգ, դաշնակ, ջութակ, պասօն, թաւջութակ։ Ձեռնարկը մեծ յաջողութիւն արձանագրած է։

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Կիրոսին համար բոլորովին անակնկալ էր Խալիլին այնքան մտերիմ ծանօթու-թիւնը հայ ֆէտայիներու կեանքին։ Այդ բաւական էր, որ աւելի մեծ հաւատք կապէր Խալիլին եւ անոր չարժման։ Ինչ-պէս կ'երեւի, աւելի գիտակից ձեւով սկսուած է չարժումը, կը մտածէր Կի-րոսը։

Գիշերը ուշ ատեն, երբ Մեծ Արջը աստղերու բաւական թեքուած էր, Կի-րոս եւ Սենեքերիմ իրենց յատկացուած վրանը մտան։

– Սենօ, էս չատ լաւ եղաւ։ Վերջը պիտի հասկնաս թէ ի՛նչ կարեւոր ար-դիւնք պիտի տայ Խալիլին հետ մեր այս հանդիպումը։ Եւ ի՛նչ համակրելի մէկն է, Սենօ, կարծես ճակատին միտօն ու-նենար։ Զէնքերու աշխատանքի այս գործակցութեան մէջ մտնելնին բաւա-կան պիտի բլլայ, որ աւելի վստահ եւ ամուր կապերով կապուին մեզի։ Անոնք պէտք պիտի ունենան մեզի։ Դեռ չատ խամ է, թէեւ լաւ ըմբռնած է չարժման նպատակը։ Վաղը, Սենօ, Կիւլլին հետ կ'երթաք Դղեր եւ կամ Ծէրալին տեղը, իսկ ես Խալիլին հետ կ'իջնեմ Գարափու-նար։ Հեղ մը չափեմ կարելիութիւնները տեղւոյն վրայ, տեսնեմ ի՛նչ կարելի է ընել Խալիլի եւ իր ընկերոջ միջոցաւ։

Յաջորդ առաւօտ արթնցան կանուխ։ Խալիլին մարդիկը պատրաստած էին, ձիե-րուն հօգ տանելով։ Երեք ձիաւորներ պիտի ընկերանային Սենեքերիմին, Կիւլ-լին եւ փոխանին, մինչեւ ապահով վայր մը։ Խալիլ եւ Կիրոս արդէն պատ-րաստ էին իշապանի տարազներով, եր-կու էչերուն ածուխ բեռցուցած։ Խալիլ յաճախ այդ ծպտումով կ'երթար Գարա-փունար։ Ածուխի բեռները միշտ ալ պատրաստ էին այդ նպատակին համար։ Կիրոս արդէն մտած էր իր դերին մէջ ու ճամբայ ինկած. ձայն կուտար հին ու յոգնած իշապանի մը պէս, «չո՛ւ չո՛ւ», տարիք ու սովորութիւն դնելով իր ձայ-նին մէջ մանաւանդ երբ իրենց մօտէն անցորդ մը անցնէր։

– Չէ, Խալիլ, կը զարմանամ, որ էդ տարազիդ մէջ չես բռնուած մինչեւ հի-մա։ Քալուածքիդ մէջ արդէն կը մատ-նես գինուորականը։ Սանկ քիչ մը ոտ-քերդ փարատ փարատ դնելով քալէ եւ յոգնածութիւն մը առ, որպէս թէ երկար ճամբէ կուգաս եւ արդէն ձանձրացած ես ածուխի առեւտուրէդ։ Ուրիչ անգամ չմոռնաս ձեռքերուդ վրայ եւ եղունգնե-րուդ մէջ ածուխի սեւերը պահել։ Որ խօ-սիս, էնպէս մը նայէ, որ ուշ կը հասկը-նաս դիմացինիդ խօսածները։ Լաւ է, որ թեթեւ խլութիւն մը կեղծես։ Խլութեան մէջ արդէն կայ դանդաղութիւն մը։ Խուլ կեղծելու համար դէմքդ եւ աչքերդ պէտք է տափակ բռնես։ Ա՛յ, էդ դժուար մասն է։ Էնպէս պիտի բռնես դէմքդ, որպէս թէ, կեանքիդ մէջ մէկ բանի մը վրայ զարմացեր ես եւ այդ զարմանքը պաղե-ցուցեր ես դէմքիդ վրայ ու աչքերուդ մէջ։

Խալիլ մտիկ կ'ընէր եւ կը վերյիշէր Իստամպօլի մէջ իր ուսանողական շրջա-նը երբ կը լսէին ու կը հետեւէին հայկա-կան չարժման եւ անոնց հերոսներու կատարած յանդուգն գործերուն մասին։ Իրենց դասընկեր էին նաեւ այն հայ ու-սանողը, որ իրենց յաճախ տեղեկութիւն-ներ կը հայթայթէր, թէ ինչպէ՛ս արտա-սահմանէն յեղափոխական գրականու-թիւն կը մտցնէին երկիր։ Խալիլ չափով մը ծանօթ էր հայ ուսանողներու աշխա-տանքներուն, թէ ինչպէ՛ս մաքսատունէն զէնքերու սնտուկները կը տեղափոխէին։ Խալիլ նոյնիսկ լսած էր Արջ Սաքոյի ա-նունը, որպէս թէ կռուի ժամանակ թըն-դանօթը անոր կռնակին վրայ դնելով արձակած են։ Իսկ Զէրչի Կիրոսը, որ գիտէր ծպտումներու բոլոր գաղտնիքնե-րը, իր կողքէն կը քալէր որպէս ածուխ ծախող իշապան եւ չա՛տ հարազատ…

Խալիլ աւելի զարմացաւ Կիրոսի կա-խարդական ուժին երբ առանց իրեն նա-յելու խօսեցաւ կամաց.

- Խալիլ, տղաս, կարծեմ ես կրնամ առնձել քու էդ վայրի ձին։

Այդ վայրի ձին Սատօն էր։

– Ինչպէ՞ս, ինչպէ՞ս, - հարցուց Խա-լիլ ինքնիրմէ ելած։

(Շար. 566)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Օր. Գեղանոյշ Աղապէկեան, Տիկին Լուիզ Աղապէկեան - Լը Ռուա, Գ. Հրանդ Աղապէկեան կը ծանուցանեն թէ հոգե - հանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կի - րակի, Մայիս 23-ին իրենց եղբօր՝

ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

մահուան Գ. եւ իրենց հարսին՝

ՎԷՐԹՀԱՅՄ ԱՂԱՊԷԿԵԱՆԻ

մահուան 7-րդ տարելիցներուն առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Այս առթիւ հետեւեալ նուէրները կ'ընեն.-

- Աղքատախնամ 1.000 Ֆ.
- Մարի - Նուպար Հաստ. Բարեկամներ 1.000 Ֆ.
- Հայ Նախկին Ռազ. Միութ. 1.000 Ֆ.
- Կարմիր Խաչ 500 Ֆ.
- Կապոյտ Խաչ 500 Ֆ.
- Դպրոցասէր 500 Ֆ.

(Ստանալ «Յառաջ»էն)

- «Յառաջ» 500 Ֆ.

=——✝——=

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Տէր եւ Տիկին Տոքթ. Զաւէն Գաբրիէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Տէրոյեան եւ զաւակը կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ - տօն կը կատարուի իրենց հօր՝

ՍԱՀԱԿ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Կիրակի, Մայիս 23, Սէն - Լուի Ս. Գէորգ Եկե - ղեցին:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ - Բաշանի մասնաճիւղի ընդհ. Ժողովը Երկուշաբթի, Մայիս 24, ժամը 20.30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ

=——=——=

Կազմակերպուած՝ Փարիզեան Շրջանի Արենոյշներու եւ Թեւիկներու կողմէ: Կիրակի, Յունիս 6, ժամը 11-էն իրիկուն

Եկէք պատուելու հայ մայրերը, միաժամանակ հաճելի օր մը անցնելով: Հայկական ճաշեր, տաք եւ պաղ պիւֆէ, խորոված եւ անուշեղէն:

Խաղերու եւ մրցումներու հաճելի յայտագիր, սկաուտական գործունէութեան նկարներու ցուցադրութիւն:

Տախքերու մասնակցութիւն 15 Ֆ. եւ այդ տոմսը կրնայ բերել նաեւ շատ հաճելի անակնկալ մը:

DOMAINE DE MORFONDE
77270 — Villeparisis

En cas de pluie, des salles sont prévues.

Communications:

— **Autobus:** de la Place Jean-Jaurès

— **En voiture:** prendre à la Porte de Pantin la route de Meaux, jusqu'au Domaine de Morfondé.

Pour tous renseignements plus détaillés téléphoner à midi ou le soir:
534. 22. 43

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

կը կազմակերպէ

ԳՐԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

——×——

նախագահութեամբ՝
ՄԱՌԻ ԱԹՄԱՃԵԱՆԻ

նուիրուած՝ բանաստեղծներ՝
ԱՀԱՐՈՆԻ ԵՒ ՋԱՆԳՈՒԻ

Կը խօսին՝
ՎԱՐԴԱՆ ԵՂԻՇԷԵԱՆ (Ահարոն)
Եւ
ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ (Ջանգու)

Մայիս 23, Կիրակի, ժամը՝ 16-ին
au Centre Culturel Alex Manoogian
118, Rue de Courcelles - 75017 Paris

Կ'արտասանեն՝
Արմենուհի Բալուեան: Պ. Պ. Ն. Պըշտիկեան, Վ. Նաւասարդեան:

Մուտքը ազատ է:

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1982

Spécial ARMENIE

Une semaine en avion à Erevan
et une semaine en CROISIÈRE à bord du LITVA

du 29 JUILLET au 14 AOUT (aller Avion, — retour Bâteau)

29 Juillet: Paris - Moscou par avion — du 30 Juillet au 6 Août EREVAN
7 Août ODESSA — 8 et 9 Août ISTANBUL — 10 Août MYKONOS — 11 Août HERAKLION
12 Août en mer — 13 Août NAPLES — 14 Août TOULON

du 14 au 31 AOUT (Bâteu - Avion)

14 Août TOULON — 15 Août en mer — 16 Août PALERME — 17 Août en mer
18 Août MYKINOS — 19 Août MUDANYA — 20 et 21 Août ISTANBUL
22 Août ODESSA - KICHNIEV — 23 Août KICHNIEV — 24 Août ODESSA - EREVAN
24 au 30 Août EREVAN — 30 Août EREVAN - MOSCOU — 31 Août MOSCOU - PARIS

PRIX PAR PERSONNE (Croisière et Séjour en ARMENIE)
Cabine à 4 personnes (Catégorie 1): 5.990 F.
Cabine à 4 personnes (Catégorie 2): 6.280 F. — Cabine à 2 personnes (Catégorie 4): 7.440 F.

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ 6 ԱՅԼ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

(Երթուդարձ Օդանաւով)

«Արմենիա - Հիւրանոց» - Ա. Կարգի Սպասարկութիւն
Օգոստոս 7-21 Քիեւ-Երեւան 4.500 Ֆ. Սեպտեմբեր 4-18 Քիեւ - Երեւան 4.500 Ֆ.
Հոկտեմբեր 4-19 Մոսկուա-Երեւան 4.400Ֆ
Դեկտեմբեր 20 - Յունուար 4 Մոսկուա - Երեւան 4.500 Ֆ.
Մեկնում Մարսէյլէն (երթուդարձ օդանաւով)
Օգոս. 7-20 Մոսկուա-Երեւան 4.750 Ֆ. Սեպտ. 4-17 Մոսկուա-Երեւան 4.750 Ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ
TRANSTOURS
25, Rue d'Argenteuil — 75001 Paris — Téléphone: 261. 58. 28
ուր կարելի է ներկայանալ ամէն օր, կէսօրէ ետք, ժամը 15 - 18

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Դիմել՝ Զ. Ալիքսանեանի
11, Rue du Bassin, Saint Julien — Téléphone: 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55

ՎԱԼԱՆՍ.- Դիմել Ն. Գասպարեանի - 9, Rue Sully

ԼԻՈՆ.- Դիմել՝ Շէմտիքեանի
16, Rue Chardonnet — 69120 Vaux-en-Velin — Téléphone: 868. 53. 05

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez une des plus belles expositions de France

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

SAMEDI, 29 MAI — A 20 H. 30

UNIQUE RÉCITAL A PARIS
DU CHANTEUR ARMENIEN

NORAIR

Avec son ORCHESTRE (8 exécutants)

En Première Partie: Crown Production présente un Opéra - Film (1954)

ANOUSH

Théâtre de l'Empire — 41, Avenue de Wagram

Location:

— **Librairie PALOUYAN;** 9, Rue de Trévise, Paris 9e — Tél:. 523. 24. 97
— **Restaurant HAGOP;** 9, Rue du Nil, Paris 2e — Tél.: 296. 37. 41
— **AZAD;** 136, Rue d'Aboukir Paris 2e — Tél.: 233. 87. 87
— **Retaurant EREVAN;** 29, Rue Bergère, Paris 9e — Tél.: 523. 44. 75
— **Restaurant SASSOUN;** Issy - les - Moulineaux — Tél.: 638. 78. 58
— **VIDEO - SON;** 49, Rue Victor Hugo, 94140 Alfortville — Tél.: 375. 26. 89
— **VIDEO - SON;** 21, Rue Jules Michelet, 92700 Colombes
— **Mme. DJEKNAVORIAN;** Paris, Tél:. 501.98. 89

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՓԱՐԻԶ.- Բ. Հ. 300 Ֆ. կը նուիրէ:

ՌՈՔՊՐԻՒՆ.- Տէր եւ Տիկին Հայկակ Տատուրեան 160 Ֆ. կը նուիրեն Շաւարշ Միսաքեանի յիշատակին:

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, Rue de Madrid — 94140 Alfortville

Conférence - Débat

avec
SERGE AFANASYAN
Auteur de l'ouvrage:
«L'ARMENIE, L'AZERBAIDJAN ET LA GEORGIE DE L'INDEPENDANCE A L'INSTAURATION DU POUVOIR SOVIETIQUE 1917 - 1923»
Sur le thème:
« LES RELATIONS TURCO - SOVIETIQUES ET L'ARMENIE DE 1919 - 1921 »
L'AUTEUR SIGNERA SON OUVRAGE
LE VENDREDI, 21 MAI — A 21 H.

Diapositives

——×——

Շավիլի Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութեան Մշակութային Յանձնախումբը կը կազմակերպէ՝

ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Շաբաթ, Մայիս 22, ժամը 20.30-ին Շավիլի Եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ:
4, Rue de Trois - Champtiers — Chaville
LES DIAPOSITIVES
de l'Organisation Terre et Culture
et le Film: «SAINT THADÉE» (16 mm.)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Փարիզաբնակ մանուկներուն արձանագրութիւններուն համար, դիմել Տիկին Լ. Ֆորլանի.-
Հեռաձայն՝ 254 - 81 - 79

REPAS

——=——

En l'Honneur du
Révérend Père ZABARIAN
Le 25 Mai, à 20h.
UN REPAS D'AMITIE
sera donné par l'Association Arménienne Catholique de Lyon

au Retaurant DELTA — 90 cours La Fayette
en l'Honneur du
Révérend Père GEORGES ZABARIAN
(Recteur de la Communauté Arménienne Catholique et Directeur du Centre St. Grégoire de Nareg)

à l'occasion de son départ et de sa nomination à Rome.

Pour participer au repas bien vouloir s'inscrire au plus tard le 20 Mai au soir en téléphonant au Centre Saint Grégoire
847. 28. 65

U. G. A. B. - PARIS

PRESENTE
JANET MAFIAN-ALTOUNIAN
RECITAL DE PIANO
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
Le Samedi, 22 Mai — à 21 h.

Au Programme:
BACH — HAYDN — RAMEAU — FAURE
RAVEL — JONGEN — KHATCHADOURIAN

Réservation de places:
U. G. A. B. — Tél.: 520. 03. 18

U. G. A. B. - MARSEILLE

Lundi, 24 Mai — à partir de 18 h.

Présentation de:
« L'HISTOIRE DES ARMENIENS »
Paru aux Editions PRIVAT
Sous la Préidence d'Honneur de
M. NAPOLEON BULLUKIAN
(Président de l'UGAB - France)

En présence de
M. GERARD DEDEYAN
(Directeur de l'ouvrage)
M. PHILIPPE WOLFF
(Membre de l'Institut)
et de l'Editeur

U. G. A. B. — MARSEILLE
33, Rue Pierre Puget — 13006 Marseille

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
20
JEUDI
20 MAI
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.175 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15.175

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԻՍ ՄԷԿԷՆ սկսեալ Ֆրանսայի ...թատարի սակերը կը բարձրանան : ...պէս սովորական նամակներու դրոշ... ...ութը 1,60-էն 1,80-ի կ'անցնի եւ ...եալ սակով նամակները 1,40-էն 1,60-ի : Ընդհանուր ձեւով յաւելումները 13 առ հարիւր համեմատութեամբ կ'ըլ...լան :

ԽՈՐԱՑԵԼԻ հանրային կարծիքի հաս...տատութեան մը կատարած հանրային ...կարծիքի քննութեան մը արդիւնքին հա...մաձայն, գրաւեալ հողամասերու բնակ...չութեան 88 առ հարիւրը կողմնակից է ...պաղեստինեան անկախ Պետութեան մը ...ստեղծման :

ՍԻԹՐՈՑԷՆԻ 3 գործատուներու գոր...ծադուլը կը շարունակուի եւ բանակցու...թիւնները բոլորովին խզուած են : Նոյն ...կացութիւնը կայ Սոսիէթէ Ժենեռալ դը... ...րամատան մէջ, ուր շաբաթներէ ի վեր ...մը չգտնուեցաւ եւ գործադուլի շար...ժումը նոյն ծաւալն ունի :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մէջ 74 մեռեալ եւ 250 վի...րաւոր կայ, իբրեւ հետեւանք վերջին 12 օրերու բախումներու : Ամէնէն աւելի Տրիպոլիսի մէջ է, որ զոհերու թիւը մեծ...ցած է (56 մեռեալ եւ 177 վիրաւոր) :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ մէջ էռօյինի սպառումը ...6,77 առ հարիւր յաւելում կրած է տար...ուան սկիզբէն ի վեր, մտահոգիչ սատի...ճանի մը հասնելով : Այս առընչութեամբ ...թմրեցուցիչի մոլութեան դէմ պայքարե...լու ...չտական յանձնախումբին նախագա...հին տուած մամուլի ասուլիսը բաւական ...յուզանչական տեղեկութիւններ տուած է : Այսպէս, 1982-ի առաջին եռամսեային ...ընթացքին 441 գողութիւն կատարուած է ...դեղագործներու կամ դեղարաններու մօտ եւ 391 ալ դրամակորզութիւն սպառնալիքի ...տակ : Գործածողներու մեծամասնութիւ...նը անգործներ են, ապա՝ բանուորներ եւ ...հուսկ՝ ուսանող եւ դպրոցական :

ԱՆԳԼԻԱ կը շարունակէ գլուխ բանել Եւրոպայի իր ընկերներուն եւ մերժել իր ...ցենքը, հակառակ եղած առաջարկնե...րուն : Եւ քանի որ իր ուզածը չկրցաւ ...ձեռք ձգել այդ հարցին մէջ, վեթօն դը...րաւ գիւղատնտեսական գիներու գործադ...րութեան, սպառնալով միւս երկիրները, ...որ աչք առնեն բախում մը, որպէսզի այդ ...գները անպայման կիրարկուին : Արդա...րեւ, որպէսզի միաձայնութեան կանոնը ...փոխարինուի մեծամասնութեան մը կա...նոնով, ինչպէս վճռեց գիւղատնտեսու...թեան նախարարներու խորհուրդին նա...խագահը (Պելժ մը, ներկայիս) Անգլիոյ ...հետ բախումը անխուսափելի կը դառ...նայ : Անգլիոյ ընկերները, ինչ կը վերա...բերի, անոր մասնակցութեան եւրոպա...կան պիւտճէին 5 միլիառ Ֆ. հատուցում ...առաջարկած էին, ինչ որ անբաւարար էր ...Տիկին Թաչըրի համար, որ կը նախընտ...րէ, յամառաբար, նոյնիսկ դադարի մը ...ընթացքին, միացեալ ճակատ մը ցոյց ...տալ Եւրոպայի ծոցը, քիչ - շատ աւելի ...դրամաբանական երեւոյթ մը տալու ...համար անոնց համերաշխութեան Մալ...ուիններու հարցին նկատմամբ :

ԲՐԵԺՆԵՒ համայնավար երիտասար...դութեանց (Կոմսոմոլ) 19-րդ համագու...մարին բացման առթիւ իր խօսած ճառին ...ընթացքին, բոլորովին մերժեց Նախագահ ...Րեկընի առաջարկները ռազմագիտական ...զէնքերու մասին : Երբեք Նախապայման ու...նի, նստիլ խօսելու համար .- Նախ իսկա...պէս նպատակ ունենալ զինարշաւը զսպ...ել, ապա երկու կողմերը նկատի առնեն ...փոխադարձ շահերը, հուսկ՝ ինչ որ եղած է դրական, պահպանուի :

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՔՆՆԱՐԿԱԾ Է ՀԱՅԿ. ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

=——=——=

ՈՄԱՆՔ ՓՈԽԱԴԱՐՁԵԼ Կ'ՈՒԶԵՆ...

Պոսթընի պատուակալ հիւպատոսին մահափորձէն ետք, Թուրքիոյ խորհրդակցական ժողովը յատուկ նիստով մը ուզած է քննել հայկ. ահաբեկչութիւնը : Ստորեւ նիստին պատկերը, յետագային ալ՝ զանազան տեսակէտներ փոխադարձելու կամ չփոխադարձելու մասին :

×

Խորհրդակցական ժողովի Ընդհանուր ժողովը Մայիս 7-ին յատուկ նիստ գումարեց քննելու համար հայկական ահաբեկչութիւնը : Ժողովի ընթացքին մթնոլորտը պարբերաբար ձգտուեցաւ եւ Խորհրդակցական ժողովի կարգ մը անդամները բարձրաձայն աղաղակելով «փոխադարձութիւն» պահանջեցին հայկական ահաբեկչութեան դէմ :

Անդամները լսեցին Արտաքին նախարար Իլթէր Թիւրքմէնի զեկուցումը : Թիւրքմէն այն կարծիքը արտայայտեց թէ հայ ահաբեկիչները հիմա Ամերիկայի մէջ գործել սկսած են, հաւատալով որ Եւրոպայի մէջ այլեւս բաւականաչափ հանրային կարծիք պատրաստել յաջողած են : «Հիմա ալ Ամերիկայի մէջ իրենց քարոզչութիւնը ընել կ'աշխատին դիմելով վայրագ եւ արիւնոտ արարքներու» ըսաւ Թիւրքմէն, յայտնելով որ բազմաթիւ երկիրներ ալ նեցուկ կը կանգնին այդ արարքներուն կամ քաջալեր կը հանդիսանան անուղղակի ճամբաներով :

Արտաքին նախարարը կրկնեց որ Հայկական Հարցը պատմութեան խեղաթիւրումն է եւ կը յենու սուտի եւ զրպարտութեան վրայ : Կարելի չէ որ որոշ նըպատակի մը հասնին, որեւէ յաջողութիւն մը արձանագրեն եւ ի վերջոյ յուսախաբութեամբ մը պիտի վերջանայ այս արիւնոտ արկածախնդրութիւնը, ըսաւ ան :

Աւելի վերջ խօսք առաւ Խորհրդակցական ժողովի անդամներէն Փրոֆ. Համզա Էրօղլու, որ յիշեցուց թէ պատմութիւն քննողները խսկոյն կրնան հասկնալ որ պատմութեան ամէնէն արիւնալի ոճիրները գործուած են հայ հրօսախումբերու կողմէ :

- Մեռնող իւրաքանչիւր Թուրքի դէմ կարելի է Հայ մը սպաննել : Անոնց ըրածը մարդկութեան դէմ յանցանք է, ըսաւ Էրօղլու :

Ասկէ ամէնէն շատ վնաս պիտի կրէ անմեղ հայ մարդը : Բայց Թուրք ժողովուրդին վայել է դատարաններով, միջազգային կազմակերպութիւններով պայքարիլ այս խնդրին դէմ, փոխանակ դիմելու փոխադարձութեան :

Երբ Էրօղլու այս միտքը կ'արտայայտէր, զանազան անդամներ սկսան պոռալ. «Ո՞ր դատարանները, ո՞ր կազմակերպութիւնները : Փոխադարձութիւն, փոխադարձութիւն պէտք է ընենք : Իսրայէլի պէս պէտք է շարժինք» :

Ուրիշ անդամ մըն ալ, Պէշիր Համիտօղուլլարը սապէս արտայայտուեցաւ.

«Վախը օգուտ մը չունի ճակատագրին : Արտաքին նախարարութիւնը այլեւս ոչ մէկ բանէ պէտք է վախնայ, ճշմարտութիւնները պէտք է աղաղակէ : Իրական վերջ : Բարդոյթներու պէտք չկայ : Աշխարհի 200 ահաբեկիչները իրական փոխադարձութեամբ է որ պէտք է հասկնան թէ ինչպէս գլուխ կ'ելլուի իրենց հետ :

Իսմայէլ Արար ըսաւ որ այս հաւաքոյթը ցոյց կուտայ թէ այլեւս Թուրք ժողովուրդին համբերութիւնը հատնելու վրայ է, իսկ Այտըն Թուղ յայտնեց թէ Թուրք ժողովուրդը առելութիւն չի սընուցաներ հայ ժողովուրդի հանդէպ, բայց աշխարհական երկիրներ կը ջանան միշտ վառ պահել հայկական հարց մը :

Ուրիշ անդամ մը, Նամըք Եօլկա ըսաւ որ հայկական հարցին մէջ մենք միշտ գտնուած ենք օրինական ինքնապաշտպանութեան դիրքի մէջ :

Ապա Կէօքչէ խօսք առնելով ըսաւ հետեւեալը. «Ափ մը Հայեր Թուրք Պետութեան քթին կը խնդան : Գացինք, գացինք, քայլ մը առաջ չկրցանք երթալ : Հասկցուեցաւ որ բաւարար չէ միայն պախարակելը, զէնքին պէտք է փոխադարձել զէնքով» :

——×——

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱՅ ՃԷԼԱԼ ՊԱՅԱՐ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՀԱՐՑԸ ...

Հանրապետութեան անկեալ նախագահ Ճէլալ Պայար, որ այս օրերս կը տօնէ իր հարիւրամեակը, հարցազրոյց մը տուած է «Կիւնայտըն» թերթին, ուր կ'արտայայտուի նաեւ հայկ. հարցին մասին : Պայար հակառակ անոր, որ տարիքով եւ իթթահատականի իր անցեալով, բաց տեղեակ է Հայերու ջարդին, նման իր հայրենակիցներուն կ'ուրանայ ... : Մնացեալը՝ ծանօթ է, Հայերն են որ թուրք ջարդած են :

×

«Հայկական գրգռութիւններու աղբիւրը համայնավարներու մէկ խաղն է եւ Ռուսերը կը ջանան տկարացնել Թուրքերը» :

«Ռուսական է որ խամաճիկ դարձուցած է Հայերը : Այս բանը ապացուցանելու համար թէեւ ձեռքս փաստաթուղթեր չունիմ, սակայն այս պարագան իւրաքանչիւր հետաքրքրուողի համար ծանօթ իրականութիւն մըն է» :

Ճէլալ Պայար անդրադառնալով նաեւ անցեալի դէպքերուն իր խօսքերը կը շարունակէ հետեւեալ ձեւով.

«Հայերը, Մուսուլէ զատ, Արեւելեան նահանգներու մէջ մեր շատ մը գիւղերուն վրայ յարձակումներ կատարած են : Կրակի տուած եւ ջարդեր կազմակերպած են : Ամէն տեսակ գէշութիւն խորհած են մեր երկիրը տկարացնելու համար : Նոյնիսկ ծովեզերեայ քաղաքներու մէջ անոնք լրտեսութիւն ըրած են Յոյներուն հետ միասին : Այդ թուականներէն ի վեր Հայերը մեզի դէմ կը գրգռուին Ռուսերու կողմէ» :

Ճէլալ Պայար, այս առթիւ բացատրութիւններ տուած է իր այն դատավարութեան մասին, ուր հայ, յոյն եւ հրեայ դատաւորներ կը գործէին իր դէմ :

«Ծաղկաւեր դէմքով հայ դատաւորը ինծի կը հարցնէր, կ'ըսէ Ճէլալ Պայար :

- Ձեր կազմակերպութիւնը պայքարի ընթացքին հրահանգ տուած է ձեզի, որպէսզի սպաննէք Հայերը :

Ուստի ինծմէ հաշիւ կը պահանջէին, այս հրահանգը գործադրած ըլլալու ամբաստանութեամբ :

Պատասխանս հետեւեալը եղաւ.

- Այսպիսի հրահանգ մը գոյութիւն չէ ունեցած :

Եթէ տրուած ըլլար անշուշտ պիտի կատարէի առանց վարանելու, քանի որ մեր միութիւնը (հաւանաբար կ'ակնարկուի Իթթիհատ վէ Թէրաքքիի) խիստ կարգապահ կազմակերպութիւն մըն էր : Սակայն այսպիսի հրահանգ մը չէր տրուած եւ այդպիսի արարքներ չէին կատարուած :

Մեր խօսակցութիւնը լրանալէ յետոյ, հայ դատաւորին հարցուցի.

- Ձեր արդարութիւնը անկողմնակա՞լ է :

- Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք, ըսաւ Հայը :

Խօսքերս շարունակեցի եւ ըսի.

- Որքան գիտեմ, երբ մենք Ռուսերու հետ կը պայքարէինք Հայերը մեզ կռնակէն դաշունահարեցին : Նոյնպէս ամէն առիթով մեր գիւղերը կրակի տուին եւ տակնուվրայ ըրին : Բայց այս մասին բնաւ չէք արտայայտուիր դուք : Այս պատճառաւ է որ կը հարցնեմ, որ ձեր արդարութիւնը կրնա՞յ անկողմնակալ ըլլալ :

Եւ աւելցուցի.

- Եթէ գիտնայի որ այս մասին պիտի հարցաքննուիմ, թղթածրարներս միասին կը բերէի եւ կը բացատրէի թէ Հայերը դեռ ինչե՛ր ըրած են մեզի :

Խօսքերս աւարտելէ յետոյ դատաւորներուն հարցուցի.

- Ուրեմն, հիմա պիտի ձերբակալէ՞ք զիս...

Իմ յայտնած իրականութիւններուն դէմ հայ դատաւորը անգամ համոզուած էր եւ ինծի իրաւունք կուտար : Ուստի ան պատասխանեց.

- Ո՛չ, չենք ձերբակալեր :

- Ուրեմն, մնաք բարով, ըսի եւ հեռացայ :

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

=——=——=

Մայր Աթոռս ի գիտութիւն Հայաստանեայց Եկեղեցեաց եւ ժողովրդեան հաղորդում է թէ յառաջիկայ Հոկտեմբեր 10-ին Ս. Էջմիածնում նշուելու է Վեհափառ Հայրապետի Գահակալութեան 28-րդ տարեդարձը եւ տեղի է ունենալու նորակառոյց «Ալեք եւ Մարի Մանուկեան» Թանգարանի բացման հանդիսութիւնը :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ
(Կնիք)

Ս. ԷՋՄԻԱԾԻՆ
Մայիս 5, 1982 թ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

——×——

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Մոսկուա տեղի ունեցած կռփամարտի պատանեկան համամիութենական մրցաշարքին, որուն մասնակցած են 12 խումբեր, Երեւանի պատանի կռփամարտիկներու դպրոցի խումբը երրորդ հանդիսացած է, իսկ անոր եօթը մարզիկները արժանացած են զանազան մրցանակներու :

×

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ

Երեւանցի դինամոյական, միջազգային կարգի մարզանքի վարպետ Բենուր Փաշայեան, որ վերջերս Պուլկարիա տեղի ունեցած Եւրոպայի ախոյենութեան (52 քիլօ ծանրութեան դասակարգին)՝ երկրորդ անգամ ըլլալով, նուաճած էր ամէնէն ուժեղ ըմբշամարտիկի կոչումը, Խորհ. Միութեան Նախարարաց Խորհուրդին առընթեր Մարզանքի Կոմիտէին կողմէ պարգեւատրուած է Խորհ. Միութեան մարզանքի վաստակաւոր վարպետի կոչումով : Իր մարզիչը՝ Ալբեր Մնացականեան, նոյն կոմիտէին կողմէ պարգեւատրուած է վաստակաւոր մարզիչի կոչումով :

ՀԱՄԲԱՐՁՄԱՆ տօնին առթիւ, «Յառաջ» վաղը լոյս չի տեսներ : Մեր յաջորդ թիւը՝ Շաբաթ - Կիրակի Մայիս 22/23 :

Էջեր Մոլտաւիոյ Հայերու Մշակութային Կեանքի Պատմութենէն

(Բ. եւ վերջին մաս)

Օրհէեւ փոքր քաղաքին մէջ տակաւին կարելի է տեսնել բաներ, որոնք ժամանակ մը պատկանած են Հայերուն: Բաւական լաւ պահպանուած փոքր եկեղեցին հազիւ կը բարձրանայ փողոցի մակարդակէն, ուր աստիճանները կ'իջնեն դէպի յուշարձան: Նկատի առնելով Եկեղեցւոյ ճարտարապետութեան բարձր որակը եւ այն որ կառոյցը նոր է (1903-ի), մենք կ'ենթադրենք, որ անոր նախագիծին հեղինակը նոյնպէս Ալեքսանդր Բերնարդացին է, որ ինչպէս կը հաստատէ լրագրող Գ. Ռեմենկօ, Հայ է: Այս եկեղեցիէն առաջ քաղաքին Հայերը ունեցած են ուրիշ մը՝ աւելի հին՝ փայտաշէն, որուն տեղը հաւանաբար կառուցուած է այս: Այդպիսի եկեղեցւոյ գոյութեան մասին վկայած է հայ ճանապարհորդ Մինաս Բժշկեանց իր նօթերուն մէջ:

Հընչըշտիի մէջ (ներկայիս՝ Կոտովսկ), անցեալ դարուն, մասնաւորաբար՝ դարավերջին, Բերնարդացիի նախագծով կառուցուած է Քիշնեւի գերեզմանատան փոքր եկեղեցւոյ նման եկեղեցի մը (ներկայիս գոյութիւն չունի), մեծ պալատ մը, որսորդական տուն, զուարճալիքներու տաղաւար եւ այլ շինութիւններ: Պալատի մէջ, Գ. Ռեմենկոյի վկայութեամբ գտնուած են Յովհաննէս Այվազովսկիի նկարներէն:

Մոլտաւիոյ տարածութեան մէջ պահպանուած հայ մշակոյթի «համր վկաներ»էն ուշադրութիւն կը գրաւէ Բելցիի հայկական եկեղեցին, որ կառուցուած է ռուս ճարտարապետ կրասնոսելսկիի նախագծով, 1910 – 1913 թուականներուն: Հետաքրքրական է նաեւ, որ քաղաքի ներկայիս մոլտաւական եկեղեցին (1795) սկիզբը նախատեսուած է կաթողիկէ Հայերու համար, որոնք բնակութիւն պիտի հաստատէին այն ժամանակուան Բելցիւանը: Բայց լեհ կառավարութիւնը կը մերժէ Հայերուն բնակութիւն հաստատել հոն, եւ եկեղեցին կը տրամադրուի տեղւոյն ուղղափառ բնակչութեան:

Մոլտաւիոյ հայկական գաղութի կեանքին մէջ ամէնէն նշանակալի տեղը կը գրաւէ Գրիգորիոպոլ քաղաքը, որ հիմնուած է 1792ին, Եկատերինա Բ.ի հրամանով: Ծանօթ է, որ այս քաղաքի ստեղծումը նախատեսուած է ցարական կայսրութեան ընդհ. ծրագրով, որ մասնաւորաբար կը յանդէր Հայերը Ռուսիոյ հարաւը կեդրոնացնելու հարցին: Ասիկա Հայերուն կարելիութիւն կուտար ազատելու թրքական լուծէն եւ, նոյն ատեն, հաստատուելով խոպան վայրերու մէջ՝ նպաստելու Ռուսիոյ այդ շրջաններու տնտեսական ու մշակութային զարգացման: Ի դէպ, յիշենք որ Իզմայիլէն Գրիգորիոպոլ անցած հայ բնակիչներու պարագլուխը եղած է բժիշկ Մակար Շահինեան՝ մեծ-պապը գրող Մարիետա Շահինեանի: Քաղաքը կառուցեցաւ յատուկ գլխաւոր յատակագծով, որուն վրայ կայ կայսրուհիի անձնական նշում մը՝ «Ամէնն ի կատար»:

Ներկայիս քաղաքի հսկայ կառոյցներէն ոչինչ պահպանուած է: Սակայն ծանօթ է, որ 1817-ին արդէն կը գործէին երկու փոքր քարաշէն եկեղեցիներ՝ Ս. Աստուածածին և Ս. Գէորգ: Քաղաքին մէջ ուրիշ եկեղեցի մըն ալ կար՝ Ս. Խաչ: Մինչեւ երեսունական թուականները այդ եկեղեցիները, որոնցմէ մէկը եղած է «հայկական ոճով», հասած են խարխուլ վիճակի մը, որ այլեւս անկարելի դարձած է անոնց պահպանումը:

Եթէ ներկայիս գոյութիւն չունեցող այդ կառոյցներու ճարտարապետութեան մասին ոչինչ կարելի է ըսել, ապա հետաքրքրական շատ բան կապուած է Գրիգորիոպոլի հիւսիս-արեւմտեան բլուրի վրայ գտնուող հայկական գերեզմանատան շիրմաքար-սալերու հետ. հոս ԺԸ.-ԺԹ. դարերու տասնեակէ մը աւելի յուշարձաններ կան: Մարմարէ բոլոր սալերը քանդակազարդուած են լեհական պարոք ոճով, ինչպէս Քիշնեւի գերեզմանատան սալերէն մէկ քանին: Քաղաքի սահմաններէն դուրս՝ հարաւ-արեւելեան կողմը՝ Դեւլակէու գիւղին մէջ գտնուող հայկական ուրիշ գերեզմանատան մը մէջ կրաքարէ բազմաթիւ սալեր կան՝ առանց որեւէ արձանագրութեան: Կ'ենթադրենք, որ ասիկա քաղաքի հայ չքաւոր բնակչութեան գերեզմանատունն է:

Հետաքրքրական է այն՝ որ առաջին գերեզմանատան մէջ կարգ մը սալերու թուագրումը աւելի կանուխ է քաղաքի հիմնադրութեան թուականէն: Ասիկա կը նշանակէ, որ ուրիշ քաղաքներէ հոս ապաստանած Հայերը իրենց հետ բերած են հարազատ մասունքները: Սալերու արձանագրութիւնները կարդալով, կարելի է դիւրութեամբ եզրակացնել, որ ԺԷ.-ԺԹ. դարերուն Գրիգորիոպոլի մէջ, ինչպէս նաեւ Մոլտաւիոյ այլ վայրերը, բնակութիւն հաստատած Հայերը եկած են Արեւելեան եւ Արեւմտեան Հայաստանէն, Փոքր Ասիայէն (Տրապիզոն, Զմիւռնիա...):

Խորհրդանշական է այն, որ քաղաքի գլխաւոր փողոցին մէջ մինչեւ այսօր ալ կը մնայ հայկական դպրոցի միայարկ շէնքը, որ հանրային ուրիշ շինութիւններու նման, ծառայած է Հայերուն:

Ժամանակ մը բարդուած վիճակի մէջ եղած է Խոտինի հայ համայնքը, քաղաք մը՝ ուր մոլտաւ կառավարիչները բնակեցուցած են իրենց հրաւիրած Հայերու մէկ մասը: Բայց ժամանակը անողոք եղած է նաեւ անոնց ստեղծածին հանդէպ: Տակաւին 1950-ին հոս կարելի էր տեսնել համեստ եկեղեցի մը, որմէ հիմա քարակոյտ մնացած է: Իզմայիլի մէջ, ուր հայ համայնքը սկսած է զարգանալ ԺԷ. դարէն, քաղաքաշինական մեծ աշխատանքներու հետեւանքով քանդուեցաւ հայկական կիսաւեր եկեղեցին եւ վերցուեցաւ 1821-ին հիմնուած գերեզմանատունը:

Հայ մշակոյթի երբեմնի ծաղկումին մասին կը վկայեն Մոլտաւիոյ զանազան վայրերը մնացած հայկական ճարտարապետական այլ յուշարձաններ եւ անոնց բեկորները, երկիր մը՝ որ Հայերու կեանքի ծանր տարիներուն ապաստան տուաւ անոնց, իսկ երախտապարտ Հայերը իրենց կարելին ըրին՝ իրենց նոր բնակավայրը աւելի ծաղկեցնելու համար:

ԱՐՇԱՒԻՐ ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ

ՄԱՆ ԳԱՆՔ ՄԻԱՍԻՆ

ՓՈՔՐԻԿ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՓԱՐԻԶԻ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐՈՒՆ

Փարիզ տօնեց 1975, Ապրիլ 4-ին, 100.000-րդ ծառին սերմանումը իր փողոցներուն մէջ: Այսօր, ընդամէնը 22 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ դալար գետիններ շնորհուած են Փարիզցիներուն, ինչ որ մայրաքաղաքը կը դասուրէ պատուաբեր դիրքի մը՝ այդ կալուածին մէջ: Փարիզի հասարակաց ընդարձակ կամ փոքր պարտէզները, որոնցմէ շատեր փռուած են քաղաքին հոյակապ կառոյցներու առջեւները եւ որոնք սքանչացումի առարկայ կը հանդիսանան օտար այցելուներուն, ամէն բանէ առաջ արուեստի գլուխ գործոցներ են, յղացուած բոլոր անոնց կողմէ, նշանաւոր կամ անծանօթ, որոնք ճգնեցան ի գին՝ Սէնի ափերուն կանգնած հսկայ քաղաքին ըղձմայլելիութեան: Լիւթէսի - նախնական անունը Փարիզի - ծնունդի հեռաւոր շրջանէն սկսեալ, մարդիկ հեւ ի հեւ աշխատանքի կը լծուէին արդէն, բնութիւնը փոփոխելով, զայն ենթարկելու իրենց օրէնքին: Հինաւուրց խիտ անտառները կը շրջապատէին քաղաքը, շատ չուտ բնակիչները կ'այրէին ծառերը, խորտակելով այլազան պատնէշներ, մայրաքաղաքին ընծայելով երանելի ընդարձակութիւնը: Լուտովիկոս ԺԴ.ի իշխանութեան օրով էր որ Փարիզ հետզհետէ կը զգենուր իր գեղեցկութեան պատմուճանը: Արեւ-արքան բացումը պիտի կատարէր շրջագայութեան մեծ ճամբաներու իրենց հանդիպակաց կողմերուն ստեղծելով կրկնակի ծառերու ներդաշնակ շարքեր: Թիւիլըրի պարտէզին ճիշդ դիմաց, Շան զ'Էլիզէին պողոտան, որուն յատակագիծը կը պատրաստուէր հասարակաց պարտէզներու նմոյշներուն հռչակաւոր գծագրիչ Լը Նօթրի կողմէ, ամենափայլուն ապացոյցն է այդ ատենուան քաղաքաշինութեան: Քաղաքական մեծ դէմքի մը՝ Գոլպէրի պիտի վիճակուէր դարձեալ գաղափարը՝ Փարիզը շրջապատել երկարաձիգ պողոտայով մը, անհամար ծառերու սերմանումով, եւ որ պիտի ունենար ճամբայ մը՝ յատկացուած մի միայն կառքերու - այն ատեն ձիով – եւ երկու քովերը անցքեր՝ յետիոտն շրջողներուն, ինչպէս նաեւ զանազան կրպակներու, վաճառորդներու եւ պզտիկ սրճարաններու համար: Արդէն, 1636-ին, Լուտովիկոս ԺԳ. ժողովուրդին յատկացուցած էր «բժշկապետական խոտերու թագաւորական պարտէզ»ը, այսօր յորջորջուած բոյսերու պարտէզը (Ժարտէն տէ փլանթ): 1789-ի յեղափոխութիւնը խորապէս շրջեց հասարակաց պարտէզին գաղափարականը, եւ անոր տուաւ ժողովրդային յատկանիշը որ այսօրուանն է. հոն է որ կը տեսնուի ստեղծումը՝ ամէնէն կատարեալ հաւասարութեան հանդիսութիւնը եւ գիւղն է ան միաժամանակ, անոնց համար որոնք այլուր չեն կրնար ունենալ զանոնք. բնութեան պարգեւն է ան անոնց համար, որոնք դատապարտուած են դուրս չելլել իրենց պատեանէն, ուր աղքատը կը քալէ հարուստի կողքին, կը շնչէ նոյն օդը եւ կ'ըմբոշխնէ նոյն բ... փոփանքը: Աստուածուհի բնութիւնը ար... մուհետեւ իր հովանիին ներքեւ կը հաւաքէ իր բոլոր երկրպագուները, ... դասութեան կանանչութիւններու եւ ծառերու կողքին, եւ այսպէս տօնախմբութիւնն է այդ ծոցին, Թիւիլըրիի, Լիւքսեմպուրի եւ Փալէ – Ռուայեալի պարտէզներուն մէջ: Սակայն, պէտք է սպասել երկրորդ կայսրութեան շրջանը, տեսնելու համար բոլորովին խոր փոփոխութիւն փարիզեան տեսարանային դրոշմին: Այդ դարու Սէնի նահանգապետ եւ Փարիզի վերաշինութեան անուանի ճարտարապետ Հօսման, կը գրէ իր յուշերուն մէջ որ Նափոլէոն Գ.ի, փառքի ամէնէն ... տիտղոսներէն մին կը կազմէ Փարիզին ընծայելով անբաղդատելի ամբողջութիւն մը հանրային մեծ ու փոքր պարտէզներու, դալարազարդ շրջատեղիներ եւ լայնածաւալ հրապարակներ, որոնք ստեղծեցին իր հանդէպ օտարներու համաշխարհային հիացումը: Դարձեալ իր յուշերուն մէջ Հօսման կը մատնանշէ իր նախընտրած սկզբունքը, որ էր ստեղծել քաղաքին բոլոր թաղամասերուն, այլազան պարտէզներ փոքրիկ հրապարակներու ... կարելիութիւն սահմանելով ամէն դասակարգի ընտանիքներուն, անոնց զաւակներուն, իրենց զբօսանքի եւ զուարճութիւններու որպէս կեդրոն, հոս կը տեսնուի որ Հօսմանի միտ բանին իր ընկերային հանրութեամբ կը միանար յեղափոխութեան ամէնէն ինքնատիպ հանրապետականներու գաղափարին, խորականութիւնը վանելով հարուստներու եւ աղքատներու միջեւ: Փարիզցիք մինչեւ այն ատեն այնքան պատեհութիւնը չէին ունեցած տեսնելու բազմաթիւ փողոցներու պողոտաներու եւ գետեզերքներուն երկայնքին ստուարաթիւ սերմանումը պէսպէս ծառերու: Փոքրիկ հրապարակները իրենց կարգին կը ծաղկէին: Հարաւայի...

ԴԱՒՕՅԻ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻ ԶԻՆՔԸ

Գրեց՝ ՏԱՃԱՏ

Գ.-- ԻՆՉՊԷՍ ՍԿՍԵՑ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Մինչ այդ՝ կը լսենք, եւ կէսօրէ առաջ Հայեր Այգեստանի մէջ կը տեսնեն որ Թուրք զօրքեր կը մտնեն հայկական թաղեր եւ կը շրջապատեն որոշ տուներ մը: Քանի մը հոգի ներս կը մտնեն եւ քիչ վերջ դուրս կ'ելլեն, բանտարկուած պահելով տունեցիները տունին մէջ: Որով ոչ ոք կը գուշակէ թէ ի՞նչ է պատահած: Յեղափոխականները կը կարծեն որ խուզարկութիւն կ'ըլլայ զէնք գտնելու համար: Ամէն կերպ կը գուշանան որ չհանդիպին Թուրքերուն եւ կռիւ չըլլայ: Այս խուզարկութիւններու ընթացքին կը սպաննուի Արմենականներու ներկայացուցիչը՝ Սեպուհ. նա մեն մինակ կը գտնուէր տուն մը, որու քովի շէնքը զօրքերէ կը պաշարուի: Մտածելով որ զինք պիտի գտնեն երբ հոդ ալ մտնեն, մեն մինակ, անծանօթ վայրերուն, այգին կ'իջնէ փախչելու համար: Միւս տանիքը գտնուող զօրքը երբ կը տեսնէ անոր աճապարանքը՝ կը սպաննէ զայն:

Սուրբ Գրիգորի մէջ պահապան Թուրք զինուորները մօսին հրացանի պատրոններու տուփերը կը կոտրեն եւ պարունակութիւնը կը գողնան: Տուփերը մէջտեղ կը մնան, եւ Նշանին, որ հսկողութեան տակ կը գտնուէր, կը հրամայեն որ տանի եւ անհետացնէ: Նշանը տուփերը շէնքի երկրորդ յարկը կը տանի եւ անկէ անդնդախոր ձորը կը նետէ: Յետոյ գաղափարը կ'ունենայ ինքզինք վար նետելու եւ փախչելով երթալու Այգեստան ու լուր տալու ընկերներուն: Շնորհիւ ձիւնի թանձրութեան՝ անվնաս եւ ապահով ինքն ալ կը նետուի ձորը: Ձմեռուան այդ ցուրտին, ձիւներու մէջ թաղուելով, ելլելով, անդնդախոր ձորերու մէջէն, բարձրաբերձ ժայռերու վրայէն, Վարագայ լեռը կը շրջուի եւ թաց, քրտնած ու յոգնած երկու ժամուան ճամբան 8 ժամէն կտրելով կը հասնի Այգեստան՝ ընկերներուն մօտ: Իր պատմութենէն միայն ընկերները կը լուսաբանուին մինչ այդ իրենց համար առեղծուած մնացած խուզարկութեան բնոյթի մասին:

Քանի մը ժամուան մէջ Թուրքեր կը գտնեն 10 պահեստներ, որոնց բոլորը մէկանց կը բանան սայլերն ու կառքերը եւ կը փոխադրեն Խաչ-Փողոց ոստիկանատուն, ուր հանդիպեցանք պատմութեանս սկզբին: Այս Նշանն էր որ յաջորդ օրուան կռիւներու ընթացքին կը վիրաւորուէր, երբ զբաղած էր սայլերու վրայ բարձուած ռազմամթերքը փախցնելով: Մեր ընկերներէն Մաթէոս հեռուէն՝ դիրքի մէջէն կը նկատէ ֆէսով մէկ մը փողոցի մէջ: Կարծելով որ Թուրք է, կը կրակէ վրան եւ կը վիրաւորէ զայն թեւէն: Վէրքը թեթեւ էր:

×

Դ.-- ԴԱՒԱՃԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Կռիւի օրը աչքերը կապած եւ Նիկօլի գնդակով ինկած մարդը Դաւօն չէր եղած, այլ անոր կերպ ծպտուած Թուրք զինուոր մը: Որով այդ օրը Դաւօն կ'ազատէր վրիժառու գնդակէն:

Բայց Դաւօն ըսած էր կուսակալին որ «եա եթէ թռչուն ալ ըլլամ, չեմ կարող ազատուել Դաշնակցութեան վրէժէն»: Իր դաւաճանած օրէն մինչեւ սպաննուիլը, որ տեղի ունեցաւ 1908 Մարտ 10-ի Երկուշաբթի օր, կէսօրէն վերջ, ապրեցաւ 45 օր:

Յեղափոխականներուս եւ ժողովուրդի սրտերէն արիւն կը հոսէր: Մեր կեանքերու պաշտպանութեան համար անթիւ զոհողութիւններով եւ արիւնով ձեռք բերուած անհամար զէնքն ու ռազմամթերքը, դաւաճան քինախնդիրի մը միջոցաւ Թուրքին ձեռքը կ'իյնար: Թշնամին կը սարսափէր, երբ Դաւօյէն իմացած էր որ հազիւ տասէն մէկը կրցած են գրաւել: Անոնց սարսափը աւելի կը սաստկանար, երբ կը յիշէին ռումբերու պարկը, որոնցմէ մէկ հատը շատ աւելի զօրաւոր էր գտնուած քան իրենց ամբողջ թնդանօթներու գոռումը: Վերջէն մեզ պարզուեցաւ որ կռիւի օրը գոռացող որոտումը եւ ցնցումը արդիւնք էր ուժանակ պարունակող տուփի մը պատահական պայթելուն: Սայլերու վրայ մնացած է եղեր մէկ տուփ ուժանակ, զոր ընկերներ չեն կրցած փախցնել: Հրացաններէն արձակուած պատահական գնդակ մը կը դպչի առոր որու պայթիւնէն կը գոյանայ որոտումն ու ցնցումը, ի սարսափ Թուրքերու եւ ի գոհունակութիւն մեզ:

Թուրքերը զգուշացան այլեւս խուզարկութենէ: Սկսեցին դաւեր որոճալ մեզ դէմ: Դաւեր կ'որոճային նաեւ Դաշնակցականները Դաւօն սպաննելու համար:

(Շար. 5)

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ԵՒ «ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՐՏԷԶ»ԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ ՌՈՒՄԱՆԻ ՄԷՋ

Այս առթիւ, Ռումանի եւ Պուրկ-տը-Բէժի Հայոց Բարեկամական Միութիւնը ընդարձակ յայտագիր մը պատրաստած էր:

Ապրիլ 23-ին, Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 21-ին, տեղի ունեցաւ վիճաբանական ժողով մը. անկէ առաջ ցուցադրուեցաւ «Արմէնի 1900» ֆիլմը:

ժողովի ընթացքին խօսք առին Հայ Դատի կոմիտէէն, Ժիւլ Մարտիրոսեան եւ Միհրան Այնթապլեան, (երկուքն ալ ...էն). խօսեցան Հայկական Հարցի մասին եւ մանրամասն կերպով պատասխանեցին զանազան հարցումներուն, վիճեր... ան շատ ուշ ժամուն բազմութիւնը մեկնեցաւ լաւ տպաւորութեամբ:

Ապրիլ 24-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, ...ծ բազմութեան մը ներկայութեամբ ...ներու յուշարձանին զետեղուեցաւ ծաղկեփունջ մը, ի յիշատակ Ապրիլեան նահատակներուն. այս առթիւ մէկ ...երկեան լռութիւն տիրեց, որուն ընթացքին Վալանսէն Ժագ Գոճաքեանը, ...ուտակով մեծ յուզումով նուագեց, ...անման Կոմիտաս վարդապետի, «Կռունկը». Լիոնէն ներկայ էին Հայ Սկաուտներու 40 հոգինոց խումբ մը որոնք երգեցին ...ենց քայլերգը, Հայ ապրինք եղբայրք մարդկութեան մէջ:

Ռումանի եւ Պուրկ-տը-Բէժի Հայոց Բարեկամական Միութեան նախագահ Ազատ Շէյթանեանը խօսք առաւ ֆրանսերէն եւ յիշեց հայ ժողովուրդի հաւատարմութիւնը, մեր մէկ ու կէս միլիոն նահատակներուն յիշատակին. ան շեշտեց իր խօսքը հայ երիտասարդ նոր սերունդին որ իր գործունէութեամբ կը ջանայ, ընդունիլ տալ, ներկայ Թուրք կառավարութեան 1915-ի ցեղասպանութիւնն ու հայ ժողովուրդի պահանջները:

Ռումանի քաղաքապետի փոխանորդ, Էլի Պէլ իր կարգին խօսք առաւ եւ գովելով Ռումանի հայ գաղութը, յիշեց իր համբորդութիւնը դէպի Հայաստան, կազմակերպուած միութեան կողմէ, եւ ըսաւ.

Հայաստանի մէջ գտայ քաղաքակրթուած ժողովուրդ մը, որ ունի շատ հին պատմութիւն մը իր յուշարձաններով... նաեւ գովեց հայ ժողովուրդի ջերմ ու անկեղծ հիւրասիրութիւնը:

Ի վերջոյ խօսք առաւ Էմանուէլ Թաշճեանը, հայերէն ան ուղղեց իր խօսքը Ռումանի Հայերուն եւ յիշեց մեր Ապրիլեան Նահատակները, որոնք ինկան... բայց չկորան, ազգի անմահութիւնը ապահովեցին: Մ. Թաշճեան շարունակելով իր խօսքը, հարց տուաւ ունկնդիրներուն թէ, «Ի՞նչ կը նշանակէ Հայ ըլլալ 1982-ին.

– Հայ ըլլալ կը նշանակէ նախ եւ առաջ յարգել մեր նահատակներուն անմոռանալի յիշատակը: Հայ ըլլալ կը նշանակէ հաւատարիմ մնալ մեր մշակոյթին, մեր անցեալին եւ մեր պատմութեան: Հայ ըլլալ կը նշանակէ ամուր կառչիլ մեր պապերու լոյս հաւատքին, պայքարիլ տէր մնալով պահանջներուն եւ մեր արդար իրաւունքներուն: Եւ մանաւանդ, Հայ ըլլալ կը նշանակէ չմոռնալ երբեք Մեսրոպեան Տառերը, չմոռնալ հայ լեզուն, մեր սրբազան լեզուն:

Էմանուէլ Թաշճեան իր խօսքերը վերջացնելէ առաջ ըսաւ. – Անկարելի է մոռնալ մեր նահատակները, եւ յիշեց Ահարոնեանի «Աշուղի» անմահ խօսքերը.–

Այսքան արիւն թէ ձեզ ներեն մեր որդիք,
Թող ողջ աշխարհ Հայոց կարդայ նախատինք...»

Յետոյ Էմանուէլ Թաշճեան խնդրեց որ բազմութիւնը թափօր մը կազմէ. կազմըւած թափօրը շարժեցաւ անցնելով քաղաքի կեդրոն փողոցներէն. քանի մը երիտասարդներ բարձրացուցած էին պաստառներ որոնց վրայ գրուած էր արդարութիւն եւ իրաւունք հայ ժողովուրդին: Թափօրը հասաւ Սեւան դաշտը. ի մէջ այլոց հոս ըսենք, Ռումանի եւ Պուրկ-տը-Բէժի Հայոց Բարեկամական Միութիւնը, 1974-ին, 4500 քառակուսի մեթր հողամաս մը գնեց որուն անունը դրուեցաւ Սեւան Դաշտ, այս հողին դիմաց կը գտնուի կանաչազարդ զբօսայգի մը, մօտաւորապէս երկու ք.մ.ի վրայ երկարաձգուած, ծառերով, գոյնզգոյն ծաղիկներով ու նստարաններով յարդարուած, որուն անունը այլեւս կը կոչուի ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՊԱՐՏԷԶ ի յիշատակ 1915-ի մեր նահատակներուն:

Այս պաշտօնական հանդիսութեանց ներկայ եղան Ռումանի քաղաքապետ եւ նախարար Ժ. Ֆիլիու եւ բոլոր խորհրդական անդամները. որոնց հաւանութեամբ ու հովանաւորութեամբ տեղի ունեցան պաշտօնական բոլոր հանդիսութիւնները. պետական նուագախումբը նըւագեց «Մեր Հայրենիք եւ Զէյթունցիներ». յետոյ խօսք առաւ բժիշկ Վաղինակ Գարակէօզեան եւ մասնաւորապէս շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապետ եւ նախարար Ժ. Ֆիլիուի եւ Մօրիս Միշէլին եւ բոլոր պետական անձնաւորութեանց, որոնք հաւանութիւն տուին եւ օգտակար հանդիսացան Հայաստան Պարտէզ-ի իրականացման: Վաղինակ Գարակէօզեան հրաւիրեց քաղաքապետի Ա. փոխանորդ Էթիէն Ժան Լափասան, որ խօսք առնելով յիշեց 1915ի հայ նահատակները եւ ըսաւ. – Պէտք է որ այլեւս բոլոր կառավարութիւնները եւ մասնաւորապէս ֆրանսական կառավարութիւնը, ճնշեն Թուրքիոյ վրայ, որպէսզի այս վերջինը, ճանչնալով 1915-ի նախկին կառավարութեան կատարած ոճիրը, հատուցում տայ հայ ժողովուրդին. վերջացնելով իր խօսքը, Է. Ժ. Լափասան մաղթեց երկար կեանք եւ կամք ու պատիւ համայնքին, յետոյ ֆրանսական եռագոյնով ծածկուած ցուցատախտակը Վաղինակ Գարակէօզեանի հետ միասին բացին եւ ծափահարութիւններով ժողովուրդը կարդաց.– Ժարտէն տ'Արմէնի ան մեմուար տիւ ժէնոսիտ տը 1915:

Վալանսէն մասնաւորապէս հրաւիրուած էր Նարեկ խաչակիր քհնյ. Վարդանեանը, որուն կ'ընկերակցէին Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան նախագահ՝ Պ. Մանուկ Ստեփանեան, հոգաբարձութեան հաշուապահ՝ Պ. Հանրի Սերանեան Հ. Բ. Ը. Միութեան Վալանսի մասնաճիւղի նախագահ, Պ. Եդուարդ Թորոսեան եւ օրուան բանախօս՝ Ժիրայր Մերինեան: Նարեկ քհնյ. Հոգւոցն Հանգուցելոց աղօթքէն յետոյ իր օրհնութիւնը տուաւ ներկայ ժողովուրդին ու նոր մկրտուած ղալարագեղ վայրին, որ կոչուեցաւ Հայաստանեան Պարտէզ...

Պաշտօնական հանդիսութիւններէն յետոյ, Մօրիս Միշէլ, ներկաները հրաւիրեց Սեւան Դաշտ, ուրտեղ պատրաստըւած էր գինեձօն մը բոլոր ներկաներուն համար քաղաքապետարանի եւ Ռումանի ու Պուրկ-տը-Բէժի Հայոց Բարեկամական Միութեան կողմէն:

Գինեձօնէն յետոյ ժամը 13-ին, Ռումանի ճաշարանի մը մէջ, բարեկամական ճաշի մը սեղանին շուրջ ուր ներկայ էին, Պ. Էթիէն Ժան Լափասա եւ Էլի Պէլ երկուքն ալ փոխանորդ քաղաքապետի, Պ. Մօրիս Միշէլ նախկին քաղաքապետ, Պ. Հանրի Տիրան, Պուրկ-տը-Բէժի քաղաքապետ, եւլն., եւլն.:

Յիշատակելի այս ճաշը մեր պատենական աւանդութեամբ, միութեանս նախագահ Պ. Ազատ Շէյթանեանի հրաւէրով, օրհնուեցաւ Նարեկ քահանայի կողմէ, ապա ջերմ մթնոլորտի մէջ, մինչեւ ուշ ատեն շարունակուեցաւ այս գեղեցիկ օրը...:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

...գաւառին մէջ, մեծ պարտէզի մը՝ Մոնթուբէի չինութիւնը իրականութիւն դարձնելու կէտին կը հասնէր, նոյնը նաեւ հիւսիսային մասին վրայ՝ Պիւթ-Շոմոնը: Այս հսկայ աշխատանքներուն զուգընթաց, Հօսման ու իր գործակիցները ամբողջովին կը վերափոխէին Պուլոյնի եւ Վենսէնի անտառները, զորս փոխանցեցին մայրաքաղաքին, Նափոլէոն Գ.ի որոշումէն վերջ: 1870-էն 1913, մեծ վերանորոգումներու ենթարկուեցան Թրոքաները պարտէզները, մերձակայ հրապարակներով, ու նաեւ Շան տը Մարս եւ ...հեռու՝ Արէն տը Լիւթէս: 1930-էն 1933 կանանչազարդ նոր հողամասեր ա...ցուեցան նախկիններուն վրայ: Փարիզաբնակներուն կ'օժանդակէ մայրաքաղաքին ղալարագեղ այդ վայրերուն անա... ագլարագեղ այդ վայրերուն անա... պահպանումին համար, որոնք կը ...տեսակ մը յիշատակարաններ նաեւ ...ցեալի պատմութեան:

Քաղեց՝ ԳԵՂԱՄ

Տաճատ Թերլեմեզեանի ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Նիւ Ճըրզիի Ս. Վարդանանց Եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 27-ին, կատարուած է ազգային յուղարկաւորութիւնը հայ ազատագրական պայքարի նուիրեալներէ Տաճատ Թերլեմեզեանի, որ իր մահկանացուն կնքած էր Ապրիլ 23-ին (տես «Յառաջ» Ապրիլ 28-ի թիւ): Կրօնական արարողութեանց նախագահած է Թեմին առաջնորդը՝ Մեսրոպ Եպիսկ. Աշճեան: Դագաղը ուսամբարձ եկեղեցի բերուած է ողբացեալի կուսակցական ընկերներուն եւ Հ. Մ. Ը. Մ.-ականներու կողմէ: Մեսրոպ Եպիսկ. իր դամբանականին մէջ անդրադարձած է հայ ազատագրական պայքարի նուիրեալներու սրբազան առաքելութեան եւ ծանրացած հերոս Տաճատ Թերլեմեզեանի սխրագործութիւններուն վրայ՝ Վանի 1915-ի հերոսական ինքնապաշտպանութեան ընթացքին:

Այնուհետեւ դագաղը դարձեալ տարուած է Եկեղեցւոյ սրահը, ուր տեղի ունեցած է յարգանքի արտայայտութիւն մը: Ներկայ եղած են աւելի քան 250 ընկերներ, բարեկամներ եւ զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներ: Յարգանքի խօսք արտասանած են յանուն Հ. Մ. Ը. Մ.ի Անդրանիկ Տէր-Յովհաննէսեան, Համազգայինի՝ Զարմայր Սեդրակեան, Հ. Օ. Մ.ի՝ Մելինէ Գարագաշեան, Հ. Ե. Դ.ի՝ Նայիրի Ամիրեան եւ Լօրա Փափազեան, Հ. Յ. Դ. Նիւ Ճըրզիի կոմիտէէն՝ Պերճ Թաշճեան, Հ. Յ. Դ. Նիւ-Եորքի կոմիտէէն՝ Հրանդ Մարգարեան, Համավասպուրականի Հայրենակցական Միութեան՝ Արա Ղարիպեան, Հ. Յ. Դ. Արեւելեան Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէի Մայքըլ Թօփալեան (անգլերէն) եւ Արա Գաբրիէլեան (հայերէն): «Վէրքերով լի Ջան Ֆետայ եմ» երգի մեկնաբանութենէն ետք դագաղը տարուած է հրկիզարան, ուր, ըստ ողբացեալի փափաքին, հրկիզուած է:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՐՈՎԱԴԻԱ (Պուլկարիա) քաղաքին մէջ տեղի ունեցած երաժշտական 8-րդ ազգային մրցանակաբաշխութեան, որուն մասնակցած են 16 երաժիշտներ, երգիչներ եւ նուագողներ, Պլովդիւի երաժըշտական դպրոցի աշակերտուհի Արուսեակ Պալթայեան (10 տարեկան, ջութակահարուհի) Բ. մրցանակի արժանացած է: Պատանի ջութակահարուհին մեծ յաջողութիւն ձեռք ձգած է նաեւ Ապրիլ 21ին, «Սոֆիա» մշակոյթի պալատը տեղի ունեցած Պուլկարիոյ երաժշտական դըպրոցներու եւ արուեստի ուսումնական հաստատութիւններու 9-րդ մրցումին:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Խալիլ շատ լաւ գիտէր, որ այն վայրին միակ սանձ դնողը միայն Հաճի Մուսան կրնար ըլլալ, իսկ ան ալ Վարդանձորի կռուին մէջ եղած է, Թուրք զօրքերուն հետ միացած: Եւ ոչ մէկ կապ հայ ֆէտայիներուն եւ Հաճի Մուսային միջեւ: Չըլլայ, Ջէրչին տէրօրի խօսք կ'ընէ եւ կը մտածէ Սատօն վերցնել մէջտեղէն: Խալիլ թեքուած էր այդ մտածումին, որովհետեւ Կիրօս երէկ գիշեր խարոյկին շուրջ, հայ յեղափոխականներու սարքած վտանգաւոր տէրօրներու մասին կը պատմէր ու կը թելադրէր Խալիլին, որ տէրօրները անհրաժեշտ են եւ յաճախ բանակներու գեր կը կատարեն: Եւ պէտք չէ խնայել կամ խղճահարուիլ ի՛նչ բան, որ արգելք կ'ըլլայ նպատակին համար:

Ի հարկէ, Խալիլ շատ դիւրութեամբ կրնար կատարել Սատոյին տէրօրը, բայց որ չէր կրնար տէր դառնալ անոր ուժին, օգտագործելու համար իր նպատակին: Այդ ուժը ինքը, Սատօն էր:

Կիրօս ինքն ալ անդրադարձաւ, որ դեռ կանուխ արտայայտութիւն մը ըրած էր: Կ'ուզէր Խալիլը հեռանկարով մը խանդավառել, մանաւանդ որ զէնքերու գործը գլուխ բերելու աշխատանքը կար:

– Խալիլ, տղաս, էս զէնքերու գործը կարգադրելէ յետոյ, ես պիտի ուզեմ Հաճի Մուսան տեսնել...

«Զու, չու», երկու իշապաններն ալ դէն ներս կը մտնէին Գարափունարի արեւմտեան կողմի մուտքէն, ուր կը սկըսէր նոր խորոված լէպլէպուի հաճելի հոտը էշերու ու ձիերու խաներուն: Արդէն կը լսուէին պղնձի վրայ զարնուած մուրճերու եւ վաճառողներու ձայները: Մունետիկ մը լայն գօտիով, մի քանի ձիեր կը պտտցնէր: Ուրիշ մը, ուսին ձգած շալեր կը ծախէր, աւելի ուրիշ մը կը ծախէր ադաւնիներ՝ վանդակներու մէջ:

Գարափունար երկու պազար ունէր, վերին եւ վարին: Պազարներու խանութները, փողոցները տեղ տեղ ծածք էին ու նեղ, ուրկէ յարդ բեռցուած էշ մը եւ կամ կառք մը հազիւ կ'անցնէր: Կօշկակարներու նեղ փողոցը կը տանէր վերի ընդարձակ պազարը, ուր կային մզկիթն ու բանտը: Այդ ընդարձակ պազարին մէջ կը ծախէին ցորեն, յարդ, ածուխ, բանջարեղէն եւ պտուղներ մօտակայ գիւղերէն բերուած: Մեր երկու իշապանները իրենց ածուխի բեռները հրապարակին մէջ չպիտի իջեցնէին: Անոնք պիտի շարունակէին իրենց ճամբան մինչեւ Խոճա Փունարի սրճարանը:

– Հէմշէրի, քանի՞ է ածուխը, – կը հարցնէին հետաքրքրուողները:

– Ծախուած է, ծախուած, – ձայն կուտային երկու իշապանները մէկ բերան:

Կիրօս անպայման կ'ուզէր հանդիպիլ զինագործ Դաւիթին եւ ըսել, որ ինքը Գարափունարի մէջ է եւ շուտով պիտի տեսնուի կարեւոր խնդրի մը առիթով:

– Հէչտ ըլլայ, ուստա, – խօսեցաւ Կիրոս զինագործին, որուն խանութի պատերէն կախուած էին զանազան տեսակի զէնքեր ու ինքը, Դաւիթը, երկաթի կտոր մը կը խարտէր:

Խալիլ էշերուն մօտ կեցած, նկատեց որ հանդիպումը ոչ մէկ անակնկալ չարօժում պատճառեց: Անոնք կը խօսէին, մինչ զինագործը կը շարունակէր իր աշխատանքը: Խալիլ կը ճանչնար այդ զինագործը եւ սակայն բնաւ չէր կրնար գուշակել, որ ան կապ ունի Կիրոսին եւ հայ յեղափոխականներուն հետ:

Կիրոս, իր այդ հանդիպումը կասկածելի չդարձնելու համար պատէն հրացան մը վար առաւ ու շարունակեց իր խօսակցութիւնը, հրացանին մասերը դիտելով որպէս յաճախորդ:

Ուրեմն, Դաւիթ լուր պիտի տար Գարափունարի կոմիտէին, որ Կիրօսը քաղաքին մէջ է: Որ, կարեւոր գործի մը համար պէտք պիտի ունենայ մարդու եւ դրամի: Որ, ժողով չպիտի կրնայ ընել ընկերներուն հետ: Էսքան, էսքան...

(Շար. 567)

Այրի Տիկին Խորէն Քոչեան, Գ. Արթիւր Քոչեան, Տէր եւ Տիկին Առնօ Լածառինի եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գնէլ Կոչկարեան, Գ. Գէորգ Համբիպօղոսեան, Տէր եւ Տիկին Արթին Տատուրեան, Տիկին Գազաճեան և զաւակները, Տէր և Տիկին Թորոսեան եւ զաւակները, Օր. Օր. Այտէմեան, Տիկին Համբ զաւիթեան եւ զաւակները, Տիկին Օհաննեան եւ զաւակները, Տիկին Նազիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պարոնեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կոչկարեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Տէր - Գալուստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Պետրոսեան եւ զաւակը, Գ. Համբ - Պօղոսեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկին Փափազեան եւ աղջիկը ինչպէս նաեւ՝ Լածառինի, Ներսէսեան, Թէրզեան, Միրիլանեան, Տեփան-եան, Շէյթանեան, Պետեան, Զալօնա ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ-հօր, քեռայրին, մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԽՈՐԷՆ ՔՈՉԵԱՆԻ

մահը:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 21, ժամը 11-ին Շաւիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցին, եւ մարմինը կը փոխադրուի Վիրոֆլէի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՌԱՏԻՕԺԱՄ
ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

ՄՈՆԹԷ - ՔԱՐԼՕ

P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.

Ամէն կիրակի իրիկուն
- ժամը 10·30-ին:

———×———

ECOUTEZ TOUS LES DIMANCHES

EMISSION ARMÉNIENNE
POUR L'EUROPE (Bilingue)

— à 20h. 30

MONTE - CARLO

P.O. - O.M. - M.W. - 205 m. — 1466 Khz.

B. P. 141 Monte - Carlo, MONACO

MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9, Rue de Madrid — 94140 Alfortville

Conférence - Débat

avec

SERGE AFANASYAN

Auteur de l'ouvrage:

«L'ARMENIE, L'AZERBAIDJAN ET LA GEORGIE DE L'INDEPENDANCE A L'INSTAURATION DU POUVOIR SOVIETIQUE 1917 - 1923»

Sur le thème:

« LES RELATIONS TURCO - SOVIETIQUES ET L'ARMENIE DE 1919 - 1921 »

L'AUTEUR SIGNERA SON OUVRAGE
LE VENDREDI, 21 MAI — A 21 H.

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ
ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԵՐԻՏ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ
(ԺԱՖ)

Ուրբաթ, Մայիս 21, ժամը 20·30ին Մշակոյթի եւ արուեստի կեդրոնին մէջ:

6, Cité Wauxhall — Métro: République

կը կազմակերպեն

ՇԱՏ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ
ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Նիւթ ունենալով՝

ՄԱՇՏՈՑ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ
ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ
ԵՒ
ՄԱՏԵԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Նկարներու ցուցադրութիւն

Բանախօս՝

ԲԱԲԳԷՆ ՉՈՒՔԱՍԶԵԱՆ

Մաշտոց Մատենադարանի Տնօրէնի տեղակալ:

Կը նախագահէ ու բանախօսը կը ներկայացնէ՝

ՓՐՈՖ. ԺԱՆ - ՓԻԷՌ ՄԱՀԷ

Արեւելեան լեզուներու ամպիոնի վարիչ:

Մուտքը ազատ է:

ARMENIE 82

CIRCUIT DE 14 JOURS, DONT 2 JOURS A MOSCOU et 12 JOURS A EREVAN

Départs: Les 3 Juillet, 14 Août, 4 et 25 Septembre

SEJOUR EN LOGEMENT EN CHAMBRES DOUBLES EN HOTEL 1re CATEGORIE

EN PENSION COMPLETE et EXCURSIONS COMPRISES

PRIX: 4500F.

FRAIS DE VISA 50 F.

INSCRIPTIONS A L'AGENCE

VALADOU - MOTTET

73 - 75, LA CANEBIERE — 13001 MARSEILLE

TEL.: 39. 77. 11

Licence A - 258

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԻՍԻ.- Ազատեան ընտանիքը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Կուրպէթեան ընտանիքին, Անի Կուրպէթեանի կսկծալի մահուան առթիւ եւ անոր յիշատակին 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Փորձառու չարժավար մը գործ կը փնտռէ:

Դիմել.- Հեռաձայն.- 893 - 77 - 99

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ
ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան Մատուռին մէջ, Պատարագ կը մատուցուի Շաբաթ, Մայիս 22, ժամը 10·30-ին:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՑ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կիրակի, Մայիս 23, ժամը 16-էն սկսեալ
Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը մասնակցի «ԱՆԻ» Նուագախումբը:

———×———

FETE DE L'ASSOCIATION DES ADOLESCENTS ARMENIENS F.R.A. «BADANI»

Section «ROSTOM» de Décines

A LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES

LE DIMANCHE 23 MAI — A PARTIR DE 16H.

AVEC L'ORCHESTRE «ANI» — Buffet Arménien

Forum-Radio-Ararad

TOUS LES DIMANCHES — DE 10H. A 12H.

Une émission destinée aux Communautés Arméniennes de la Région Parisienne.

M. F. 98 Mhz.

Այս Կիրակի, Մայիս 23, հարցազրոյց ԻՎ ԹԵՐՆՈՆԻ հետ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱԳ. ԽԱՉԻ Պանեէօ - Քաչանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Մայիս 24, ժամը 20·30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Փարիզաբնակ մանուկներուն արձանագրութիւններուն համար, դիմել Տիկին Լ. Ֆորլանի.-

Հեռաձայն՝ 254 - 81 - 79

Radio-Trait-d'Union

« ARMENIE — MAGAZINE »

RADIO ARMENIENNE

Région Lyonnaise

Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

Programme du Dimanche 23 Mai — de 10 à 12h.

- En direct avec l'Association des BADANI.
- Interview avec le Père René BEAUPERE. Responsable du stage «A la rencontre de l'Arménie millenaire», organisé par l'Association des «Chrétiens en Marche».
- Entretien avec l'equipe de football de la M.C.A. Décines.
- Informations en langue arménienne.
- Interview avec le danseur Michel HALLET - EGHAYAN.

Programme arménien également les Lundi et Vendredi — de 9h. à 10h.

RESTAURANT — ՀԱՑԱՏՈՒՆ

EREVAN — ԵՐԵՒԱՆ

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝
կը սպասարկէ Ձեզի:

RESTAURANT EREVAN

26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

TÉL. 770. 85. 81

ՄԻԱՅՆ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ

Վ Ի Գ Է Ն

Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ

ժամը 21·30-էն սկսեալ կը ներկայանայ իր հայկ. ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը:

Fermé le Mardi — Փակ է Երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN

29, RUE BERGÈRE — 75009 PARIS

TÉL.: 523. 44. 75

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Գ. Մարտիկ Տակառեան՝ ողբացեալ Լեւոն Շիրինեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները կ'ընէ.- Դպրոցասէր Վարժարանին 300, Սամուէլ - Մուրատեան Վարժարանին 250 Ֆ., Կապոյտ Խաչի Կայանին, Կարմիր Խաչի Կայանին, եւ «Յառաջ»ին 150-ական Ֆ.: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Անի Կուրպէթեանի մահուան առթիւ Տիկին Մարի Գարանֆիլեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, փոխան ծաղիկի:

×

Լեւոն Շիրինեանի մահուան առթիւ Տիկին Ժիւլիէթ Զպուքճեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Լեւոն Շիրինեանի մահուան առթիւ, Տիկին Արփիկ Միսաքեան փոխան ծաղիկի 300 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ - Մուրատեան վարժ.ին (ստանալ «Յառաջ»էն):

DÉBAT

Dans le cadre de ses activités L'UNION DES ETUDIANTS ET DE LA JEUNESSE ARMENIENNE

Organise

LE SAMEDI 22 MAI — A 15H.

à L'A.G.E.C.A.

177, Rue de Charonne — 75011 Paris

Métro: Alexandre Dumas

UN DEBAT

dont le sujet sera:

«LE ROLE DES PUISSSANCE EUROPEENNE DANS LE GENOCIDE DU PEUPLE ARMENIEN»

U.E.J.A.

B.P. 175 — 95105 ARGENTEUIL

Հ Ա Յ
ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիյիի, Մոնմորանսիի եւ Սէն - Ռափայէլի մէջ:

Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար:

Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ, Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ, Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք: Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հաճելի եւ մաքուր միջավայր:

=——✠——=

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St. Raphaël

Pour les Personnes du Troisième-Age

Confort moderne, Ambiance familiale, Surveillance et soins médicaux permanents, Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S

77, Rue La Fayette — 75009 Paris

Tél.: 878. 02. 99 et 281. 17. 80

REPAS

En l'Honneur du

Révérend Père ZABARIAN

Le 25 Mai, à 20h.

UN REPAS D'AMITIE

sera donné par l'Association Arménienne Catholique de Lyon

au Retaurant DELTA — 90 cours La Fayette

en l'Honneur du

Révérend Père GEORGES ZABARIAN

(Recteur de la Communauté Arménienne Catholique et Directeur du Centre St. Grégoire de Nareg)

à l'occasion de son départ et de sa nomination à Rome.

Pour participer au repas bien vouloir s'inscrire au plus tard le 20 Mai au soir en téléphonant au Centre Saint Grégoire

847. 28. 65

U. G. A. B. - MARSEILLE

Lundi, 24 Mai — à partir de 18h.

Présentation de:

«L'HISTOIRE DES ARMENIENS»

Paru aux Editions PRIVAT

Sous la Présidence d'Honneur de

M. NAPOLEON BULLUKIAN

(Président de l'UGAB - France)

En présence de

M. GERARD DEDEYAN

(Directeur de l'ouvrage)

M. PHILIPPE WOLFF

(Membre de l'Institut)

et de l'Editeur

U. G. A. B. — MARSEILLE

33, Rue Pierre Puget — 13006 Marseille

ՇԱԲԱԹ - ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
22-23
SAMEDI-DIMANCHE
22-23 MAI
1982

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա: Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ: 180 Ֆ.
Արտասահման: Տար. 400 Ֆ. - Հատը: 2.50 Ֆ.

LE NUMERO 2 F. 50

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.176

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

57e ANNÉE — No 15 176

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՔՆՆԱՐԿԱԾ Է ՀԱՅԿ. ԱՀԱԲԵԿՉՈՒԹԻՒՆԸ

ՓՈԽԱԴԱՐՁԵԼ - ՉՓՈԽԱԴԱՐՁԵԼՈՒ ՀԱՐՑ ՄԸ ...

ԽՄԲ.- Մեր նախորդ թիւով (Մայիս 20) տուած էինք Թուրքիոյ խորհրդակցական ժողովի հայկական ահաբեկչութեան նը - վիրուած նիստին պատկերը: Ստորեւ նոյն ժողովի քանի մը կարծիքներ յայտնուած են փոխադարձելու կամ չփոխադարձելու մասին: Ստորեւ՝ նմոյշներ -

Խորհրդակցական ժողովի Ատենապետ փրոֆ. Սատը Ըրմաք, որ յատուկ հրաւէրով մը ներկայիս Գերմանիոյ Միւնիխ քաղաքին մէջ կը գտնուի, հայկական ահաբեկչութեան մասին կատարած իր յայտարարութեան մէջ շեշտած էր որ «հայկական ահաբեկչութիւններու առիթով փոխադարձութիւն մը չենք կրնար խորհիլ»:

Փրոֆ. Սատը Ըրմաք, Խորհրդակցական ժողովի մասնաւոր նիստին մէջ անդամներէն ոմանց հայկական ահաբեկչութիւններուն առիթով փոխադարձութիւն պահանջած ըլլալու մասին իր տեսակէտները յայտնած է հետեւեալ ձեւով.

«Մեզի համար այդպիսի բան մը խորհիլ կարելի չէ: Ես կը հաւատամ որ մեր ազնիւ ժողովուրդը երբեք պիտի չուզէ պատասխանատուները պատժել ապօրէն եւ անարդար սկզբունքներով: Կրնան ուրիշներ իրենց քինախնդրութեան ազդեցութեան տակ շարժիլ: Երբեք կողմնակից չենք կրնար ըլլալ փոխադարձութեան արժանիքներու:

Խորհրդակցական ժողովի Մարմինի անդամ Տոչ. Պէչիր Համիթօղուլլարը լուսաբանութիւն մը բրաւ եւ ըսաւ որ կարելի չէ հայկական ահաբեկչութիւնը կասեցնել ճառերով եւ բերանացի յայտարարութիւններով, պէտք է փոխադարձել անոնց հասկցած լեզուով:

Համիթօղուլլարը ըսաւ որ Թուրք ժողովուրդը պիտի հանդուրժէ, եթէ իրենց ցոյց տրուի թէ ինչպիսի միջոցներ ձեռք պիտի առնուին:

«Միայն փոխադարձութեամբ է որ կարելի է կասեցնել այս ոճրագործ փաչիկ, ցեղապաշտ եւ մոլեռանդ հայ ահաբեկիչները, ըսաւ ան: Թուրք ժողովուրդին համբերութիւնը, որ սպառելու վրայ է, այս ձգտումը ցոյց կուտայ: Այլապէս բաւարար չեն արտասանուած ճառերն ու արտայայտուած ցաւերը»:

Պէտք է ազդարարուին նաեւ, ըստ Համիթօղուլլարը, այն երկիրները որոնք նեցուկ կը կանգնին հայ ահաբեկչութեան, երկիրներ՝ ինչպէս Սուրիա, Ռուսիա, Կիպրոսի յունական Պետութիւնը եւ Ֆրանսա: Այս դէպքերը միայն միջազգային ահաբեկչական դէպքեր չեն: Աշխարհակալ Պետութիւններու կողմէ կազմակերպուած եւ Թուրքիան պառակտելու ու փլցնելու համար սարքուած յարձակումներ են:

×

«Կիւնէշ»ի մէջ Կիւնէրի Ճիվաօղլու կը գրէ.

«Այսօր եթէ հանրաքուէ մը կատարուի եւ հարցուի թէ «հայկական ահաբեկչութեան ի՞նչ ձեւով պէտք է պատասխանել» բովանդակ ժողովուրդի բերնէ մէկ ձայն տալիք պատասխանը հետեւեալն է. «Փոխադարձութիւն»:

Այսինքն «աչքին դէմ աչքին»:

Ոչ մէկը պէտք է կասկած ունենայ այս մասին:

Համբերութիւնները սպառած են այլեւս: Բայց, կարելի՞ է միթէ այսպիսի փոփուկ հարց մը, ներկայացնել հանրային կարծիքի:

Այսինքն, Պետութիւնը կրնա՞յ հանրային կարծիքի նիւթ դարձնել սա կամ նա երկրին մէջ գտնուող հայ ոճրագործները ոչնչացնելու հարցը:

Ըլլալիք բան չէ...

Ինչպէս որ ըլլալիք բան չէ սակայն, նոյնպէս կարելի չէ խորհիլ նաեւ թէ «յատուկ կամ դռնփակ» նիստի մը մէջ Խորհրդակցական Ժողովը այս փափուկ նիւթին վիճաբանութիւնը կատարէ, որուն մասին ամբողջ աշխարհ կը հետաքրքրուի եւ որ նոյնպէս յարմար է ամէն տեսակ չահագործութեան:

Այս մէկն ալ ըլլալիք բան չէ.

Բայց մեղք որ պատահեցաւ...

Իրականութեան մէջ, ճառախօսելու ատեն չէ, այլ շարժման անցնելու ժամանակ է: Այսինքն խօսքի տեղ շարժում: Այլեւս ատենն է որ ամպիոններու վիճաբանութիւններուն տեղ, կարենանք այնպիսի յաջող լօպիներ ստեղծել, որոնց արդիւնքներով յաջողինք շարժման անցընել Արեւմտեան հանրային կարծիքը պատրաստող ձայնասփիւռի, հեռատեսիլի, մամուլի, պարբերաթերթերու նման հանրային հաղորդակցութեան միջոցները:

Փրոֆ. Համզա Էրօղլու Խորհրդակցական ժողովին մէջ ողջմտութեան հրաւէր մը կատարած եւ առաջարկած է, որպէսզի Թուրք ժողովուրդին վայել ընթացքով մը հարցի լուծումը բերուի միջազգային ատեաններու առջեւ:

Մինչդեռ, միւս անդամները «փոխադարձութիւն» պոռացեր եւ պահանջեր են Իսրայէլի նման շարժիլ:

Արտաքին նախարար Թիւրքմէն ալ իր կարգին կը յայտնէ, որ հայ ահաբեկիչները եւրոպական հանրային կարծիքը շահելէ յետոյ, հիմա իրենց ոճիրները Ամերիկա կը փոխադրեն եւ կը ջանան ազդել ԱՄՆ-ի հանրային կարծիքին:

Խորհրդակցական Ժողովին մէջ պատահած այս վիճաբանութիւններու ցաւալի մէկ կողմն ալ այն էր, որ արտասահմանի յայտնի կ'ըլլէինք թէ «հայկական ահաբեկչութեան մասին յստակ ու լաւ պատրաստուած քաղաքականութիւն մը չունինք տակաւին»:

51 յարձակումներէ եւ 21 դիւանագէտներու սպանութենէն ետք, դեռ «ի՞նչ ընելու» մասին վիճաբանիլ:

Նոյնպէս ցաւալի է տեսնել, թէ այն ինչ որ մեր ամբողջ ժողովուրդը, իբրեւ մէկ սիրտ ու մէկ ձայն անհրաժեշտ կը տեսնէ եւ կ'ուզէ որ կատարուի, տակաւին վիճաբանութեան օրակարգներ կը դառնայ:

Իսկ մխիթարականը, այն պարագան է որ մենք վստահ ենք թէ գոյութիւն ունին պատասխանատուութեան եւ հաստատամտութեան տէր շրջանակներ, որոնք պէտք եղած ատեն կը գործադրեն անհրաժեշտ եղած ամէն բան:

«Անհրաժեշտ եղածը պէտք եղած ատեն կատարել»ու խօսքն ու փաստը դեռ չատ թարմ է մեր յիշողութիւններուն մէջ:

ՖՈՒԹՊՈԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

×

«Արարատ»՝ Մի՛շտ Գլուխը

Մայիս 19-ին նախատեսուած հանդիպումը Նեֆթչիի հետ, տեղի ունեցաւ Մայիս 16-ին, Հրազդան մարզադաշտին վրայ, ուր Արարատ 0-ի դէմ 3 կէտով յաղթեց Նեֆթչիի: Կոլերը նշանակեցին Խորէն Յովհաննիսեան (2) եւ Ռուբէր Գալստեան (1):

Դասաւորման գլուխն է Արարատ 14 կէտով (11 խաղէ ետք), իրեն կը հետեւին՝ Դինամօ (Մինսկ) եւ Պախտակոր 13-ական կէտով (10 խաղէ ետք):

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՔԻՉ ՄԸ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆ

Տուր ինծի, Տէ՛ր, ուրախութիւնն
անանձնական...

Ո՛րքէ՛ ուր, Մեծարենցի այս աքանչելի տաղը կը հնչէ այս առաւօտ ականջներուս մէջ: Ու կը յիշեմ բոլոր այն բախտաւոր կամ տարաբախտ բանաստեղծներն ու հանրային մարդիկը, մշակոյթի կամ ընկերային ապրումներու այն նուիրեալները, որոնք իրենց ամբողջ կեանքին մէջ իրենց տաղանդն ու կարողութիւնը ի սպաս դրին իրենց նմաններուն ուրախութիւն պարգեւելու, իրենց նմաններուն ուրախութիւնը բաժնելու համբուրելի գործին:

Ո՞ր ժողովուրդը, ո՞ր ընկերութիւնը չունի իր այդ անմոռանալի զաւակները: Եւ ո՞ր ժողովուրդը չի գուրգուրար անոնց վրայ, յուշարձան չի դարձներ անոնց յիշատակը: Անոնց՝ որոնք փնտռեցին անանձնական ուրախութիւնը, այսինքն ուրիշին ուրախութիւնը, հաւաքական ուրախութիւնը: Անոնց՝ որոնք փնտռեցին ուրիշը ուրախացնելու ուրախութիւնը, ուրախութեան այն տեսակը՝ որ ստիպուած է իրեն ճամբայ բանալ հազարումէկ զրկանքներու ու զոհողութիւններու մէջէն, որ գոյութիւն կ'առնէ սեփական ուրախութեան եւ հաճոյքին նըւիրաբերումէն, ողջակիզումէն, կարծես թէ պէտք է հրկիզուի անհատական ուրախութիւնը, որպէսզի անոր մոխիրէն յարութիւն առնէ ընկերային ուրախութիւնը:

Միշտ զարմացած եմ եւ կը զարմանամ, թէ ո՞րն է այն օրէնքը, որու համաձայն բնութիւնը կ'ընտրէ իր բացառիկ զաւակները: Ե՞րբ է, ի՞նչէն է, ի՞նչպէս է որ ապրելու կոչուած այս կամ այն մարդուն ճակատագրին մէջ կը խառնուի ընկերային բանկումի թթխմորը: Ո՞վ կը տնօրինէ, որ աշխարհի ամէնէն եսասէր ու այլամերժ մարդու մը զաւակը ինքզինք յանկարծ նուիրաբերէ ուրիշներու երջանկութեան ու բարիքին: Ո՞ր ուժին հրաշալի միջամտութեամբն է որ մարդը կ'ընդունի ինքզինք նուիրաբերել ընկերային ստեղծագործութեան եւ երկունքի մը ցաւատանջութեան, գիտնալով հանդերձ որ, Դանիէլ Վարուժանեան հոյակապ տողերով՝

... բանաստեղծին նման, Աստուած ալ,
որպէսզի ստեղծէ, հարկ եղաւ որ լայ:

Միշտ զարմացած եմ եւ երբեք պիտի չդադրիմ զարմանալէ, թէ ինչո՞ւ այդքան քաղցր է արցունքի այդ չիթը, երբ կը սահի ընկերային ստեղծագործութեան թափի մը մէջ: Ո՞ր հաւաքականութիւնը չունի մարդկային սա երկու տեսակները. այն առաջինը, որ գիշերը նստած իր դրամարկղին ոսկիները կը համրէ, եւ այն երկրորդը՝ որ գիշերը կը տագնապի մարդկութեան, կամ ուղղակի իր ժողովուրդին գանձարանէն ներս ոսկի մը սահեցնելու համար: Ո՞ր ուժն է որ այդ երկրորդին սրտին մէջ առաւօտ մը կը դնէ անանձնական սիրոյ, համամարդկային անշահախնդիր սիրոյ կայծը: Երբեք պիտի չլուծենք այս խորհուրդը: Ոչ մէկ գիտնական հաւանաբար պիտի կարենայ գտնել ու ճանչնալ մարդկային բջիջներուն մէջէն այն մէկը, որ օր մը կը զատուի միւսներէն, կ'առանձնայ, կ'ազնուանայ, կը մեծնայ ու մարդուն մէջ կը դառնայ գլխագիր Նուիրում, գլխագիր Զոհաբերում, գլխագիր Սէր, որուն քով այլեւս կը չքանան աշխարհի բոլոր փոքրիկ հաշիւներն ու սէրերը: Անկէ վերջ ոչ մէկ ուժ պիտի կարենայ կասեցնել անոր գնացքը, արգելք դնել անոր պոռթկումին դիմաց: Եւ ան է դարձեալ որ առաւօտ մը, երբ պիտի փորձեն զինքը հմայել դէպի փոքրիկ ու եսակեդրոն սէրեր, մարդուս յուսահատօրէն գոչել պիտի տայ, Ռուբէն Սեւակի իսկ բառերով.

Ինչո՞ւ, ինչո՞ւ զիս սիրեցիր,
Փոքրիկ աղջիկ, քեզի մեղք էր...
Քեզի փոքրիկ սէր մը պէտք էր,
Դուն Սէր - Աստուածը սիրեցիր...:

×

Ո՛րքէ՛ ուր, այս առաւօտ երեւակայութիւնս խոյս կուտայ իր ազդելարանէն ու դէպի անհուն կը սլանայ, յիշելու համար պատմութեան բոլոր Սէր - Աստուածները: Գիտեմ, մարդկային ընկերութիւնը երբեք պիտի չզրկուի բացառիկ զաւակներէ: Եւ երեւակայութիւնս ահա համբոյր մը կը դառնայ, կը շրջի ամբողջ տիեզերքը, եւ կ'երթայ դրոշմուիլ յիշատակին վրայ բոլոր անոնց, որոնք Մարդկութիւնը նախընտրեցին մարդէն: Եւ ականջներուս մէջ կրկին կը հնչէ.

Ճամբաներէն, ու գետերէն, ու
դաշտերէն,
անտառներէն, ու լեռներէն, ու
ձորերէն,
տաճարներէն, ու տուներէն, ու
դուռներէն,
Տուր ինծի, Տէ՛ր ուրախութիւնն
անանձնական:

Բ. Հ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԼՈՒԻՆՆԵՐՈՒ պատերազմը անխուսափելի կը նկատուէր այլեւս Ուրբաթ առաւօտ, քանի Միացեալ Ազգերու ընդհ. քարտուղարին ջանքերը ձախողած էին: Տիկին Թաչըր արդէն ցամաքահանման հրահանգը տուած էր եւ ամէն ինչ կախում ունէր միայն օդերեւութաբանական պայմաններէն, որոնք աննպաստ էին:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վարչապետը Պիւլէնթ Ուլուսու չորս օրուան այցելութիւն մը կը կատարէ Կիպրոսի հիւսիսային մասը, զոր Թուրքերը գրաւած են ութ տարիէ: Թուրք Կիպրացիները չատ խանդավառ ընդունելութիւն մը ըրած են, բայց այս այցելութիւնը խիստ քննադատութեան նիւթ եղած է Կիպրոսի եւ Յունաստանի կառավարութեանց կողմէ: Յունաստանի կառավարութեան բանբերը յայտարարած է այս առթիւ որ Կիպրոսի միակ օրինաւոր կառավարութիւնը Կիփրիանուի կառավարութիւնն է եւ ան միայն նախագահներ հրաւիրելու իրաւունքն ունի: Անգարա - Աթէնք մթնոլորտը չատ ձգտուած է կրկին, այս պատճառաւ:

ԵԼՄԱԶ ԿԻՒՆԷՅԻ յանձնումը պահանջած է Թուրքիա Ֆրանսայէն, այն պատճառաբանութեամբ որ բեմադրիչը քրէական յանցանքի համար դատապարտուած է 18 տարի բանտարկութեան եւ ձերբակալման միջազգային հրամանագիր կայ իրեն դէմ: Կիւնէյ, որ բանտէն փախած էր եւ գաղտնի կեանք մը կը վարէր Եւրոպա, յանկարծ հրապարակ ելաւ Քաննի փառատօնին, ուր իր «Եոլ» շարժանկարը ցուցադրուեցաւ, մեծ յաջողութիւն գտնելով: Մամուլի ասուլիս մըն ալ տուաւ եւ հարցազրոյց մըն ալ ֆրանսական հեռատեսիլէն, երբ Հինգշաբթի օր, կը մեկնէր Քաննէն, անծանօթ ուղղութեամբ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԻԹԵՐԱՆ կը շարունակէ ափրիկեան իր շրջապտոյտը եւ Նիժերէն Քոթ տ'Իվուառ անցաւ: Նիամէի մէջ, ուր ստիպած է նախագահին դեղահատ մը առնել եւ գլխարկ դնել: Միթերան իր առնել եւ գլխարկ դնել, Միթերան իր ճառին մէջ վստահեցուցած է, որ Ֆրանսան տէր կը մնայ իր յանձնառութեանց:

ՁՐՈՅՑՆԵՐ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

«ԻՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԱՊՐԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ ԱՊԱՀՈՎԵՑ...»

Ա.

«Տիգրան թագաւոր՝ այս տակաւին չճանչցուած հզօր տիրակալը, շատ աւելի մեծ արժանիքներ ունի, քան անոր ժամանակակից Միհրդատը, որով հիացած է պատմութիւնը, մանաւանդ, եթէ նկատի ունենանք, որ Միհրդատ փայլուն կերպով «անձնասպանութեան մղեց իր Պետութիւնը», մինչդեռ Տիգրան իր ժողովուրդի ապրելու իրաւունքը ապահովեց յաւերժութեան համար»:

ՌԸՆԷ ԿՐՈՒՍԷ

×

Մովսէս Խորենացի, որ հայ ժողովուրդի կենսագրութեան հին շրջանի քննական պատմութիւնը ստեղծողն է եւ Հայոց ազգային պետական անխաթար կեանքի դգօն նախանձախնդիրը, հին օրերու դէպքերու մասին խօսած ատեն երանի կու տայ այն օրերուն, երբ Մեծ Հայքի գահակալներն էին Արտաշիսեան Թագաւորական տոհմի պայազատները՝ իբրեւ բնիկներ, ի՛ր իսկ արենակիցներ ու հաւատարի հարազատներ: Պատմահայրը, սակայն, այս անուանի տոհմի պսակաւորներէն կ՚անջատէ մեծն Տիգրանը. քանի որ ինչպէս ինք գրած է, մեր բոլոր Թագաւորներուն մէջ ամէնէն հզօրը, ամէնէն քաջը եւ ամէնէն խոհեմը ան էր:

Միաժամանակ, հզօր Մեծ Հայքի Թագաւորութիւնը Ն. Ք. 2-րդ դարու սկիզբէն Արտաշիսեան հարստութիւնը կը տնօրինէր: Այս հարստութեան առաջին ներկայացուցիչները յաջողութեամբ եռ կը մղէին դրացի գիշատիչ տէրութիւններու յարձակումները եւ իրենց երկրին համար ստեղծած էին տնտեսական յարաբերաբար բարւոք վիճակ մը:

Ն. Ք. 95 Թուականին մեռաւ Տիգրան Ա. Թագաւոր՝ Արտաշէս Ա.ի կրտսեր որդին: Հայոց գահը պէտք է ժառանգէր Տիգրանի որդին՝ դարձեալ Տիգրան անունով, որ իբրեւ պատանդ տասնամեակ մը Պարսից արքունիքը կը գտնուէր:

Պարսից արքայ Միհրդատ յօժարութեամբ համաձայնեցաւ, որպէսզի Տիգրան Բ., որ արդէն չափահաս մարդ էր, շուրջ 45 տարեկան, դառնայ Հայոց տիրակալը: Սակայն անկէ պահանջեց մեծ փրկագին մը՝ «Եօթանասուն հովիտներ» կոչուող վայրը Հայաստանի հարաւ-արեւելքը, Մարաստանի դրացնութեամբ:

Տիգրան Բ. Հայաստանի գահը ժառանգեց այնպիսի ժամանակ մը, երբ երկիրը տնտեսական ու ռազմական հաստատուն ուժ ձեռք ձգած էր եւ ունէր արդէն ժամանակի հզօրագոյն Պետութիւններու հետ չափուելու ամէն կարելիութիւն: Մանաւանդ որ դրացի աւանդական հակառակորդներու կացութիւնն ալ առեն մը նպաստաւոր էր Հայաստանի համար. Հարաւը տկարացած էր Սելեկեան Թագաւորութիւնը: Արեւելքը արդէն Պարթեւաստանը կը գտնուէր, որ բարեկամ էր, քանի որ Տիգրան իր աղջիկը՝ Աւտոման, կնութեան տուած էր Միհրդատ Բ. արքային: Իսկ Սեւ կամ Պոնտական ծովու ափերու տիրակալն էր Միհրդատ Զ. Եւպատոր, որ Հռոմէական աշխարհակալութեան դէմ կը փնտռէր հզօրացող Հայաստանի դաշնակցութիւնը: Մէկ խօսքով՝ ժամանակը եւ հանգամանքները շատ նպաստաւոր էին Հայոց քաղաքական ու տնտեսական վերելքի համար և Տիգրան Բ. հանդէս եկաւ որպէս իմաստուն ու եռանդուն Թագաւոր մը, որուն աչքէն չէր կրնար վրիպիլ ներքին ու արտաքին ո՛չ մէկ նպաստաւոր գործօն:

Հարիւրամեակ մը առաջ, երբ Հայաստանի Երուանդունի Թագաւորական տոհմը մարած էր արդէն, Սելեկեան տիրակալ Մեծն Անտիոքոս փորձեց Հայաստանը ընդմիշտ զրկել քաղաքական ինքնուրոյնութենէ, զայն բաժնեց երկու մասերու: Առաջինը, որ Մեծ Հայքի ճնշող մասը կը կազմէր, դրաւ Արտաշէսի իշխանութեան տակ, իսկ երկրորդը, որ Ծոփք նահանգը կ՚ընդգրկէր, յանձնեց Զարեհի: Ինչպէս Արտաշէս ու Զարեհ, այնպէս ալ անոնց յաջորդները պէտք է մնային Սելեկեան Թագաւորութեան հպատակ կառավարիչներ: Սակայն, եթէ Արտաշէս շատ շուտով բռնեց ինքնուրոյնութեան ուղին եւ Հայաստանի համար ապահովեց Թագաւորական նոր հարստութիւն մը՝ հայ Արտաշիսեաններու տիրապետութիւնը, ապա Ծոփքն այնպէս մնաց կտրուած Մեծ Հայքէն: Եւ ահա Տիգրան Բ. իր առաջին իսկ պետական միջոցներու մէջ իրականացուց Ծոփքի միացումը Հայաստանին: Աւելորդ է ըսել, որ այս պարագային Մեծ Հայքը ոչ միայն կ՚ընդարձակուէր՝ մերձարեւադարձային բարեբեր երկրամաս մը առնելով իր գիրկը, այլեւ կը մօտենար Սեւ ու Միջերկրականեան ծովերու ափերուն եւ հորիզոն կը բացուէր նոր նուաճումներու համար: Հանգամանք մը, որ չվրիպեցաւ Միհրդատ Եւպատորի սուր աչքէն: Պոնտոսի տիրակալը անմիջապէս հասկցաւ, որ Ծոփք տեղաւորուած Տիգրանի համար շուտով օրակարգի հարց պիտի դառնայ դրացի Կապադովկիոյ տիրանալը եւ առաջարկեց կանխելու իր դաշնակիցին այդ քայլը: Միհրդատ ու Տիգրան բանակցութիւններ վարեցին, որոնց արդիւնքը եղաւ այն՝ որ Կապադովկիոյ գերիշխանութիւնը անցաւ Պոնտոսի, իսկ ամէն ինչ զոր կարելի էր այդ երկրէն փոխադրել՝ մթերքներ, զանազան հարստութիւն, մարդ ու անասուն, տնօրինեց Հայաստան: Դաշինքը աւելի ամրապնդուեցաւ Միհրդատի աղջկան՝ Կղէոպատրայի եւ Տիգրանի ամուսնութեամբ:

Այսպէսով, Տիգրան իր դիրքերը ամրապնդեց երկրի արեւմտեան սահմաններուն մէջ եւ հայեացքը հրջեց դէպի արեւելք: Հոս ալ անոր ծաւալապաշտական ձգտումները պէտք է յագուրդ ստանային, որովհետեւ 87 Թուականին մեռած էր իր փեսան՝ Միհրդատ Բ., եւ Մեծ Հայքի արքան Պարթեւաց գահին տիրացած Գոդերձի հետ կրնար մաքրել իր հին հաշիւները: Տիգրանի զօրքերը շարժեցան դէպի Պարսկաստանի խորերը՝ նախ վերանուաճելով հին հայկական «Եօթանասուն հովիտներ»ը, ապա Ատրպատականն ու Հիւսիսային Մարաստանի միւս նահանգները: Կեդրոնական Մարաստանի մէջ անոնք պաշարեցին Էկպատանը՝ արքայից արքայի նստավայրերէն մէկը, ուր եւ այդ ժամանակ կը գտնուէր Գոդերձ: Պաշարուած պարթեւ Թագաւորին ոչինչ կը մնար, բացի հաշտութիւն խնդրելէ Տիգրանէն՝ անոր վերջնապէս զիջելով ոչ միայն «Եօթանասուն հովիտները», այլեւ Ատրպատականը, Մարաստանի մէկ մասը եւ Հիւսիսային Միջագետքի երկիրներու գերիշխանութիւնը: Եւ, ամէնէն կարեւորը, Գոդերձ ստիպուած կ՚ըլլայ հրաժարիլ «արքայից արքայ» տիտղոսէն, զոր այնուհետեւ պիտի կրէր Տիգրան:

Պարթեւներու երկրին մէջ ձեռք ձգած այս յաջողութիւնները ոգեւորած էին Հայոց բանակները: Տիգրանի գլխաւորութեամբ անոնք շարժեցան դէպի հարաւ, Սելեկեաններէն եռ նուաճեցին հայկական Կորդուք եւ Տմորիք նահանգները, տիրեցին Տիգրիսի միջին հոսանքը ընդգրկող Ադիաբենէ երկրին՝ հին Ասորեստանի սրտին, ապա դէպի հարաւ ուղղուելով նուաճեցին անդրտիգրիսեան Միգդոնիա երկիրը՝ Մծբին (Նիսիբին) եւ Օսրոյենէն՝ Ուռհա (Եդեսիա) մայրաքաղաքներով: Այսքանէն ետք Տիգրան Բ.ի տէրութեան հարաւային սահման դարձաւ Եփրատ գետը, որմէ անդին կծկուած էր երբեմնի հզօր աշխարհակալութիւնը՝ Սելեկեան Թագաւորութիւնը:

Մեծն Տիգրանի նոր ռազմերթը այժմ Հայոց բանակները տարաւ մինչեւ Ասորիքի կեդրոնը, ուր տեղական ուժերու խժդժութիւններէն խռոված էր Անտիոք մայրաքաղաքը եւ երկրի խաղաղ գոյութիւնը ապահովելու համար հզօր ուժ մը անհրաժեշտ էր, այդ մէկը հանդիսացաւ Տիգրան: Յուստինոս պատմիչ կ՚ըսէ՝ «տեսնելով Տիգրանի ահեղ յառաջխաղացքը, Սելեկիոյ մեծերը իրենք հրաւիրեցին զինք Անտիոք»: Եւ, այսպէս, նոյն պատմիչի վկայութեամբ՝ Մեծն Տիգրան, իր երկրի հետ նոյն ատեն, Ասորիքը «տասնեւեօթը տարի (83-էն մինչեւ 66 Թուական) կը կառավարէր ամենայն անդորրութեամբ, պատերազմներով չէր խանգարեր ուրիշներու հանգիստը եւ ոչ ալ զինք կ՚անհանգստացնէր, այնպէս որ պատերազմելու անհրաժեշտութիւն չկար»: Ցարակից աղբիւրներու վկայութիւններէն, սակայն, ծանօթ է, որ այդ, այսպէս կոչուած, «անդորրութեան» տասնեւեօթը տարիներուն Մեծն Տիգրանի բանակները նուաճած են Փիւնիկեան, Դաշտային Կիլիկիան, Կոմագենէ երկիրը:

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

Մատենադարանի Փոխ-Տնօրէն Բաբկէն Չուգասզեանի Դասախօսութիւնը ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ («Յառաջ») .-- Ընդառաջելով Նիսի Հայ Մշակութային Ակումբի հրաւէրին, հայրենի բանասէր Պ. Բաբկէն Չուգասզեան, որ հիւրաբար մեր շրջանին մէջ կը գտնուէր, շատ շահեկան բանախօսութիւն մը տուաւ Մայիս 8-ին, Օշական սրահին մէջ:

Խոր հմտութեան միացնելով հաղորդելու լուսանկարներու հաւաքածոյի մը լուսասփռումը, Պ. Չուգասզեան, որ փոխ-տնօրէնն է Մաշտոցեան Մատենադարանին, հարցազրոյցի մը ձեւով երկարօրէն խօսեցաւ Մատենադարանի գանձերուն եւ գործունէութեան մասին, ունկնդիրները պահ մը մտովի փոխադրելով Երեւան: Մանաւանդ անոնք, որոնք բախտը չէին ունեցած այցելելու Մատենադարան, կարծես ձեւով մը զայն մօտէն տեսնելու եզակի առիթը ունեցած եղան:

Իր նիւթին անցնելէ առաջ, բանախօսը նախ ինքզինքը ներկայացուց պարզօրէն, ինչ որ ինքնատիպ եւ սիրուն ձեւ մըն էր անշուշտ: Ծնած է 1923-ին Թաւրիզ և 1946-ին ընտանեօք ներգաղթած է Հայաստան, ուր անմիջապէս իբր ուսանող ընդունուած՝ Երեւանի Համալսարանի Բանասիրական Ֆաքիւլթէն: Ապա ուսում մը կատարելագործելով Գիտութիւններու Ակադեմիի Գրականութեան Ինստիտուտի մէջ, պատրաստած է թէզ մը «Հայ եւ Իրանական գրական առնչութիւնները Միջին Դարերուն» նիւթին շուրջ: 1958-էն սկսեալ աշխատակցած է Ակադեմիային եւ 1965-ին ալ նշանակուած է Մատենադարանի փոխ-տնօրէն:

Պ. Չուգասզեան ընելով հակիրճ պատմականը հայ գրքին, ճշդեց թէ Մատենադարանը իրականութեան մէջ ունի 16 դարու հնութիւն, քանի որ անմիջական եւ ուղղակի ժառանգորդն է այն առաջին Մատենադարանին զոր հիմնեց հայ գիրերու հնարիչ Ս. Մեսրոպ Մաշտոց, Ս. Էջմիածնի տաճարին կողքին: Այդ առաջին գրադարանը, որ իր բազմաթիւ նմանները ունեցած է աւելի վերջ շատ մը վանքերու եւ Անապատներու մէջ, յաղթահարելով դարաւոր խոչընդոտներ, հասած է 20րդ դար, ի վերջոյ վերածուելու համար ներկայ Պետական Մատենադարանին, որուն նմանը շատ քիչ ժողովուրդներ ունին:

Մեր ձեռագիր մատեանները, որոնք ծնունդն են հայ գեղագիտական հանճարին, նկարազարդուած ըլլալով մանրանկարչական արուեստի ամենաբարձր ոճով, բաժնած են միշտ սեւ բախտը հայ ժողովուրդին, անոր պէս ենթարկուելով

ԴԱՒՈՅԻ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻ ՋԻՆՔԸ

Գրեց՝ ՏԱՃԱՏ

Դ.-- ԴԱՒԱՃԱՆԻ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Շարք մը յանդուգն եւ փորձառու ընկերներ գաղտնի կը հետապնդէին զայն: Կըռիւէն երկու օր վերջ Կ. Կոմիտէն զիս իր մօտ կանչեց: Նկատի էին առած իմ առջի օր կռուին մասնակցիլս եւ կամովին դիմումս եւ ատրճանակ խնդրելս: Ես ճիշդն ասած՝ այդ ատեն ունէի հինդ-հարուած Սմիթ Վէնսըն ատրճանակ մը, բայց չէի վստահեր, կարծելով որ օթօմաթիք զէնքերը աւելի լաւ են: Թէեւ վերջէն՝ զէնքերու հետ փորձառութիւն ունենալէ յետոյ գլանաձեւ ատրճանակները աւելի վստահելի կը գտնեմ քան օթօմաթիքները: Կ. Կոմիտէն ինծ յանձնեց երկու Պրաունինկ եւ մէկ մաուզէր ատրճանակներ: Քաղաքամէջէն պահապան Դաւիթը ինծ պիտի օգնէր, եւ մենք պիտի ջանայինք Դաւոյին հանդիպիլ, երբ շուկայ իջնէր: Զէնքերէն միայն մէկ Պրաունինկ Դաւիթին տուի: Իսկ միւս երկուքը իրիկունները շուկան կը պահէի միւս օր գործածելու յոյսով: Աւելի քան երկու շաբաթներ անցան: Քանի մը անգամ իրեն հանդիպեցայ քաղաքի պողոտային վրայ. բայց առանց զէնքի էի: Որոշեցի ասկէ վերջ առանց մէկի մը ըսելու զէնքերը վրաս պահել եւ հանդիպած պարագային սպաննել զինքը: Ամբողջ ամիս մը այդպէս հետապնդելէ վերջ Մարտ 10-ի Երկուշաբթի օրը յաջողեցայ: Այդ օրը ռումբ ձուլելու համար երկու կաղապարներ դրած խուրջինի մէջ, Այգեստան մեկնեցայ: Հեռուէն նկատեցի դաւաճանը, որ Թուրքերու թաղին մէջ բաղնիքի առջեւ Հաճի Հիւսնի Թուրք զինուորականին հետ կը պտըտէր: Որպէսզի վրաս կասկած չհրաւիրեմ մինչեւ իրեն հասնիլս, խուրջինը աջ թեւիս ձգեցի: Ատրճանակը գրպանս էր, գընդակը փողին մէջ պատրաստ: Որոշած էի որ երբ շատ մօտենամ իրեն, վրան յարձակիմ եւ կրակեմ: Բայց ան ինծ նըկատեր էր հեռուէն, եւ հարիւր քայլ վրայէն ինծ իր մօտ կանչեց: Թուրք զինուորական քէֆ մը հեռացաւ մեզմէ, այլ մեզ կը դիտէր: Ներքուստ անայլայլ, բայց արտաքուստ վախ ձեւացնելով մօտեցայ իրեն: Նա սկսեց սպառնալ բոլորին, բոլորին, մանաւանդ «Նոր Սերընդական»ներուն, որոնք Փետրուար 15 թիւ «Նոր Սերունդ»ի մէջ յանդգնութիւնն էին ունեցած զինքը դաւաճան կոչելու: Կը մեղադրէր Հմայեակը, Բարունակը, Գալուստը, Զաւէնը, զիս, եւ կը սպառնար մեզ բանտերու մէջ փտեցնել: Այդ ըսպառնալիքներով կը յուսար ինծմէ տեղեկութիւններ ստանալ: Բոպէ մը մտածումը ունեցայ որ եթէ զինքը սպաննեմ, այդ Թուրքերու մէջէն անկարելի է որ կրնամ ազատիլ: Ատրճանակի պահպանակը որ վայրկեան մ՚առաջ բացած էի, գոցեցի: Բազմաթիւ հարցեր կայծակի արագութեամբ միտքս կուգային կ՚երթային: Իմ ազատուելուս մասին բոպէապէս ա՛լ չմտահոգուեցայ. դաւաճանը սատկեցնէի, ինծ ի՛նչ կ՚ուզէ ըլլար, ա՛լ հոգս չէր: Բոպէ մը դարձեալ ատրճանակի պահպանակը բացի, ցուցամատս ալ ըլթակին վրայ: Թողի որ խօսէր, սպասելով յարմար պատեհութեան մը: Դաւոն զինուած էր եւ երկու ձեռներն ալ ատրճանակներու վրայ էին:

Ճիշդ այդ ատեն սըընթաց կառք մ՚եկաւ եւ իր ետեւէն կ՚անցնէր: Վախնալով կառքի մէջ մէկէ մը որ զէնք յանկարծակիի չբերէ, գլուխը դարձուց եւ նայեցաւ այդ կողմը: Օգտուելով այդ յարմար առիթէն՝ Պրաունինկը բոպէապէս դուրս քաշեցի ու գլխին ուղղելով մատս ըլթակին սեղմեցի: Բօ՛մբ ըսելի եղաւ եւ դաւաճանը դիակնացած ոտքերուս տակը կռնակին վրայ փռուեցաւ: Ասկէ յետոյ աչքերս մթնեցին եւ ոչինչ չկրցի տեսնել: Ցանկարծ զէնքերու ձայնէն ուշքի եկայ, տեսայ թէ զինուորականն էր որ իմ վրաս կը կրակէր. անոր վրայ երկու հատ կրակեցի եւ ան փախաւ: Ոտքերուս առջեւ փռուած դիակին վրայ ալ երկու հատ կրակեցի եւ սկսեցի փախչիլ զիկզակ՝ դէպի հայկական թաղերը: Թուրքեր հարիւրներով ետեւէս կը կրակէին, եւ կը յառաջանային: Բայց երբ տեսան որ մաուզէր ալ ունիմ հետս, եւ որով կրակեցի քանիներու վրանին՝ փախան եւ ծառերուն ետեւ պահուեցան: Հինգ վայրկեան անցած՝ կը մտնէի Այգեստանի այգիները եւ կ՚ապաստանայի:

Թուրքերը՝ ըստ իրենց սովորութեան՝ անկարող զինուածէն վրէժ առնելու, անմիջապէս սկսած էին անմեղ ժողովուրդը սպաննել: Առաջին զոհը եղած էր հայ կին մը, որու սպանութիւնը երկու ամիս վերջ ձեռբակալուած ատենս ինծ կ՚ուզէին վերագրել, որպէս ոճրագործի: Այդ օրը անոնք սպաննեցին 71 անմեղ Հայեր, որոնք շուկայէն տուն կը դառնային: Իսկ ես ապաստան կը գըտնէի ընկերներու քով:

(Շար. 6)

հալածանքի, առեւանգումի, հրկիզումի եւ սպանդի: Կարելի է ենթադրել թէ դարերու ընթացքին հարիւր - հազարաւոր մատեաններ կորսուած են անդարձ, քանի որ պատմութիւնը կը վկայէ թէ միա՛կ վանքի մը մէջ բակ 11.000 ձեռագիր այրած են Սելճուկ ներխուժողները:

Շատերու ծանօթ է, օրինակ, ողբասանը Մշոյ ճառընտիրին: Այդ հսկայածաւալ ձեռագիրը, որ ամենախոշորն է Միջնադարեան հայ մատեաններուն, կը կշռէ 34 քիլոկրամ, իւրաքանչիւր թերթին համար օգտագործուած ըլլալով հորթի մը ամբողջ մորթը: 1915-ի Եղեռնին երկու հայ կիներ որոշելով կորուստէ փրկել այդ հազուագիւտ գիրքը, զայն երկուքի կը բաժնեն եւ իրենց կռնակին վրայ կրելով կը փախչին տարբեր ուղղութիւններով: Եւ տարիներու բաժանումէ մը վերջ է որ այդ երկու անջատուած մասերը հրաշքով կը հասնին Հայրենիք, իրենց վերջին կայքը հաստատելով Մատենադարանին մէջ:

«Որոշուած է այդ երկու մասերը չմիացնել, ըսաւ բանախօսը, որքան ատեն որ մէկ հողի վրայ եւ մէկ հայրենիքի մէջ չմիախառնուին հայ ժողովուրդին երկու հատուածները, որոնք ճակատագրի բերումով դարձած են Հայրենաբնակ եւ Սփիւռք»:

Ապա Պ. Զուգասզեան պատմեց թէ ինչպէս Բ. Աշխարհամարտին էջմիածնի ձեռագիրները փոխադրուած էին Մոսկուա եւ յետոյ վերադարձուած՝ իրենց նախկին տեղը, Հայաստանի սեւական կազմաւորութենէն վերջ: Համաշխարհային Բ. Պատերազմի ամէնէն վտանգաւոր օրերուն սկսած են պատրաստել յատակագծերը ներկայ Մատենադարանին, որուն շինութեան ձեռնարկուած է պատերազմը լրանալէ վերջ, կոչուած ըլլալով իր մէջ պարփակելու անցեալէն ժառանգուած բոլոր մատեանները ձեռագիր:

Բանախօսը նկարագրեց ներկայ շէնքը եւ նաեւ այն յաւելուածական մասերը, որոնք այսօր կը շինուին կռնակի ժայռերուն մէջ, իբր պահեստի ապահով վայր, թէ՛ ի դէպ պատերազմական վտանգներու եւ թէ՛ իբր խոնաւ միջավայր, զերծ խոնաւութեան, լոյսի, փոշիի, մանրէներու եւ սունկերու փճացնող ազդեցութիւնէն:

Ապա ցուցադրեց մանրանկարչական լաւագոյն նմոյշներ, որոնք պահած են թարմութիւնը իրենց զարմանահրաշօրէն գունագեղ երանգաւորումներուն, եւ իբր մեկնաբանական յղացում յաճախ կ'աւետեն իտալական վերածնունդի եւ ինչո՞ւ չէ, նոյնիսկ մերօրեայ գերարդիական պատկերներու մեկնաբանական յանդուգն ձեռնարկները:

Ամէն ինչ կայ հոդ: Զօրեղ գոյներու շաղալ ու երփնահրաշ համանուագ, խորհրդանշական ու դիւթական կենդանիներու եւ բոյսերու անայլափառ գոյակցութիւն, յաւիտենականութեան առջեւ ախահեռ Սուրբերու եւ Աւետարանիչներու անանցական խոկում, խորանազարդերու անհուն ու անծայրածիր շարայարութիւն, եւլն. եւլն.: Այս բոլորը պէտք է հրատարակուին օր մը իրենց ամբողջական հարազատութեան մէջ, որպէսզի մատչելի դառնան գիտական ուսումնասիրութիւններու, եւ դիւրացնեն պրպտումը հայ արուեստի պատմութեան:

Պ. Զուգասզեան, ցոյց տուաւ նաեւ նմոյշներ կարգ մը մատեաններէ, որոնք վերջին տարիներուն նուիրուած են Մատենադարանին, Սփիւռքահայերու կողմէ: Եւ թելադրեց որ ամէն հայ հետեւի անոնց բարի օրինակին, որպէսզի հոս հոն ցրուած հին գրչագրութիւններու հայրենադարձը կատարուի որքան որ ուշ չէ, եւ որքան որ անոնք չեն նետուած հին անպէտ թուղթերու հետ տարեց հայորդիի մը մահէն վերջ, եւ կամ, լաւագոյն պայմաններու տակ, աճուրդի չեն հանուիր մասնագէտ գանձօրններու կողմէ:

Բանախօսութեան ընթացքին եւ բանախօսութենէն վերջ Պ. Զուգասզեան բացատրութիւններ տուաւ, պատասխանելով այլեւայլ հարցումներու:

Անակնկալօրէն կազմակերպուած այս ասուլիսը կրցած էր վաթսունի մօտ ունկնդիրներ համախմբել, ինչ որ մեծ թիւ է երբ նկատի ունենանք նիւթին մասնագիտական բնոյթը եւ հրաւէր ուղղելու անկարելիութիւնը:

ՏԻԳՐԱՆ ՀԱՃԵԱՆ

«LE CHYPRIOTE»

Վահէ Քաչա եւ Ալլէն Փափազեան միասնաբար ստորագրած են հատոր մը, որ իր նիւթով եւ դիւրընթեռնլի ոճով, ամէն ապահովութիւն կուտայ հաճելի ընթերցումի մը:

Նիւթը՝ այժմէական, քանի կը վերաբերի ահաբեկչութեան եւ առեւանգումի, լեզուն սահուն, ահաւասիկ հատոր մը, որ յաւակնութիւնը չունի պատգամներ փոխանցելու կամ բարդ հարցեր վերլուծելու, այլ պարզապէս մտքի գրօսանք մը պարգեւելու: Վէպէ աւելի՝ սենարիօ մըն է, որ մեզի կը ներկայացուի, ինչ որ բնական է, քանի որ երկու հեղինակներէն մէկը (Վահէ Քաչա) ոչ միայն վիպագիր է այլեւ ծանօթ սենարիստ իսկ միւսը՝ (Ալլէն Փափազեան) չարժար - ուեստի, մանաւանդ հեռատեսիլի գծով, ձեռնհաս բեմադիր մը: Այս երկուքին գործակցութիւնը ապահոված է սիւսփէնս մը, որ ընթերցողը կը մղէ գիրքը ձեռքէն չթողուլ մինչեւ որ չհասնի վախճանին:

Հեղինակները, հակառակ իրենց ծագումին, կամ թերեւս այդ իսկ պատճառով, խուսափած են հայկական ահաբեկչութեան ակնարկելէ եւ դիպուկ ընտրութիւն մըն է, այդ առընչութեամբ, գիրքին խորագիրը:

Օրուան տաղտուկներէն հեռու, յանձնարարելի ընթերցում մը, բոլոր անոնց համար, որ կը սիրեն ընդհանրապէս ոստիկանական վէպերը:

Ա. Մ.

Ed.: Presses de la Cité

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԷՆՈՍ - ԱՅՐԷՍԻ Այնթապի Հայր. Միութիւնը, Ապրիլ 18-ին, նշած է Այնթապի հերոսամարտի 62-րդ տարեդարձը: Առաւօտեան, հոգեհանգստեան պաշտօնէն ետք, Միութեան վարչական անդամները ծաղկեպսակ մը դրած են Ապրիլեան Յուշարձանին, ուր կարճ արարողութիւն մը կատարած է եւ Վազգէն քհնյ. Ստեփանեան, ոգեկոչած է հերոսական գոյամարտը եւ նահատակները: Այնուհետեւ Միութեան հաւաքատեղիին մէջ տրուած է մատաղի ճաշ մը, որու ընթացքին խօսք առած են Տոքթ. Գէորգ Գարամանուկեան, ճարտ. Խորէն Թահթաճեան եւ Գիսակ վրդ. Մուրատեան:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Հ. Յ. Դ. կեդրոնական ակումբին մէջ, Ապրիլ 14-ին, տեղի ունեցած է «Արմենիա» օրաթերթի նոր խմբագրատան բացումը, մեծ թիւով հըրաւիրեալներու ներկայութեան: Խօսք առած են Փրոֆ. Ռոստ Մախեան՝ յանուն «Արմենիա»ի յխնամեակի յանձնախումբին, «Լա Փրենսա» օրաթերթի փոխ - տընօրէն Տոքթ. Էմիլիօ Արտօր, պատմաբան Տոքթ. Էնրիքէ Կանտիա եւ Պետրոս Հաճեան: Բացման կրօնական արարողութենէն ետք հիւրերը շրջած են խմբագրատան զանազան բաժինները: «Արմենիա»ի նոր խմբագրատունը, որ կը գտնուի Դաշնակցութեան ակումբի երրորդ յարկը, ամբողջութեամբ կառուցուած է Վահան Տէր - Յովսէփեանի առատաձեռն նուէրով:

×

ՄՈՆՐԷԱԼԻ Նոթր Տամ Եկեղեցւոյ մէջ, Ապրիլ 1ին, տեղի ունեցած է Քէպէքի երաժշտանոցի տարեկան համերգը, որ զուգադիպած է հաստատութեան 40-րդ տարեդարձին: Յայտագրին մաս կազմած է նաեւ Պետրոս Շուժունեանի «Արարատ» համանուագային պոէմը, որ հեղինակին մագիստրոսի թեզը եղած է: Լուի Լավիկէօրի ղեկավարութեամբ երգչախումբը եւ նուագախումբը (շուրջ 160 հոգի) հայերէն մեկնաբանած են արդիական ոճով գրուած այդ գործը, որուն մէջ օգտագործուած են հին հայկական մեղեդիներ եւ ժողովրդական երգերու խաղեր, շաղկապելով հինն ու նորը:

×

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍԻ Ցուցահանդէսներու Քաղաքապետական կեդրոնին մէջ, Ապրիլ 1 - 19, տեղի ունեցած է գիրքի միջազգային 8-րդ ցուցահանդէսը, ուր առանձին տաղաւար մը տրամադրուած է հայ գիրքին: Այս տարուան ցուցահանդէսը նուիրուած է գրականութեան պատմուածքի սեռին: Պուէնոս - Այրէսի «Խրիմեան» Կրթ. Հիմնարկութեան «Ծերենցեան» գրադարանի վարչութիւնը ցուցադրութեան դրած է վաճառելի գիրքերու ճոխ հաւաքածոյ մը, հայերէն թէ այլ լեզուներով՝ Հայութեան նուիրուած: Մասնաւոր աշխատանք տարուած է հայ արուեստի նմոյշներով զարդարելու համար հայկական տաղաւարը: Այս առթիւ տեղի ունեցած են երկու ձեռնարկներ, առաջինը՝ Ապրիլ 9-ին, «Հայ պատմուածքը» նիւթին շուրջ, երկրորդը՝ Ապրիլ 15-ին, «Հայ եկեղեցական երաժշտութեան» մասին: Առաջին նիւթը ներկայացուցած են գրագիտուհի Ֆելիսա Գույումճեան եւ բանաստեղծ Ակուսթին Դաւիթեան, անդրադառնալով Ակսէլ Բակունցի, Ռուբէն Զարդարեանի եւ Երուխանի պատմուածքներուն, որոնցմէ եւ այլ հեղինակներէ սպաներէնի թարգմանուած նմոյշներ ալ կարդացուած են: Երկրորդ նիւթը ներկայացուցած է երաժշտագէտ Ալիսիա Թէրզեան, անդրադառնալով հայկական եկեղեցական եւ ժողովրդական երաժշտութեան եւ անոր ունեցած կապին՝ հայկական միւս արուեստներուն հետ: Ցուցադրուած են նաեւ նիւթին առընչուող լուսապատկերներ եւ ունկնդրուած է հայկական երաժշտութիւն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԼՈՅՍ ԵՒ ՁԱՅՆ ԷՐԷԲՈՒՆԻԻ ՄԻՋՆԱԲԵՐԴԻՆ ՄԷՋ

Երեւանի մէջ սկսած է պատրաստութիւնը լոյսի ու ձայնի թատրոնի մը, որ կը ներկայացնէ հայ ժողովուրդի պատմութեան անցեալի կարեւոր դէպքերը: Գործողութիւնը տեղի կ'ունենայ Էրեբունիի հին միջնաբերդին մէջ: Թատրոնի թէքսթի նախագիծի հեղինակն է Երեւանի Բազմարուեստից Հիմնարկի դասախօսներէն Փրոֆ. Աբրահամ Աբրահամեան, որ աւարտած է նաեւ երաժշտական դպրոց մը (ջութակի դասարան): Ան մասնակցած է Խորհ. Միութեան առաջին լոյսի ու երաժշտութեան շարուաններու համադրոյթներու նախագծումին: Այդ շարուանները ստեղծողներու խումբը արժանացած է Հայաստանի պետական մրցանակի: «Երգող» առաջին շատրուաններու փառքը արագօրէն տարածուեցաւ Խորհ. Միութեան մէջ եւ շատ մը քաղաքներէ սկսան խնդրանքներ տեղալ իրենց օգնելու համար: Նման շատրուաններ կառուցուած են Սոչի, Կոխվոյ Ռոգ, Խառկով, Պիատիկորսկ, Տաշքենդ եւ այլ քաղաքներու մէջ:

×

ԻՐԱՆ - ԻՐԱՔ պատերազմի Տարխոյէն - Խունինշահր ճակատին վրայ, Մայիս 2-ին նահատակուած է հայ զինուոր մը եւս, յանձին Սուրէն Խանլարեանի: Ծընած էր 1960-ին՝ Թեհրան: Նախակրթութիւնն ու միջնակարգ ուսումը ստացած է ազգային «Քուշեշ» վարժարանը եւ աւարտած է «Քուշէշ Մարիամեան» վարժարանի փորձառական գիտութիւններու ճիւղը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Խալիլ առանձին հիացումով կը հետեւէր Կիրոսի շարժումներուն: Ահա մէկը, որ ինքզինք երբեք ձեռք տուած չէր հաւատակ ժանտարմներու հետապնդումներուն: Խալիլ նոյնիսկ կասկածեցաւ, որ նաեւ կապ կար Կիրոսի եւ քաղաքի մուտքին մօտ կեցող մուրացիկի մը հետ: Երբ ներս մտան, մուրացիկը ձեռքը երկարած աւելի մօտեցաւ Կիրոսին, կարծես բան մը հասկցնել ուզեց: Խալիլին համար այդքան խորհրդաւոր էին Կիրոսին շարժումները:

Երկու իշապանները կեցան սրճարանի մը առջեւ: Խալիլ ուղիղ ներս մտաւ երբ զինուորական տարազով մէկը հարցուց հեռուէն.

– Հէ՜յ, ածխավաճառ, քանի՞ է ածուխդ:

– Երկու բեռ ունիմ, աղա:

Սրճարանապետը Խալիլի յաճախորդն էր: Մէկ բեռը անորն էր, իսկ միւս բեռը՝ արդէն զինուորականը կ'ուզէր:

– Մէկ բեռը մեր տունը տար, ածխավաճառ, – ըսաւ զինուորականը:

– Ձեր տո՞ւնը:

– Հա, չե՞ս յիշեր, ուրիշ անգամ ալ տարած ես:

– Հա, աղա: Ի հարկէ, ի հարկէ:

Սրճարանին մէջ կային նարտի ձայներ, արեւելեան սուրճի բարկ հոտ ու մուրացիկի մը երգը՝ դրան վրայ:

Կիրոս, դուրսը, էշերու մօտ կեցած, կը դիտէր տէրվիշը, որ չունէր իր շուրջ հաւաքած հաց կը բաժնէր: Կիրոս ջղային շարժումով մը ձեռքի մատները իրար կը սեղմէր: Ան էր, ան, տէրվիշ Հասան Ալին, որ կրնար յանկարծ ամբոխ մը կազմել հաւարի մը անապատային ձայնով ու Ղուրանի աղօթքով, յարձակելու համար քրիստոնեաներուն վրայ:

Ցածախորդ ու ածխավաճառ իրարու մօտ եկած, սրճարանի դռնէն դուրս ելան: Խալիլ առիթը գտաւ ըսելու.

– Անակնկալի չգաս, Ալի: Ածխավաճառ ընկերս հայ յեղափոխական կուսակցութենէն է: Զարմանքդ պահէ երբ ըսեմ, որ նշանաւոր Ջէրչի Կիրոսն է:

Ցետոյ սկսան բարձր ձայներով ածուխի մասին խօսիլ: Խալիլին ընկերը Ալին, իսկապէս անակնկալի եկաւ եւ զարմացաւ, որ Խալիլը արդէն, աւելի ծանրակշիռ գոյն տուած է նոր սկսուած քրտական շարժման: Երկու շաբաթ առաջ նըման հանդիպումի մը խօսքը չկար երբ իրարու հետ տեսնուեցան: Ու ահա Ջէրչի Կիրոսը: Ալին գիտէր, որ Կիրոսը ըմպիտակ Ջիաւորին հետ էր, Վարդաձորի լերան վրայ: Զգիտես, ո՞ր տեղէն իմացեր էր նաեւ, որ Ջէրչին կարեւոր մասնակցութիւն ունեցած է Զարէի ամուսնին՝ Պէքիրի սպանութեան: Ալին նոյնիսկ կը յիշէր, իր փոքրութենէն, փէտայիներու կռիւը գիւղի այգիներուն մէջ, երբ Քիւրտերը հաւար տուած էին գիւղին մէջ:

Այդ փոքրիկ նիհար մա՞րդը... Զըլլա՞յ Խալիլը կատակի ելած էր իր հետ, մտածեց Ալին ու գրեթէ ինքզինքը մոռցած՝ ձեռքը երկարեց: Կիրոս շատ ճարպիկ ձեւով անտեսեց անոր երկարած ձեռքը, առանց աւելորդ շարժում մը ընելու: Ալին անմիջապէս անդրադարձաւ իր սխալին եւ մնաց լուռ: Երբ քաղաքէն դուրս հանող ճամբուն բացերը ելան, որոշեցին գիշերը հանդիպիլ իրարու, եասուէն յետոյ: Պիտի հանդիպէին քաղաքէն դուրս թրքաց գոներուն մօտ, այնտեղ, ուր յաճախ իշապաններ իրենց բեռները վար կը դնեն ու կը գիշերեն, երբ շատ ուշ ատեն քաղաքին կը մօտենան: Կիրոսին համար ամէնէն ապահով տեղն էր, ուր կը հաւաքուին նաեւ պատահական ճամբորդներ, գիշերելու համար: Տեսակ մը բացօթեայ քարուանսարահ՝ ծառերուն տակ:

(Շար. 568)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Միակ ստոյգ բանը այն է թէ ոչ մէկ բան ստոյգ է:

ՏԻԽՔԼՕ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.-- Ֆրէնկեան ընտանիքը 60 ֆրանք իր անմոռ մեռելներու յիշատակին: Տիկին Մառի Անտոնեան 160 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ասատիկ Աչճեան 200 Ֆ. յաւէտ ողբացեալ անձնուէր խմբագրապետ եւ ուսուցիչ մեծ «Շ»ին անմոռանալի յիշատակին:

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Էքս - ան - Փրովանսէն Գր. Լուսիկեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, Տիվրիկի Կիւրասին գիւղէն, աքսորի սերունդէն Սահակ Գաբրիէլեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

MARBRERIE FUNÉRAIRE

CHARLES GAMAIN

Tél.: 389. 72. 61

CIMETIERE DE LA FONTAINE

Saint Martin — 94460 Valenton

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ՄԱՏՈՒՌԻՆ ՄԷՋ

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան Մատուռին մէջ, Պատարագ կը մատուցուի՝ Շաբաթ, Մայիս 22, ժամը 10.30-ին:

Կը պատարագէ՝

ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը հրաւիրուին Հանգստեան Տան բնակիչներուն ընտանեկան պարագաներն ու բարեպաշտ հաւատացեալները:

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼ

կազմակերպած է

Չորեքշաբթի, Մայիս 26, ժամը 21ին:

CENTRE CULTUREL DE LA J.A.F.

65, Allées Léon Gambetta - 13001 Marseille

ՇԱՏ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Նիւթ ունենալով՝

ՄԱՇՏՈՑ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՏԵԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Նկարներու ցուցադրութիւն

Բանախօս՝

ԲԱԲԳԷՆ ՉՈՒՔԱՍԶԵԱՆ

Մաշտոց Մատենադարանի Տնօրէնի տեղակալ:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՅՆԻՆ ՄԷՋ

3 Օր Մանշի ափերուն

Մայիս 29, 30 եւ 31:

Արձանագրուիլ հեռաձայնելով՝

985 - 36 - 53:

Մեկնում՝ Շաբաթ առաւօտ ժամը՝ 6.30-ին:

Ժամադրավայր՝

GARE SAINT - LAZARE

Au départ des Grandes - Lignes

U. G. A. B. - PARIS

PRESENTE

JANET MAFIAN-ALTOUNIAN

RECITAL DE PIANO

CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN

118, Rue de Courcelles — 75017 Paris

Le Samedi, 22 Mai — à 21 h.

Au Programme:

BACH — HAYDN — RAMEAU — FAURE

RAVEL — JONGEN — KHATCHADOURIAN

Réservation de places:

U. G. A. B. — Tél.: 520. 03. 18

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Քաշանի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Վարդուհի Շիրինեանի եւ զաւակներուն, նոյնպէս ընկերուհի Ռօզա Տակառեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներու իրենց ամուսնոյն եւ քեռայրին՝ Լեւոն Շիրին-եանի մահուան առթիւ:

LA GRÈCE A LA CARTE

VOUS PROPOSE

PARIS - ATHÈNES - PARIS

1150 F.

DEPARTS DU: - 23/5 - 30/5 - 13/6 - 20/6

1390 F.

DEPARTS: 06/6 - 27/6 SEPTEMBRE

1490 F.(*)

JUILLET - AOUT

(*) SUPPLEMENT 200 F. DU 31/7 AU 10/8

AINSI QUE TOUTES PRESTATIONS (HOTELS - CIRCUITS - CROISIERE) AU DEPART D'ATHENES

Pour tous Renseignements:

ARPI BODURYAN — ANITA TACHDJIAN

V. V. S.

5, Place A. Malraux - 75001 Paris

Tél.: 296. 37. 70

LIC.: 1539

Հ. Յ. Դ. ՌՈՍՏՈՄ ՊԱՏԱՆԵԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

Կիրակի, Մայիս 23, ժամը 16-էն սկսեալ Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը մասնակցի «ԱՆԻ» Նուագախումբը:

FETE DE L'ASSOCIATION DES ADOLESCENTS ARMENIENS F.R.A. «BADANI»

Section «ROSTOM» de Décines

A LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES

LE DIMANCHE 23 MAI — A PARTIR DE 16 H.

AVEC L'ORCHESTRE «ANI» — Buffet Arménien

OPTIMA Tours

PROCHAINS VOYAGES EN ARMÉNIE

DU 15 AU 29 MAI — DU 12 AU 26 JUIN — DU 14 AU 31 JUILLET

DU 4 AU 17 AOUT VOL SPECIAL DIRECT EREVAN

Nouvauté! Réduction importante pour les jeunes de 16 à 35 ans.

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES Organise 2 Voyages Directs:

a) LYON / EREVAN / BAKOU / TBILISSI / EREVAN / LYON

b) LYON / EREVAN / LYON

DU 4 AU 17 AOUT

Nouvauté! Réduction importante pour les jeunes de 16 à 35 ans.

SONIA COUMRYANTZ

OPTIMA Tours

Renseignements et Inscriptions:

à Paris: OPTIMA TOURS, 67, Rue Quincampoix, 75003 - PARIS, Tél.: 274. 27. 20

à Décines: Maison de la Culture Arménienne de Décines, 15, Rue du 24 Avril 1915 - 69150 DECINES, Tél.: (7) 849. 42. 97, Tous les jours, sauf Lundi, de 10 à 12h. et de 14 à 19h.

VOYAGE ORGANISE PAR LE FOYER CULTUREL DE NICE AVEC UN VOL DIRECT NICE / EREVAN

DU 25 SEPTEMBRE AU 9 OCTOBRE

Renseignements and Inscriptions:

Pour Nice et les Alpes - Maritimes: — Monsieur IKEDJIAN Arthur, 29, Avenue St. Augustin — 06200 NICE, Tél.: (93) 83. 35. 03 ou (93) 88. 76. 08 — Monsieur GEDIKIAN Vasken, Tél.: (93) 88. 06. 41

Pour le Var: Monsieur KASSIGUIAN Raffi, 8, Rue des Ecoles, 83710 - MONTAUROUX, Tél.: (94) 76. 44. 23

Lic. A 946 (Agence Agréé INTOURIST)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լեւոն Շիրինեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Վազգէն Սէրէնկիւլեան 300 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, փոխան ծաղիկի:

×

Լեւոն Շիրինեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Վարդգէս Տակառեան 500 Ֆ. նուիրած են Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան եւ 200 Ֆրանք «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Նոյն տխուր առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ջօհրապ Մուրատեան 200 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

Vahé Katcha

Arlen Papazian

Le Chypriote

Pour se procurer des armes l'avocat Alexis Mavros est prêt à tout, même à une prise d'otage... Un suspense haletant qui pose une question essentielle : le "Chypriote" est-il un maniaque, un gangster ou bien un révolutionnaire inspiré ?

PRESSES DE LA CITE

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

=———=———=

Ի նպաստ Լիոնի Հայոց Եկեղեցւոյ նորոգութեան եւ հովանաւորութեամբ տեղւոյս Հոգեւոր Հովիւ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

Լիոնի հայերէն խօսուն թատրոնը կը ներկայացնէ Ուրբաթ, Յունիս 4-ին երեկոյեան ժամը՝ 8.45-ին՝ «Տայը Կարապետ»ը կամ «Ամերիկահայ փեսացուն» Սիկալ սրահին մէջ:

60 Ավընիւ տը Սաքս, Լիոն 6-րդ

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Լիոնի Հայոց Եկեղեցին, կամ խաղացող անդամ, անդամուհիներուն:

ՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Կոլոմպի վարչութիւնը «Մայրերու տօն»ին առթիւ պտոյտ մը կազմակերպած է իր երեց ընկերուհիներուն համար Շառավի, Մայիս 28-ին, Ուրբաթ օր:

Օթօգառը կը մեկնի 9.30-ին:

Ճաշերու մասնակցութիւն 50 Ֆ.:

Հեռաձայնել.- 44 – 45 - 27:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Փորձառու չարժավար մը գործ կը փնտռէ:

Դիմել.- Հեռաձայն.- 893 - 77 - 99

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեօ - Քաշանի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը Երկուշաբթի, Մայիս 24, ժամը 20.30-ին Տիկին Փափազեանի բնակարանը:

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
25

MARDI
25 MAI
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.177 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15 177

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԱԼՈՒԻՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ԵՐԿՈՒՍՏԵՔ ԶՈՀԵՐ
ԲԱՑ ՀԱԿԱՍԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ուրբաթ առաւօտ էր, որ Մեծն – Բրիտանիա, ինչպէս կը սպասուէր, յարձակման անցաւ եւ առաջին ցամաքահանում կատարեց Սան Գարլոս նաւահանգիստը: Այս գործողութենէն սկսեալ, ոչինչ կարելի է ճշգրիտ գիտնալ, քանի ըստ աղբիւրին (Լոնտոն թէ Պուէնոս - Այրէս) թիւերը կը տարբերին: Անգլիացիք, հպարտ են, Տիկին Թաչըր զինուորական ուժերը կը նկատէ «աշխարհի ամէնէն հրաշալիները», որոնց քաջութիւնն ու ճարպիկութիւնը նոր հպարտութիւն մը տուած են երկրին եւ հաւկցուցած թէ իսկապէս միայն մէկ ընտանիք են:

Անգլիական հաշուեկշիռը ցամաքահանումէն ի վեր հետեւեալն է, ըստ բրիտանական աղբիւրներու.- 48 մեռեալ կամ անհետացած, 55 վիրաւոր, երկու թռչող վար առնուած են, Անտըլոփ փրէկաթը ընկղմած է եւ չորս ուրիշ նաւեր՝ վնասուած:

Արժանթինեան կորուստներն են՝ 20 օդանաւ վար առնուած, մէկ նաւ ալ ծանր վնաս կրած է: Այս ալ անգլիական աղբիւր է: Պուէնոս - Այրէս իր վնասներուն համար, հետեւեալ հաշուեկշիռը կուտայ՝ 6 օդանաւ եւ 3 թռչող, թիւ չի տար սակայն զոհերու մասին:

Անհաւասիկ պատերազմ մը, որու ոչ ոք կը սպասէր եւ սկիզբէն իսկ բուռն բնոյթ առած է: Ինչ որ ալ ըլլայ արդիւնքը եւ նոյնիսկ եթէ Անգլիա յաղթէ, այդ յաղթանակը առժամեայ բնոյթ պիտի ունենայ: Ինչ որ ըլլան Արժանթինի «պատմական» իրաւունքները կամ «իրաւական» պատճառաբանութիւնները, կը մնայ որ ինք է յարձակողը, ընդունելով հանդերձ թէ Անգլիա տասնեւեօթը տարի է կը ձգձգէ խօսակցութիւնները: Ուշ կամ կանուխ Անգլիա պիտի ստիպուի կղզին թողուլ լատին ամերիկեան պետութեան մը, յանուն՝ պատմութեան եւ աշխարհագրութեան: Ամէն պարագայի մէջ, կացութիւնը շատ փափուկ է, որքան ալ Եւրոպան եւ Միացեալ - Նահանգները Անգլիոյ կողքին ըլլան, պէտք է նաեւ զգոյշ ըլլան, որ կապը չխզեն լատին - Ամերիկային հետ, որ կրնայ Մոսկուայի դիրկն իյնալ, այս առթիւ: Քանի մը երկիրներ արդէն յայտարարած են թէ պատրաստ են կռուելու Արժանթինի կողքին:

Ներկայիս, ուրեմն, Եունիըն Ճէքը (Անգլիոյ դրօշակը) կը ծածանի Սան - Գարլոս, որ կամրջագլուխ մըն է ներկայիս, Մալուիններու արեւելեան կողմը, Փորթ - Սթանլիէն 80 քիլոմեթր հիւսիս - արեւմուտք: Բնակչութիւնը՝ 30 հոգի, բաժնուած ութ տուներու մէջ:

X Վենեցուելա, որ ուիսքիի աշխարհի մեծագոյն ներածողներէն մէկն է, արգիլած է այդ ըմպելին պաշտօնական ընդունելութեանց եւ կառավարական սպասարկութեանց մէջ, Մալուիններու պատերազմին պատճառով: Տեղը պէտք է ռոմ կամ գարեջուր խմել...:

———X———

ՊԷՅՐՈՒԹ

ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԴԵՍՊԱՆԱՏԱՆ ԴԷՄ
ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԶՈՀԵՐ

Երկուշաբթի, Մայիս 24, առաւօտեան 8-ի շուրջ, երբ բազմաթիւ անձեր պոչ բռնած էին ֆրանսական վիզայի համար, կառք մը պայթած է դրան առջեւ: Ժամը 11-ին կարելի չէր տակաւին ճշգրիտ բան մը գիտնալ մեռեալներու թիւին մասին (որ 10-է շատ աւելի է կ'ըսուէր սակայն) ոչ ալ վիրաւորներու, քանի հրդեհ մըն ալ ծագած էր եւ դժուար էր զոհերը փնտռել: Արեւմտեան - Պէյրութ կը գտնուի ֆրանսական դեսպանատունը, եւ ծանօթ է որ հակաֆրանսական արարքները, որոնք սկսան դեսպանին սպանութեամբ, չեն դադրիր Պէյրութէն՝ Փարիզ:

Հ. ՍԱՍՈՒՆԵԱՆԻ
ԴԱՏԸ՝ ՅՈՒԼԻՍ 14-ԻՆ

=———=———=

Լոս - Անճըլըսէն կը հաղորդեն, որ Ուրբաթ օր, Մայիս 21-ին, Լոս - Անճըլըսի դատարանին կը ներկայանար կրկին Համբիկ Սասունեան, Թուրք հիւպատոսի սպանութեան որպէս հեղինակ:

Հ. Սասունեան ինքզինքը ոչ - յանցաւոր յայտարարեց (նոթ - կիլթի): Դատաւորը՝ Ճուլիուս Լիթամ յայտնեց թէ Սասունեան բանտը պիտի մնայ (այսինքն չի կրնար երաշխաւորագինով դուրս ելլել) մինչեւ իր դատավարութեան թըւականը, որ ճշդուեցաւ՝ Յուլիս 14:

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆԻ
ԱՃԻՒՆՆԵՐՈՒՆ ԿԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆ ԿԸ ՓՈԽԱԴՐՈՒԻ

=———=———=

Ինթերնէշընըլ Հէրըլտ Թրիպիւն Շաբաթ, Մայիս 22-ի իր թիւին մէջ կը հաղորդէր, որ Ուիլըմ Սարոյեան Հիմնարկութեան պաշտօնական բանբերները յայտարարած են թէ գրագէտին աճիւններուն կէսը Երեւան պիտի փոխադրուի: Այս առթիւ, ամերիկեան օրաթերթը կը յիշատակէ որ «Հայ գաղթականներու զաւակը՝ Սարոյեան Փուլիցըր մրցանակաւոր, վիպագիր եւ թատերագիր մեռաւ իր ծննդավայր՝ Ֆրեզնօ, 1981 Մայիս 18-ին, 72 տարեկանին: Ալըն Ճենեան, Սարոյեան հիմնարկութենէն ըսած է թէ պատուիրակութիւն մը, գլուխն ունենալով Սան - Ֆրանսիսքոյի փաստաբաններէն՝ Ռոպըրթ Տէմիր եւ Ֆրեզնոյի պետական համալսարանէն Փրոֆ. Տիգրան Գույումճեան աճիւնները Հայաստան պիտի փոխադրեն:

ՖՈՒԹՊՈԼ
ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ 45-ՐԴ ԱԽՈՅԵՆՈՒԹԻՒՆ

———X———

«Արարատ»՝ Միշտ Գլուխը

Մայիս 23-ի մրցումներու արդիւնքները են.-

Արարատ - Տորպեդօ	3 – 1
Դինամօ (Մինսկ) - Շախտեօր	3 – 0
Դինամօ (Մ) - Պախտակոր	3 – 1
Զէնիթ - Կուբան	1 - 2
Չերնոմորեց - Մետալիստ	1 – 2

Դասաւորման գլուխն է Արարատ 16 կէտով եւ 12 խաղէ ետք: Իրեն կը հետեւին Դինամօ (Մինսկ) եւ Պախտակոր, որոնց սակայն երկու խաղ կը պակսի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արտաքին առեւտուրը «պատմական» բաց մը արձանագրեց Ապրիլին՝ 10 միլիառ: Համապատասխան նախարարն ալ՝ Մ. Ժոպէռ «նողկալի» որակեց այս արդիւնքը: Միւս կողմէ, Ֆըրանսա 20 առ հարիւր համեմատութեամբ աւելցուցած է իր գնումները: Ֆրանսայի առաւելագոյն բացերը կ'արձանագրուին Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ Միացեալ - Նահանգներու հետ:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախկին նախագահ՝ Ճէվտէթ Սունայ մեռաւ 82 տարեկանին, Պոլիս: Պաշտօնավարած էր 1966-էն 1973:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

ՓՈԽԱԴԱՐՁԵԼՈՒ ՉՓՈԽԱԴԱՐՁԵԼՈՒ ՀԱՐՑԸ

«Ուշադրութիւն» խորագրին ներքեւ է, որ Սոն Հաւատիսի մէջ, խմբագրապետը՝ Ճիհաթ Պապան կ'անդրադառնայ խորհրդակցական ժողովին մէջ արտայայտուած կարծիքներուն փոխադարձելու - չփոխադարձելու մասին, հայկ. ահաբեկչութեան:

Քանի հայկական փամփուշտները կը շարունակեն ծակծկել մեր հայրենակիցները, Թուրքիոյ մէջ բարկութիւնը գայրոյթի կը փոխակերպուի: Այս պատճառաւ է, որ Պոսթընի մեր պատուակալ հիւպատոսի սպանութենէ ետք, Խորհրդակցական ժողովի մէջ կատարուած խօսակցութիւններու ընթացքին կարգ մը անդամներ «այլեւս մենք ալ պէտք է վրէժ լուծենք», գոչելով պահանջած են որ յանցաւորները եւ պատասխանատուները նոյն ձեւով պատժուին, այսինքն փոխադարձութիւն կատարուի:

Մենք այսպիսի ճամբու մը դէմ ենք, որուն պատճառները կուտանք ստորեւ.

1.- Անոնք մեր արժէքաւոր տարրերն են որ կը սպաննեն: Եթէ մենք ալ փոփոխադարձութեան սկսինք եւ անոնցմէ ոեւէ մէկն ալ սպաննենք, չենք կրնար անոնց մեզի հասցուցած վնասը փոխարինել:

2.- Գործուած յանցանք մը փոխադարձելու եւ վրէժ լուծելու եղանակը վերջ չունենար բնաւ: Կարելի չէ խորհիլ, որ Հայերը պիտի դադրեցնեն իրենց ոճրագործութիւնները, տեսնելով, որ իրենք ալ սպաննուողներ սկսած են ըլլալ:

Անոնք, որոնք այս ոճիրներուն կը մղեն Հայերը, կրկին հին շրջաններուն նըման սկսած են գործածել այդ անմիտները: Դրամը վճարողներ, միշտ կրնան վարձու ոճրագործներ գտնել:

3.- Եթէ հարկ կը տեսնուի որ փոխադարձենք եւ եթէ կ'ուզենք որ մեր այս փոխադարձութիւնները ազդու ըլլան, ինչո՞ւ համար այն ատեն ելլենք ու այդ վարձու հայ ոճրագործները սպաննենք: Անոր տեղ պէտք է սպաննենք այն որ կը խրախուսէ, քաջալեր կ'ըլլայ ոճրագործութիւններուն եւ կը հովանաւորէ զանոնք: Այսինքն եթէ մենք ալ ոճիրներով պիտի փոխադարձենք, այն ատեն այդ ոճիրներուն ամենալաւ տեսակին կը դիմենք: Բայց այս պարագան ալ համաշխարհային կացութեան վատթարացումէն զատ ուրիշ բանի մը չի ծառայեր:

4.- Եթէ մենք ալ սկսինք ապօրինի ճամբաներու դիմել, կրնանք առանց ուզելու չափը կորսնցնել, չենք կրնար չափաւորել ոճրագործները եւ դէպքերը մեր հակակշիռէն դուրս կ'ելլեն:

5.- Հայկական ոճիրները բնականաբար հանրային կարծիքի վրայ ազդեցութիւն կը գործեն: Այս ազդեցութեան իբր հետեւանք, պիտի սթափին բնականաբար անոնք որոնք կը հաւատան որ Թուրքերու կողմէ Հայոց դէմ ցեղասպանութիւն մը կատարուած է 1915-ին: Այսօր իւրաքանչիւր հայկական փամփուշտ, ոչ միայն այդ զէնքը իր ձեռքերուն մէջ բռնող անձին, այլ ամբողջ Հայ ցեղին նըզովումին պատճառ կը դառնայ:

Հետեւեալ հարցումն ալ ուղղենք իրարու.

- Այս վայրագ յարձակումներուն դեռ ո՞րքան թիրախ պիտի ըլլանք: Դեռ ո՞րքան ատեն պիտի լռենք:

Արդարեւ երբ Խորհրդակցական ժողովի մէջ յարգելի Փրոֆ. Համզա Էրօղլու կը մերժէր վրիժառութեան փոխադարձումը, վարքն արդարացիօրէն պոռացողներ եւ հարցնողներ կային, թէ «տակաւին ո՞րքան ատեն պէտք էր սպասել»:

Մեր երկիրը չահագրգռող որեւէ շարժումի առթիւ զգացականութեամբ եւ ջղագրգռութեամբ կարելի չէ որոշում տալ: Մեր նետելիք իւրաքանչիւր քայլի, օգտակար կամ վնասակար կողմերը ստիպուած ենք նկատի առնել: Եթէ մեր անձնական զգացումները, մեր սրտին մէջ վառող կրակը ջահի մը նման բովանդակ երկրի մէջ պտըտցնենք, այդ կրակը այնպիսի հրդեհ մը կը ստեղծէ զոր չենք կրնար մարել: Նոյնիսկ չենք կրնար նախատեսել անոր վնաս հասցուցած տարածութեան սահմանը:

Հաւաքական կեանքի մէջ բարկութեամբ ոտքի ելլողները յետոյ վնասով կը նստին իրենց տեղը: Ուստի պէտք է որ մեր բարկութիւնը պահենք մեր սրտերուն մէջ, քանի որ խելքի ճամբէն միշտ ընթանալու մէջ է մեր օգուտը»:

X

Կիւնէշ Թրքական թերթը կը հաղորդէ Մայիս 19-ի իր թիւով թէ Ապրիլ 1-ին, Անգարայի ոստիկանութիւնը ձերբակալած է Ժոզէֆ Գանլարեան անուն Հայ մը, որու համար կ'ըսուի թէ Ասալա-ի հետ կապեր ունի: Իր վրայ գտնուեր է Ապրիլ ամսուան օրացոյց մը...:

X

Մանուէլ վարդապետի դատավարութիւնը սկսած է եւ իրեն դէմ կը պահանջուի նուազագոյն 10 տարի բանտարկութիւն: Ներկայիս Պոլսոյ արուարձաններէն՝ Հասատլի զինուորական բանտը կը գտնուի:

ՔԱՆՆԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

ՊԱՐԱՃԱՆՈՎԻ ՇՈՒՔԸ

=———=———=

Խորհրդային ոչ մէկ ժապաւէն կը ներկայացուի ոչ պաշտօնական յայտագրին մէջ, ոչ ալ՝ քովընտի: Սովեքսփորթի ֆրանսական ճիւղին «ընկեր - նախագահը» ինչպէս կը գրէ Լիպերասիոն, յայտարարած է թէ ինչ որ ներկայացուած են ընտրող յանձնախումբին, մերժուած է: Եղածն այն է որ ինչ որ Քաննի փառատօնի ուզած է՝ Պարաճանով, գոնէ Տարքովսկի չէ տրուած: Պարաճանովի մասին, ահա թէ ինչ կը պատասխանէ «ընկեր - նախագահը» երբ իրեն հարց կը տրուի անոր մասին.-

«Այդ հարցը զիս բնաւ չի ջղագրգռեր, հակառակ անոր որ այդ անձը զիս շատ չի հետաքրքրեր: Անձնապէս, երբ մարդ մը անհաճոյ է, ինչ որ ընէ անհաճոյ է ինծի: Կ'ըսուի թէ կրկին դատապարտուելու վտանգին տակ է, մեր երկրին օրէնքներուն դէմ գործած արգիլուած արարքներու համար, բայց ճշգրիտ ոչինչ գիտեմ: Անձնապէս կը խորհիմ որ իսկական սինէաստ մը թէ մանկավարժ է եւ թէ բժիշկ: Մանկավարժ մը չի կրնար դասարան մտնել ախտաւոր գաղափարներով: Բժիշկ մը չի կրնար գործողութեան սրահ մտնել աղտոտ ձեռքերով: Անոր համար, կը խորհիմ որ Սերգէյ Պարաճանովի չի կրնար լաւ սինեմա ըստեղծել»...:

X

Նման խօսքեր, անշուշտ ոչ մէկ խորհրդածութեան կրնան դուռ բանալ: Հինգշաբթի օր, սակայն, փառատօնի պալատին առջեւ ցոյց մը տեղի կ'ունենար ի նպաստ Պարաճանովի եւ «Արտայայտութեան ազատութեան օրեր»ու առթիւ ալ կը ներկայացուէին իրմէ երկու ֆիլմեր՝ Այս աշխարհի մէջ եւ Սայաթ - Նովա:

ՃՐՈՑՑՆԵՐ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

«ԻՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԱՊՐԵԼՈՒ ԻՐԱՒՈՒՆՔԸ ԱՊԱՀՈՎԵՑ...»

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս բոլորէն կը պարզուի, որ Տիգրան Բ.ի 10 - 15 տարիներուն նուաճումներուն շնորհիւ բաւական ընդարձակուած էին Մեծ Հայքի Թագաւորութեան քաղաքական ազդեցութեան շրջանները: Եթէ նկատի առնենք, որ հիւսիսը Տիգրանին ենթակայ էին Վիրքն ու Աղուանքը, ապա դժուար չէ պատկերացնել սահմանները այն հզօր իշխանութեան, որ կ՚երկարէր Կովկասեան լեռնաշղթայէն մինչեւ Յորդանան գետ եւ Կասպից ծովու հարաւային ափերը ընդգրկող Ատրպատականէն մինչեւ Միջերկրականի ափերը: Այս ընդարձակ տարածութեան զանազան կէտերուն անհրաժեշտ էին արքայանիստներ, որոնք ստեղծուեցան: Կը բաւէ նշել, որ բացի Մեծ Հայքի մայրաքաղաք Արտաշատէն, զոր ժառանգած էր իր նախորդներէն եւ Անտիոքէն, որ չուրջ երկու տասնամեակ դահանիստ էր նուաճուածներու բարի կամքով, արքայից արքայ Տիգրան բուն Հայաստանի մէջ կառուցանեց չորս քաղաքներ, նոյն Տիգրանակերտ անունով: Ասոնցմէ ամէնէն մեծն ու ամէնէն բարգաւաճը կը գտնուէր Աղձնիք նահանգը, Տիգրիսի վտակ Նիկեփորիոնի հովիտը: Միւսները՝ Արցախ, Ուտիք եւ Գողթն: Հարաւային Տիգրանակերտը, հաւանաբար, նախատեսուած էր դարձնել Հայոց գլխաւոր արքայանիստը եւ ոչինչ կը խնայուէր անոր համար՝ ոչ հարստութիւն, ոչ մարդկային ուժ: Այս առթիւ յոյն մեծ աշխարհագէտ Ստրաբոն կը տեղեկացնէ, թէ Տիգրան «այնքան զօրացաւ, որ քաղաք հիմնեց ... զայն կոչելով Տիգրանակերտ: Ան հոն վերաբնակեցուց իր իսկ աւերած հելլենական 12 քաղաքներու բնակիչները»: Ծանօթ է, որ Տիգրանի օրով Հայաստանի հին ու նոր քաղաքներուն մէջ կը վերաբնակէին ոչ միայն հելլեն - յոյները, այլեւ նուաճուած երկիրներու ասորի, հրեայ եւ ցեղային այլ խումբեր ներկայացնող տասնեակ հազարաւոր բնակիչներ, որոնցմով Հայոց արքան նպատակ ունէր իր երկրին մէջ զարգացնել արհեստները, առեւտուրը, տնտեսութեան ու մշակոյթի տարբեր կալուածները: Այս բոլորի շնորհիւ ալ առաւել թափով Մեծ Հայք կը թափանցէ հելլեն մշակոյթը, որ իր խոր ազդեցութիւնը պիտի տարածէր հայկական կեանքի լայն շրջանակներուն վրայ՝ ապրելակերպէն մինչեւ թատրոն եւ արուեստի միւս ճիւղերը: Կարեւոր է նշել, որ Տիգրան այդ բանը չէր ըներ նուաճուած երկիրներու մէջ նոյն ճիւղերը խաթարելու կամ յետամնացութեան դատապարտելու գնով, ինչպէս անոր մասին յաճախ կը գրէին հելլեն ժամանակագիրներ: Կը բաւէ յիշել թէկուզ նոյն հեղինակներու ակամայ այն խոստովանութիւնը, զոր կատարած են Սելեւկիա - Ասորիքի վերաբերեալ: Կ՚ըսեն՝ Տիգրան, Անտիոքի գահին տիրանալով, պահպանեց սելեւկեան քաղաքներու անկախ վիճակը: Իսկ Լաոդիկիան եւ Պէրիթը (Պէյրութ) Տիգրանի տիրապետութեան ժամանակ ստացան «ազատութիւն» կոչուող այն լայն ինքնավարութիւնը, որմէ անոնք զրկուած էին Սելեւկեաններու օրով: Եւ, ի նշանաւորումն Ն. Ք. 81-ին Տիգրանէն ստացած ազատութեան, Պէրիթ եւ Լաոդիկիա ըստեղծեցին իրենց քաղաքային տոմարը, որուն սկիզբը ընդունեցաւ այդ 81 թըւականը: Այնուհետեւ այդ տոմարով կը թուագրուէին երկու քաղաք - պետութիւններու կտրած դրամները:

Մեծն Տիգրան, այսպէսով, ժամանակի մեծագոյն պետական դէմքերէն մէկն էր, հայկական Պետութեան հզօր վերելքի հեղինակը: Ան ոչ միայն ամրապնդեց իր նախորդներու ստեղծած միասնական հայկական Պետութիւնը, այլեւ անոր քաղաքական ազդեցութեան տակ առաւ դրացի երկիրները: Եւ հասկնալի է, որ այս բոլորը պէտք չէ հանդիստ ձգէին հռոմէական տիրակալութիւնը, որ հետզհետէ զօրանալով ու ծաւալելով, նպատակ ունէր աւելի ծանր նստելու Փոքր Ասիա եւ արեւելքի միւս երկիրները:

Հռոմի ու Տիգրանի բախման առիթ տըւաւ այն՝ որ Հռոմի դէմ կռուող Միհրդատ Պոնտացի՝ Տիգրանի աներհայրը, պարտուելով հռոմէական բանակներէն, ապաստանած էր Հայաստան, եւ Տիգրան զինք չէր յանձներ թշնամիին, որ կ՚ուզէր յանդուգն Պոնտացին տանիլ Հռոմ՝ ցուցադրելու համար կազմակերպուելիք յաղթանակի հանդէսին: Այսքանը կատարուած էր մինչեւ Ն. Ք. 69 թուականը: Եւ ահա 69-ի գարնան, երբ Տիգրան կը գտնուէր իր իշխանութեան հարաւը, ուր իր դիրքերը կ՚ամրապնդէր, կը հասնի հռոմէացի զօրավար Լուկուլլոսի Հայաստան արշաւելու լուրը: Անկասկած, Լուկուլլոսէն առաջ անոր մարդիկը թափանցած էին Մեծ Հայք եւ Տիգրանին ենթակայ երկիրները: Անոնք կաշառքով ու դաւերով իրենց կողմը քաշած էին Կապադովկիոյ, Ծոփքի ու յարակից շրջաններու տէրերը եւ նախապէս ապահոված հռոմէական զօրքի անարգել երթը դէպի Մեծ Հայքի սիրտը: Եւ պատահական չէր այն գիւրին ընթացքը, որով Լուկուլլոս հասաւ Տիգրանակերտ ու պաշարեց Հայոց նորակերտ թագաւորանիստ քաղաքը:

Աւելի քան վեց ամիս տեւեց պաշարումը: Այս ընթացքին Տիգրան յաջողեցաւ փոքր բանակով մը ճեղքել Հռոմէացիներու շղթան, մտնել քաղաք եւ ազատել հոն գտնուող իր կանանոցն ու արքայական գանձերը: Յետոյ քաղաքէն դուրս տեղի ունեցած ճակատամարտին ան տըւաւ բազմաթիւ զոհեր ու հեռացաւ Արտաշատ՝ երկրի բոլոր ուժերը հաւաքելու եւ նոր ու վճռական մարտի նետուելու համար:

Տիգրանակերտը ինկաւ վեցամսեայ հերոսական պաշտպանութենէ ետք: Ժամանակակից պատմիչները կը վկայեն, որ Լուկուլլոսին առջեւ քաղաքին դռները բացած էին դաւաճան օտարները եւ Հռոմի սնապարծ զօրավարը նախ կողոպտած, ապա քանդած է Տիգրանի պերճաշուք քաղաքը:

Իսկ Արտաշատի մէջ այդ ժամանակ Տիգրանի հետ խորհրդակցութեան նստած էր անոր քաջ ու փորձառու աներհայրը՝ Միհրդատ Եւպատոր: Անոնք որոշեցին մեծ զօրահաւաքով երկիրը ոտքի հանել ընդդէմ հռոմէական բանակներու: Տիգրան յաջողեցաւ պատերազմի հանել ոչ միայն բուն Հայաստանի, այլեւ Վիրքի, Աղուանքի, Ատրպատականի ու միւս ենթակայ դըրացիներու ուժերը: 66 թուականին ընդառաջ ելլելով Արտաշատը նուաճելու նպատակով Մծբինէն դէպի հիւսիս շարժող Լուկուլլոսին, Տիգրան ճակատամարտ մղեց Արածանիի վրայ եւ թշնամիին ըստիպեց բռնել նահանջի ճամբան: Այնուհետեւ Տիգրան յաջողեցաւ Հռոմէացիները դուրս հանել իր երկրի հարաւային շրջաններէն: Նոյնիսկ վերագրաւեց Կապադովկիան: Անոր բանակներուն օժանդակութեամբ Միհրդատն ալ Պոնտոսը ազատագրած էր թշնամիներէ:

66 թուականին Հայաստան եկաւ հռոմէական բազմահազարնոց նոր բանակ մը՝ զօրավար Պոմպէոսի գլխաւորութեամբ: Տիգրանի հետ չէր այլեւս Միհրդատ Պոնտացին: Պոմպէոսի բանակը դէպի Արտաշատ կ՚առաջնորդէր Հայոց թագաւորի դաւաճան որդին՝ Տիգրան կրտսեր, որ նախ Պարթեւաց թագաւորի գիրկը նետուած էր՝ անոր օժանդակութեամբ հայրը տապալելու եւ Հայոց գահին տիրանալու համար: Եւ հիմա ալ նոյն նպատակով իր ծառայութիւնը կը մատուցանէր հռոմէացի նուաճողին:

Այս պայմաններուն մէջ Տիգրան Բ. կը նախընտրէ հաշտութիւնը եւ բանակցութիւնները կը սկսի Պոմպէոսի հետ: Կընքուեցաւ հաշտութիւնը, որով Հայաստանի թագաւորութիւնը կը զրկուէր նուաճած երկիրներու մեծ մասէն (Ասորիք, Փիւնիկիա, Կիլիկիա), սակայն կը պահպանէր իր ամբողջութիւնը՝ դառնալով, ինչպէս դաշնագրին մէջ նշուած էր, «Հռոմէական ժողովուրդի դաշնակից ու բարեկամ», որ նոյն ժամանակի տիրողներու լեզուով կը նշանակէր, թէ Հայաստան իր արտաքին քաղաքականութեամբ մասամբ պէտք է հետեւէր Հռոմի:

Այնուհետեւ Մեծն Տիգրան չուրջ տասնամեակ մըն ալ գահակալեց՝ ապահովելով իր ընդարձակ երկրի խաղաղ ու բարգաւաճ կեանքը: Կը ծաղկէին քաղաքներն ու շէները: Տիգրանի ճոխացուցած քաղաքները ժամանակի յառաջադէմ մշակոյթի օճախներ դարձած էին, իսկ անոր արքունիքին մէջ կ՚աշխատէին փիլիսոփաներ ու հռետորներ, բնագէտներ ու պատմիչներ, որոնցմէ ոմանց անունները մեզի հասած են այն օրերու ժամանակագիրներու երկերէն: Հելլենական մշակոյթը Մեծ Հայքի նահանգները թափանցած էր եւ այնպէս արագ կը զարգանար, որ Տիգրանի որդի ու գահի ժառանգորդ Արտաւազդ ողբերգութիւններ կը գրէր, որոնք կը բեմադրուէին մայրաքաղաք Արտաշատի մէջ ու միւս կեդրոնները:

Մեծ Հայքի տիրակալ Տիգրան Բ. մեռաւ Ն. Ք. 55-ին, 85 տարեկանին՝ գահաժառանգ իր որդւոյն՝ Արտաւազդին թողլով ժամանակի մեծագոյն Պետութիւններու հետ իր ուժերը չափող Մեծ Հայքի թագաւորութիւնը:

Ահա այս է Մեծն Տիգրանի կեանքի ու գործունէութեան համառօտ ուրուագիծը: Իրաւացի էին մեր հին պատմիչները Փաւստոս, յատկապէս Խորենացի, որոնք քաջ գիտնալով պատմական աղբիւրներու տեղեկութիւնները եւ հաւատալով հայ ժողովուրդի բանաւոր զրոյցներու մէջ պահպանուած հերոսական կերպարին, այս Տիգրանը կը համարին մեր անցեալի մեծերէն մեծագոյնը, ամէնէն քաջն ու ամէնէն խոհեմը: Խորենացիի դիպուկ խօսքով՝ Տիգրան ան էր, որ մեր երկրի սահմանները ընդարձակելով հասցուց մեր բնակութեան հին եզերքները:

Այո՛, իրաւացի էր Փրանսացի մեծ արեւելագէտ Ռընէ Կրուսէ, երբ Մեծն Տիգրանի՝ մինչեւ այսօր տակաւին լիարժէքօրէն չգնահատուած այդ հզօր միապետի, քառասնամեայ գործունէութեան մէջ կը տեսնէր հայ ժողովուրդի յաւիտենական կեանքն ապահովելու երախտալից առաքելութիւն:

ԲԱԳՐԱՏ ՈՒԼՈՒԲԱԲԵԱՆ

ԳՈՂԹՈՒԹԻ ԳՈՂՈՒԹ

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Մայիս 2-ին, տեղի ունեցած է Համազգայինի Պէյրութի մասնաճիւղին կազմակերպած գեղարուեստական մրցումին առաջին բաժինը: Բացումը կատարելով Բաբգէն Թոփճեան յայտնած է, թէ օրուան մրցումը յատկացուած է հանդիսավարութեան, արտասանութեան, պարի, պատրաստաբանութեան եւ բանաստեղծութեան յօրինումի: Դատական կազմը ոչ մէկ բաժնի մէջ ոսկէ մետալի արժանի թեկնածու չնկատելով, արծաթէ եւ պրոնզէ մետալներով պարգեւատրած է մրցանակիրները:

ԴԱԻՈՅԻ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻ ՋԻՆՔԸ

Գրեց՝ ՏԱՃԱՏ

Ե.- ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Մենք իրական տեղեկութիւն ունէինք որ Թուրք ղեկավարներ իրենց գաղտնի ժողովներու մէջ որոշած էին Հայերը կոտորել՝ յանկարծակիի բերելով զանոնք: Որոշած էին որ «երբ ազդանշան տրուի՝, Թուրքերը կտրեն շուկայի ճամբան եւ յարձակելով շուկայի մէջ գտնուող տըղամարդկանց վրայ կոտորեն զանոնք, իսկ Այգեստանի ժողովուրդի հաշիւը մաքրել առկէ վերջ դիւրին պիտի ըլլար: Օրը չէր որոշուած, այլ ինչպէս ըսի, «տրուած ազդանշանի վրայ» պիտի ըսկսէին: Տեղեակ այս իրողութեան՝ Հայերը զգուշութիւններ էին ձեռք առած: Փոքր խմբերով կ՚երթեւեկէին գաղտնի զինուած ատրճանակներով եւ զանազան տեսակի պաղ գործիքներով (սրրոփա) կօմփիկ, դաշոյն եւայլն:

Դաշնակցութիւնը տեղեկացուցած էր օտար հիւպատոսներուն Թուրքերու մըտադրութեան մասին: Ռուս հիւպատոսը ամէնէն շատ հետապնդում կատարեց այս մասին: Այդ ժամանակները լուրեր կային ռուս - տաճկական պատահելիք պատերազմի մը հաւանականութիւններու մասին: Ռուսերը կ՚ուզէին սիրաշահիլ Հայերը: Լաւ կը յիշեմ թէ իրիկուն մը՝ երբ Պարսից հիւպատոսը հիւրեր ունէր իր յարկաբաժնի մէջ, ես գաղտնի պահուած մտիկ կ՚ընէի զիրենք՝ օգնութեամբը հիւպատոսի կաւազ Պետրոսին: Ներկայ էին բոլոր հիւպատոսները, կուսակալը, զօրքերու հրամանատարը: Ռուս հիւպատոսը հարց բարձրացուց պատահելիք կոտորածներու մասին, յայտնելով որ ինք տեղեակ է տրուած գաղտնի որոշումի մասին: Կուսակալը բացարձակապէս ուրացաւ, իսկ զինուորական հրամանատարը լուռ մնաց: Ռուս հիւպատոսը ընդհարեցաւ եւ ուզեց հեռանալ, բայց պարսիկ հիւպատոսը միջամտեց, իսկ զինուորական հրամանատարն ալ խոստացաւ զինուորական խիստ հսկողութիւն կատարել որ որեւէ դէպք տեղի չունենայ: Զինուորականութիւնը ժամանակի փախուկ կացութիւնը նկատի առնելով՝ կը զգուշանար միջադէպեր ստեղծելէ:

Մարտ 10-ին դաւաճանի սպանութեան առթիւ խմ վրաս տեղի ունեցած հարձակումը հրացանաձգութիւնները, Թուրք խուժանին մտածել կուտան որ «ազդանշան է տրուած», որով ճանապարհին կը սկսին կոտորել Հայերը:

Ռուս հիւպատոսը անմիջապէս կը փութայ զօրքերու հրամանատարին մօտ, որ արդէն զինուորներ դուրս էր բերած եւ արգիլած՝ կռիւը: Իրիկունը գիշերով հայ տղամարդիկ զօրքերու շղթաներով շըրջապատուած, ռուս հիւպատոսն ալ առջեւէն երթալով, կ՚ուղեւորուին Այգեստան.

Ես փախստական կը պտըտէի խումբերու հետ: Ամէն իրիկուն մեր գտնուած տունը կը փոխէինք: Մատթէոսը գիս իր հսկողութեան տակ էր առած եւ զիս եղբօր պէս կը սիրէր: Մեր այցելած տուները երբ բարեկեցիկ էին, մեզ կը հիւրասիրէին շատ լաւ, եւ ամէն հոգածութիւն կ՚ընէին մեր հանգիստին համար: Իսկ այն ընտանիքները որ աղքատ էին, մենք կուսակցութեան միջոցներով կ՚օգնէինք: Մատթէոս շատ զգայուն եւ բարի սիրտ ունէր: Երբ որ հարուստի տուն կը գտնուէինք, այդ օրերու իրեն եւ ինծ հասնելիք գումարները կը հաւաքէր եւ կուտար աղքատ ընտանիքներու:

Ինչպէս ըսի, պատերազմի շշուկներու պատճառաւ Թուրքեր զինուորական պատրաստութիւններ կը տեսնէին: Ռէժվալի տեսակցութիւնը նոր էր տեղի ունեցեր եւ գիտէին որ իրենց գլխին փոթորիկ պիտի փրթէր: Ռուսական ճակատը տենդագին կերպով կը զօրացնէին: Պարսկական սահմանագլուխն ալ կը զօրացնէին: Վասպուրական գտնուելով Պարսկաստանի սահմանակից, ամէն շաբթու Երզնկայէն եւ Էրզրումէն նորանոր զինուորներ կը հասնէին Վան, եւ կ՚ուղարկուէին սահմանագլուխ: Եղաւ ժամանակ մը որ Վանի մէջ հաւաքուած էին 10.000-է աւելի զօրքեր:

Դաշնակցութիւնն ալ ամէն կերպ պատրաստութիւն կը տեսնէր ինքնապաշտպանութեան համար, որպէսզի յանկարծակիի չգար: Խումբեր կը մարզուէին, զինավարժութեան, նշանառութեան, դիրքապահութեան եւ այլ զինուորական մարզանքներով: Մատթէոսի հետ կ՚այցելէի խումբերուն: Նա անոնց զինուորական մարզանքներ կուտար: Ինք եղած էր ռուս բանակի զինուոր:

(Շար. 7)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Ընդհանրապէս, քիչ մը գիտցողները շատ կը խօսին, իսկ շատ գիտցողները քիչ կը խօսին:

ՌՈՒՍՕ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՄԷՋ

=——✠——=

Պէյրութ

Ապրիլ 24-ի ոգեկոչման առթիւ գոց - ուած են հայկական բոլոր վարժարաննե- րը, գործատեղիները եւ դադրած է ամէն կարգի աշխատանք ու ժողովուրդը վխու - ռած է եկեղեցիները: Ապրիլ 23-ին, հայկական բոլոր վարժարաններուն մէջ տեղի ունեցած են աշակերտական հան - դէսներ եւ գեղարուեստական յայտա- գիրներ: Լ. Ե. Միութեան անդամ - ան- դամուհիները Ապրիլ 23-ին հսկում - հա- ւաքոյթ մը կատարած են «Լեւոն եւ Սո - ֆիա Յակոբեան» քոլէժի բակին մէջ: Ե- րիտասարդներ խօսք առած են, երգած եւ արտասանած հայրենասիրական ու յե- ղափոխական երգեր եւ բանաստեղծու - թիւններ:

Ցուցահանդէս

Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Երիտասարդաց Միութեան «Հրայր Դժոխք» մասնաճիւ - ղի կազմակերպութեամբ ցուցահանդէս մը բացուած է Հայաշէնի ժողովրդային տանը, ուր ներկայացուած են Եղեռնի մասին փաստաթուղթեր, դծագրութիւն - ներ, գիրքեր, նկարներ, քարտէզներ եւ- այլ նիւթեր: Ապրիլ 23-ին, բացման օրը, ցուցադրուած են լուսապատկերներ պատ- մական Հայաստանէն եւ Կիլիկիայէն: Ապրիլ 24-ի երեկոյեան ցուցադրուած է միանցիներու կողմէ պատրաստուած ֆիլմ, ժապաւէն մը, որ կը ներկայացնէ Ե- ղեռնը, անկախութեան համար Հայոց մղած պայքարը, մշակութային արժէք - ները, ինչպէս նաեւ Հայութեան ներկայ վիճակը: Ապրիլ 25-ի երեկոյեան, նախ ցուցադրուած է «Արարատի ժողովուրդը» անգլերէն ժապաւէնը, ապա՝ գերմանե - րէն խօսուն փաստանկար վիտէօ մը:

Հսկում՝ Պիքֆայայի

Յուշարձանին առջեւ

Ապրիլ 23-ի երեկոյեան, Պիքֆայայի Ապրիլեան Յուշարձանին առջեւ տեղի ու- նեցած է հսկումի արարողութիւն մը, նախաձեռնութեամբ Դպրեվանքի տեսչու- թեան: Մասնակցած են նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Սկաուտութեան խմբապետական կազմէն 35 քոյրեր ու եղբայրներ: Յու - շարձանին տակ զետեղուած խաչքարը վերածուած է խորանի, ուր պատարա - գած է տեսուչը՝ Տաթեւ Արք. Սարգիս - եան: Յաւարտ եկեղեցական արարողու - թեան, խօսք առնելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. ընդհանուր խմբապետ եղբ. Ներսէս Ճինկեան անդրադարձած է սկաուտու - թեան դերին հայ կեանքին մէջ: Գարե - գին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս իր խօս - քին մէջ նշած է. «Ամէն անգամ, երբ այս Յուշարձանին կը նայիք, անդրադարձէ՛ք որ ասիկա նահատակներու յուշարձան չէ: Ասիկա, ողջերու հաւատարմութեան նը - շանն է: Նահատակներու յուշարձանը Ան- թիլիասինն է: Անթիլիասի մէջ, 42 տա- րիներ առաջ, մեր հայրերը ոսկորները թաղեցին, որպէսզի մենք՝ իրենց զա - ւակները, այս ժայռի բարձունքին՝ վե - րակենդանութեան, վերածաղկումի, վե - րադարթօնքի այս արձանը կանգնենք: Այս ձեռն է. ձեռ յիշեցնող այն հրամա- յական պարտաւորութիւնը, որ այս ժո - ղովուրդը չի թաղուիր, այլ այսպէս կան- գուն՝ դէպի երկինք եւ դէպի ապագայ կը նայի»: Հսկումի աւարտին Դպրեվան- քի ուսանողները մեկնաբանած են «Կի - լիկիա», «Տաւուրիկ», «ով Հայոց աշ - խարհ» եւ «Յառաջ նահատակ» երգերը:

Ուսանողական հաւաքոյթներ

Ապրիլ 23-ին տեղի ունեցած են ուսա- նողական հաւաքոյթներ Պէյրութի Ամե - րիկեան Համալսարանին եւ Հայկազեան Քոլէժին մէջ: Ժամը 10-ին, շուրջ 300 հայ ուսանողներ հաւաքուած են Ամերիկ- եան Համալսարանի մուտքի աստիճան - ներուն վրայ եւ արդարութիւն պահան - ջող կոչերով ուշադրութիւնը գրաւած են տնօրէնութեան, դասախօսներուն եւ զա- նազան ազգութիւններէ հազարաւոր ու - սանողներուն: Խօսք առած են հայ թէ օտար ուսանողներ եւ արտայայտուած ի նպաստ հայ ժողովուրդի ազգային եւ մարդկային պահանջներուն: Ցատկանշա- կան եղած է Ամերիկեան Համալսարանին մէջ ուսանող թուրք երիտասարդի մը խօսքը, ան յայտնած է, թէ «հարիւր առ հարիւր թիկունք կը կանգնի Հայկ. Դա - տին» եւ թէ պատրաստ է հրապարակաւ յայտնելու իր այդ կեցուածքը: Ուսա - նողները պաստառներով եւ կոչեր արձա- կելով ցոյց մը կատարած են Համալսա - րանին մէջ եւ ուղղուած «Ուեսթ Հոլ» սր- րահը, ուր դասախօսութիւն մը տուած է Համալսարանի ամերիկացի փրոֆէսէօր - ներէն Ճոն Մոնրօ, որ համառօտ ակնարկ մը նետելէ ետք հայ ժողովուրդի պատ - մութեան վրայ խօսած է Հայերու դէմ Թուրքերու կատարած ցեղասպանութեան մասին:

Հայկազեան քոլէժին բակը տեղի ու - նեցած հաւաքոյթը կազմակերպած են Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Ուսանողական Միութիւնն ու Հնչակեան Կուսակցու - թեան Ուսանողական Միութիւնը: Հըն - չակեան Ուսանողութեան ներկայացուցի- չը տուած է պատմականը թրքական հա- յաջինջ քաղաքականութեան, անդրա - դարձած է Իթթիհատ կուսակցութեան դաղտնի որոշումներուն եւ անոնց գոր - ծադրութեան: Խօսելէ ետք մեծ Պետու - թիւններու եւ ՄԱԿ-ի ցուցաբերած ան - տարբերութեան մասին՝ Հայկ. Դատին նկատմամբ, նշած է, թէ «Հայկ. Դատ հետապնդելու ճամբուն վրայ, հայ երի - տասարդութիւնը ամբողջ սփիւռքի տա - րածքին արդիական եւ գիտական նոր ու- ղիներ կ'որոնէ: Ծրագրուած նման աշխա- տանքներուն, անկասկած կ'ընկերանայ նուիրումի, զոհողութեան եւ յեղափոխու- թեան ոգին: Ազգային ազատագրական պայքարի բովէն անցած մեր ժողովուրդը այսօր եւս վճռած է պայքարիլ աննա - հանջ»: Հ. Յ. Դ. Ուսանողներու ներկա- յացուցիչը անդրադառնալէ ետք ցեղաս - պանութեան հետեւանքով կազմուած ըՍ- փիւռքին եւ անոր ներկայ վիճակին, ը- սած է. «Գաղափարական մեր ուղին կ'ա- ռաջնորդուի առանձնաբար հայ մարդու ազատ եւ բազմակողմանի զարգացման ու մեր ժողովուրդի ազգային թէ միջազգա- յին ազատագրութիւնը նուաճելու ներ - շնչումով: Աւելի քան 90 տարիէ ի վեր գաղափարական պայքարի մեր դրօշին վրայ արիւնով գրուած վճիռ է արդէն, որ միայն իր պատմութեան մայր հողը վերանուաճելով՝ հայ ժողովուրդը կրնայ ապահովել իր ազգային քաղաքական ինք- նուրոյն զարգացման ենթահողը, միաց - եալ ու անկախ հայրենիքի եւ մէկ ու վե- րամիաւորեալ Հայութեան պատուանդա- նին վրայ»: Լիբանանի հեռատեսիլը անդ- րադարձած է զոյգ ձեռնարկներուն:

Պատարագ եւ հոգեհանգիստ

Լիբանանի հայկական բոլոր եկեղեցի - ներուն մէջ Ապրիլ 24-ին կատարուած են պատարագ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն: Անթիլիասի Մայր Տաճարին մէջ պատա- րագած է Տաթեւ Արք. Սարգիսեան: Նա- հատակաց Մատուռին մէջ, ուր կը գըտ- նուին նահատակներու աճիւններ, հոգե - հանգստեան պաշտօնէն ետք պատգամ մը տուած է Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթո- ղիկոս: Յաւարտ եկեղեցական արարո - ղութեանց զանազան միութիւններու ներ- կայացուցիչներ ծաղկեպսակներ դրած են նահատակներու աճիւններուն մօտ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի նուագախումբի հնչեցու- ցած սուգի մեղեդիներուն տակ: Ներկայ եղած է հազարաւոր բազմութիւն մը:

Ոգեկոչում

Պուրճ Համուտի «Յակոբ Տէր - Մելքոն- եան» սրահին մէջ Ապրիլ 24-ին տեղի ու- նեցած է ոգեկոչման ցերեկոյթը, կազ - մակերպութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Շրջ. Սկաուտական Խորհուրդին: Բացումը կա- տարած է եղբ. Կարօ Թիւթիւնճեան: Գե- ղարուեստական յայտագիրը ամբողջու - թեամբ նուիրուած է Կոմիտասի գործե - րուն եւ Պարոյր Սեւակի «Անլռելի Զան- գակատուն»էն, հատուածներ զորս արտա- սանած է (2 ժամ) Յակոբ Կիւլլեան: Փակման խօսքը արտասանած է եղբ. Երուանդ Տէմիրճեան:

Հայկ. Դատի շուրջ
ընդհանուր զարգացման մրցում

Ապրիլ 30-ին, «Յակոբ Տէր - Մելքոն - եան» սրահին մէջ տեղի ունեցած է ընդ- հանուր զարգացման մրցում մը՝ «Հայկ. Դատը ԺԸ. դարէն մինչեւ մեր օրերը» նիւթին շուրջ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Լ. Ե. Միութեան: Մասնակցած են հայկական ութ վարժարաններէ աշա- կերտներ, որոնց լեցուցած 22 հարցում - ներէ բաղկացած հարցարանը ընդգրկած է Զէյթունի առաջին ապստամբութիւնը, Սան Ստեֆանոյի եւ Պեռլինի դաշնագի - րերը, կուսակցութիւններու կազմութիւ- նը, ազգային ազատագրական պայքարը, Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծու- մը, կնքուած դաշնագրերը, Սփիւռքի կա- ցութիւնը եւ հայկական ահաբեկչութիւ- նը: Մրցումը տեւած է երկու ժամ, որու աւարտին բաժնուած են մրցանակները: Առաջին հանդիսացած է Այնճարի «Յա - ռաջ» քոլէժը, երկրորդ՝ Սուրէն Խանա - միրեան» եւ երրորդ՝ «Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան» վարժարանները:

Եղեռնի ոգեկոչումը Ճիպէյլի մէջ

Ճիպէյլի ծովեզերքը ծուարած հայկա- կան գաղութը, որ կը հաշուէ շուրջ 60 ընտանիքներ, այս տարի ոգեկոչած է Ապրիլեան նահատակաց յիշատակը: Հա - յերը բոլորուած են Թուշնոց Բոյնին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Լ. Օ. Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Լ. Ե. Միութեան «Արարատ» կոբիզին շուրջ: Ապրիլ 22-ին, «Հայ Կեդրոն»ին մէջ տեղի ունեցած է ցեղասպանութեան նուիրուած ցուցահանդէս մը, ուր ներ - կայացուած են հայկական յեղափոխու - թենէն մինչեւ մեր օրերուն վերաբերող նիւթեր՝ նկար, փաստաթուղթ, ազդ եւ- այլն:

Ապրիլ 23-ի երեկոյեան հաւաքոյթին բացումը կատարած է Թորոս Մանուշ - եան, ձեռնարկը նկատելով անկիւնադարձ մը Ճիպէյլի Հայութեան կեանքին մէջ: Բանախօսած է Յակոբ Բագրատունի անդ- րադառնալով Եղեռնի քաղաքական պատ - ճառներուն, եղանակին եւ ներկայացու - ցած է հայ ժողովուրդի ներկայ կացու - թիւնը եւ անոր պարտաւորութիւննե - րը:

ՄԵՐ ՆԱԽՆԵԱՑ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔՆԵՐԷՆ

ԱՄԷՆ ԿԱՐԳԻ ԱՐՀԵՍՏԱՒՈՐՆԵՐՈՒ ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ամէն կարգի արհեստաւորներ, ինչ ար- հեստով ալ որ զբաղին, հատի գլուխ աշխատող ըլլան թէ գործաւոր, երբ պա- հանջքին համապատասխան չպատրաս - տեն կամ նիւթը փճացնեն, ըստ օրէնքի, պէտք է տիրոջ ուզած ձեւով դարձեալ պատրաստեն կամ պատճառած վնասը ամբողջովին հատուցանեն, յետոյ միայն իրենց լրիւ աշխատավարձքը ստանան, այլապէս՝ իրենց վարձքէն համապատաս- խան չափով պէտք է հասցուցած վնասի գումարը հանել: Դատաւորները ինչպէս որ յարմար կը գտնեն, թող այդպէս ալ ընեն:

Իսկ եթէ նիւթը գողնան, օրէնքին հա- մապատասխան, պէտք է հատուցանեն եւ կորսուած չափով վճարեն:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Կիրօս, իր փորձառութիւնով աւելի ապահով գտած էր ռեւէ գաղտնի բան, ամբոխին, ժողովուրդին մէջ, քան ամա- յի ու առանձին վայրերը: Կը հաւատար, որ քուրջին մէջ ծրարուած ոսկին աւելի ապահով է քան գեղեցիկ տուփին մէջ դրուած: Կիրօս յաճախ տեսած էր հոն, ծառերուն տակ, առանձինն խումբեր կազմած մարդիկ զրոյց կ'ը - նէին ստուերուն տակ եւ կամ հէք - եաթ կը պատմէին: Եթէ լաւ երգող մը ըլլար՝ անոր շուրջ կը հաւաքուէին:

- Ի՞նչ կ'ըսես, Խալիլ, գիտե՞ս ինչքա՛ն վտանգաւոր է զինարանը մտնել: Մեզի համար տակաւին շատ կանուխ է նման արկածախնդրութեան մէջ իյնալ: Նոր սկսուած շարժում մը արդէն խեղդել կ'ուզենք, - կը խօսէր Ալին, երբ Խալի - լին հետ առանձինն մնացին ու Խալիլ պարզեց Կիրօսի գործակցութեան բնոյ - թը:

- Բայց ես կը զարմանամ Ալի: Մէկ կողմէն կ'ընդունիս, որ գործակցութիւ - նը անհրաժեշտ է: Ֆէտայիները նման վտանգներու մէջ է որ կը գործակցին: Այո՛, այո՛, մենք դեռ պէտք եղած ուժը չունինք: Գարափունարի մէջ մեր թիւը հազիւ 10 հոգի է:

«Ինչո՞ւ չես ուզեր հասկնալ, որ ան մեր աջակցութիւնը կ'ուզէ: Դուն լաւ գիտես, որ անոնք գլուխ կը բերեն գործ մը երբ մտքերնին դնեն: Կրնա՞ս երե - ւակայել, Ալի, որ Կիրօսին պէս մէկը ուզէ դաղտնի աշխատանքներուն մէջ մե- զի օգտակար ըլլալ: Իրականին մէջ մենք շատ գործ չունինք ընելիք, երբ այս գործին մէջ պիտի մտնէ նաեւ երե- ւանցի Մալխասը»:

Ալին ինչքա՛ն ալ առարկէր, արդէն կը զգար որ ինք եւս կարեւոր մէկը կը դառնար երբ գործին մէջ կային Ջէրչի Կիրօսն ու երեւանցի Մալխասը:

- Զգիտեմ, Ալի, մանրամասնութիւն - ները ինծի ծանօթ չեն տակաւին, Ջէրչին խորհրդաւոր ձեւով մը ըսաւ, որ կըր - նայ սանձել Սատօն եւ խօսիլ Հաճի Մու- սայի հետ:

- Հաճի Մուսային հետ խօսիլը խելքի բան չէ, Խալիլ, երբ դեռ երէկ ան Թուր- քերուն հետ միասին Վարդաձորի կռուին մէջն էր:

– Բայց ան կ'ուզէ տեսնուիլ անոր հետ: Այդ իր գիտնալիք գործն է որ մեզի ծա- նօթ չէ դեռ: Վերջապէս, Ալի, պէտք է ընդունինք, որ թշնամիներով շրջապատ- ուած ենք: Քիւրտ ցեղապետները կրնան ուեւէ ատեն մեզի դէմ զէնք վերցնել եւ մեզ կառավարութեան մատնել: Մէկ տարր կայ, որ մեզի համար վստահելի է, Հա- յերն են, եւ ատեն պիտի գայ, որ պէտք պիտի ունենանք նոյնիսկ հայ գիւղերու պաշտպանութիւնը:

Երեկոյեան ուշ ատեն, ածխավաճառ Խա- լիլը եւ ճամբորդի տարազով Ալին, էշ մը ձգած իրենց առջեւ, քաղաքէն դուրս ելան, ուր հետզհետէ իջնող մութին մէջ սիւլուէթային աշխարհ մը բացած էր: Բանուկ ճամբուն եզերքը, ուռիներու տակ, սիլուէթ էր դարձեր ճամբորդնե - րու քէօշը: Այնտեղ Ջէրչի Կիրօս, քիչ հեռու, էշի հետ միասին, կ'ըսես դողդը- ղան ստուեր, իրենց կ'սպասէր: Ճամ - բորդները խումբ խումբ բոլորուած կը լսէին հէքեաթներ ու երգեր: Էշերու եւ ջորիներու մութ ձեւերուն մէջ կային կայծոռիկներու կայծկլտուքներ:

- Հա, ... - սկսաւ Ջէրչին, առանց յա- ռաջաբանի, Ալին անմիջապէս ծրագրուած իրականութեան մէջ ձգելու համար:

(Շար. 569)

ՍՏԱՑԱՆՔ

« ԿԵԱՆՔԻՍ ՄԱՏԵԱՆԸ »

Գրեց՝ ՅԱԿՈԲ Ս. ՎԷԶԻՐԵԱՆ

Փարիզ – 1982

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լեւոն Շիրինեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Մուրատեան փոխան ծաղկեպսակի 500 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման։

×

Պետրոսեան եւ Քնեազեան ընտանիք իրենց սիրելի բարեկամին Լեւոն Շիրինեանի յիշատակին 500 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին։

×

Նոյն տխուր առթիւ Պ. Նուպար Նիկողոսեան փոխան ծաղկեպսակի 250 Ֆ. կը նուիրէ Սամուէլ - Մուրատեան վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն)։

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՔԱՄԲ ՖՐԷԶԻ

Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 30, Հոգեգալուստին, Ուխտի Օրն է Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ։

Այս առթիւ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ կը մատուցանէ հանդիսաւոր պատարագը եւ կը քարոզէ օրուան խորհուրդի մասին ու կը նախագահէ Ուխտաւորի սեղանին։

Սկիզբ. Ժամերգութեան 9.00

Ս. Պատարագ 10.30 ։

CENTRE D'ENSEIGNEMENT U.G.A.B.
SAINTS SAHAK - MESROB
MARSEILLE

339, Avenue du Prado-Eglise Arménienne
Tél.: 77. 84. 70

33, Cours Pierre-Puget — U.G.A.B.
Tél.: 37. 75. 97

COLONIE DE VACANCES

du Jeudi 1er Juillet au Mercredi 21 Juillet
TROIS SEMAINES A ANCELLE
A L'HOTEL DE L'ARCHE
Etablissement de grand confort

— **Prix par enfant:** Pension complète et transport — **2.100 F.**
— **Prix spécial:** Pour un enfant d'une école arménienne — **1.900 F.**

DATE LIMITE D'INSCRIPTION: 10 JUIN
Le nombre des places étant très limité, veuillez vous adresser au plus tôt à:
L'EGLISE SAHAK - MESROB ou U.G.A.B.

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեօ - Քաշանի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Գրիգոր Կուրպէթեանի, իր զաւակներուն Եւա եւ Ժաք Կուրպէթեանի եւ բոլոր ընտանեկան պարագաներու իրենց աղջկան եւ քրոջ՝ Սիրանոյշ Կուրպէթեանի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մայիս 29, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Ազգ. Տան դպրոցի սրահը։

Կարեւոր օրակարգ.- Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն-Ժէռոմի Ս. Սահակ - Ս. Մեսրոպ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղկեպսակի, հետեւեալ նուէրները, ողբացեալ Զարուհի Սէֆիլեանի մահուան առթիւ.- Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Ալիքեան 400, Տէր եւ Տիկին Գարեգին Թաշճեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Թաշճեան, Այրի Տիկին Վարդուհի, Ժիրայր Թաշճեան, Փաստըրմաճեան ընտ., Տէր եւ Տիկին Սեդրակ Սամուէլեան 100-ական, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Քէօսէյեան 50, Տէր եւ Տիկին Վռամ Պօղեան 200 եւ 100 դպրոցին։

Տիկին Զուրիկեանի մահուան առթիւ.- Յովհաննէս Զուրիկեան, Քաջեան ընտ., Սահակ Աւետեան, Տէր եւ Տիկին Ուլուեան 300-ական, Տէր եւ Տիկին Աւետեան, Ժաք Համալեան 200-ական, Տէր եւ Տիկին Պօղոս Թուրիկեան, Ովսաննա Թուրիկեան, Բարգէն Էժտահարեան, Էժտահարեան ընտ. Բակլըյեան ընտ., Ժիլպէռ Օյնոյեան, Փառանձեմ Օյնոյեան, Ժան Կարիկեան Տէր եւ Տիկին Օտապաշեան, Տէր եւ Տիկին Տօնօ, Զինիճեան ընտ., Ժորժ Քաջեան 100-ական, Տէր եւ Տիկին Միսաքեան 100 եւ 100 դպրոցին, Յարութիւն Քէօսէյեան 50, Մարտիրոս Թուրիկեան 100 Ֆ. դպրոցին։

×

Կապ. Խաչի Փարիզի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Եափգարտաշեանէ 150 Ֆ. Բաբգէն Թէրզեանի մահուան առիթով, փոխան ծաղկեպսակի։

LA F.R.A. - NOR SEROUND

APPELLE LA COMMUNAUTE ARMENIENNE
A SE MOBILISER ET A REVENDIQUER SES DROITS NATIONAUX
A L'OCCASION DU 64ème ANNIVERSAIRE
DE LA DECLARATION DE L'INDEPENDANCE DE L'ARMENIE

RASSEMBLEMENT

LE VENDREDI, 28 MAI, à 16h.30 précises
PLACE SAINT FARGEAU — Métro: Saint - Fargeau - Paris 20ème

DEFILE

En direction du Cimetière du Père - Lachaise,où sera déposée une gerbe sur la tombe de:

AVÉDIS AHARONIAN

ՀԱՅ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կիրակի, Յունիս 13, ժամը 11 – 22

ՄՈՆՄՈՐԱՆՍԻԻ ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ

- Արեւելեան եւ եւրոպական ճաշեր՝ արագ սպասարկութեամբ։
- Վիճակահանութիւն՝ մեծ պարգեւներով։
- Ընտանեկան հաճելի եւ ջերմ մթնոլորտ։
- Զանազան հետաքրքրական խաղեր ու ժամանց։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

Մուտքը ազատ է։

Մոնմորանսի երթալու համար.-
Prendre le train de la Gare du Nord,descendre à Enghien - les - Bains et puis prendre l'autobus N° 6 et et decendre à l'arrêt Groslay.

SAMEDI, 29 MAI — A 20 H. 30

UNIQUE RÉCITAL A PARIS

DU CHANTEUR ARMENIEN

NORAIR

Avec son ORCHESTRE (8 exécutants)

En Première Partie: Crown Production présente un Opéra - Film (1954)

ANOUSH

Théâtre de l'Empire — 41, Avenue de Wagram

Location:
- Librairie PALOUYAN; 9, Rue de Trévise,Paris 9e — Tél:. 523. 24. 97
- Restaurant HAGOP; 9, Rue du Nil, Paris2e — Tél.: 296. 37. 41
- AZAD; 136, Rue d'Aboukir Paris 2e — Tél.: 233. 87. 87
- Retaurant EREVAN; 29, Rue Bergère, Paris 9e — Tél.: 523. 44. 75
- Restaurant SASSOUN; Issy - les - Moulineaux — Tél.: 638. 78. 58
- VIDEO - SON; 49, Rue Victor Hugo, 94140 Alfortville — Tél.: 375. 26. 89
- VIDEO - SON; 21, Rue Jules Michelet,92700 Colombes
- Mme. DJEKNAVORIAN; Paris, Tél:. 501.98. 89

OPERA DE MARSEILLE
VENDREDI, 4 JUIN, A 20H.45

CONCERT DE GALA

AU PROFIT DE LA

Fondation Aram Khatchatourian

SOUS LA PRESIDENCE DE

GASTON DEFFERRE
(Maire de Marseille, Ministre d'Etat, Ministre de l'Intérieur et de la Décentralisation)

L'ORCHESTRE DE L'OPERA DE MARSEILLE
Sous la direction de
JANOS FURST

Avec la participation de

MYRIAM BIRGER (Pianiste) — JEAN TER-MERGUERIAN (Violoniste)

au Programme:

Mascarade	A. KHATCHATOURIAN
Concerto N° 1 pour piano	TCHAIKOVSKI
Concerto en Ré-Majeur pour violon	BEETHOVEN

LOCATION A L'OPERA — A PARTIR DU VENDREDI 28 MAI

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի նպաստ Լիոնի Հայոց Եկեղեցւոյ Նորոգութեան եւ հովանաւորութեամբ տեղւոյս հոգեւոր հովիւ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

Լիոնի հայերէն խօսուն Թատրոնը կը ներկայացնէ Ուրբաթ, Յունիս 4-ին երեկոյեան ժամը՝ 8.45-ին՝ «Տայը Կարապետ»ը կամ «Ամերիկահայ փեսացուն» Սիկալ սրահին մէջ։

60 Ավընիւ տը Սաքս, Լիոն 6-րդ

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Լիոնի Հայոց Եկեղեցին, կամ խաղացող անդամ, անդամուհիներուն։

ՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Կռընոպլի վարչութիւնը՝ «Մայրերու տօն»ին առթիւ պտոյտ մը կազմակերպած է իր երեց ընկերուհիներուն համար Շառավի, Մայիս 28-ին, Ուրբաթ օր։

Օթօգառը կը մեկնի 9.30-ին։
Ճաշերու մասնակցութիւն 50 Ֆ.։
Հեռաձայնել.- 44 – 45 - 27 ։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ՄՇԱԿ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՄԱՐՍԷՅԼ

կազմակերպած է
Չորեքշաբթի, Մայիս 26, ժամը 21ին
CENTRE CULTUREL DE LA J.A.F.
65, Allées Léon Gambetta - 13001 Marseille

ՇԱՏ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Նիւթ ունենալով՝

ՄԱՇՏՈՑ ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ՄԱՏԵԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Նկարներու ցուցադրութիւն

Բանախօս՝

ԲԱԲԳԷՆ ՋՈՒՔԱՍԶԵԱՆ

Մաշտոց Մատենադարանի Տնօրէնի տեղակալ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՄԱՆԿԱՆՑ ԲՈՅՆԻՆ ՄԷՋ

3 Օր Մանշի ափերուն

Մայիս 29, 30 եւ 31 ։

Արձանագրուիլ հեռաձայնելով՝
985 - 36 - 53 ։

Մեկնում՝ Շաբաթ առաւօտ ժամը 6.30-ին ։

Ժամադրավայր՝
GARE SAINT - LAZARE
Au départ des Grandes - Lignes

CENTRE CULTUREL ST. MESROB

10 bis, Rue Thouin - 75005 PARIS

Հինգշաբթի, Մայիս 27, ժամը 20.45ին
Տիկին ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ - ՊՐԻՔՈՒ
կը ներկայացնէ ֆիլմ մը, զոր պատրաստած է արեւմտեան Հայաստան՝ Անի, Վան, Մուշ, Պիթլիս, Ախթամար։

Հ Ա Յ
ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՏՈՒՆԵՐ

Անտիյիի, Մոնմորանսիի եւ Սէն – Ռաֆայէլի մէջ։
Երրորդ Տարիքի Անձերու Համար։
Հանգստաւէտ պայմաններու մէջ,
Ընտանեկան հարազատ մթնոլորտ,
Բժշկական տեւական հսկողութիւն եւ խնամք։ Քաղաքներու ժխորէն եւ ապականած օդէն հեռու՝ բնութեան ծոցին մէջ, հաճելի եւ մաքուր միջավայր։

=——✠——=

ASSOCIATION ARMENIENNE D'AIDE SOCIALE

Maisons de Retraite

à Andilly, Montmorency et St. Raphaël
Pour les Personnes du Troisième-Age
Confort moderne, Ambiance familiale,
Surveillance et soins médicaux permanents,
Cadre paisible, dans la nature, loin de la pollution et des bruits de la ville.

S'adresser à l'A.A.A.S
77, Rue La Fayette — 75009 Paris
Tél.: 878. 02. 99 et 281. 17. 80

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Փարիզաբնակ մանուկներուն արձակուրդութիւններուն համար, դիմել Տիկին Լ. Ֆորլանի.-
Հեռաձայն՝ 254 - 81 – 79

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
26
MERCREDI
26 MAI
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.178 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 57e ANNÉE — No 15 178

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Պէյրութ

ՀԱԿԱՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԵՂԵՌՆԱՓՈՐՁԸ

11 ՄԵՌԵԱԼ, 25 ՎԻՐԱՒՈՐ

Ո՞վ է հեղինակը այս նոր եղեռնափորձին: Հաւանաբար ոչ ոք կրնայ ստոյգ պատասխան մը տալ այս հարցումին, քանի անհարեկչութիւնը հոն հասած է, որ ուեւէ մէկը կրնայ որեւէ ռումբ գնել որեւէ տեղ, իր կամ ուրիշի հաշւոյն, ինք գիտէ, ապա արարքը ստանձնել տալ ուրիշ կազմակերպութեան մը անունով, եթէ չահ մը կայ իրեն համար: Այս անորոշութիւնը ալ աւելի կը շեշտուի Լիբանանի, մանաւանդ՝ արեւմտեան - Պէյրութ ուր ամէն վայրկեան ռումբեր կը պայթին եւ այլեւս ոչ ոք կը հետաքրքրուի թէ դնողը ով է: Անոնք որոնք եօթը տարի է «վարժուած» են Պէյրութի կեանքին, աւելի հակամէտ են մոռնալու դէպքերը, քան պայթող ռումբերէ…:

Ով որ ալ ըլլայ հեղինակը, մէկ բան յստակ է, այն որ «արհեստաւոր»ի գործ է: Դեսպանատան քարտուղարուհիի մը կառքին մէջ է որ դրուած է, առանց իր գիտակցութեան անշուշտ, 50 քիլօ հրդեհաբեր ռումբ մը, հեռուէն ղեկավարուած եւ որ պայթած է երբ կառքը դեսպանատան բակը կը մտնէր: Ահաւոր պայթումէն ետք, հրդեհ ալ կը ծագէր եւ խուճապը փոքր չէր: Բացի քանի մը պաշտօնեայէ, զոհ կ'երթային նաեւ վիզայի ըսպասողներ: Երէկ, ինչպէս գրեցինք դեռ յստակ թիւ չկար, Երեքշաբթի կ'ըսուէր թէ մեռեալներու թիւը 11 է, (ոմանք 14 կ'ըսեն), եւ 25 վիրաւոր կայ, որոնց մէջ 5 - 6 հոգի շատ ծանր վիճակի մէջ են:

Մէկ տարուան ընթացքին 6-րդ արարքն է Ֆրանսայի դէմ: Առաջինը՝ Սեպտ. 4ին դեսպանութեան պետը եղած դեսպանին՝ Լուի Տըլամառ, ապա յաջորդաբար՝ Ապրիլ 15-ին երկու պաշտօնեայ (այր ու կին), Ապրիլ 25-ին ԱՖՓ.ի գրասենեակը, Մայիս 9-ին շէնքի մը վրայ ուր Ֆրանսացիներ կ'ապրին, եւ Մայիս 24-ին՝ վերոյիշեալ արարքը: Լիպերասիոն, Մայիս 25-ի իր թիւին մէջ կ'անդրադառնայ նաեւ ԱՍԱԼԱյի անհարեկչական արարքներուն ֆրանսական հաստատութեանց դէմ, Օրլիի ձերբակալուած իր մէկ անդամին ազատ արձակման համար:

Կայ նաեւ ռիւ Մարպէօֆը եւ ընդհանրապէս Սուրիան է, որ պատասխանատու կը նկատուի, հակառակ անոր որ վերջերս ջանք կը թափուէր բարելաւելու երկու երկիրներու յարաբերութիւնները: Անիկա ըսել կուտայ նաեւ թէ ուրիշներ ըրած են եղեռնափորձը, Սուրիոյ վրայ ձգելու համար, որպէսզի այդ յարաբերութիւնները չբարելաւուին: Կայ նաեւ առանձնող խումբ մը՝ ալ ճիհատ ալ Իսլամի (Ս. պատերազմ)…:

Ֆրանսա յայտարարեց թէ հարց չկայ ջնջելու ֆրանսական ներկայացուցչութիւնը Լիբանանի մէջ, մինչ Պրիւքսէլէն, ուր կը գտնուէր՝ Քլոտ Շէյսոն «սարսափելի» կ'որակէր պատահածը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՒՐՈՊԱՅԻ տասները եօթը ժամ բանակցելէ ետք, համաձայնութեան մը եկան Երկուշաբթի գիշեր, Անգլիոյ անդամավճարին շուրջ: Ծանօթ է որ Մեծն - Բրիտանիա շատ բարձր գտած էր իր սակը եւ կը պահանջէր մէկ միլիառ տոլարէն աւելի նուազագոյն հատուցում մը հինգ տարուան վրայ: Ձեռք ձգեց 850 միլիոն տոլար մէկ տարուան վրայ:

ՄԱԼՈՒԻՆՆԵՐՈՒ մէջ կռիւները կը շարունակուին եւ Արժանթին կ'ընդունի, որ բրիտանական ցամաքահանումը բաւական կարեւոր է: Գալով Լա Նասիոն թերթին, բառերը չի ծամծմեր եւ ուղղակի «խենթ» կը գրէ Մարկարէթ Թաչըրի համար, որ պէտք է յիմարանոց իսկ մըտնէ: Բայց, ճշդենք, որ անիկա կ'ըսուի անհատի մը կողմէ, ու մեծ ծանուցումով մըն է, որ ըսել կ'ըլլայ Մեծն - Բրիտանիոյ նախարարապետին մասին…: Կառսիա, ծանուցումին տէրը, կ'ըսէ նաեւ թէ Տիկին Թաչըր պէտք է դատուի պատերազմական ոճիրներու համար, ինչպէս՝ Նիւրանպերկ: Յիշենք որ քանի մը օր առաջ ալ, Արժանթինցիք «հում - հում ուտել» կ'ուզէին Տիկին Թաչըրը:

ԻՐԱՆԵԱՆ ուժերը վերագրաւած են Խորրամշահը, ըստ Թեհրանի տուած լուրերուն:

Թուրքերը Հայկական Հարցը կը ներկայացնեն աշխարհի

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ԳԻՐՔ ՄԸ ՊԱՏՐԱՍՏԵՐ Է ԱՅԴ ՄԱՍԻՆ

Թուրքիոյ Արտաքին նախարարութիւնը գիրք մը պատրաստեր է, համայն աշխարհի ներկայացնելու համար հայկ. հարցը: Ստորեւ թուրք մամուլին տուած մանրամասնութիւնները այդ մասին.-

Թուրքիա, Հայոց հարցը ամբողջ աշխարհի աչքին առջեւ պարզելու եւ հարցին ներքին ծալքերը բացատրելու համար զօրաշարժի ձեռնարկեց:

Արտաքին նախարարութեան կողմէ պատրաստուած եւ մէկ քանի լեզուով հըրատարակել ծրագրուած գիրքի մը մէջ, հայ ահաբեկիչներու թուրք դիւանագէտներու դէմ իրենց յարձակումները արդարացնելու համար մէջտեղ դրած պնդումները մէկիկ - մէկիկ կը ջրուին:

Գիրքին մէջ, Թուրք, անգլիացի, եւ հայ պատմագէտներու փաստերուն յենլով ուսումնասիրութիւններ մէջտեղ կը դըրւին եւ կը փաստուին թէ Հայոց պընդումները անհիմն են, թէ իրականութեան չեն համապատասխաներ որ Թուրքերը եղեռն մը կազմակերպած են, եւ Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայեր տակաւին ճնշումի տակ են:

Գիրքին մէջ կը պատմուի թէ Անգլիա, Ֆրանսա եւ Ռուսիա 1862-էն սկսեալ Հայերու միջնորդութեամբ, Օսմանեան կայսրութիւնը պառակտելու նպատակաւ, այդ շրջանի մէջ ապրող Հայերուն զանազան խոստումներ ըրած եւ զանոնք ապստամբութեան մղած են: Հայերը այս գրգռութիւններէն տարուելով, Թուրք ժողովուրդին դէմ սպանդ մը իրագործած են: Այս գիրքին մէջ տեղ կը գրաւեն նաեւ այն պնդումները, թէ Հայերը առաջին անգամ ապստամբած են 1890 Թուականին Էրզրումի մէջ: 1914 Թուականին Հայերը ոչ միայն Թուրքերը, այլեւ Անատոլուի մէջ ապրող յոյն եւ հրեայ հայրենակիցներն ալ սպաննած են: Օսմանեան կառավարութիւնը Հայոց այս ապստամբութիւնները կանխելու համար, Ապրիլ 24 1915-ին, 235 հայ ղեկավարներ ձերբակալած է: Ահաւասիկ այս 235 հոգիի ձերբակալութեան Թուականն է Ապրիլ 24-ը զոր արտասահմանի Հայերը ամէն տարի կը յիշատակեն, որպէս ցեղասպանութեան տարեդարձ:

Անհիմն են նաեւ այն պնդումները թէ ներկայիս Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայերը ճնշումի տակ են: Բոլոր այս պնդումները մէջտեղ կը դրուին որպէսզի օտար երկիրներ Թուրքիոյ ներքին գործերուն միջամուխ ըլլան:

Գիրքին մէջ տեղ կը տրուի նաեւ հայ պատմաբան Ասողիկի տեսակէտներուն: Ասողիկ կը յայտնէ որ Հայերը Բիւզանդացիներու թշնամանքներուն պատճառաւ, ուրախացած են որ Թուրքերը Անատոլուի հողերը գրաւած են: Նոյնիսկ Հայերը Թուրքերուն օգնած են:

Գիրքին մէջ կը յիշուի որ իրականութեան չի համապատասխաներ այն պընդումը թէ ամբողջ պատմութեան տեւողութեան, Հայերը Թուրքերու ճնշումներուն ենթակայ եղած են: Ամէն շրջանի մէջ Հայերը պաշտպանուած են, անոնք կրօնական, կրթական եւ ներքին գործերու մէջ լիակատար ազատութիւն վայելած են:

Պատրաստուած գիրքին մէջ կը խօսուի տակաւին այն խաղերուն մասին, որոնք օտար պետութիւններու կողմէ սարքուեցան Թուրքիոյ գլխուն վերեւ: Նաեւ այն սպանդները, որոնք կատարուեցան Հայոց կողմէ Թուրքերու դէմ:

Իսկ վերջին մասի մը մէջ խնդրոյ նիւթ կը դառնան այն պնդումները որոնք կը վերաբերին Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայերու վրայ ի գործ դրուած ճնշումներուն: Կը բացատրուի որ Հայերը, թիւով 45 - 50.000, երջանիկ կեանք մը կ'ապրին առանց տառապելու որեւէ խտրականութենէ: Ազատօրէն կը կատարեն իրենց կրօնական պաշտամունքը, ազատօրէն իրենց լեզուն կը դասաւանդեն իրենց դպրոցներուն մէջ, ունին երկու օրաթերթերը, «Մարմարա» եւ «Ժամանակ», եւ ամէնէն առաջ նոյնինքն այդ Հայերն են որ հեղինակաւոր կերպով կը հերքեն իրենց մասին եղած պնդումները:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ԲԱԺՆՈՒԻԼ ՀԱԶԱՐ ՀՈԳԻԻ ՄԻՋԵՒ

Արտասահմանէն ժամանած հիւր մը ունէինք, գրականուհի մը, մանաւանդ գրասէր հոգի մը: Իրեն ի պատիւ հաւաքուած էինք գրասէր ուրիշ բարեկամի մը տունը: Գրական կտորներ կը կարդացուէին, քերթուածներ կ'արտասանուէին: Եւ ամէն անգամ որ մեր սամունքողներէն մէկը բանաստեղծութիւն մը կ'արտասանէր Մեծարենցէն, Վահան Թէքէեանէն կամ Դանիէլ Վարուժանէն, մեր հիւրն ալ իսկոյն կը սկսէր մեղմ ձայնով ընկերանալ անոր, մի առ մի արտասանելով բոլոր բառերը, եւ հիացմամբ ճօճելով իր գլուխը: Կարծես թէ անգիր գիտէր մեր բոլոր քերթողներուն բոլոր բանաստեղծութիւնները:

Ինչպէս ջերմեռանդ հաւատացեալ մը, որ պատարագի կամ կրօնական արարողութեան մը ընթացքին սրտին խորերէն կը մրմնջէ պատարագին կամ շարականի մը բառերը, կան անշուշտ գրասէրներ ալ, որոնք աղօթքի նման գոց գիտեն մեր քերթողական գրականութեան գեղեցկագոյն էջերը, եւ զանոնք յանպատրաստից կ'արտասանեն ամէն անգամ որ առիթ մը կը ներկայանայ: Ի՞նչպէս կը յաջողին իրենց միտքը պահել այդքան կատարեալ կերպով, ի՞նչպէս չեն մոռնար անոնց շարայարումը: Ենթադրութեամբ կարելի է գտնել այս հարցումին պատասխանը. չեն մոռնար, որովհետեւ աղօթքի նման յաճախ կը կրկնեն զանոնք, աւելին, որովհետեւ զանոնք աղօթք դարձուցած են իրենց համար, աղօթք՝ զոր կ'արտասանեն իրենց ուրախ վայրկեաններուն, փառք տալու համար նախախնամութեան, աղօթք՝ զոր կ'արտասանեն նաեւ իրենց տխուր վայրկեաններուն, մխիթարութիւն գտնելու համար անով:

Բայց մեր հաւաքականութեան մէջ ի՞նչ է համեմատութիւնը այդպիսի գրասէրներու: Քանի՞ տան մէջ, թէյասեղանի կամ ճաշասեղանի մը վրայ, երանութեան պահու մը, բաժակաճառի նման քերթըւած մը կ'արձակուի գրասէր հոգիի մը սրտէն, եւ կ'ողջունուի բարձրացող բաժակներու զիլ կրկնդխառնումով:

Մինչդեռ այսպէս է որ կրնայ ապրիլ գրականութիւնը, նաեւ լեզուն որ իր մարմինը փոխ կուտայ գրականութեան: Գրականութիւնը կ'ապրի այն ատեն միայն երբ կենդանի ձայն կը դառնայ, երբ կը հնչէ ականջներու մէջ, թռիչք առնելով գիրքի մը անկենդան ու լուռ էջերէն: Գրականութիւնը կ'ապրի այն ատեն միայն երբ պատարագի նման կը մատուցուի մեր գեղարուեստական ապրումներու ամէնօրեայ սեղանին վրայ, անոր հաւատացող բազմութեան մը քաղցր մրմունջներուն ընկերակցութեամբ:

Այս բոլորը գիտնալէ վերջ, աւա՜ղ, որքան դառն է հաստատել, որ մեր գըրականութիւնը տակաւ կը հեռանայ մեր հաւաքոյթներէն ու մեր թէյասեղաններէն, բռնելով իր բնութին ճամբան, որ է գիրքը, կամ գրադարանը: Ցկեանս բանտարկութեան դատապարտեալ մը ահաւասիկ, որ իր խցիկին երկաթեայ ձողերուն արանքէն կարօտով կը սպասէ այն ցանցառ բարի հոգիներուն, որոնք պարբերաբար գլուխը դուրս պիտի հանեն իր արգելարանէն եւ քիչ մը պիտի պտըցնեն ապրող մարդոց աշխարհին մէջ:

Երբեմն ափսոսէն կը խորհիմ. գիրքերը հետզհետէ որքա՜ն անզօր կը մնան ապրեցնելու մեր գրականութիւնն ու լեզուն: Անոնք ստեղծուած չէին միայն աչքով կարդացուելու համար: Անոնք ստեղծըւած էին կարդացուելու համար նաեւ շրթներով: Ոչ թէ միայն առանձին սենեակի մը խորը, այլ նաեւ բազմութիւններով լեցուն սրահի մը մէջ:

Պատարագը միշտ պատարագ է, նոյնիսկ եթէ ոչ իսկ մէկ հաւատացեալ կայ տաճարին մէջ: Բայց պատարագը որքան տարբեր է, երբ հազար հոգի կը հաղորդուի անով, երբ ան կը բաժնուի հազար հոգիի միջեւ:

Ռ. Հ.

ԵՐԵՒԱՆ ↔ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 14/18)

ԼԻԲԱՆԱՆԱՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉԻՆ ՀԵՏ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հայաստանի Գրողներու Տունը հաւաքուած Երեւանցիները հետաքրքրութեամբ դիտած են լիբանանահայ լուսանկարիչ Յովհաննէս Ճէրէճեանի (Շիրազ) գունաւոր լուսապատկերները, որոնք ներկայացուցած են պատմական Հայաստանի ճարտարապետական յուշարձանները եւ Լիբանանի Հայութեան կեանքը: Յովհաննէս Ճէրէճեան, որ երեք շարաթ հիւրը եղած է Սփիւռքահայութեան հետ մշակութային կապի կոմիտէի, նոր նկարներ առած է Ապրիլ 24-ին՝ Ծիծեռնակաբերդի յուշարձանի այցելութենէն, Մայիս 1-ի տօնախմբութենէն, տեսարժան վայրերէն, նոր կառոյցներէն եւ մշակութային կեանքի նուաճումներէն:

ՄԵՐ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒ ԱՋՆԻՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Քանի մը օր է տպագրական մեքենայի խանգարումներ պատճառ եղան որ թերթին տպագրութիւնը հարկ եղածին չափ մաքուր չըլլայ, երբեմն ալ ներսի էջերը ճերմակ մնացած ըլլան: Կը խնդրենք որ մեր ընթերցողները ներողամիտ ըլլան: Ամէն ջանք կը թափենք բարելաւելու համար կացութիւնը:

ՆԱՄԱԿ ԳԵՐԵԶՄԱՆԷՆ ԱՆԴԻՆ

ՄԵՂԱՒՈՐ «ԱՆՄԵՂՈՒԹԻՒՆ»

Անիրաւ վերաբերում ցոյց տուի քու հանդէպ, սիրելի Երուանդ Օտեան, ուրիշին յանձնելով՝ ինչ որ քեզի կը պատկանէր: Անկասկած, յիշողութեան սպասելի անմեղ արարք էր այդ, բայց սպասեցի որ գաս եւ ապտակես զիս: Չեկա՛ր եւ պիտի չգաս ... ես է որ քեզի պիտի գամ՝ արդարութիւնը հաստատելէ ետք միայն:

Այո՛, «Զարշըլը Արթին Աղա»ն քուկդ եւ Կիւրճեանի՛ գործ էր (*) (հոս ալ յիշողութիւնս կը ծուլանայ) եւ ո՛չ թէ Պարոնեանի եւ եթէ ձեր երկուքի դէմքը դնէի, վստահօրէն առաջին պատակող պիտի ըլլար «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»ու հեղինակը՝ ստատելով զիս.- «Օտեան էֆէնտիի սեփականութիւնը վերադարձուր իրեն: Ես անօթի մնացած եմ, բայց երբեք ձեռք չեմ երկարած»:

Իրականին մէջ, անհանգիստ ըլլալու պատճառ ալ չունիք, քանի ընթերցողներ կան, որոնք արթուն կը հսկեն հայ մշակութային ժառանգին վրայ, որքան ալ գանգատինք թէ՝ ընթերցող չունինք: Ա՛յնքան լուրջ եւ խելացի են անոնք, որ երբեք թոյլ չեն տար խեղաթիւրել եւ կեղծել իրողութիւնները:

Գիտե՛ս Օտեան, շատ լաւ գիտես, որովհետեւ դուն ալ մեր բախտը ունեցար, թէ որքա՛ն սահմանմանիքներու ու խորշակներու բնուեցանք, թէ որքա՛ն ռումբեր պայթեցան մեր գլխուն վերեւ որ կլլեցին եւ մոխրացուցին մեր մէջ պիտանի ուժեր եւ շնորհներ, - կուրցուցին մեր աչքերը, խլացուցին ականջները, ուղեղները վերածեցին մաշած մեքենայի վիճակին: Ի՞նչու զարմանալ, ուրեմն, որ յիշողութիւնն ալ դառնայ ժանգոտած «գործիք»:

Միակ յիշատակը որ չի՛ ժանգոտիր, այլ թանձրացած, կարծրացած «տուն-տեղ» կ'ըլլայ մեր ուղեղներուն մէջ, մեր հայրերու ու մայրերու ցաւագին ճիչերն են, մեր հարսներու ու մանուկներու ողբ ու կոծը, գազանային կիրքերու բնաջնջման տեսարաններու պարզած ահաւորութիւնը:

Արեւելքի եւ Արեւմուտքի բարբառներու ու բարբաոնջանքներու չաղախ, մեր միտքն ու հոգին՝ ներկան կ'ապրեցնեն մեզ անցեալին մէջ եւ անցեալը՝ ներկային մէջ: Երէկն ու այսօրը իրարու մէջ ձուլուած, ծնունդ են տուած ապագային ուր, եթէ փորձենք մտածել «Մեծապատիւ Մուրացկաններ»ու թէ «Զարշըլը Արթին Աղա»յի մասին, մի՛շտ յիշողութեան ներկայացողն է ժողովուրդի մը դէմ կատարուած ջարդը, ամբողջ ազգի մը կոտորածը, ուր, բարեբախտաբար, հպարտօրէն կը գծագրուի՝ դէպի ապագան սլացող մեր երիտասարդութեան խոյանքը:

Կը մնուցանինք հիւլէներու մթնոլորտին մէջ. մեր շնչառութիւնը կազի եւ միքրոպներու բաղադրութիւն կը հոտի. կ'ապրինք ահազանգներու տեւական ճնշումին տակ: Կորսնցուցած ենք ժամանակի ու տեւողութեան տարողութիւնը, մոռցած՝ լայնքի ու երկայնքի տարածութեան սահմանը եւ մեր յիշողութիւնը յարատեւ տեղատուութեան մէջ է: Այլեւս ի՛նչպէս յիշել տունի եւ հեռաձայնի թիւերը...:

Բայց, սիրելի Օտեան, լա՛ւ որ պատահեցաւ սխալը: Այսօր, շատ գոհ եմ, այլապէս ի՛նչպէս, ե՞րբ, ո՞ր առիթով պիտի անդրադառնայի թէ՝ դուն գոյութիւն ունեցած ես. թէ՝ Պոլիս է գոյութիւն ունեցած, ուրկէ կայծերու պէս դուրս են ժայթքած Զարդարեան, Դուրեան, Սիամանթօ, Ինտրա, Մեծարենց, Զօհրապ, Պարոնեան եւ բազմաթիւ ուրիշներ, որ հայ մշակոյթի վառարանը արծարծելով, եթուալի բոցին պէս յաւիտենականացուցին մեր մշակոյթն ու արուեստը, երբ օր մըն ալ յանկարծ, անոնց դրան չեմին տնկուեցաւ սեւազգեստ դահիճը:

Թէ՝ անոնք ո՞ր «դաշտէն» եւ քանի՞ թոն հունձք հաւաքած եւ սնած են իրենց հայրենակիցները, մեր խանգարուած ուղեղները ի վիճակի չեն հաշիւը գանելու: Ատոր համար անհրաժեշտ է այցելել մատենադարանները, - մինչ իմ յոգնած ոտքերս այդ համարձակութիւնը չեն տար ինծի, այլ միայն զիս պիտի մօտեցնեն քու գերեզմանիդ, վերադարձնելու համար քեզմէ գողցած «ապրանքը»...:

Երանի՛ թէ՝ նոյն արտօրանքով եւ յօժար կամքով, Թուրքն ալ վերադարձնէր մեզմէ գողցածը...:

ԼԵՒՈՆ ՍՈՓՈԿԼԵԱՆ

(*) «Յառաջ».- Մեր աշխատակիցը կ'ակնարկէ «Եթէ փրանսացի ըլլայի» յօդուածին (Ապրիլ 27) ուր «սահած» էր այս սխալը: Բուն պատասխանատուն կը մնայ, անշուշտ, թերթիս խմբագրութիւնը, որու ուշադրութենէն վրիպած էր:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ

ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ

ԼԻՈՆԻ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 27-ի մեր թիւով հակիրճ տեղեկութիւններ տուած էինք ապրիլեան ոգեկոչումի հանդիսութեանց մասին Լիոնի մէջ: Ստորեւ մանրամասնութիւններ քաղուած մեզի ղրկուած Հայ Դատի տեղւոյն յանձնախումբի մանրամասն տեղեկագրէն.-

Ա. ՀԱՒԱՔՈՅԹ ԹԵՐՈՅԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ

Ապրիլ 24-ին, ժամը 16-ին, շուրջ 3000 հոգի հաւաքուեցան Լիոնի քաղաքապետարանին առջեւ՝ Թէրոյի հրապարակը, ուր Տէսինի Հայ Մշակոյթի Տան տնօրէնուհին՝ Հիլտա Զօպոյեան, խօսք առնելով յանուն Հայ Դատի Յանձնախումբին անդրադարձաւ Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան, անոր պատասխանատուութիւնը բարդելով ոչ միայն 1915-ի Թուրք կառավարութեան վրայ, վրայ, այլեւ ներկայի, իբրեւ ժառանգորդ իր նախորդներուն դրական թէ բացասական գործերուն: «Թուրքիոյ համբուխեան եւ ցեղասպանութիւնը ուրանալուն առջեւ, - ըսաւ Հիլտա Զօպոյեան, - միայն մէկ ընտրութիւն ունինք՝ գիմադրել կամ ենթարկուիլ դանդաղ մահուան: Մեր ընտրութիւնը կատարուած է՝ պայքարիլ ցեղասպանութեան ճանաչումին եւ հայ ժողովուրդին եղած վնասուց հատուցման համար: Հայ ժողովուրդին կը մնայ միջոցներու ընտրութիւնը, Ֆրանսայի ժողովրդավարական ուժերու աջակցութեամբ»: Ապա խօսք առնելով Լիոնի ծերակուտական - քաղաքապետ Ֆրանսիս Քոլոմպի ներկայացուցիչը՝ Միռիօ, ըսաւ. «Կը միանանք ձեզի պահանջելով Թուրքիայէն ճանաչումը Հայերու ցեղասպանութեան պատմական իրականութեան, սկսած 1915 Ապրիլ 24-ին: Ջերմօրէն կը յուսամ, որ ձեզի նեցուկ ըլլալու համար Ֆրանսական իշխանութիւնները պիտի կրկնապատկեն իրենց ջանքերը միջազգային ատեաններու մօտ: Լիոնի քաղաքապետը եւ իրեն հետ մեր թաղապետութիւնը, ինչպէս նաեւ արդարութեան հաւատացող Լիոնցիները կը մաղթեն, որ Սփիւռք եւ Խորհ. Հայաստան ծնած Հայերը ձեռք ձգեն արդարութիւնը»:

ՅՈՅՑ ԴԷՊԻ ՓԱԼԷ ՏԷ ՔՈՆԿՐԷ

Ապա, թափօրը կազմուեցաւ եւ ճամբայ ելաւ դէպի Փալէ տէ Քոնկրէ, բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու առաջնորդութեամբ: Ճամբուն վրայ, Ռոնի Որդիներու Յուշարձանին երեք ծաղկեպսակներ դրուեցան՝ Հայ Դատի Յանձնախումբին եւ Լիոնի ու Վիլէօրպանի քաղաքապետութեանց կողմէ: Թափօրը այնուհետեւ՝ շարունակեց իր ճամբան մինչեւ Փալէ տէ Քոնկրէ, ուր տեղի ունեցաւ Ֆորոմ մը:

ՖՈՐՈՄ

Քաղաքական չորս անձնաւորութիւններ մասնակցեցան Ֆորոմին՝ Ժան Փօփըրէն (Ընկերվարական), Ժան Քաֆիէվիք (Համայնավար), Միշէլ Նուար (Հ.Հ.Հ.) եւ Էմմանուէլ Ամէլ (Իւ. Տէ. Էֆ.): Հայ Դատի Յանձնախումբը կը ներկայացնէին Ռոպէր Այտապիրեան, որ կը նախագահէր ատեանին, Ժիւլ Մարտիրոսեան, Վահէ Մուրատեան, Միհրան Ալթապլեան եւ Գէորգ Քէփէնէքեան:

Ռ. Այտապիրեան ատեանը բանալով պարզեց Հայ Դատի Յանձնախումբին ներկայ դերը, նշելով. «Որոշած ենք ազգային ազատագրութեան մեր պայքարը մենք տանիլ: Հասած ենք մեր պատմութեան գգայուն մէկ կէտին եւ այլեւս չենք կրնար հանդուրժել անհանդուրժելին. ամէնուրեք ձուլումը կ'աւերէ մեր Սփիւռքը: Սպառողական վիճակէն դուրս ելլելով՝ Հայ Դատի Յանձնախումբերու կողքին պիտի պայքարինք ազգային մեր իրաւունքներուն համար: Գալով ձեզի, Ֆրանսացի բարեկամներ, չէ՞ք կարծեր որ ժամանակը եկած է մեզի օգնելու՝ լուծելու համար Հայկ. Հարցը: Չէ՞ք խորհիր, որ Հայկ. Հարցը կուսակցութեանց պայքարներէն եւ ընտրական նկատառումներէ վեր է: Իբրեւ խորհրդարանականներ, ի՞նչ պիտի ընէք գործնականօրէն, որպէսզի մեր բարձր հիմնարկութիւնները յստակ դիրք բռնեն եւ յառաջ մղեն Հայկական Հարցը 1982-ին»:

Ռոպէր Այտապիրեանի կատարած քանի մը առաջարկներէն ետք խօսք առնելով Ժիւլ Մարտիրոսեան կը պարզէ Հայկ. Հարցին լուծում մը՝ որն է Թուրքիոյ մէջ ստեղծել երեք Պետութիւններ, Թրքական, քրտական եւ հայկական. այս վերջինը միացած Խորհ. Հայաստանի, Ղարաբաղի, Նախիջեւանի եւ Ախալքալաքի (Սեւրի Դաշնագրի ուիլսընեան սահմաններու հիման վրայ): «Եթէ Թուրքիա շարունակէ մերժել ճանչնալ Հայկ. Հարցը, հայ ժողովուրդի կամքը եւ վճռականութիւնը իր իրաւունքներուն տիրանալու համար նեղացուցիչ պիտի դառնան, - ըսաւ Ժիւլ Մարտիրոսեան, աւելցնելով որ, - հայ ժողովուրդը ամէն միջոց ի գործ պիտի դնէ հայկական հարցը լուծելու համար»:

Ապա քաղաքական հոսանքներու ներկայացուցիչները կը հրաւիրուին պարզելու իրենց դիրքերը: Էմմանուէլ Ամէլ (Իւ. Տէ. Էֆ.) ըսաւ. «Ցեղասպանութեան ճանաչման ձեր պահանջը արդար ու նուիրական դատ մըն է: Իւ. Տէ. Էֆ. կը դատապարտէ Թուրք կառավարութիւնը, որ կը մերժէ ճանչնալ ցեղասպանութիւնը եւ պիտի ջանայ, իր կարելիութեան չափով, ընել այնպէս՝ որ Թուրք կառավարութիւնը ճանչնայ զայն, ինչ որ դուք կը սպասէք, եւ որ բնական է ու արդար»: Միշէլ Նուար (Հ. Հ. Հ.) իր կարգին խօսք առնելով անդրադարձաւ միջազգային իրաւանց սկզբունքին, որ կը կոչուի Պետութիւններու յաջորդութեան տեսութիւն, ըստ որուն Պետութեան մը կառավարութիւնները չեն կրնար համակամ չըլլալ իրենց երկրի պատմութեան եւ պատասխանատուութիւնը չստանձնել այդ պատմութեան:

ԴԱԽՈՅԻ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻ ՁԻՆՔԸ

Գրեց՝ ՏԱՃԱՏ

Ե.- ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Ապրիլի մէջն ալ Պուլկարացի Սարգիսը Վարագայ լեռներու մէջ նշանառութեան վարժութիւններ կ'ընէր, միանգամայն վարժեցնելով խումբերը ծածապահութեան, վազելու, քալելու եւ այլն մարզանքներու: Ես ալ ներկայ էի այս մարզանքներէն մէկուն, ուր կային նաեւ Տիգրան Մանդակունին, Վաղարշակ Շիրվանեան, Յովսէփ Կիւլամիրեան, Լեւոն Փափազեան եւ ուրիշներ: Վաղարշակը ամէնէն ճարպիկը եւ լաւ նշան առնողը դուրս եկաւ, շահելով մրցումի նուէրը, - 5 հատ մօսինի եւ 5 հատ ալ մաուզէր արճճանակի գնդակներ: Երեք օրուան անօթութեան չկրնալով դիմանալ՝ ես եւ Լեւոնը գաղտնի իջանք Վարագայ վանքը եւ կշտանալէ վերջ քիչ մըն ալ հաց տարինք ընկերներուն: Բայց Սարգիս մեզ պատժեց այդ պատճառաւ:

Ինչպէս ըսի, Դաշնակցութիւնը այս պատրաստութիւնները կը տեսնէր միայն ինքնապաշտպանութեան մտքով: Դեռ եւս ժամանակը չէր կռիւ սկսելու եւ զուր տեղը զոհեր ունենալու: Զանազան զգուշութիւններ ձեռք էին առած: Զէնքերը աւելի ապահով վայրերու մէջ էին պահուած: Փախստական ընկերներէն շատերը Այգեստանէն դուրս գաւառական շրջաններն էին ուղարկուած: Այգեստան մնացողները քիչ վտանգուածներ էին եւ պատահական ընդհարումներու ընթացքին ղեկավարութեան դեր պիտի ստանձնէին: Եւ որպէսզի պատահելիք խուզարկութիւններու առեն ընդհարումներ չըստեղծուին, որոշած էին կարգ մը թաքստոցներու մէջ պահուած թողուլ վտանգի ենթակայ ընկերները:

Այսպիսի թաքստոցներէն մէկն ալ Խամուքասան Աղբիւրի Ջրհորներն էին: Հոս երեք տարբեր կէտերու վրայ տեղեր պատրաստուած էին մարդոց տեղաւորման համար: Մայիսի առաջին շաբթուն 25 ընկերներով Արամի հետ հոն իջանք, ուր ցերեկը գիշերէն աւելի խաւար էր, տեղերու լոյսն իսկ չկար, բացի պըլպըլացող մոմի մը լոյսէն: Երեք օր հոն էինք. խոնաւ, թաց, անհանգիստ, կէս թմրած վիճակով: Հոն էինք, Արամը, Թէոսը, Ղեւոնդ Մէլոյեան, Գէորգ Ծիտչեան, Պուլկարացի Գրիգոր, Մշեցի Արշակ, Թոմասի Ակօն, Խըժխըժ (Արգար իսկական անունով), Պիթլիսցի Արմենակ (Թրքագէտ), Ցոնչի Նշան, Միհրան Արաբքեան, Գալուստ Էյնաթեան, Քանքան Մէլօն (Գող), Շուշանցի Նշան, Անդրօն, Պատուր, Թուրք զինուոր Սամսոն, ես ու բաւական մը ուրիշներ, որոնց անունները չեմ յիշեր: Ուրիշ աղբիւրներու ջրհորներու մէջ ալ տեղաւորուած էին Բժիշկը, Սարգիսը, Խըլաթեան Գրիգոր եւ ուրիշներ: Գիտէինք որ շուտով ընդհանուր խուզարկութիւններ տեղի պիտի ունենան, որովհետեւ հազարներով Թուրք զինուորներ էին տեղաւորուած հայկական թաղերուն մէջ:

Վերջապէս Մայիս 6-ի առտուն սկսաւ խուզարկութիւնը: Մենք թէեւ 30 ոտքէ աւելի խորը գետնի տակ էինք, բայց կը լսէինք խուլ կերպով շատ շատ երթեւեկող ոտնաձայներ եւ ձիաւոր զինուորներու քալուածքը: Մինչեւ կէսօր ոչ մի դէպք պատահեցաւ կամ ոչ մի լուր կըրցանք առնել դուրսը կատարուածներու մասին: Կէսօրը քիչ անց՝ մէկ ալ տեսանք խաւարի մէջ յառաջացող պլպլացող լոյսի ցոլքեր: Մէկը կը քալէ ջուրի մէջէն ճղփալով: Կը մօտենայ: Կը մօտենայ: Վանի մէջ միակ Թուրք քանքան արհեստաւորն է որ ղրկուած է վերէն Թուրքերու կողմէն փնտռելու մեզ: Ոստիկանապետ Ակահ կերպով մը լրտեսած էր մեր այդ տունը մտնելը: Որով առաջին իսկ առթիւ կը խուզարկէին այն տունը, որու ջրհորէն վար իջած էինք: Թուրք քանքանին կը խոստանան 100 ոսկի տալ վերջէն, եթէ մեր հոն ըլլալու մասին լուր չտայ: Նա կը խոստանայ եւ երեք ոսկի կանխիկ առած կը մեկնի, կապելով երեք ոսկիները գլխարկի փաթթոցի ծայրը: Դուրս կ'ելնէ եւ կ'ըսէ որ ոչ ոքի հանդիպած է: Բայց զինքը կը ծեծեն, եւ գլխարկի փաթթոցը՝ որ գետին կ'իյնայ, զինքը կը մատնէ ի յայտ բերելով ոսկիները: Այս պատմութիւնը Սահմանադրութեան երանելի օրերուն Երզրումի մէջ ինծի պատմեց Թուրք սպայ մը որ այդ օրը հոն ներկայ էր եղած: Ըսաւ նաեւ որ իրենք տեղեակ էին թէ մենք երեք օր առաջ այդ տունն էինք մտած եւ դուրս չէինք եկած: Ջրհորը գտնուելնիս տան կինը կը յայտնէ հետեւեալ պարագաներով: Թուրքերը 16 տարեկան տղուն սաստիկ կը ծեծեն, այնպէս որ կ'ուշաթափի եւ գետին կը փռուի առանց մեր տեղը յայտնելու: Սքանչելի տղայ, կ'ըսէր Թուրք սպան: Բայց մայրը վախնալով որ տղան մեռնի ծեծի տակ, ինքզինքը տղուն վրայ կը նետէ յայտնելով որ մենք ջրհորին մէջն ենք:

(Շար. 8)

Ասիկա կ՚ենթադրէ նաեւ հատուցում եւ կատարուած ոճիրներու եւ վնասներու ճանաչում: Ուստի, Թուրքիոյ ներկայ ղեկավարները 1915-ի ջարդերը գործադրողները չըլլալով հանդերձ պէտք է պատասխանատու զգան իրենք զիրենք այն վերաբերումին համար, զոր իրենց երկիրը ունեցաւ: Հուսկ, Միշէլ Նուառ կ՚ըսէ համաձայնութիւն յայտնեց Թուրքիոյ դէմ տնտեսական սեղմումներու դիմելու եւ Եւրոպայի հասարակապետութենէն ներս անոր վերջնական մուտքին արգելք հանդիսանալու:

Ժան Քափէվիէք (համայնավար), շեշտելէ ետք, թէ «առանց վերապահութեան զօրավիգ կը կենանք ցեղասպանութեան ճանաչումի ու դատապարտումի պահանջներուն միջազգային գետնի վրայ, պարտադրելով Թուրք կառավարութիւնը հատուցանելու», գիտել տուաւ որ «եթէ Ֆրանսա, Մայիս 10-էն ի վեր, պաշտօնապէս եւ առաջին անգամ ըլլալով յայտնեց իր ընդդիմութիւնը Թուրք իշխանութեանց, ժամանակը եկած չէ՞ նոր քայլ մը եւս առնելու, ըսենք՝ աւելի բացայայտ եւ ամուր: Գալով Հայերու նախկին հողերուն, անժխտելի կերպով, անոնք կողոպտուած են»: Խօսելով ապագայի մասին, Վօ - ան - Վըլէնի քաղաքապետը համաձայնութիւն յայտնեց շըրջանի բոլոր ժողովուրդներու հարցերուն քաղաքական լուծումի առաջարկին:

Վերջին խօսք առնողը Ժան Փոփըրէն (ընկերվարական) ըսաւ. «Լաւ գիտենք, որ բռնութեան սպառնալիքը կայ: Ուրեմն, պէտք է հարցերը յառաջ տանիլ: Անկասկած, նախ՝ ամէնէն սախրողական եւ գործնական առաջադրանքները: Խորհրդարանական գետնի վրայ, կը պահանջենք Ֆրանսայի կառավարութենէն որ ծի անցնիլ եւ վերստին ձեռք ձգել ինչ որ, դժբախտաբար, կարճ կապուեցաւ ՄԱԿ-ի մէջ, այսինքն Թուրքիոյ կողմէ Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան միջազգային ճանաչումը: Հայկական հարցը պէտք է դիտել Թուրքիոյ ներկայ ընդհանուր կացութեան լոյսին տակ, քանի գոյութիւն ունին ուրիշ ազգային փոքրամասնութիւններ ալ, յատկապէս Քիւրտերը: Ճիշդ է, որ զինուորական ճնշումի վարչակարգ մըն է, որ ներկայիս կը ստանձնէ յաջորդութիւնը ինչ որ պատահած է աւելի քան 60 տարի առաջ: Ինծի համար յստակ է, որ իրաց այս կացութեան մէջ, որեւէ ձեւով, չենք կրնար նպաստաւոր ըլլալ Թուրքիոյ մուտքին Եւրոպայի հասարակապետութեան մէջ: Ասիկա, յստակ է»:

Այնուհետեւ Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ հարցումներ ուղղուեցան քաղաքական հոսանքներու ներկայացուցիչներուն՝ Թուրքիոյ հողային ամբողջականութեան պաշտպանութեան, Եւրոպայէն արտաքսման, անոր դէմ տնտեսական սեղմումներու դիմելու եւ այլ հարցերու շուրջ, որոնց պատասխանեցին անոնք յարգելով իրենց պատկանած հոսանքներուն տեսակէտները:

Հուսկ, Ռոպէր Ազատափիրեան կարդաց հայ ժողովուրդի պահանջներն ու ակնկալութիւնները խտացնող բանաձեւը, զոր ստորագրեցին չորս անձնաւորութիւնները:

———×———

ԹԵՀՐԱՆ

Ապրիլ 23-ին սկսած են Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչումները Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ շրջափակը գտնուող Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ, ուր ծաղկեպսակներ դրած են հայկական բազմաթիւ միութիւններ եւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է: Խօսք առած են առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, Եղեռնէն վերապրողներէն Երուանդ Կիւրեղեան, Միութիւններու կողմէ Գրիշ Դաւթեան, եւ երիտասարդութեան ներկայացուցիչ մը:

Ապրիլ 24ին, առաւօտեան պատարագ մատուցուած է Ս. Սարգիս Եկեղեցին: Յաւարտ պատարագի, շրջափակին մէջ տեղի ունեցած է քաղաքական հանրաժողով մը, մասնակցութեամբ շուրջ 30 հազար Հայերու: Խօսք առած են Առաջնորդը, երեսփոխան Հրայր Խալաթեան եւ Այտա Յովհաննիսեան: Կարդացուած է բանաձեւ մը: Հանրաժողովի ընթացքին բազմութիւնը կոչեր արձակած է: Ի դէպ, նախատեսուած էր Հանրաժողովէն ետք ցոյց մը կատարել, արտօնութեամբը Ներքին Նախարարութեան, սակայն վերջին օրը, հարցը քննութեան առնելով Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ, այս տարի բացառաբար արգիլուած է ցոյցը: Այս առթիւ ներքին նախարարը ներողութիւն խնդրած է եւ իբրեւ պատճառ նշած է երկրի այդ օրերու խառնակ կացութիւնը:

Ապրիլ 26-ի երեկոյեան, «Արարատ» Միութեան Նոր Պահարի սրահին մէջ տեղի ունեցած է Փօթ-օրիկի ձեռնարկը, ուր խօսք առած են Հ. Յ. Դ. Պատանեկան, Ռոստոմ Երիտասարդական Միութեանց եւ Փոթորիկի ներկայացուցիչները: Ցուցադրուած են լուսապատկերներ, երաժշտութեան ընկերակցութեամբ, ներկայացնելով հայ ժողովուրդի պատմութիւնը, ներկայ կացութիւնը եւ իր պայքարը:

Զարմահալի Հայ Ուսումնասիրաց Միութեան սրահին մէջ եւս, Ապրիլ 24-ին ոգեկոչուած է Եղեռնի 67-րդ տարեդարձը: Բացումը կատարած է Հովիկ Անդրէասեան: Բեմադրուած է Սիամանթոյի «Պարը» քերթուածը, լուսապատկերներով ներկայացուած է Եղեռնը, առնթեր արտասանելով Պարոյր Սեւակէն եւ Յովհաննէս Շիրազէն համապատասխան բանաստեղծութիւններ: Ցայտագիրը խոր տպաւորութիւն թողուցած է ներկաներուն վրայ:

Յաջորդ օրը, երեկոյեան, նոյն սրահին մէջ տեղի ունեցած է ասուլիս մը՝ Եղեռնի շուրջ, կազմակերպութեամբ Միութեան Երիտասարդական Բաժնին: Եոլանդա Խուդավերդեան ներկայացուցած է Եղեռնի դրդապատճառները, Յակոբ Խորշիդեան՝ պատմականը, իսկ ասուլիսին վարիչը՝ Վազրիկ Սահակեան, համադրած է այդ բոլորը:

Ապրիլ 30-ին, «Մեսրոպեան - Գոհար» դպրոցին մէջ, Թեհրանի Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ նախաձեռնութեամբ տեղի ունեցած ոգեկոչման բանախօսած է Աբրահամ Յովսափեան: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած է «Արազ» երգչախումբը, ղեկավարութեամբ Նժդեհ Մարտիրոսեանի:

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱ

Ապրիլեան Եղեռնի ոգեկոչումներու շրջագիծին մէջ, Ապրիլ 20-ին դասախօսութիւն մը տուած է Նորայր Էլսայեան (Թեհրանէն), «Հայկ. Դատ եւ Սփիւռք» նիւթին շուրջ:

Ապրիլ 22-ին դասախօսած է Խաժակ Տէր - Գրիգորեան, նիւթ ունենալով «Հայ ժողովուրդը ինք պիտի լուծէ իր Դատը»:

Ապրիլ 23-ին, Ս. Ամենափրկիչ Վանքի շրջափակին մէջ տեղի ունեցած է հանրաժողով մը, մասնակցութեամբ շուրջ 3000 Հայերու: Ապա կատարուած է հոգեհանգստեան պաշտօն եւ Հոկումի արարողութիւն:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, յաւարտ պատարագի, առաջնորդ Կորիւն Եպիսկ. Պապեանի քարոզէն ետք տեղի ունեցած է ցոյց մը, մասնակցութեամբ շուրջ 3500 Հայերու, որոնք Կորիւն Եպիսկ.ի առաջնորդութեամբ քալած են մինչեւ Հայոց Գերեզմանատունը, ուր Նահատակ Զինուորի շիրիմին առջեւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է: Երկու հարիւր հոգի, Առաջնորդին գլխաւորութեամբ գացած են պարսկական գերեզմանատուն եւ արարողութիւն մը կատարած իսլամ նահատակներու համար:

Երեկոյեան, «Արարատ» Միութեան սրահին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման երեկոյթը: Բանախօսած է Թաթուլ Օհանեան: Գեղարուեստական յայտագրի աւարտին ցուցադրուած են լուսապատկերներ:

ՓԵՐԻԱ

Ապրիլ 24-ին Փերիայի շրջանի Բոլորան գիւղին մէջ տեղի ունեցած է Եղեռնի նահատակներու ոգեկոչման արարողութիւնը: Պատարագած եւ քարոզած է Փառէն քհնյ. Միրզախանեան: Յաւարտ պատարագի, շուրջ երեք հարիւր Հայեր քալած են դէպի Հեզար - Ճերիփ գիւղի գերեզմանատուն եւ այնտեղէն դէպի Աղնաւուլ գիւղի գերեզմանատուն, ուր կատարուած են հոգեհանգստեան պաշտօններ:

ԱՀՈՒԱԶ

Ապրիլեան ոգեկոչումները Ահուազի մէջ տեղի ունեցած են զանազան ձեռնարկներով: Ապրիլ 23-ի երեկոյեան, Հայոց եկեղեցւոյ շրջափակին մէջ, Ապրիլեան Եղեռնի Նահատակաց Յուշարձանին առջեւ կատարուած է Հսկումի արարողութիւն, մինչեւ յաջորդ առաւօտ:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան Ս. Մեսրոպ Եկեղեցին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է եւ ծաղկեպսակներ դրուած Նահատակաց յուշարձանին: Ապա, տեղի ունեցած է քաղաքական հանրաժողով մը, որուն բացումը կատարած է Մատթէոս Մուրադեան: Սաքօ Յովհաննիսեան տըւած է հայկական ջարդերու պատմականը: Համօ Պօղոսեան անդրադարձած է Հայերու դէմ կատարուած ցեղասպանութեան տնտեսական, հանրային եւ քաղաքական պատճառներուն: Նժդեհ Սահփանեան խօսած է հայ նահատակներու թիւին մասին՝ 1882-էն մինչեւ 1922, նըշելով որ անոնց թիւը կը հասնի 2.284.027 հոգիի: Խօսք առած է Պարսիկ մը, որ համակրական արտայայտութիւն ունենալէ ետք Հայերու հանդէպ՝ դատապարտած է Թուրքիոյ կատարած ցեղասպանութիւնը: Հանրաժողովի աւարտին կարդացուած է բանաձեւ մը:

Ապրիլ 25-ին, հայկական վարժարանի սրահին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը: Բանախօսած է Եդուարդ Երիցեան:

ՌԱՇՏ

Ապրիլ 23-ին հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է տեղւոյն Ս. Մեսրոպ Եկեղեցին: Ապա, կից սրահին մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման հանդիսութիւնը, որուն բացումը կատարած է Տիկին Շ. Մարտիրոսեան: Գործադրուած է արտասանութիւններէ, մեներգներէ եւ յեղափոխական - հայրենասիրական խմբերգներէ բաղկացած յայտագիր մը: Բանախօսած է Ա. Յովհաննիսեան:

ԱՆԶԱԼԻ

Ապրիլ 25-ին ոգեկոչուած է Եղեռնը: Գործադրուած է Ռաշտի յայտագիրը, որուն վրայ աւելցուցած են Արաքս Լիմոնադճեանի եւ Անզալիի հոգաբարձութեան կողմէ Անուշաւան Մովսիսեանի խօսքերը:

Տոքթոր Երուանդ Արզումանեանի

ՄԱՀՈՒԱՆ ՏԱՐԵԼԻՑԸ

Մայիս 16, Կիրակի առաւօտ, Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկունք Եկեղեցւոյ մէջ, յատուկ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուած է բժ. Երուանդ Արզումանեանի մահուան տարելիցին առթիւ, նախաձեռնութեամբ Իտալահայոց ազգ. վարչութեան, որու պատուոյ նախագահը դարձաւ երկարամեայ գործօն նախագահն ու ոգին ըլլալէ ետք, ինչպէս նաեւ Մշակութային Միութեան եւ Եկեղեցւոյ հոգաբարձութեան:

Արարողութեան աւարտին, հոգեւոր հովիւը՝ Սարգիս քհնյ. Սարգիսեան, ոգեկոչեց տոքթորին յիշատակը, շեշտելով ողբացեալին երկար տարիներու անձնուէր ծառայութիւնները իտալահայ եւ ի մասնաւորի Միլանոյի համայնքին համար, ազգային, եկեղեցական, հանրային եւ մշակութային մարզերու մէջ, որոնց առ ի գնահատութիւն Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կոնդակ մը հանած էր (1978 Ապրիլ 2-ին, մեծարանքի հանդիսութեամբ մը, Միլանոյի Հայ Տան մէջ, կը յանձնուէր տոքթորին, տես «Յառաջ» 1978, Ապրիլ 1 եւ 8/9 եւ 11), խաչքար մըն ալ դրկած է զետեղուելու համար կաուցուելիք շիրմաքարին վրայ: Հոգեւոր հովիւը թելադրեց նաեւ ներշնչուիլ եւ վարակուիլ տոքթորին օրինակէն յաւերժացնելու համար անոր յիշատակը:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Ալին ինքն ալ չհասկցաւ թէ ինչպէս մտած էր իր կարեւոր ու վտանգաւոր դերին մէջ, մինչ Չէրչիլ կը խօսէր այնքան բնական ու հանդարտ, կարծես ուխտագնացութեան պիտի երթային:

- Այո՛, այո՛, եթէ միայն ես կարենամ որ ցերեկով, շատ չէ, վեց մարդ տեղաւորել զինատան մէջ ... Ես արդէն տեղեկացայ, որ գիշեր ժամանակ չենք ունի միայն չորս պահակներ: Միայն թէ, Ալի, պիտի կրնա՞ս մտնել հրամանատարի պաշտօնասենեակը, ու կնքել անոր կնիքը ուէ մաքուր թուղթի տակ: Լաւ է, որ կնիքն ունենալէ յետոյ, դրուի հրամանը, կամ արտօնագիրը, այդ աւելի ապահով ձեւն է: Սա պիտի արտօնէ, որ Չորրորդ բանակի պաշտօնեաներէն հարիւրապետ բալուցի Մուստաֆա օղլը Նաբիւրալ, զինատուն մտնէ իր հինգ ընկերներով, փոխադրելու համար զէնքեր այն զօրաբանակին համար, որ այժմ կռուի մտած է Վարդաձորի լերան դէմ: Փոխադրութեան համար զինատան դրան առջեւ պէտք է կենան ութ ջորիներ, երկու ժանտարմներով: Շատ չէ, ես հինգ օրէն բերել կուտամ երկու ժանտարմներու ինքնութեան թուղթերը եւ ձիաւոր ժանտարմի տարազները: Հարիւրապետ Մուստաֆա ըսի, որովհետեւ արդէն այդ անունով կայ ինքնութեան թուղթ եւ հարիւրապետի տարազ: Հա, կը տեսնէք, որ արիւն չկայ մէջտեղը: Կարեւոր է որ հրամանատար Հայտարը այդ օր զբաղուած պահուի: Իմացայ, որ հրամանատար Հայտարը սիրահար է բախտախաղի: Ինձ կը մնայ ստուգել, թէ նոյնպէս բախտախաղի սիրահար Ճէլալ աղան ինչքա՞ն կրնայ օգտակար ըլլալ այստեղ: Գիտեմ, որ ան յաճախ Գարափունար կուգայ բախտախաղի համար: Անոր բախտախաղի ընկերներէն մէկն ալ Իպրահիմ փաշային տղան է: Ի՞նչ կը կարծէք, էֆէնտիներ, - հարցուց Կիրոս, երբ նկատեց, որ Խալիլ եւ Ալի կարծես կանչըւած էին միայն մտիկ ընելու:

- Ի՞նչ է կարծիքդ, Ալի. Հրամանատար Հայտարի ու Ճէլալ աղայի բարեկամութեան մասին բան մը գիտե՞ս: Դէ, ոչինչ, ես կրնամ ստուգել շուտով նոյնինքն Ճէլալ աղայէն:

- Վալլահի չգիտեմ. Ճէլալ աղան շատ անգամ տեսած եմ Իպրահիմ փաշայի տըղուն հետ, գլխաւոր ճամբին սրճարանին մէջ. անոնց հետ հեղ մը միայն տեսած եմ հրամանատար Հայտարը: Էդքան, էդքան: Ճիշդ է որ Հայտար կը սիրէ բախտախաղը, - խօսեցաւ Ալին:

– Ուրեմն, Խալիլ իր ճամբուն վրայ կը հանդիպի Ճէլալ աղային: Լաւ է, որ ներկայ ըլլայ նաեւ Սենեքերիմը: Ճէլալ աղան աւելի պիտի տպաւորուի եթէ տեսնէ մեր գործակցութիւնը էս շատ կարեւոր խնդրի շուրջ: Ես տակաւին չըսի, թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ Ճէլալ աղայի դերը: Գիտեմ՝ ան հաճոյքով ու հաւատքով պիտի կատարէ իր դերը: Ան այդ օր բախտախաղի պիտի նստի Հայտարին հետ: Բախտախաղի նստողները ոչ միայն Գարափունարի մէջ չեն, այլ նոյնիսկ կը հեռանան աշխարհէն ու առօրեայ կեանքէն:

Խալիլ շատ բան չունէր ըսելիք եւ որպէս քիւրտ՝ չէր կրնար երեւակայել, որ նման ծրագիր մը կարելի էր գլուխ հանել առանց կռուի կամ արիւնի, իսկ Ալին, արդէն դժուարութիւններու մէջ ինկած, անոր երեւակայութիւնը կը քրտնէր կարծես: Ինչպէ՞ս ճարէր հրամանատարին կնիքը, երբ ան միշտ իր ժամացոյցի շղթային վրայ կը կրէր:

Կիրոս նկատեց, որ Ալիի դէմքին վրայ ու աչքերուն մէջ շուար վիճակ մը կար: Ան հասկցաւ շուտով: Ալին այն ճահիլներէն էր, որ կեանքին մէջ դեռ նոր կը մտնէն: Խալիլ աւելի հասուն էր եւ աւելի արկածախնդիր:

Կիրոս, այս գործին մէջ կ՚աշխատէր ներս քաշել ոչ միայն Խալիլը, որուն կարեւոր տեղ տուած էր, այլեւ Ալին: Այդ ձեւով աւելի սերտացնելու համար հայ եւ քիւրտ գործակցութիւնը ու շահերու նոյնութիւնը: Այդ ձեւով ան պիտի սանձէր մանաւանդ վստահութիւն:

(Շար. 570)

Պ. Յովհաննէս Փեհլիվանեան, Այրի Տիկին Թագուհի Դարբինեան, Պ. Մկրտիչ Փեհլիվանեան, ինչպէս նաեւ Միշէլ Փափազեան, Պետրոս Բագոսեան, Նուպար Փափազեան, Յակոբ Բագոսեան, Արթիւր Բագոսեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, հարսին եւ զարմուհիին՝

Տիկին ՅՈՎՀ. ՓԵՀԼԻՎԱՆԵԱՆԻ
(ծնեալ Հայկուհի Բագոսեան)

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 22-ին, 83 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի, Մայիս 27, ժամը 14ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցին եւ մարմինը կ'ամփոփուի տեղւոյն գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Սարգիս Տէփանեան խոբէն Քոչեանի մահուան առթիւ 200 Ֆ. կը նուիրեն Կապ. Խաչի Պելֆոնթէնի Օգկայանին, 100 Ֆ. Շաւիլի եկեղեցիին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

Կեդրոնական Սանուց Միութեան

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Փարիզի Կեդրոնական Սանուց Միութեան տարեկան ընդհանուր ժողովը եւ վարչական ընտրութիւնը, Յունիս 12, Շաբաթ օր, ժամը 16-ին, 32 Թրէվիզ փողոց 9-րդ, իր կեդրոնատեղին:

Կը հրաւիրուին բոլոր Կեդրոնականցիները եւ համակիր անդամները:

ՆՈՒԷՐ

Խասեան - Բարեկամական Միութեան կրթանպաստ գործունէութիւնը մեծապէս գնահատող համակիր՝ Պ. Օ. Պայրամեան, Թուրքէ ծովեզերեայ ապարանքին մէջ 60 Խասեանցիներու ճաշ - խնճոյք մը սարքած էր, Կիրակի, Մայիս 23-ին: Այս ուրախ առթիւ, Միութիւնս 2.500 Ֆ. կը նուիրէ Դպրեցասէր Տիկնանց վարժարանին (ստանալ «Յառաջ»էն):

CENTRE D'ENSEIGNEMENT U.G.A.B.
SAINTS SAHAK - MESROB
MARSEILLE

339, Avenue du Prado-Eglise Arménienne
Tél.: 77. 84. 70

33, Cours Pierre-Puget — U.G.A.B.
Tél.: 37. 75. 97

COLONIE DE VACANCES

du Jeudi 1er Juillet au Mercredi 21 Juillet
TROIS SEMAINES A ANCELLE
A L'HOTEL DE L'ARCHE
Etablissement de grand confort

— **Prix par enfant:** Pension complète et transport — **2.100 F.**
— **Prix spécial:** Pour un enfant d'une école arménienne — **1.900 F.**

DATE LIMITE D'INSCRIPTION: 10 JUIN
Le nombre des places étant très limité, veuillez vous adresser au plus tôt à:
L'EGLISE SAHAK - MESROB ou U.G.A.B.

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մայիս 29, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Ազգ. Տան դպրոցի սրահը:

Կարեւոր օրակարգ.- Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շավիլի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ Հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի.- Սիմոն Պագալեանի մահուան առթիւ Տիկին Մարի Զաքըրեան 100 Ֆ., Ռօպէր Պելլօքօ 50 Ֆ., Ժան Գառնիկեան 100 Ֆ., Մկրտիչ Սերխանեանի մահուան առթիւ.- Ասլանեան ընտանիք, Յակոբ Մինասեան, Ասլանեան Սէրէնեան 100-ական Ֆ.:

LA F.R.A. - NOR SEROUND

APPELLE LA COMMUNAUTE ARMENIENNE
A SE MOBILISER ET A REVENDIQUER SES DROITS NATIONAUX
A L'OCCASION DU 64ème ANNIVERSAIRE
DE LA DECLARATION DE L'INDEPENDANCE DE L'ARMENIE

RASSEMBLEMENT

LE VENDREDI, 28 MAI, à 16h.30 précises
PLACE SAINT FARGEAU — Métro: Saint - Fargeau - Paris 20ème

DEFILE

En direction du Cimetière du Père - Lachaise,où sera déposée une gerbe sur la tombe de:

AVÉDIS AHARONIAN

SAMEDI, 29 MAI — A 20 H. 30

UNIQUE RÉCITAL A PARIS
DU CHANTEUR ARMENIEN

NORAIR

Avec son ORCHESTRE (8 exécutants)

En Première Partie: Crown Production présente un Opéra - Film (1954)

ANOUSH

Théâtre de l'Empire — 41, Avenue de Wagram

Location:
— Librairie PALOUYAN; 9, Rue de Trévise,Paris 9e — Tél:. 523. 24. 97
— Restaurant HAGOP; 9, Rue du Nil, Paris2e — Tél.: 296. 37. 41
— AZAD; 136, Rue d'Aboukir Paris 2e — Tél.: 233. 87. 87
— Retaurant EREVAN; 29, Rue Bergère, Paris 9e — Tél.: 523. 44. 75
— Restaurant SASSOUN; Issy - les - Moulineaux — Tél.: 638. 78. 58
— VIDEO - SON; 49, Rue Victor Hugo, 94140 Alfortville — Tél.: 375. 26. 89
— VIDEO - SON; 21, Rue Jules Michelet,92700 Colombes
— Mme. DJEKNAVORIAN; Paris, Tél:. 501.98. 89

Présentation de «Histoire des Arméniens»

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS
Vous invite à venir nombreux à la présentation,à l'occasion de sa parution,de l'ouvrage
« HISTOIRE DES ARMENIENS »
L'ouvrage, rédigé sous la direction du Prof. GERARD DEDEYAN, est un grand livre de référence couvrant l'ensemble de l'Histoire du peuple arménien.
700 pages, publié aux Editions Privat.
Seront notamment présents, parmi les autres — Le Prof. Gérard Dédéyan, Mme. Anahide Ter-Minassian, Mme. Claire Mouradian, M. Frédéric Feydit, M. Marc Ferro, Le Dr. Yves Ternon.
Les auteurs signeront l'ouvrage, que l'on pourra se procurer sur place.
JEUDI, 3 JUIN, A 20 H.
A la Maison de la Culture Arménienne de Paris, 17, Rue Bleue, 75009 Paris - Métro: Cadet

SEVAN VOYAGES — SABERATOURS — VOYAGES WASTEELS
vous proposent

VOYAGES EN ARMÉNIE

PROCHAINS DÉPARTS
du 12 JUIN au 25 JUIN
du 19 JUIN au 27 JUIN

ainsi que:
DU 10 JUILLET AU 23 JUILLET — DU 24 JUILLET AU 6 AOUT
DU 31 JUILLET AU 13 AOUT — DU 14 AOUT AU 27 AOUT
DU 04 SEPTEMBRE AU 17 SEPTEMBRE
DU 18 SEPTEMBRE AU 1er OCTOBRE — DU 02 OCTOBRE AU 15 OCTOBRE

Renseignements et Inscriptions:

A PARIS:
LEVON BAGHDASSARIAN
SABERATOURS
31, rue d'Argenteuil
75001 PARIS
tél. 261 - 51 - 13
M° Pyramides

A LYON:
VAROUJAN SARKISSIAN
SEVAN VOYAGES
48, Cours de la Liberté
69003 — LYON
Tél.: (7) 860. 13. 66

A MARSEILLE:
JACQUES CHELELEKIAN
WASTEELS
87, La Canebière
13001 — Marseille
Té.: (91) 95. 90. 12

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Անի Կուրպէթեանի մահուան առթիւ, Սիմոնն Պայրամեան 100 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

×

Իր շատ սիրելի բարեկամուհիին՝ Անի Կուրպէթեանի յիշատակին Ելիան Գարաբաճեան 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

×

Անի - Սիրանոյշ Կուրպէթեանի յիշատակին, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Խաչատուրեան 100 Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

×

Ալին Էմմէքճեան իր մօր՝ Արտեմ Էքմէքճեանի յիշատակին 300 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

ԻՍԻ.— Տէր եւ Տիկին Քենան Աղաեան 130 Ֆ. կը նուիրեն «Յառաջ»ին, յաջողութեան սրտագին մաղթանքներով:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

ՅՈՒԼԻՍ 20 – 24

Կազմակերպութեամբ՝
Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ
Ժողովրդապետութիւններու
Նախագահութեամբ՝
ԳՐԻԳՈՐ ԵՊԻՍԿ. ԿԱՊՐՈՅԵԱՆԻ
Ֆրանսայի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդ
Մասնակցութեամբ՝
Պուրճ Համմուտի Ս. ՓՐԿԻՉ
երգչախումբի

Արձանագրութեանց համար դիմել.
ՓԱՐԻԶ.- Անտոն վրդ. Թիւթիւնճեանի: Հեռ.- 278 31 93
ԱՌՆՈՒՎԻԼ.— Աթանաս վրդ. Քէլէճեանի: 985 15 56
ԼԻՈՆ, , ՎԻԷՆ.— Գէորգ վրդ. Զապարեանի: 47 28 65
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— Կոմիտաս վրդ. Զարգճեանի: 22 09 86
ՎԱԼԱՆՍ.- Գէորգ վրդ. Զանոյեանի: 43 78 28
ՄԱՐՍԷՅԼ.- Սարգիս վրդ. Դաւիթեանի: 48 19 60

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի Մայիս 31-էն առաջ արձանագրուիլ:

ՈՒԽՏԻ ՕՐ

ՔԱՄԲ ՖՐԷԶԻ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 30, Հոգեգալուստին, Ուխտի Օրն է Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ:

Այս առթիւ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ կը մատուցանէ հանդիսաւոր պատարագը եւ կը քարոզէ օրուան խորհուրդի մասին ու կը նախագահէ Ուխտաւորի սեղանին:

Սկիզբ. ժամերգութեան 9.00
Ս. Պատարագ 10.30 :

CENTRE CULTUREL
ST. MESROB
10 bis, Rue Thouin - 75005 PARIS

Հինգշաբթի, Մայիս 27, ժամը 20.45ին
Տիկին ԳԱՄՊԱՐԵԱՆ - ՊՐԻՔՕ
կը ներկայացնէ ֆիլմ մը, զոր պատրաստած է արեւմտեան Հայաստան՝ Անի, Վան, Մուշ, Պիթլիս, Ախթամար:

ՊՏՈՅՏ

Կապ. Խաչի Կռընոպլի վարչութիւնը «Մայրերու տօն»ին առթիւ պտոյտ մը կազմակերպած է իր երեց ընկերուհիներուն համար Շառավի, Մայիս 28-ին, Ուրբաթ օր:

Օթօգառը կը մեկնի 9.30-ին:
Ճաշերու մասնակցութիւն 50 Ֆ.:
Հեռաձայնել.- 44 - 45 - 27 :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Փարիզաբնակ մանուկներուն արձանագրութիւններուն համար, դիմել Տիկին Լ. Ֆորլանի.-
Հեռաձայն՝ 254 - 81 – 79

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
ՄԱՅԻՍ
27
JEUDI
27 MAI
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE - OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.179 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 57e ANNÉE — No 15.179

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

...ՈՐՀ. ՄԽԻԹԵԱՆ համայնավար կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէի լիակատար ...ը քանի մը ընտրութիւններու ձեռնարկեց առջի օր: Ասոնց մէջ, կարեւորագոյնն է՝ Ֆ. Կ. Պ.ի Նախագահ Եուրի Անդրոպովի ընտրութիւնը կուսակցութեան որպէս քարտուղար, Սուսլովի թափուր աթոռը գրաւելու համար:

...ԵՐՈՒԹԻ ֆրանսական դեսպանատունը փակ մնաց, Երեքշաբթի օր, ի նշան ...ի, մինչ 635 ֆրանսացի զինուորներ Լիբանան մեկնեցան զօրացնելու համար ...-ի ուժերը, երկրին հարաւը: Այս ...թիւ, անկախ քրիստոնեաներու պատ...ը՝ Ռէմոն Էտտէ, որ հինգ տարի ...Փարիզ կ'ապրի իր «աքսորը», հեռա...մը ղրկած է Նախագահ Միթերանի, ...ր կ'ըսէ.- «Բառերը չեն բաւեր արտա...յտելու համար նողկանքը, զոր կը ըղ...անք որքան վատ, նոյնքան զարշելի այս ...ռիրին դիմաց, եւ որու զոհ են Ֆրանսա ...ւ Լիբանան միացած դժբախտութեան ...էջ: Ցորչափ Իսրայէլ դրաւէ Հարաւ - Լիբանանը, արհամարհելով զինադադա - ...րի պայմանագրութիւնը (1949-ի) եւ Ապահովութեան Խորհուրդի բանաձեւերը (1978), ցորչափ Ասատի Սուրիան Լիբանանը նկատէ նուաճուած երկիր մը, ստուերական զաւառ մը միայն ի'ր իշխանութենէն կախում ունեցող, ցորչափ մեծ ...ազմրդապետութիւնները չարունակեն ...տարբեր մնալ Լիբանանի կանխամտածուած սպանութեան առջեւ, մահը, քանդումը եւ ամէն տեսակի դաւերը կը շարունակուին»:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ մասին յօդուածաշարք մը ...ած էր հրատարակել Լը Մաթէն, Մայիս 24-ին եւ որու երրորդը (Մայիս 26ին) կը վերաբերի ահաբեկչութեան: Յօդուածագիրը՝ Կրավէց հարցազրոյց մը կը ներկայացնէ, խօսակիցի մը հետ, որու անունը չի տար, բայց կը ներկայացնէ այսպէս.- «Մարդը, որ կը խօսի, այս Մայիսի սկիզբը, Պէյրութի մէջ, տեսակ մը նախկին ռազմիկ է: Լիբանանցի ծայրայեղ - ձախ գործիչ, «աշխատած է» պաղեստինեան զանազան շարժումներու հետ: Աւելին ըսել, անկարելի է»: Ան, երբ, հարց կը տրուի թէ ո՞ւր կը վերջանայ «ազնիւ» ահաբեկչութիւնը եւ ուր կը սկսի «գործածուած» (մանիփիւլէ) ահաբեկչութիւնը, կը պատասխանէ.- «Կը խորհիմ թէ միշտ գործածում, գրգռութիւն, կասկածելի գործողութիւններ եղած են»: Ապա, աւելի մանրամասն կը խօսի պաղեստինեան զանազան շարժումներու եւ ահաբեկչական զանազան աղբիւրներու մասին, կ'ակնարկէ նաեւ ԱՍԱԼԱ-ի:

ԱՐԺԱՆԹԻՆ Ապահովութեան Խորհուրդին դիմեց Երեքշաբթի օր, հրադադար մը ուզելով, բանակցութեանց համար:

ՍԻԹՐՈՅԷՆԻ 20 - 25 հազար բանուորներ, գլուխն ունենալով տնօրէնութիւնը, յոյց մը ըրին պաշտպանելու համար աշխատելու ազատութիւնը: Ծանօթ է, որ շաբաթներէ ի վեր գործադուլը անշարժութեան մատնած է քանի մը ընկերութիւն, մինչ բանուորներէն ոմանք, որոնք գործադուլին դէմ են, չեն կրնար աշխատիլ բանթողներու արգելքին պատճառով: Աշխատաւորներէն մէկն էր, Փորթուկալցի մը, որ առջի օր սրտի տագնապի մը զոհ գնաց եւ քննութիւն ալ բացուած է: Երեքշաբթի օրուան ցոյցը կազմակերպուած էր պայքարելու համար «Սէ - Ժէ - Թէ-ի սպառնալիքներուն եւ բռնութեանց դէմ»:

ԹՈՒՐՔ ՄԱՄՈՒԼ

«ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆԸ»

Այ խորագրին տակ է, որ *Սոն Հավատիսի* մէջ, Թէֆին էրէր կը ծաղկէ Ֆրանսայի բարեկամութիւնը: Բաւական *խմխու* ալ ունի այս քրոնիկագիրը, որ նախ կը յիշեցնէ Ֆրանսայի թէ՝ եթէ իր հողերը վտանգուին Մէհմէտճիկը կեանքը պիտի զոհէ անոնց պաշտպանութեան համար (Օթան, Օթան...) ապա, կը ճշդէ ինչ կը վերաբերի հայկ. հողերուն՝ «մեր արեւելեան նահանգները, *ուր հատ մը խեկ Հայ մարդ չէ մնացած*», et pour cause պիտի ըսէր փրանսացին...:

Ինչպէս մեր խմբագրապետ Ճիհաթ Պապան անցեալ օր (*) իր յօդուածին մէջ կը շեշտէր, Ֆրանսացիներու Փարիզի մէջ, իրականութիւններու հետ ամենափոքր կապ մը իսկ չունեցող Հայկական Ցեղասպանութիւնը խորհրդանշող յուշարձանի մը կառուցումին առիթով, մենք ալ կրնանք, Ատանայի, Մարաշի, Ուրֆայի եւ Կազի Անթէպի մէջ մեծ յուշարձաններ կառուցանել եւ ցոյց տալ Առաջին Աշխարհամարտի օրերուն Ֆրանսացիներու գործած ոճիրները: Նոյնպէս կրնանք հրապարակի մը վրայ աշխարհի ցուցադրել Ֆրանսայի Իսքէնտէրունի մէջ, Թուրք եւ արաբ ժողովուրդին դէմ կատարած խժդժութիւնները:

Զանաքքալէի Մորթօ ծոյին մէջ կրնանք հարիւր մեթր բարձրութեամբ Փարոս մը շինել, որ իր լոյսերը տարածէ ամբողջ Եգէականի վրայ եւ ցոյց տայ թէ Ֆրանսացիները Թուրքիոյ մէջ ինչե՛ր ըրած են: Կրնանք կառուցանել նաեւ Ֆրանսացի մառեշալ տ'Էսփէրէի ձիու վրայ նստած մէկ արձանը, ցոյց տալու համար թէ ան Թուրք զինուորներուն քառասմբակ խոյս տուած է ետեւը նայելով»:

Շատ զարմանալի երեւոյթ մըն է տեսնել թէ Ֆրանսան, որ դարերով Մայրագոյն Արեւելքէն մինչեւ Ափրիկէ երկարող իր գաղթավայրերուն մէջ հազարաւոր ոճիրներ գործած է, առանց իր պատմութեան աչք մը նետելու, հայկական սուտերէ կը տարուի եւ թշնամութիւն կը մշակէ Թուրքերու դէմ:

Շատ մը Ֆրանսացիներու կողմէ ալ քաջալերութիւն տեսնող Հայկական Միութիւններու Ա. Աշխարհամարտին Թուրքերու դէմ պայքարի ընթացքին կատարուած փոխադարձութիւնները եթէ յանցանք նկատուին, աշխարհի վրայ կարելի չէ ցոյց տալ որեւէ պետութիւն, որ գործած չըլլայ այդ յանցանքը: Ա. Համաշխարհային պատերազմի օրերուն մեր երկրին Արեւելեան եւ Հարաւ Արեւելեան շրջանները ոչ միայն Հայոց, այլ նաեւ Ռուսերու, Անգլիացիներու եւ Ֆրանսացիներու ալ յարձակումներուն ենթարկըւեցան: Անոնց բոլորին ալ փոխադարձած է մեր փառապանծ բանակը: Ուրեմն, ինչո՞ւ համար այդ բոլորին խօսքը չըլլար եւ միայն Հայերը խնդրոյ նիւթ կը դառնան: Անհասկնալի կը մնայ այս պարագան:

×

Մենք ՕԹԱՆ-ի կազմակերպութեան մէջ Ֆրանսացիներու հետ դաշնակից ենք: Բ. Համաշխարհային պատերազմէն առաջ ալ Ֆրանսացիներու եւ Անգլիացիներու հետ համաձայնութիւններ կնքած էինք:

Ի՞նչ է ՕԹԱՆ-ի նպատակը: Պահել գոյութիւն ունեցող կացութիւնը եւ պահպանել անդամ երկիրներու հողային ամբողջութիւնը: Կարճ խօսքով, ՕԹԱՆ-ի համաձայնութեան մէջ Թուրքիա Ֆրանսայի, իսկ Ֆրանսա Թուրքիոյ հողային ամբողջութիւնը պաշտպանելու պարտաւոր են: Թուրքիա եթէ արեւելքէ յարձակումի մը ենթարկուի ու եթէ հարկ ըլլայ Ֆրանսացի զինուորներ ալ պիտի մտնեն յարձակումը կանխելու համար:

Նոյնպէս, երբ Ֆրանսական հողերը յարձակումի մը ենթարկուին Մէհմէտճիքը իր կեանքը պիտի զոհէ այդ յարձակումը կեցնելու համար: Մենք այսպէս կը հասկնանք ՕԹԱՆ-ի գոյութիւնը եւ այդպէս գիտենք:

Այս ո՞ր Ֆրանսան է որ Հայերու հրամցնելու ջանք կը թափէ մեր արեւելեան նահանգները, ուր հատ մը իսկ Հայ մարդ չէ մնացած: Նոյնպէս հայ ահաբեկիչներու ի նպաստ քարոզչութիւններու կը դիմէ, անոնց Թուրքերու դէմ կատարած յարձակումները կը գովէ իր ձայնասփիւռներու եւ հեռատեսիլներու հաղորդումներուն մէջ:

ՕԹԱՆ-ի մէջ, այսպիսի բարեկամութիւն մը, այսպիսի դաշնակցութիւն մը լսուած բան չէ...:

×

Հարկ է որ այլեւս Թուրքիոյ Արտաքին Գործոցը այս խնդիրը ՕԹԱՆ-ի ժողովներուն տանի եւ օրակարգի նիւթ դարձնէ: Մէհմէթճիքը պէտք է գիտնայ, որ բարեկա՞մն է, թէ թշնամին Ֆրանսան, որուն հաշւոյն վաղը հաւանաբար պիտի տռիպուի պատերազմիլ:

Իսկ երկրորդ պարագան ալ, ինչպէս կը յիշէ նաեւ յարգելի Ճիհաթ Պապան, Թուրքիոյ դէմ անոնց կատարած ամէն տեսակ շարժումի, նոյն ձեւով պէտք է փոխադարձենք: Հակառակ պարագային մեր գլուխը Ֆրանսացիներու այս փորձանքէն չի փրկուիր: Ֆրանսայի մէջ վեց նահատակ տուած ենք ու տակաւին մէկ հատին հեղինակը կարելի չէ եղած ձեռք անցընել: Ո՛չ թէ կարելի չըլլար գտնել, այլ հետապնդումներուն անհրաժեշտ կարեւորութիւնը չի տրուիր:

Պարտաւոր ենք մեր բարեկամները եւ թշնամիները լաւ ճանչնալ: Այս անտարբերութեան երեսէն է որ մինչեւ այսօր շատ մը բաներ կորսնցուցինք:

(*) Տես՝ «Յառաջ» Մայիս 11

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԵՆՔ ԵՒ ՄԵՐ ՀԱՆԴԵՐՁԱՐԱՆԸ

Երեւակայեցէք կնոջ մը հանդերձարանը, որ անբնականօրէն ճոխ է իր տեսակին մէջ: Օրուան բոլոր ժամերու յարմարագոյն ու գեղեցկագոյն շրջազգեստները կախուած են հոն քով քովի, գոյնզգոյն, բարձրորակ կտաւէ, բարձր կարուձեւ տեսած: Իւրաքանչիւրին քով խնամեալ ու ճաշակաւոր կերպով դրուած են նաեւ կօշիկը, պայուսակը, գլխարկը կամ օգնական ինչ ինչ զարդեղէններ: Հանդերձարանին տիրուհին կրնայ ամբողջ աշխարհի մը գլխու պտոյտ պատճառել, եթէ գիտնայ ճաշակով, գիտութեամբ ու վայելչօրէն գործածել զանոնք: Ամբողջ աշխարհ մը կրնայ հիանալ անոր գեղեցկութեան ու ճոխութեան վրայ:

Բայց ի՞նչ կը պատահի եթէ այդ կինը, մէկդի դրած իր այնքան ճոխ հանդերձարանը, ամէն օր պտըտի ամենահասարակ նոյն քուրջի կտորին մէջ, յաճախ բոպիկ, անխնամ, տալով գլուխ - գործոց նմոյշները անճաշակութեան ու անհոգութեան:

Մենք աւաղաւոր այդ անճաշակ ու անհոգ կինն ենք մեր լեզուին, մեր սքանչելի ու անօրինակ լեզուին նկատմամբ: Ի՛նչեր չունինք մեր հանդերձարանին մէջ, ի՛նչեր չեն պահուած անոր իւրաքանչիւր պահարանին, իւրաքանչիւր գզրոցին մէջ: Բայց յարգը չենք գիտեր այդ գանձերուն, չենք գործածեր, թերեւս լուր անգամ չունինք անոնց գոյութենէն: Եւ բոլոր այդ գանձերը, որոնք ուրիշի մը բերնին ջուրը պիտի հոսեցնէին, որոնք ուրիշի մը այնքան նախանձը պիտի գրգռէին, մեր կողմէ լքուած են փտումի: Ձգած ենք որ փոշին նստի այդ գեղեցկութիւններուն վրայ, մլուկները ուտեն զանոնք, օրէ օր տժգունին ու նորաձեւութենէ իյնան: Մեզի համար չափի վրայ կարուած այդ գանձերը ձգած ենք, եւ ամէն օր կը ջանանք պճնուիլ ուրիշներու համար շինուածով: Այդ ուրիշինը մեզի կը յարմարի՞, հանգիստ կ'ըլլա՞նք անոր մէջ, այդ ուրիշի համար պատրաստուածին մէջ մեր մարմինը չի՞ լոզար, ծիծաղելի չե՞նք թուիր, այս մասին չենք իսկ մտածեր: Եւ երբ պատահմամբ օր մըն ալ կը տեսնենք որ մեզմէ մէկը զուրգուրացեր է իր հարազատ տարազին վրայ, հագեր է զայն լրիւ, ու զայն մեր մէջ կը պտըտցնէ ամբողջ չքեղութեամբ, անհաղորդ կը մնանք, նոյնիսկ կը խնդանք անոր վրայ, չենք կրնար տեսնել հոնկէ ճառագայթող գեղեցկութիւնը, չենք նախանձիր, չենք ուզեր տիրանալ անոր, զմեզ օտար կը նկատենք աւելին:

×

Եւ անշուշտ այսպէս է որ կը մեռնի լեզուն: Լեզուն կը մեռնի չգործածուելով, հանդերձարանին մէջ մոռցուելով, մլուկին կողմէ ուտուելով...:

×

Աւելի քան երեսունըհինգ տարիէ ի վեր կը գրեմ: Այն օրէն սկսեալ երբ գրիչը վերցուցի ու ելայ ընթերցողներու դիմաց, ջանացի հասկնալի ըլլալ, պարզ լեզու գործածել, ընթերցողը չտառապեցնել անծանօթ ու անհասկնալի բառերու շարայարումի մը մէջ: Այս կերպով ալ թերեւս չկրցայ լաւագոյնս ծառայել իմ Մեծասքանչիս, չկրցայ զայն շողշողացնել իր ամբողջ չքեղութեան մէջ, բայց յօժարեցայ այդքանին: Ու այսպէս 30 տարի գրիչ շարժելէ վերջ, միշտ աւելի հասկնալի դառնալու ճիգ վատնելէ վերջ, օր մըն ալ ընթերցող մը ինծի ըսաւ.

- Ձենք հասկնար, գրածդ չենք հասկնար:

- Ի՞նչը չես հասկնար, հարցուցի, նի՞ւթը, թէ լեզուն:

- Լեզուն:

- Ի՞նչպէս կ'ըլլայ: Լեզուն, զոր կը գործածեմ, շատ պարզ է, շատ ընթացիկ ու գործածական բառերէ կազմուած է: Ինչո՞ւ չհասկնաս:

- Դո՛ւն այդպէս կը կարծես, շարունակեց խօսակիցս:

Յետոյ վերցուց յօդուածներէս մէկը եւ բառ մը ցոյց տուաւ ըստ բախտի:

- Ահա, ըսաւ, ակնկալել: Ի՞նչ ըսել է ակնկալել:

Զարմացայ: Քիչ շատ հայերէն կարդացող մէկը կրնա՞յ չգիտնալ ակնկալել բառը:

- Ակնկալելը չե՞ս գիտեր, ըսի, սպասել կը նշանակէ:

- Ուրեմն ինչո՞ւ սպասել չես գրեր, ըսաւ խօսակիցս ու յօդուածը անդին նետեց:

×

Այդ օրէն ի վեր ես յաճախ կը հարցնեմ ինծի: Երբ մեր լեզուն այսքան օտար, այսքան անհասկնալի ու խորթ դառնալ սկսած է մեր շուրջիններուն, մեր Սփիւռքահայ խեղճ գրականութեան ապագայէն այլեւս ի՞նչ կարելի է ակնկա ... ներողութի՛ւն, սպասել...:

Ռ. Հ. (*)

(*) «ՅԱՌԱՋ».- Այս շարքին արտատրպման սկզբնական շրջանին (1981, Հոկտեմբեր), բանիցս յիշած էինք նաեւ «Մարմարա»ի անունը, որու խմբագրապետն է՝ Ռ. Հ. (Ռոպէր Հատտէճեան): Ըստ երեւոյթին, ատենին այս կէտը ուշադրութիւնը չէր գրաւած մեր ընթերցողներուն, որոնք, այժմ, իրենց գնահատանքին կը կցեն հարցում մը,-ո՞վ է»...

ԿԱՄՍԱՐԱԿԱՆ ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ

ԱՅՆՊԷՍ ԻՆՉՊԷՍ ՃԱՆՉՑԱԾ ԵՄ ԶԻՆՔ

Դժուար թէ գտնել եկեղեցական մը, որուն կեանքը նկատուած ըլլայ միաժամանակ՝ այնքան պարզ՝ որքան կնճռոտ, այնքան մաքրակենցաղ՝ որքան պղտոր, այնքան համահայկական՝ որքան կուսակցական, այնքան աստուածանուէր՝ որքան ազգանուէր, այնքան մտաւորական՝ որքան գործնական, այնքան հեռատես՝ որքան միամիտ, այնքան ողջամիտ՝ որքան անխոհեմ, այնքան հանրածանօթ՝ որքան անծանօթ, այնքան սիրուած՝ որքան ատուած:

Եթէ կար այդպէս նկատուած մէկը, այդ ալ Կամսարական Գերյարգելին էր, որուն մահուան տարելիցն է այսօր, Մայիս 10 :

Եկեղեցականներու - եւ ընդհանրապէս բոլոր մարդոց - մեծամասնութիւնը կ'ապրի ու կը գործէ ըստ իր տեսածին ու սորվածին: Իր կոչումին, իր խաչալնեբուն իրագործման կը ձգտի, իրեն յանձնըւած հոգիներուն կը ծառայէ, սովորական ուղիներէ ընթանալով:

Եկեղեցականներ ալ կան փոքրաթիւ, որոնք կը շեղին այդ ընդհանրական ճամբաներէն ու կը գործեն իւրայատուկ ուղիներով, իրենց ծառայութիւնը կը մատուցանեն այնպիսի յանդգնութեամբ ու անսովոր եղանակով, որ յաճախ դայթակղութիւն իսկ կը պատճառեն սովորական ճամբով ընթացողներուն:

Այս երկրորդ դասակարգին կը պատկանի Յովհաննէս Ծ. Վ. Կամսարական:

Սակայն, այս բոլորէն առաջ եւ այս բոլորէն վեր, զինք մօտէն ու խորապէս ճանչցողներուն համար, անվիճելի է թէ՝ ընտիր մարդ էր Կամսարական Գերյարգելին, հոգելից եկեղեցական, նուիրեալ կրթական մշակ եւ ազգանուէր Հայ:

Ընտիր մարդ էր Կամսարական Գերյարգելին՝ իր համեստ ու խոնարհ նկարագրով, իր ազնուատ ու անչահախնդիր ապրելակերպով, իր փափկանկատ ու եղբայրասէր բնաւորութեամբ, իր անկեղծ ու սրտոտ բարեկամութեամբ, իր պարզ ու վճիտ կեանքով:

Հոգելից եկեղեցական էր ան՝ հաւատարմօրէն ապրուած իր հոգեւոր ներքին կեանքով, իր խոր հաւատքով եւ անսասան սիրով հանդէպ Յիսուսին, որուն հանդէպ իր մեծ սէրը հաստատելով աւանդած է իր հոգին: Հոգեւոր առաջնորդն էր ան, որ իր ամէնօրեայ աղօթքներով եւ հոգեւոր գիրքերու ընթերցումով՝ Աստուծոյ հանդէպ վստահութիւնն ու սէրը օրէ օր աւելի արծարծելէ յետոյ, զայն ուրիշներու եւս կը փոխանցէր: Յատկապէս նախանձախնդիր էր հոգիներու փրկութեան, եռանդուն ու քաջ հովիւ՝ հանդէպ իրեն յանձնուած հոգիներուն նկատմամբ: Ուր որ ալ պաշտօնավարեց, հոն թողուց անձնուրաց ու անխոնջ եկեղեցականի մը բարի յիշատակը:

Իր վաստակաշատ կրթական մշակի հանգամանքին մասին կը վկայեն բազմահարիւր իր աշակերտները՝ ցրուած աշխարհի չորս կողմը, Յունաստանէն մինչեւ Գանատա, եւ Հայաստանէն մինչեւ Արժանթին: Բոլորն ալ օրհնութեամբ կը յիշեն անոր անունը, հոգ չէ թէ խըստապահանջ եղած ըլլայ ան՝ որպէս դաստիարակ: Ուր որ ալ գտնուած է, դըպրոցը, իր աչքին բիբը նկատած է եկեղեցւոյ կողքին, որովհետեւ հաւատացած էր թէ առանց դպրոցի կարելի չէ մեր ժողովուրդը Աստուծոյ եւ հայութեան կապել: Դժուար թէ կարելի ըլլայ գրել յատկապէս յունահայոց կրթական ու մշակութային կազմակերպութիւններուն մասին, առանց վեր առնելու Կամսարական Գերյարգելիին կենսական անուրանալի վաստակն ու արժանիքը:

Հուսկ, իր ազգանուէր Հայ ըլլալը, Կամսարական Գերյարգելին իր կեանքով ու գործով փաստած է, 1919-էն սկսեալ երբ նորօծ վարդապետ, ջարդերու հետեւանքով դեռ մնացող հայկական գաւառներէն, հայ որբեր հաւաքելու սրբազան գործին ձեռնարկած է: Ասկէ զատ, կենդանի ապացոյց մը եղած է ան, անոնց դէմ, որոնք հայ կաթողիկէները որպէս անհարազատ հայ կը փորձէին ներկայացնել: Կամսարական Գերյարգելիին հայրենասիրութիւնը այնքան յստակ ու բացայայտ էր, այնքան չեշտուած ու զօրծունեայ, որ ոմանք մոլեռանդ իսկ նկատած են զինք: Իր սրտին մէջ Աստուծոյ սէրը եւ իր ժողովուրդին ու հայրենիքին սէրը՝ միացած, անբաժան էին: Անխառն էր իր սէրը հանդէպ Յիսուսի եւ մաքուր՝ իր հայրենասիրութիւնը:

Այս զոյգ սէրերն է որ յաջողած է ջամբել իր աշակերտներուն եւ իրեն յանձնուած հոգիներուն:

Ահա թէ ինչպէս ճանչցած եմ զինք:

Յարգանք իր բարի յիշատակին:

ՆՇԱՆ Ծ. ՎՐԴ. ՔԻՀԻԵԱՆ

Սան Փաւլօ, Մայիս 10, 1982

ՈԳԵԿՈՉՈՒՄ

Աւետիս Մեսումեանցի

Ֆրանսահայ Մշակութային Միութեան, ԺԱՖ-ի եւ Նոր - Սոռպոնի համալսարանի մշակութային կոմիտէի նախաձեռնութեամբ Մեսումենցի նուիրուած հանդիսութիւն մը տեղի ունեցաւ, Մայիս 16ին, Սոռպոնի մեծ ամփիթատրոնին մէջ:

Ժամը 17-ը քիչ անց էր, որ սկսաւ հանդիսութիւնը, զոր բացաւ Անդրանիկ Պուզուրլեան: Ոգեկոչեց ողբացեալ երաժիշտը, կենսագրականը, գործերը եւ ընդհ. գործունէութիւնը, ապա Սեպուհ Աբգարեան (Կիպրոսէն) իր կարգին, խօսեցաւ Մեսումենցի մասին, թուելով անոր զանազան արժանիքները՝ տարբեր ճիւղերու մէջ, ինչպէս՝ երաժշտութիւն, գրականութիւն, բանաստեղծութիւն եւլն.: Արտասանեց նաեւ Մեսումենցի մէկ կտորը նուիրուած Կոմիտասի: Փորձ մը եղաւ լսել տալու հարցազրոյցը, որ Նոթր – Վուա թերթը կատարած էր երգահանին հետ, բայց այնքան անհասկնալի էր, դժբախտաբար, որ մնաց փորձի իր սահմանին մէջ:

Յայտագիրը կը վարէր Օր. Հերմինէ Թաթիկեան, որ յայտնեց թէ նախատեսուած ծրագրէն կը բացակային երկու արուեստագէտներ՝ Անարէ Օվլինեի (Ջութակահար) եւ Լին Տուրեան (երգ): Աննա Գարագայա (սոփրանօ) իր անոյշ ձայնով երգեց Բալենին եւ Ազօրեպան:

Բեմ ելաւ Աստղիկ Տէտէեան (սոփրանօ), որու կ'ընկերանար տաղանդաւոր դաշնակահար մը՝ Աւօ Գույումճեան (իդէպ, այս արուեստագէտը, որքան գիտենք Վիեննայէն յատուկ եկած էր, ինչ որ միայն ընկերանալու համար քիչ մը երկար ճամբորդութիւն մը կը թուի): Տիկին Տէտէեան յաջողապէս երգեց՝ Արեւի ծագն է անոյշ, Ուղտապանի երգ եւՏուն արի':

Կարգը եկած էր Ռոմանի գործիական խումբին, զոր կը ղեկավարէ Ալեքսանդր Սիրանոսեան: Կարճ յառաջաբանով մը, խօսեցաւ Մեսումենցի կտորներուն մասին, մէկը՝ ձօնուած իր խումբին եւ որու առաջին ունկնդրութիւնն էր ու բացատրեց նաեւ, առանց սակայն համոզիչ տուեալներու, թէ ինչո՛ւ Մեսումենցէն զատ պիտի նուագէ նաեւ Մոցարթէն եւ Կոմիտասէն:

Մեսումենցի Ա. եւ Բ. Նայիրեան սիւքները շատ ներդաշնակ եւ հաճելի կտորներ են, որոնք գրեթէ յայտնութիւն մը եղան: Պահելով հայկական ներշնչումը, կտորները ունէին երաժշտական շատ յաջող կառոյց եւ ոճակ: Արդարօրէն արժանացան կրկնութեան: Ապա, խումբը նուագեց Մոցարթի Տիվերթիսըմանը եւ Կոմիտաս - Ասլամազեանի Մանրանկարները: Ա. Սիրանոսեան միշտ տեղի տալով ծափահարութեանց, բաւական երկարեց իր յայտագիրը եւ դժուար հետեւցաւ բեմէն, ինչ որ պատճառ եղաւ, որ յաջորդողները չկարենան իրենք ալ պիտեր ընել, հակառակ ժողովուրդին փափաքին, ժամանակի սահմանափակման պատճառով:

Յայտագրին երկրորդ մասը բացաւ «Անի» երգչախումբը, նուագի ընկերակցութեամբ եւ Հրանդ Աճէմեանի ղեկավարութեան ներքեւ: Խումբը երգեց Քո-բանի եւ Լոր մը Թռաւ եւ հազիւ կրցաւ մէկ պիս տեղաւորել, քանի յայտագիրը վարողը անմիջապէս արգելք հանդիսացաւ (միշտ ժամանակի սահմանափակման պատճառաւ), առաջարկելով ներկաներուն, որ եթէ կը փափաքին երգչախումբը լսել, կրնան ուրիշ առիթներու գիմել: «Անի» երգչախումբը, հակառակ իր ղեկավարին ձեռնհասութեան եւ բծախնդրութեան, կը տառապի ձայներու պակասէ, մանաւանդ առնական, այս անգամ սակայն, Սոռպոնի սրահին արձագանգումը մեծապէս նպաստեց, ճոխ երգչախումբի մը տպաւորութիւնը թողլով:

Շաքէ Պէնկեան յաջողապէս երգեց Մեսումենցի երկու երգեր՝ յետ Մահու եւ Մայրական, տաք շունչով եւ ապրումով:

Էլիա եւ Արթօ Փեհլիվանեան իրենց ծանօթ եւ գնահատուած տաղանդով նուագեցին (քանոն եւ դհոլ) Մշեցիներու հարսնեպարերը:

Թենոր Սեպուհ Աբգարեան երկու երգեր երգեց Մեսումենցէ, ապա Նաւասարդ պարախումբը պարեց Մեսումենցի Նուազանքին վրայ պատրաստուած յատուկ բեմապար մը եւ «Անոյշ»ի պարը, միշտ նոյն խանդավառութիւնը ստեղծելով:

Հուսկ՝ Սայաթ - Նովա գործիական խումբը, ղեկավարութեամբ Ժ. Փ. Նէկարարեանի նուագեց հայկ. սիւիթ մը եւ երգչուհի Սիրանոյշ Խուրդաշեան երգեց Սայաթ - Նովայէն:

Հանդիսութեան վերջաւորութեան, բեմ հրաւիրուեցաւ Տիկին Մեսումենց, որու ծաղկեկողով մը նուիրուեցաւ: Բեմ բարձրացած էին նաեւ գեղարուեստական յայտագրին բոլոր մասնակցողները, որոնց մասնաւոր շնորհակալութիւն յայտնեց ողբացեալ երաժշտին Այրին:

Ընդհ. ձեւով գնահատելի ձեռնարկ մը, քանի Սփիւռքի մեր արուեստագէտները մանաւա՛նդ, որոնք շատ աւելի ապերախտ պայմաններու տակ կը ստեղծագործեն, յաճախ չէ որ կը գնահատուին: Կը մնայ սակայն, որ քիչ մը չափի գիտակցութիւն ունենանք եւ մինչեւ Սոռպոնի մեծ ամփիթատրոնը չերթանք ձեռնարկի մը համար, որու լաւագոյն բաւարար էր Սալ Կավօն, շատ ալ աւելի յարմար երաժշտական ունկնդրութիւններու: Գալով «ճոխ»էն անդին, բեռնաւորուած յայտագրին (եւ դեռ երկու հոգի ազնուութիւն ունեցած էին բացակայելու...), կը դժուարանանք քննադատելու քանի որ բնականաբար ճշդուեցաւ թէ յայտագիրը նոյնինքն Մեսումենցն է պատրաստած: Ամէն պարագայի մէջ, ոչինչ կը պակսէր նուազ ծանրաբեռնուած յայտագիր մը ներկայացնելով, զանց առնելով մանաւանդ այլ ներկայացնելու կտորներ, որպէսզի վերջին մասն ալ ժամ առաջ (սրահը պէտք է պարպուէր ժամը 20-ին) վերջացնելու հապճեպը անախորժ տպաւորութիւն մը չթողուր ներկաներուն վրայ:

Ա. Մ.

ԴԱՒՈՅԻ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻ ԶԻՆՔԸ

Գրեց՝ ՏԱՃԱՏ

Ե.- ՓԱԽՍՏԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Մենք վարը խորհուրդի մէջ էինք: Անօթութեան քանի մը օր կարող էինք դիմանալ, կարող էինք փորձել գետինը չեղակի ծակել եւ ուրիշ տեղէ մը դուրս գալ եւ կռուիլ, սպաննուիլ կամ ազատիլ: Բայց կար ուրիշ պարագայ մը. Թուրքեր գիտնալով որ մենք հոն ենք, կարող էին աղբիւրի բերանը խցել, որով անդադար հոսող ջուրը բարձրանալով կրնար խեղդել մեզ մէկ երկու ժամուան մէջ: Ազատիլ անկարելի էր: Ամէն անգամ երբ կը վերյիշեմ մեր անձնատուր ըլլալու պարագան՝ գլխապտոյտ կ'ունենամ: Առանց մէկ հատ գնդակ արձակելու՝ մեզ 12 հոգի՝ չուաններով մէջքերնիս կապած դուրս կը հանեն այդ օրը, իսկ մնացեալներն ալ յաջորդ օրը:

Թուրք սպայի պատմածին համաձայն՝ քաղաքային պաշտօնեաները որոշած են Արամն ու զիս տեղն ու տեղը սպաննել ծեծելով. բայց զինուորականութիւնը կ'արգիլէ: Եւ խսկապէս երբ ոստիկաններ հաստ փայտերով սկսան Արամն ու զիս ծեծել, բարձրաստիճան զինուորական մը թուրը քաշած յարձակեցաւ ոստիկաններու վրայ, սպառնալով զիրենք սատկեցնել, եթէ մէկ մըն ալ մեր վրայ ձեռք բարձրացնեն:

Բժիշկը, Սարգիսն ու միւս ընկերները իրենց թագստոց ջրհորէն անմիջապէս դուրս կ'ելնեն լսելով մեր գլխուն եկածը: Մէկ երկու օր վերջ կ'ընդհարին բազմաթիւ զօրքի հետ եւ չըթան յաջող կերպով ճեղքելով կ'անցնին գաւառ:

Զ.- ԲԱՆՏԻ ՄԷՋ

Հարիւրաւոր զօրքերով շրջապատուած՝ մեզ 12 հոգիս (ցանկի մէջ յիշատակածս առաջին 11 հոգին եւ ես) տարին զինուորական հրամանատարի տունը: Հոն կուսակալն ու զինուորական հրամանատարը հարցաքննեցին Արամն ու զիս: Հրամանատարը շատ լաւ ու սիրալիր վարուեցաւ ինծի հետ եւ խոստացաւ զիս ազատել, եթէ ես մահմետականութիւն ընդունէի, ու զիս ղրկել Պոլիս՝ զինուորական վարժարան: Ես ի հարկէ մերժեցի: Վերջէն մեզ բոլորս մէկտեղ լուսանկարեցին եւ ուղարկեցին բանտ, յատկացնելով մեզ ամէն մէկիս առանձին առանձին խուցեր (փօլիս).- 6 ոտք երկայն, 4 ոտք լայն, 20 ոտք բարձր, առաստաղի մօտ փոքրիկ լուսամուտով, ցեխոտ, ոջլոտ եւ ամէն տեսակ աղտոտութիւններով լեցուն խոր վիրապ մը: Վերջէն, Հայաստանի Հանրապետութեան ընթացքին, երբ տեսայ խսկական խոր վիրապը, երանի՜ տուի Գրիգոր Լուսաւորչին որ նախանձելի վայր մ'ունեցած էր որպէս բանտ քան որ իմինս եղած էր Վանի բանտի մէջ:

Հինգ օր ոչինչ տուին մեզ ուտելու: Յաջորդ օրը երբ խմոր հացը տուին մեզ, ախորժակ չունէինք ուտելու: Որպէս այցելու ունէինք անհաշիւ մուկեր, որոնց կենդանի ընկերակցութենէն կ'ախորժէինք առանձին եղողներս: Ոջիլներու վոհմակները կը վխտային խուցերու մէջ, որով եւ մեր վրայ: Ցեխերու մէջէն գտայ փոքրիկ սանտր մը, որ երեւի ուրիշ բանտարկեալ մը թողած էր: Այդ եղաւ տեսակ մը փրկութիւն ինծի համար: Սրտաքննողները շինուած էին ճիշդ կից մեր խուցերուն, իմինս կը գտնուէր ամէնէն մօտիկը: Եւ ամառուան այդ տաք օրերուն անոնք գարշահոտութիւն եւ հիւանդութիւններ կ'արձակէին:

Տանջանքներ ալ կային, զանազան եւ այլապան: Իրիկուններ ծանր շղթայ կ'անցընէին մեր վիզերէն, ծայրը դրան չեմքի տակէն դուրս պահելով: Հազիւ քնացած՝ մէկ ալ պահապանը ղուրս ծայրը կը քաշէր, արթնցնելով մեզ եւ քաշելով մինչեւ դրան մօտ, ու դարձեալ թողելով մեզ եւ երթալ: Եւ այդպէս բազմիցս գիշերուան ընթացքին: Գիշերները շղթայի հետ միասին մեր բազուկներուն կամ մատներուն կ'անցընէին ձեռնակապեր եւ մատնակապեր (քալափչա): Այս վերջինները տարապայմանելի էին, այնչափ կը սեղմէին որ գիշերները յաճախ կ'ուշաթափուէինք: Առտուները երբ մեր մատները կ'ազատէին, խոր վէրքեր բացուած կը մնային անոնց վրայ: Ծեծեր՝ զանազան տեսակի, ապտակել, կանանչ դալար ճիւղերով ծեծ, հաստ փայտով ծեծ, աքացիով հարուածել եւ այլն: Մեր արհամարհանքն եւ լուռ մնալը աւելի կը կատաղեցնէր զիրենք: Մէկ ալ աչքերնիս կը բանայինք մեր խուցի մէջ արնաթաթախ, փռուած ցեխի մէջ: Արամի ամբողջ պեխերը քաշեր հաներ էին:

(Շար. 9)

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ 6-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կիրակի, Մայիս 9-ին, հացկերոյթով մը նշուեցաւ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տան բացման 6-րդ տարեդարձը:

Հացկերոյթը սկսաւ Շահան [illegible] Տէլէբեանի սեղանօրհնութեամբ եւ ընթացաւ «Նարեկացի» եւ ապա «Հայկ» նուագախումբերու սիրայօժար եւ հաճելի մասնակցութեամբ, որոնք ժողովրդական եւ հայրենասիրական եղանակներով եւ երգերով ստեղծեցին ջերմ մթնոլորտ:

Մշակոյթի Տան վարչութեան անունով Կարօ Յովսէփեան բացատրեց հանրային գործի մը նուիրականութիւնը իր դժուարութիւններով, քանի հանրային գործը շատ անգամ չափուած, ծրագրուած ու ակնկալուած դէպքերու շղթայ մը չէ: Յաճախ կը բախի խոչընդոտներու: Մշակոյթի Տունը այս վեց տարիներու ընթացքին, անցաւ զանազան փուլերէ, արձանագրեց յաջողութիւններ, անցաւ յուսախաբութիւններ: Բայց, ա[illegible] Կարօ Յովսէփեան, Մշակոյթի Տունը յաղթահարելու համար ամէն տեսակի դժուարութիւններ կամ խոչընդոտներ՝ միշտ կրթնած է ժողովուրդին վըրայ, համեստ եւ պարզ ժողովուրդին վըրայ: Իր բազուկը ժողովուրդն է՝ որ դըրեց, կանգնեցուց այս շէնքը իր համեստ միջոցներով որու այժմ, բնականօրէն կը պատկանի: Այն ինչ որ ժողովուրդը կը բարձրացնէ իր ճիգերով, իր սրտով եւ հոգիով՝ անխորտակելի է: Կարօ Յովսէփեան, եզրակացնելով ըսաւ. «Մշակոյթի Տունը ինքնանպատակ ձեռնարկ մը չէ: Ընկերութեան գումար մը չէ, ակումբ չէ, այլ՝ եղած է ծառայելու ժողովուրդին մեծով թէ պզտիկով՝ որպէս ազգապահպանման ամուր օրրան, որպէս Հայ Դատի յենարան»:

Կարօ Փոլատեան, որու, ուրախ ենք ըսելու, թէ առողջական վիճակը բարելաւուած է, յայտնեց իր գոհունակութիւնը դարձեալ Մարսէյլի գաղութին մէջ գտնուելուն, գաղութ մը որ, ըսաւ, «կը սիրեմ եւ լաւագոյններէն մին է Սփիւռքի մէջ», բաժակ բարձրացուց անոր բարգաւաճման՝ որպէսզի միշտ այս նախանձախնդրութեամբ շարունակէ գործել եւ պահել իր ազգ. հաստատութիւնները:

Արշամ Պապայեան յայտնեց իր ուրախութիւնը ներկայ գտնուելուն Մշակոյթի Տան 6-րդ տարեդարձի այս ձեռնարկին, [illegible] կատարուած աշխատանքը, գնահատելով յատկապէս անցեալ տարուան Հայկ. ճարտարապետութեան նըւիրուած բացառիկ եւ փայլուն ցուցահանդէսը, ու ապա տուաւ տեղեկութիւններ նորաստեղծ Արամ Խաչատրեան հիմնարկութեան շուրջ, որուն հիմնադիր անդամներէն մին է: Արամ Խաչատրեան հիմնարկութեան վրայ պիտի անդրադառնանք, ի մօտոյ առանձին յօդուածով մը:

Խաչիկ Երլմազեան, խմբավար Սահակ-Մեսրոպ երգչախումբին եւ Ժիւլիէթ Երլմազեան՝ դաշնակահարուհի եւ խմբավար Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ երգչախումբին, իրենց մեներգներով եւ զուգերգներով առաւել եւս շէնցուցին մթնոլորտը: Զոյգ մը, որ գաղութէն ներս կը բերէ գեղարուեստական նոր շունչ մը:

Մշակոյթի Տան «Անի» պարախումբը, որ ելոյթէ-ելոյթ կ'արձանագրէ զգալի յառաջդիմութիւններ, ներկայացուց գեղարուեստական շատ հաճելի յայտագիր մը՝ հայկ. պարերու փունջով մը: Պարախումբին ղեկավարն է Եւա Արզումանեան-Պալապանեան եւ պարախումբին ընկերացաւ «Նարեկացի» նուագախումբը՝ Նարեկ Տուրեանի առաջնորդութեամբ:

Ուրախ տրամադրութիւններով է որ ներկաները, միութիւններու ներկայացուցիչները ըրին սրտաբուխ նուէրներ՝ որոնց գումարը հասաւ երեսուն երկու հազար ֆրանքի (նուիրատուներու ցանկը կուտանք առանձին):

Հացկերոյթը վերջացաւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ, շուրջպարերով եւ խմբական երգերով:

Գնահատանքի եւ շնորհակալութեան խօսքերու արժանի են Մշակոյթի Տան Տիկնանց Միութեան նուիրեալ անդամուհիները, որոնք ջանք չէին խնայած հացկերոյթի յաջողութեան համար:

×

Օգտուելով այս թղթակցութենէն, յայտնենք որ Մարսէյլի Հայ Մշակոյթի Տունը կը կազմակերպէ բացառիկ ցուցահանդէս մը, Յունիս 3-էն 14, Մարսէյլի՝ Chambre de Commerce et d'Industrie-ի սրահին մէջ՝ նուիրուած «Հայկական Արուեստին, խաչքար եւ մանրանկարչութիւն», մասնակցութեամբ Միլանոյի Հայ Մշակոյթի ուսմանց կեդրոնին, Միլանոյի Հայ Մշակութային Միութեան եւ Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան:

Ահաւասիկ, ձեռնարկ մը եւս, որ պիտի պանծացնէ մեր մշակութային դարաւոր արժէքները, պատիւ բերելով Մարսէյլի հայ գաղութին անխտիր:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՀԱԼԷՊ

Ապրիլեան Եղեռնի 67-րդ տարեդարձը նշուած է զանազան ձեռնարկներով: Այսպէս, Ապրիլ 23 ժամը 14-ին շուրջ հազար աշակերտ - աշակերտուհիներ հաւաքուած են Քարէն Եփփէ Ճեմարանի շրջափակը, ուր գործադրուած է յատուկ պատշաճի յայտագիր մը, բաղկացած արտասանութիւններէ եւ երգերէ: Խօսք առած են Պօղոս Պէսպէքեան (Մխիթարեան վարժարանէն), Լեւոն Գուչեան (Ճեմարանէն) եւ Աստղիկ Քէվուրեան (Կիլիկեան վարժարանէն) շեշտելով պահանջատէրի մեր իրաւունքը եւ պայքարի տոկուն կամքը: Փակման խօսքը արտասանած է Թեմին առաջնորդը՝ Սուրէն Եպիսկ. Գաթարոյեան, նշելով որ «Ապրիլ 24»-ը տարիներէ ի վեր դադրած է հայ ժողովուրդին համար սուգի եւ լացի օր մը ըլլալէ եւ դարձած է Հայ Դատի եւ հայ երիտասարդութեան օր»:

Նոյն օրը, երեկոյեան, Նորականոյց Ս. Աստուածածին Եկեղեցւոյ սրահին մէջ տեղի ունեցած է հանդիսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Ազգ. Առաջնորդարանին եւ մասնակցութեամբ Հալէպի մշակութային միութեանց: Յայտագիրը սկսած է «Զուարթնոց» երգչ.ի քանի մը երգերով, ղեկավարութեամբ Պօղոս Ապաճեանի: Բանախօսած են Յակոբ Աղայեան եւ Կարօ Եւսեփեան, որոնք մեծ Եղեռնը կանխող շրջանին վերլուծումը կատարելով անդրադարձած են Սան Ստեֆանոյի եւ Պեռլինի վեհաժողովներուն, որոնք հայկական հարցին ոչ մէկ լուծում բերին, եւ շեշտած հայ պայքարի ոգիին ծաղկման երեւոյթը, սկսած հայկական կուսակցութիւններու ստեղծումով եւ հայ կեանքէն ներս անոնց ծաւալած գործունէութեամբ: Փակման խօսքը արտասանած է Առաջնորդը:

Ապրիլ 24-ի առաւօտեան, Ազգ. Գերեզմանատան մէջ պատարագած է Սուրէն Եպիսկ. եւ քարոզով մը խօսքը ուղղելով երիտասարդութեան թելադրած է ըլլալ գիտակից ու յարատեւ կերպով պայքարիլ մեր բռնագրաւեալ հողերու ազատագրման տեսլականով:

Ժամը 19-ին, Ս. Քառասնից Մանկանց Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած է ոգեկոչման երեկոյթը, հովանաւորութեամբ հայ երեք յարանուանութեանց հոգեւոր պետերուն: Յայտագիրը վարած է Աստ. Ս. քհնյ. Քէհեաեան: Բացումը կատարած է Վեր. Պարգեւ Արարթեան անդրադառնալով նահատակութեան եւ նահատակներով ապրելու գաղտնիքին: Բանախօսած է Նարեկ արեղայ Ալեէմէզեան (Անթիլիասէն հրաւիրուած), որ կարգ մը խորհրդածութիւններ կատարելէ ետք եզրակացուցած է, թէ «Ապրիլ 24-ը ինքնագիտակից հրաւէր մըն է բոլոր հայ երիտասարդներուն, ուր ալ գտնուին անոնք, իրարու ձեռք երկարելու, իրարմով զօրանալու, միասին պայքարելու եւ միասին տիրանալու մեր իրաւունքներուն»: Գեղարուեստական բաժնին մասնակցած է «Զուարթնոց» երգչախումբը: Փակման խօսքը արտասանած է Գէորգ Արք. Լաջէքեան, շեշտելով թէ «հայ ժողովուրդը միշտ նահատակուած, խաչ կրած եւ Գողգոթա բարձրացած է, բայց այդ բոլորէն ետք յարութիւն առնելով վերստին կեանքը նուաճած է»: Օրհնութեան իր խօսքին մէջ Սուրէն Եպիսկ. շեշտած է, թէ «Ապրիլ 24-ը ժողովներու եւ որոշումներու թղթածրարներէն դուրս եւ մեր պատմութեան փակ էջերէն անդին կեանք է եւ պայքար»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանի «Կիւլպէնկեան» սրահին մէջ, Մայիս 2-ին, բացուած է չինական ձեռագործներու ցուցահանդէս մը, մասնակցութեամբ Սաթօ Հաստատուրեան: Ցուցահանդէսը տեւած է մինչեւ Մայիս 11 եւ նիւթական օգուտը յատկացուած Կիրակնօրեայ Դպրոցներու:

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Թեմական Խորհուրդի ատենապետ Լեւոն Ահարոնեան, իր հօր՝ Անդրէ Ահարոնեանի յիշատակը յաւերժացնելու համար, յանձն առած է իր ընտանեկան պարագաներով Մաճիտիէի շրջանը կառուցանել աշխարհիկ երկրորդական վարժարան մը, որ պիտի կոչուի «Անդրէ Ահարոնեան Օրիորդաց Միջնակարգ Դըպրոց»: Թեմական Խորհուրդը կազմած է ճարտարապետներէ բաղկացած յանձնախումբ մը՝ պատրաստելու համար դըպրոցին յատակագիծը:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 29-ին, տեղի ունեցած է Կիրակնօրեայ Դպրոցներու վկայականներու բաշխման հանդէսը, որուն ներկայ եղած են զոյգ Հայրապետները, Թեմին Առաջնորդը, միաբաններ եւ հոծ բազմութիւն մը: Բացումը կատարած է Արշակ Գալէնտէրեան: Գեղարուեստական յայտագրի գործադրութենէն ետք հուսկ բանքը կատարած է վարիչ-տնօրէնը՝ Սեպուհ վրդ. Սարգիսեան: Փակման իր խօսքին մէջ Առաջնորդը՝ Արամ Եպիսկ. Քէշիշեան, շեշտած է կրօնական դաստիարակութեան կարեւորութիւնը: Օրհնութեան խօսքով Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոս անդրադարձած է Կիրակնօրեայ վարժարաններու դերին ու կարեւորութեան: 72 շրջանաւարտներ ստացած են իրենց վկայականները:

×

ՆՈՐ ՋՈՒՂԱՅԻ «Արարատ» Միութեան սրահին մէջ Մայիս 5-ին, տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը, որու ընթացքին բանախօսած է Յարութիւն Տէր-Մարտիրոսեան եւ ցուցադրուած է Հրայր Գիւլինճեանի դաստիարութիւնը՝ լոյս եւ ձայնի միջոցով:

ՄԵՐ ՆԱԽՆԵԱՑ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ՕՐԷՆՔՆԵՐԷՆ

ԾՆՈՂՔԸ ԼՔՈՂ ԶԱՒԱԿՆԵՐՈՒ ԴԱՏԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Թող անիծեալ ըլլայ այն զաւակը, որ կը լքէ ու կը հեռանայ ծնողքէն այն պատճառով, որ անոնք շատ հաւատացեալ են եւ առաքինի՝ Աստուծոյ վերաբերող գործերու մէջ. կը հեռանայ անոնց աստուածապաշտութեան պատճառով, կ'արհամարհէ զիրենք եւ արժանի յարգանք ու պատիւ չընծայեր անոնց:

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Կիրոս կը հաւատար, որ յաջողած էր իր եւ Խալիլի միջեւ ստեղծել մտերմութիւնը: Գաղափարական եւ հարցերու մտերմութիւնը չէր այնքան կարեւորը որքան զիրենք Սատոյի ձեռքէն ազատած ըլլալու՝ Խալիլին յանդգնութիւնը: Այդ արդէն կնիքն էր իրենց բարեկամութեան: Եւ ինչքա՜ն մարդկային է այդ: Կիրոս առանձնապէս նկատեց, որ կինը, Կիւլլին, արդէն տարուած էր Խալիլով: Անոր ժպիտին ու աչքերուն մէջ հրաւէր մը կար: Սենեքերիմ աւելի շուտ նկատած էր այդ եւ մռայլ էր:

- Բայց մոռցաք Գարափունարի ոստիկանութիւնը, որ որսի շուներու հոտառութիւնն ունի, - խօսեցաւ Խալիլ:

- Այդ մասին ես մտածեր եմ, սիրելի Խալիլ: Նախ, ոստիկանութիւնը բնաւ չի կասկածիր, երբ այդ գործողութիւնը կ'ըլլայ օր ցորեկով եւ երկու ժանտարմներու հսկողութիւնով եւ մանաւանդ հրամանատար Հայտարի արտօնութիւնով: Գարափունարէն դուրս, Մօլլաքէյ տանող ճամբուն ճիշդ եզերքը մարագ մը կայ յարդով լեցուն: Դժուար չէ այդ մարագը կրակի տալ, եւ պիտի տեսնես որ Գարափունարի բնակչութեան կէսէն աւելին սէյիրի ելած է, դիտելու համար հրդեհը: Հոն պիտի վազէ նաեւ ոստիկանութիւնը: Մեծ շէնք է, գիշեր մը անոր պատին տակ քնացեր եմ: Տանիքին վրայ լեցուն աղաւնիներ կ'ապրին: Այդ շէնքը կրնայ 12 ժամ բոց տալ ու այրիլ: Ինչպէս ըսի, առայժմ էն կարեւոր Հայտարի կնիքն է:

Ալին դեռ ձեւ մը գտած չէր. անոր համար այդ կնիքը ճարելը հէքեաթի վիշապներուն հետ կռուի ելլելու պէս դժուար էր: Այդ վիշապներու հետ ունեցած կռուին նորէն օգնութեան հասաւ Կիրոսը:

- Հա, Ալի, եթէ կը կարծես, որ շատ դժուար է ուղղակի կնիքը ճարել, ինծի կը բերես Հայտարի կնիքով մաքուր կնքուած ուեւէ բան, ըլլայ նամակ թէ պայմանագիր: Այն ատեն ես այդ օրինակէն շինել կուտամ կնիք մը, որ սատանան անգամ չգիտնայ տարբերութիւնը: Միայն թէ քանի մը օր պիտի ուշանայ: Ձեռքիս տակ լաւ հայ վարպետներ ունիմ:

Ալին այս խօսքերուն վրայ աւելի թեթեւցաւ: Ան կրնար ճարել կնքուած ուեւէ օրինակ: Հայտարի սեղանին վրայ նոյնիսկ տեսած էր կնքուած թուղթեր:

- Միայն թէ նայէ, որ բերածդ շատ կարեւոր թուղթ չըլլայ, ուրիշ անտեղի կասկածներու տեղի չտալու համար:

Խալիլ նոյնիսկ ուրախ էր, որ այդ պիտի կրնար ընել: Այդ խորհրդակցութեան մէջ որոշեցին, որ Խալիլ պիտի տրամադրէր տասը ջորիներ եւ երեք մարդիկ, իր զինուորներէն, ժանտարմի տարազով ու ձիերով:

- Իսկ եթէ չյաջողեցա՞ւ այս խաղաղ միջոցը... - Նորէն Ալին էր հարցնողը, թէեւ անսահման հաւատք ունէր Կիրոսի ամէն մէկ բառին ու խօսքին վրայ: Ամէն անգամ որ Կիրոսը կը խօսէր, անոր ամէն մէկ բառին ետեւ վտանգ եւ արիւն կը տեսնէր:

- Ի հարկէ այս ըսածներս նախապատրաստական ծրագիրներ են: Իմ այս յոյսերս կապած եմ ուրիշ մէկին հետ, որ կը հաւատամ պիտի մտնէ այս գործին մէջ: Այդ երեւանցի Մալխասն է: Ճիշդ ես տեղէն ճամբայ պիտի ելնամ տեսնելու համար Մալխասը: Եթէ Մալխասը մտնէ էս գործին մէջ, վստահ կրնաք ըլլալ որ յաջողութիւնը ապահով է:

Ահա ուրիշ անուն մըն ալ Ալիին համար աւելի կախարդական քան Կիրոսը: Ալի եւ Խալիլ իրենց ուսանողութեան շրջանին նոյնպէս շատ էին իմացեր երեւանցի Մալխասին մասին: Երկուքն ալ այնքան կարեւոր կը զգային, որ գործ պիտի ունենային թէ՛ Ձէրչի Կիրոսին եւ թէ երեւանցի Մալխասին հետ:

Ալին այլեւս խօսք չունէր ըսելիք ու ըսաւ նոյն հարցումը.

- Ուրեմն դեռ կ'ապրի՞ Մալխասը...

Կիրոս արդէն իր ձեռքին տակ առած էր քրտական նոր շարժման երկու առաջնորդները: Անոնք դուրսի աշխատանք պիտի ընէին: Զինատան մէջ մտնողները պիտի ըլլային հայ տղաքները, Մալխասի գլխաւորութեամբ:

(Շար. 571)

ԼԻՈՆ.- Տէր - Կարապետեան, Թերնանեան եւ Քիւրթիւլ ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ազգականին եւ բարեկամին՝

ՆՇԱՆ ՖԵՐՈՒՃԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 24-ին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ, Մայիս 28-ին, ժամը 14-ին Լիոնի Ս. Յակոբ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Կիյօթիէռի Նոր գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.- Այրի Տիկին Արամ Ակոբոսեան, Տէր եւ Տիկին Ժաք Տէր - Յակոբեան եւ զաւակները՝ Կարապետ եւ Անդրանիկ, Տէր եւ Տիկին Սողոմոն Քեչեան եւ զաւակը, Տիկին Պերճուհի Էլէկեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ ընտանեկան բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծհօր, քենեկալին եւ ազգականին՝

ԱՐԱՄ ԱԿՈԲՈՍԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Մայիս 23-ին, 78 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Ուրբաթ, Մայիս 28, ժամը 10.30-ին Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս - Պետրոս Եկեղեցին, Կոմիտաս փողոց եւ մարմինը կը փոխադրուի Ալֆորվիլի գերեզմանատունը:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Հռիփսիմէ Թորիկեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի, Կիրակի, Մայիս 30, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Եկեղեցին, իր ամուսնոյն՝

ԵԴՈՒԱՐԴ ԹՈՐԻԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Լեւոն Շիրինեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Տիկին Ռոզա Սթաթեան 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին:

CENTRE D'ENSEIGNEMENT U.G.A.B.
SAINTS SAHAK - MESROB
MARSEILLE

339, Avenue du Prado-Eglise Arménienne
Tél.: 77. 84. 70

33, Cours Pierre-Puget — U.G.A.B.
Tél.: 37. 75. 97

COLONIE DE VACANCES

du Jeudi 1er Juillet au Mercredi 21 Juillet
TROIS SEMAINES A ANCELLE
A L'HOTEL DE L'ARCHE
Etablissement de grand confort

— Prix par enfant: Pension complète et transport — 2.100 F.
— Prix spécial: Pour un enfant d'une école arménienne — 1.900 F.

DATE LIMITE D'INSCRIPTION: 10 JUIN
Le nombre des places étant très limité, veuillez vous adresser au plus tôt à:
L'EGLISE SAHAK - MESROB ou U.G.A.B.

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս Կիրակի Հոգեգալուստի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ, մասնակցութեամբ Պոլսոյ Ս. Խաչ Դպրեվանքի նախկին աշակերտներու (Մարսէյլէն եւ Ֆրանսայէն):

Սկիզբ ժամը 8-ին, Պատարագ 10-ին:

Կը պատարագէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊԷՔՃԵԱՆ

ՈՒԽՏԻ ՕՐ
ՔԱՄԲ ՖՐԷՋԻ
Ս. ԿԱՐԱՊԵՏ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 30, Հոգեգալուստին, Ուխտի Օրն է Ս. Կարապետ Եկեղեցւոյ:

Այս առթիւ ՅԱԿՈԲ ԵՊԻՍԿ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ կը մատուցանէ հանդիսաւոր պատարագը եւ կը քարոզէ օրուան խորհուրդի մասին ու կը նախագահէ Ուխտաւորի սեղանին:

Սկիզբ. Ժամերգութեան 9.00
Ս. Պատարագ 10.30:

LA F.R.A. - NOR SEROUND

APPELLE LA COMMUNAUTE ARMENIENNE
A SE MOBILISER ET A REVENDIQUER SES DROITS NATIONAUX
A L'OCCASION DU 64ème ANNIVERSAIRE
DE LA DECLARATION DE L'INDEPENDANCE DE L'ARMENIE

RASSEMBLEMENT

LE VENDREDI, 28 MAI, à 16h.30 précises
PLACE SAINT FARGEAU — Métro: Saint - Fargeau - Paris 20ème

DEFILE

En direction du Cimetière du Père - Lachaise,où sera déposée une gerbe sur la tombe de:

AVÉDIS AHARONIAN

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Քաշանի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ Մայրերու տօնին առթիւ թէյասեղան մը Կիրակի, Յունիս 6-ին, ժամը 15-ին:

Annexe de la Mairie
Salle Avenue Pasteur — Bagneux

գեղարուեստական բաժին: Կը մասնակցի Փեհլիվանեան եղբայրը:

Meubles Ghazarian

4.000 m² de mobiliers présentés en ambiance

Z.I. Vitrolles
à 20km de Marseille
tél. (42) 89.27.47
ouvert le dimanche après-midi

visitez
une des plus belles expositions
de France

"Բացառիկ զեղչ «Յառաջ»ի բաժանորդներուն"

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անդամ - անդամուհիները կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի, Հինգշաբթի, Յունիս 3, ժամը 20.30-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

×

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները Շաբաթ, Մայիս 29, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, Ազգ. Տան դպրոցի սրահը:

Կարեւոր օրակարգ.- Կը խնդրուի բոլոր ընկերուհիներէն ներկայ գտնուիլ:

ALFORTVILLE—PRINTEMPS 82
DU 23 MAI AU 13 JUIN

Festival de Musique

Organisé par:
Les Associations Culturelles d'Alfortville et la Municipalité

Sous la Présidence de:
M. JOSEPH FRANCESCHI
(Maire d'Alfortville — Secrétaire d'Etat à la Solidarité Nationale)

UN PROGRAMME EXCEPTIONNEL
Entre autre:

- Récital GHEORGHE ZAMFIR
Le Jeudi, 27 Mai — à 21h.
en l'Eglise Notre-Dame d'Alfortville
- JOURNEES CREATION:
«DAVID DE SASSOUN»
Création de la M. C. A.
Le Mardi, 1er Juin — à 21h.
Salle Voltaire
- SOIREES MUSIQUES et DANSES POPULAIRES
YERSO chantera «LA TERRE D'ARMENIE»
Le Samedi, 12 Juin — à 21h.
Palais des Sports — Alfortville
- RENCONTRES de CHANT CHORAL
Participation de la Chorale Lussavoritch de l'Eglise Arménienne d'Alfortville
Le Dimanche, 13 Juin — à 16h.
Palais des Sports — Alfortville

Pour tous renseignements:
MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE
9. Rue de Madrid — 94140 Alfortville
Tél.: 376. 55. 89

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

OPERA DE MARSEILLE
VENDREDI, 4 JUIN, A 20H.45

CONCERT DE GALA

AU PROFIT DE LA

Fondation Aram Khatchatourian

SOUS LA PRESIDENCE DE

GASTON DEFFERRE

(Maire de Marseille, Ministre d'Etat, Ministre de l'Intérieur et de la Décentralisation)

L'ORCHESTRE DE L'OPERA DE MARSEILLE

Sous la direction de

JANOS FURST

Avec la participation de

MYRIAM BIRGER (Pianiste) — JEAN TER-MERGUERIAN (Violoniste)

au Programme:

Mascarade	A. KHATCHATOURIAN
Concerto N° 1 pour piano	TCHAIKOVSKI
Concerto en Ré-Majeur pour violon	BEETHOVEN

LOCATION A L'OPERA — A PARTIR DU VENDREDI 28 MAI
LE GALA SERA SUIVI D'UN BANQUET au SOFITEL - VIEUX - PORT
Réservation: Mr. Hagopion — Tél.: (91) 60.07.61 ou 51.31.51

TRANSTOURS

ORGANISE PLUSIEURS VOYAGES POUR L'ANNEE 1982

Spécial ARMENIE

Une semaine en avion à Erevan
et une semaine en CROISIÈRE à bord du LITVA
du 29 JUILLET au 14 AOUT (aller Avion, — retour Bâteau)

29 Juillet: Paris - Moscou par avion — du 30 Juillet au 6 Août EREVAN
7 Août ODESSA — 8 et 9 Août ISTANBUL — 10 Août MYKONOS — 11 Août HERAKLION
12 Août en mer — 13 Août NAPLES — 14 Août TOULON

du 14 au 31 AOUT (Bâteau - Avion)
14 Août TOULON — 15 Août en mer — 16 Août PALERME — 17 Août en mer
18 Août MYKINOS — 19 Août MUDANYA — 20 et 21 Août ISTANBUL
22 Août ODESSA - KICHNIEV — 23 Août KICHNIEV — 24 Août ODESSA - EREVAN
24 au 30 Août EREVAN — 30 Août EREVAN - MOSCOU — 31 Août MOSCOU - PARIS

PRIX PAR PERSONNE (Croisière et Séjour en ARMENIE)
Cabine à 4 personnes (Catégorie 1): 5.990 F.
Cabine à 4 personnes (Catégorie 2): 6.280 F. — Cabine à 2 personnes (Catégorie 4): 7.440 F.

ԱՊԱՀՈՎԵՑԷՔ ՁԵՐ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ 6 ԱՅԼ ԽՈՒՄԲԵՐՈՒՆ

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

(Երթուդարձ Օդանաւով)

«Արմենիա - Հիւրանոց» — Ս. Կարգի Սպասարկութիւն

Օգոստոս 7-21 Քիեւ—Երեւան 4.500 Ֆ. Սեպտեմբեր 4-18 Քիեւ - Երեւան 4.500 Ֆ.

Հոկտեմբեր 4-19 Մոսկուա-Երեւան 4.400Ֆ

Դեկտեմբեր 20 - Յունուար 4 Մոսկուա - Երեւան 4.500 Ֆ.

Մեկնում Մարսէյլէն (երթուդարձ օդանաւով)

Օգոս. 7-20 Մոսկուա—Երեւան 4.750 Ֆ. Սեպտ. 4–17 Մոսկուա-Երեւան 4.750 Ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել՝ Կ. ՈՒՆՃԵԱՆԻ

TRANSTOURS
25, Rue d'Argenteuil — 75001 Paris — Téléphone: 261. 58. 28

ուր կարելի է ներկայանալ ամէն օր, կէսօրէ ետք, ժամը 15 - 18

ՄԱՐՍԷՅԼ.- Դիմել՝ Զ. Ալիքսանեանի
11, Rue du Bassin, Saint Julien — Téléphone: 93. 04. 90 — (42) 83. 31. 55

ՎԱԼԱՆՍ.- Դիմել Ն. Գասպարեանի - 9, Rue Sully

ԼԻՈՆ.- Դիմել՝ Շէմտիքեանի
16, Rue Chardonnet — 69120 Vaulx-en-Velin — Téléphone: 868. 53. 05

ՈՒՐԲԱԹ
ՄԱՅԻՍ
28
VENDREDI
28 MAI
1982

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE NUMERO 2 F. 50

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R.C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.180
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
57e ANNÉE — No 15.180

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԻՄՆԱՔԱՐ ՀԱՅ ՆՈՐ ՊԵՏԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ

=———=———=

Մայիսեան գուպարը 1918-ին, երբեակ ճակատներու վրայ եւ աննկարագրելի հերոսութեամբ, մահուան սեմին հասած ժողովուրդի մը ապրելու վճռակամութիւնը արտայայտեց: Հարուածին հետ՝ ընդհանրացուցիչ, Հայ Պետականութեան հիմնաքարը հանդիսացաւ:

Աննկարագրելի դժուար պայմաններու մէջ, Արարատեան սահմանափակ հրջաչափին ատրիճանական ընդարձակումնե-րով եւ իրաւական հիմունքներով եղաւ Հայաստանի Հանրապետութիւն:

Պատմութեան փաստն է: Անվիճելի եւ անառարկելի, թէ շատ կարճ ժամանակաշրջանի մէջ քաոսի պատկեր պարզող հողամաս մը, յաջորդական վերելքներով, հացով եւ սուրով, նաեւ՝ գրոինքով, հաստատեց ազգային դիմագիծ պարզող Պետականութիւն, իր գրեթէ բոլոր ստորոգելիներով:

Կը բաւէ յիշատակել քանի մը տուեալներ, ցոյց տալու համար, թէ պետականութեան գիծով Հայոց Նոր Վերածնունդը արձանագրուեցաւ այդ Թուականներուն:

1919 Դեկտեմբեր 26-ին Հայերէնը հռչակուեցաւ պետական լեզու: Ցայտուն է բանաձեւումը. Հայաստանի Հանրապետութեան լեզուն հայերէնն է եւ պարտադիր զօրքի եւ բոլոր պետական եւ հասարակական հաստատութիւնների համար: Այլ լեզուների գործածութիւնը պետական ու հասարակական հիմնարկութիւնների մէջ սահմանւում է յատուկ օրէնքով:

Պետական եւ հասարակական հաստատութիւնները պարտաւոր են վեց ամսուայ ընթացքում հայերէնը դարձնել պետական գործավարութեան լեզու»:

1920 Յուլիս 5-ին կառավարութիւնը հաստատեց Հայաստանի քաղաքացիութեան օրինագիծը: Այս մէկն ալ ցայտուն.- Հայաստանի Հանրապետութեան քաղաքացի է ճանաչւում ամէն մի նախկին ռուսա եւ տաճկահպատակ, որը սոյն օրէնքի հրատարակման ժամանակ ապրում է Միացեալ Հայաստանի սահմաններում: Այլ մանրամասնութիւններով նոյն օրէնքին կիրարկումը մինչեւ հինգ տարի օտար երկիրներ ապրող ծագումով Հայերուն համար:

Անշուշտ սոյնց կիմումին հիման վրայ:

Հայ Պետականութեան հաստատումին եւ ամրապնդումին շարքը դեռ կարելի է երկարել: Ժողովրդավարական հիմունքներով եւ ընկերվարական սկզբունքներով խորհրդարանական ընտրութիւններ: Հայ Պետական Համալսարանի հիմնադրում: Ներգաղթ, Համագործակցականներու հաստատում, շինարարական աշխատանքներ, եւայլն:

Քառօրէն ետք՝ լոյս, սկիզբները ստուերոտ աստիճանաբար՝ լուսաւոր:

Այսօր, տասնամեակներ ետք, այդ լուսաւոր ճառագայթները շողշողուն եւ փողփողուն ճաճանչներ կը կրեն: Ապշեցուցիչ՝ անհասկնալի եաթաղանը միայն ճանչցող եւ անով միայն երդուող ոսոխին համար:

Լոյսը, ինչպէս անցեալին, մեր բաղմաթիւ էջերուն մէջ, պատմութեան, լուսարձակ դարձած է: Գիտութենէն մինչեւ մշակոյթ: Եւ աւելի հեռուները: Սահմանները:

Փոհանալ եղածովը, կը նշանակէ տեղքայլ ընել: Առնուազն սահմանափակուիլ:

Այս չէ վճիռը Մայիսեան սերունդին: Անոր յաջորդներուն:

Մեր նուաճումը աննախընթաց է, երբ մանաւանդ նկատի առնենք տրուած կարճ ժամանակամիջոցը: Բայց ազգովին ունինք հեռանկարներ: Կորիզը կ'ուզենք ընդլայնել: Կենսական տարածութեան խնդիր ունինք: Եւ, հետեւաբար, պայքար: Անցեալէն եկած կոչ մը, պատգամ մը:

Արարատեան լոյսը, այնքան շողշողուն եւ տարածուն, սփռել ոսոխին ձեռքը մնացած մեր հողերուն վրայ:

Ամէն սերունդ իր պատմութիւնը կ'արձանագրէ: Մայիսեան սերունդը հող եւ հիմնաքար փոխանցեց մեզի: Յաջորդները Հայ Պետականութեան քարերը աստիճան առ աստիճան ամրապնդեցին: Արիւնով եւ քրտինքով: Միշտ մեր հողին վրայ:

Այժմ՝ մենք կոչուած ենք ամրապնդելու մեր պատմութիւնը: Փոքրը վերածելով միասնականի: Հողի տարածումով, ժողովուրդի համախմբումով:

Ուրեմն՝ Սարդարապատը կը շարունակուի, միշտ նոյն նշանախօսքով եւ վճիռով.- վերջնական յաղթանակ Հայութեան համար:

Ժ. Մ.

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՄՕՌՈՒԱ ՊԷՅՐՈՒԹ ԳՆԱՑ-ԵԿԱՒ

ԽՈՐՀՐԴԱՆՇԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Բոլորովին անակնկալ երթ ու դարձ մըն է, զոր ըրաւ Նախարարապետը Զորեքշաբթի օր, երբ Նախարարաց Խորհուրդի նիստը կէս ձգելով մեկնեցաւ: Աւելի ուշ էր, որ պիտի յայտնուէր թէ Մօռուա Պէյրութ գացած էր ներկայ ըլլալու Ֆրանսական դեսպանատան եղեռնափորձի զոհերուն յուղարկաւորութեան: Ոմանք կրնան նկատել թէ Ֆրանսա ձեւով մը ապարէզ կը կարդայ այսինքն մարտագրաւէր մը կ'ընէ Սուրիոյ, բայց խորքին մէջ Ֆրանսա տարբեր չէր կրնար վարուիլ երկրի մը նկատմամբ, որուն հետ կապերը շատ հին են եւ ջերմ: Եւ այս պարագային մէջ, նոյնիսկ ընդդիմութիւնը, այն ընդդիմութիւնը որ պարկեշտութիւնը ունէր վեր կը դասէ, չի վարանիր «պրաւօ» մը ըսել ու գնահատել Մօռուայի արարքը, որպէս ոչ միայն քաջ, այլեւ քաղաքական արարք մը:

Ապահովութեան բացառիկ միջոցներ ձեռք առնուած էին անշուշտ, եւ բոլոր տեսակի ուժերուն կողմէ, լիբանանեան ուժերէն զատ: Նախարարապետը հազիւ հինգ ժամ մնաց Պէյրութ (Փարիզ վերադարձած էր Զորեքշաբթի գիշեր) եւ յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալէ ետք, կարգ մը տեսակցութիւններ ունեցաւ, առաջին առթիւ Նախագահ Սարգիսի հետ: Յայտարարութեան մէջ, զոր ըրաւ, Մօռուա շեշտեց, ի մէջ այլոց. «այս վատ եւ նողկալի արարքներուն դիմաց, Ֆրանսա անդրդուելի կը մնայ, տեղի պիտի չտայ բիրտ ուժի սպառնալիքին: Պիտի չնահանջէ ոչ սպառնալիքներուն, ոչ ալ ոճիրներուն առջեւ: Պիտի չհրաժարի խաղաղ ուղիէն զոր լիբանանեան իշխանութիւնները, բարեկամ Ֆրանսայի, կ'ուզեն որ շարունակէ»:

Թուանով է, որ Մօռուա օդակայանէն փոխադրուած է «Ռէզիտանս տէ Փէն», ուր եւ ներկայ եղած է յարգանքի արարողութեան մը ի յիշատակ 11 մեռեալներուն եւ ի ներկայութեան հինգ յարանուանութիւններու (քրիստոնեայ եւ մահմետական) բարձրաստիճան կրօնաւորներուն, որոնք կը ներկայացնէին այն հինգ դաւանանքները որոնց կը պատկանին զոհերը, (հայ՝ երկու վիրաւոր կայ):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ Քաննի փառատօնի պարգեւաբաշխութիւնը կատարուեցաւ Մայիս 26-ին: Ոսկէ մետալը միասնաբար ստացան՝ Քօսթա - Կավրասի Միսինկը եւ Ըլմազ Կիւնէյի՝ Եոլը: 35-րդ տարեդարձի մնացանկը տրուեցաւ Անթոնիոնիի «Իտանթիթիֆասիոն տ'իւն ֆամ»ին, լաւագոյն դերասանը նկատուեցաւ Ճէք Լէմօն (Միսինկ), լաւագոյն դերասանուհին՝ Ժատվիկա Շիէոլաք, դատական կազմի յատուկ մրցանակը առաւ լա նիւի տը սէն - Լօրան, բեմադրութեան մրցանակը - Վեռնէռ Հերցոկ, լաւագոյն սենարիոն՝ Սքոլիմովսկի: Պարգեւագրուած երկու ֆիլմերն ալ քաղաքական բնոյթ ունին եւ ընդհանրապէս դատական կազմերն ալ աւելի ենթակայ են քաղաքական ընտրութիւններու քան՝ զուտ արուեստի: Կը պատահի սակայն որ մէկը միւսը չարդիլէ: Կը բաւէ յիշել Քօսթա Կավրասի առթիւ թէ «Զէտ»ի եւ Ավէօ-ի հեղինակն է: Գալով Ըլմազ Կիւնէյի, ծագումով քիւրտ, Քաննէն Յունաստան անցաւ առջի օր, երբ Թուրքիա իր յանձնումը պահանջեց եւ Հիւրէյայի մէջ է, որ Քոթիտիէն տը փարիի աշխատակիցը հարցազրոյց մը ունեցած է հետը:

ՖՈՒԹՊՈԼԻ Եւրոպայի ախոյեան ակումբներու բաժակը շահեցաւ Պիրմինկէմի Աստոն Վիլլա խումբը 0-ի դէմ մէկ կէտով պարտութեան մատնելով Միւնիխի Պայէռնը: Հանդիպումը տեղի ունեցաւ Ռոթէրտամ:

ԱՆԳԼԻԱ - ԱՐԺԱՆԹԻՆ ընդունեցան ապահովութեան Խորհուրդի առաջարկած եօթը օրուան հրադադարը, բանակցութեանց համար: Կռիւները սակայն չէին դադրած: Ֆրանսական էկզոսէթ հրթիռներն են, որ կրկին ապահոված են արժանթինեան յաղթանակ մը, երկրին Ազգ. Տօնին օրը, ընկղմելով երկու մարտանաւեր: Աւելի քան քսան մեռեալ կայ թէեւ Լոնտոն ընդհանրապէս լուռ կը մնայ զոհերու թիւին մասին: Ցարդ Անգլիացիք 100 մեռեալ ունեցած են: Տիկին Թաչըր սեւ հագած էր, առջի օր, բայց եւ այնպէս շեշտած էր թէ «հակառակ մեր կարուստներուն, ոչ մեր վճռականութիւնը, ոչ ալ մեր վստահութիւնը մեզի հանդէպ նուազած են»:

ՍԻԹՐՈՅԷՆԻ ցոյց մը եւս եղաւ Փարիզ, առջի օր, այս անգամ կազմակերպուած Սէ - Ժէ - Թէի կողմէ եւ որուն մասնակցողներու մէկ մասը, ոչ մէկ կապ ունէր Սիթրոյէնի հետ, այլ կ'ուզէր իր համակրութիւնը ցոյց տալ: Նշանակուած է սակայն միջնորդ մը որ հաւանաբար ելք մը գտնէ:

ԼԱՆՏԵՐՈՒ հոգեմանկավարժական հաստատութեան մը մէջ, հրդեհ մը ծագած էր Երեքշաբթի եւ 22 երիտասարդներ (հոգեկան դետնի վրայ՝ խանգարուած), մեռած են (մէկ հիւանդապահուհի) 9 ուրիշներ ալ վիրաւորուած: Կը թուի թէ արկածի արդիւնք չէ այլ ոճրային արարք մըն է, որ կրնայ նոյնիսկ հետեւանքն ըլլալ հեռատեսիլի նախորդ իրիկուան յայտագրի մը՝ «պէ՞տք է կրակի տալ յիմարանոցները», զոր հաստատութեան պատասխանատուներու կէսը դիտած էր: Յայտագրին պատասխանատու՝ Իկոռ Պառէս շատ ցնցուած է բայց կը յայտարարէ նաեւ թէ եթէ հաստատուի որ կապ կայ յայտագրին եւ հրդեհին միջեւ, այն ատեն ոչ Մարպէօֆ, ոչ ալ Պէյրութ պէտք է ներկայացնել:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

ՖՈՒԹՊՈԼԻ ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԱԿՈՒՄԲՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱԽՄԲՈՒՄ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻՆ

=———=———=

Տէսինէն կը տեղեկացնեն «Յառաջ»ի.-

Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ը այս տարի ալ գնահատելի մրցաշրջան մը բոլորեց: Կը խաղայ Ալփ - Ռոն շրջանային լիկի բարձրագոյն դասակարգին մէջ՝ ուր մրցաշարքը կը վերջացնէ դասաւորումին 4-րդ աստիճանին վրայ, 12 խումբերու միջեւ:

Այս տարուան իր գլխաւոր սխրանքը սակայն կը վերաբերի Ֆրանսայի բաժակին, ի հաշիւ իր ունեցած փայլուն ելոյթներուն: Հ. Մ. Ը. Մ. պարտուեցաւ միայն 7-րդ շրջանին, ան ալ նուազագոյն տարբերութեամբ, Տէսինի խումբին կողմէ, երկու ժամ տեւող բուռն պայքարէ մը յետոյ:

Անկէ առաջ, հայ ակումբը, 6-րդ շրջանին, յաղթած էր իրմէ երեք դասակարգ վեր եղող Քույիզօ - Լուհանսի խումբին, յաղթանակ մը որ մեծ արձագանգ գտաւ մարզական մամուլին մէջ: Քույիզօ կը մասնակցի արհեստավարժներու ախոյեանութեան:

Այս բոլորը սակայն կը պատկանին արդէն անցեալին եւ Լիոն - Տէսինի Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարիչներուն գլխաւոր նպատակն է ներկայիս լաւագոյն կերպով կազմակերպել Ֆրանսահայ ակումբներուն տարեկան թուրնուան՝ որ տեղի կ'ունենայ Հոգեգալուստին, Տէսինի քաղաքապետական մարզադաշտին վրայ:

Ֆրանսահայ ակումբներուն թիւը տասնէն աւելի է ներկայիս: Դժբախտաբար կարելի չէ եղած բոլորն ալ հրաւիրել Տէսին: Ութ խումբեր միայն կը մասնակցին մրցակցութեան՝ ուր ատարտականին յաղթողը կը ստանայ բաժակ մը՝ որ կը կրէ Կապի Պօղոսեանի անունը, ի յիշատակ վաղամեռիկ այս մարզասէրին: Պօղոսեան երկար տարիներ մաս կազմած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան:

Ահաւասիկ այս տարուան թուրնուային հրաւիրուած ակումբներուն անունները.

Հ. Մ. Ը. Մ. Արծիւ Մարսէյլ, Վալանսի Մարզական Միութիւն, Վիէն, Ալֆորվիլ, Իսի, Սէն Թ'էթիէն, Տէսինի Մշակոյթի Տուն եւ բնականաբար, կազմակերպիչ ակումբը՝ Հ. Մ. Ը. Մ. - Լիոն - Տէսին:

Անցեալ տարուան թուրնուային՝ որ տեղի ունեցած էր Վիէնի մէջ, յաղթականը Ալֆորվիլինն էր եղած: Այս տարի ալ նոյն խումբը՝ որ գոհացուցիչ մրցաշրջան մը ունեցաւ Փարիզի Փրոմոսիոն տ'Օնէօր ախոյեանութեան մէջ, պիտի փորձէ, անկասկած, կրկնել 1981-ի իր յաջողութիւնը, այս անգամ Տէսինի մէջ: Բայց միւս մրցակիցներն ալ անշուշտ լուրջ յաւակնութիւններով պիտի ներկայանան խաղադաշտ: Մրցակցութիւնը կրնայ կրքոտ ըլլալ: Մաղթենք որ ամէն ինչ մնայ ֆութպոլի օրէնքներուն սահմանին մէջ:

Մաղթենք մանաւանդ որ Հոգեգալուստի երկու օրերուն Տէսին դառնայ ֆրանսահայ երիտասարդներուն եւ, ինչու չէ, երէցներուն ալ ժամադրավայրը՝ մասնակցելու մեր ֆութպոլի ակումբներուն այս համախմբումին եւ քաջալերելու թէ՛ մարզիկները եւ թէ՛ կազմակերպիչները:

Աւելցնենք որ Մայիս 30-ի իրիկունը, Տէսինի քաղաքապետական Սալ տէ Ֆէթին մէջ տեղի պիտի ունենայ նաեւ պարահանդէս մը, կազմակերպուած միշտ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կողմէ:

ՄԵՐ ՈՒՂԵՑՈՅՑԸ

« ԵՐԵՒԱՆԸ ՋԵՆՔ ԴԱՏԱՐԿԵՐ ՄԻՆՉԵՒ ՄԵՐ ՎԵՐՋԻՆ ԿԱԹԻԼ ԱՐԻՒՆԸ»

Մեծ Եղեռնէն հազիւ ազատած, Հայութեան մնացորդացը ընդառաջեց Արամի այս կոչին:

Հայը շարունակեց իր յեղափոխական խոյանքը, գգետնեց թշնամին, թօթափեց իր ուսերէն անոր անարգ լուծը: Պար-տադրեց իր կամքը: Վերջապէս հիմնեց Հայաստանի Հանրապետութիւնը:

Հեռաւոր թուական մը չէ Մայիս 28-ը: Ժամանակի թաւալումով ու հեռացումով աւելի ուժեղ թափ կը ստանայ: Երիտասարդ կը դառնայ անկախութեան գաղափարը: Անով կ'իմաստաւորուի մեր այսօրուան գոյապայքարը: Կ'արժեւորուի Հայ Դատը:

Միացեալ, Ազատ, Անկախ Հայաստան: Ահաւասիկ Մայիս 28-ի խորհուրդը:

Հազիւ վաթսունչորս տարուան կեանք մը ունի այս բանաձեւը: Բայց անիկա մեր ժողովուրդի պատմութեան բոլոր հանգրուաններուն խտացումն է: Հայութեան խորհրդանիշը: Ան դարերէ ի վեր շատ անգամ երազ մը եղած է: Մեր բոլոր պատերազմներն ու պայքարները, Աւարայրէն Սարդարապատ, անոր իրականացման համար մղուած են:

Այսօր, տարբեր բան չի կրնար ըլլալ: Մենք միշտ կը ձգտինք անոր՝ մեր ամբողջ էութեամբ:

Միշտ այժմէական է Մայիս 28-ը հայութեան համար: Այժմէական է այնքան ատեն որ Սփիւռք կայ, այնքան ատեն որ ամբողջական Հայութիւնը չէ մէկտեղուած իր ամբողջական հայրենիքին մէջ: Մայիս 28-ի պատգամը այժմէական է, այնքան ատեն որ մեր բոլոր ուժերը չենք կեդրոնացուցած եւ համախմբած՝ ի սպաս Հայ Դատի բարւոք լուծման:

Միշտ ներկայութիւն է Մայիս 28-ը: Միասնականութեան, համագործակցութեան, հաւաքական ուժի, հաւատքի եւ կամքի սքանչելի օրինակներ եւ դասեր կուտայ:

Մայիս 28-ը, իր օրինակով մեզի կը հրահանգէ թէ մեր ազգային պարտականութիւնն է վերադարձը մեր յեղափոխական աւանդին: Հայը ազատատենչ ժողովուրդ է: Մայիս 28-ի անկախութեամբ հայութիւնը չի կրնար ետ դարձ ունենալ: Այլ պիտի ընթանայ միշտ յառաջ:

Մայիս 28-ով ան ունի վերակենդանութեան յոյս, ունի անկախութեան վերականգնումի հաւատք՝ որովհետեւ մեր աւելի քան ինըսունամեայ յեղափոխական խոյանքը կը շարունակուի:

Մայիս 28-ը ուղեցոյցն է մեր ազգային գոյապայքարին:

ԿԱՐՕ ՑՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՍԻՆԱՅԻՆ

Այժմ որ Սինային իր ամբողջական տարածքով կրկին հակակշռին տակ կը գտնուի Եգիպտոսի, այս վերջինոյն ապագայ ծրագիրներուն, - տնտեսական զարգացման, - շրջագիծին մաս կը կազմէ:

Պատմութեան ընթացքին, լայնածաւալ անապատ ներկայացնող այս թերակղզին, պարզօրէն «ապահովութեան» գօտի մը ներկայացուցած է Եգիպտոսի համար, իր եւ Միջ. Արեւելքի երկիրներուն միջեւ: Արդարեւ, ընդհանրապէս, նկատուած է անբնակելի շրջան մը: Նոյնիսկ Անգլիացիք, գաղթատիրութեան օրերուն, զայն համարած են բաժանումի գօտի մը իրենց գրաւումին ենթակայ Եգիպտոսի եւ Օսմանեան կայսրութեան միջեւ:

Իսրայէլացիք զայն գրաւեցին 1967-ին եւ մինչեւ շրջանին պարպումը իրենց ուժերուն կողմէ (վերջին փուլը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 25-ին, Քէմփ Տէյվիտի համաձայնագիրին հիման վրայ) աշխատեցան ոչ միայն օգտագործել թերակղզին բնական հարստութիւնները, ինչպէս քարիւղը, այլեւ անապատը դարձնել բնակավայր իրենց քաղաքացիներուն: Արդարեւ, շինեցին ճամբաներ, հիմնեցին զբօսաշրջիկներու սահմանուած պանդոկներ, հաստատեցին բնակավայրեր եւ օդակայաններ եւայլն.:

Նախագահ Մուպարաք, այժմ նոր հեռանկարներ կը նախատեսէ այս անապատին համար: 160 միլիոնի, - տոլար, - ծրագիր մը արդէն իսկ կը նախատեսէ, իբրեւ ծախք գործադրելի միջոցներուն մասին: Ներկայացնենք ծրագիրին գլխաւոր կէտերը.

Իւրաքանչիւր Պետուին, - ասոնց թիւը 250.000 է, ընդհանրապէս վաչկատուն, - հինգ արտավար հող եւ բնակարան մը պիտի ստանայ: Նոյնպէս բնակարան պիտի ապահովէն ամուսնացած աշխատաւորները: Ապահովութեան՝ ոստիկանական վեց շրջաններ պիտի հաստատուին, ինչպէս նաեւ անցագիրի ինը կեդրոններ եւ երեք բարձրագոյն վարժարաններ: Ջուրը ջրհաններու միջոցաւ պիտի հայթայթուի Նեղոսի ճամբով. հեռաձայնի կապը իրողութիւն պիտի դառնայ ասիահանարար շրջանին եւ Եգիպտոսի մնացեալ մասին միջեւ: Վերջապէս, Էլ Արիշի շրջագօտին նախատիպը պիտի ներկայացնէ անոր ինչ որ կը կոչուի «կանաչ յեղափոխութիւն»:

Գահիրէի նախատեսումներով կամ առաջադրութիւններով, Սինային կրնայ բովանդակել երկու միլիոն բնակչութիւն, ուրեմն, այժմու Եգիպտոսի 22 բնակիչներէն մէկը: Աքապայի ծոցին կարգ մը շրջանները կը նկատուին միջազգային զբօսաշրջիկութեան յարմար կեդրոններ: Այս մէկը եւս ընդհանուր ծրագիրին մաս կը կազմէ:

Տնտեսական գետնի վրայ, ներկայիս, թերակղզին բնական հարստութիւններու վայր մը կը համարուի: Այս մարզին մէջ առաջին հարստութիւնը կը ներկայացնեն արդէն իսկ օգտագործուած քարիւղահանքերը: Այսպէս, Ալմա անուանուած քարիւղահանքերը Հարաւային Սինայի մէջ, ինչպէս նաեւ հողամերձ, այսինքն ջուրին հատակէն հանուող քարիւղը Կարմիր ծովուն եւ Աքապա ծոցին մէջ, տարեկան 2,5 միլիառ տոլարի եկամուտ կ'ապահովէ Գահիրէի:

Թերակղզին կ'արտադրէ նաեւ կարեւոր քանակութեամբ արմաւ եւ ձիթապտուղ: Մնաց որ անապատային միջավայրը, իր լեռնաշղթաներով եւ երկարաձիգ ծովափներով ու ջրասուզումի լայն կարելիութիւններով, յարմարագոյն վայրերէն մէկը կը նկատուի զբօսաշրջիկութեան ծաւալումին համար, միջազգային տարողութեամբ:

Թ. Ա. Թ.

ՍԱՀԱԿ – ՄԵՍՐՈՊ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲԻ 4-ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Կիրակի, Մայիս 16-ին է որ նշուեցաւ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբի հիմնադրութեան 4-րդ տարեդարձը: Առաւօտեան, պատարագ Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ մէջ, պատարագ զոր մատոյց Յակոբ Եպիսկ. Վարդանեան եւ երգեցողութիւնը կատարեց Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը: Կէսօրին ընդունելութիւն ի պատիւ երգչախումբին բոլոր անդամներուն, պատուոյ հիւրերուն, համակիրներուն, Մշակութային Կեդրոնի Արծրունի Զըրաշեան սրահին մէջ:

Մարսէյլի, Ս. Սահակ – Մեսրոպ Սրբոց Թարգմանչաց Եկեղեցւոյ նախաձեռնութեամբ է որ Հոկտեմբեր 1977-ին ստեղծուեցաւ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը, ղեկավարութիւնը յանձնելով երիտասարդ, խանդավառ եւ պատրաստըւած խմբավար՝ Խաչիկ Ելմաղեանին: Տնօրէն մարմին մը կը վարէ երգչախումբը:

Տարիներու ընդհատումէ մը յետոյ, տեսակ մը շարունակութիւնը վաստակաշատ երաժիշտ եւ երգահան Վարդան Սարգսեանի հիմնած «Արմէնիա» երգչախումբին:

Թէ Սահակ – Մեսրոպ երգչախումբը, այս 4 տարուան մէջ, եւ զանազան ելոյթներու առիթով, իր մեկնաբանութեան որակով մօտեցնել տուա՞ւ իր նախորդը, չենք կարծեր: Սակայն, գիտենք թէ միշտ կը ձգտի դէպի լաւին, դէպի կատարելին: Վերջին ելոյթները կը հաստատեն այս քաջալերական երեւոյթը:

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը կը հաշուէ շուրջ հարիւր անդամ: Տեւական կերպով փորձերու յաճախողներու թիւն է ութսունհինգ: Փորձերը տեղի կ'ունենան շաբաթը անգամ մը, իսկ համերգի մը պատրաստութեան շրջանին շաբաթը երկու անգամ: Ամէն Կիրակի, հերթական կարգով ութէն տասը հոգինոց խումբ մը կ'երգէ պատարագը, իսկ բացառիկ պարագաներուն երգչախումբին մեծ մասը ներկայ կ'ըլլայ: Խմբավարը Խաչիկ Ելմաղեան հաճոյքով եւ գոհունակութեամբ դիտել կուտայ անդամներուն փորձերու կանոնաւոր յաճախելու գիտակցութիւնը, յարատեւութեան ոգին, սէրը հանդէպ հայ երգին: Անդամներէն շատեր, փորձերէն դուրս, կուգան սոլֆէժի դասընթացքներու հետեւելու, ինչ որ կրնայ բարելաւել երգերու մակարդակը: Երգչախումբին իր թանկագին մասնակցութիւնը կը բերէ դաշնակահարուհի Ժիւլիէթ Ելմաղեան:

Առանց չորս տարուան գործունէութիւնը ներկայացնելու ըսենք միայն թէ վերջին եղանակին երգչախումբը ունեցաւ վեց կարեւոր ելոյթներ: 1981, Յունիս 14-ին Մարսէյլի քաղաքապետական օփերային մէջ տուաւ իր երկրորդ համերգը: 1981, Հոկտեմբեր 11-ին, համերգ մը Նիսի մէջ: 1981, Նոյեմբեր 6-ին մասնակցեցաւ Ապէյի Սէն Վիքթորի (Մարսէյլ) երաժշտութեան փառատօնին: 1981, Նոյեմբեր 8-ին եւ 29ին Վալանսի եւ Մարսէյլի մէջ բերաւ իր մասնակցութիւնը Հ. Բ. Ը. Միութեան 75-ամեակի հանդիսութիւններուն: 1982, Յունուարին մասնակցեցաւ, համերգի մը ի նպաստ Մարսէյլի Նոթր Տամ տը լա Կարտի վերանորոգութեան: Իսկ, իր յառաջիկայ ելոյթը տեղի պիտի ունենայ Յունիս 26ին, Մարսէյլի Օփերային մէջ, մասնակցութիւն մը բերելով Մարսէյլի Հայ Արենոյշնորու յիսնամեակի հանդիսութեան:

Ուստի, Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբը ոչ միայն հայ գաղութէն ներս կը բերէ հայ երգը, այլեւ զայն կը ներկայացնէ օտար շրջանակներուն:

Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբի Տնօրէն Խորհուրդի նախագահը՝ Արշամ Դապայեան բազմաթիւ առիթներով ընդգծած է երգչախումբին կոչումը՝ «ոչ միայն սիրել տալ եւ առաւել ճանչցնել հայ երգը Հայերուն, այլ նաեւ տարածել աւելի ընդարձակ շրջանակներու մէջ հայ երգը, ցոյց տալով անոր երաժշտական ինքնատպութիւնն ու հարստութիւնը»:

Կը բաժնենք այս տեսակէտը: Կը մաղթենք յարատեւ կամք եւ ճիգ պատասխանատուներուն եւ բոլոր անդամներուն ու կը սպասենք զայն տեսնել ելոյթէ ելոյթ աւելի կատարելագործուած:

Թ.Գ.ԹԱԿԻՑ

ԴԱԽՈՅԻ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻ ՁԻՆՔԸ

Գրեց՝ ՏԱՃԱՏ

Ձ.- ԲԱՆՏԻ ՄԷՋ

Քանի մը օրուան մէջ բանտը լեցուեցաւ 6 - 700 հայ քաղաքական բանտարկեալներով 95% Դաշնակցականներ: Բանտը փոքր ըլլալուն համար ախապարանքով նոր սենեակներ եւս սկսեցին աւելցնել ծրիարար աշխատցնելով բանտարկեալները: Վան քաղաքը եւ գաւառները բոլորն ալ հաւասարապէս ունէին իրենց ներկայացուցիչները: Ապաղայէն բերուեցան Պօղոս եւ Պետրոս Փիրումեան եղբայրները՝ ոտքերնին պայտըւած: Անոնք հոն էին որպէս թէ անձնական գործերով, բայց իրականի մէջ կը հսկէին մեր զինամթերքներու փոխադրութեան գործին՝ այդ գծի վրայ: Հոն Կօլ Մէհմէտ, քիւրտ ցեղապետը, անկարող իրենցմէ գաղտնիքներ կորզելու, պայտել կուտայ զանոնք խոստովանեցնելու յոյսով, բայց դարձեալ անկարող դուրս կուգայ:

Հակառակ ամէն տեսակ չարչարանքներու եւ նեղութիւններու, բանտարկեալները ինքզինքնին կը պահէին մեծ արիութեամբ: Բանտարկեալներէն մէկը յանկարծ երգ մը կը սկսէր եւ ամբողջ բանտը կը թնդար բոլէպէս ռազմաշունչ երգով: «Նոր Սերնդական» երիտասարդութիւնը հոն իր խրախուսիչ դերը կը կատարէր: Տիգրան Մանգասունին, Հըմայեակ Մանուկեան, Բարունակ Կապոտիկեան, Գալուստ Էյնաթեան, Ջալէն Կորկոտեան եւ ուրիշներ կ'ոգեւորէին եւ կը խրախուսէին բանտարկեալները:

Գիշեր մը յանկարծ արթնցայ խոր ոռնոցներու ձայներէ: Ինծ այնպէս թուեցաւ թէ չենք մըկը խորտակուէր: Լսուեցան թուրքերէն եւ քիւրտերէն աղերսարկու եւ օգնութիւն կանչող ձայներ: Զանազան մտքեր անցան գլխէս: Ամէնէն հաւանականը թուեցաւ փորձ մը, դուրսի ընկերներու կողմէ, ազատելու բանտարկեալ ընկերները: Բանտարկեալի՛ յոյս: Ինչպէս Վարդգէսի համար փորձուեցաւ 1905ին. բայց այդ գործին կազմակերպիչը եւ ոգին՝ Թէոսը՝ բանտն էր մեզ հետ: Առտուն իմացուեցաւ որ բանտի քովի շէնքերէն մէկն էր որ փլած էր: Այս շէնքը միայն վերջերը բանտի ապահովութեան համար յատկացուած էր զօրքերու: Հին շէնքը՝ անկարող դիմանալու շատ ծանրութեան՝ փլած էր, մահացնելով եւ վիրաւորելով 25 զին-ւորներ: Այդ դէպքին պատասխանատուն էր դաժան բանտապետը: Զինքը նոյն օրը եւ ետ ճամբած էին: Նորը բարեացակամ մէկը ըլլալու էր, որովհետեւ ո-րոշ թեթեւացումներ կատարուեցան բանտային կեանքի մէջ:

Բանտարկութեանս 4–րդ շաբթուն ինծ տուին ընկեր մը - Խըժխըժը (Արգար): Սա բանտ մտած օրէն խենթութիւն կեղծեց մինչեւ վերջ: Զխօսեցաւ Թուրքերու հետ: Երբ առտու եւ իրիկուն զինքը բնական պէտքի համար խուցէն դուրս կը թողէին, փոխանակ արտաքնոց երթալու, հիւ հիւ, հա հա, հէ հէ պոռալով նրբանցքի մէկ ծայրէն միւսը կը վազվըզէր: Հագին միայն շապիկ մը եւ շալվար մ'ունէր, վազվզելու ժամանակ ատոնք կը հանէր: Թուրքերը կը վախնային իրմէ: Վերջէն զիս դուրս կը թողէին զինք ներս բերելու համար: Իր բնական պէտքերը խուցի մէջ կը կատարէր, գըդուանք եւ գարշանք առթելով թէ՛ ինծ եւ թէ՛ իրեն: Թուրքերը հաւատացած էին որ իրապէս խենթ է:

Բայց խենթին ալ խենթը կայ եղեր: Օր մը ազատ ու պատառոտած շորերով կիսամերկ Թուրք մը բերին մեր խուցը, կիսախելագար մը: Ես կասկածեցայ որ ծպտուած լրտես մըն է: Ձեւով մը ըղ-դուշացուցի Խըժխըժը: Խըժխըժը գաղտնօրէն նախապէս մեզ հետ կը խօսէր: Այս խենթ Թուրքի ներկայութենէն ինք իսկապէս վախնալ սկսաւ: Իմ եռեւս կ'ապաւինէր: Շաբաթ մը վերջ ազատեցանք Թուրք խենթէն եւ Խըժխըժ լայն շունչ մը քաշեց:

Օր մը Խըժխըժը տարին հարցաքննութեան նախնական քննիչի մօտ: Երբ դատարանէն ներս կը մտնէ, հիւ հիւ, հա հա պոռալով սենեակի մէջ կը վազվըզէ, խառնշտկելով թուղթերը եւ մելան թափելով վրաները: Հարցաքննիչը կը վախնայ, կը նեղուի այդ խենթը հոն բերելնուն համար եւ կը հրամայէ անմիջապէս գինքը բանտ վերադարձնել: Երբ 10 վայրկեան վերջ խուցը վերադարձաւ, արդէն վստահ էր որ քննիչն ալ զինք կարծած է խենթ, ու ինք շուտով ազատ պիտի արձակուի:

(Շար. 10)

ՄՏՔԵՐ

Փոքր ազգերու մօտ, գաղափարները կ'արժեն այնքան որքան կ'արժեն զանոնք գործադրող մարդիկը:

ՄԱՔԻԱՎԷԼ

ՊԱՆԷՔՕ - ՔԱՇԱՆԻ ԵՒ ՇՐՋԱՆԻ Հայկական Դպրոցի ՀԱՆԴԷՍԸ

Մայիսը՝ բնութեան խրախճանքի ամիսն է։

...ծառերը, ծաղիկները, գոհունակութեան ժպիտով կը դիմաւորեն արեւին ... ճառագայթները, աւելի եւ աւելի պեր... հանդով ու նազանքով ցոյց տալու համար, իրենց գեղեցկութիւնները։

Մայիս 9-ը, բնութեան մէկ քմահաճոյքով, երկինքը՝ կ՚արտասուէ, կ՚արտասուէ...։

Այն օրը Պանեքօ - Քաշանի եւ շրջանի ...ութիւնը՝ ժամադրուած է հայկական վարժարանի հանդէսին։

Ինչ փոյթ թէ դուրսը՝ տեղատարափ ...ձրեւը՝ կ՚իջնէ, սրահէն ներս արեւոտ ...մն է, ուր կը լսուին հայ մանուկ... ուրախ կանչերը...

Գարնան արեւը հոս է, սրահին մէջ, ...մեզ կը դիմաւորեն հայկական հա...ուստներով չափահաս աշակերտները, ...կը խայտան վազուն հայութեան ...մեր նոր սերունդը, մէկը միւ...ն աւելի փայլող աչքերով ու Հայու... նայուածքներով ... Հոս են ...։ խօսքի եւ երգի ծարաւ ծնողքնե...ու հանդիսականները, եկած նոյնիսկ ... արուարձաններէն։

Առաջին անգամ ըլլալով, դպրոցի վար...ութիւնը՝ յաջողած էր ունենալ Պան...ի թատրոնը՝ որ իր կահաւորումով ...գեղեցիկ բեմով, աւելի մտերմիկ էր ու ...։

...է խոստովանիլ թէ, անկախ այս ...էն, ամէն տարի ալ Պ. Ք. եւ Շ.ի ...վարժարանի հանդէսին տպաւորու...ները՝ եղած են յիշատակելի եւ ...ը՝ սրահէն հեռացած է գոհու...եան եւ գնահատանքի ժպիտով։

...պէս Պ. Մավիեան, նոյնպէս եւ Պ. ... (փոխ - քաղաքապետ) չեշտե...ն ուսուցչուհիին կատարած կարեւոր ..., վարժարանի յաջողութեան եւ ...ն վիճակին համար։

Պ. Պետանեան չմոռցաւ ըսել թէ, Տի...ն Հ. Պալըքճեան, ոչ միայն շատ սպար...ս ուսուցչուհի մըն է, այլեւ ... մայր մը իր բոլոր աշակերտներուն։

Տիկին Մ. Գույումճեան կարդաց (Ֆը...րէն) գրութիւն մը, շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Պետանեանին եւ ապա ...ուսուցչուհիին տարած աշխատանքին վրայ։

- «Տիկին Հ. Պալըքճեան կը սիրէ հայ ..., բայց գիտէ նաեւ սիրցնել իր աշակերտներուն, կը սիրէ հայրենիքը, ... գիտէ նաեւ ներշնչել աշակերտներուն այդ մեծ սէրը...

...պէս կարելի է, այս ջերմ զգացում... ուսուցչուհին չսիրել եւ չսորվիլ ...։

...աւ եղէք ծնողքներ, ինչ որ բռնի է ... չի տար, մեր զաւակները՝ սի...ով կը վազեն հայկական վարժարան, որովհետեւ, հոն կը գտնեն, ամէն ինչ, որ կը լեցնէ իրենց մանկական հոգիները...։

«Կը շնորհաւորենք ու շնորհակալութիւն կը յայտնենք Տիկին Պալըքճեանին, կը մաղթենք որ նոյն եռանդով, շարունակէ տակաւին երկար տարիներ, իսկ մենք՝ ամէն հայ ծնողքներս պէտք է համախմբուինք անոր շուրջ»։

Ծնողքներու եւ հանդիսականներու ջերմ ծափերու տակ, բեմ եկաւ ուսուցչուհին, որ նախ շնորհակալութիւն յայտնեց իսիի վարդապետին, որ իր ներկայութեամբ, ջերմութիւն մը բերաւ բոլորին հոգեկան աշխարհին...։

Ուսուցչուհին ըսաւ.

«Մեր զաւակներուն հայեցի դաստիարակութիւնը՝ ամենավսեմ պարտականութիւնն է, ամէն հայ ծնողքի։

Աղամանդը՝ որ ամենագեղեցիկ եւ արժէքաւոր քարն է, պէտք է տաշել, ձեւաւորել, որպէսզի անոր գեղեցկութիւնը եւ արժէքը կրկնապատկուի։

Մեր ալ զաւակները իրենց յատկութիւններով, մէյ - մէկ աղամանդներ են, պէտք չէ ջանք խնայել, զանոնք զտելու, բիւրեղացնելու համար, որպէսզի օր մը ըլլան լուսաւոր զարդը, մեր ազգի կրծքին...

26 տարիներ, սիրով ու խանդավառութեամբ՝ հայ մանուկներու շրթներուն վրայ դրոշմեցի մեր աննման ոսկեղինիկը, անոնց անմեղ հոգիներուն լարերուն վրայ թրթռացուցի հայրենասիրութեան վսեմ զգացումը ... զգացումներուն ամէնէն էականը, ամէնէն նուիրականը ու ամէնէն անխորտակելին...

Հայ մանուկներու նայուածքներուն մէջ, ես՝ գտայ աշխատանքի օրհնութիւն, բարութիւն եւ կամեցողութիւն...

Այս բոլորը՝ իմ վիշտը ամոքեցին, իմ արցունքը՝ ժպիտի փոխեցին, եւ այսպէս մենք ձուլուեցանք, եղանք անբաժան։

Այո՛ եղանք անբաժան, երբ նոյնիսկ այլեւս դպրոցէն ստիպուած էին հեռանալ։

Մնաց մեր միջեւ կապը, նուիրական կապը...

Միթէ՞ ատոր լաւագոյն ապացոյցը չէ՞ նախկին աշակերտներու մեծ թիւով ներկայութիւնը՝ այս սրահին մէջ։

Սիրելի ծնողքներ,

Պիտի շարունակենք միասին կռուիլ, միասին թրծել այս հասնող սերունդը, անոնց է ապագան։

Մեր գործերով, մեր յաջողութիւններով, պիտի հալեցնենք անտարբերութեան սառը՝ որ տակաւին պատած է, կարգ մը հայ ծնողքներու հոգիները...

Հայ եկեղեցին՝ մեր հաւատքի տունն է. իսկ հայ վարժարանը՝ մեր մշակոյթի անմար լապտերը, մեր գոյատեւութեան փրկարար փարոսը...։

Վերջացնելէ առաջ, հանդիսականներու, ծնողքներու եւ իր կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց, վարժարանի վարչութեան ատենապետ՝ Պ. Մավիեանին, աշակերտութեան հանդէպ իր ցոյց տուած անսահման զոհաբերութեան համար։

Շնորհակալութիւն յայտնեց նաեւ վարչութեան բոլոր անդամներուն, որոնք կը տանին համբերատար աշխատանք, թէ այսօրուան հանդէսի դժուարին պատրաստութիւնը՝ անոնց կը պարտինք։

Գեղարուեստական բաժինը պատրաստուած էր շատ խնամքով։

Առաջին կենդանի պատկերը՝ նուիրուած էր Մաշտոցի։ Խորհրդաւոր եւ իմաստալից տեսարան մը։

Մաշտոց իր սեղանին առջեւ, հայ գիրերու խորհուրդով վերացած, որուն դիմաց աշակերտները՝ բռնած էին Ա. Բ.էն գիրքը եւ 404 թուականը։

Եղան արտասանութիւններ Մաշտոցի նուիրուած։

Երկրորդը՝ աշակերտները՝ գեղեցիկ բուրգ մը կազմած էին, ամէն մէկը ձեռքին ունենալով պատգամ մը.— խաղաղութիւն, հայրենասիրութիւն, ընկերասիրութիւն, աշխատանք, զոհաբերութիւն, եւլն., եւլն.։

Երեք պզտիկ աղջիկներ ծնրադիր՝ ծաղկեփունջերով։ Բուրգին ճակատը՝ մեծերը՝ կազմած էին «Երեւան», որուն զովքը հիւսեցին չորս չափահաս աշակերտուհիներ։

Մինչ վարագոյրը դանդաղօրէն կը գոցուէր, կը լսէինք՝ «Երեւան - Էրեբունի»ի յուզիչ եղանակը...։

Երրորդ պատկերը կը ներկայացնէր՝ Արարատեան դաշտը, իր անխոնջ մշակներով, հոն էին մեր գեղանի հայուհիները ու խանդավառ մանուկները։

Այս տեսարանին արտասանեցին 5 - 14 տարեկան աշակերտները, շատ լաւ առոգանութեամբ եւ համարձակ, երգեցին նաեւ քանի մը երգեր, նոյնպէս մեծ յաջողութեամբ։

Կատակերգութիւնը՝ յաջող էր ու հաճելի։

Չորրորդ տեսարանը՝ նուիրուած էր երգերու գեղեցիկ փունջի մը։

Չափահաս աշակերտներու վեց զոյգեր շատ յաջող կերպով երգեցին՝ «Կուժն - Առա», «Ես սարէն կուգայի», «Գետակի վրայ», «Հովիւը սարում սխրեց» «Վի - րաւոր կարապը»։

Ուրախութիւն, յուզում եւ խանդավառութիւն իրար խառնուած, ծափերը լըսուեցան երկար - երկար ժամանակ, կըրկին ու կրկին բանալ տալով վարագոյրը...

Հոս վերջացաւ գրական բաժնի առաջին մասը։

Ուսուցչուհին մրցանակները բաժնեց իր աշակերտներուն, մրցանակներուն չափ արժէք ներկայացնող գնահատանքի իր խօսքերը միացնելով անոնց։

Երկրորդ բաժինը՝ նկսաւ Պ. Մ. Ֆեռմանի սազով, որ միշտ ալ կրցած է ժողովուրդին հոգիին խօսիլ։

Կրկին ու կրկին բեմ հրաւիրեցին ու հաճոյքով լսեցին իր գգայուն երգերը։

Շատ մեծ անակնկալ մը եղաւ Օր. Հ. Եղիսեանի ներկայութիւնը, որ չմերժեց ժողովուրդին փափաքին գոհացում տալ։

Օր. Եղիսեանի անոյշ ձայնը՝ եւ չա՛ռ սրտի խօսող կատարումը գնահատուեցաւ։

Տակաւին յստակօրէն կը լսեմ, Տիկին Հ. Պալըքեանի՝ հանդէսի փակման խօսքերը։

«Սիրելի հանդիսականներ եւ ծնողքներ,

«Ամէնքիդ կ՚ըսեմ ցտեսութիւն, կրնաք վստահ ըլլալ, յաջորդ տարուան մեր հանդէսը պիտի ըլլայ աւելի շողշողուն, աշակերտները՝ իրենց սքանչելի հայերէնով ու ծաղկաբոյր շունչով, պիտի նուաճեն ձեր սրտերը...

ՀԱՅՈՒՀԻ

ԴՈՂԱՑԻՆ ԴՈՂԱՑ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ Կաթողիկոսարանը այցելած է (Մայիս 10-ին) Անգլիոյ Լիբանանի դեսպանը՝ Տէյվիտ Ռապըրթս, եւ ընդունուած Գարեգին Բ. Աթոռակից Կաթողիկոսին կողմէ։ Դեսպանը իր այս առաջին այցելութեան առիթով համակրանքով արտայայտուած է հայ համայնքին հանդէպ։ Գարեգին Բ. լայն բացատրութիւններ տուած է հայ ժողովուրդի ներկայ կացութեան մասին, շեշտելով որ հակառակ այն դժուար օրերուն, զոր կ՚ապրին Լիբանան եւ Միջին - Արեւելքի այլ երկիրներ, որոնց մէջ ապրող հայ ժողովուրդը, կառչած կը մնայ իր ազգային - եկեղեցական աւանդութեանց եւ կը շարունակէ իր դրական նպաստը բերել մարդկութեան։ Խօսակցութեան երկրորդ նիւթը եղած են հայ եկեղեցւոյ միջ - եկեղեցական յարաբերութիւնները, յատկապէս այն եղբայրական կապերը՝ որոնք գոյութիւն ունին հայ եւ Անկլիքան եկեղեցիներու միջեւ։ Դեսպանը պատրաստակամութիւն յայտնած է աւելի սերտացնելու այդ յարաբերութիւնները։ Հանդիպումին ներկայ եղած են դեսպանատան հոգեւոր աւագերէց Հ. Ալէն Ամոս, ինչպէս նաեւ Արտաւազդ Արք. Թրթռեան եւ Սեպուհ Վրդ. Սարգիսեան։

×

ԹԵՀՐԱՆԻ Ս. Սարգիս Եկեղեցւոյ շըրջափակին մէջ, Մայիս 5-ին, տեղի ունեցած է հաւաքոյթ մը ի պաշտպանութիւն Համբիկ Սասունեանի։ Ներկայ եղած են աւելի քան երկու հազար Հայեր։ Խօսք առած են Սասունեանի Պաշտպան Յանձնախումբին բանբերը, Հ. Յ. Դ. Ռոստոմ Երիտասարդական Միութեան եւ Աշակերտական Ճակատի ներկայացուցիչները։ Երգուած են յեղափոխական երգեր եւ արձակուած են կոչեր։

LIVRES RECUS:

« RETREAT WITHOUT SONG »
(«ՆԱՀԱՆՋԸ ԱՌԱՆՑ ԵՐԳԻ»)

SHAHAN SHAHNOUR

Edited and translated by:
MISCHA KUDIAN
Machtots Press — BCM - Mashtots
London — W.C I.

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Բաժնուելու ատեն էր, երբ Ալին ի միջի այլոց որպէս վերջին լուր ըսաւ Խալիլին, որ գո՛ցէ մի քանի շաբաթէն Գոնիա կանչուի։

- Այդ ինչպէ՞ս, - հարցուց Խալիլ զարմացած։

- Մէջտեղը Պալքանեան պատերազմի շշուկներ կան։ Արդէն նոր զօրահաւաքի մտած են։ Ժանտարմները քիւրտ գիւղերու մէջ են։

Երկու բարեկամներ կը խօսակցէին, երբ մէջ մտաւ Կիրոսը, որ կեցած էր քովերնին.

- Ի՞նչ ... Արդեօ՞ք ճիշդ իմացայ։ Մենք ոչինչ կ՚իմանանք լերան վրայ։ Շշուկնե՞ր ... Պալքանեան պատերազմի...

- Այո՛, Կիրոս էֆէնտի։ Արդէն չորրորդ եւ հինգերորդ զօրաբանակէն բաւական թիւով զօրքեր ճամբայ ելած են դէպի Պալքաններու սահմանը։ Երկու կողմէն մեծ պատրաստութիւններ կը տեսնուին։

Կիրոսի համար նոր բան չէր Պալքաններու եւ Թուրքիոյ հարցը, որ յաճախ եւրոպական ազգերու միջամտութեան կ՚ենթարկուէր։ Երկու տարի առաջ սահմանապահ զինուորներու միջեւ նոյնիսկ բախումներ եղած էին։ Այդքան, այդքան։

Կիրոս կ՚ուզէր քիչ մը աւելի մանրամասնութիւններ իմանալ։ Ալին ալ շատ բան չգիտէր, շատ բան չէին ըսեր նաեւ դրաքննուած Պոլսական թերթերը եւ սակայն սոյդ շշուկը կար մէջտեղ, որ հեռու չէ Թրքական եւ Պալքանեան պատերազմ մը։ Այդ շշուկները կը կազմուէին երբ կը կանչուէին զինուորական պաշտօնեաներ ու կը տեղափոխուէին ռազմամթերք ու զինուոր եւ կար զօրահաւաք մը՝ նոր սկսուած։

Ալին պատմեց, թէ այժմ ժանտարմներ կը մտնեն քրտական գիւղերը զօրահաւաքի համար, նոյնիսկ իմացեր էր որ ժանտարմներու եւ Պշարա քիւրտ գիւղացիներու միջեւ բախում եղած է։ Պշարա գիւղացիները մերժած են զինուոր տալ երբ իմացեր են որ Սէլիմ պինպաշին հրացանազարկ ըրած է 20 քիւրտ զինուորներ, որոնց երեքը նոյն գիւղէն եղած են։

- Ահա ձեզի համար նոր աշխատանք, Խալիլ, - անմիջապէս խօսեցաւ Կիրոս։ - Պէտք է մէկը ղրկէք եւ աշխատիք, որ այդ դրդութիւնը ընդհանրանայ նաեւ ուրիշ գիւղերու մէջ։

Խալիլի համար նոր գործ էր այդ եւ կը թելադրէր Ալիին որ մնայ իր խումբին, փոխանակ կորսուելու Գոնիա ղրկուելիք բանակին մէջ։ Այնտեղ այլեւս օգտակար չպիտի կրնար ըլլալ։ Կիրոսն ալ զգաց, որ աւելի ծանրացան արդէն ծանր իր մտածումները։ Նման պատերազմ մը միշտ ալ նպաստաւոր է ֆէտայական աշխատանքներուն համար։ Զօրքերը դէթ հայ գիւղերէն հեռահեռէ ճակատ կը քաշուէին եւ առիթ կուտան յեղափոխական աւելի լայն աշխատանքներու։ Եթէ, եթէ միայն ապահով վար քային Վարդածորի լերան բնակիչները։ Կիրոսի եւ կազմակերպութեան մտածումը այդ պիտի ըլլայ միայն։

Կիրոս այդ պահուն միայն յիշեց որ քիւրտ ճահիլ զինուորցուներ տեսած էր, որ կը քշուէին փոշոտ ճամբաներ երբ ինք Դղեր կը մտնէր։ Խումբը կը վարէին երկու ձիաւոր ժանտարմներ, թէեւ Կիրոսին համար նոր բան չէր այդ՝ թրքական ճամբաներուն համար։

Ալին շատ ուշ մեկնեցաւ դէպի Գարափունար, իսկ Խալիլին ու Կիրոսը որպէս ածխածախներ, քէօշին հետ գիշերեցին իրենց էշերով միասին։

Խալիլ նոյն առաւօտ, ճամբորդներուն հետ պիտի շարունակէր իր ճամբան։ Նամակ պիտի տանէր Սենեքերիմին՝ գիւրացնելու համար Ճէլալի մասնակցութիւնը։

(Շար. 572)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տիկին Մարի Յակոբեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի, Մայիս 30, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, յաւարտ Ս. պատարագի հոգեհանգիստ կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ հարազատին՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՅԱԿՈԲԵԱՆԻ

հոգւոյն համար, անոր մահուան քառասունքին առիթով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Տէր եւ Տիկին Ներսէս եւ Մարիամ Խաչիկեան իրենց խորին վշտակցութիւնները կը յայտնեն Տիկին Էլիզ Քոչեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Խորէն Քոչեանի մահուան առթիւ:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ-ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐԻԶ

Այս Կիրակի, Մայիս 30, Հոգեգալուստ է - Պենտեկոստէ: Այս առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. - Մկրտիչ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ, ժամը 10-ին, կը մատուցուի եպիսկոպոսական հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ:

Կը պատարագէ՝

ԳԻՒՏ ԵՊԻՍԿ. ՆԱԳԳԱՇԵԱՆ

=——✠——=

Ս. ՍԱՀԱԿ-ՄԵՍՐՈՊ
ՍՐԲՈՑ ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ
ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԱՐՍԷՅԼ

Այս Կիրակի Հոգեգալուստի տօնին առթիւ հանդիսաւոր պատարագ, մասնակցութեամբ Պոլսոյ Ս. Խաչ Դպրեվանքի նախկին աշակերտներու (Մարսէյլէն եւ Ֆրանսայէն):

Սկիզբ ժամը 8-ին, Պատարագ 10-ին:

Կը պատարագէ՝

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՊէՔՃԵԱՆ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի շրջանային վարչութիւնը, խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ Կուրպէթեան ընտանիքին, Անի Կուրպէթեանի կսկծալի մահուան առթիւ: Ողբացեալը՝ եղած էր շրջանային վարչութեան անդամ, 1975, ուր գնահատուած էր իր ազնիւ ու անձնուէր բնաւորութեամբ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Միքայէլ Եավէրի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները եղած են.- Տիկին Եավէր եւ զաւակները Ս. Սահակ - Մեսրոպ Թարգմանչաց Ե. Պ. 2000 Ֆ., Տիկին Եավէր եւ զաւակները Պօմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Ե. Պ. 1000 Ֆ., Տիկին Եավէր եւ զաւակները Սէն Ժէռոմի Ս. Սահակ - Մեսրոպ Ե. Պ., Տիկին Եավէր եւ զաւակները Սէն - Թ'Անթուանի Ս. Թադէոս Բարթողիմէոս Ե. Պ., Տիկին Եավէր եւ զաւակները Քամբաներ Ֆրէզի Ս. Կարապետ Ե. Պ., Տիկին Եավէր եւ զաւակները Պուլվառ Օտտօ - Գարուսէլի Ս. Յակոբ Ե. Պ., Տիկին Եավէր եւ զաւակները Սէն - Լու Կրան Բէնի Ս. Գէորգ Ե. Պ. 500-ական ֆրանք, Տիկին Եավէր եւ զաւակները Մայր Եկեղեցւոյ հովանաւորած դպրոցին, Տիկին Եավէր եւ զաւակները Մայր Եկեղեցւոյ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 1000-ական ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Սիմոն Գալուստեան Ս. Թարգմանչաց Մայր Եկեղեցիին 1000 Ֆ., Սէն - Ժէռոմի Սահակ - Մեսրոպ Ե. Պ. 500, Պոլսի գաղթականներուն համար 500, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տիարեան Պոլիս հասնող գաղթականներուն համար 1000 Ֆ., Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Պէքէր Պոլիս հասնող գաղթականներուն համար 500, Ս. Թարգմանչաց Սահակ - Մեսրոպ Մայր Ե. Պ. 300, Մայր Եկեղեցւոյ հովանաւորած հայկական դպրոցին 300 Ֆ., Պոլսահայ Մշակութային Միութիւն՝ Ս. Սահակ - Մեսրոպ Թարգմանչաց Ե. Պ. 500, Պոլսահայ Մշակութային Միութիւն՝ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 500, Տէր եւ Տիկին Հրաչ Էօէն եւ զաւակները Ս. Սահակ - Մեսրոպ Թարգմանչաց Ե. Պ. 500, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Էքէր եւ զաւակը՝ Սահակ - Մեսրոպ երգչախումբին 300, Այրի Տիկին Մարգրիտ Աւիքեան Ս. Սահակ - Մեսրոպ Թարգմանչաց Ե. Պ. 100, Մայր Եկեղեցւոյ հովանաւորած դպրոցին 100, Սէն Ռաֆայէլէն Տիկին Անի Գոհարեան եւ Տէր եւ Տիկին Կարապետեան Ե. Պ. 200 Ֆ.:

(Շար.)

SAMEDI, 29 MAI — A 20 H. 30

UNIQUE RÉCITAL A PARIS

DU CHANTEUR ARMENIEN

NORAIR

Avec son ORCHESTRE (8 exécutants)

En Première Partie: Crown Production présente un Opéra - Film (1954)

ANOUSH

Théâtre de l'Empire — 41, Avenue de Wagram

Location:

— Librairie PALOUYAN; 9, Rue de Trévise,Paris 9e — Tél:. 523. 24. 97
— Restaurant HAGOP; 9, Rue du Nil, Paris2e — Tél.: 296. 37. 41
— AZAD; 136, Rue d'Aboukir Paris 2e — Tél.: 233. 87. 87
— Retaurant EREVAN; 29, Rue Bergère, Paris 9e — Tél.: 523. 44. 75
— Restaurant SASSOUN; Issy - les - Moulineaux — Tél.: 638. 78. 58
— VIDEO - SON; 49, Rue Victor Hugo, 94140 Alfortville — Tél.: 375. 26. 89
— VIDEO - SON; 21, Rue Jules Michelet,92700 Colombes
— Mme. DJEKNAVORIAN; Paris, Tél:. 501.98. 89

OPERA DE MARSEILLE

VENDREDI, 4 JUIN, A 20H.45

CONCERT DE GALA

AU PROFIT DE LA

Fondation Aram Khatchatourian

SOUS LA PRESIDENCE DE

GASTON DEFFERRE

(Maire de Marseille, Ministre d'Etat, Ministre de l'Intérieur et de la Décentralisation)

L'ORCHESTRE DE L'OPERA DE MARSEILLE

Sous la direction de

JANOS FURST

Avec la participation de

MYRIAM BIRGER (Pianiste) — JEAN TER-MERGUERIAN (Violoniste)

au Programme:

Mascarade — A. KHATCHATOURIAN
Concerto N° 1 pour piano — TCHAIKOVSKI
Concerto en Ré-Majeur pour violon — BEETHOVEN

LOCATION A L'OPERA — A PARTIR DU VENDREDI 28 MAI

LE GALA SERA SUIVI D'UN BANQUET au SOFITEL - VIEUX - PORT

Réservation: Mr. Hagopion — Tél.: (91) 60.07.61 ou 51.31.51

Présentation de «Histoire des Arméniens»

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS

Vous invite à venir nombreux à la présentation,à l'occasion de sa parution,de l'ouvrage

« HISTOIRE DES ARMENIENS »

L'ouvrage, rédigé sous la direction du Prof. GERARD DEDEYAN, est un grand livre de référence couvrant l'ensemble de l'Histoire du peuple arménien.

700 pages, publié aux Editions Privat.

Seront notamment présents, parmi les autres — Le Prof. Gérard Dédéyan, Mme. Anahide Ter-Minassian, Mme. Claire Mouradian, M. Frédéric Feydit, M. Marc Ferro, Le Dr. Yves Ternon.

Les auteurs signeront l'ouvrage, que l'on pourra se procurer sur place.

JEUDI, 3 JUIN, A 20 H.

A la Maison de la Culture Arménienne de Paris, 17, Rue Bleue, 75009 Paris - Métro: Cadet

RESTAURANT **EREVAN** — ՃԱՇԱՐԱՆ **ԵՐԵՒԱՆ**

Իր աւանդական ճաշացուցակով եւ սովորական հաճելի մթնոլորտով՝ կը սպասարկէ Ձեզի:

RESTAURANT EREVAN

26, RUE BERGÈRE - 75009, PARIS

TÉL. 770. 85. 81

ՄԻԱՅՆ ՇԱԲԱԹ ԻՐԻԿՈՒՆՆԵՐԸ

Վ Ի Գ Է Ն

Ընկերակցութեամբ՝ ՍԻՄՈՆԻ

ժամը 21.30-էն սկսեալ կը ներկայանայ իր հայկ. ժողովրդական երգերով, զուարթացնելով ձեր երեկոյթը:

Fermé le Mardi — Փակ է Երեքշաբթի

TRAITEUR EREVAN

29, RUE BERGÈRE — 75009 PARIS

TÉL.: 523. 44. 75

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Փիրանեան կը նուիրեն 200 Ֆ. «Յառաջի» բարգաւաճման, Սահակ Գաբրիէլեանի մահուան քառասունքի հոգեհանգստեան առթիւ:

×

Այրի Տիկին Խնկաբեր Թորոսեան, Տէր եւ Տիկին Տիգրան Թորոսեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Յովհաննէս Թորոսեանի մահուան 2-րդ տարելիցի ի յիշատակ կը նուիրեն.- 300 Ֆ. Կապոյտ Խաչի կայանին, 200 Ֆ. Ալֆորվիլի Ս. Մեսրոպ կրթարանին (ստանալ «Յառաջ»էն) եւ 100 Ֆ. «Յառաջ»ին:

Ուխտագնացութիւն դէպի ՀԱՅՐԵՆԻՔ

Ե Ւ

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին

ՅՈՒԼԻՍ 19 — ՕԳՈՍՏՈՍ 1

=——✠——=

Կազմակերպուած՝ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ Հոգաբարձութեան կողմէ:

Խումբին կ'ընկերանայ՝ ՄԵՍՐՈՊ ՔՀՆՅ. ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

Կը մասնակցի նաեւ՝ Առնուվիլի Քաղաքապետ CLAUDE BIGEL

Արձանագրութեանց համար դիմել Եկեղեցւոյ Դիւանատունը.-

31 - 33, Rue Saint - Just
95400 — ARNOUVILLE-LES-GONESSE
Tél.: 985. 28. 77

Organisation Technique: SABERATOURS

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

=——=——=

Ի նպաստ Լիոնի Հայոց Եկեղեցւոյ նորոգութեան եւ հովանաւորութեամբ սոյն … հոգեւոր հովիւ՝

ՆՈՐՎԱՆ ԵՊԻՍԿ. ԶԱՔԱՐԵԱՆԻ

Լիոնի հայերէն խօսուն Թատրոնը կը ներկայացնէ Ուրբաթ, Յունիս 4-ին երեկոյեան ժամը՝ 8.45-ին՝ «Տայը Կարապետ»ը կամ «Ամերիկահայ փեսացուն» … կալ սրահին մէջ:

60 Ավընիւ տը Սաքս, Լիոն 6-րդ

Տոմսերը ապահովելու համար դիմել Լիոնի Հայոց Եկեղեցին, կամ խաղացող անդամ, անդամուհիներուն:

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեօ-Քաշանի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ Մայրերու տօնին առթիւ թէյասեղան մը Կիրակի, Յունիս 6-ին, ժամը 15-ին:

Annexe de la Mairie

Salle Avenue Pasteur — Bagneux

գեղարուեստական բաժին: Կը մասնակցի Փեհլիվանեան երրեակը:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անդամ - անդամուհիները կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի, Հինգշաբթի, Յունիս 3, ժամը 20.30-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ:

Imprimé sur les Presses
du Journal «Haratch»
83, Rue d'Hauteville — 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Հայ Առաք. Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ժան, Փիէր, Գրիգոր Եաղուպեանի հարսանիքի առթիւ, Ա. Տիկին Եաղուպեան Եկեղեցւոյ 3,000, Դպրոցին 500, Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերուն 300-ական, Լիոնի Տիկնանց Միութեան 300, Լիոնի Ազքատախնամին 200 Ֆ., Տիկին Ազնիւ Ատամեան, Օր. Զարուհի Նահապետեան 100-ական Ֆ. Եկեղեցւոյ, Ոմն եւ Գ. Կարապետեան Փափազեան 100-ական Ֆ. Եկեղեցւոյ: Պօղոս Գօշգօշեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Եկեղեցւոյ, Ծ. Պահատուրեան 100 Դպրոցին, Միհալիճեան ընտանիք, Տէր եւ Տիկին Հայկ Գալուստեան ընտանիք եւ Տիկին Հայկուհի Զալըքեան 100-ական Ֆ. Եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Գօրթոշեան 50 Ֆ. Եկեղեցւոյ:

ՇԱԲԱԹ – ԿԻՐԱԿԻ
ՄԱՅԻՍ
29-30
SAMEDI-DIMANCHE
29-30 MAI
1982

LE NUMERO 2 F. 50

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE-OCCIDENTALE
83, RUE D'HAUTEVILLE — 75010 PARIS
DIRECTRICE: ARPIK MISSAKIAN

TÉL.: 770. 86. 60 — C.C.P. PARIS 15069-82 E
FONDÉ EN 1925 — 51027317 A R. C. PARIS

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա : Տար. 340 Ֆ. - Վեցամսեայ : 180 Ֆ.
Արտասահման : Տար. 400 Ֆ. - Հատը : 2.50 Ֆ.

57րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 15.181 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 57e ANNÉE — No 15 181

ԵՐԵՒԱՆ ⟷ ՓԱՐԻԶ ՀԵՌԱՏԻՊ

ԵՐԵՒԱՆ (ԱՐՄԷՆՓՐԷՍ ՄԱՅԻՍ 19 - 26)

«ԱՐԱՐԱՏ» - «ՏՈՐՊԵԴՕ» ԽԱՂԸ (*)

Խորհրդային 45-րդ ախոյենութեան մրցաշարքի Մայիս 23-ի խաղերուն, «Արարատ» 1-ի դէմ 3 կէտով յաղթեց Քութայիսի «Տորպեդօ»ն: Խաղը տեղի ունեցաւ Երեւանի «Հրազդան» մարզադաշտին վրայ: «Արարատ»ի տղաքը դաշտ իջած են առանց իրենց գրոհներու կազմակերպիչ Խորէն Յովհաննիսեանի, որ Խորհ. Միութեան խումբին մաս կազմելով կը պատրաստուի Սպանիոյ Մունտիալին: Մանաւորաբար աչքի զարկած է Անդրանիկ Խաչատրեան, որ ամբողջ 90 վայրկեաններու ընթացքին անընդհատ պայքարած է ուղիներ փնտռելով հակառակորդին բերդը գրաւելու համար: Եւ երկու անգամ հասած է իր նպատակին: Առաջին կոլը նշանակած է գլուխի սքանչելի հարուածով մը, արդիւնաւորելով Նազար Պետրոսեանի «ոսկերչական» ճշգրտութեամբ կատարած փոխանցումը, երկրորդը՝ զօրաւոր հարուածով գնդակը զետեղած է բերդին անկիւնը: Իսկ խաղին առաջին կոլը նշանակած է Սամուէլ Ղազարօղլեան: Հակառակորդներէն ալ կոլ մը նշանակած են եւ խաղին արդիւնքը վերածած 3 - 1-ի, ի նպաստ «Արարատ»ի:

Այսպէսով, 12 խաղերէ ետք «Արարատ» 16 կէտով միշտ կը գլխաւորէր դասաւորումը, արձանագրելով 7 յաղթանակ, 2 հաւասարութիւն եւ 3 պարտութիւն:

(*) Խաղին արդիւնքը տուած էինք «Յառաջ»ի Մայիս 25-ի թիւով:

×

ՆԿԱՐԻՉ ՀՐԱՉԵԱՅ ՌՈՒԽԿԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի Նկարիչներու Տան մէջ բացուած է Հրաչեայ Ռուխկեանի անհատական ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած երկու հարիւր գործերը կը ցոլացնեն վարպետին քառասնամեայ վաստակը եւ ստեղծագործական ուղին: Այցելուներ հետաքրքրութեամբ կը դիտեն «Մեր Նախնիների հանճարը» նկարաշարքը, ուր տեղ գտած են հայ մշակոյթի մեծերու դիմանկարներ՝ սկսած Մեսրոպ Մաշտոցէն եւ Մովսէս Խորենացիէն մինչեւ Սայաթ-Նովա: Ուշադրութիւն կը գրաւեն այն կտաւները, ուր պատկերացուած են հայկական հին ճարտարապետութեան յուշարձանները:

×

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԸՆԴԵՐՔԻ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆԸ

Երկրաբանները Հայաստանի հիւսիսը յայտնաբերած են եղէգնաքարէ մարմարի հանքավայր մը: Այդ մարմարը կ'օգտագործուի առաւելաբար շէնքերու ներսը յարդարելու համար: Սքանչելի զարդանախշեր ունեցող այդ քարի բազմամետրանոց հաստատութեամբ հանքաշերտը կը գրաւէ քանի մը քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն: Հայաստանի քարի հանքավայրերու հարստութիւնն ու այլազանութիւնը հիմք ծառայած է շինանիւթերու արդիւնաբերութեան բուռն զարգացման համար: Մեր երկրի յարաբերաբար փոքր տարածութեան մէջ կը հանդիպինք շինարարութեան մէջ օգտագործուող լեռնապարներու գրեթէ բոլոր տեսակներուն՝ տուֆ, պազալթ, կրանիթ, մարմար եւայլն:

ԻՐԱՆԱՀԱՅ ԼՈՒՐԵՐ

ՏՀԱՃ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ՝ ՀԱՅՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

ԻՍԼԱՄԱԿԱՆ ՀԱԳՈՒՍՏԻ ԵՒ ՈԳԵԼԻՑ ԸՄՊԵԼԻԻ ՀԱՐՑԵՐ

Իրանցի կանանց իսլամական հագուստի հարցը նոր չէ: Ծանօթ է, որ նոր կարգերու հաստատումով Իրանի կանանց զուգահեռ Հայուհիներէն եւս կը պահանջուէր «գոց հագուիլ», նոյնիսկ չատոր գործածել: Երկար բանակցութիւններ անհրաժեշտ եղան ի վերջոյ միջին եզր մը գտնելու համար, այն է՝ խուսափիլ «բաց» հագուստներ կրելէ, ջանալ յարգել իսլամ օրէնքները, պատշաճ զգեստաւորումով եւ նոյնիսկ գլխակապով ներկայանալ գործի եւ հանրային վայրեր: Սակայն, հակառակ այս ուղղութեամբ Հայուհիներու ցուցաբերած դրական եւ պատշաճ վերաբերումին, վերջերս արշաւ մը ծայր տուած է մանաւորաբար Թեհրանի հրապարակներուն եւ պողոտաներուն վրայ՝ իգական սեռի, այդ կարգին նաեւ Հայուհիներու դէմ: Այդ ապօրէն արշաւի (քանի որ խորհրդարանական ոչ մէկ օրէնք գոյութիւն ունի հագուստի համար) եւ հէզպօլլահի (անոնք՝ որոնք Խոմէյնիի եւ իսլամի պատուիրանները կը պարտադրեն) բիրտ ու մերթ վիրաւորական վերաբերումի հետեւանքով, որոշ տհաճ միջադէպեր տեղի ունեցած են Թեհրան: Ուստի, Թեմին առաջնորդը՝ Արտակ Արք. Մանուկեան, ընդառաջելով հայ կանանց մտահոգութիւններուն եւ առաջարկին, նամակ մը ղրկած է Խորհրդարանի նախագահ եւ Թեհրանի Ուրբաթօրեայ աղօթքի առժամեայ առաջնորդ Հաշեմի Ռաֆսանճանիի, որպէսզի ան իր քարոզներուն մէջ անդրադառնայ նաեւ Հայուհիներու պատշաճ եւ մերթ տոհմիկ-ազգային զգեստաւորման, յորդորելով իսլամները, որ յարգեն Հայերը, մանաւանդ Հայուհիները, բիրտ ու կոպիտ վերաբերում չունենան եւ ապօրէն պահանջներ չներկայացնեն անոնց:

Խորհրդարանի հայ երեսփոխան Հրայր Խալաթեան, Հինգշաբթի, Մայիս 13-ին, յիշեալ նամակը յանձնած է Ռաֆսանճանիի, լուսաբանութիւններ տուած այդ մասին եւ առաջարկած ժամադրութիւն մը նշանակել, որպէսզի Արտակ Արք. եւ Ազգ. Իշխանութեանց ներկայացուցիչները հանդիպում մը ունենան եւ միասնաբար քննելով հարցը դիմեն համապատասխան միջոցներու:

Թեհրանի մեր պաշտօնակից «Ալիք»ի Մայիս 16-ի թիւէն քաղելով կու տանք Առաջնորդին նամակը (արեւմտահայերէն).

«Աստուծոյ ճամբուն վրայ ինկած պարսիկ եւ հայ բոլոր նահատակները ողջունելով եւ Իրաքի կողմէ պարտադրուած պատերազմի ճակատներուն ձեռք ձգուած յաղթանակներու առթիւ շնորհաւորութիւն եւ ուրախութիւն յայտնելով՝ հետեւեալ կէտերը կը յանձնենք ձեր ուշադրութեան:

«Այժմ որ իսլամական յեղափոխութեան նպատակներու իրագործման համար քոյրերու հագուելու կապակցութեամբ կարեւոր կարգադրութիւններ եղած են, հայ փոքրամասնութեան համար որոշ դժուարութիւններ եւ հարցեր յառաջացած են:

«Պարզ է որ բոլոր հայ քոյրերը իսլամի օրէնքները յարգելով՝ հանրային վայրերու, հիմնարկութիւններու, ճամբաներու եւ ոչ հայկական միջավայրերու մէջ անհրաժեշտ ծածկոցով եւ պատշաճ հագուստով կ'երեւան, նոյն նպատակով նոյնիսկ անոնցմէ ոմանք յատուկ ծածկոց կը գործածեն, որ կը համապատասխանէ Հայոց կրօնական եւ ազգային աւանդական տարազին, որ աւելի քան կը նպաստէ հետապնդուած նպատակի իրագործման ու կանանց բարոյականի առաւել պահպանման ու հասարակութեան մէջ յարգանքի ապահովութեան:

«Ներկայիս, նկատի առնելով որ Իրանի իսլամական Հանրապետութեան Սահմանադրութեան 13-րդ եւ 15-րդ յօդուածներու տրամադրութեամբ՝ ճանչցուած կրօնական փոքրամասնութիւնները ըստ իրենց կրօնական, ազգային աւանդութեանց, սովորութիւններու եւ մշակոյթի կը վարուին, նկատի ունենալով որ իմ կողմէ եւս դիտողութիւն կատարուած է, որ հայ քոյրերը եթէ փափաքին կրնան օգտուիլ յիշեալ տարազէն եւ նկատի ունենալով որ կանանց ծածկոյի եւ հագուստի կապակցութեամբ խորհրդարանին մէջ ոչ մէկ օրինագիծ վաւերացուած է, պատասխանատու շրջանակները եւ ժողովուրդը պարզապէս Գուրանի հրահանգներու գործադրութեան գծով կը պահանջեն քոյրերու իսլամական ծածկոյի գործածութիւնը, կը խնդրեմ, որ կարելի եղած պարագային, Ուրբաթօրեայ հաւաքական աղօթքի ձեր քարոզներէն մէկուն մէջ յիշեալ հարցին անդրադառնաք ու նշէք որ պատասխանատու կամ անպատասխանատու տարրեր խուսափին հայ քոյրերու հետ սուր եւ արտառոց բախումներ ունենալէ, որոնք կրնան յառաջանալ անոնց հագուելու տարբերութենէն»:

Միւս կողմէ, «Ալիք»ի Մայիս 18-ի թիւէն կ'իմանանք, թէ ոգելից ըմպելիի վաճառքի հարցը հայկական շրջանակներու մէջ դարձեալ սուր բնոյթ ստացած է: Այդ առթիւ Թեմին առաջնորդը մամուլով կոչ մը ըրած է ժողովուրդին, անոր ուշադրութեան յանձնելով ոգելից ըմպելիներու պատրաստութեան եւ վաճառքի հարցը եւ յորդորելով, որ «Հայերը խուսափին իսլամ եղբայրներուն ոգելից ըմպելի վաճառելէ եւ այդ հարցին մէջ յարգանքով վերաբերին իսլամական օրէնքներու հետ»: Առաջնորդը յիշեցնելէ ետք, որ «պետական պատկան հիմնարկները պիտի խստացնեն իրենց վերաբերումը նման անձնաւորութիւններու նկատմամբ», կոչ ըրած է ժողովուրդին որ «խուսափի նման գործերէ եւ իր այս արարքով Իրանահայութեան վարկին եւ անունին ստուեր չձգէ. յարգէ երկրի իսլամական օրէնքը եւ պարկեշտ ընթացք ունենայ», որպէսզի Իրանահայութիւնը «միայն խմիչք ծախողի անունով չճանչցուի»:

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ տօնին առթիւ, «Յառաջ» լոյս չի տեսներ Երկուշաբթի (Երեքշաբթի, Յունիս 1-ի թիւ) եւ խմբագրատունը փակ է շաբաթավերջին:

ՈՒՐԱԽ ԵՐԳ, ԴՀՈԼ – ԶՈՒՌՆԱՅՈՎ ԵՒ ՑԱՒԱԼԻ ՎԵՐՋԱԲԱՆՈՎ...

Չթողնե՞մ հիմա ամէն ինչ նորից
ու գոռ տամ յանցին – վանկին զօրաւոր,
թող ինչ ուզում են մտածեն ու ինձ
կարծիքներն իրենց յայտնեն գրաւոր:
Դէ, դուռս բաց է, թռէք սոխակներ,
ձեր ճնարներով համեցէք իմ տուն,
էլ կօշիկ հանել պէտք չէ, ներս անցէք,
ձեզ ենսպասում օդին ու թթուն:
Եւ վարդեր դուք էլ եկէք զոյգ առ զոյգ,
պճնուած շքեղ զանգուլակներով,
չորսդին տարածէք զանազան բուրմունք
եւ զբաղուեցէք ձեր սոխակներով:
Եւ սիրահարներ դալուկ ու տրտում,
ձեզ համար նոյնպէս իմ դուռը բաց է,
առանց քաշուելու համեցէք իմ տուն,
նստէք անկիւնում, ձեզ համար լացէք:
Եւ ուտող խմող տղերքն էլ թող գան,
երգելով մտնեն իմ տան բացդռնով,
հին սիրածներին յիշեն ու ողբան,
յետոյ ամէն ինչ վերջանայ կռուով:
Եւ աշուղները թող գան սազերով
ու նորից լուծեն հարցը նազելու,
գինին պտրտուի կաւէ թասերով
եւ կարմիր խնձոր՝ ոսկէ վազերում:
Երկար մազերով աղջիկներ թող գան
եւ հեզանկուն թող պարեն նորից
եւ իգիթները նորից խենթանան,
կատաղած բռնեն թրերի կոթից:
Ու մի տխուր երգ թող փչէ զուռնէն
եւ ես լաց լինեմ գլուխս բռնած,
խփուեմ պատէպատ ու ռռնամ ուժեղ...
ու դուրս վռնտեմ բոլորին յանկարծ...

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԸ Լոնտոն հասաւ Ուրբաթ օր, Մայիս 28-ին, թէեւ կը կարծուէր որ այս այցելութիւնը կրնայ ջնջուիլ պատերազմին պատճառով, ան ալ լատին, կաթողիկէ երկրի մը հետ: Յովհ. Պօղոս Բ. առաջին պապն է, որ ոտք կը դնէ Մեծն-Բրիտանիա, չորսուկէս դար ետք խզումէն, երբ Հանրի Ը. հիմնեց անկլիքան եկեղեցին, ինքզինքն անոր գերագոյն պետը հռչակելով, քանի որ Կղեմէս Է. պապը մերժած էր ջնջել իր ամուսնութիւնը Քաթրին տ'Առակոնի հետ, կարենալ ամուսնանալու համար Անն Պոլէյնի հետ: Այս այցելութիւնը առաւելաբար էկիւմէնիք բնոյթ ունի: Անգլիոյ մէջ, ներկայիս հինգ միլիոն Կաթողիկէ կայ: Պապը կ'ընդունուի Թագուհիին կողմէ եւ զանազան հանդիպումներ կ'ունենայ:

ԳՈՆԻԱՅԻ մէջ է որ Թուրքիա, որպէս անդամ Ատլանտեան Ուխտի Աուաքս լրտեսական օդանաւերու կայան մը պիտի հաստատէ:

ԱՐՏԱԿԱԳ ՆԻՍՏԷՆ ետք, որ գումարուեցաւ Մայիս 27-ին, Լը Մոնտի տնօրէնը վերջնապէս ճշդուեցաւ, յանձին Անտրէ Լօրանսի: Ժաք Ֆօվէ իր պաշտօնը կը փոխանցէ ուրեմն Յուլիս մէկին: Մայիս 2-ին խմբագիրներն էին որ, մեծամասնութեամբ ընտրած էին Լօրանսը, հարկ էր, ընդհ. արտակարգ ժողովն ալ իրաւատէրերու վաւերացնէ, ինչ որ ըրաւ 1000-ի վրայ 960 իրաւաթուղթով:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ պետական ոստիկանութեան – Ք. Կ. Պ.ի գլուխը նշանակուեցաւ Վիտալի Ֆետորչուք, փոխարինելու համար Անդրոպովը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ըմպելի ջուրը խմուելիք չէ եղեր, ինչպէս կը փաստէ առողջապահութեան նախարարութեան հրապարակած տեղեկագիրը, 87 նահանգներու մէջ, քննութիւն կատարելէ ետք: 600 հազար Ֆրանսացիներ ուղղակի կասկածելի ջուր մը կը խմեն, որ վարակիչ հիւանդութիւններ կը պատճառէ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

«ՊՐԱՒԴԱ»Ի 70-ԱՄԵԱԿԸ

Պրաւդայի այժմու տպաքանակը ներկայիս շուրջ 11 միլիոնի կը հասնի:

Հիմնուած է 1912, Ապրիլ 22-ին, Նոր Տոմարով՝ Մայիս 5-ին:

Այս առթիւ, Սով. Հայաստան օրաթերթը խմբագրականով եւ երկար յօդուածով մը գրուատիքը հիւսած է «կուսակցութեան եւ ժողովրդի տրիբուն»ին հասցէին, յիշատակելով թերթին կատարած կարեւոր դերը լենինեան գաղափարներու տարածումին մէջ, ինչպէս նաեւ կուսակցութեան քաղաքական - տնտեսական ծրագիրներուն, առաջադրութիւններուն ուղղութեամբ իր ստանձնած պարտաւորութիւններուն մէջ:

Մանրամասնութիւններու յիշատակութեանց ճամբուն մէջ, Սով. Հայաստան կարգ մը անտեսումներ կատարած է, որոնց ճշդումը եւ Պրաւդայի դերին մատնանշումը չահեկան կրնան նկատուիլ «Յառաջ»ի ընթերցողներուն համար:

Թերթին անունը: Լենին 1912-ին կ'որոշէ օգտագործել նախապէս մեծ ժողովրդականութիւն գտած եւ բանուորական շրջանակներուն մէջ չահեկանութիւն ներկայացուցած համանուն խորագիրը Մենշեւիկեան թերթին, հրատարակուած 1905-ին, Ուկրէններու կողմէ: Տրոցկի 1908-ին, Հոկտեմբերին, կը ստանձնէ Ուկրէն Մենշեւիկներու օրկանին խմբագրութիւնը:

Լենինի որոշումին վրայ, Տրոցկի բուռն կերպով կը բողոքէ անունին վերագործածութեան դէմ: Լենին կ'անտեսէ:

Հիմնադիրները: Խորհրդային գրիչները ժամանակէ մը ի վեր Պրաւդայի միակ հիմնադիր կը նկատեն Լենինը: «Լենինի կողմից հիմնադրուած» բացատրութիւնը կուտան: Ջեւով մը ճիշդ է, եթէ նկատի առնենք միտքին յղացումը եւ Լենինի կատարած կարեւոր դերը Պրաւդայի բովանդակութեան ճոխացումին եւ տարածումին մէջ: Այս այսպէս ըլլալով հանդերձ, հիմնադիրներու անուններուն մատնանշումին մարզին մէջ անտեսումը կը մնայ ցայտուն: Խորհրդային պատմագրութիւնը երկար ժամանակ Պրաւդայի հիմնադիրներ նկատած էր, Լենինի ցուցմունքով, նաեւ Օլմինսկի, Պոլետաեւ եւ Ստալին: Այս վերջին անունը կարելի է խնդրոյ առարկայ դարձնել, երբ գիտենք, թէ Ստալին, իր մենատիրութեան ժամանակաշրջանին կը ճգնէր իր անունը որեւէ ձեւով եւ ճամբով կապել Լենինի հետ, այնպէս ցոյց տալով, թէ Առաջնորդին ամէնէն մօտ եւ սերտ գործակիցը եղած է: Մինչդեռ փաստն այն է, որ Լենինի մօտիկ գործակիցները եղած են շատերու կարգին Տրոցկի, Կամենեւ, Զինովիեւ Բուխարին եւ ուրիշներ:

Դեռ 1902-ին Իրկուտսկէն կեծղ անցագիրով փախուստ տալէ ետք, Տրոցկի Վիէննա - Լոնտոն - Ցիւրիխ ճամբով կը հանդիպի Վլադիմիր Իլիչ Ուլիանովին, ապագայ Լենինին: Կ'աշխատակցի սոցիալ - դեմոկրատ Իսկրային (Կայծ) հիմնուած Լենինի, Պլեխանովի եւ ուրիշներու կողմէ 1900-ին, Դեկտեմբերին: Խմբագրութեան մաս կը կազմեն Ակսելրոդ, Զասուլիչ, Մարտով:

Այս միջանկեալ մատնանշումը անոր համար, որ ներկայիս կ'անտեսուին կարգ մը իրողութիւններ եւ անուններ ծանօթ պատճառներով:

Աւելցնենք, իբրեւ պատմութեան նիւթ, որ Պրաւդայէն առաջ լոյս կը տեսնէ Զվեզդա շաբաթաթերթը:

Այսուհանդերձ, Պրաւդայի հիմնադրութեան թուականն է Ն. Տ. Մայիս 5, որ կը նկատուի խորհրդային մամուլի օր: Նախապէս՝ կը նկատուէր եւ կը յիշատակուէր բանուորական մամուլի տօն:

Ցարական Ռուսիա գրաքննութեան եւ ճնշումներու ճամբով բազմաթիւ փորձեր կը կատարէ արգիլելու համար հրատարակութիւնը Պրաւդայի: Սով. Հայաստան օրաթերթը այս ուղղութեամբ կը գրէ.- Ցարական իշխանութիւնները դաժանօրէն հետապնդում էին թերթին ... Բայց թերթն ամէն անգամ վերածնւում էր նոր անունով ... Առաջին Համաշխարհային պատերազմի նախօրեակին՝ 1914 թուականի Յուլիսին, ցարական ժանդարմները աւերեցին թերթի խմբագրութիւնը, նրա հրատարակումը արգելուեց»:

Վերհրատարակութեան այլ եւ այլ անուններէն մէկ քանին քաղելով «Համամիութենական Կոմունիստական (Բոլշեւիկների) Պարտիայի Պատմութիւն» հատորէն, Հայպետ հրատ. 1946, ներկայացընենք. - Զա Պրաւդու, Պուտ Պրաւդի, Տրուդովայա Պրաւդա եւայլն.:

Ցարական վարչակարգին տապալումը, Փետրուարեան ծանօթ յեղափոխութեան հետեւանքով, առիթ կ'ընծայէ թերթին վերհրատարակութեան 1917, Մարտ 5-ին (18):

Նոյն թուականի Հոկտեմբեր 27-էն (Նոյեմբեր 9) Պրաւդա կանոնաւոր կերպով լոյս կը տեսնէ նախ Պետրոգրատ, ապա Մոսկուա, 1918 Մարտէն սկսեալ:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

LIVRES RECUS:

« LES CHANTS D'UNE FILLE D'EDESSE »

BARKEVOUHI ORFA-BEDROSSIAN
Illustration par l'auteur

Paris — 1982

« ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ » ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Երաժշտական աշխարհի մէջ, ներկայ ժամանակներու առաջնակարգ եւ մեծագոյն վարպետներէն մին:

Դաստիարակուած ու կազմուած ռուսական երաժշտական մեծ դպրոցի շունչով եւ երգարուեստով, սակայն իր երաժըշտութեան աղբիւրը եղաւ հայկական: Հարազատ ու ինքնատիպ: Իր մշակած բոլոր սեռերուն մէջ ալ դուրս կը ցայտէ հայկական ժողովրդական մեղեդիներու քնքշութիւնը: Հայ ազգային ու ժողովրդական երգն ու պարը անսպառ աղբիւր եղան ներշնչումի եւ յղացքի Արամ Խաչատրեանի համար:

Այսպէս Արամ Խաչատրեան անուղղակի դարձաւ դեսպանը՝ հայ երգին ու երաժշտութեան, զուտ ազգային մակարդակէ մը բարձրացնելով զայն միջազգային մակարդակներու:

Իր ամէնէն ծանօթ կտորը, որով փառքի տիրացաւ, հռչակաւոր «Սուրերու Պար»ն է, 1942-ին «Գայեանէ» պարանըւագին համար գրուած էջ մը:

Ուստի, Մարսէյլի մէջ ստեղծուած «Արամ Խաչատուրեան Հիմնարկութիւնը» մեծարանք, ձօն մըն էր երաժշտական տաղանդին:

Գնահատելի այս ձեռնարկը նախաձեռնութիւնն է կարգ մը երաժշտասէր եւ ազգանուէր Հայերու որոնք Արամ Խաչատրեանի եղած մեծարանքին ընդմէջէն ծառայութիւն մըն է որ կը բերեն հայ մշակոյթին. երաժշտութիւնը, մանաւանդ Արամ Խաչատրեանի երաժշտութիւնը, ըլլալով կենդանի խորհրդանիշը, յատկանշական արտայայտութիւններէն մին այդ մշակոյթին:

Արամ Խաչատրեան այս հիմնարկութիւնը որ պաշտօնապէս մարմին առած է կը վայելէ պատուոյ նախագահութիւնը Մարսէյլի քաղաքապետ եւ Նախարար՝ Կաստոն Տըֆէրի: Պատուոյ անդամներն են. - մեթր Մարսէլ Փասլի՝ գեղարուեստի կցորդը Մարսէյլի քաղաքապետին, Փիէռ Պարպիզէ՝ տնօրէն Մարսէյլի երաժշտանոցին, Ժան Սոլէռ՝ մշակութային հարցերու շրջանային տնօրէն:

Հիմնարկութիւնը, երկու տարին անգամ մը ժիւրիի մը միջոցաւ, պիտի բաշխէ «Արամ Խաչատրեան Մեծ Մրցանակ» մը դասական երաժիշտի մը առաջին սալին եւ կը ստեղծէ «Արամ Խաչատրեան կրթաթոշակ» մը երիտասարդ երաժիշտի մը համար:

Ժիւրիին մաս կը կազմեն երաժշտական աշխարհին պատկանող յայտնի անձնաւորութիւններ - Մօրիս Անտրէ՝ փողահար, Փիէռ Պարպիզէ՝ դաշնակահար, Սերժ Պօտօ՝ նուագախումբի ղեկավար, Ծինօ Ֆրանչեսքաթթի՝ ջութակահար, Եանուս Ֆիւրստ՝ նուագախումբի ղեկավար, Սիւզանա Միլտոնեան՝ տաւիղահարուհի, Ժան Փիէռ Ռամբալ՝ սրնգահար, Ալեքսանտր Սիրանոսեան՝ նուագախումբի ղեկավար: Նոյնպէս 2 երաժիշտներ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳԷՈՐԳ ԱՐՇԱԿԵԱՆԻ ՆԿԱՐՉԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Երեւանի ժողովրդական ստեղծագործութեան թանգարանին մէջ բացուած է կաթսայագործ Գէորգ Արշակեանի անհատական ցուցահանդէսը, ուր ներկայացուած են սիրող նկարիչին կտաւները: Ցուցադրուած նկարչական եւ գծագրական 50 գործերու մէջ կը ցոլանան Հայաստանի բնութիւնը, ժողովուրդին աշխարհահայեացքը, գիւղական կեանքը իր այլազան երեսներով, ճարտարապետական յուշարձանները եւ այլն: Գէորգ Արշակեան աւարտած է Մոսկուայի գեղարուեստի ժողովրդական համալսարանի հասատոցային նկարչութեան երկամեայ դասընթացքը, թղթակցութեամբ: Իր գործերը շատ անգամ ցուցադրուած են նաեւ Խորհ. Միութենէն դուրս: Պարգեւատրուած է վկայականներով եւ մետալներով:

Հայաստանէն մաս կը կազմեն ժիւրիին Էտուարդ Միրզոյեան՝ երգահան եւ Հայաստանի Կոմպոզիտորներու նախագահ, Յովհաննէս Չեքիճեան Հայաստանի Պետական Երգչախումբի ղեկավար:

Հիմնարկութիւնը կը հաշուէ հիմնադիր անդամներ, որոնք կը մասնակցին քսան հազար ֆրանքով, բարերար անդամներ որոնք կը մասնակցին հինգ հազարով եւ նուիրատու անդամներ՝ որոնք կը բերեն երկու հազար ֆրանք: Այս մասնակցութիւնը անշուշտ մէկ անգամ եւ վերջնական է: Դրամագլուխը կը մնայ անձեռնմխելի: Գոյացած տոկոսներն է որ պիտի տրուին եւ Արամ Խաչատրեանի Մրցանակը եւ Արամ Խաչատրեան կրթաթոշակը ու նաեւ հիմնարկութեան մատակարարումը: Մատակարարման Խորհուրդին բնած վարչութիւնը պիտի վարէ հիմնարկութիւնը: Մատակարարման Խորհուրդը կը կազմեն հիմնադիր անդամները. անհատական ցանկը - Տոքթ. Ռոպէր Աստուրեան, Գապատայեան Շարլ, Դավիթեան Արիս, Խօքսիւզեան Մարլէն, Գործունեան Գուրգէն, Ղազարեան Փիէռ, Ծէլալեան Մարլէն, Ծիէրճեան Մուշեղ, Յակոբեան Ժոզէֆ, Ջրբաշեան Էլիզ, Պապայեան Արշամ, Պապայեան Ժէռար եւ Ժան Շարլ, Պօղոսեան Տարօն, Պօղոսեան Վարուժան:

«Արամ Խաչատրեան Հիմնարկութիւնը» կուտայ իր առաջին ելոյթը, Ուրբաթ Յունիս 4-ին, Մարսէյլի օփերային մէջ: Համերգ մը ի նպաստ հիմնարկութեան նպատակին: Նորաստեղծ այս հիմնարկութեան կը մաղթենք յաջողութիւն, բարեւութիւն, լաւագոյնս իրագործելու համար իր ծրագիրները, յաջողելու համար իր նպատակներուն մէջ:

ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ԴԱՒՈՅԻ ԴԱՒԱՃԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԻՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻ ԶԻՆՔԸ

Գրեց՝ ՏԱՃԱՏ

Զ.- ԲԱՆՏԻ ՄԷՋ

Զիս ալ երկու անգամ տարին հարցաքննութեան: Ամէն մեքենայութիւն կ'ընէին գաղտնիքներ կորզելու համար: Ես իմ պատասխանները պրոպագանդայի ձեւին կը դարձնէի: Թէ մենք ապստամբներ չէինք, թէ զէնքերը միայն ինքնապաշտպանութեան համար էին, թէ մենք պիտի օգնէինք երիտասարդ Թուրքերուն՝ տապալելու համար ապիկար սուլթանական կառավարութիւնը, եւ հաստատելու լաւ կարգեր բոլոր ժողովուրդներու համար անխտիր: Երբ անգամ մը հարցաքննիչը ըսաւ թէ Թուրքերը շատ գոհ են Սուլթանէն, ըսի թէ անցեալ ամառուան Էրզրումի եւ Քասթէմունիի դէպքերը այդ չեն ապացուցաներ, եւ յանձնարարեցի իրեն կարդալ Սապահ Իւլ խայր: Երբ հարցուց թէ ուրկէ՞ կրնայ ձեռք բերել, ըսի թող դիմէ կուսակալին: Իսկապէս ալ երբ ամէն անգամ այդ թերթը կը տպէինք ժամանակին, առաջին օրինակները Թուրք յեղափոխականներու կողմէ գաղտնի կը հասցնէին կուսակալին եւ կառավարական այլ բարձրաստիճան պաշտօնեաներու:

Երբ Արամը կը տանէին հարցաքննութեան նա զուտ քարոզչական բնոյթ կուտար իր խօսուածքներուն: Ունէր խիստ գրաւիչ դիմագիծ եւ խօսակցութեան ձեւ, ու իր թաթար թուրքերէնով կը գրաւէր բոլոր ներկաները, որոնք յափշտակուած զինքը մտիկ կ'ընէին: Կը բացատրէր Թուրքիոյ ապագայ ազատ կարգերը, ժողովուրդներու համերաշխ գործակցութիւնը եւ յառաջդիմութիւնը: Կը բացատրէր Փարիզի Համաձայնական Քոնկրէսի բնոյթի մասին որ քիչ առաջ էր տեղի ունեցեր: Մեր եւ Թուրք գաղտնի թերթերը լեցուն էին նման գաղափարներով: Յուլիս 11-ը շատ մօտ էր եւ անոր ազդեցութիւնը օդի մէջէն կարծես կը զգացուէր նոյնիսկ դատարանի մէջ: Արամ բանտի մէջ եղած ատեն ընթերցանութեան համար գիրք կ'ուզէ, ու իրեն կուտան Աստուածաշունչ: Կը պատմէր որ ժամանակ անցընելու համար 2 անգամ ծայրէ ծայր կը կարդայ:

Երկու ամիս բանտն էինք: Օր մըն ալ յանկարծ ամէն ինչ փոխուեցաւ: Բանտարկեալներուս տուներէն ամէն օր լաւ եւ մաքուր կերակուրներ սկսան բերել: Նախապէս ալ երբեմն կը բերէին, բայց մեզի չէին տար ամբողջովին: Շղթաները եւ տանջանքները քաղաքավարի եւ փաղաքշող դարձան: Մէկ երկու օր վերջ փոքրիկ գրութիւններ երեւցան թաշկինակներու եզերքներուն գրուած. «Մի՛ մտածէք, շուտով կ'ազատիք», «Սահմանադրութիւն է», «Ներում բանտարկեալներուն», եւայլն, եւայլն: Խուցերու մէջ արգելափակուածներս նախապէս իրարու հետ կը յարաբերէինք պատի վրայ զարնելով եւ բառեր կազմելով, այսպէս ա-ի համար մէկ հարուած, բ-ի համար երկու հարուած եւայլն: Այժմ գիրար կը կանչէինք բարձր ձայնով եւ կը յայտնէինք մեր ստացած ուրախալի լուրերը: Ծիտէչեան Գէորգ իմ խուցիս ճիշդ քովն էր: Իմս, ինչպէս նախապէս գրած եմ, ամենապէշ տեղն էր, յաջորդը Գէորգն էր որ արդէն տկարակազմ ըլլալով հիւանդացաւ եւ սկսաւ արիւն թքնել: Ա՛խ Տաճատ, կ'ըսէր, անգամ մը որ դուրս ելնեմ ասկէ, տես թէ ինչե՛ր պիտի ընեմ այս անպիտաններու գլխին: Եւ իսկապէս ալ 1915-ի Վանի ինքնապաշտպանութեան կռիւներուն իր կազմակերպած հրձիգ խումբերով կրցած էր այրել մի քանի թրքական գիւղեր, այրելով Թուրքերն ալ մէջերնին:

Պոլսէն եկած հրամանին վրայ Օգոստոս 1-ին բանտի դռները կը բացուին եւ գրեթէ բոլոր քաղաքական հայ բանտարկեալները ազատ կը թողուին. գրեթէ բոլոր կ'ըսեմ, որովհետեւ մեզմէ մի քանին չէին դասեր քաղաքական յանցաւորներու կարգը, այլ կ'ուզէին որպէս ոճրագործ բանտը պահել:

(Շար.- 11)

ՊՈՒՏ ՄԸ ԺՊԻՏ

Երիտասարդ ֆրանսացի հեղինակ մը ձեռագիր մը կը ներկայացնէ մեծանուն գրագէտ Ժորժ Տիւհամէլի եւ քանի մը շաբաթ յետոյ կ'երթայ զայն տեսնելու կարծիքը իմանալու իր հեղինակութեան մասին:

- Գաղափարը շատ լաւ է, կ'ըսէ Տիւհամէլ, պիտի արժէր թարգմանել ֆրանսերէնի...

ՄՏՔԵՐ

Անհաւասարակշիռ մարդ չկայ, ամէն մարդ իրեն համար իր կշիռն ունի:

ԶԱՖԻՐ

Ցեղասպանութեան Յուշարձանին Բացումը Վիէնի մէջ

ՎԻԷՆ («Յառաջ»).– Մայիս 16-ը յիշատակելի օր մը պիտի մնայ Վիէնի հայ գաղութի պատմութեան մէջ: Արդարեւ, ընդառաջելով հայ համայնքի բաղձանքին, Ազգային Միութիւնը յաջողած էր պահուիլ հողամաս մը «Ապրիլ 24, 1915» փողոցին վրայ, ուր կառուցուած էր Ցեղասպանութեան յուշարձան մը, որուն բացումը կը կատարուէր Մայիս 16-ին, ներկայութեամբ եւ պատուոյ նախագահութեամբ Լուի Մերմազի՝ Ազգ. ժողովի նախագահ եւ երեսփոխան - քաղաքապետ Վիէնի:

Առաւօտեան, Սէն Անտրէ լը Հօթ Եկեղեցւոյ մէջ պատարագեց եւ քարոզեց Լիոնի եւ շրջակայից Հոգեւոր Հովիւը՝ Նորվան Եպիսկ. Զաքարեան:

Յաւարտ պատարագի տեղի ունեցաւ հաց մը, որու ընթացքին խօսք առին Միհրան Մալիեան (Փարիզէն, որ ի մէջ այլոց իր միջոցով հաւաքուած գումարները յանձնեց Ազգ. Միութեան), Կարապետ Տէրտէրեան (Մարսէյլէն, Նախկին Թազմիկներու Միութեան Նախագահ), Թաւրոր Թաւլորեան (Կափէն) եւ Նկարիչ Արա Տէր - Մարգարեան: Ճաշին ներկայ էր նաեւ Մոնթէ - Քարլոյէն բարերար Մուշեղ Ճէրճեան, որ քսան հազար ֆրանքով մասնակցած էր յուշարձանի կառուցման համար եղած հանգանակութեան: Ազնիւ բարերարին տրուեցաւ կրնքահայրութեան պատիւը:

Ժամը 16-ին տեղի ունեցաւ յուշարձանի բացման հանդիսութիւնը, մօտ երկու հազարի հասնող բազմութեան մը ներկայութեան: Ազգ. Միութեան Նախագահը՝ Աւագ Լուսարեւեան, խօսք առնելով (ֆրանսերէն) դրուագներ ոգեկոչեց 1915-ի ցեղասպանութենէն: Երեսփոխան - քաղաքապետ Լուի Մերմազ իր խօսքին մէջ դատապարտեց Թուրք կառավարութեան կողմէ կատարուած Ի. դարու առաջին ցեղասպանութիւնը:

Յուզիչ էր պահը, երբ տարեց սերունդի ներկայացուցիչներէն Աստուր Քղեյեան, երկու մանուկներու ընկերակցութեամբ, ծաղկեպսակներ կը դնէր յուշարձանին առջեւ: Վայրկեանի մը լռութենէն ետք Նորվան Եպիսկ. աղօթքով մը օրհնեց յուշարձանը, զոր քանդակած է Թորոս Ռաստկէլէնեան:

Կեդրոնական Ֆրանսայի զանազան շրջաններէն՝ Լիոն, Փոն տը Շէրի, Սէն Շամոն, Տէսին, Սէն Թ'էթիէն, Կրընոպլ, Նաս, եկած էին ազգային միութիւններու ներկայացուցիչներ: Հանդիսութիւնը մեծ տպաւորութիւն թողուց բազմութեան վրայ: Յուշարձան մը եւս բարձրացաւ իբրեւ վկայութիւն հայ ժողովուրդի դէմ կատարուած անարդարութեան եւ իբրեւ խորհրդանիշ մեր ապրելու եւ գոյատեւելու կամքին:

ՄԱՄԲՐԷ ԱԼԹՈՒՆԵԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ՈԳԵԿՈՉՈՒՄՆԵՐԸ ՔԱՆԱՏԱՅԻ ՄԷՋ

=——+——=

ՕԹԱՈՒԱ, ՄՈՆՐԷԱԼ, ԹՈՐՈՆԹՕ, ՀԱՄԻԼԹԸՆ ԵՒ ՎԱՆԳՈՒՎԸՐ

Ապրիլ 24-ին Օթաուայի մէջ տեղի ունեցած են քաղաքական հաւաքոյթ մը եւ ցոյց մը Թրքական դեսպանատան առջեւ: Մոնրէալէն, Թորոնթոյէն, Համիլթընէն, Քեմպրիճէն, Սէնթ Քաթրինզէն եւ Վան: գուվըրէն շուրջ 2.500 Հայեր մասնակցած են քանատական Խորհրդարանին առջեւ Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի Յանձնախումբի կազմակերպած հաւաքոյթին, ուր խօսք առած են Արամ Այվազեան (անգլերէն), Օնթարիոյի Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ Յակոբ Սեւակեան (անգլերէն), Քէպէքի Հայ Դատի կողմէ՝ Զարեհ Սուրուզեան (ֆրանսերէն) եւ Քանատայի Հայ Դատի Յանձնախումբին կողմէ Խաչիկ Յակոբեան (հայերէն) արտայայտելով Հայութեան պահանջները Թուրքիայէն եւ Քանատայի Հայութեան ակնկալութիւնները քանատական կառավարութենէն:

Այս թափօրը ուղղուած է դէպի Թրքական դեսպանատուն, ոստիկանութեան խիստ հսկողութեան տակ: Բազմութիւնը ունեցած է բողոքի արտայայտութիւններ, կոչեր արձակած է եւ յեղափոխական երգեր մեկնաբանած: Դեսպանատան առջեւ յանուն Հ. Յ. Դ. Երիտասարդացի խօսք առած է Վիգէն Սարգիսեան:

Ձայն - հեռատեսիլն ու մամուլը արձագանգած են ցոյցին եւ հաւաքոյթին:

Հ. Յ. Դ. Հայ Դատի Յանձնախումբին կազմակերպութեամբ Ապրիլեան ոգեկոչումներ տեղի ունեցած են նաեւ Մոնրէալ, Թորոնթօ, Համիլթըն եւ Վանգուվըր: Մոնրէալի մէջ խօսած է Մարգար Շարապխանեան, Թորոնթօ՝ Մուրատ Թոփալեան (անգլերէն) եւ Մարգար Շարապխանեան (հայերէն), Համիլթըն՝ Շաքէ Մինասեան (հայերէն) եւ Մուրատ Թոփալեան (անգլերէն), իսկ Վանգուվըր՝ Վարդգէս Քիւփէլեան (Հ. Յ. Դ.), եւ Յակոբ Ալթունեան (Ռ. Ա. Կ.):

Թորոնթոյի Հ. Բ. Ը. Մ.ի նորակառոյց կեդրոնին մէջ եւս, Ապրիլ 25-ին, նշուած է Եղեռնի 67–րդ տարեդարձը: Բանախօսած է Արսէն - Նուպար Մամուրեան: Խօսք առած է նաեւ Նահանգային նախարար Մարկրէթ Պըրչ:

×

Ապրիլեան ոգեկոչումներ տեղի ունեցած են Մոնրէալ, Ապրիլ 23-ին եւ 24-ին, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Մարի Մանուկեան սրահին մէջ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱԼԷՊԻ հայահոծ մէկ շրջանին մէջ տեղի ունեցած է Հայ Կեդրոնի մը հիմնարկէքի հանդիսութիւնը: Ներկայ եղած է մեծ բազմութիւն մը: Ժամը 12ին ժամանած է Թեմին Առաջնորդը՝ Սուրէն Եպիսկ. Քաթարոյեան եւ դիմաւորուած ազգային եւ եկեղեցական անձնաւորութիւններու կողմէ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի նուագախումբի հնչեցուցած նուագներուն առընթեր: Խօսք առած է Տոքթ. Մանուկ Իսկէնտէրեան եւ շեշտած կարեւորութիւնը Հայ Կեդրոնին՝ իբրեւ մեր ազգային կեանքի մէկ ամուր խարիսխը: Շինարարական Յանձնախումբի ատենապետ Յովհաննէս Մուշեղեան ներկայացուցած է (արաբերէն) Հայ Կեդրոնի շինութեան նպատակը: Սուրէն Եպիսկ. զետեղած է հաստատութեան առաջին քարը, մինչ նուագախումբը հնչեցուցած է «Դարձեալ փայլեց»ը եւ «Զարթիր լաօ»ն եւ պատշգամներէն տեղացող ծաղիկները ողողած են բազմութիւնը: Տըպաւորիչ այդ մթնոլորտին մէջ խօսք առնելով Առաջնորդը ներկայացուցած է Հայ Կեդրոնի շինութեան ծրագիրը եւ շեշտը դնելով ժողովուրդին աջակցութեան վրայ, մէջբերած է Ռուբէն Զարդարեանի «Բագինին փառաբանութիւնը»ի առաջին պարբերութիւնը, որ կ'ըսէ.– «Ահա մենք վառեցինք խարոյկը, որպէսզի խաւար աշխարհին մէջ անոր բոցերը ճարճատելով լոյս տան բոլոր անոնց՝ որ անմխիթար են եւ մոլորած գերութեան ճամբաներուն վրայ: Մենք վառեցինք Բագինը՝ որպէսզի հայրենի դեղերն ու քաղաքները անոր նային, որպէսզի տանջուողները իրենց բռունցքները սեղմելով՝ դէպի հոն բարձրանան: Մենք վառեցինք կրակը՝ որպէսզի ազատութեան ճամբան լուսաւորենք»: Բազմութիւնը միաբերան երգած է «Կիլիկիա»ն:

Կէսօրէ ետք տեղի ունեցած է ժողովրդային ընդունելութիւն մը, որու ընթացքին եղած նուէրներէ գոյացած է մէկ միլիոն եօթը հարիւր հազար սուրիական ոսկի ի նպաստ Հայ Կեդրոնի փոնտին:

×

ՊՈՒՐՃ ՀԱՄՈՒՏԻ «Յակոբ Տէր - Մելքոնեան» սրահին մէջ, Ապրիլ 18-ի առաւօտեան, տեղի ունեցած է Լեւոն Շանթի նուիրուած յարգանքի հանդիսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Շրջ. Վարչութեան: Առաջին բանախօսը՝ Գրիգոր Շահինեան, ներկայացուցած է Լեւոն Շանթ գրագէտը համադրական մօտեցումով մը անդրադառնալով անոր վաստակին: Երկրորդ բանախօսը՝ Տոքթ. Բարգէն Փափազեան, ներկայացուցած է Լեւոն Շանթի մնայուն արժէքը իբրեւ մանկավարժ - դաստիարակ եւ գրագէտ - Թատերագիր: Գեղարուեստական յայտագրին մասնակցած են ջութակահար եւ դաշնակահար ամոլը՝ Յակոբ եւ Պելլա Խմէրեան, երգչուհի Ժանէթ Իլանճեան, որուն դաշնակով ընկերացած է Սաեփան Լմիեան: Ժորժ Սարգիսեան արտասանած է «Շղթայուած»ին պատգամը փոխանցող Նաղաշի ճառը, իսկ Գ. Իփէկեան Թատերախումբը ներկայացուցած է Լեւոն Շանթի «Հին Աստուածներ»էն պատկեր մը: Փակման խօսքը արտասանած է Շրջ. Վարչութեան ատենապետ Գէորգ Գանտահարեան:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻ

Հայկական Տաղաւարը

=——=——=

Ամէն տարի, Մայիսին, տեղի կ'ունենայ Կրընոպլի գարնանային ցուցահանդէսը, որուն կը մասնակցին նաեւ օտար երկիրներ:

Այս տարի Հայաստանի տաղաւարը կը գրաւէր 400 քառակուսի մեթր տարածութիւն մը: Կազմակերպութիւնը ստանձնած էր Կրընոպլի Հայ Ակումբը: Պատմական Հայաստանի վանքերու եւ այլ յուշարձաններու նկարներ, 1915-ի ցեղասպանութենէն զանազան տեսարաններ եւ փաստաթուղթեր, հայ եւ օտար հեղինակներու Հայոց նուիրուած գիրքեր կը կազմէին հայկական տաղաւարի նիւթերը, որոնք մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծեցին այցելուներու մօտ:

Առանձին բաժին մը յատկացուած էր հայկական խոհանոցի, ուր կը պատրաստուէին քանի մը տեսակ հայկական ճաշեր, աղանդերներ, անուշեղէններ՝ զանազան անհատներու սիրայօժար աշխատանքի արդիւնք:

Հինգշաբթի, Մայիս 20, տեղի ունեցաւ հայ երգի ու պարի նուիրուած երեկոյթ մը: Յայտագրի առաջին բաժնին մէջ հանդէս եկաւ Վարդգէս Վարդանեան, որ հրապարակ հանած իր սալէն տասնեակ մը երգեր մեկնաբանելով մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց: Երկրորդ բաժնին հանդէս եկաւ «Արծիւ» պարախումբը, որ հազիւ երեք տարուան անցեալ մը ունի: 48 անդամ - անդամուհիներէ բաղկացած խումբը մեկնաբանեց Բերդ պարը, Մանողները, Ջկնորսները, Լեռնականներու պարերը, Քոչարի եւ այլ տոհմիկ պարեր, միաձոյլ եւ ներդաշնակ շարժումներով: Խումբին ընկերացող նուագախումբին ալ իր յաջող մեկնաբանութիւններով սատարեց ջերմ ու ցնծուն մթնոլորտի մը ստեղծումին: Տպաւորիչ էին դուդուկի վրայ նուագուած Տըլը եամանը եւ Ալ այլուղս մեղեդիները: Հետաքրքրական էին իւրաքանչիւր պարէ առաջ կատարուած արտասանութիւնները (ֆրանսերէն թարգմանութիւններ) նահատակ գրողներու՝ Դանիէլ Վարուժան, Սիամանթօ եւ ուրիշներ, բանաստեղծութիւններէն:

Յոյժ քաջալերելի է խումբին տարած աշխատանքը եւ մաղթելի՝ որ այլ հայաշատ շրջաններ հրաւիրեն «Արծիւ» պարախումբը, մասնակցելու իրենց ձեռնարկներու յայտագիրներուն:

ՎԱՐԴԱՆ ԲԱԲԱԽԵԱՆ

ՍՊԻՏԱԿ ՁԻԱՒՈՐԸ

= ՀԱՄԱՍՏԵՂ =

ՄԱՍ ՉՈՐՐՈՐԴ

ԴԷՊԻ ԳԱՐԱՏԱՂԻ ԼԵՌՆԵՐԸ

Ալիին համար դժուար չէր մտնել Հայտարի պաշտօնասենեակը՝ նետուած թուղթերուն մէջ գտնելու Հայտարի կընիքով կնքուած սեւ թուղթ: Երկու օրէն Կիրոս ստացեր էր օրինակը ու մտած էր զինագործ Դաւիթին մօտ, որ ան ալ իր կարգին պիտի տեսնէր ոսկերիչ Մարտիրոսը: Նոյն Մարտիրոսին պատրաստել պիտի տար նաեւ երեք ժամատարմներու ինքնութեան թուղթերը, շատ չէ, մէկ շաբաթէն:

Կիրոս կ'ճամբարէր երեւանցի Մալխասը տեսնել: Մէկ օրուան ճամբայ ունէր: Ճամբու ընթացքին պիտի հանդիպէր մի քանի ծանօթ գիւղեր, պիտի տեսնէր ծանօթ եւ վստահելի ընկերներ, ապահովելու համար այն հինգ անձնաւորութիւնները, որոնք Մալխասին հետ Գարափունարի զինատունը պիտի մտնէին: Եւ անոնք այնքան վստահելի պէտք էր ըլլային, որ մատնութեան մը պարագային կռուով դուրս գային զինատունէն:

Ճամբու ընթացքին Կիրոս պիտի հանդիպէր Հալիմ խոճային՝ որուն մայրը հայ էր, բռնի փախցուած Թուրք մունետիկի մը կողմէն: Ունեցած էր երեք զաւակներ: Հալիմ խոճան իր հայ մօր շնորհիւ ոչ միայն ժառանգած էր իր հայ մեծ հօր առաքինութիւնները, այլեւ անդամ էր Յեղափոխական կուսակցութեան: Ան միայն Հալիմ խոճա եւ այդ ձեւով աւելի օգտակար կ'ըլլար հայ յեղափոխական շարժման: Ան Հալիմ խոճա էր, երբ նոյնիսկ օր մը, արդէն ճերմակ ինկած մօրուսին մէջ, որոշեց հայ քրիստոնեայ մկրտուիլ եւ ապրիլ քաղաքէն հեռու, անծանօթ վայրի մը մէջ, Թուրք ամբոխը իր դէմ չգրգռելու համար:

Կիրոս Հալիմ խոճան, իր քրիստոնեայ անունով՝ Արսէնը, պիտի դրկէր Հաճի Մուսային մօտ, որպէս գուշակող տէրվիշ: Զէրչի Կիրոս գիտէր, որ տէրվիշներու գուշակութիւնները կարեւոր դեր կը կատարէին նոյնիսկ Թագաւորներու եւ - երկիրներու ճակատագրին հետ: Անոնք, որոնք երազներ կը մեկնէին, անոնք, որոնք աստղահմայութիւններով կը զբաղուէին, կարեւոր դեր կը կատարէին ու խորհրդատուներն էին Շահերուն ու Սուլթաններուն:

Հալիմ խոճան, Արսէնը, շատ լաւ պիտի կատարէր տէրվիշի դերը: Խալիլին տպաւորութիւնը գրեթէ յուսահատական էր Հաճի Մուսային մասին, որ ան կորուսած էր կեանքէն ու կորսնցուցած էր իր բոլոր հետաքրքրութիւնները: Անոր խօսքերուն ու արտայայտութեան մէջ ցուրտէն զարնուած տունկի մը պաղութիւնը գտած էր Խալիլ: Կիրոս, Հաճի Մուսան նորէն կեանքին, Զէյնապին պիտի կապէր: Անոր առջեւ պիտի բանար յուսաշող ճամբայ մը:

Զէրչին մօտաւորապէս գիտէր, թէ Հազարան լերան ո՞ր մասին մէջն է Մալխասը: Վերջի ութ տարուան ընթացքին հեղ մը հանդիպած էր անոր, նոյնպէս յեղափոխական կարեւոր խնդրի մը առիթով: Մալխաս, այնտեղ, Հազարան լերան ծալքերուն մէջ կտոր մը հող ու վազող ջուր գտած, ստեղծած էր իր աշխարհը ու կ'ապրէր հոն ամառ թէ ձմեռ: Պատահական ու հեռաւոր մի քանի ճամբորդներուն համար ան ծանօթ էր «ճգնաւոր» անունով: «Ճգնաւոր» անունով գիտէին նաեւ մինչեւ այն կողմերը գնացող հովիւները: Կը հաւատային, որ Ալլահին Մարդն է, երբեք չէին տեսած անոր աղօթելը եւ նոյնիսկ չգիտէին, թէ ի՛նչ կրօ՞նքի կը պատկանի, Մահմետակա՞ն, Ալէվի՞ թէ՝ Նեստորական: Ան ոչ ոքի հետ կը խօսէր: Ունէր երկար մօրուս մը ու հագած էր քիւրտի տարազ եւ քիւրտի նման շատ խնամք կը տանէր իր էշուն, որուն վրայ երբ հեծնալու ըլլար, երկար սրունքները գրեթէ գետին կը քսուէին: «Ճգնաւորը» կը հասցնէր բանջար, սեխ, ձմերուկ, կարճ վարունգ: Ան նոյնիսկ փորած ու առատացուցած էր ջուրը, որ միշտ պօստանին մէջէն կը հոսէր: Եթէ ճգնաւորը դաշտին մէջ չըլլար, այնտեղ էր միշտ հսկայ խրտուիլակը, որ ճգնաւորի դէմքին գիծերն ունէր, նոյնպէս մօրուսաւոր ու բարձրահասակ: Ճամբաներէն բաւական հեռու ըլլալով, ճգնաւորի պարտէզին շատ մարդ չէր մօտենար:

(Շար. 573)

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սաստուր (Ալֆորվիլ բնակող) 200 Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի, փոխան ծաղկեպըսակի Արամ Ակոբոսեանի մահուան առ - թիւ :

YAN'S CLUB

LE YAN'S CLUB
Présente l'Ouvrage collectif
« L'HISTOIRE DES ARMENIENS »
(des origines à 1980)
Le Mercredi, 2 Juin — à 20h.30 précises
Cette soirée sera amicalement parrainée
par le Cinéaste **HENRI VERNEUIL**
Seront présents:
GERARD DEDEYAN
(Directeur du volume)
PHILIPPE WOLFF
(Membre de l'Institut)
ainsi que
Le Représentant des Editions Privat
Parmi les co-auteurs:
Mesdames: **Marie-Louise Chaumont**
Bernadette Martin-Hisard, Claire Mouradian, Anahit Ter- Minassian
Messieurs: **Marc Ferro, Frédéric Feydit, Dickran Kouymjian, Yves Ternon**
DINER A 22 H. — SUR RESERVATION
5, Avenue Reille — 75014 Paris
Tél.: 589. 20. 48

ԹԷՅԱՍԵՂԱՆ

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեէօ - Բաշանի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ Մայրերու տօնին առթիւ թէյասեղան մը թաղին տարեցներուն համար, Կիրակի, Յունիս 6-ին, ժամը 15-ին :

Annexe de la Mairie
Salle Avenue Pasteur — Bagneux

գեղարուեստական բաժին : Կը մասնակցի Փեհլիվանեան եղբայրը :

EXPOSITION D'ART ARMENIEN

« Miniatures et Khatchkars »
Organisée par
LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE 'MARSEILLE
DU 3 AU 14 JUIN — DE 10 A 12 H. ET DE 14H.30 A 19H. (SAUF LE SAMEDI)
— Entrée libre —
A LA CHAMBRE DE COMMERCE DE MARSEILLE — MUSEE DE LA MARINE
Sous la Présidence d'Honneur de:

Gaston Defferre

(Maire de Marseille, Ministre d'Etat, Ministre de l'Interieur et de la Décentralisation)
Et le soutien de:
— **PAUL FABRE**; Président de la Chambre Commerce et d'Industrie de Marseille.
— **MICHEL PEZET**; Président du Conseil Regional.
— **MARCEL PADI**; Adjoint au Maire, Délégué aux Affaires Culturelles.
— **YVES BONNEL**; Président de l'Ordre des Archictectes Provence - Côte-d'Azur.
Avec la participation de:
CENTRO STUDI E DOCUMENTAZIONE DELLA CULTURA ARMENA — MILANO

Conférences - Débats

AVEC PROJECTION DE DIAPOSITIVES
— **Jeudi, 3 Juin, à 21h.** - Maison de la Culture Arménienne, 12-14, Rue St.Bazile Marseille
« LES KHATCHKARS »
par A. ALPAGO NOVELLO; Architecte et Professeur à la Faculté d'Architecture de Milan.
— **Vendredi, 11 Juin, à 18h.30** — à la Chambre de Commerce de Marseille
« LES MINIATURES ARMENIENNES »
par ARPAG MEKHITARIAN; Secrétaire Général de la Fondation d'Egyptologie Reine Elisabeth, de Bruxelles.

MARBRERIE FUNÉRAIRE

CHARLES GAMAIN
Tél.: 389. 72. 61
CIMETIERE DE LA FONTAINE
Saint Martin — 94460 Valenton

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍՈՒԻ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ ԽԱՉԻ Վալանսի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր անդամ - անդամուհիները կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի, Հինգ - շաբթի, Յունիս 3, ժամը 20.30-ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Radio-Trait-d'Union

RADIO ARMENIENNE

Région Lyonnaise
Tous les Dimanches — de 10h. à midi
Sur FM. 89.50 Mghz.

Forum-Radio-Ararad

TOUS LES DIMANCHES — DE 10H. A 12H.
Une émission destinée aux Communautés Arméniennes de la Région Parisienne.
M. F. 98 Mhz.

BACUGABOUM

SAMEDI, 5 JUIN — A 22 H.
VENEZ AVEC NOUS VIDER UN BAC
DANSES et CUPIDON
Pour l'espoir des chansons
Vous recevront
Participation aux frais:
— 25 F. Membres - Etudiants.
— 35 F. Membres ou Etudiants.
— 50 F. Non - Membres.
Tenue correcte exigée.
CENTRE CULTUREL ALEX MANOOGIAN
118, Rue de Courcelles — 75017 Paris
(Métro: Courcelles)
Tél.: 520. 03. 18 — 227. 12. 26

Présentation de «Histoire des Arméniens»

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE PARIS
Vous invite à venir nombreux à la présentation,à l'occasion de sa parution,de l'ouvrage
« HISTOIRE DES ARMENIENS »
L'ouvrage, rédigé sous la direction du Prof. GERARD DEDEYAN, est un grand livre de référence couvrant l'ensemble de l'Histoire du peuple arménien.
700 pages, publié aux Editions Privat.
Seront notamment présents, parmi les autres — Le Prof. Gérard Dédéyan, Mme. Anahide Ter-Minassian, Mme. Claire Mouradian, M. Frédéric Feydit, M. Marc Ferro, Le Dr. Yves Ternon.
Les auteurs signeront l'ouvrage, que l'on pourra se procurer sur place.
JEUDI, 3 JUIN, A 20 H.
A la Maison de la Culture Arménienne de Paris, 17, Rue Bleue, 75009 Paris - Métro: Cadet

ԼԻՈՆ - ՊԷՆՕ ԼԻՈՆ - ՊԷՆՕ

ՏԱՐՕՐԻԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի Յունիս 6-ին Մոնտրուի գեղեցիկ պուրակին մէջ, Պէնոյի մօտաքին :
Առաւօտեան ժամը 10էն մինչեւ իրիկուն :
Կ'երգէ .- ՄԻՆԱՍ ՓԱԼԱՆՃԵԱՆ
ժողովրդային երգիչ, (Հալէպէն) :
Ընկերակցութեամբ .- Սայաթ - Նովա նուագախումբին :
Առատ պիւֆէ - խորոված, չի քէօֆթէ, հայկական ուտելիքներ :
Վիճակահանութիւն - Առաջին պարգեւը .-
Ութ օր ճամբորդութիւն, Հայաստան :
Նուէր՝ Սեւան ճամբորդական գրասենեակին կողմէ : Բազմաթիւ ուրիշ պարգեւներ :
Կազմակերպութեամբ. - Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին :
Լիոնի Հայ Մշակութային ընկերակցութեան :
Վիլէօրպանի Հայ Մշակութային Միութեան :
Անձրեւի պարագային դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Ս. Մօրիսի վերանորոգուած «Սալ տէ Ֆէթ»ի սրահին մէջ :
Ինքնաշարժերը զետեղել դաշտահանդէսի վայրին քով գտնուող Սանթր - Լըքլէրք բարքինկը :

LA GRÈCE A LA CARTE
VOUS PROPOSE

PARIS - ATHÈNES - PARIS
1150 F.

DEPARTS DU: 30/5 - 13/6 - 20/6

1390 F.	**1490 F.(*)**
DEPARTS: 06/6 - 27/6 SEPTEMBRE	**JUILLET - AOUT (*) SUPPLEMENT 200 F. DU 31/7 AU 10/8**

AINSI QUE TOUTES PRESTATIONS
(HOTELS - CIRCUITS - CROISIERE)
AU DEPART D'ATHENES

Pour tous Renseignements:
ARPI BODURYAN — ANITA TACHDJIAN
V. V. S.
5, Place A. Malraux - 75001 Paris
Tél.: 296. 37. 70
LIC.: 1539

OPTIMA Tours

PROCHAINS VOYAGES EN ARMÉNIE
DU 12 AU 26 JUIN — DU 14 AU 31 JUILLET
DU 4 AU 17 AOUT VOL SPECIAL DIRECT EREVAN

Nouvauté! Réduction importante pour les jeunes de 16 à 35 ans.

LA MAISON DE LA CULTURE ARMENIENNE DE DECINES Organise 2 Voyages Directs:
a) LYON / EREVAN / BAKOU / TBILISSI / EREVAN / LYON
b) LYON / EREVAN / LYON
DU 4 AU 17 AOUT

Nouvauté! Réduction importante pour les jeunes de 16 à 35 ans.

SONIA COUMRYANTZ
OPTIMA Tours
Renseignements et Inscriptions:

à Paris:
OPTIMA TOURS
67, Rue Quincampoix
75003 - PARIS
Tél.: 274. 27. 20

à Décines:
Maison de la Culture Arménienne de Décines
15, Rue du 24 Avril 1915 - 69150 DECINES
Tél.: (7) 849. 42. 97
Tous les jours, sauf Lundi, de 10 à 12h. et de 14 à 19h.

VOYAGE ORGANISE PAR LE FOYER CULTUREL DE NICE
AVEC UN VOL DIRECT NICE / EREVAN
DU 25 SEPTEMBRE AU 9 OCTOBRE

Renseignements et Inscriptions:

Pour Nice et les Alpes - Maritimes:
— Monsieur IKEDJIAN Arthur
29, Avenue St. Augustin — 06200 NICE
Tél.: (93) 83. 35. 03 ou (93) 88. 76. 08
— Monsieur GEDIKIAN Vasken
Tél.: (93) 88. 06. 41

Pour le Var:
Monsieur KASSIGUIAN Raffi
8, Rue des Ecoles
83710 - MONTAUROUX
Tél.: (94) 76. 44. 23

Lic.: A - 946 (Agence Agréé Intourist)

Imprimé sur les Presses du Journal «HARATCH» — 83, Rue d'Hauteville - 75010 Paris
Commission Paritaire: N° 55935